ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 1 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 1er DÉCEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9470 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5371

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀՆԳԱՄԵԱՅ ԾՐԱԳԻՐ

Իսմէթ Ինէօնիւի երկրորդ դահլիճը համեմատաբար խաղաղ պայմաններու տակ կը գործէ :

Այսօր կառավարութեան մաս կը կազմեն գլխաւոր չորս կուսակցութիւններէն երեքը ,— Հալք, Միլլէթ եւ Եճի Թիւրքիյէ : Ընդդիմադիր ճակատին վրայ է կիւմիւշփալայի Ատալէթ կուսակցութիւնը, որ Իսմէթի առաջին դահլիճին մէջ Հալքի հետ կէս առ կէս կը բաժնէր նախարարական աթոռները :

Եասը Ատայի դատապարտեալներու մեծագոյն մասին ներման արժանանալով աղատ արձակումը որոշ չափով հանդարտեցուցած է կիրքերը : Ընդդիմադիրները այլեւս կարեւոր պատրուակներ չունին կառավարութեան վրայ յարձակելու համար :

Մնացեալ բանտարկեալները, որոնք աւելի ծանր պատիժներու դատապարտուած էին, ներման համար դիմում կատարած են : Յոյս կայ որ անոնք ալ շուտով բանտէն ազատին :

Միայն Ճէլալ Պայարն է, որ չէ դիմած ներման համար : Հանրապետութեան նախկին նախագահը յանցաւոր չի նկատեր ինքզինքը, այդ պատճառաւ ալ ներում չի խնդրեր : Կը պահանջէ պարզապէս բեկանել իր մասին տրուած վճիռը՝ իբրեւ անարդար :

Ներքին վէճերը մեղմացած ըլլալով, Ինէօնիւ իր ուշադրութիւնը դարձուցած է երկրի տնտեսական — ելմտական վիճակի բարելաւման վրայ :

Ամիսներէ ի վեր օրակարգի հարց է « Հնգամեայ ծրագիր » մը, որ կոչուած է սատարելու Թուրքիոյ վերելքին : Օտար մասնագէտ մըն ալ բերեր էին՝ աջակցելու համար ծրագրի խմբագրութեան, յատուկ յանձնախումբի մը կողքին :

Կառավարութիւնը անհարկի միջամտութիւններով խանգարած է այս վերջինի աշխատանքները այն աստիճան, որ ծրագրի գլխաւոր հեղինակներէն քանի մը հողի եւ օտար մասնագէտը ներկայացուցած են իրենց հրաժարականը :

Ազգային ժողովին մէջ քննութեան ենթարկուած եւ մեծամասնութեամբ ընդունուած է այս համբաւաւոր ծրագիրը, որուն գլխաւոր կէտերէն մէկն է պետական ելեւմուտքի հաւասարակշռութեան համար տուրքերու յաւելումը :

Նոր տուրքերը մէկ միլիառ երկու հարիւր միլիոն Թրք. ոսկի պիտի ապահովեն պետութեան :

Սակայն այսքանով կարելի պիտի չըլլայ գոցել սնտուկին բացը : Կառավարութիւնը ստիպուած պիտի դիմէ ներքին փոխառութեան :

Ելմտական նախարարը մէկ կողմէն, տնտեսական նախարարը միւս կողմէ նոր ծրագիրներ կ'որոճան՝ հասոյթի աղբիւրները աւելցնելու համար :

Մինչ այդ զանազան առարկաներու գիները հարիւրէն քանի յաւելում կրած են եւ Թրքական դրամը նոր արժեզրկումի վտանգին ենթարկուած է : Տպագրական մեքենան կրկին շարժման մէջ պիտի անցնի :

Հնգամեայ ծրագիրը գլուխ հանելու համար Ինէօնիւի կառավարութիւնը 1988 միլիոն տոլար պահանջած է դրամական Միջազգ. կազմակերպութենէն , որ որոշած է 1963ին 281 միլիոն տոլար յատկացնել Թուրքիոյ :

Այսպէս ուրեմն, հաւատարիմ իրենց վաղեմի աւանդութեան, Թուրքերը կը շարունակեն դիմել մուրացկանութեան, ափ բանալով օտարին, որ լայն կը բանայ քսակը, գիտնալով հանդերձ թէ անկարելի է լեցնել Անդարայի դանայեան տակառը :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ - ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԵՐԵՔ ԺԱՄ ԽՕՍԱԾ ԵՆ

Միկոյեան — Քենըտի տեսակցութիւնը երեք ժամ տեւած է եւ այդ կարեւոր խօսակցութիւններէն ետք, խորհրդային փոխ — վարչապետը հետեւեալ յայտարարութիւնն ըրած է .— « Նախագահ Քենըտիի հետ մտքերու փոխանակութիւն մը ունեցանք մեր երկու երկիրները շահագրգռող հարցերու գլխաւորաբար՝ Քուպայի շուրջ : Այս խօսակցութենէն ետք համաձայն գտնուեցանք որպէսզի հրահանգներ ղրկենք Նիւ Եորքի մեր ներկայացուցիչներուն : Խորհրդային կառավարութիւնը պիտի ղրկէ իր ներկայացուցիչներուն եւ Նախագահն ալ իրեններուն որպէսզի շարունակեն իրենց խօսակցութիւնները վերջակէտ մը դնելու համար քուպական հարցին» :

Թղթակիցները կը շեշտեն թէ Անաստաս Միկոյեան շատ լաւ տրամադրուած է : Զէր ճշդուած թէ ուրիշ տեսակցութիւն ալ պիտի ունենայ Քենըտիի հետ :

Ընդհանուր ձեւով արդէն Քուպայի տագնապը կարգադրուած կը նկատուի բազմաթիւ դէտերու կողմէ, գոնէ առժամապէս եւ ուշադրութիւնը կեդրոնացած է արեւմուտք — արեւելք այլ առկախ հարցերու վրայ : Այս խնդիրներն ալ հաւանաբար շօշափուեցան երկու քաղաքագէտներուն կողմէ : Արդարեւ Քենըտի ուզած է օգտուիլ Անաստաս Միկոյեանի ներկայութենէն խորհրդային տրամադրութիւնները շօշափելու համար, այլ հարցերու մանաւանդ Պերլինի մասին : Կան տակաւին չին — հնդկական կռիւները եւ ապազինումը :

Միկոյեան Քուպա ղրկուած էր մարելու համար այն կրակը զոր վառած էր Խրուշչեւ :

Ամերիկացիք չեն ուզեր անշուշտ բանակցութիւններ վարել խորհրդային Թիւ 2ին հետ , բայց չեն ուզեր նաեւ որեւէ առիթ կորսնցնել օգտագործելու Մոսկուայի «բարի տրամադրութիւնները » :

Քենըտիի հետ տեսակցելէ ետքն է որ Անաստաս Միկոյեան ճաշի հիւրը կ'ըլլար Արտաքին նախարար՝ Տին Ռըսքի : Այդ ճաշին կը մասնակցէին նաեւ Ուաշինկթընի խորհրդային դեսպանը՝ Տոպրինին , Ճորճ Պոլ եւ Թոմսըն : Միկոյեան պիտի տեսնուէր նաեւ Ներքին նախարարին հետ :

× Նիւ Եորքի մէջ կայ նաեւ ուրիշ առկախ հարց մը՝ ՄԱԿի քարտուղարին պարագան : Ծանօթ է որ ՈՒ. Թան կը փոխարինէր հանգուցեալ Համըրշըլտը մինչեւ անոր պաշտօնավարութեան շրջանին վերջը, որ հասած է : Այն ատեն նոր հարց մը կը ծագէր, Խորհրդային Միութիւնը Թրոյքայի դրութիւն մը կը փափաքէր եւ եղած կարգադրութիւնը առժամեայ էր : Ներկայիս Միկոյեան, Կուզնեցով, Զորին, Մենտելեվիչ, մէկ կողմէ եւ Մք–Քլօյ, Սթիվընսըն եւ Եոսթ միւս կողմէ, խօսակցութիւններ ունեցած են այս առնչութեամբ : Կը թուի թէ խորհրդային Միութիւնը կ'ուզէ որ երկարաձգուի Ու. Թանի պաշտօնավարութեան շրջանը պայմանաւ որ նոյն ատեն հրապարակուի համաձայնութիւն մը Միացեալ Նահանգներու եւ Խորհ. Միութեան միջեւ Քուպայի տագնապին վերաբերեալ : Մոսկուա կ'ուզէ որ Ապահովութեան Խորհուրդը մէկ նիստի մէջ կարգադրէ այս երկու հարցերը :

ՄՈՍԿՈՒԱ

ՀԱԿԱՍԹԱԼԻՆԵԱՆ ՊԱՅՔԱՐԸ

Փրաւտայի մէջ Նիքոլա Տորիզօ քերթուած մը ստորագրած է որ կը պանծացընէ Սթալինի զոհերուն եւ Սթալինկրատի պաշտպաններուն յիշատակը :

Յիշենք որ Սթալինկրատ այսօր կը կոչուի՝ Վոլկօրատ :

Հայրս
Ստիպուեցաւ տունէն երթալ
Դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները :
Ապա անհետացաւ :

Ի բոլոր սրտէ, սակայն
Հաւատք ունէր Սթալինի
Բայց, անողոք, Սթալինը
Հաւատք չունէր հօրս :

Ժամը եկած է
Այդ զինուորները յիշելու
Յանուն ճշմարտութեան
Պէտք է :

Այդ ռազմիկները իրենց կեանքը
Տուին Սթալինկրատի համար ·
Եւ սակայն չճանչցան
Վոլկօկրատը :

Զանազան մանրամասնութիւններ սկըսած են թափանցել Խրուշչեւի փակման ճառին մասին : Կ'ըսուի թէ խորհրդային վարչապետը հաւանութիւն տուած է Էվթուշենքոյի հակասթալինեան քերթուածի հրատարակութեան եւ գրողներու ազատ արտայայտութեան ի նպաստ խօսած է :

Յայտնած է նաեւ, անհատի պաշտամունքի չափազանցութեանց վնասները պատկերացնելու համար, որ աւելի քան հարիւր հոգի ընչահեղձ մեռած են Սթալինի դագաղի շուրջ, անոր յուղարկաւորութեան ատեն, բայց այն ատեն կարելի չէր այս դէպքը հրապարակել :

Անշուշտ վերապահութեամբ պէտք է ընդունիլ այս լուրերը : Սովորութիւն է միշտ յապաղումով հաղորդել Խրուշչեւի ճառերը որոնց, յաճախ, արեւմուտքը աւելի արագօրէն կը ծանօթանայ քան խորհրդային ներքին աշխարհը : Այդպէս եղաւ արդէն համայնավար կուսակցութեան ի. համագումարին Խրուշչեւի արտասանած ճառին առթիւ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԻՆ առողջութիւնը լուրջ մտահոգութեան պատճառ է քանի մը օրէ : Յապաղումով յայտնի եղաւ թէ Յովհաննէս ԻԳ. պառկած է իր 81ամեակին առթիւ եւ կը տառապի ստամոքսի անհանգստութենէ մը որու հետեւանքով անարիւնութիւն ալ ունի : Ծանօթ է որ Պապը ուրիշ նեղութիւններ ալ ունի եւ գործողութեան մասին կը խօսուէր : Վատիկանի հրատարակած զեկոյցին մէջ կոչ կայ որ «յատուկ աղօթքներ» ըլլան Պապին առողջութեան համար :

ՆԱՍՐ Մարոք կ'երթայ Դեկտեմբեր 10ին, պաշտօնական այցելութեան :

ԿՈՂԵԱՆ երկու կուսակցութիւնները՝ Իւ ԷՆ ԷՌ եւ Իւ ՏԷ Թէ (ձախ կողմը) պիտի ձուլուին :

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ արգիլեց համայնավար կուսակցութիւնը Ալժերիոյ մէջ : Կառավարութեան բանբերը յայտարարեց թէ անիկա իր տեղը չունի երկրին մէջ : Տեղեկատուութեան նախարարը շեշտեց թէ այս արգելքը համապատասխան է Թրիփոլիի ծրագրին : Մոսկուայի մէջ ցարդ մեկնութիւններ չէին տրուած : Պեկկրատ վերապահ է ու ցաւ կը յայտնէ, Հաւանայի մէջ շատ զարմացած են, իսկ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութիւնը կը յայտնէ թէ չարդարացուող որոշում մըն է եւ միայն կրնայ վնասել Ալժերիոյ ժողովուրդին դատին եւ անոր անկախութեան ամրապնդման :

ԹԻԹՕ — ԽՐՈՒՇՉԵՒ հաւանաբար հաշտուին քանի մը օրէն : Արդարեւ կ'ըսուի թէ Թիթօ Մոսկուա պիտի երթայ այս Կիրակի , բայց լուրը պաշտօնական բնոյթ չունի :

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ տագնապը չէ լուծուած : Պաշտպանութեան նախարարը՝ Շթրաուս հրաժարեցաւ ինչ որ բաւական կը դիւրացնէ Ատընաուըրի գործը :

ՊՈՆԻ եւսկօսլաւեան դեսպանատունը թալանի ենթարկուած է առջի օր :

ՌՕՅ ԹՈՄՍԸՆ որ Ֆլիթ Սթրիթի « կայսրը» կը նկատուի իր հարիւրերորդ թերթ ունեց : Արդարեւ Թոմսըն մամուլի անգլիական ցանցին մեծ տէրն է, բայց թերթեր ունի նաեւ Ամերիկա, Քանատա եւ Սեւ – Ափրիկէ : Մեծագոյն բաժնետէրն է նաեւ սքովտական պատկերասփիւռին :

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ Վիլհելմին իշխանուհիին յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ունենայ Դեկտեմբեր 8ին : Սուգի գոյնն է՝ ճերմակը , որովհետեւ «մահը անցքն է յաւիտենական կեանքի սեմին» :

ՊՈՒՐՈՒՆՏՈՒԻ թագաւորը՝ Մվամի Մվամպուցա Դ. նախագահ տը Կոլի հիւրն էր Ուրբաթ օր : Թագաւորին կ'ընկերանայ Արտաքին նախարարը՝ Նիմուպոնա որ յայտարարեց թէ շփումներու ընթացքին պիտի տեսնեն թէ ի՞նչ օժանդակութիւն պիտի տայ Ֆրանսա իրենց :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Նոր ստացանք « Հայրենիք » օրաթերթի երեքշաբթի օրուան սգաւոր թիւը ուրկէ կը քաղենք կարգ մը մանրամասնութիւններ Գուրգէն Մխիթարեանի մահուան վերաբերեալ :

×

Գուրգէն Մխիթարեան մեռած է Կիրակի օր, երբ ճառ մը կը խօսէր, Ուստրի մէջ, Հ. Յ. Դ. տօնակատարութեան հանդէսին :

Նախորդ գիշերը ներկայ եղած էր Պոսթընի Հ. Յ. Դ. ութ կոմիտէներու ընկերական ընդհ. ժողովին : Դաւադիր հիւանդութեան մշտակայ սպառնալիքը — ինչպէս միշտ՝ վերջին տարիներուն (սրտի տագնապ մը անցուցած էր 1960 — ին), այդ գիշեր կ'երեւէր իր դէմքին վրայ :

Տժգունած եւ ուժաթափ էր : Հոն գացած էր հակառակ իրեն եղած թելադրանքներուն : Կիրակի, կէսօրէն անմիջապէս ետք, կը մեկնի Ուստր ընկերներու հետ : Զուարթ, կայտառ, առողջ, մինչեւ այն վայրկեանը երբ բեմ կը բարձրանայ խօսք առնելու : Ոչ մէկ անհանգստութիւն, ոչ մէկ անտրամադրութիւն : Ընդհակառակն : Հոն է, կը գրէ Հայրենիք , իր ցանկութեամբ չըսելու համար՝ իր պնդումով :

Օրուան պատգամը մտքին ու սրտին մէջ, կը բարձրանայ բեմ ու հազիւ եօթը վայրկեան խօսելէ ետք, կ'իյնայ շնչասպառ :

Հակառակ բժշկական անմիջական բոլոր խնամքներուն, կը փակէ իր աչքերը :

Ընկեր Գուրգէն Մխիթարեանի յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այսօր՝ Շաբաթ, Դեկտեմբեր 1, Ուոթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցւոյ մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Հիւս. Ամերիկայի Կեդր. Կոմիտէն ութօրեայ սուգ հռչակած է Հիւս. Ամերիկայի բոլոր շրջաններուն մէջ :

ԼԷՕ

(ՄԱՀՈՒԱՆ 30ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹԻՒ)

Հայ պատմագրութեան ականաւոր ներկայացուցիչներէն՝ Փրոֆ. Լէօ (Առաքել Բաբախանեան) իր գործունէութիւնը սկսած է 1880ի առեններ, իբրեւ հրապարակախօս, գրագէտ եւ, վերջապէս իբրեւ յայտնի պատմաբան :

Լէօ ծնած է 1860ին, Շուշի : 1874ին կ'աւարտէ տեղւոյն Թեմական դպրոցը, ապա կը մտնէ քաղաքային վերակազմեալ դպրոցը : Այս դպրոցին մէջ աշխատող ուսուցիչներէն մէկ քանին կրթուած եւ ազատամիտ գաղափարներով տոգորուած անձեր էին, որոնք դրական դեր կատարեցին ապագայ պատմաբանին դաստիարակութեան գործին մէջ :

Նիւթական անձուկ պայմաններուն բերումով, Լէօ չկրցաւ շարունակել իր ուսումը եւ գոհացաւ ինքնաշխատութեամբ ձեռք բերել իր մտաւոր պաշարը :

Գրել սկսած է 1877ին : Աւելի քան կէս դար աշխատած է հայ մամուլին՝ Մշակ, Արձագանք, Արմենիա, Մուրճ, Հանդէս Ամսօրեայ, Հորիզոն, Համբաւաբեր, եւայլն, ուր տպագրուած են անոր հարիւրաւոր քննադատական յօդուածները, վիպակները, պատմագիտական եւ գրական քանի մը ուսումնասիրութիւնները :

1880 – 1890ին մէկը միւսին ետեւէն առանձին հատորներով լոյս կը տեսնեն Լէոյի գեղարուեստական եւ պատմա – գեղարուեստական գործերը՝ «Պանդուխտ», «Ծայրեր», «Վահան Մամիկոնեան», «Կորածները», «Սպաննուած Հայրը», «Վերջին վէրքեր», «Իմ յիշատակարանը», «Մելիքի աղջիկը» եւն. :

Յետոյ, ասոնց կը յաջորդեն երկհատոր՝ «Հայկական տպագրութիւն» (1901), եռահատոր՝ «Գրիգոր Արծրունի» (1902 – 1905), երկհատոր՝ «Ստեփանոս Նազարեանց» (1902), «Յովսէփ Արղութեան» (1902), «Ս. Մեսրոպ» (1904), «Հայոց հարց» (1906), «Հայ գիրքի տօնը» (1912), «Վարդանանք» (1914), «Վանի Թագաւորութիւնը» (1915) եւ այլ արժէքաւոր գիրքեր :

Լէոյի գրիչին կը պատկանին նաեւ 1904ին Վենետիկի մէջ լոյս տեսած «Ռուսահայոց գրականութիւնը», 1914ին Թիֆլիսի մէջ հրատարակուած Ղարաբաղի եւ Երեւանի Թեմական դպրոցներու պատմութեան վերաբերեալ երկու ուշագրաւ գործերը :

Այսուհանդերձ Լէոյի գործերուն պսակը կը կազմէ անոր «Հայոց պատմութիւն» եռահատոր ծաւալուն աշխատութիւնը, որուն մէջ հանգամանօրէն նկարագրած է հայ ազգին բազմադարեան պատմութիւնը՝ հին ժամանակներէն մինչեւ ԺԸ. դարը : Առաջին հատորը լոյս տեսած է 1917ին, իսկ երկրորդը եւ երրորդը՝ յետմահու, 1946 – 47ին :

Տպագրուած այս պատկառելի գիրքերուն կողքին, Լէօ ունի նաեւ տպագրութեան պատրաստ տասնեակ մը մեծ մենագրութիւններ, որոնցմէ յիշատակութեան արժանի են «Հայոց պատմութեան» Դ. հատորը, «Հայերը համաշխարհային պատերազմի մէջ», «ԺԹ. դար — հայ հասարակական շերտաւորումներ եւ շարժումներ», «Հայ ազգային մշակոյթին ինքնուրոյնութիւնը պատմութեան մէջ» եւայլն :

Երեւանի պետական համալսարանի հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ Լէօ դասաւանդած է Հայոց պատմութիւնը : Հայաստանի այսօրուան անուանի պատմաբաններէն շատերը իր աշակերտները եղած են :

Իր հիմնադրութեան օրէն՝ 1925էն մինչեւ 1930 Լէօ եղած է Հայաստանի Գիտութեան եւ Արուեստի կաճառին, իսկ 1930էն մինչեւ իր մահը՝ Հայաստանի Գիտութիւններու կաճառին անդամ :

Փրոֆ. Լէոյի գործերը, որոնք լայն սպառում գտած են, կը բովանդակեն պատմական հարուստ նիւթեր, աչքի կը զարնեն դրական իրենց իւրայատուկ ոճով, հարուստ, պատկերաւոր լեզուով եւ հանրամատչելիութիւնով : Այս տեսակէտէն հայ պատմագրութեան մէջ ոչ ոք կը գերազանցէ զինքը : Աւ. Իսահակեան հետեւեալը գրած է, կարդալով Լէոյի Անի գործը.— «Հանգուցեալ ականաւոր հեղինակ Առաքել – Բաբախանեանի — Լէոյի անտիպ աշխատութիւնը՝ «Անի»ն, շատ մեծ հաճոյքով կարդացի : Այնքան հրապուրիչ էր գրուած ամէն տեսակէտից, որ մի անգամ սկսելով, անկարող եղայ բաժանուել գրքից, այնքան յափշտակեց ինձ : Մինչեւ օրս Անիի մասին այսքան սպառիչ, լիակատար գործ չէի կարդացել՝ միանգամայն գիտական եւ հանրամատչելի... մանրամասն, նիւթերով հարուստ, բովանդակալից, բազմակողմանի... Հեղինակի լեզուն պատկերաւոր է, աշխոյժ, սահուն, ոճը՝ կենդանի, խօսվայոյլ» :

Լէօ մեծ աշխատանք կատարած է հայ ազգին պատմութիւնը ժողովրդականացնելու համար : Իր գործերէն շատերը հայ ժողովուրդին պատմութեան վերաբերեալ տեղեկութիւններու եւ ծանօթութիւններու հարուստ շտեմարան մըն է : Մեծ ուշադրութեամբ եւ լրջութեամբ կը ներկայացնէր նիւթերը, կ'ուսումնասիրէր այդ շրջանի պետական եւ իրաւական օրէնսդրութիւնը, քաղաքական, մշակութային, կրօնական կեանքը : Հայ ժողովուրդին պատմութիւնը կը նկարագրէր դրացի կամ Հայաստանի վրայ իշխող միւս երկիրներու պատմութեան հետ առընթեր՝ համաշխարհային պատմութեան ֆոնին վրայ :

Լէօ, յատկապէս զբաղած է նաեւ հայ ժողովուրդի պատմութեան քիչ ուսումնասիրուած նոր շրջանի պատմութեամբ ալ : «Ուսումնասիրողների համար, գրած է Լէօ, հետաքրքրութիւն ներկայացնում էր կարծես միայն մեր հին պատմութիւնը, այն, ինչ ամփոփուած է Խորենացու պատմութեան մէջ : Մնացած շրջանները կարծէք մոռացուած են : Եւ, սակայն, չէ՞ որ մենք պատմական կեանք ունեցել ենք եւ միջին ու նոր դարերում» :

Իր գործերուն պատմագիտական արժանիքներէն մէկն ալ այն է, որ ան քննական ոգիով մօտեցած է պատմական աղբիւրներուն : Արդարեւ, Լէօ մեծ տեղ յատկացուցած է պատմագրութեան լուսաբանութեան եւ մէջտեղ դրած է կարեւոր խնդիրներ, որոնք նպաստած են հայ պատմագրութեան յետագայ զարգացումին : Ուզած է մեր ժողովուրդին պատմութիւնը դնել նոր, արդիական ըմբռնումներու հիման վրայ. ուստի խիստ ձեւով քննադատած է կղերական – աւատապետական պատմագրութիւնը, անոր կրօնական – աստուածաբանական, փարգապետական մեկնաբանութիւնները, միակողմանի մօտեցումը, ժողովուրդին ներքին կեանքին եւ ընկերային խմորումներուն անտեսումը : «Պատմութիւնը վաղուց դադարել է լոկ պատերազմական Թմբուկների եւ արքաների արձագանքը լինելուց, — գրած է Լէօ 1911ին — պատմութիւնը այժմ զուարճալի ընթերցանութիւն չի, այլ գիտութիւն : Նրա առջեւ աւելի մեծ, աւելի պատասխանատու գործ կայ՝ ժողովրդի կեանքը դարերի ընթացքում, այդ կեանքի հանգամանքները ներքին եւ արտաքին ազդեցութիւնների տակ, նրա արտադրած քաղաքակրթական – մշակութային աշխատանքը ... Թագաւորները, իշխանները, եպիսկոպոսապետները ժողովրդի պատմութիւն չեն, այլ այդ պատմութեան արտայայտութիւն» : Ուրիշ առիթով մը, 1901ին, «Մուրճ» ամսագրին մէջ գրած է թէ «Պատմութիւնը ժամանակակից հասկացողութեամբ Թագաւորների, իշխանների, հոգեւորականների պատմութիւն չի, այլ ժողովրդի պատմութիւն» :

Իբրեւ ջերմ հայրենասէր, Լէօ խիստ ձեւով քննադատած է օտար պետութիւններու գաղութային գիշատիչ քաղաքականութիւնը : Պատմական հարուստ նիւթերու հիման վրայ մերկացուցած է օտար տէրութիւններու Թշնամական դիրքը Հայութեան ազատագրական պայքարին նկատմամբ :

Ուսանելի է Լէոյի աշխատասիրութիւնը : 1908ին, իր գրական – հրապարակագրական գործունէութեան 25ամեայ յոբելեանին օրը, Լէօ, ի մէջ այլոց հետեւեալը կ'ըսէր.— «Ամէնից առաջ ես իմ շնորհակալութիւնը, իմ հիացմունքը ձօնում եմ այդ տիեզերական մեծ սկզբունքին՝ աշխատանքին» : Յիրաւի, յիշատակութեան արժանի է Լէոյի արտակարգ աշխատասիրութիւնը, անոր քրտնաջան, անխոնջ բազմամեայ աշխատանքը հայ պատմագիտութեան եւ գրականութեան բնագաւառին մէջ :

Լէոյի աշխարհայեացքը հակասական եղած է, յատկապէս իր գործունէութեան վերջին շրջանին : Արդարեւ, իր «Անցեալից» (1925), «Խոջայական կապիտալը» (1934), երկհատոր «Թուրքահայ յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը» (1934 – 1935) եւ կարգ մը ուրիշ աշխատութիւններու մէջ փորձեց վերամըշակել իր տեսակէտները ըստ մարքսիստական ըմբռնումներուն եւ ձեւակերպեց իր նախկին քանի մը ճիշդ տեսակէտներուն տրամագծօրէն հակառակ տեսակէտներ :

Ն. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Միջնադարեան Հայաստանի դպրոցներէն շատերը երկար կեանք չեն ունեցած . շատեր ասուպի պէս փայլելէ ետք խամրած են, իրենց տեղը զիջելով կրթական նոր կեդրոններու : Սելճուքներու արշաւանքներէն ետք, բուն Հայաստանի մէջ հին ուսումնարաններուն կողքին կը բացուին Նոր Գետիկի (Հայոց դատաստանագիրքին հեղինակ՝ Մխիթար Գօշի կողմէ հիմնուած), Տաւուշի դպրոցները եւն. :

Բոլորովին նոր էին Կիլիկիոյ Հայկական Թագաւորութեան սահմաններուն մէջ բացուած բարձրագոյն դպրոցները կամ ճեմարանները, ինչպէս, օրինակ, Սեւ լեռան, Սկեւռայ եւ Սիսի ուսումնարանները :

ԺԳ.—ԺԴ. դարերուն կաթողիկէ Եւրոպան աշխոյժ գործունէութեան լծուած էր Արեւելքի մէջ : Մահմետականներուն դէմ զէնքի ուժով կը պայքարէր, կազմակերպելով խաչակրական արշաւանքներ, իսկ Արեւելքի քրիստոնեաները դարձած էին հոգեւոր պայքարի Թիրախ : Կաթողիկէ Եւրոպան ոչ միայն գիւանագիտական խաղ կը սարքէր Կիլիկիոյ մէջ, այլեւ իր քարոզիչները կը ղրկէր մինչեւ Հայաստան : ԺԴ. դարու սկիզբները կաթոլիկութիւն ընդունած խումբ մը հայ եկեղեցականներ, որոնց հայ մատենագրութիւնը կը կոչէ ունիթոռներ, այսինքն միացողներ, բոյն դրած էին Նախիջեւանի, Երնջակի եւ Ջահուկի կողմերը եւ կը գործէին գրաւոր եւ բանաւոր քարոզչութեամբ : Անոնք մեծ ջանասիրութեամբ կը Թարգմանէին կրօնական գիրքեր եւ քարոզներ : ԺԴ. դարու երկրորդ կիսուն անոնք Նախիջեւանի մէջ ոչ միայն կարողացան տիրանալ վանքերու, այլեւ քանի մը տասնեակ հայ գիւղեր կաթոլիկէ դարձուցին :

Այսուհանդերձ Սելճուքներու եւ Մոնկոլներու արշաւանքներէն քայքայուած եւ հիւծուած Հայաստանի մէջ կը գտնուէր անկիւն մը, որ համեմատաբար պահած էր իր ուժը եւ կենսունակութիւնը : Անիկա Սիւնիքն էր, որ հայկական պետականութեան կործանումէն ետք երկար ժամանակ կրցաւ պահպանել իր հայկական դիմագիծը եւ նոյնիսկ տնտեսական որոշ բարգաւաճ վիճակ : Ունիթոռներուն կազմակերպուած ընդդիմութիւն ցոյց տուին Սիւնիքի երկու մեծ կեդրոնները՝ Գլաձորի եւ Տաթեւի համալսարանները :

Գլաձոր կը գտնուէր պատմական Վայոց – Ձորի գաւառին մէջ (ներկայիս Եղեգնաձորի շրջան) : Համալսարանը հիմնուած էր մօտաւորապէս 1280ին Ներսէս Մշեցիի կողմէ եւ կը վայելէր Պռօշեան իշխաններուն հովանաւորութիւնը : Ներսէս Մշեցիի մահէն ետք, կը յաջորդէ իր աշակերտը՝ Եսայի Նչեցի, որ աւելի եւս ծաղկեցուց Գլաձորի համալսարանը :

Գլաձորի համալսարանը ունէր իրեն յատուկ ուսումնական ծրագիրը, որ կը ղեկավարէր մեծ վարդապետը : Միջնադարուն վարդապետը գիտական աստիճան մըն էր, որ կը տրուէր բանիմաց ուսուցիչներուն : Եսայի Նչեցիի ղեկավարութեան տարիներուն համալսարանը բարձր աստիճանի մը հասաւ, ունենալով հմուտ ուսուցիչներ, որոնք զանազան առարկաներ կը դասաւանդէին՝ քերականութիւն, բնախօսութիւն, ուսողութիւն, փիլիսոփայութիւն եւ մանրանկարչութիւն : Հին յունական մատենա –

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒՇԵՐԷՑ)

Տարբերութիւնն այն էր, որ յանցաւորները եւ հարցուորները իրենց վկաներով դրական կերպարներ էին :

Կազմակերպուեց եւ «Աբու Լալա Մահարիի» «գրական դատը», որ տարբերւում էր նախորդներից : Այստեղ չկար հարցուոր, չկային վկաներ : Դատարանի առաջ կանգնած «յանցաւորը» Պաղտատի նշանաւոր բանաստեղծ «Աբու Լալա Մահարին» էր, որին «դատախազը» յոյժ գռեհիկ, սոցիոլոգիական իր ճառում մեղադրում էր՝ մարդկային հասարակութիւնը Թուլամորթաբար լքելու, դասակարգային գործօն պայքարից խոյս տալու եւ անապատի գազաններին ապաւինելու եւայլ յանցանքների մէջ ...

«Մեղադրեալի»՝ Աբու Լալա Մահարիի պաշտպանութեամբ հանդէս եկաւ իր քնարական բնաւորութեամբ եւ քնարական բանաստեղծութիւններով դպրոցում հռչակուած իններորդ դասարանցի մի աշակերտուհի : «Պաշտպանը» անհամեմատ աւելի նպաստաւոր պայմաններում էր գտնւում, քան «դատախազը» . վերջինիս գռեհիկ – սոցիոլոգիական մեղադրանքներին նա պատասխանում է անմահ պոեմի կարկաչուն տողերով ... Հասարակութեան համակրանքն ակնյայտօրէն «մեղադրեալի» կողմն էր : «Դատարանի նախագահն» անզօր էր լռեցնելու դահլիճի մերթ այս, մերթ այն անկիւնից «մեղադրեալի» «ցուցմունքները» կամ «պաշտպանի» փաստարկները հաստատող ու լրացնող բացականչութիւնները..

«Աբու Լալա Մահարիի» (պոեմի եւ ոչ թէ բուն էութեան ձախողուած «դատի») ուժեղ տպաւորութեան տակ, ուշ գիշերին, ես տուն դարձայ՝ մտքումս կրկնելով Իսահակեանի հմայիչ երկի Թեւաւոր տուները :

Այնուհետեւ իմ ձեռքն ընկաւ «Լիլիթ»՝ «Արեւելեան տեսիլներ» ենթախորագիրը կրող, գեղեցկահիւս եւ իմաստուն առասպելների ժողովածուն՝ Իսահակեանի նոր լուսանկարով, նոյնպէս կիսադէմ, սակայն կարճացրած բեղմօրուսով եւ խոնարհած հայեացքով : Այդ լուսանկարում «Լիլիթի» հեղինակն ինձ Թուաց տխուր ու մենակ, ինքն իր մէջ ամփոփուած : Թախծոտ ու մռայլ էր բանաստեղծը նաեւ իր «Արեւելեան տեսիլներ»ում : Գերագոյն հաճոյքով էի ընթերցում ակնախտիղ գոյներով ու նրբին երանգներով կերտուած «Լիլիթը», «Սաադիի վերջին գարունը», «Բուդդհան – Թռչունը», «Լիթայի – Պոռ», որոնց մէջ ի յայտ էր բերուած հայ լեզուի ուժն ու Թովչանքը, կարդում էի եւ հոգուս աչքերով տեսնում այդ մարգարիտներն ստեղծող վարպետին՝ վշտոտ ու ծեր, «երազային իր տարտամ քայլով» շրջելիս օտար ու հեռաւոր այն Վենետիկում ...

Սակայն այդ օրերին, երբ կարդում էի Զարենցի «Էլեգիան» ու խորհրդածում, Վարպետը վաղուց այլեւս Վենետիկում չէր : Հայաստան կատարած իր առաջին այցից յետոյ նա մեկնել էր Փարիզ՝ իր ձեռագրերն ու գրադարանը փոխադրելու եւ ընտանիքի հետ վերջնականապէս հայրենիք վերադառնալու որոշումով :

Եւ շատ – շատերի նման ես էլ սպասում էի նրա վերդարձին, եւ երազում էի տեսնել Իսահակեանին իրականութեան մէջ :

×

Շատերի եւ իմ փափաքը իրականացաւ 1936 Թ. Դեկտեմբեր 5ին : Վարպետը վերադարձաւ : Թերթերը շատ հակիրճ հաղորդեցին, Թէ բանաստեղծ Աւ. Իսահակեանն իր ընտանիքով արտասահմանից Երեւան է ժամանել՝ հայրենիքում մշտական բնակութիւն հաստատելու համար :

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

գիրներէն յատկապէս կ'ուսումնասիրուէին Արիստոտէլի, Պորփիւրի, Դիոնիսիոս Թրակացիի աշխատութիւնները եւ մեկնութիւնները: Այստեղ կը հաւաքէին ձեռագիրները, կ'ընդօրինակէին նորերը, թարգմանութիւններ կը կատարէին օտար լեզուներէ եւ կամ մեկնութիւններ կը գրէին նշանաւոր փիլիսոփաներու աշխատութիւններուն մասին: Նշեալ ուսման յատուկ դրութիւն մը մշակած էր Գլաձորի մէջ, որուն համաձայն աշակերտները կը ստանային ոչ միայն տեսական կրթութիւն, այլեւ գործնական ձեւով կը կոփուէին հռետորական արուեստին եւ այլ ճիւղերուն մէջ:

Մեզի հասած են այս համալսարանի սաներուն աւարտաճառերը, որոնք կը վկայեն անոնց ստացած ուսման եւ ընդունակութիւններուն մասին:

Գլաձորի համալսարան կամ, ինչպէս այն ժամանակ կ'ըսէին, երկրորդ Աթէնք կը դիմէին Հայաստանի չորս կողմերէն եկող երիտասարդները, այնպէս որ սարփողներուն թիւը կը հասնէր քանի մը հարիւրի: Գլաձորի մէջ վարդապետական աստիճան ստացած են երեք հարիւրէն աւելի սաներ: Մօտաւորապէս վաթսուն տարի տեւեց այս համալսարանին գոյութիւնը (մինչեւ Եսայի Նչեցիի մահը՝ 1338): Գլաձորի աշակերտները զանազան տեղեր ցրուեցան եւ հիմնեցին ուսումնական նոր կեդրոններ, սակայն բոլորին մէջ ամէնէն նշանաւորը դարձաւ Տաթեւի համալսարանը, որ հիմնուեցաւ Նչեցիի անուանի աշակերտ Յովհաննէս Որոտնեցիի կողմէ:

Որոտնեցի, Գլաձորի մէջ ժամանակ մը մնալէ յետոյ, կ'երթայ Տաթեւ եւ հոն կը կազմակերպէ բոլորին ծանօթ համալսարանը: Ան հասցուցած է արժանաւոր աշակերտներու հոյլ մը, որոնց մէջ առանձնապէս կը փայլէր Գրիգոր Տաթեւացի: Որոտնեցի այս վերջինոյն կը յանձնէ Տաթեւի ուսուցչապետութիւնը եւ կը մեկնի Երնջակի Ապրակունիս վանքը՝ աւելի մօտէն պայքարելու համար ունիթոռական շարժումին դէմ:

Գլաձորէն պակաս բեղնաւոր չեղաւ իր հիմնած համալսարանը: Որոտնեցի մինոյն ատեն հաստատեց դպրոցներու ամբողջ ցանց մը, կապուած Տաթեւի: Անոր ջանքով հաստատուեցաւ տեղւոյն մատենադարանը: Հաւաքուեցան բազմաթիւ նոր ձեռագիր մատեաններ: Իր սաներէն շատեր ուղարկեց այլեւայլ վայրեր՝ հոն գտնուող հայկական արժէքաւոր ձեռագիրները ընդօրինակելու համար: Որոտնեցիի հսկողութեան տակ Տաթեւի մէջ մշակուեցան գրչագրական արուեստի բազմաթիւ մասնագէտներ:

Տաթեւի համալսարանը կը հասցնէր մասնագէտներ: Նախ եւ առաջ կը պատրաստուէին բանիմաց եւ հմուտ եկեղեցականներ, որոնք կը հմտանային երաժշտութեան մէջ, իսկ շատեր կը դառնային ծաղկող, այսինքն՝ կը մասնագիտանային գրչութեան արուեստին մէջ: Ուսման ծրագրին մէջ տեղ տրուած էր նաեւ մարդակազմութեան եւ քիմիագործութեան, որոնք փիլիսոփայութեան ընդհանուր ոլորտներուն մէջ կը մտնէին: Թէ Յովհաննէս Որոտնեցի, թէ Գրիգոր Տաթեւացի եղած են մեծ փիլիսոփաներ եւ իրենց ձգած աշխատութիւններով պատուաւոր տեղ կը գրաւեն հայ փիլիսոփայութեան պատմութեան մէջ:

Գրիգոր Տաթեւացիի ուսուցչապետութեան 18 տարիներուն (1390 – 1408) Տաթեւի համալսարանը կը շարունակէ զարգանալ, սակայն վրայ կը հասնին Լենկ-Թիմուրի արշաւանքները եւ Տաթեւացի ստիպուած կ'ըլլայ տեղափոխուիլ Մեծոփայ վանք: Ուսուցչապետին մահէն ետք, իր աշակերտները թէեւ փորձեցին վառ պահել Տաթեւի ճրագը, սակայն դպրոցը երթալով քայքայուեցաւ, եւ ԺԵ. դարուն համատարած անկումէն անմաս չմնաց միջնադարեան Հայաստանի ուսումնական վերջին այս մեծ կեդրոնն ալ:

Այս ձեւով ընդհատուեցաւ հայկական բարձրագոյն դպրոցներու զարգացման ուղին: Եւրոպայի ամէնէն հին համալսարանները գրեթէ վերջին դարերուն հիմնուեցան եւ աւելի նոր են, քան Հայաստանի միջնադարեան համալսարանները, սակայն եւրոպական երկիրներու յառաջդիմութեան ուղին երբեք չընդհատուեցաւ, որով այդ համալսարանները օրէ օր զարգացան, հասնելով բարձր աստիճաններու: Բնական է, որ եթէ չըլլային քաղաքական, տնտեսական եւ մշակութային անկումի այն ահաւոր շրջանները, որոնց ականատես եղաւ հայ ժողովուրդը, բոլորովին այլ ձեւով պիտի զարգանային հայկական համալսարանները:

ԱՐԱՄ ՏԷՐ – ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՀԻՆ ԴԷՄՔԵՐ

ՏԻԿԻՆ ԳԱՅԵԱՆԷ

Գրեթէ չորս տասնեակ տարիներու պատմութիւն մը ունի Փարիզի Հայ Թատրոնը:

Արդարեւ, 1920 թուականէն սկսեալ, երբ տակաւին Փարիզի հայ գաղութը կը բաղկանար հազիւ քանի մը հարիւր անձերէ, հայ բեմի խումբ մը նուիրեալներ, հիմը դրած էին Փարիզահայ Թատրոնին:

Լեւոն Ցարուր, Վահրամ Սփաճեան, Արման Կոթիկեան, իրենց շուրջն ունենալով մէկ քանի սիրողներ, հրապարակ կու գային պարբերական ներկայացումներով:

Այդ շրջանին, Պոլիսէն դերասաններ ալ կու գային միանալ Փարիզի կազմակերպութեան, մասնակցելով տեղւոյն ներկայացումներուն, ինչպէս Մկրտիչ Ջանան եւ Շահան Սարեան:

Երբ սկսաւ Պոլսոյ արտագաղթը, Ֆրանսան լայն բացաւ իր դուռները հետզհետէ հասնող Հայերուն առջեւ:

Ստուարացաւ Փարիզի հայ գաղութը եւ ատոր հետեւանքով իսկ աւելի ծաւալ ըստացաւ թատերական գործն ալ:

Փարիզահայ Թատրոնին փոքրիկ կորիզին վրայ աւելցան բեմական նոր ուժեր. 1923էն սկսեալ Փարիզահայութիւնը ունէր արդէն իր թատերական կազմակերպութիւնը, որ ամսուան ամիսը անգամ մը ժողովուրդին կ'ընծայէր հայկական ներկայացումով մը ի մի հաւաքուելու բերկրալից պատեհութիւնը:

Հետզհետէ աւելի փայլուն գործունէութիւն մը ունեցաւ Փարիզահայ բեմը, երբ բարի օր մը, իր կազմին վրայ աւելցաւ փայլուն աստղ մը՝ Արշաւիր Շահխաթունին, որ մինչեւ իր դժնդակ մահը հաւատարմօրէն ծառայեց անոր:

Այնուհետեւ, Փարիզի հայ թատրոնէն եկան ու անցան հայ բեմի բազմաթիւ մեծանուն դերասանները՝ Զարիֆեան, Վահրամ Փափազեան, Տիկին Դուրեան – Արմէնեան, Աստղիկ, Լեւոն Երամեան, Տէր եւ Տիկին Կոստանեան, Սուրարեան ամոլը, Ղազարեանները, Մանուէլ Մարութեան, որոնց ներկայութիւնը առիթ ընծայեց Փարիզահայ թատրոնին լիուլի արդարացնելու իր վրայ դրուած յոյսերը:

Արդար ըլլալու համար պէտք է ըսել սակայն, որ եկող ու անցնող բոլոր մեծանուն հայ դերասաններուն տուած ներկայացումները իրենց յաջողութիւնը ապահովեցին շնորհիւ Փարիզահայ Թատրոնի մնայուն անդամներուն, որոնք, թէեւ համեստ ուժեր, այլ սակայն իրենց զոհաբերութեան ոգիով եւ բեմական անայլայլ սիրով, իրենց մեծերուն յաղթանակին կերտողները հանդիսացան:

Ատոնցմէ մէկն էր ողբացեալ դերասանուհի Գայեանէն:

Ծնած էր Եկատերինոտար (Ռուսաստան), աւանդապահ հայ ընտանիքի մը մէջ:

Գայեանէի ծնողքը, բծախնդիր իրենց զաւկին դաստիարակութեան, ամէն ջանք ի գործ կը դնեն որ պարմանուհին տէր դառնայ ուսման կոկիկ պաշարի մը: Կը յաճախէ նախ տեղւոյն հայկական վարժարանը, ապա կիմնազիոն, ուր ծանօթութիւն կը հաստատէ իրեն հասակակից հայ օրիորդի մը՝ Մաշային, որ յետագային պիտի դառնար հայ բեմերու տաղանդաւոր երգչուհի – դերասանուհին՝ Մաշա Սուրարեան:

Այս հանդիպումը վճռական դեր մը կը խաղայ Գայեանէի ճակատագրին վրայ: Երկու երիտասարդուհիները այդ օրէն իսկ կը սիրեն բեմը: Կը յաճախեն թատրոն եւ այդ կախարդական մթնոլորտը հետզհետէ կը գրաւէ զիրենք:

Կը մասնակցին իրենց քաղաքը այցելող հայկական դերասանախումբերու ներկայացումներուն փոքրիկ դերերով, եւ սակայն այդ մասնակցութիւնները պատճառ կը դառնան որ Գայեանէն աւելի անքակտելի կապերով կապուի թատրոնին:

Վրայ կը հասնի ռուսական յեղափոխութիւնը: Ամբողջ Ռուսաստանի տակնուվրայութեան հետեւանքով տակնուվրայ կ'ըլլայ նաեւ Գայեանէի կեանքը: Կը թողու իր ծննդավայրը, կը բաժնուի իր ծնողքէն, իր հարազատներէն եւ իր սիրելի ընկերուհիէն՝ Մաշայէն: Աստանդական թափառումներէ ետք, 1920ին կը հասնի Պոլիս, ուր արդէն կը գտնուէին իրեն նման գաղթականներ:

Պոլսոյ մէջ, Գայեանէն բախտը կ'ունենայ վերստին գտնելու իր ընկերուհին՝ Մաշան, որ հիմա, ամուսնացած դերասան Սուրարեանի հետ, դարձած էր այս վերջինոյն ղեկավարած Կովկասահայ Տըրամ – Օփերեթային խումբին գլխաւոր դերասանուհին:

Գայեանէն միանալով Սուրարեաններու թատերախումբին, կ'աշխատակցի անոնց մինչեւ այն օրը, ուր Սուրարեանները թողլով Պոլիսը կ'անցնին Ամերիկա, իսկ Գայեանէն կուգայ Փարիզ:

×

Առաջին օրէն իսկ, Գայեանէն դարձաւ Փարիզահայ Թատրոնին լաւագոյն ուժերէն:

Իր համեստ նկարագիրը, հեզահամբոյր ու բարի խառնուածքը շուտով զինքը սիրելի դարձուցին ոչ միայն իր ընկերներուն, այլեւ հասարակութեան:

Իր թատերական սեռը կը կայանար մայրական դերերու մեկնաբանութեան մէջ, ուր աչքառու յաջողութիւն կ'ունենար միշտ, շնորհիւ իր անպաճոյճ, պարզ եւ բնական խաղարկութեան:

Շիրվանզատէի մայրական տիպարներուն անզուգական արտայայտիչը հանդիսացաւ ողբացեալ դերասանուհին Փարիզահայ բեմին վրայ: Անոր Սանամը, Մարիամ Բաջին, Գիւլնազը, Զառնիշանը («Նամուս» եւ «Չար Ոգի»), սխալած չեմ ըլլար, եթէ ըսեմ որ մինչեւ օրս չունեցաւ լաւագոյն մեկնաբանող մը քան Գայեանէն: Մանաւանդ Զառնիշանի («Չար Ոգի») անէծքի տեսարանին ողբացեալ դերասանուհին միշտ ալ կը գերազանցէր ինքզինքը:

Օփերէթներու մէջ, Գայեանէն ունէր նոյնպէս իր տեղը: Ո՞վ չի յիշեր անոր Խալան («Արշին Մալ Ալան») որուն մէջ մրցակից չունեցաւ:

Իր կոչումին գիտակից, պարտաճանաչ արուեստագիտուհի մըն էր Գայեանէն: Որեւէ դերի ստանձնում, զինքը կը լծէր անմիջական աշխատանքի, առանց որեւէ դժգոհութեան կամ բողոքի յանձնուած դերին մեծութեան կամ փոքրութեան առընչութեամբ: Այս պարագան կը շեշտեմ անոր համար պարզապէս որ հայ դերասանական ընտանիքին մէջ դերի մեծութեան եւ փոքրութեան վիճաբանութիւնները միշտ ալ գոյութիւն ունեցած են, բան մը՝ որ մեծապէս վնասած է յաճախ գործին: Գայեանէն հեռու էր այդ կարգի վէճերէ:

Ինչպէս ըսի, Գայեանէն հեզահամբոյր էր, բարի, ընկերասէր եւ շարունակ ժպտաշուրթն: Ցանցառ էին իր բարկութեան պահերը, եւ որքան համակրելի ու սիրելի էր ան իր այդ ցանցառ «բարկութեան» պահերուն: Լուցկիի մը պէս կը բռնկէր, կը ջանար բարձրացնել իր ձայնը, եւ ահա, յանկարծ, կարծես թէ յանցանք մը գործած ըլլար, ժպիտը կը տեղաւորուէր իր «բարկաձայն» դէմքին վրայ:

Կը յարգէր իր բոլոր ընկերները, մեծն ու փոքրը եւ իրաւացիօրէն կը պահանջէր փոխադարձ յարգանք: Այդ յարգանքը երբեք ալ չպակսեցաւ իր ընկերներուն կողմէ եւ մինչեւ վերջը ողբացեալ դերասանուհին մնաց Փարիզահայ բեմին «Տիկին Գայեանէ»ն:

Տարիներ հայ բեմին արժանաւորապէս ծառայելէ ետք, Տիկին Գայեանէն մեռաւ Փարիզ: Եւ քանի որ հայ դերասանին ճակտին անողոք կերպով դրոշմուած է Հանճարեղ Պետրոս Ադամեանին խօսքը. «Կ'անհետանայ քեզ հետ հանճար եւ գլխմակ ...», այդպէս ալ անհետացաւ ու մոռցուեցաւ մեր սիրելի Տիկին Գայեանէն:

Իցիւ թէ իր քաղցր անունին նուիրուած սա քանի մը տողերը լոյսի շող մը սփռէին իր յիշատակին մութ ու մոռցուած բաւիղին մէջ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Բուրդէ՛, բուրդէ՛ փանելա կ'ուզես... Մօրուքդ ալ մատ մը եկեր է. ինչո՞ւ թրաշ չես ըլլար կոր ... փարա՞ չունիս ... սուտ ես... ցուցուր նայիմ սա փարադ. պարապ խօսք չուզեր. շուտով տուն պիտի երթաս, պիտի պառկիս ու քրտնիս: ... Ախ ինչ ըսեմ ձեզի որ երկայն վարտիք հագնիլը մեղք կը սեպէք ...

Լսեցին: Հանրակառքը ճռնչեց, կանգ առաւ, կրկին ճամբայ ելաւ սովորական սուլէն յետոյ եւ Հայուհին աւազեց.

— Ա՜խ, տղանք զայիփ զիւյիւփ տղաքը փողոցներն են մնացեր... վրանին մայր չկա՛յ քի ... Ծօ՛ տղայ, մօտս ալ չես որ դամ վեց հատ շիշէ քաշեմ եւ փիր ու փաք ըլլաս: Քանի՞ տարեկան ես ... աչքս ելլայ:

Երիտասարդը պնդեց թէ եղածը մեծ բան մը չէ, թէ չարժեր այդքան մտահոգուիլ: Եպրաքսէ հանըմ բարկացաւ բայց լռեց շուտով: Տղան կրկին մնաց գլուխը կախ, մտածկոտ, վերապաշ: Հայ մայրը «ախ, աշխարհ» ըսաւ քիթէն մէջէն եւ արցունք մը սրբեց: Յետոյ յանկարծ պայթեցաւ.

— Գետնին տակը անցնին սա աղջիկները: Ծօ, ի՞նչ ունին որ ամէնքդ ալ անոնց փէշերէն չէք զատուիր... Մեծ արդաս խելօք է, բայց պզտիկս... փորձանք է, փորձանք: Ախ սա աղջիկները ... անիծուին ամէնքն ալ ... ամէնքն ալ ...

Փողոցները անցան իրարու ետեւէ, ճամբորդները իջան ու ելան եւ տոմսակավաճառը կայարաններուն անունները պոռաց նոյն ձանձրանալի ձայնով: Երկու Հայերը լուռ մնացին բաւական ատեն, մինչեւ որ կրկին լեզու ելաւ կինը՝ կեղծ նեղսրտութեամբ մը ըսելով.

— Ծօ տղայ, ո՞րտեղէն դէմս ելար... ինծի տէրտ պիտի ըլլաս... Տղաքս ալ չես ճանչնար քի լուր մը տանեմ վերջը... Ձեռքէս ալ բան մը չի գար որ... էյ դէմըս չելած ըլլայիր ...

Տխուր տղան շնորհակալ եղաւ, «աշխարհի վրայ դեռ մարդ կայ եղեր» ըսաւ ու լռեց:

Ճռնչեց, քերթեց, կճռեց կառքը:

Ցուցափեղկ մը իր պարունակութեան վրայ հարիւրին յիսուն զեղչ ըրաւ, նորութեան պատճառաւ սինեմա մը իր դռները գոցեց, գաւառէն թարմ հակիթներ եկան ուղիղ գծով, պիռը խմիչքներուն լաւագոյնը հանդիսացաւ, երկու սննեակներ վարձու ելան կառաժով մը միասին, սեփսեւ խանութ մը «սուգ» պատրաստեց քսանըչորս ժամուան մէջ:

Երբո՛ր ամէն ինչ սեւցաւ քսանըչորս ժամուան մէջ, Նորայր ըսաւ դէմի կնոջ, գլուխը քիչ մը մօտեցնելով.

— Ինծի նայէ, մայրիկ, քանի որ աստանկ բուխ սիրտ ունիս, քեզմէ ծառայութիւն մը կրնամ խնդրել: Չէ, մեծ բան մը չէ, բայց մի մերժեր: Քիչ մը անդին միասին վար իջնանք: Քիչ մը անդին է, պիտի տեսնես: Հոն քեզի թուղթ մը կուտամ եւ կը ցուցնեմ պանդոկ մը. իմին պանդոկս: Բնաւ հեռու չէ. թռամվայի կայարանէն քանի մը մեթր անդին: Այդ թուղթը իմ պանդոկս ձգէ, այդքան: Ուրիշ բան չեմ ուզեր: Ես քու թռամվայի փարադ կը վճարեմ, աւելին ալ կուտամ ... չէ մըսեր, պիտի առնես տուածս: Միայն թուղթը պանդոկապետին ձգէ՝ այդքան:

Եպրաքսէ հանըմ յոնքերը լրջօրէն պռստած մտիկ ըրաւ այս առաջարկութիւնը, բայց շուտով չհաւանեցաւ որովհետեւ չէր ըմբռներ թէ ինչո՞ւ տղան իր պանդոկը երթալ չուզեր եւ զինքը կը ղրկէ: Չէր ըմբռներ թէ ի՞նչ կապ կայ տղուն տկարութեան եւ այդ առաքելութեան միջեւ:

— Նէ դուն հարցուր, նէ ալ ես քեզի բացատրեմ, ըսաւ տղան: Ես չեմ կրնար երթալ. ես պէտք չէ որ երթամ: Բայց սա գիտցած եղիր որ ինծի մեծ, շատ մեծ ծառայութիւն մը պիտի մատուցանես: Հաւատա՛ խօսքիս՝ քանի մը քայլ տեղ է ... մայրութիւն ըրած պիտի ըլլաս:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(3 Շար.)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Սէն Լու Կրան – Փէնի Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ մէջ, այս Կիրակի, պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Անթիլիասի դպրեվանքի տեսուչ, ՀԱՅՐ ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ :

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ
HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ :

ԹՈՒԱԿԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Մ. Տիկնանց Յանձնախումբի Բարենպատակ Վաճառքը, կամքէ անկախ պատճառներով յետաձգուած է եւ տեղի պիտի ունենայ՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 12-17

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վանտէօզ *մը որ լաւ մեքենագրել գիտնայ* (տաքթիլօ), *փայլուն ապագայ ապահովուած է : Դիմել՝*

Ets DARONIAN
115, Rue d'Aboukir
CEN. 20-86

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա *մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :*

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի *վարչական գործը :*

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի :*

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց *խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :*

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի *մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :*

×

Մարտ 17, «ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ :*

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ԶՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ԽՆՋՈՅՔ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Վիէնի վարչութիւնը, կազմակերպած է խնջոյք-պարահանդէս մը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Հ. Օհանջանեան Ակումբի մէջ, առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

Կը հրաւիրուին շրջանին քոյր խումբերը :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) :

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՊՕՄՈՆԻ Հ. Յ. Դ. «Զաւարեան» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչ— Կարեւոր օրակարգ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր ենթակոմիտէի ընդհ. անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտ. 2 ժամը 17էն կէս գիշեր

Կռանտ Օթէլի չքեղ սրահներուն մէջ 12 Պուլվար տէ Քափիւսէն

Նախագահութեամբ՝ *Պ. ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ*

Orchestre

ԺԻՄՄԻ ԿՈԼՏՍԹԱՅՆ

Մուտք 6 Ն. Ֆ.

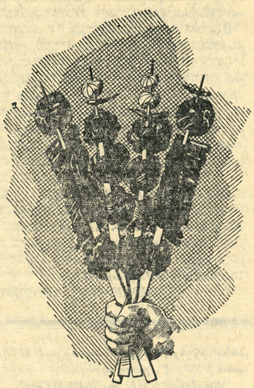
Attractions

avec la grande vedette des disques
DECCA
Frankie Jordan

Կէս գին ուսանողական քարտ ներկացնողներուն :

Ապահովել սեղանները

GRE. 18-38

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ	
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ	
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	» »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	»	» »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	»	» »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	»	» »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	»	» »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	»	» »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	»	» »
ԾԱԽՈՒԻ Է	20 Ն. Ֆ.	»	» »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (Ռոճիկ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 2 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 2 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9471 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5372

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Էջմիածնի օրացոյցը, հետեւելով բոլշեւիկներու օրինակին, Նոյեմբեր 29ը կը նշանակէ «Հայաստանում սովետական կարգերի հաստատման տարեդարձ» :

Ցատկանշական է այս ամսաթիւը Հայոց պատմութեան մէջ:

29 Նոյեմբերը չարաբաստիկ օր մը եղած էր արդէն Թուականէս 569 տարի առաջ, 1393ին, երբ Հայոց վերջին Թագաւորը Լեւոն Ե. Լուսինեան Փարիզի կելեստինեանց վանքին մէջ աչքերը կը փակէր յաւիտենութեան: Խաչակիրներու նոր պատերազմի մը շնորհիւ Կիլիկեան Թագաւորութիւնը վերականգնելու իր յոյսերն ու երազները կը լուծուէին եւ ընդմիշտ կը կորսուէին Սէնի ջուրերուն մէջ :

Իր տապանաքարը Սէն Տընիի մայր եկեղեցիին մէջ, Ֆրանսայի Թագաւորներու դամբարաններու կողքին, ուխտատեղի մըն է մինչեւ այսօր հայրենաբաղձ Հայերու համար :

Նոյեմբեր 29ի օր մըն էր դարձեալ, որ ճակատագրականօրէն պիտի խորտակուէր աճիւններէն վերածնած Հայաստանի անկախութիւնը :

Հինգուկէս դար տեւած էր հայ ժողովուրդի ստրկութիւնը, 1375էն մինչեւ 1918 :

Երեսուն ամիս միայն շնչեց ազատ Հայաստանի Հանրապետութիւնը :

Քառասուներկու տարի անցած է այն օրէն ի վեր, երբ նոր ստրկութեան շրջան մը բացուեցաւ հայ ժողովուրդին համար :

Հարաւէ եւ հիւսիսէ դրացիները, առանձական, դարաւոր Թշնամիներ իրարու, մեր չար բախտէն Հայոց պատմութեան բախտորոշ օրերուն յանկարծ բարեկամական դաշինք կնքեցին եւ ձեռք ձեռքի տուած աժան հերոսութիւն փորձեցին նորազատ, կարեւէր մանուկ Հայաստանի վրայ, որ աչխարհաւէր պատերազմի մը բացած ահաւոր վէրքերը դարմանելու հայրենասիրական գործին էր լծուած :

Որքան մեծ էր եղած ի սփիւռս աշխարհի ցրուած Հայութեան խանդավառութիւնը երբ անկախ պետութիւն մը կը ստեղծուէր «Հայաստան» բաղձալի ու պանծալի անունով, այնքան խոր եղաւ հիասթափութիւնն ու յուսալքումը, երբ անդամահատուած մեր հայրենիքը ինկաւ նոր բռնակալութեան մը լուծին տակ, բաժան բաժան եղած Թուրքին եւ Ռուսին միջեւ: Զօրս տասնեակ տարիներու ընթացքին նոր փոթորիկներ անցան խորթ վարչաձեւի մը ենթարկուած մեր «կոբեկ»ին վրայէն :

Հազարաւորներ բռնեցին աքսորի ճամբան դէպի Սիպերիոյ սառնամանիքները : Երեք հազար հինգ հարիւր մտաւորականներ գնդակահարուեցան Սթալինի եւ Բերիայի հրամանով, բոլշեւիկ վարիչներու հանդիսաւոր խոստովանութեամբ իսկ: Բոլշեւիկեան Մեծ Եղեռն մը, որուն վրայէն լուռ կ՚անցնին «Հայաստանասէր» կոչուած անողնայար մարդիկ :

Հարիւր հազար հայ կորիճ երիտասարդներ զոհուեցան վերջին «հայրենական» կոչուած պատերազմին մէջ, վասն ոչնչի : Անոնց արիւնը նժարի վրայ չդրուեցաւ երբեք, երբ հնչեց հաշուեյարդարի ժամը: Ո՛չ մէկ թիզ հող աւելցաւ մեր մինուճարի սահմաններուն վրայ:

Մնացինք հոն՝ ուր էինք 42 տարի առաջ :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՏ ՀԱՆԴԱՐՏ ՀԱՅ ՄԸ...

Հայն ու Իրլանտացին դէմ յանդիման չեն կրցած համաձայնիլ Քուպայի խնդրին շուրջ, ըստ Ուաշինկթընէն հասած լուրերուն, բայց խօսակցութիւնը «սիրալիր» եղած է : «Շատ հանդարտ Հայ մը» կը գրէ Ֆիկառօ Անաստաս Միկոյեանի մասին, միշտ հպարտացած է որ կը պատկանի ժողովուրդի մը՝ հանրածանօթ իր վարպետութեան համար: Եւ իր երկար ասպարէզը, կ՚ըսէ միշտ Ֆիկառօ, ցոյց տուաւ թէ այդ տեսակէտով նախնեաց բոլոր հարկ եղած յատկութիւններն ունի: Խորհրդային փոխ – վարչապետը 67 տարեկան է, իր տարիքն ու իր բարձր պաշտօնը տեսակ մը տիճնիթէ եւ գանդաղութիւն կուտան իր քալուածքին : Նկատելի է որ սեւցած է արեւէն եւ Ֆիտէլ Քասթրոյի մօտ ունեցած իր այցելութիւնը գինքը կը նմանցնէ ամերիկացի կարեւոր պիզնըսմէնի մը որ Ֆլորիտայի իր արձակուրդէն կը վերադառնայ: Միկոյեան գիտէ խորհրդային այցելուներու պարտաւորութիւնները մամուլի թղթակիցներուն եւ լուսանկարիչներուն հանդէպ : Բոլորը կ՚ողջունէ ձեռքերը սեղմելով գլխուն վրայ ինչպէս կ՚ընեն ռինկի հերոսները:

Հայն եւ Իրլանտացին երկար խօսած են, իրենց ձեռքն է, ձեւով մը, աշխարհի խաղաղութիւնը: Չեն խօսած թէեւ Պերլինի մասին, խօսած են սակայն Լաոսի, ապազինման, հիւլէական փորձերու մասին: Ի վերջոյ շատ բան դուրս չէ եկած այս հանդիպումէն :

Միկոյեան երկար ուրիշ տեսակցութիւն մըն ալ ունեցած է, այս անգամ Տին Ռըսքի հետ: Միկոյեան ուզած է չեշտել թէ Արտաքին նախարարին հետ իր խօսակցութիւնները լարուած չէին այլ՝ բարեկամեցողութեան եւ լուծումներ փնտռնելու փոխադարձ ճիգեր ցոյց տրուած են :Լրագրողները քանի մը խօսք լսած են, Ռըսքի եւ Միկոյեանի զրոյցէն, յեղափոխական ըլլալը լաւ է, հակայեղափոխական՝ ո՛չ ըսած է Միկոյեան: Ո՞ր դասուն մէջ էք, պատասխանած է Ռըսք : Միկոյեան կը ժպտի չի պատասխաներ : «Այսքան տարի ետք, ձեր երկիրը շատ թարմ մնացած է մտքով» կ՚ըսէ Միկոյեան:

Հաւանական էր որ եթէ վերջին պահուն փոփոխութիւն մը չըլլար, Միկոյեան Մոսկուա վերադառնար Շաբաթ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՈՒ. ԹԱՆ 109 պատուիրակութեանց միաձայնութեամբ, չորս տարուան համար ՄԱԿի ընդհ. քարտուղար վերընտրուեցաւ: Աննախընթաց դէպք մը Ազգաժողովին պատմութեան մէջ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ – Պերլինի խորհրդային դեսպանը պաշտօնանկ եղաւ: Պերվուխին հակակուսակցական խմբակին աչքառու դէմքերէն էր:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ բանաստեղծութեան նոր ժողովածու մը լոյս տեսած է, որ անտիպ էջեր կը պարունակէ Պորիս Փաստեռնաքէ եւ երկու քերթուածներ որոնք կը բողոքեն անարդար պատիժներու դէմ Սթալինի օրով :

ԱՐԱԲ. Մ. ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ Գեբաղոյն Ատեանը ցկեանս բերդարգելութեան դատապարտեց ծագումով յոյն եգիպտացի մը: Ամբաստանուած էր որ լրտեսութիւն ըրած էԻսրայէլի ի նպաստ:

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ նոր բարձր Ժողովին (ծերակոյտ) 30 անդամները նշանակուեցան թագաւորական հրովարտակով : Ըստ Սահմանադրութեան ծերակուտականները հրաժարած էին երեսփոխանական նոր ժողովին ընտրութեան վաղորդայնին :

ՄԻՋԻՆ – ԱՐԵՒԵԼՔԻ մամուլի գործակալութեան համաձայն Թայէզի մէջ (Եմէն) լրտեսական ցանց մը երեւան հանուած է: Անոնք լրտեսութիւն կ՚ընէին ծիպութիի Ֆրանսական, Ատենի բրիտանական իշխանութեանց համար եւ Արաբիոյ Սէուտ Թագաւորին: Լոնտոնէն, Արտաքին նախարարութիւնը կը հերքէ :

ՄԱՐՈՔԻ մէջ Սահմանադրութիւնը հանրաքուէի պիտի դրուի Ուրբաթ օր : Հասան Բ.ի պատրաստած այս սահմանադրութեան մէջ «միակ կուսակցութիւնը» արգիլուած է :

ԱՅԱՉԻՈՅԻ (Քորսիքա) ոստիկանութիւնը խափանարարական կազմակերպութեան մը չորս անդամները ձերբակալած է: Անոնք կզղիին անկախութեան համար կ՚աշխատէին, անունին է «Քորսիքական Կոմիտէ Անկախութեան» համար :

ՊԱՊԻՆ առողջութիւնը բարելաւուած էր Շաբաթ օր :

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ յայտարարած է որ Իսրայէլ պիտի չմիջամտէ Եմէնի մէջ, բայց իր կարծիքով Նասր այդ երկրով պիտի չբաւականանայ: «Եթէ Եգիպտոս միջամտէ արաբական երկրի մը որ մեզի մօտ է (Յորդանան), Իսրայէլի կառավարութիւնն ու բանակը չեն կրնար անտարբեր մնալ» աւելցուցած է վարչապետը :

ՉՐՉԻԼ իր 88րդ տարեդարձը տօնեց առջի օր: Այս առթիւ պատրաստուած կարկանդակին վրայ 106 վարդերու հետ երկու խօսքեր կան ծերունի այլ իմաստուն քաղաքագէտէն՝ «պիտի չնախագահեմ բրիտանական կայսրութեան մաքրագործումին» եւ «հիմակուընէ պէտք է աշխատինք միացեալ Եւրոպայի գատին»:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ արաբ կիները համագումար մը ունին, ուր կը պատրաստեն իրենց «չափահասութեան» պայմաններն ու միջոցները: Պատուիրակ կիները «անկախութեան» տիրանալ կ՚ուզեն որովհետեւ բոլոր յեղափոխութեանց մէջ (Իրաք, Ալժերիա, եւն.) իրենց կարեւոր մասնակցութիւնը բերած են :

ՍԹԱԼԻՆԻ ԺԱՌԱՆԳՈՐԴՆԵՐԸ

ԽՄԲ. — Այս բանաստեղծութիւնը զոր ստորագրած է խորհրդային երիտասարդ գրագէտը՝ Ե. Եվթուշենքօ, բաւական աղմուկ հանած է Խորհ. Միութեան մէջ բայց ըստ երէկուան լուրերուն հաւանութիւնն ստացած է Նիքիթա Խրուշչեւի : Հայերէն թարգմանութիւնը կատարած է Պարոյր Սեւակ :

×

Լռում էր մարմարը: Լռին էր առկայծում
 եւ ապակին :
Լռում էին նաեւ պահակ կանգնածները ,
 որոնց դէմքին էր քամուց բրոնզանում:
Իսկ դագաղից թեթեւ գոլորշի էր ելնում:
 Շունչ էր ելնում փակուած
 կափարիչի տակից ,
Երբ որ նրան էին Դամբարանից հանում:
Դագաղն իր կողքերով քսում
 սուինններին, դանդաղ լող էր տալիս:
Նա լռում էր նոյնպէս,
Նոյնպէս, բայց լռում էր մի լռութեամբ
 ահեղ :
Ու սեղմելով ամուր իր զմռսուած երկու
 բռունցքները հսկայ՝
Փակ դագաղի ճեղքից դուրս էր նայում
 նա լուռ սուտ մեռուկի տուած,
Դամբարանից իրեն հանողներին էր նա
 ուզում միտը պահել՝
Կուրսկից, Ռիազանից եկած նորակոչիկ
 զինուորներին ջահել ,
Որ երբ յետոյ մի կերպ ուժ հաւաքած
 ելնի, իրեն հողին զգայ,
Եւ այս անխելքների, նաեւ սրանց, սրանց
 հախիցը գայ :
Ինչ որ մի նոր միտք է նա յղացել :
 Նա լոկ մի կարճ պահէ պառկել :
Ու ես խնդրանքով եմ ահա դիմում մեր
 իսկ կառավարութեանը :
Պահակների թիւը կրկնապատկել է
 պէտք, նոյնիսկ եռապատկել,
Որ վերջ տրուի ընդմիշտ ինչպէս
 Սթալինի, այնպէս էլ
 անցեալի յարութեանը :
Ես խօսում եմ հիմա ոչ թէ մեր
 անցեալից,
Որքան հերոսական նուիրական այնքան,
Ոչ թէ Մագնիտկայից, Թուրքսիպիրիան
 ուղուց ,
 Եւ Պերլինին պարզած դրօշակից :
Երբ անցեալ եմ ասում նկատի եմ առնում
 ես այս անգամ
ժողովրդի շահի մոռացումը ի սպառ ,
Անմեղների անդատ զնդանումը,
 մատնում – զրպարտումը որոշակի:
Ազնուօրէն էինք մենք միշտ հայում
 մեռալ,
Ազնուօրէն էինք սերմ շաղ տալիս
Ազնուօրէն էինք բոլորս մէկ ձուլում՝
 Ձինուորական մեր կուռ շղթայի մէջ:
Իսկ նա վախենում էր: Վախենում էր
 մեզանից:
 Նա մեծ նպատակին հաւատալիս
Մի պահ չէր էլ կարծում,
Թէ միջոցն էլ պիտի նպատակի նման
 վեհ լինի, մեծ :
Եւ հեռատես էր նա,
Խոլ պայքարի բոլոր օրէնքներում
 փորձուած եւ անողոք:
Երկրագնդի վրայ նա շատ ժառանգներ է
 իր ետեւից թողել :
Ինձ թւում է նոյնիսկ, թէ դագաղում նրա
 հեռախօս են դրել ,
Էնվեր Խոջային է Սթալինը հիմա
 Նոր ցուցումներ տալիս խօսափողով ,
Է՞լ ուրէ դեռ ձգւում նրա հեռախօսը
 երկլարանի :
Ոչ, դեռ Սթալինը անձնատուր չի եղել :
Նոյնիսկ մահանալը դրստելու բան է նա
 հաշւում դեռ:
Նրան դուրս բերեցինք դամբարանից :
Սակայն Սթալինի ժառանգների միջից
 Սթալինին ինչպէս դուրս վռնտել :
Ժառանգներից ոմանք, այժմ
 պաշտօնաթող, մշակում են վարդեր
Եւ մտածում թաքուն , թէ անցողիկ է
 այդ եւ առժամանակ է:
Ոմանք Սթալինին հայհոյում են նոյնիսկ
 ամբիոններից արդէն ,
Սակայն գիշերները կարօտում են նրան
 եւ իր ժամանակը :
Եւ երեւի զուր չէ, որ ժառանգներն հիմա
 Ստանում են յաճախ սրտի պայթիւն
Մի ժամանակ նեցուկ՝ այժմ բոլորովին
 դուր չի գալիս նրանց ,
Որ փակ ճամբարները դափ–դատարկ են
 արդէն,
 Մինչդեռ լեփ–լեցուն է ամէն սրահ,
Որտեղ ամբիոններից իրենց երգ ու
 տաղն են պոէտները կարդում :
Պարտքն է ինձ ասել, որ
 չըհանգստանամ, եւ ըմբռնում եմ,
Նրան, ով կրկնում է՝ «հանգիստ եղիր»:
Հանգիստ ես չեմ լինի :
Քանի դեռ աշխարհում ժառանգներն
 են ապրում Սթալինի ,
Ինձ միշտ պիտի թւայ, թէ Սթալինն
 ինքը դեռ դամբարանումն է:

ՀԱՃՈՅՔՈՎ ԿԱՐԴԱՑԻՔ

ՄԵՐ ՆԱԽՈՐԴ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՀԱՃՈՅՔՈՎ ՊԻՏԻ ԿԱՐԴԱՔ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՆՇԽԱՐ ՄԸ

Հ. ԱՐՍԷՆ ՂԱԶԻԿԵԱՆ

(ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ՊԱՀԱԿԸ)

Երբ զինքը ճանչցայ, Պոլիս, պատերազմի վերջերուն, Կեդրոնականի մէջ ուր կը դասախօսէր, ոչ մէկ անակնկալ ունեցայ։ Հին ու կարօտցած բարեկամի մը հանդիպումին նման բան մըն էր իմս, եւ իր պատկերը՝ այնպէս էր, ինչպէս դիմագծեր էի ես ինծի, իր գրութիւններուն մէջէն։

Ճերմակը ինկեր էր արդէն մօրուքին մէջ, որ այնքան սեւ ու այնքան չքեղօրէն կը փռուէր իր կուրծքին, տարեցօրյններու էջերուն։ Հին շուքը չկար անշուշտ այլեւս, եւ ճակատը՝ աւելի լերկ ու լայն, պեղուած քանի մը ակօսներով, դարձեր էր աւելի տպաւորիչ, ճերմակին շնորհը վրան։

Մեղմ ու անուշ ժպիտ մը, իր հաճելի դէմքին վրայ. խօսուն ժպիտ մը, որ, ի վերջոյ, նայուածք մը կը դառնար իր սեւ ու աղուոր աչքերուն մէջ, որոնք բարութեամբ լեցուած էին եւ ընկղմած հեռացած թախիծի մութ ալիքի մը մէջ։ Քիչ մը գունատ, երբեմն հեւուն՝ սանդուխի մը գլուխը, ուր կը կենար երկու ջուխտ խօսքի, լեզուական կամ քաղաքական խօսակցութեան մը համար։ Այո՛, մինչեւ իսկ գիտնադիտակա՛ն, որ սակայն չես գիտեր ի՛նչպէս կուգար կը յանգէր ի վերջոյ բառի մը կազմութեան կամ բայի մը ուղղագրութեան կամ գործածութեան, պատերազմի ռումբէն ու Թնդանօթէն՝ տառի մը հնչիւնի՛ն։ Լայն էր իր հետաքրքրութեան սահմանը ծանօթութիւն ամէն բանէ, խօսակցութիւն՝ ամէն նիւթի շուրջ, զուարթութեամբ, սրամտութեամբ, կատակով ու քաջքչուքով միամիտ ու բարի համակրելութեամբ կամ խոշոր, բառային ահաւոր յարձակումներով, երբ խօսքը կը հրջէր հայ լեզուի վրայ, որուն սպասաւորն ու տէրն էր միանգամայն տքնաջան տեսաբանն ու փահանակիր պաշտպանը, ինքնակոչ այլ կոչեցեալ պահակը։

Կոչեցեալ.— Ահա՛ թէ ինչու խոնարհ գրաշարի շապիկէն հայկարանի ծանրաշուք շուրջառին հասցուց զինքը իր ներքին ալիքը։ Շատ են իր գրական դիմագծութեան երանգները. Թարգմանիչ՝ արձակ ու ոտանաւոր դասական մեծ գործերու Տանթէի Դժոխքը, Հոմերոսի Իլիականը, Վիրգիլիոսի Ենէականը, եւ դեռ Լէոփարտիի երգերը, Ազանուրի քերթուածները եւայլն։ Քերթուածագիր հայրապէտ՝ բանաստեղծի կենդանի հմտութեամբը, առանց անոր մայլ քղամիդին — ամէնէն ամուր պատուանդանը. սակայն իր համբաւին ու գործին։ Զիջե՞լ իր Հայկ. նոր մատենագրութիւնը (անուարտ), իր Մի՛ գրէք, այլ գրեցէ՛ք հրաշունչ գիրքը, բացի իր ուսմաշունչ ու անթիւ յօդուածներէն, բոլորն ալ հայ լեզուին պաշտպանութեան նուիրուած։

Թարգմանիչը՝ իր մօտ, հարազատ է ու խղճամիտ, հարուստ լեզուական գանձերով, հին, նոր ու ժողովրդական, որոնց վրայէն արուեստի շունչը միայն պիտի բաղձայինք որ անցնէր։ Քերթուածագիրը՝ ներքին մեծ թեւարախումներէ աւելի, մրմունջներու շունչով ու դասական տարրերով, որոնք հեռու կը ձգեն բանաստեղծը։

Բայց, ինչո՛ւ ըսել թէ ի՛նչ չէր Վենետիկեան վանականը, շատ բան չէր, ինչպէս ուրիշ շատ մը գրողներ չեն, ոչ յուզումի եւ ոչ ալ խորհուրդի երգիչը, անշո՛ւշտ ոչ արուեստի հուրկէ մը թրծուած ոճարան մը, ոչ ալ, ապահովաբար, վերջնական ու անվերաքննելի թարգմանիչ մը, ինչպէս Բագրատունին ու Հիւրմիւզն են մեր հին լեզուին մէջ, մեծ ճաշակով ու դասական ծանր շուքով մը, ոսկի գրչով ու կարծէք՝ ա՛լ անհասանելի, գանէ մօտիկ ժամանակներու մէջ։

Ուրիշ բան մըն էր սակայն Հայր Արսէնը, մեծ բան մը,— հայրապէտ, ու մանաւանդ, հայ լեզուի արթուն ու անխոնջ պահակը, անդերադանցելի ու անփոխարինելի, դասական բառով մը՝ որ այս պահուս կը թօթափէ իրմէ բանաձեւի մը խորխը, դառնալու համար իրաւ ու սրտառուչ բացատրութիւն մը — յաւէտ ողբացեալ մշակը՝ հայ լեզուի ու մատենագրութեան խոպան անդաստանին։ Անքթիթ պահա՛կը հայ լեզուին, որուն պաշտպանութեան համար իր անհուն աշերն ու տենդը հրաբորբ կիրքի կը փոխուէին, լեզուական ցամաք խնդիր մը վերածելով բուռն ու չանթարձակ բանավէճի մը, հմտութեան, սուր դիտողութիւններու, երգիծանքի, քաջքչուքի, ամուր փաստարկութեանց եւ ոսկեդարեան գանձարանէն մինչեւ ռամկօրէնի ճոխ ու բազմերանգ ոլաքներով սպառազէն, զօրացած՝ նմանահունչ, անհեթեթ ու ահաւոր, պատկառելի ու պատկերաւոր բառերու միահամուռ խուժումով, որ իր ժխորովն իսկ ահռելի զուարթ մը հանդիսատես կը դարձնէր ընթերցող հասարակութիւնը։

Իր պայքարը, այսպէս, կը դադրէր. հասարակ բանավէճ մը կամ գիտունի մը սանորբին պաշտպանողականն ըլլալէ, դառնալու համար հանրութիւնը, բոլանդակ Հայութիւնը շահագրգռող կենսական, հրատա՛պ խնդիր մը, լեզուաբանական, հրապարակագրական տենդալից մաքառում մը՝ որ շատերուն հիացում ու հաճոյք կը պատճառէր, իսկ ոմանց ալ, լրջմտիկներո՛ւն, վրդովում ...

Անվիճելի, մեծարելի՛ կը մնար սակայն, անխտիր բոլորին համար, գիծ մը իր մէջ, ճառագայթի մը նման պայծառ, իր խորունկ սէրն ու գուրգուրանքը՝ հայ լեզուին ու հայ ցեղին հանդէպ. խանդավառանք մը, ջերմ հայրենասիրութեամբ թաթաւուն, որ կը բխէր իր ամէն մէկ բառէն, իր իւրաքանչիւր տողէն, որ մտածում չէր միայն, այլ եւ զգացում մը, մաքուր ու փոթորկոտ։

Արդարեւ, նուիրեալի այս սէրով եւ գուրգուրանքով միայն կրնայ բացատրուիլ իր աւելի քան քառասուն տարուան տենդագին աշխատանքը. իր գործը, որ, եթէ աւելապէս հմտութեան, անխոնջ ճիգի հունձք մըն է, քան արուեստի կառուցում մը, իր մեծութեամբը, բազմազանութեամբը, եւ արդիւնաւէտութեամբը սակայն գրական փառատակի կոթող մը կը կազմէ. հոյակապ կոթող՝ որ հիացում ու մեծարանք կը ներշնչէ գիտցողին ու պահ մը մութին մէջ կ'ընկղմէ արուեստի մտահոգութիւնները։

Քառասուն տարուան ամբողջական նուիրում մը հայ լեզուին, գուրգուրանքին ու ձեռնհաս խնամակալութիւն մը անոր ամէն մէկ մասնիկին վրայ. մեծարժէք գործերու չեղջակոյտով մը,— այս է իր գրական, բարոյական դիմագծութիւնը, որմէ յանկարծակի կը զրկուի մեր արդի մատենագրութիւնը։

Եւ երեւակայել որ, այսօր, չկայ մէկը այլեւս, որ նոյն պաշարին հետ, պայքարի նոյն թափով կրկէս նետուէր, բառի մը ու տառի մը ճշդումին համար։ Ի՛նչ կ'ըսենք, ամբողջ նախադասութիւններու ճշդումին համար ...

Մեր գրական անդաստանը աւելի քան երբեք կ'ամայանայ ու բաց կը մնայ բարբարոսներու արշաւին առջեւ, իր բառով իսկ, իր, այսինքն՝ արթուն ու աբի, փետայիի մը պէս կռուող պահակին՝ անհետացումէն ետքը։

Աղքատ է այլեւս շարքը հիներուն. բոլորովին զուրկ՝ պայքարի տենդէն. իսկ նորերունը՝ ամուլ։ Ո՛վ այս վերջիններէն պիտի փորձէր, պիտի հաճէ՛ր վար իջնել արուեստի բարձունքներէն՝ Արսէն Գ.ի բազմերախտ, այլ անփայլ ու ապերախտ գործը շարունակելու համար։

Պարտիզակի Լուսաղբիւրէն ծնած հէք ու խոնարհ վարդապետ, որ իր կեանքովը համանուն հայագէտներու Երրորդութինը ամբողջացուց, ու իր մահովը ահա, կը դառնայ հայ դպրութեան ամէնէն սրտառուչ ու յարգուած հայրերէն։

Ծրագրով սկսած ու ջահ դարձած կեանք մը, որ կը չէջի մէկէն, իր մեծարժէք գործին վրայ, եղերական անկումով։

Եւ խորապէս վշտահար, անշուշտ, նախ՝ իր կէս ձգած գործին համար, եւ, յետոյ, ո՛վ գիտէ, թերեւս շրջապատի ծանրաշունչ, գժնդակ մթնոլորտին համար ալ ...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Գրականութեան պատմութեան մեր հեղինակները ատենէ մը ի վեր կը մասնանշեն «Արուեստագէտ Սերունդ»ի մը գոյութիւնը, առանց յիշելու նոյնին ներկայութիւնը նաեւ հայ հրապարակագրութեան մէջ։

Իրենց գրական ստեղծագործութիւններուն մէջ արուեստագէտներ չէի՞ն արդեօք մեր իրապաշտները, որոնք մասնաւորաբար 1890էն սկսած, մեծ չափով ու տարողութեամբ, տուին իրենց գործը, որ մեր գրականութեան պատմութեան մէջ յատկանշական զարաշրջան մը կը կազմէ, ինչպէս Գ. Զօհրապի, Ռ. Զարդարեանի, Ար. Արփիարեանի, Ա. Չօպանեանի, Հրանտի, Լ. Բաշալեանի, Երուխանի, Տ. Կամսարականի, Հր. Ասատուրի, Սիպիլի, Վ. Թէքէեանի եւ ուրիշներու ստեղծագործութիւնները, արեւմտահայ գրականութեան ներկայացուցիչներով։

Բայց անոնք դուրս կը մնան Արուեստագէտ Սերունդի խումբէն, մանաւանդ՝ իրենց հրապարակագրական երկերով։

Հրապարակագրութեան սովորական եւ ամենօրեայ աշխատութիւնները դանազանելու է այն միւս փաստակէն, որ կ'ուզենք ճշդել արուեստագէտ որակումով։

Այդ շրջանը կը սկսի մասնաւորաբար 1908էն, երբ «Ազատամարտ» մեծ օրաթերթը կը սկսէր լոյս տեսնել, եւ որուն մէջ իր խմբագրականները կը ստորագրէր Ռ. Զարդարեան, ծանօթ՝ իբրեւ գաւառական գրականութեան ներկայացուցիչ։ Այդ խմբագրականները գրական էջեր էին սովորաբար, եւ կը դանազանուէին իրենց նիւթով, բայց ո՛չ իրենց լեզուով ու ոճով մտայնութեամբ եւ գաղափարականով։

Սերունդ մը կը կազմուէր, եւ յաջորդաբար կը յայտնուէին Շաւարշ Միսաքեան, Գեղամ Բարսեղեան եւ վերջինը՝ Գուրգէն Մխիթարեան, յիշելու համար անոնք, որ խառնուածքով գրագէտ էին, եւ սակայն կը նուիրուէին հրապարակագրութեան, դառնալու համար, արուեստագէտ հրապարակագիրներ։ Գրականութիւնը կը զոհուէր, բայց կը շահէր հրապարակագրութիւնը։

Պատկերը ինքնին շատ պերճախօս է, երբ նկատի առնենք մեր յիշած երրորդութիւնը, իր հրապարակագրական փաստակով, որ յիշատակելի մը պատմութիւն ունի։

Ամէնէն առաջ լեզուի պաշտամունք։ Փնտռել նոր պատկերներ եւ արտայայտութեան նոր ձեւեր։ Հրաժարիլ մինչեւ այն ատեն գործածուած սովորական բացատրութիւններէն, որոնք կը տիրէին հրապարակին վրայ։ Ժողովրդական մնալ, բայց եւ հետեւիլ գեղեցկագիտական ոճերուն ու ձեւերուն։ Եւ մանաւանդ ալ

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Դեկտեմբեր 6ին, երեւանեան մի պայծառ, արեւոտ օր, ժամը մօտաւորապէս 11 – 12ին, համալսարանի թեկնածուներս, լեզուի եւ գրականութեան ճիւղի վերջին դասընթացքների ուսանողութեան հետ շարասին կազմած, ռազմագիտութեան դասախօսի առաջնորդութեամբ, պարապմունքի էինք գնում։ Մեր շարասինն իջնում էր Աբովեան փողոցով։ Շարասինը դեռ նոր էր մօտենում «Ինտուրիստ» (այժմ «Երեւան») հիւրանոցին, երբ մէկը «Իսահակեանը...» գոչեց եւ շարքից պոկուելով՝ վազեց դէպի հիւրանոց։ Վայրկեանապէս շարքերը խառնուեցին, եւ բոլորս, հակառակ դասախօսի հրամանին՝ «վերադառնալ շարք», գրոհեցինք «Ինտուրիստ»ի շէնքը։ Վերջինիս եւ «Կինո – Մոսկուայի» միջեւ ընկած փոքրիկ հրապարակում այն ժամանակ, իր համեստ պատուանդանի վրայ կանգնած էր Անդրէաս Տէր – Մարուքեանի հոյակապ «Խաչատուր Աբովեան»ը։ Իսահակեանը իր տիկնոջ եւ որդու հետ դուրս էր եկել հիւրանոցի երկրորդ յարկի այն պատշգամբը, որ նայում էր Աբովեանի արձանին։

Մենք հաւաքուեցինք պատշգամբի տակ եւ սկսեցինք, ոմանք գլխարկները վեր – վեր նետելով, միւսները ձեռները թափահարելով՝ բարձրաղաղ ողջունել բանաստեղծին.

— Բարով էք եկել, ընկեր Իսահակեան, բարո՛վ, բարո՛վ ... (Այդ ժամանակ «Վարպետ» պատուանունը դեռ չէր ընդհանրացել, եւ մենք դժուարանում էինք կողմնորոշուել՝ ի՞նչպէս պատշաճ կը լինի դիմել հռչակաւոր բանաստեղծին)։

Ինչպէս երեւում էր, մեր համակրանքի այդ տարերային «ցոյցը» անակնկալի էր բերել Իսահակեանին։ Նա ակնյայտ յուզուած էր։ Աջ ձեռքը մերթ կրծքին, մերթ շրթունքներին տանելով եւ գլխի խոնարհումով նա պատասխանում էր մեր ողջոյններին։

×

Իսահակեանին երկրորդ անգամ տեսայ, դարձեալ հեռուից, փողոցում 1936 թ. Դեկտեմբերի կէսերին։ Անցնում էի Սունդուկեան փողոցով։ Դիմացի մայթով, Սպանդարեան փողոցի անկիւնը չհասած, ուր Զարենցի բնակարանն էր, Իսահակեանը դանդաղ քայլում էր Զարենցի հետ։ Վարպետը երբեմն կանգ էր առնում, ձեռքի իւրայատուկ շարժումներով շեշտելով ասածը։ Զարենցը իր սովորութեան համաձայն, գլուխը դէպի ձախ ուսը թեքած՝ լսում էր։ Չգիտեմ ինչու յիշեցի «Էլեգիան», եւ թւաց, թէ Վենետիկում սկսուած զրոյցը շարունակւում է Երեւանում եւ այս անգամ խօսողը Վարպետն է ...

Դժբախտաբար երկու մեծ բանաստեղծների անձնական բարեկամութիւնը կարճատեւ եղաւ։ Զարենցի խիստ վաղաժամ, ողբերգական վախճանից յետոյ, երբ Իսահակեանի մօտ խօսք էր լինում Զարենցի մասին, Վարպետը խոր համակրանքով էր արտաբերում «Եղիշէ» անունը, եւ այդ պահերին նրա ձայնը դողում էր, նրա խոշոր, նշաձեւ աչքերում արցունքներ էին փայլում։

Մի անգամ, երբ իմ խնդրանքով իր բանաստեղծութիւններից մէկի ձեռագիրն էր փնտռում, վերցրեց սեւ մոմլաթով կազմուած մի օրացոյց – նօթատետր, սկսեց թերթել, փոքր ինչ յետոյ կանգ առաւ, ցոյց տուեց դաց էջը եւ ասաց.

— Եղիշէինն է, շատ եմ հաւանում, Փարիզում կարդացի եւ արտագրեցի, որ մէկ – մէկ վերընթերցեմ։

Նայեցի ցոյց տուած էջը։ «Մահուան տեսիլն» էր՝ նուիրուած Ալեքսանդր Թամանեանի յիշատակին։

Որպէս սրբազան մի մասունք, Վարպետը պահում էր Զարենցի թաշկինակը՝ իրեն նուիրուած բանաստեղծութեամբ ու նամակով։ Ամէն անգամ խոր յուզմունք էր ապրում նա, երբ գրասեղանի արկղից հանում էր թաշկինակը՝ ցոյց տալու նրանց, ովքեր իրենց հոգու խորքում անարատ ու անաղարտ էին պահպանում մեծ բանաստեղծի յիշատակը ...

×

Վարպետին մօտիկից տեսայ եւ ծանօթացայ հետը Մշակոյթ – պատմական թանգարանի գրական բաժնում (ուր, որպէս ասպիրանտ, ինձ թոյլ էր տրուած աշխատել կէս դրոյքով։ Բաժնի վարիչն էր Խ. Սարգսեանը, հիմնական աշխատակիցները՝ Հ. Մուրադեանը, Ռ. Զարեանը եւ Ն. Մուրատեանը)։

Իսահակեանը թանգարան եկաւ վերադարձի առաջին տասնօրեակին, Դեկտեմբերի մէջ։ Նրան ուղեկցում եւ բացատրութիւններ էր տալիս Խ. Սարգսեանը։

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ոգի մը եւ գաղափարական շունչ, աշխատանքի նուիրումի եւ խանդավառութեան նոր մտայնութեամբ եւ հաւատքով :

Գրական նկարագրի այս հիմնական տարրերն ու մտահոգութիւնները եղան նաեւ Գուրգէն Մխիթարեանինը որ ահաւասիկ կ'իյնայ աշխատանքի պատնէշին վրայ, գրիչը ձեռքին մէջ, մտաւորական աշխատաւորի ծանրութեան տակ :

Գրական հրապարակագրութեան կը պատկանի, աւելի տարբեր արժանիքներով ու խմորով, դիմաստուերներու գրականութիւնը, որ իր խտացած ձեւին մէջ, կը ներկայացնէ գրագէտը իր ենթակայական յատկանիշներով, դառնալու համար նկարագիր մը, գրական ու բացառական առաւելներով :

Բաւական ճոխ է մեր մէջ գրական այդ սեռը, սկսելով Եղիա Տէմիրճիպաշեանէն, Հր. Ասատուրէն, Ար. Յարութիւնեանէն մինչեւ Գուրգէն Մխիթարեան : Ամէն մէկը իր դատողութիւնը, ճաշակը, գոյնն ու դրոշմը կը բերէր քննադատական արուեստին տալով իր անձնականը :

«Քառորդ դար գրականութիւն», իր ընտրած դէմքերով ոչ միայն Գուրգէն Մխիթարեանի գրական վաստակը կը ներկայացնէ, այլեւ արուեստի իր ըմբռնումները, իր հաւատքը, կարեւորութիւնները եւ մտայնութիւնը : Ոչ միայն գրական, բանաստեղծական, բանասիրական եւ պատմական, այլեւ քաղաքական, ազգային գործիչներ, թատերական դէմքեր եւս իր համայնապատկերին մաս կը կազմեն, գիրքերու աշխարհին մէջ թափանցել տալով : Լաւատեսութեամբ մը, իր քննելի անձին կամ տարիքային գրական կողմերը երեւան կը հանէր միշտ : Երբ բացասական կողմը պիտի մատնանշէր նոյնիսկ, կը ջանար չվիրաւորել եւ ոչ ալ քանդել, որ ընդհանրապէս ընդունուած կերպն էր մեր քննադատութեան մէջ :

Այս չափանիշով մօտեցած է Սփիւռքի գրական եւ մշակութային կեանքին վերաբերող որեւէ հարցի առթիւ : Այս ոգիով եւ գաղափարական մտայնութեամբ մօտենալու է իր խմբագրած «Նոր Շարժում» շաբաթաթերթին, «Յուսաբեր» ամսագրին եւ «Հայրենիք» օրաթերթին, անոնց մէջ փնտռելով արուեստագէտ հրապարակագրի իր նշանաբանը եւ սկզբունքները :— Հայ ժողովուրդին մտքին ու հոգիին պայծառութիւնը պահել, հաւատք ներշնչել եւ հպարտութիւն զգալ մեր ազգային փառքերուն եւ ցեղային դարաւոր արժէքներուն նկատմամբ :

Կը յիշեմ Գուրգէն Մխիթարեանի հանդիպումները Յ. Օշականի հետ, որոնք նոր օրերու զրոյցներ չէին, այլ գաղափարական եւ արուեստի զրոյցներ, ուր միջին սերունդի երկու ներկայացուցիչներ, Յ. Օշական եւ Գուրգէն Մխիթարեան, հաւասարէ հաւասար, կը խօսէին, կը վիճէին, գաղափարներ կը փոխանակէին իրարու հետ : Յ. Օշական իր մտքին ճառագայթները կը սփռէր, որակելու համար մեր հին ու նոր գրողները, եւ Գուրգէն Մխիթարեան շատ անգամ նեղը կը ձգէր օրուան մեծութիւնը, իր խօսքը, իր կարծիքը եւ դիտողութիւնները պարտադրելու անվերապահ կերպով :

Ահաւասիկ ինչ որ կը մտածեմ սիրելի ընկերոջ մը մահուան առթիւ, յիշելու համար նաեւ աշխատակցութիւնը Շանթ գրական – գեղարուեստական շաբաթաթերթին 1920ին, ուր կը սկսէր իր առաջին թատերական վերլուծումները, որոնք ոչ միայն քրոնիկներ էին օրուան ներկայացումներուն շուրջ, այլեւ թատերական դիմաստուերներ, բեմական մեծութիւններու մասին, նոյն մտահոգութիւններով, եւ նոյն ըմբռնողութեամբ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՍԱԱԴԻԻ ՀԱՅԵՐԷՆ ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Աշխարհագրական դիրքին եւ պատմական պայմաններուն բերումով, շատ հին ժամանակներէն սկսեալ, հայ ժողովուրդը շփման մէջ եղած է դրացի Պարսիկներուն հետ :

Խորենացի իր «Պատմութիւն Հայոց» գործին մէջ կը խօսի պարսկական առասպելներուն՝ Բիւրասպի, Աժդահակի, այսինքն Զոհակի մասին : Պատմահայրը շատ լաւ ծանօթութիւններ ունեցած է պարսկական առասպելներուն մասին, որոնք յետագային, ԺԱ. դարուն, Ֆիրդուսիի կողմէ կը մշակուին եւ կը դառնան «Շահնամէ» դիւցազներգութեան առանցքը : Գրի առնուած պարսկական առասպելներուն ամենահինը Զ. դարէն է, մինչդեռ Խորենացի Ե. դարուն արդէն ծանօթ էր անոնց, նոյնպէս Սահակ Բագրատունին, որ խնդրած է Խորենացիէն գրի առնել եւ մեկնաբանել զանոնք :

Յետագային Կոստանդին Երզնկացի «Շահնամէ»ի չափով ոտանաւոր մը կը գրէ եւ կը կցէ հետեւեալ ծանօթութիւնը. «Այս մի կայր, որ Շահ – Նամայ ասէր ձայնով : Հայ եղբայրք խնդրեցին, թէ ի Շահ – Նամայի ձայն մեզ ոտանաւոր ասայ. ես չինեցի զբանքս զայս : Ի Շահ – Նամայի ձայն կարդացէք» :

Հայ գրագէտները թարգմանած են պարսկական դասական գործեր, Ֆիրդուսիէ, Օ. Խայեամէ, Հաֆըզէ եւայլն :

×

Սաադի պարսկական դասական գրականութեան աչքառու դէմքերէն մէկն է, որ ապրած է 1184էն 1292 : Ան իրաւամբ մեծ համբաւ վայելած է ոչ միայն Արեւելքի մէջ, այլեւ, գրեթէ բովանդակ աշխարհի մէջ : Սաադիի գրիչին կը պատկանին բազմաթիւ վիպապաշտ քերթուածներ, ներբողներ եւ քառեակներ : Սակայն անոր մեծ գործերը կը կազմեն՝ «Սէիդ – Նամէ», «Պուստան» եւ «Գոլեստան», իսկ վերջինը կը նկատուի հեղինակին գործերուն գագաթնակէտը :

«Գոլեստան»ը արձակ երկ է, միահիւսուած չափածոյով, որուն մէկ մասը գրուած է արաբերէն : Արաբերէնով գրուած է նաեւ իր բանաստեղծութիւններուն կարեւոր մէկ մասը, իբրեւ այդ ատենուան գրական եւ գիտական բարձր լեզու մը :

Պարսիկ բանաստեղծը, շնորհիւ իր ստացած բարձր կրթութեան, երկարատեւ ճամբորդութիւններուն, ինչպէս նաեւ իր տաղանդին, կեանքը դիտած է իր բոլոր կողմերով, ուսումնասիրած է զայն մանրակրկիտ ձեւով ու «Գոլեստան»ի մէջ իրապաշտ գոյներով ներկայացուցած է մարդոց ներաշխարհը, բարքերը, կենցաղը եւ աշխատանքը : Անողոք է եւ կը հարուածէ անարդարութիւնը, շահագործումը եւ կեղեքումը : Սէրը Սաադիի համար ամէնէն մեծ քաղցրութիւնն է եւ պատճառ՝ գոյութեան մէջ յարատեւելու : Չկան աւելի լաւ օրեր, քան սիրոյ ժամանակ, սէրը սկիզբ ունի եւ վերջ չունի : Սիրոյ զգացումները իրեն համար նուիրական են, մայիսեան զեփիւռը անուշ է ինչպէս վարդին բուրմունքը, սոխակին երգը, կանաչ դաշտերը եւ կապոյտ երկինքը :

Սաադի «Գոլեստան»ը ունի երկու հարիւրէ աւելի թարգմանութիւններ՝ հնդկերէն, անգլիերէն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, արաբերէն, հինդի, իտալերէն եւայլն :

×

Սաադիի «Գոլեստան»ը գործածուած է պարսկերէն լեզուն սորվելու իբրեւ միջոց՝ հայկական եւ թրքական միջնակարգ եւ բարձրագոյն վարժարաններուն մէջ : Ծանօթ է Խ. Աբովեանի վկայութիւնը այն մասին, որ «Թուրքերն իրենց մզկիթներում ... Թուրքերէնի անուան տակ մեր բարի մոլլաների մօտ կարդում են «Գոլեստան»ը, Հաֆըզը, Թարիք Նադիրի եւ պարսիկ այլ հեղինակներ ...» :

Այս սկզբունքով առաջնորդուելով է թերեւս, որ ականաւոր հայագէտ՝ Հրաչեայ Աճառեան Երեւանի համալսարանի բանասիրական կաճառի Արեւելեան լեզուներու եւ գրականութեան բաժնին մէջ պարսկերէն լեզուին համար իբրեւ հիմնական դասագիրք ընտրած էր Սաադիի այս երկը :

×

Ռուսիոյ մէջ առաջին անգամ Սաադի թարգմանած է Մաթուէյ Քամազով (Մատթէոս Ղամազեան) : 1831ին Թիֆլիսի մէջ թարգմանած պարսիկ բանաստեղծին «Թախիծ» քերթուածը տպագրուած է քանի մը անգամ :

«Գոլեստան»ի առաջին ռուսերէն լիակատար թարգմանութիւնը կը պատկանի Ստեփանոս Նազարեանցի, որ հրատարակուած է 1857ին, Մոսկուա :

Հայ գրական միտքը, իր կարգին, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց տուած է պարսիկ այս բանաստեղծին հանդէպ, թարգմանելով անոր գործերը կամ առանձին հատուածները : Սաադիի թարգմանութեամբ զբաղած են Յովհաննէս Խան Մասեհեան, Մեսրոպ Վրդ. Մաքսուտեան, Տոքթ. Յարութիւն Թիրեաքեան, Յովսէփ Միրզայեան, Փրոֆ. Ռուբէն Աբրահամեան, ակադեմական Հրաչեայ Աճառեան եւ ուրիշներ :

Հայերէն ամէնէն հին թարգմանութիւնը կատարուած է 1846 – 47ին եւ հրատարակուած՝ Կալկաթա լոյս տեսնող «Ազգասէր» պարբերաթերթին մէջ : Թարգմանութիւնը հաւանաբար կատարած է Մ. Թաղիադեանց : Այնուհետեւ Թիֆլիսի «Մուրճ», «Լումա» ամսագիրներուն, «Զարթօնք» գրական – գեղարուեստական հաւաքածոյին, Փարիզի «Անահիտ»ին, Թէոդիկի «Ամէնուն տարեցոյց»ի եւ Հրանտ ու Զապէլ Ասատուրի կազմած «Գանձարան» դասագիրքին մէջ լոյս տեսած են Սաադիի հայերէն թարգմանութիւնները : Իսկ Հ. Միրզայեանի, Ս. Ումարեանի եւ Ա. Մելիք – Վարդանեանի թարգմանութեամբ հատուածներ հրատարակած են Թեհրանի «Նոր գաղափար» եւ «Լոյս» ամսագիրները, «Վերածնունդ» շաբաթաթերթը, «Ալիք» թերթը, «Նաւասարդ» հաւաքածոն :

Սակայն «Գոլեստան»ի ամբողջական հրատարակութիւնը առաջին անգամ լոյս տեսած է 1929ին, Նիւ Եորք, Տոքթ. Յարութիւն Թիրեաքեանի թարգմանութեամբ, որ աւարտած էր 1910ին : Յաջորդ հրատարակութիւնը լոյս տեսած է 1958ին, Երեւան, Ա. Մելիք – Վարդանեանի թարգմանութեամբ :

ԱՐՓԻՆԷ ՄԻՆԱՍԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Իւէն Բամպուքճեան, որու մասին առիթն ունեցած ենք խօսելու, առջի օր Թուլոն քաղաքի ոսկի մետալը ստացած է առջի օր իր նուագահանդէսին առթիւ : «Ֆրանսայի Երաժշտ. Երիտասարդութեանց» սոլիստ Իւէն Բամպուքճեան շատ գնահատուած դաշնակահարուհի մըն է, իրեն արուեստը արդար գովասանքի կ'արժանանայ ֆրանսական մամուլին կողմէ : Ռեֆիւպլիք հրատարակելով արուեստագիտուհիին նկարը, կը շեշտէ անոր հասկացողութիւնը մանաւանդ Պախի գործերուն մէջ : Օրիորդը մասնագէտ է նաեւ սպանական երաժշտութեան : Մետալը տրուելուն առթիւ համակրական ընդունելութիւն մը տեղի ունեցած է ուր բոլորը իրենց բաժակը պարպած են Իւէն Բամպուքճեանի փայլուն ապագային համար :

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Կինը աւելի բացատրութիւն ուզեց, բայց Նորայր յամառօրէն կրկնեց նոյն բանը : Միայն թուղթը :

Որոշեալ տեղը երբոր վար կ'իջնային, տոմսակավաճառը ըսաւ .

— Ոչ, տիկին, Գլամառը հոս չէ :

Անշուշտ թէ հոս չէր, քանի որ փաբրիկէն դուրս չէին ելած դեռ : Բայց Փորթին հոտը կուգար : Երբոր հայ մայրը եւ երիտասարդ տղան վար իջան հանրակառքէն, կեցան մայթին վրայ : Նորայր որ կնոջ բեռը առած էր, դրաւ նստարանի մը վրայ, ինքն ալ նստաւ քովը, շեշտելով թէ վայրկեանէ մը կը գրէ թուղթը եւ կուտայ : Կինը ոտքի՝ կը սպասէր :

Նորայր թղթապանակէն էջ մը սպիտակ թուղթ հանեց, ինքնահոս գրիչը բացաւ եւ գրեց վճռականօրէն .

« Տիկին եւ Պարոն Տիւֆէս,

« Ես այլեւս պանդոկ պիտի չգամ : Զիս այլեւս ընաւ պիտի չտեսնէք : Վաղը պիտի իմանաք փախածս՝ թերթերէն : Անձնասպան պիտի ըլլամ : Պատճառները բոլորովին անձնական են : Որոշումս անդրդուելի է : Անդրդուելի : Չեմ ուզեր ապրիլ : Չեմ կրնար : Փնտռեցէք զիս Փարիզի մէջ ...

Եպրաքսէ հանըմ տղուն արտասահ գրիչին նայելով ըսաւ .

— Խօ–խօ՛ֆ, քալէմինտէն ճա՛ն աճար :

Գրիչը ծակեց թուղթը : Տղան քփրեց (իբրեւ թէ ծայրին) եւ շարունակեց .

« ... ոչ ոք ունիմ : Մարդ չունիմ ոչ աքի սու մը պարտք ունիմ : Այս երկտողս ձեզի կը գրեմ, ըսելու համար պահանջ մը : Այն կինը, հայրենակից կինը որ ձեզի կը բերէ այս երկտողս, ահա այդ կինը պէտք է տիրանայ այն բոլոր բաներուն զորս ունիմ սենեակիս մէջ : Ամէն ինչ այդ խեղճ կնոջ տուէք : Անոր կը նուիրեմ : Չեմ ուզեր որ ոստիկանութիւնը գրաւէ : Կը խնդրեմ որ յարգուի այս վերջին փափաքս :

«Շնորհակալութեամբ եւ վերջին ողջոյնով

Կը ստորագրեմ

ՌՈՊԷՌ

(Նորայր Կարապետեան)

— Ատ ինչ շուտ լմնցուցիր, ըսաւ Եպրաքսէ հանըմ :

Նորայր պահարան կը փնտռէր թղթապանակին մէջ, ապարդիւն կերպով : Խիստ դժգոհ էր չգտնելուն համար : Յանկարծ խելք բրաւ եւ հարցուց կնոջ թէ ֆրանսերէն կարդալ գիտէ՞ : «Էյ միայն այդ էր պակաս» ըսաւ կինը : Այն ատեն տղան ուղղակի ծալուած թուղթը ձեռքը դրաւ մայրիկին : Ոչ, ուրիշ ընելիք ունէր : Հանեց իր ինքնութեան թուղթը, ան ալ միասին տուաւ, գրած երկտողին տակ աւելցնելով .

« Նամակիս կը միացնեմ ինքնութեան թուղթս, որպէսզի ապահով ըլլաք թէ գրութիւնը ուղղակի ինձմէ կուգայ » :

Նորայր եւ կինը քովնտի փողոց մը մըտան ու յառաջացան : Բաւական մը քալեցին : Մսավաճառի մը առջեւ կանգ առաւ տղան, եւ դէմի եղերքը քիչ մը անդին ցոյց տուաւ պանդոկ մը մարմար դուռով, ոսկեզօծ տառերով : Հոն պէտք է տանէր իր տուած թուղթը եւ յանձնէր պանդոկապետին :

Նորայր կնոջ վերադարձուց գորգի ծրարը եւ միաժամանակ տուաւ դրամատոմս մը՝ զոր Եպրաքսէ հանըմ մերժեց խստօրէն :

.

Ճշմարիտ փոթորիկ մը փրցուց հայ մայրիկը :

Պիտի խենթանար, խելքին պիտի գար : Անպայման սխալմունք մը պատահած էր, որովհետեւ խելքին պիտի գար : Բայց լաւ կը կարդայի՞ն. ուշադրութեամբ կը կարդայի՞ն. վստա՞հ էին իրենց ըսածին : Բայց, Աստուած իմ, Հայ մը չկա՞յ ասմօտերս որ գայ ու պէտք եղածին պէս թարգմանէ : Ո՞ր սենեակին ունեցածը. ինք ի՞նչ գործ ունի ոստիկանութեան գրաւածներուն մէջ : Ռոպէ՞ռ մի :

Փոքրակազմ եւ սիրուն պանդոկապետուհին է որ նախապէս թուղթը առած էր եւ կարդալով գոյնը նետած : Դուրս նետուեցաւ գրասենեակէն եւ սանդուխներն ի վեր ճչաց — Տէյիտէ՛, Տէյիտէ՛ : Եւ որովհետեւ իր ուզածին չափ շուտով չէր հասներ ամուսինը, սկսաւ գրասենեակին ելեկտրական կոճակները բոլոր յարկերուն վրայ հնչեցնել : Վերջապէս պանդոկապետը վար եկաւ ըսելով — «Բերի՞ն ապահովագրութեան պատասխանը» : Բայց գրեթէ միաժամանակ իր կնոջ այլագունութիւնը տեսնելով դէմքը կախեց ու բարկացաւ : «Խենթ ես դուն կ'ըսէր . Նորէն անկողին պիտի իյնաս . դեռ երկու օր է ոտքի ելեր ես ... ի՞նչ կ'ըլլանք կոր » :

Երբոր ինքն ալ կարդաց Նորայրին թղթիկը, այս անգամ կնոջը հետ սկսաւ հարցումներու տարափ մը տեղացնել Եպրաքսէ հանըմին վրայ : Բնականաբար չէին համարձակեր շուտով այս վերջնոյն ըսել թէ ինչ կ'անցնի կը դառնայ, քանի որ չէին գիտեր թէ ինչ կապեր Հայուհին կը միացնեն տղուն : Երբ վերջապէս, մեծ դժուարութեամբ հասկցան թէ պարզ հայրենակից մըն է, տուին երկտողին իմաստը :

Ոչ, չէր կրնար հաւատալ, աչքերը կը մթագնէին, արիւնը գլուխը ելած էր, ըլլալիք բան չէր :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(4 Շար.)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ
HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA
Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ։

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար։ Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ)։

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան։

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի *մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր։*

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ։*

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին։

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանրամասն *մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները։*

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը։

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը։

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ։

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, *Սալ տը լա Շիմի։*

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ։

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարեանց *խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր։*

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963։

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ)։

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն։
Մանրամասնութիւնները յետադային։

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 21ին Մշակոյթի Տան սրահին մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բացակաները նկատի պիտի առնուին։

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹԻՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ, *երգիչ*

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	BAR	BUFFET

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ ղեղեցիկ երգերը.

1.— ԱԼԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անճառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգեհոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական շքեղ գունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները։

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ

20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ։

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ գիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ
ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ սկսպիսութիւն մը Ծնունդի եւ Նոր Տարուայ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար։

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի։

Միութեանս անդամուհի Տիկինները շատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը։

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ։

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք։ Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն։

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 4 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — MARDI 4 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9472 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5373

ՄԵԿՆՈՂՆԵՐԸ ԵՒ ԱՆՈՆՑ ՅԱՋՈՐԴՆԵՐԸ

ԽՄԲ.— Այս խմբագրականը լոյս տեսած է Պոսթընի մեր պաշտօնակից Հայրենիքի մէջ, Նոյեմբեր 25ին, այսինքն ճիշդ այն օրը, երբ ընկեր Գուրգէն Մխիթարեան մահացաւ Ուստրի մէջ, Դաշնակցութեան օրուան առթիւ ճառախօսած պահուն: Ընկեր Արամ Սահակեանի մահուան առթիւ գրուած այս տողերը այսօր տարապայմանօրէն իրաւ կը հնչեն, իբրեւ կարապի երգը մեր սիրելի ընկերոջ:

Կեանքի անողոք օրէնքն է մահը: Մահուան գերանդին կը գործէ միշտ, ամէնուրեք եւ, մասնաւորաբար, հայ կեանքին մէջ:

Կ'ըսենք «մասնաւորաբար», որովհետեւ հայ կեանքը աւելի շատ դիրութիւններ կ'ընծայէ գերանդիին չարաչուք գործին համար: Հայ հանրային մարդը, գործիչը, գրագէտը, բանաստեղծն ու արուեստագէտը, աւելի շատ կը տառապին, շուտով կը մաշին եւ կ'անհետանան:

Ի՞նչ անուններ կը յիշենք դեռ վերջին տասնամեակին միայն, ուր յաջորդաբար, կորսնցուցինք մեծ դէմքեր, որոնք առնուազն յիսուն տարի աշխատած են մեր ժողովուրդին ու հայրենիքին համար եւ ծառայած, իրենց ուժերուն առաւելագոյնովը. հաւատքով, նուիրումով եւ անշահախնդրութեամբ: Կորսնցուցինք քաղաքական, զինուորական, հրապարակագրական ու գրական դէմքեր, որոնք անմոռանալի գործեր կատարեցին, երբ կ'ապրէին եւ իրենց գործերով ու վաստակով կ'ապրին դեռ, երբ արդէն հեռացած են այս աշխարհէն:

Չենք ուզեր տալ ցանկը այս մեկնողներուն, ինչ որ պիտի ահաբեկէր մեզ, մեր կորուստներուն քանակովն ու որակովը:

Ողբալու համար չէ որ կը գրենք այս տողերը, այլ մտածելու համար: Կը գրենք, յիշելու համար թէ աթոռներ պարպուած են, հանրային աթոռներ, որոնք չօչափելի չեն եւ այսօր թափուր կը մնան: Սերունդն է որ կը փոխուի, կեանքի բնական օրէնքով: Մեր ձեռքը չէ մահուան բազուկը ոլորելու եւ զսպելու անկարելի գործը, սակայն, մեր ձեռքն է գործուած աւերը մեղմելու, վէրքը դարմանելու, նոր աթոռակալներ հասցնելու գործը:

Ճակատագիրը, ինչպէս սովորական է ըսել, կը վարէ կեանքի ու մահուան ահաւոր պայքարը, պատերազմը առանց ռումբի, լռութեան մէջ, սակայն ճակատագիրը չէ որ կը վարէ մահուան աւերածութիւններուն դարմանումը. մարդն է, մարդիկն են, կազմակերպութիւններն են, որ կրնան մեկնողներուն թողած բացը գոցելու աշխատանքը տանիլ:

Անմահ է կեանքը, հետեւաբար, անմահ է ժողովուրդը: Վերապրողներուն եւ ժողովուրդին կը մնայ ուրեմն՝ անհատ մեկնողներուն կորուստը դզալի չդարձնել, կամ թեթեւցնել հարուածը: Նախ՝ վառ պահելով անոնց յիշատակը. չմոռնալով տասնամեակներու ընթացքին, անոնց ըրած ծառայութիւնը, ապրեցնելով անոնց գործը եւ հետեւելով անոնց բացած ճամբաներուն:

Յետոյ, ինչ որ նոյնքան կարեւոր է ու անհրաժեշտ, յաջորդներ պատրաստելով մեկնողներուն: Միայն այս կերպով կ'ապրի ժողովուրդ մը, ոչ միայն կ'ապրի, այլեւ կը ծաղկի ու կը բարգաւաճի:

Նոր կորսնցուցինք, դեռ քանի մը օր առաջ, մեր հանրային, գրական ու կուսակցական դէմքերէն մէկը՝ Արամ Սահակեանը: Կրնար ապրիլ դեռ եւ շարունակել իր ծառայութիւնը եւ օգտակար ըլլալ: Սակայն, մեր ուժերէն վեր էր զայն կեանքի մէջ պահելու միջոցներուն ստեղծումը: Ճակատագիր կոչուածը, գիշատիչ չար թռչունի մը նման, եկաւ ու քանի չորս ժամուան մէջ յափշտակեց տարաւ զայն, արհամարհելով մարդկային գիտութեան բոլոր ջանքերը: Մնացինք անճար: Լաց ու ողբ, հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւն, ճառ ու ծաղկեպսակ: Լաւ այս բոլորը: Սակայն, ո՞վ պիտի բռնէ անոր տեղը, ո՞վ պիտի յաջորդէ անոր, նոյնքան գաղափարական ու հաւատաւոր գործունէութեամբ: Այս հարցումներն են որ անպատասխանի կը մնան, ոչ միայն Արամի պարագային այլեւ իր բոլոր նմաններուն պարագային:

Կ'ուզենք յարգել անոր յիշատակը կամ ապրեցնել Արամի ու իր նմաններուն յուշքը,—նորեր պիտի պատրաստենք, շարունակելու, ամբողջացնելու համար անոնց գործը, որ անաւարտ մնացած է: Անշուշտ, ամէն սերունդ իրեն յատուկ ծառայութեան կերպը ունի. աշխատելու մեթոդը, ըմբռնելու եւ գործելու եղանակը: Կարեւորը՝ այդ կերպերը չեն. կարեւորը՝ մեկնողներուն հաւատքն ու հաւատալիքներն են:

Անոնք կը հաւատային հայ ժողովուրդին, անոր ընդունակութիւններուն եւ արժէքներուն: Համոզուած էին թէ արժանի է ան ազատութեան, պատմական իր առաքելութիւնը կատարելու համար: Վերացական գաղափար մը չէ ասիկա, որովհետեւ հայ ժողովուրդի պատմութիւնը կուգայ հաստատելու՝ թէ Հայը ընդունակ է իրապէս մեծ դեր կատարելու, կատարած է անցեալին՝ ազգային քաղաքակրթութիւն ստեղծելով. արժէքներ ու գանձեր տալով միջազգային քաղաքակրթութեան, քաղաքական, մշակութային եւ արուեստի կալուածներուն մէջ:

Ուրեմն, պիտի հասցնենք մարդիկ որոնք հեռացողներուն նման, այս հաւատքը ունենային հայ ժողովուրդին վրայ: Գաղթական, թափառական ժողովուրդ մը չէ Հայը, որ հազարամեակներ իր գոյութիւնը քաշկռտած ըլլայ կերպով մը: Հայրենիք ունեցող, պետութիւն ու քաղաքակրթութիւն ստեղծող ժողովուրդ մըն է ան, որուն հայրենիքը դարերով զրկուած է ազատութենէ:

Վերապրող սերունդը իր նուիրական պարտքը պիտի կատարէ, իր ժողովուրդին ազատութիւնը ամբողջացնելով, հայրենիքին հետ միասին, որ կոտորակուած է ու աւեր վիճակի մէջ:

Անոնք որ հեռացան, կը հաւատային հայ գրին ու մշակոյթին, աշխատած էին անոնց տարածման ու զարգացման: Անաւարտ մնացած է նաեւ այս սրբազան գործը: Մեր պարտքն է այնպիսի յաջորդներ պատրաստել, որ նոյն սէրը, նոյն եռանդն ու հետաքրքրութիւնը ունենան հայ գրին ու մշակոյթին հանդէպ: Միջոցներ ձեռք պիտի առնենք, որպէս զի վառ մնան միշտ հայ գրականութեան, մշակոյթի եւ արուեստի ջահերը, որոնք հայ կեանքի ամէնէն մութ օրերուն, լուսաւորած են հայ ժողովուրդը եւ պահած զայն եւ առաջնորդած:

Եւ վերջապէս, անոնք, անհետացողները, հաւատացած են, թէ կարելի է բարձրագոյն նպատակներու հասնիլ կազմակերպութիւններու շնորհիւ, հանրային օժանդակութեամբ, անշահախնդրութեամբ եւ կարգապահութեան զգացումով:

Վերապրողները պիտի մտածեն այս մասին, զօրացնելով համագործակցութեան ուժը, հաւաքական ու ներդաշնակ աշխատանքը, ուժերու կեդրոնացումը:

Խօսելով մեր թարմ կորուստին մասին, կրնանք ըսել՝ թէ ողբացեալ Արամը համոզուած կուսակցական մըն էր, հաւատաւոր մը, առանց սակայն կոյր մոլեռանդութեան: Դաշնակցական եղած էր, որովհետեւ գիտէր թէ իր կազմակերպութիւնը անվհեր կերպով կը պայքարէր Հայուն եւ իր հայրենիքին ազատութեան համար: Մօտէն ծանօթ էր անոր մարտնչումներուն, հերոսներուն ու հերոսական կռիւներուն: Եւ այս բոլորին հետ բարոյական բարձր ըմբռնումներուն եւ սկզբունքներուն: Անոր, իր կազմակերպութեան զոհաբերութեան, անշահախնդրութեան ու հայրենասիրութեան:

Այս ոգին պիտի փնտռենք եւ այս ոգիով տոգորուած սերունդ պիտի պատրաստենք: Պիտի սգանք միշտ մեր կորուստները, սակայն մեր սփոփանքը պիտի փնտռենք միայն ու միայն արժանաւոր յաջորդներու պատրաստութեան մէջ:

Բաւական չեն լացն ու ողբը, անդարմանելի հարուածէն ետք, նոյն իսկ աւելորդ են անոնք, որովհետեւ յարգանքի զգացումը բարձրագոյն գնահատանքն է մեռնողներու հանդէպ: Գաղափարի ու նուիրումի զինուորներ են ննջողները, որոնց յիշատակը արժանաւորապէս յարգած կ'ըլլանք միայն այն ատեն, երբ անոնց արժանաւոր յաջորդներ պատրաստենք:

Սուգ պահենք, սակայն մտածենք այս ուղղութեամբ եւ աշխատինք կենդանի պահել անոնց գործն ու յիշատակը:

« ՀԱՅՐԵՆԻՔ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՄՈՍԿՈՒԱ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ԼԱՒ ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՈՒՆԻ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐԷՆ

Անաստաս Միկոյեան Մոսկուա հասաւ Կիրակի օր եւ օդակայանը դիմաւորած են փոխ-վարչապետներ՝ Կոսիքին եւ Լեւենչքօ ինչպէս նաեւ Քուպայի Մոսկուայի դեսպանը:

Նիւ Եորքէն մեկնելէ առաջ, Միկոյեան, որ չահեկան տեսակցութիւն մը ունեցած էր Ռըսքի հետ, յայտարարած է որ «յառաջդիմութեան ընդհանուր տպաւորութիւն» մը ունի մինչ կը կարծուէր թէ խօսակցութիւնները ըլլալով հանդերձ հաճելի ապարդիւն եղած են: Շեշտած է նաեւ թէ իր երկիրը «մեծ կարեւորութիւն կ'ընծայէ աշխարհի երկու մեծագոյն եւ ամէնէն զարգացած ազգերու յարաբերութեանց, որոնք հիւլէական հզօրագոյն զէնքերն ունին:

« Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը հողային պահանջներ չունին մէկը միւսին հանդէպ: Բայց երկրագունդը այնքան փոքրացած է որ բազմաթիւ կէտերու վրայ դէմ դիմաց կը գտնուինք Ամերիկացիներուն հետ եւ բախումներ կը պատահին: Եթէ քայլ առ քայլ, առանց չշնջուելին, խաղաղ կերպով, կրնան, համայն մարդկութեան համար, վտանգաւոր կացութեանց առաջնորդել: Վարչապետ Խրուշչեւ կողմնակից է այս հարցերուն լուծման մասին խօսելու, քայլ առ քայլ եւ հետեւելու խաղաղութեան քաղաքականութեան մը: Մեր խնդիրը՝ խաղաղ համակեցութիւնն է եւ խաղաղութեան համար պայքարը »:

Քենըտիի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն, Միկոյեան յայտարարած է թէ այն տպաւորութիւնը կրած է որ « Միացեալ Նահանգները կ'անդրադառնան թէ պատերազմը ի՛նչ կը նշանակէ ներկայ պայմաններուն մէջ»:

Վստահ է Ամերիկացիներուն բարեկամեցողութեան վրայ եւ իրենք ալ նոյն ոգին ունին: Պէտք է կայուն խաղաղութիւն մը ապահովել աշխարհի բոլոր մարդոց համար:

Յայտարարութիւնը վերջացնելով, Միկոյեան շնորհաւորած է Ուաշինկթընի բնակիչները իրենց ունեցած փայլուն օդին համար եւ յոյս յայտնած թէ նոյն մթնոլորտը հաստատուի միջազգային յարաբերութեանց մէջ:

Արեւմտեան մամուլը շահեկան կը գտնէ նկատել թէ Փրաւտա եւ Իզվեստիա նոյն տեսակէտները կը պարզեն իրենց խմբագրականներուն մէջ, շեշտելով թէ Միկոյեան – Քենըտի տեսակցութիւնը թոյլ տուած է որ ամրապնդուի կողմերու փոխադարձ հասկացողութիւնը:

Ամերիկեան կողմն ալ տպաւորութիւնը լաւ է եւ քաղաքական շրջանակները լաւատես: Այն յոյսն ունին թէ Անաստաս Միկոյեան մեկնած է այն խոր տպաւորութեամբ թէ Քենըտի կը շարունակէ վճռական մնալ եւ այդպէս ալ պիտի բացատրէ Խրուշչեւի:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐԴԱՆԱՆԻ Հիւսէյն թագաւորը յայտարարած է թէ արաբական աշխարհի ազատագրում չկայ ցորչափ Պաղեստինը ազատագրուած չըլլայ: Խորհրդարանի բացման նիստին առթիւ արտասանած այս ճառին մէջ, թագաւորը հրաւիրած է նաեւ երեսփոխանները որ կուսակցութիւններ կազմեն: Ասոնք արգիլուած էին 1957էն ի վեր:

ԻՏԱԼԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան համագումարի բացման առթիւ, Թոլիաթթի խստօրէն քննադատած է Չինաստանի համայնավար կուսակցութեան քաղաքականութիւնը: «Անմիտ եւ յիմար» որակած է չին – հնդկական կռիւները եւ շնորհաւորած է Խրուշչեւը որ իմաստուն կերպով աշխարհի խաղաղութիւնը փրկած է, Քուպայի տագնապին առթիւ:

ԼԻՈՆԻ մէջ վերջ գտաւ Ալժերիայէն ներգաղթողներուն համագումարը: Ասոնք ընդհանուր ներում կ'ուզեն բոլոր անոնց համար որ դատապարտուած են յանուն « Ֆրանսական Ալժերիոյ»: Ալժէի նախկին երեսփոխան Լօժիոլ վստահեցուց թէ օրը մէկ միլիառ կը տրուի Պէն Պելլայի, առանց հաշուելու փոխատուութիւնները: Աւելի լաւ չըլլա՞ր որ այդ գումարները ներգաղթողներուն համար օգտագործուէին: Քուէարկուած բանաձեւը կը շեշտէ նաեւ հարքիներու ողբերգական վիճակով զբաղելու անհրաժեշտութիւնը: Բոլոր խօսք առնողները դատութիւն եւ ցաւ յայտնած են եղածներուն համար:

ԱԼԺԷՐԻ Ազատագրական Ճակատի թերթերը կը գրեն թէ յեղափոխութիւնը մէկ կուսակցութեան գործը պիտի ըլլայ եւ պիտի ըլլայ առանց համայնավարներուն:

ՍԷՆ– ՍԻՐՑԻՆԵՐԸ ոգեկոչեցին Աուսթերլիցի յաղթական ճակատամարտի 157րդ տարեդարձը: Արդարեւ 1805ին է որ Նափոլէոն այդ յաղթանակը տարած է Ռուսաստանի եւ Աւստրիոյ կայսրերուն վրայ: Սէն – Սիրի համար Աուսթերլից թուականէ մը եւ անունէ մը աւելի բան մըն է՝ աւանդութիւն մըն է, իր տօնն է:

ՍՈՒՐԻՈՅ վարչապետը յայտարարած է թէ Չինաստանի դեսպանը՝ Հու Եի Հնիլ առաջարկած է Սուրիոյ իր երկրին տնտեսական եւ նիւթական օժանդակութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Ատալէթ կուսակցութեան համագումարը վերընտրեց Կիւմիւշփալան իբրեւ նախագահ: Համագումարը 3 օր տեւած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏԻ

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՆՊԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

Ա.

1921ին Երեւանի նկարիչները Թիֆլիսի «Հայ արուեստագէտներու ընկերութեան» անդամներուն հետ միասին, պետական Թատրոնին միջանցքին մէջ կազմակերպեցին նկարներու ցուցահանդէս մը, որմէ քանի մը տասնեակ նկարներ գնեց Հայաստանի կառավարութիւնը եւ 1921 Օգոստոս 20ին հիմը դրաւ Պետական Թանգարանին: Թանգարանին առաջին վարիչը եղաւ նկարիչ Վրթանէս Ախիկեան:

Թանգարանին հիմնադրութենէն երկու ամիս ետք վարիչ նշանակուեցաւ նկարիչ Մարտիրոս Սարեան, որ ինք իր ձեռքով կը հաւաքէր զանազան վայրերու մէջ գտնուող թանգարանային արժէք ունեցող առարկաներ, կը գնէր հայերէն հին ձեռագիրներ, խեցեղէններ, հին դրամներ, կենցաղային առարկաներ:

1921–22ին Կովկասի Հայոց ազգագրական ընկերութեան հիմնադիր եւ ղեկավար Երուանդ Լալայեանի ջանքերով Թիֆլիսէն Երեւան փոխադրուեցաւ ընկերութեան հարուստ հնագիտական գրադարանը՝ պատմա-ազգագրական թանգարանին հնագիտական եւ ազգագրական գոյքերը, որուն հիման վրայ 1922ի գարնան հիմը դրուեցաւ Թանգարանին հնագիտական եւ ազգագրական բաժիններուն, որոնց առաջին վարիչը նշանակուեցաւ Երուանդ Լալայեան:

1922ին Մոսկուայէն ստացուեցան առաջին համաշխարհային պատերազմի տարիներուն էջմիածինէն Մոսկուա տեղափոխուած Թանգարանի առարկաները եւ Արեւելեան լեզուներու Լազարեան ճեմարանի հաւաքածոները:

Թանգարանը հարստացնելու գործին մէջ մեծ չափով օգնեց գրագէտ եւ պատմաբան Երուանդ Շահազիզ, որ Նոր Նախիջեւանէն Երեւան բերաւ ժողովուրդին հաւաքած Թանգարանի իրերը՝ Նոր Նախիջեւան քաղաքին պատմութեան եւ գրական-ընկերային կեանքին վերաբերեալ բազմաթիւ նիւթեր, որոնց հիման վրայ 1922ին հիմնուեցաւ Թանգարանին պատմագրական բաժինը եւ որուն վարիչ նշանակուեցաւ Երուանդ Շահազիզ: Պատմագրական բաժինին մէջ կեդրոնացուեցան հին հայերէն ձեռագիրներ, գրողներու ձեռագիրներ, նամակներ, փաստաթուղթեր, լուսանկարներ եւ բազմաթիւ այլ գրաւոր նիւթեր:

1922ի վերջերը արդէն պաշտօնապէս գոյութիւն ունէին Թանգարանին հետեւեալ վեց բաժինները.— հնագիտական, պատմագրական, ազգագրական, գեղարուեստական, տնայնագործական եւ յեղափոխական:

Յետագային տնայնագործական բաժինը միացուեցաւ ազգագրականին, իսկ յեղափոխութեան բաժինը 1928ին անջատուեցաւ եւ դարձաւ առանձին Թանգարան մը:

Այս ձեւով, Հայաստանի Պետական Թանգարանին առաջին տարին, մինչեւ 1922ի վերջը, իր ձեւաւորման շրջանն է, երբ հիմնադրուեցան զանազան բաժինները եւ Թանգարանը ստացաւ իր պաշտօնական Հայաստանի Պետական կեդրոնական թանգարան անունը: Թանգարանը ունեցած է իր քանի մը ժամանակաշրջանները:

ԱՌԱՋԻՆ ՇՐՋԱՆԸ տեւեց մինչեւ 1931, որու ընթացքին զանազան հիմնարկութիւններու քով գտնուող Թանգարանային իրերը կեդրոնացուեցան եւ գնումներու միջոցով հարստացան հաւաքածոները:

1926ին Երեւան փոխադրուեցաւ եւ հնագիտական բաժնին յանձնուեցաւ Անիի աւերակներէն հանուած գոյքերուն այն մասը, զոր յաջողած էին կորուստէ փրկել եւ ժամանակաւորապէս պահել Սանահինի վանքը:

1929–1931ին էջմիածինի Թանգարանին գոյքերը եւս յանձնուեցան կեդրոնական Թանգարանին:

1931ին Թանգարանին յանձնուեցան Հնութիւններու Պահպանութեան կոմիտէին կողմէ ութ տարիներու ընթացքին պեղումներու եւ զանազան հողային աշխատանքներու ատեն պատահական ձեւով գտնուած հնութիւնները եւ գնումներու միջոցով հաւաքուած քանի մը հազար հնագիտական առարկաները:

Թանգարանը հարստացնելու գործին մէջ օգնեցին նաեւ Լենինկրատի եւ Մոսկուայի Թանգարանները: Արդարեւ իրենց ունեցած հարուստ իրերէն մեծ քանակութեամբ հնութիւններ նուիրեցին եւ փոխանակութեան կարգով Հայաստանի Թանգարանին յատկացուցին եւրոպացի նկարիչներու եւ քանդակագործներու գործեր:

Թանգարանը, միեւնոյն ատեն, զանազաններէ կը գնէր առարկաներ: Այս ձեւով ձեռք բերուեցան, գլխաւորաբար, հին դրամներ, ազգագրական իրեր, տունի հին կարասիներ, ասեղնագործութեան նմոյշներ, գլեստ եւ գեղարուեստական նկարներ:

Մինչեւ 1925–26ի տարիներուն Թանգարանը առանձին պիւտճէ չունէր: Ծախքերը կը հոգար Լուսաւորութեան նախարարութիւնը իր պիւտճէի հաշուոյն եւ ի պահանջել հարկին մասնաւոր գումարներ կը տրամադրէր հնութիւններ գնելու կամ ցուցահանդէսներ կազմակերպելու համար:

Ինքնուրոյն պիւտճէ ունենալը Թանգարանին հնարաւորութիւն տուաւ գիտական այցեր կազմակերպելու Հայաստանի զանազան շրջանները՝ ազգագրական տեսակէտով իրարմէ տարբեր խումբերը ուսումնասիրելու եւ անոնց կենցաղին եւ սովորութիւններուն վերաբերեալ ազգագրական առարկաներ հաւաքելու համար:

Այդ ժամանակ էր, որ հիմը դրուեցաւ նաեւ ծրագրուած հնագիտական պեղումներուն, որոնք, սակայն, ընդարձակուեցան տարիներու ընթացքին: Այս շրջանին գլալի չափով ընդարձակուեցաւ Թանգարանին շէնքը, որուն մէկ մասը յատկացուեցաւ հաւաքածոներուն, իսկ միւս մասն ալ՝ ցուցահանդէսներուն:

Թանգարանը իր գոյութեան առաջին շրջանին կազմակերպեց քանի մը ցուցահանդէսներ, որոնք ընդհանուր էին եւ կը կազմակերպուէին բոլոր բաժիններուն մասնակցութեամբ:

Թանգարան այցելողներուն թիւը եղած է 1925–26ին՝ 14.016 հոգի, 1929–30ին՝ 17.226: Այցելուներու թիւէն կ'երեւայ, որ Թանգարանը իբրեւ նորոյթ, դեռ մեր ժողովուրդին կենցաղին մէջ չէր մտած, մանաւանդ որ այցելուներուն մեծ մասը Հայաստան եկած գրողներ էին: Մեր ժողովուրդը նոր կ'ընտելանար Թանգարանին եւ, ինչպէս փաստերը ցոյց կու տան, բաւական դանդաղ:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ.— 1931էն մինչեւ 1939 բնորոշ է անով, որ Թանգարանը անընդհատ պրպտումներու մէջ է գտնելու համար ցուցադրութեան նոր ճամբաներ, կազմակերպելու համար ցուցահանդէսներ, ուր անցեալի մշակոյթին մնացորդները հանդէս գան իբրեւ իրենց դարաշրջանի երեւոյթները ցոյց տուող վկաներ եւ ոչ թէ ինքնանպատակ առարկաներ, որոնք կը վկայեն լոկ իրենց պատրաստող վարպետներուն արտակարգ շնորհքը:

Առաջին անգամ քննուեցան ցուցադրուած առարկաները եւ անոնցմէ ընտրուեցան այնպիսիներ, որոնք յատկանշական էին իրենց ժամանակաշրջանին համար եւ կրնային ցոյց տալ դարաշրջանին տնտեսութիւնը, թեքնիքը, ժողովուրդին զբաղումը, կենցաղը եւ սովորութիւնները:

Այսպէս, 1932ին կազմակերպուեցաւ նախնադարեան տոհմատիրական շրջանը, ստրկատիրական եւ աւատատիրական կարգերը ներկայացնող ցուցահանդէս մը, որ կ'ընդգրկէր ընդամէնը նախասրահ մը, երկու ցուցասրահ եւ անոնց յարակից միջանցքը, ընդամէնը 250 քառ. մեթր տարածութեամբ:

Սակայն, այդ ցուցահանդէսը ունէր երկու հիմնական թերութիւններ: Գլխաւոր թերութիւնը այն էր, որ հաւասարապէս բոլոր դարաշրջաններուն համար անհրաժեշտ ցուցադրական իրեր չկային: Թանգարանին առարկաները թէեւ ճոխացած էին, բայց մեծ մասամբ պատահական, մէկը միւսը կրկնող իրեր էին եւ, շատ մը պարագաներու տակ, չէին կրնար ներկայացնել մեր ժողովուրդին մշակոյթը իր ընորոշ կողմերով: Օրինակ, այն ժամանակ Հայաստանի մէջ քարի դարը բոլորովին չէր ուսումնասիրուած եւ Թանգարանին մէջ հին քարէ դարու առարկաներ չկային, այդ պատճառով ներածական սենեակին մէջ հին քարէ դարը ներկայացուած էր Անգլիայէն նուէր ստացուած գործիքներու գաճէ օրինակներով:

Կ. Ղ.

«Պատմա-Բանասիրական հանդէս»
1962
(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՅԵՐԸ ՄԻՋՆԱԴԱՐԵԱՆ ՄՈԼՏԱՎԻՈՅ ՔԱՂԱՔՆԵՐՈՒՆ ՄԷՋ

(Թ. եւ վերջին մաս)

ՊԸՐԼԱՏ

1811ին եւ 1915ին այս քաղաքին մէջ կը յիշատակուի «Հայկական փողոց» մը: 1646ին Մարքուս Պանտինուս կը գրէ թէ քաղաքին բնակչութիւնը կազմուած էր Ռումանացիներէ, Հայերէ եւ Հունգարներէ: Իսկ հայ Մինաս Բժշկեան կը յիշատակէ քանի մը տուն Հայերու գոյութիւնը:

ԺԸ. դարուն Պըրլատի մէջ կը գտնենք հայ շրջուզ մը Քարափոթոս անունով, որ հաւանաբար Կարապետին աղաւաղուած ձեւն է: Այս հայ համայնքին մասին աւելի մանրամասն տեղեկութիւններ չունինք:

ԹԵՔՈՒՉ

Հայր Մինաս Բժշկեան կը գրէ թէ այստեղ կային երկու հարիւր Հայեր, ինչ որ բաւական մեծ թիւ մը կը ներկայացնէ: Ունէին եկեղեցի մը:

ՊՐԱՅԻԼԱ

Նաւահանգիստ Դանուբի վրայ: ԺԹ. դարուն ակիզբները կային քսան տուն Հայեր, որոնք եկեղեցի մըն ալ ունէին:

×

Այս յօդուածաշարքը գիտական ուսումնասիրութիւն մը չէ: Հաւաքելով կարգ մը տուեալներ, ուզեցինք մեր ընթերցողներուն ներկայացնել որոշ տեղեկութիւններ Մոլտավիոյ մէջ ապրող Հայերու մասին, ցոյց տալ մանաւանդ անոնց կատարած դերը իշխանապետութեան կեանքին զարգացման մէջ:

Մոլտավիոյ մէջ Հայերը շատ լաւ ընդունուեցան եւ ստացան լայն իրաւունքներ: Եթէ նկատի չառնենք 1551ին Շթեֆան Ռարէշ իշխանին կողմէ եղած հալածանքները (ըստ պատմագէտներու այս իշխանը կէս խենթ էր), Մոլտավիոյ մէջ Հայերը ունեցած են լայն ազատութիւններ եւ իրաւունքներ:

ՄԱՀՈՒԱՆ ՀՆԳԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՀԱՏՈՒԱԾ ՅՈՒՇԵՐԻՑ)

Վարպետը մօտենում էր ցուցասեղաններին ու պահարաններին, ուշադիր դիտում էր ցուցադրուած նմուշները, ինքնագրերի պատճէնները, գրողների գեղարուեստական դիմանկարներն ու լուսանկարները, իրերը: Յաճախ կանգ էր առնում եւ մէկ-երկու հակիրճ նախադասութեամբ արտայայտում իր տպաւորութիւնը, իր կարծիքը այս կամ այն գրողի, նրա երկերի մասին: Նա չէր բղտապում: Նա գտնւում էր «իր տանը», հարազատ միջավայրում, նրան շրջապատում էին իր աւագ եւ կրտսեր գրչակից ընկերները, որոնցից շատերի հետ հանդիպումներ ու զրոյցներ էր ունեցել, նրանց հետ կիսել իր յոյսերն ու հիասթափութիւնները...

Րաֆֆու պահարանի առջեւ կանգնեց մտախոհ՝ յենուած ձեռնափայտին, ապա ասաց. «Րաֆֆին շատ խոշոր գրող է. մեր վէպի ամենամեծ գագաթը: Նա ինձ հայրենասիրութիւն է տուել. նրանից լեզու եմ սովորել»: Մուրացանի նկարը դիտելով նկատեց, որ ինքը եւ իր ընկերակիցները պատանեկութեան օրերին Մուրացանի եւ առհասարակ «Նոր-Դարի» գրողների վերաբերեալ նախապաշարուած են եղել, համարելով նրանց յետադիմականներ: «Լաւ մարդ էր»,— ասաց նա, ձեռքը մեկնելով դէպի Մուրացանի լուսանկարը, եւ կրկնեց. «Լաւ մարդ էր. միշտ մի խոր թախիծ կար դէմքին. կեանքում դժբախտ եղաւ»: Շիրվանզադէի բաժնում տեսնելով նրա երկերի առաջին հրատարակութիւնները, մտերմօրէն ժպտաց, ասես հին ծանօթներն էր հանդիպել:

«Ես սրանք եմ կարդացել»: Ապա հայեացքը բարձրացնելով վիպասանի եբիտասարդական լուսանկարի վրայ, ասաց. «Գրականութեան մէջ աչալուրջ էր, բայց կեանքում ռոմանտիկ էր այն ժամանակ...»:

Կարդաց Յովհ. Յովհաննիսեանի գրական գործունէութեան 30ամեայ յոբելեանի առթիւ 1913 թ. բանաստեղծին ուղղած իր շնորհաւորական նամակը եւ ըսաւ, որ «վատ չէ, անկեղծ սրտով է գրած»: Ապա մի կարճ դադարից յետոյ ասաց՝ հպարտութեան եւ երախտագիտութեան նկատելի շեշտով. «Իմ ուսուցիչն է, թէ ճեմարանում, թէ պոեզիայում: Նա ինձ ուստա չինեց»:

Երկար ու թախծալի ժպիտով դիտեց Ե. Թադէոսեանի՝ Յովհ. Թումանեանի դիմանկարները՝ Լոռու բնանկարի ֆոնի վրայ: «Թումանեանը Լոռու ձորերում եւ ծմակներում բազմապատկւում էր... Մեծ ներքին ունէր, որ վառւում էր դէմքին»: Ապա տեսնելով «Աղաւնու վանքը» աւանդութեան եւ «Թմբկաբերդի առումը» պոեմի առաջին հրատարակութիւնների պատճէնները, ասաց. «Դրանք անթերի բաներ են»: Իր հիացմունքը յայտնելով «Հայոց լեռներում» եւ «Բրիստոս անապատում» բանաստեղծութիւնների նկատմամբ, աւելացրեց. «Սրանց տակը կը ստորագրէի»: Խօսելով Թումանեանի կեանքի աննպաստ հանգամանքների, նրա լայնածաւալ հասարակական գործունէութեն մասին, ասաց, որ Թումանեանը «ժամանակ չունեցաւ ամբողջութեամբ իրականացնելու իր մեծ պոտենցիալը»: «Օհաննէսը կարող էր ասել Օսկար Ուայլդի խօսքը, թէ՝ «Գրականութեան մէջ գործադրեցի իմ տաղանդը, կեանքում՝ չայլեցի իմ հանճարը»»:

Վահան Տէրեանի կիսադրին (գործ՝ Յակոբ Կոջոյեանի) դիտելով, նկատեց. «Երեւում է, որ վերջին լուսանկարից է քանդակել: Տխուր արտայայտութիւն ունի»: Ապա լռեց եւ կարօտով ու վշտով ասաց. «Վահանին շատ եմ սիրում»: Դանդաղ եւ զգացուած կարդալով «Հրաժեշտի գազելը», նկատեց, որ դա «խակական գազել» է, իսկ «Մոռանալ... մոռանալը» սրտակից «աքանչելիք» բառով:

Երբ գրական բաժնից դուրս գալով անցնում էր պատկերասրահով, կանգնեց Մարտիրոս Սարեանի բնանկարների առաջ եւ ասաց. «Հայաստանի սինթեզը... Մարտիրոսին սիրում եմ: Ոմանք նրան չեն ընդունում,— եւ աւելացրեց,— չեն հասկանում»:

ԱՐԱՄ ԻՆՃԻԿԵԱՆ

«Գրական թերթ»

(4 եւ վերջ)

ՄԱՌԻ – ՆՈՒՊԱՐ ՏԱՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Մառի – Նուպար Ուսանողական Տան ուսանողները կը հաղորդեն որ իրենց վարչութեան ընտրութիւնը կատարած են: Նորընտիր վարչութիւնը հետեւեալ կազմն ունի.—

Տրնի Քէչէճեան (նախագահ), Ալպէր Հարոյեան (քարտուղար), Հրայր Այվազեան (գանձապահ), Ստեփան Ստեփանեան (Բարեգործականի մօտ պատուիրակ), Գրիգոր Ճիչճաքանեան (տնտեսութեանց), Փիլիպպոս Փիլիպպոսեան (մշակութային), Կասթոն Աւետիսեան, Կապրիէլ Գէորգեան, Ժագ Մուրատեան, Մարկոս Սիմոնեան եւ Աւետիս Վանիսեան (խորհրդատուներ):

ԱԶԳԱՅԻՆ ՏԻՊԱՐՆԵՐ

«ՍԱ ՄԷՅ ՄԸ ԻՆԾԻ ՏԱԼԻՔԴ ՏՈՒՐ...»

— Տօքթո՛ր, ըսել կ'ուզես թէ մինակս չա՞տ ծանր է ...

— Հա՛, ծանր է ... Քանի՞ անգամ ըսի քեզ որ հասկնաս ... Շնորհքո՛վ ցնդեր ես, կնիկ ... Հիմա ըսելիքս աղէկ մտիկ ըրէ — աս փողոցին անկիւնը թաքսի կայ ... Մէկ հատին մէջ ցատկէ ու չի-տա՛կ հիւանդանոց գնա՛ ... Ես հեռաձայն կ'ընեմ որ քեզի համար անկողին մը պատրաստեն ... Ջերմաչափը չըներ, մի-ճակդ աղէկ չեմ տեսներ կոր ... Արդէն հող կը հոտիս ... Շո՛ւտ, շարժէ՛, մի՛ տեսներ ...

— Տօքթոր, աս ըսածդ աղէկ, ամա աս հիւանդանոցը հեռու տեղ չէ՞ ... Շատ առջի պիտի նայիմ՝ կառքով երթալու ... Հաստեղուանքը, մօտերը, հիւանդանոց չկա՞յ ...

— Քեզի ըսի որ ցնդեր ես նէ, ասա չեմ եղեր ... Ես իմ գործս չե՞մ գիտեր ...

Դո՞ւն ինծի պիտի սորվեցնես: Չէ՛, իմ ըսած հիւանդանոցս պիտի երթաս ... Շարժէ՛ եւ ժամանակս մի՛ առներ ...

— Աղէ՛կ, ամա դուն իմ տղուս մինակը գիտես ... Օրէ կը վաստըկի, օրէ կ'ուտենք ... Նայէ՛, հետս անգամ չեկաւ որ օրականը չկորսնցնէ ... Իս աղջաւի տեղ թաքսիով ինտո՞ր կրնամ երթալ ...

— Երթալու ես, կ'ըսեմ քեզի, մի՛ երկընցներ ...

Մարդասէ՛ր ու բարեկի՛րթ բժիշկը այս խիստ պատուէրը քանի մը անգամ կրկնելէ ետք, մուրացկանի մը պէս ձեռքը Աննիկ Հօրքուրին երկարեց, որպէսզի ժամ առաջ գանձէ իր ճակտի քրտինքին վարձքը.

— Հայտէ՛, աս մէյ մը ինծի տալիքդ տուր նայինք, շուտ շարժէ ... Մատներդ յառաջ չեն երթար, հա՞ ...

Աննիկ Հօրքուրը, դողդոջուն մատներով բացաւ ձեռքի հին ու մին պայուսակը, որ իր «դերմած հողի մարդը»՝ նուէր տուած էր իրեն քանի տարի առաջ, Կաղանդին իրիկունը :

Պայուսակին մէջ, քով քովի կը քնանային Աննիկ Հօրքուրին թանկագին գանձերը — իր մարդուն, «Ալունիս»(?), երիտասարդ օրերու նկարը, արհաւիրքի տարիներուն, Թուրք հրէշներուն կողմէ առեւանդուած, ու յետոյ սպաննուած, իր աղջկան կնունքի խաչը, իր թոռնիկներուն մազերէն փնջիկ մը, փոքրիկ Աղօթագիրք մը եւ ճերմակ, բայց սեւով եզերուած, թաշկինակ մը:

Այս ճերմակ թաշկինակին մէկ անկիւնը կար հանգոյց մը ու այդ հանգոյցին մէջ ալ կար, պահուըտած, Աննիկ Հօրքուրին դրամը: Ամբողջ հարստութիւնը :

Խե՜ղճ կինը դժուարութեամբ քակեց հանգոյցը: Բժիշկը, աչքերը չորս բացած, կը նայէր կանաչ թղթադրամին, որուն ծայրը, հիմա, արդէն կ'երեւար .

— Տօքթո՛ր, հինգնոց մը ունիմ քովս, ուրիշ բան չկայ ... Քանի մը հատ ալ մանրուք դրամ ... Ասիկա անճախ թաքսիին կը բաւէ ... Քու առնելիքդ վաղ առտու տղաս թող ճամբէ ... Չըլլա՞ր ...

— «Չէ՛, չըլլար ... Արդէն ամէնքդ ալ ասանկ էք ... Պախալին դրամը շուտ մը կուտաք, բայց կարգը տօքթորին գալ նէ, ձեռքերնիդ յառաջ չերթար ... Ինծի նայէ, պառաւ, ես այսօրուան գանձելիքս վաղուան չեմ ձգեր ... Ես մեր գրողներուն պէս ապուշ չեմ ... Դուն հեյէ սա հինգնոցը ինծի տուր տէ, մնացածին համար ալ գլխուդ ճարը նայէ ... Բժիշկին պարտք ունենալը աղէկ բան չէ ... Աստուած անգամ կը նեղանայ ... Մենք ալ պիտի ապրինք, մենք ալ ընտանիք, չոճուխ – չոլուխ ունինք ... Հայտէ, տուր նայիմ ...

×

Մարդասէ՛ր ու բարեկի՛րթ բժիշկը Աննիկ Հօրքուրին թաշկինակէն դուրս քաշեց կանաչ թղթադրամը եւ կայծակի արագութեամբ նետեց զայն տաբատին աջ գրպանը :

— Տօքթո՛ր, ըսել է թէ հիմա թաքսի չեմ կրնար նստիլ ... Քալելով երթամ ըսեմ, հոգիս բերանս կուգայ ... Ասիկա աղէկ բան չեղաւ ... Դո՛ւն ես ըսողը թէ մինակս շատ գէշ է եւ աճելէ հիւանդանոց երթալու եմ ... Վա՛խ, վա՛խ ...

Աննիկ Հօրքուրին աչքերը լեցուեցան :

— Հայտէ՛, հայտէ՛ նորէն լալկանութեան չսկսինք ... Դուն խեղճ խղճմտանք չունի՞ս պէ կնիկ ... Կ'ուզես որ քեզի ձրի՞ նայիմ ... հայտէ, արապադ քաշէ նայինք ... Վաղը առտու, թող տղադ քեզ տանի՝ օթօպիւսով :

— Ըսել է թէ վաղուան ձգեմ նէ կ'ը՛լլա՞յ ... Աս գիշեր կը լուսցնե՞մ, կ'ըսես, Տօքթո՛ր ...

— Հա, հա կը լուսցնես ... Քեզի պէսներուն բան չըլլար ... Ձեր սերունդին նաթուրան զօրաւոր է ... Պարապ տեղն ալ հեռաձայն պիտի ընէի, դրամն ալ գրպանէս պիտի երթար ... Տասը սենթը տասը սենթ է ...: Կաթիլ կաթիլ լիճ կ'ըլլայ, լիճն ալ, վերջը, ծով կ'ըլլայ ... Հայտէ՛ երթաս բարով ... Ուրիշ անգամ, տղուդ ըսէ, քեզ առանց դրամի ինծի չղրկէ ... Ամօթ բան է ...

— Իրա՛ւ ես, Տօքթոր .. Քովդ ամօթով մնացի ... Ամա, եկո՛ւ տես որ խեղճ տղաս բանուոր է ... Դպրոցի երես չտեսաւ ... Երեք զաւակ, կնիկ, մայրիկ պահելը դիւրի՞ն է այս երկրին մէջ ... Ի՛նչ է նէ, Տօքթոր, ներողամիտ կ'ըլլաս ... Ըսել է թէ վաղն ալ հիւանդանոց երթամ նէ կ'ըլլայ, հա՞

— Հա՛, ըսինք, հա՛, քանի՞ անգամ ըսելու եմ ... Երթաս բարով :

×

Աննիկ Հօրքուրը, այդ գիշեր, տղան, հարսը եւ թոռնիկները տաքուկ տաքուկ համբուրելէ ետք, քաշուեցաւ իր սենեակը ու վերմակին տակ կծկտած լացաւ :

Շա՜տ լացաւ :

— Տէ՛ր Յիսուս Քրիստոս, աս ի՜նչ աշխարհք է այս աշխարհքը ... Մարդիկ դրամի սիրոյն, խիղճ, խղճմտանք կը ծախեն ... Մայր Աստուծոյ, մինչեւ վաղ առտու սպասէիր նէ, ի՛նչ կ'ըլլար, աշխա՞րհքը կը կործանէր ... Վախցար որ իմ տղաս քու փարա՞դ կ'ուտէր ... Աստուած չցուցնէ ...

×

Յաջորդ առտուն, երբ հարսը, սովորականին պէս, գնաց կեսուրը արթնցնելու, սարսափեցաւ երբ տեսաւ անոր երեսին գոյնը:

— Մայրի՛կ, ելի՛ր, նախաճաշդ պատրաստ է ...

Նախաճա՞շ :

Աննիկ Հօրքուր այդ գիշեր լուսցուցած չէր :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

Մոլտաւիոյ մէջ իշխած են ազդութեամբ հայ իշխաններ, հմուտ դիւանագէտներ, քաղաքական գործիչներ: Մոլտաւիոյ հայ համայնքը նպաստեց առհեստներու եւ առեւտրական յարաբերութիւններու զարգացման, ինչպէս եւ քաղաքներու բարգաւաճման :

Հայերը մասնակցեցան իշխանապետութեան պաշտպանութեան գործին ալ, պայքարելով ռումանացի զինուորներու կողքին, Թուրքերու դէմ, Մեծն Շթեֆանի բանակին մէջ: Թուրքերու քայքայիչ ազդեցութեան տակ, սակայն, ամբողջ իշխանապետութեան տնտեսութիւնը մեծապէս տուժեց, Հայերը, Մոլտաւիոյ ամբողջ բնակչութեան հետ ստիպուած ըլլալով հպատակիլ Թուրքերուն յափշտակիչ քաղաքականութեան : Երբ Մոլտաւիա մտաւ Թուրքերու ազդեցութեան շրջանակին մէջ, Հայերը կորսնցուցին իրենց առաջնակարգ տեղը իշխանապետութեան ներքին եւ արտաքին տնտեսական կեանքին մէջ եւ ստիպուեցան աւելի փոքր դեր ստանձնել :

Ռումանացի ժողովուրդի կողքին Հայերը իրենց նպաստը բերած են Մոլտաւիոյ մշակոյթին :

Մոլտաւիոյ հայ գաղութը կարօտ է աւելի լայն ուսումնասիրութիւններու, որոնք ի յայտ պիտի բերեն մեր նախնիքներուն գործունէութեան բոլոր կողմերը :

Դ. Դ.ԺՐԻԿԵԱՆ

Այս յօդուածաշարքին սկիզբը տեսնել՝ Յառաջ Հոկտ. 27, 28, 30, 31, Նոյեմբեր 3, 11, 15 եւ 27 :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԾ ԴԵՐԱՍԱՆԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Հայ բեմի վաստակաւորներէն՝ Հրաչեայ Ներսէսեանի մահուան տարելիցին առթիւ Երեւանի մէջ ներկայացուած է Ռ. Սարոյեանի «Սիրտս ի բարձունս» թատերգութիւնը: Գլխաւոր հերոսին՝ Մէք Կրեկորի դերը ստանձնած էր համբաւաւոր դերասանը իր մահէն առաջ. «մեծ արթիսթին կարապի երգը» եղաւ, կը գրեն այս առթիւ Երեւանի թերթերը:

Ներկայացումէն առաջ Հրաչեայ Ներսէսեանի մասին խօսած է ուրիշ ծանօթ արուեստագէտ մը՝ Վ. Աճէմեան :

ԿԵՆՑԱՂԻ ԲԱՐԵԼԱՒՈՒՄԻՆ ՀԱՄԱՐ

Բնակչութեան կենցաղային սպասարկութիւնը բարելաւելու համար կազմըւած են երկու նոր վարչութիւններ. առաջին՝ Տեղական արդիւնաբերութեան եւ կենցաղային սպասարկութիւն, երկրորդ՝ Բնակչութեան կենցաղային սպասարկութիւն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Երեւանի մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Կարմիր Խաչի ընկերութեան եօթներորդ համագումարը, որու ընթացքին կարդացուած է ընկերութեան 1958 – 1962 տարեշրջաններուն գործունէութեան տեղեկագիրը :

ՃԱՏՐԱԿ

Հայաստանի ճատրակի ախոյեանը՝ Տիգրան Պետրոսեան, վերջերս, յաջորդաբար պարտութեան մատնած էր բոլոր երկիրներուն ախոյեանները, միջազգային հանդիպումի մը ընթացքին :

Աշխարհի ախոյենութեան տիրանալու համար, Տիգրան Պետրոսեան այժմ պէտք է մրցի աշխարհի ախոյեան՝ Միխայիլ Պոտվիննիկի հետ: Այս շատ հետաքրքրական հանդիպումը տեղի պիտի ունենայ 1963ի գարնան :

«ԵՐԵՒԱՆ» ԿՐԿԷՍԸ՝ ՔԻԵՒԻ ՄԷՋ

Մօտ յիսուն հազար Քիեւցիներ առաջին իսկ շաբաթուան ընթացքին հանդիսատես եղած են Հայաստանի՝ «Երեւան» կրկէսի ներկայացումներուն, կը գրեն Ուկրայնական թերթերը ու կ'աւելցնեն . — «Յայտագիրը կազմուած է շատ խելացի ձեւով ... Այս արուեստագէտներուն նշանաբանն է՝ ճարպիկութիւն, համարձակութիւն եւ ուժ»:

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Կը պահանջէր որ Հայ մը գանեն որպէսզի ան պէտք եղածին պէս, չէնքով շնորքով թարգմանէ: Աստուած իմ, շատ համբերութիւն պէտք եղաւ Հայուհիին հասկցնելու համար թէ սուտ ու սխալ չէին ըսեր :

— Բայց այն ատեն ի՞նչ կեցեր էք, փախեցէք, ետեւէն փախեցէք, կը պոռար Եպրաքսէ Հանըմ: Մայրիկ ունի, քոյրիկ ունի :

Եւ չէր կրնար ըմբռնել թէ ինչու անմիջապէս ետեւէն չեն փախեր տղու մը՝ որ հեռու տեղ մայրիկ մը ունի :

Պանդոկապետին թեւէն քաշելով տարաւ մինչեւ փողոցին դուռը, ըսաւ թէ մինչեւ ուր իրեն ընկերացած էր Նորայր, եւ թէ մարդը եթէ քիչ մը փախէր, անպայման ետեւէն կը հասնէր : Պէտք էր կառք մը առնել եւ փախիլ, պէտք էր ջուրին եզերքը երթալ. այո, Սէնին եզերքը երթալ. պէտք էր լուր տալ մեր եկեղեցին, որուն մէթրօն «Շան գ'էլիզէ»ն էր: Բայց ինք չի կրնար փախիլ որ ...

Կրկին վերադարձան պանդոկ : Եպրաքսէ Հանըմ կուլար : Այսպէս պիտի չլար անշուշտ, եթէ քիչ մը գոնէ կարենար ինքզինքը պարզել : Բայց լեզուի դժուարութիւնը կրկնապէս կը նեղէր զինքը: Հայերէն եւ Թուրքերէն բառերը կը խառնուէին իր չափազանց խեղճ, ծիծաղելի Ֆրանսերէնին հետ, եւ իր բառերը պանդոկապետը կը գուշակէր՝ քան թէ կը հասկնար :

Փոթորիկը քիչ մը խաղաղեցնելու համար մարդը խստութեամբ ըսաւ .

— Բայց քիչ մը զսպեցէք ինքզինքնիդ, տիկին, մանուկ չէք : Մենք զինքը ձեզմէ աւելի կը ճանչնանք եւ սակայն ... Չչափազանցենք, վերջապէս օտար մը ըսել էք ...

Ի՞նչ, օտա՞ր. երբեք, երբեք օտարներ չէին: Ինք շատոնց է որ կը ճանչնար Նորայրը: Քանի կիրակի եկեղեցին հանդիպած էր: Եւ յետոյ ան իրեն համար ափառթըմանը պիտի փնտռէր ... սկսած էր փնտռել ... Եւ յետոյ, նոյն գիշերին իսկ ինք հոս պիտի գար եւ Նորայրին կոնակը վեց հատ շիշէ պիտի քաշէր ... օտա՞ր մի ... տակէն հագած փանճլաններուն թիւը անգամ գիտէր ... օտա՞ր մի ...

Պանդոկապետուհին ըսաւ .

— Ես արդէն կը զգայի որ այս տղան բան մը ունի: Երկու օր է որ պանդոկ չէ եկած : Այնպէս չէ՞, Տէզիրէ, երկու գիշեր է որ չէ եկած :

— Դուն լռէ, ըսաւ մարդը խստութեամբ: Դուն արդէն միշտ այսպէս ես . ամէն բան կը վերածես ողբերգութեան եւ ձեռ – ճերմակ կ'ըլլաս : Արդէն հազիւ երկու օր կայ որ անկողնէն ելեր ես ... Անձնասպան պիտի ըլլամ ըսելուն համար դուք ալ հաւատացի՞ք: Սպասեցէք տեսնենք ... խօսքին եւ արարքին մէջ հեռաւորութիւնը շատ մեծ է : Ո՞ր երիտասարդը այդ տեսակ ցանկութիւն չէ ունեցեր: Ես անգամ քեզի չգրեցի՞ Լիլ եղած ատեննիս թէ ...

— Ի՞նչ կ'ըսես կոր, մըսիւ, պոռաց Եպրաքսէ Հանըմ. դուն ալ ան մէ՞կ էք : Անոր աչքերուն մէջէն նայողը միայն կը հասկնայ թէ որքան յամառ է: Իր գիտցածէն չելլող տղայ չէ : Միտքը դրեր է՝ պիտի ընէ : Ես մարդու մը երեսը եթէ նայիմ՝ ինչ ըլլալը քեզի կ'ըսեմ :

Հայ կինը այս խօսքերը կ'ըսէր (կամ ըսել կը կարծէր) միշտ նոյն բարձրաղաղակ ձայնով, յուզուած ձայնով եւ առատ շարժուձեւերով: Պանդոկապետը կրկին փորձեց զինքը հանդարտեցնել, բայց տեսնելով որ դէմինը իր բոլոր ըսածները չի հասկնար, աւելցուց — լա պառւ :

— Հապա, ըսաւ Եպրաքսէ Հանըմ, մօրուքն ալ մատ մը եկած էր : Ինքզինքը ձգած էր, ձգած ...

Ֆրանսացիները այս անգամ ալ չխնդացին . կարելի չէր: Այն ատեն պանդոկապետուհին իր ամուսինին ըսաւ թէ պէտք է շուտով ոստիկանատուն երթալ եւ եղելութիւնը պատմել, տեղեակ պահել իշխանութիւնը : Գուցէ անոնք միջոցաւ մը կրնային տղան գտնել, կրնային զայն ետ կեցնել : «Արդէն ուրիշ միջոց չկայ որ» ըսաւ մարդը եւ պատրաստուեցաւ ոստիկանատուն երթալ : Բայց որովհետեւ Հայ կնոջ աղմկալից ներկայութիւնը անհաճոյ էր գրասենեակին մէջ, բայց որովհետեւ չէր ուզեր զայն առանձին թողուլ իր կնոջը հետ «որ նորէն անկողին պիտի իյնայ», Եպրաքսէ Հանըմը դուրս հանեց : Միասին քանի մը յարկ բարձրացան եւ պանդոկապետը դուռ մը բանալով ըսաւ թէ այդ էր Կարապետեանին սենեակը: Յետոյ հայելիին վրայէն տըղուն մէկ լուսանկարը առնելով աւելցուց — «Ես մարդոցը կ'ըսեմ ինչ որ պէտք է : Անոնք այս պատկերով թերեւս կրնան գտնել: Մինչեւ որ չգամ հոսկէ մի շարժիք: Շուտով կուգամ» : Ու մեկնեցաւ՝ առանձին ձգելով կինը :

.

... Եւ յետոյ բացաւ հանդերձակալը : Հոն կախուած նոր հագուստը, վերարկուն եւ այլ գոյքեր տեսնելով բացագանչեց — «Չեմ ուզեր, ծօ, չեմ ուզեր» : Հայելիին վրայ տեսաւ տարեց կնոջ մը լուսանկարը որ ապահովաբար Նորայրին մայրն էր :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(5 Շար.)

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Լիբանահայ նկարիչ

ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ

իր գործերը
կը ներկայացնէ

GALERIE MOUFFE
67, Rue Mouffetard

ԲԱՑՈՒՄ ԱՅՍՕՐ ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, ԺԱՄԸ 18էն 21

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ
HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Մըշակոյթի Տան մէջ:

« Տատրագոմի հարսը »

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին Թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԹՐԱԳՕՇԻ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Հայոց Պատմութիւն — 3 *դասախօսութեան մէջ ամփոփուած սկիզբէն Մեծն Տիգրան Բ.ի գահակալութեան վախճանը:*

(Ա) Ուրարտական շրջան, Բ) Արմէններու տիրապետութիւնն ու Արտաշէս Աշխարհակալ եւ Գ) Մեծն Տիգրան Բ.): Լոյս տեսած է երկու դասախօսութիւն մէկ թիւի մէջ մէկ երգով, կայ նաեւ Ա. եւ Բ. դասախօսութիւնները առանձին սալերով առաջին կողմը, իսկ միւս երեսի վրայ Հայաստանեան նոր լաւ երգեր ու խմբերգներ, նաեւ «Անուշ»էն մեներգներ:

Գինն է առանց երգի դոյգը 15 Ն. Ֆ., (մէկ ժամ տեւողութեամբ):

Իսկ երգով իւրաքանչիւրը 10 Ն. Ֆ.:

Առաքման ծախքը ղրկողին վրայ: Կանխիկ եւ ապառիկ բոլոր ապսպրանքները ընել Թրագօշի հասցէին՝

TRACOCH, 6, Rue Nungesser, DECINES (Isère)
MARSEILLE Maison ALKAZ
Լիոն, Տպարան Թադէոսեան
Փարիզի հայ գրատուները

(Թրագօշի առաջին հինգ սպառած սալերու երգերու երգարանը մօտ առնէն պիտի ղրկուի փափաքողներուն 2 Ն. Ֆ.:)

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա *մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:*

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, *Սալ տը լա Շիմի:*

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Անուլիկի Կառվարենց *խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:*

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ղեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

×

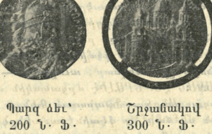
Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», *Սորպոնի մէջ:*

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Մարիամ եւ Վարդան Սարգիսեան կը փնտռեն իրենց զաւակը՝ Գառնիկ Սարգիսեան, ծնած Պէյրութ, որ իրենց հետ Լիբանանէն Հայաստան ներգաղթած է 1947ին: Լուր ունեցողները տեղեկացնեն Մ. Միսաք Մանուկեանի, 145 Ավընիւ տ'Իթալի, Փարիզ (13):

Արտասահմանի թերթերէն կը խնդրուի արտատպել:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սըրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն: Մանրամասնութիւնները յետադային:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ նաեւ Օլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի *մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:*

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻԻԹՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ
Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՋԵԱՆԻ, երգիչ
ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA • CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 5 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9473 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5374

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Ա.

Ի՞նչ էինք երէկ եւ ի՞նչ կը ներկայացնենք այսօր. ո՞ւր ենք գացած թէ առաջ: Հաշուեկշիռ մը գծել չէ մեր նպատակը: Այլ կ'ուզենք հպանցիկ ակնարկ մը նետել անցեալին վրայ, աւելի լաւ ըմբռնելու համար ներկան:

Վերջին յիսուն տարիները ճակատագրական եղան հայ ժողովուրդի գլխաւոր երկու հատուածներուն համար, սահմանին այս եւ այն կողմը,— Թուրքիա եւ Կովկաս:

Արեւմտահայութեան համար դարձակէտ մը եղած էր 1908ի Օսմ. Սահմանադրութիւնը: Յեղափոխական կուսակցութիւնները վերջ տուած էին իրենց մարտական գործունէութեան Թուրքիոյ մէջ:

Կարծեր էինք, որ ծագած էր ազատութեան արշալոյսը, հնչած էր աւետաբեր զանգակը, որուն ղօղանջին կը սպասէինք դարերէ ի վեր:

Այս հաւատքով ազգովին լծուած էինք զուտ մշակութային աշխատանքի՝ Պոլսէն մինչեւ գաւառի հեռաւոր անկիւնները: Զարթօնքի, վերածնունդի նոր եւ փայլուն շրջան մը սկսած էինք բոլորել, նախանձը շարժելով տիրապետող ցեղին, որ հասկցաւ թէ մեզմէ առնուազն կէս դար ետ էր մնացած:

Նուաղ վերսկսան կեղեքումները գաւառի մէջ: Պոլսոյ պատրիարքարանը իր թաքրիրներով կը ռմբակոծէր Բարձրագոյն Դուռը, խնդրելով վերջ տալ հարստահարութեանց:

1912–13ի Պալքանեան պատերազմը վճռական դեր մը պիտի խաղար Օսմ. կայսրութեան կեանքին մէջ: Քանի մը ամսուան մէջ Թուրքիա պիտի կորսնցնէր իր եւրոպական ընդարձակածաւալ հողերը, Ադրիականէն մինչեւ Արեւելեան Թըրակիա:

Իթթիհատ, որ 1912ին իշխանութիւնը զիջած էր իթիլաֆ կուսակցութեան, առիթէն օգտուելով 1913 Յունուար 10/23ին տապալեց Ղամիլ Ահմէտ Մուխթար փաշայի «մեծ դահլիճ»ը, որուն մաս կը կազմէին Քեամիլ փաշա եւ Գաբրիէլ Նորատունկեան:

Այնուհետեւ այս ոճրագործ կուսակցութիւնը սանձարձակ պիտի գործէր մինչեւ 1918 Հոկտեմբեր 30, երբ Մուտրոսի մէջ պիտի ստորագրէր Թուրքիոյ անպայման անձնատուութեան դաշնագիրը յաղթական դաշնակիցներուն հետ:

Պալքանեան աղէտէն վերջ ծնունդ առած էր համաթրքական, թուրանական շարժումը, որ վերջ պիտի տար Օսմ. կայսրութեան զանազան բաղկացուցիչ տարրերը «օսմանցի» պիտակին տակ եղբայրօրէն միացնելու գաղափարին: Գաղափար, որ հրապարակ նետուած էր Սահմանադրութեան հռչակման օրերուն:

Կիլիկիոյ համատարած ջարդերը 1909 Ապրիլին պերճախօս ազդանշան մըն էին յառաջիկայ պայթելիք նոր փոթորիկներուն համար:

Ապտիւլ Համիտ գահին վրայ էր տակաւին: Իթթիհատ, որ բուն կազմակերպիչն էր այդ ջարդերուն, մեղքը փաթթեց կարմիր Սուլթանի վզին:

1909 Մարտ 31ին պայթած էր շէրիաթճիներու շարժումը Իթթիհատի դէմ, Պոլսոյ մէջ: Յաջորդ օր կը սկսէր Ատանայի ջարդը:

Հակառակ հայկական նոր ջարդերուն, ազգովին բարեմտօրէն շարունակեցինք հաւատալ օրուան իշխանութեան:

Հայկական գաւառներու հարստահարութեանց հետ միաժամանակ հալածանքի ենթարկուեցան ոչ-Թուրք իսլամ տարրերն իսկ,— ինչպէս Արաբները,— որոնց մէջ երեւան եկած էին անկախութեան ձգտումներ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԵՄԷՆ

ԴԷՊԻ ԼՈՒԾՈ՞ՒՄ

ՆԱՍԸՐ ԵԼՔ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Իմամ Էլ Պատր շահեկան յայտարարութիւններ ըրած է Ֆիկարոյի թղթակցին, իր վրանին տակ, տեղ մը Եմէնի ռազմաճակատին վրայ:

Իմամ Էլ Պատր դէմ չէ Քենըտիի առաջարկին: Ծանօթ է որ այս վերջինը կ'ուզէր լուծում մը գտնել Եմէնի համար, ժողով մը գումարելով Սանաայի, Ռիատի եւ Ամմանի ներկայացուցիչներուն միջեւ: Իմամը համաձայն է եթէ տար արդիւնքը ըլլայ՝ Եգիպտացիներուն մեկնումը: Ինք որեւէ դիմում չէ ըրած Սէուտ եւ Հիւսէյն թագաւորներուն, խնդրելով որ ընթացք չտան նման հրաւէրի մը:

Ինչ որ կարեւոր է Իմամին համար Ա.-րաբ Մ. Հանրապետութեան զօրքին հեռանալն է: Միջոցները կարեւոր չեն: Իմամը այն համոզումն ունի որ Նասր, ի տես զինուորական գետնի վրայ կրած ձախողութեանց, ելքի ճամբայ մը կը փնտռէ առանց վարկը կորսնցնելու: «Կ'ուզէ որ իրեն ստիպման տակ դնեն եւ նախատեսուած ժողովը կրնայ իր սպասած պատրուակը հայթայթել իրեն, կ'աւելցնէ Էլ Պատր: Եթէ Եգիպտացիք երթան, ինծի 48 ժամ հարկաւոր է միայն որպէսզի Սանաա մտնեմ: Արդէն այդ նահանջը նախատեսելով, հրահանգ տըուի ռազմիկներուն որպէսզի գերիներ բռնեն եւ փոխանակութեան զէնք մը ունենան եթէ անոնք իրենց հետ պատանդներ տանին»:

Երբ Ֆիկարոյի թղթակիցը որոշ վարանում ցոյց կուտայ, յայտնելով թէ տըւած ըլլալով բանակին մէջ տիրող կիրքը, վստա՞հ է որ կռուողները զինքը պիտի լսեն, Իմամը ժպտելով կը պատասխանէ.— «Կը յուսամ յաջողիլ: Դրամ առաջարկեցի ցեղախումբերուն իւրաքանչիւր գերիի համար որ ողջ–առողջ կը բերեն»:

Քանի մը օր առաջ, արդէն եգիպտական զօրախումբ մը ուզած է յանձնուիլ եթէ իրենց կեանքը երաշխաւոր են, Իմամին զօրքը պատասխանած է՝ նախ յանձնուեցէք, ապա կը տեսնենք: Եւ Եգիպտացիք շարունակած են կռուիլ: Ցարդ Իմամը միայն չորս եգիպտացի գերիներ ունի որոնք վիրաւոր վայրաչուներ են: Բայց միապետական բանակը ոչ դեղ ունի, ոչ ալ բժիշկ: Այդ իսկ պատճառաւ Էմիր Սէյֆ Էլ Իսլամ Էլ Հասան որու կեդրոնատեղին քալելով վեց օր է Թագաւորէն վրանէն, կոչ ըրած է Միջազգային Կարմիր Խաչին: Եգիպտացի վիրաւորներն ալ պիտի մեռնին եթէ խընամքը ժամանակին չհասնի:

Իմամին վարչապետը որ միեւնոյն ատեն բանակին հրամանատարն է պատրաստ է նոյնիսկ օտար կամաւորներու դիմել երկրէն վռնտելու համար յարձակողները, բայց նաեւ թնդանօթ եւ հրասայլ պէտք է:

Սուլթան Համիտի համիսլամական քաղաքականութեան փոխարէն Իթթիհատը կը գործադրէր համաթրքութեան, թուրանականութեան վարդապետութիւնը:

Այս նոր վարդապետութիւնը տունը պիտի քանդէր Հայութեան:

Պալքանեան պատերազմի վաղորդայնին Հայութեան երկու հատուածները պիտի միանային՝ պահանջելու համար Թրքահայաստանի վեց նահանգներու Բարենորոգումները, որոնք չէին գործադրուած 1878ի Պերլինի դաշնագրէն ի վեր:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱԼԱԶԱՐԻ կառավարութիւնը կարեւոր փոփոխութեանց ենթարկուած է: 9 նախարարութիւններ կը փոխեն իրենց տէրերը, ասոնց մէջ են Անդրծովեան, Պաշտպանութեան եւ Լուսաւորութեան նախարարութիւնները: 1961էն ի վեր Սալազար ինք ստանձնած էր պաշտպանութեան նախարարութիւնը զոր այսօր բարձրաստիճան սպայի մը կը յանձնէ:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն թէ Խորհ. Միութիւնը սկսած է Քուպայէն քաշել իր «Իլիուշին 28» օդանաւերը ինչպէս պահանջած էր Ամերիկա:

ՔՈՒՊԱՅԻ կառավարութիւնը ազգայնացումներու ձեռնարկած է որոնք զըլխաւորաբար փոքր առեւտուրին եւ փոքր ճարտարարուեստին կը վերաբերին:

ԹԻԹՕ խանդավառութեամբ ընդունուած է Մոսկուա հասնելուն, ուրկէ անմիջապէս Քիեւ մեկնած է: Մինչ կ'ողջունէր Խորհ. Միութեան մէջ, Փեքինի մէջ կը շարունակեն քննադատել Պելկրատի «հերձուածը»:

ԻՍՐԱՅԷԼ 134 ժողովական հայրեր պիտի ընդունի Դեկտեմբերի ընթացքին: Այս հրաւէրին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր Գալիլիայի Արքեպիսկոպոսը: Տիեզերական ժողովին առաջին նըստաշրջանը կը փակուի Շաբաթ օր, շատ հաւանական է որ Պապը ներկայ ըլլայ փակման նիստին: Արդարեւ բոլորովին առողջացած է:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ նախագահ՝ Բրեժնեւ Փրակա հասաւ ներկայ ըլլալու համայնավար կուսակցութեան համագումարին:

ԳԱՀԻՐԷԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ իշխան Հասան, Եմէնի Իմամ Մոհամետ Էլ Պատի հօրեղբայրը մեռած է առջի գիշեր, Սէուտական Արաբիոյ մէկ հիւանդանոցը, այն վէրքերուն հետեւանքով, զորս ստացած էր կռիւներու ընթացքին:

ՊԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ իր գոհունակութիւնը յայտնեց Գերմանիոյ տուած օգնութեան առթիւ, Իսրայէլի պաշտպանութեան համար: Մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին Իսրայէլի վարչապետը կոչ ըրաւ աշխարհի երեք հարիւր հրեայ միլիոնատէրերուն (տոլարով) որ նուազագոյն՝ հինգ հարիւր հազար տոլար տան Իսրայէլի կարօտեալ երախաներուն:

ՕՄՍՔԻ մէջ (Սիպերիա) Եհովայի վըկաներ բանտարկութեան դատապարտուեցան հինգ օր տեւող դատավարութեան մը ընթացքին: Հաստատուած էր թէ, ըստ Թաս գործակալութեան, այդ աղանդին անդամները «խորհրդային պետութեան իսկական թշնամիններն են» եւ «քաղաքական նպատակներ» կը հետապնդեն:

ՓՐՈՖ. ԱՆՐԻ ՎԱԼԼՈՆ մեռաւ առջի օր, 83 տարեկան էր: Դիրք բռնած էր Տրէյֆիւսի ատեն եւ նախ՝ ընկերվարական ապա համայնավար կուսակցութեան անդամ էր: Դասախօս էր Սորպոն եւ Քոլէժ տը Ֆրանս: Հեղինակն է կարգ մը գործերու մանուկներու բնաւորութեան եւ նկարագրին վերաբերեալ, գլխաւորաբար:

ԳՐԱԿԱՆ ԷՆԹԵՐԱԼԻէ մրցանակին արժանացաւ Անրի – Ֆրանսուա Ռէ «Լէ փիանօ մեքանիք» վէպին համար: Նախ լրագրող, վէպ գրել սկսած է 1958ին: Սպանական տօնը 1959ին Երկու Մակօներու գրական մրցանակը ստացած էր:

ԻՏԱԼԻՈՅ համայնավար կուսակցութեան համագումարին, կողմով յայտարարեց թէ անոնք որոնք ապահով են իրենց պատմական ապագային համար պէտք չունին կրակին հետ խաղալու:

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ

ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՄԷՋ

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Վարչական Խորհուրդի Նախագահ՝ Տոքթ. Խոզէ Ազերետօ տը Բէրտիկան եւ նոյն հիմնարկութեան հայկական բաժնի տնօրէն Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեան, իրենց կիներով, Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 29ին, երեկոյեան ժամը 9ին, օդային ճամբով Պէյրութի օդակայանը ժամանեցին:

Այս առթիւ, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Լիբանանի կրթական յանձնախումբը, օդակայանի պատուոյ հիւրասրահին մէջ յարգանքի պաշտօնական ընդունելութիւն մը կազմակերպած էր:

Ներկայ էին Լիբանանահայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան, Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ներկայացուցիչներ Արտաւազդ Վրդ. Թրթռեան եւ Վարդան Վրդ. Տէմիրճեան, պետական երեսփոխաններ՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան եւ Վարդգէս Շամլեան, Ազգային Գաւառական Ժողովի ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեան, Ազգային Քաղաքական Ժողովի ատենապետ Պ. Ռուբէն Մավիսագալեան, Ազգ. Կեդրոնական Վարչութեան ներկայացուցիչ Պ. Ղազար Զարդ, Ազգային եւ բոլոր հայ վարժարաններու, հայ կաթողիկէ եւ հայ բողոքական բոլոր դպրոցներու գերյարգելի տնօրէն հայրերն ու քոյրերը եւ տնօրէնները եւ հայ մամուլի ներկայացուցիչները:

Օդանաւի իջման, հիւրերը դիմաւորուելէ ետք Կրթ. Յանձնախումբի կողմէ, հիւրասրահ հրաւիրուեցան: Իրենց սրահ մուտքին՝ խանդավառ ծափերու մէջ, երկու գեղեցիկ ծաղկեփունջեր նուիրուեցան տիկիններուն:

Խորէն Արք.ի, Փորթուկալի հիւպատոսին եւ պետական հայ երեսփոխաններ Մովսէս Տէր Գալուստեանի եւ Վարդգէս Շամլեանի կողմէ սիրալիր ու ջերմ ընդունելութենէ ետք, տեղի ունեցաւ հիւրասիրութիւն:

Կրթական Յանձնախումբի անդամ Հայր Յ. Վրդ. Մըսըրեան, ֆրանսերէն լեզուով բարիգալուստ մաղթեց հիւրերուն, հայ երեք համայնքներու կրօնական եւ ազգային իշխանութեանց, պետական հայ երեսփոխաններուն եւ բազմահազար հայ աշակերտութեան տնօրէններուն կողմէ: Շնորհակալութիւն յայտնեց այն բարերար ու օգտակար գործին համար, որ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը կը կատարէ, նիւթապէս օժանդակելով հայ ժողովուրդի կրթական եւ այլ բազմապահանջ կարիքներուն:

Տոքթ. Խոզէ Ազերետօ տէ Բէրտիկան, պատասխանելով նոյնպէս ֆրանսերէն լեզուով, շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց հանդէպ եղած այս ջերմ ընդունելութեան համար: Առաջին հանդիպումս է այս կողմերը, կ'ուզեմ մօտէն ծանօթանալ: Պիտի շարունակենք ըսաւ, Պ. Նախագահը, հայ համայնքին ի նպաստ մեր գործունէութիւնը:

Յարգելի հիւրերը, Սրբազան հօր եւ պետական հայ երեսփոխաններու կողքին, մէկիկ–մէկիկ ընդունեցան ներկաներուն բարիգալուստի մաղթանքները: Կրթական Յանձնախումբի անդամներ Հայր Յ. Մըսըրեան եւ Տոքթ. Բ. Մկրտիչեան կը ծանօթացնէին ներկաները իրենց հանգամանքով:

Ուրբաթ կէսօրէ ետք հիւրերը մեկնեցան Պաղտատ, Դեկտեմբեր 10ին կրկին վերադառնալու համար Պէյրութ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՕՐԷՆ

ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏԻ

ԵՂԼՏԸՂԶԻ ՊՈՆՊԱՆ

ՀԱՅԱԳԻՏԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

(ՀԱՅԱԳԷՏ ՏՈՔԹ. Է. ՇԻՒՑԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐՈՒՆ ԱՌԹԻւ)

Ներկայիս Հունգարիոյ մէջ հայագիտական ուսումնասիրութիւններ կը կատարէ Տոքթ. Էտմոնտ Շիւց, որ մասնագիտութեամբ թրքագէտ եւ թաթարագէտ է: Իր մասնագիտութեան բերումով հետաքրքրուած է հայ-ղփչախ խնդիրներով եւ հայ մշակոյթին հետ կապ ունեցող հարցերով: Տոքթ. Է. Շիւցի գործերը ցոյց կուտան, որ ան լուրջ պատրաստութիւն ունեցող գիտնական մըն է, եւ ընդարձակ ծանօթութիւններ ունի հնագարեան Հայաստանի լեզուին եւ պատմութեան մասին:

Գիտնականի այս հետաքրքրական դէմքը մեզ կը մղէ ներկայ յօդուածով ներկայացնել հայագիտութեան բնագաւառին մէջ անոր ունեցած գործունէութիւնը՝ հիմնուելով մեզի ծանօթ իր ուսումնասիրութիւններուն վրայ:

Կը սկսինք անոր մէկ կարճ յօդուածով, զոր ան խորագրած է «Հայկական խաչար», որ 1958ին լոյս տեսաւ Հունգարիոյ Գիտութեան Ակադեմիայի «Աքթա Օրիենթալիա» պարբերականին մէջ (Գ. պրակ Ա.): Այստեղ Տոքթ. Շիւց կը գրաւի անլուծելի մնացած հայերէն բառի մը ստուգաբանութեամբ: Առաջնորդուելով Ակադ. Արարատ Ղարիբեանի «Հայ բարբառագիտութիւնը» գործին մէջ ներկայացուած մէկ ճշգումէն թէ հայերէնի մէջ Հ. հնչիւնը կը փոխուի Խ.ի, յատկապէս Վանի շրջանին մէջ եւ հիմնուելով Հրաչեայ Աճառեանի այն տեսակէտին վրայ թէ այս հնչումներու փոփոխութիւնը ժամանակագրական ձեւով կը սկսի արաբական արշաւանքներուն յաջորդած դարաշրջանէն (տե՛ս «Քննութիւն Վանի բարբառի», Երեւան, 1952), Տոքթ. Շիւց խաչար բառը կը նկատէ պարսկերէնէ հայերէնի անցած «հաշար» բառը:

«Աքթա Օրիենթալիա»ի մէջ (Թ. պրակ Ա.), «Նիքոլաս Միշթոթֆալուսի Քիշ եւ հայ գիրքերու տպագրութիւնը» խորագրով 1959ին լոյս տեսած ուսումնասիրութեան մը մէջ, հունգարացի պատմագէտը կը գրաւի ԺԷ. դարուն, ուսանելու համար Հունգարիայէն Ամսթերտամ (Հոլանտա) ղրկուած ուսանողի մը դէմքով: 1680ին, այս քաղաքին մէջ, ան տպագրիչ կը դառնայ եւ իր ձեռքով կը ձուլէ տառեր եւ կը տպէ հունգարերէն լեզուով Աստուածաշունչ մը: Անոր չինած տառերը այնքան գեղեցիկ էին, որ Եւրոպայի զանազան երկիրներէն տպարանատէրեր կ՚ընդունին եւ նոյնիսկ տառաշարքեր՝ տպելու հայերէն եւ վրացերէն գիրքեր, որոնց համար կը ձուլէ մասնաւոր տառեր: Ինքնակենսագրական գիրքի մը մէջ ան կը գրէ. «Հայաստանի որքան հեռու եղած ըլլայ Ամսթերտամէն, այնուամենայնիւ, ես, անոր համար բրած եմ մեծ ծառայութիւններ»: Հունգարացի պատմագէտը հարց կուտայ թէ ինչո՞ւ համար Միշթոթֆալուսի, որ հայերէն լեզուով այնքան գիրքեր տպած է, չերեւար հայ մատենագիտութեան պատմութեան մէջ, եւ այս մոռացութեան պատճառը կը վերագրէ այն իրողութեան, որ հայկական առաջին տպագրութիւններու մասին կատարուած հետազօտութիւնները առաջին անգամ կատարուած են հայկական ծագում ունեցող տպագրիչներու գործերուն քննութեամբ:

Հեղինակը, իր այս ուսումնասիրութեան մէջ կարճ պատմականը կ՚ընէ հայերէն առաջին տպագրութիւններուն, որոնք սկսած են 1512ին Յակոբ Մեղապարտի կողմէ, որ երկու տարուան ընթացքին տպած է հինգ գիրքեր: Յետոյ կը գրաւի հայ գիրքերու տպագրութեան կեդրոններով, որոնք ԺԷ. դարուն կազմուեցան Կ. Պոլսոյ եւ ուրիշ քաղաքներու մէջ, որոնցմէ պէտք է յիշատակենք Լեմպերկ քաղաքը, ուր հայերէն գիրքեր սկսան տպուիլ 1616ին եւ Սուչաւա, ուր հայերէն գիրք մը տպուած է 1649ին: Այս տեղեկութիւնը նորութիւն է մեզի համար: Մենք գիտէինք թէ Սուչաւայի մէջ գրուած են կրօնական զանազան ձեռագիրներ (օրինակ, Սուչաւայի Սիմոն Եպիսկոպոսին կողմէ 1506ին գրուած աղօթագիրքը, Սուչաւայի Ս. Աքսենտիոս վանքին մէջ 1624ին գրուած աւետարանը, 1641ին գրուած ուրիշ աւետարան մը, 1649ին գրուած հանրածանօթ աւետարանը եւայլն), բայց չէինք գիտեր թէ 1649ին Սուչաւայի մէջ տպագրուած է նաեւ հայերէն աւետարան մը: Տրուած ըլլալով, որ Սուչաւայի մէջ կը խայտար հայկական կեանքը, ուր գոյութիւն ունէին հայկական բազմաթիւ եկեղեցիներ, իսկ Զամքայի վանքին մէջ կը գտնուէր նաեւ եպիսկոպոսական եկեղեցին, ուր բստ Գր. Կոյլավի հաւաստիացումին, կար նաեւ աստուածաբանական դպրոց մը, անհաւանական չի թուիր հայերէն աւետարանի մը տպագրութիւնը: Կը մնայ, որ Տոքթ. Շիւց աւելի լայն տեղեկութիւններ տայ իր հաստատապէս այս վկայութեան մասին: «Հայ-ղփչախերէն տառադարձութեան մասին» խորագրով կատարուած մեծ ուսումնասիրութեան մը մէջ («Աքթա Օրիենթալիա», 1961, հատոր ԺԲ. պրակ 1–3) հունգարացի պատմաբանը կը քննէ Լեհաստանի Հայերուն կողմէ թաթար-ղփչախ լեզուին գործածութեան պարագան ու այս առթիւ կը թուէ այս լեզուին հայ եւ օտար ուսումնասիրողներուն անունները, ինչպէս նաեւ ԺԷ. դարուն գրուած հայ-ղփչախ քանի մը բնագիրներ: Ինչպէս յայտնի է, ղփչախերէնը ԺԶ. եւ ԺԷ. դարերուն Լեհաստանի Հայերուն գործածած լեզուն էր: Հեղինակը կը փորձէ ուրուագծել հայերէնին եւ ղփչախերէնին միջեւ գոյութիւն ունեցող հնչաբանական յարաբերութիւնները՝ վերլուծելով այս երկու լեզուներուն հնչական դրութիւնը: Բնականաբար 24 էջնոց աշխատութեան մը մէջ ան հազիւ կրնար քննութեան առնել ամէնէն աւելի հետաքրքրական եւ յատկանշական երեւոյթները միայն, ինչպէս, օրինակ, Ի, Վ, Ց գիրերուն երկձայնի տառեր ըլլալը, կամ Ը-ի եւ Ց-ի պարագան, յետոյ՝ Կ եւ Գ տառերու բաղաձայնումը, ինչպէս նաեւ ՍՏ, ՇՏ բաղաձայնական խումբին հարցը: Մենք կը կարծենք թէ այս աշխատութիւնը կը հանդիսանայ կարեւոր նպաստ մը՝ ծանօթանալու համար —առայժմ մասնակի— հայ-ղփչախ բարբառի հնչական դրութեան:

Պէտք է յիշատակենք Շիւցի ուրիշ մէկ աշխատութիւնը, որ 1961ին հրատարակուեցաւ «Աքթա Օրիենթալիա»ի մէջ (ԺԲ. պրակ 1–2), ուր նոր տեղեկութիւններ կուտայ 1616ին Լեմպերկի մէջ Յովհաննէս Կարմատանենց քահանայի կողմէ հիմնուած տպարանին մասին, ուր տպագրուած են սաղմոսարան մը եւ «Աղտակս» գիրքը: Շնորհիւ Փր. Մաքլերի մէկ տպագրուած ցուցմունքին, հեղինակը Ամսթերտամի մատենադարանին մէջ երեւան հանեց հայ-ղփչախ բարբառով գրուած աղօթագիրք մը, որ Լեմպերկի մէջ տպագրուած է 1618ին, ինչպէս ցոյց կուտայ այս յօդուածին կցուած լուսանկարը: Հեղինակը կը յիշատակէ ուրիշ գիրքերու անուններ ալ, տպուած Լեմպերկի մէջ, հայ-ղփչախ բարբառով, ինչպէս Զամչեանի յիշատակած աղօթագիրքը (Պատմութիւն Հայոց, 1786, Գ. էջ 664, որ սակայն, հաւանաբար 1618ի աղօթագիրքն է), յետոյ՝ 1705ին Լեմպերկի մէջ տպուած հայ-ղփչախ սաղմոսարանը, զոր կը յիշէ Մ. Բժշկեան:

Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի «Տեղեկագիր» պարբերականին մէջ (1961, թիւ 1) հրատարակուած իր մէկ յօդուածով («Նոր տուեալներ Գ. Թօքաթեցիի մասին») Տոքթ. Է. Շիւց տեղեկութիւններ կուտայ Հայու մը մասին, որ 1686ին, Յունիս եւ Սեպտեմբեր ամիսներուն, աւստրիական բանակին կողմէ Պուտա քաղաքի պաշարման օրերուն, նամակներով կապ պահեց աւստրիական բանակներու հրամանատարութեան հետ, նոյնիսկ անձամբ մասնակցելով այս պաշարումին: Քաղաքին տէր եղած Թուրքերուն դէմ կռուող աւստրիական բանակները օգտուեցան այս նամակներէն, որոնք կը գտնուին Վիէննայի պետական թղթածրարներու «Թուրչիքա» բաժինին մէջ: Իր այս յօդուածով, հեղինակը մոռացութենէ փրկեց հունգարական հողին վրայ Հայերուն ունեցած գործունէութեան նոր էջերը:

Վերջապէս պէտք է յիշատակենք «Հանդէս Ամսօրեայ»ի յոբելենական թիւին մէջ (1961, 10–12) լոյս տեսած իր յօդուածը, ուր կը գրաւի հայերէն «կատապան» բառին ստուգաբանութեամբ, զոր կարգ մը հեղինակներ կը նկատեն բիւզանդական κατεπάνω (զօրք, կառավարիչ) տերմինաբառէն առնուած: Այս բառը, որ մտած է նաեւ հունգարերէն լեզուին մէջ, արձանագրուած կը գտնենք Անիի քարերէն մէկուն վրայ՝ Քոնսթանթին Տուքաս կայսեր իշխանութեան տարիներուն (1059–1067), «արեւելից կատապան», հաւանաբար տիտղոս մըն է, թէեւ Արարատի բարբառին մէջ այս բառը ունի «այգիի պահապան»ի իմաստը, ինչպէս կը վկայէ Հիւբշման:

Մենք ներկայացուցինք հայագէտ (եւ միաժամանակ թրքագէտ) Տոքթ. Է. Շիւցի գործերուն մէկ մասը, որոնք իրենց արժէքով պատիւ կը բերեն հունգարական հայագիտութեան:

ՓՐՈՖ. ՎԼԱՏ ԳԸՆԸՑԵԱՆՈՒ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Համեմատաբար հարուստ էր տոհմատիրական կարգերու քայքայման ժամանակաշրջանը ներկայացնող բաժինը, ուր ցուցադրուած էր մեծ մասամբ Բ. Լալայեանի եւ Հայաստանի Հնութիւններու Պահպանութեան Կոմիտէի կատարած դամբարաններու պեղումներուն հիման վրայ:

Ստրկութեան շրջանը ներկայացուած էր Ուրարտուի վերաբերեալ նիւթերով, որ շատ աւելի միակողմանի եւ աղքատ էր: Հոս ցուցադրուած էին միայն սեպագիր արձանագրութիւններ եւ գերմանացի գիտնական Լեման Հաուպթի գիրքէն առնուած քանի մը գծագրութիւններ:

Աւատատիրական շրջանը ներկայացուած էր հին եւ միջնադարեան ժամանակաշրջանին վերաբերեալ առարկաներով: Հին Հայաստանը պատկերացուած էր յունական, հռոմէական, պարսկական եւ հայկական դրամներով, իսկ միջին դարերու բաժինին մէջ, բազմաթիւ երկիրներու կարգի առարկաներու կողքին աչքի կը զարնէր Մշոյ Առաքելոց վանքին քանդակազարդ հոյակապ դուռը:

Այս շրջանին, Լենինական, Էջմիածին թանգարանը կը գտնուէին Անիի մէջ գտնուած առարկաները եւ միայն 1936ին, երբ եւս ստացուեցան, բացուեցաւ Անիի բաժինը:

Այս ցուցահանդէսին շնորհիւ պարզուեցաւ թէ ինչ ուղղութեամբ պէտք է ընթանային հնագիտական աշխատանքները, որպէսզի կարելի ըլլար պակասները լրացնել եւ Հայաստանի պատմութեան բա-

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Կիւրեղ աղան բոլորովին առողջ էր, երբ առաւօտեան զարթնեց, նախաճաշեց, խաչակնքեց, բաց արաւ երկաթէ արկղը, ուրտեղ փողերն էր պահում, վերցրեց յիսուն օսմանեան ոսկի եւ դուրս եկաւ սենեակից խանութ գնալու, երբ յանկարծ լսեց որ երախաները պոռում են.

— Հաջի Բարօ՛ն... Հաջի Բարօ՛ն...

Կիւրեղ աղան ցնցուեց, մի թեթեւ սարսուռ փշաքաղեց մարմինը, մի պահ կանգ առաւ շէմքի վրայ, ապա ներս մտաւ եւ նորից լսեց երախաների աղաղակը:

— Հաջի Բարօ՛ն... Հաջի Բարօ՛ն...

Միեւնոյն տեսակի սարսուռ, այս անգամ աւելի ցուրտ, բայց ելեկտրական հոսանքի արագութեամբ, ճեղքեց անցաւ նրա ամբողջ մարմնով: Կարծես չոր սառնամանիքի նման մերկացրին, կանգնեցրին քամու առաջ եւ մի դոյլ սառը ջուր լցրին մարմնի վրայ:

Նա մօտեցաւ պահարանին, գլուխը կախեց մէջը, իրար եւեւից մի քանի գաւաթ օղի լցրեց եւ խմեց:

Կարծես մի քիչ տաքացաւ:

Նորից առաջացաւ դէպի սենեակի դուռը եւ դրան արանքից՝ խոպոտ եւ կերկերուն ձայնով բղաւեց.

— Աղջի՛, Հաղարխա՛ն...:

Ոչ ոք չպատասխանեց:

— Հաղարխան...

Լռութիւն:

Հաղարխան խաթունը Կիւրեղ աղայի կինն էր:

Ինչո՞ւ չէր պատասխանում:

Ո՞ւր էր գնացել:

Քիչ առաջ նա կրակարանն էր. հէնց որ Կիւրեղ աղան պատրաստւում էր խանութ գնալու՝ լսում էր նրա փապուճի քըրքըրոցը:

Կիւրեղ աղան նորից մօտեցաւ դրան եւ արանքից աւելի ձայնով բղաւեց.

— Հաղարխա՛ն...

Այս անգամ Հաղարխան խաթունը, աճապարանքով եւ ոտներն իրար փաթթելով, վեր վազեց:

— Ո՞ւր ես կորեր, երկու ժամ է կը ձայնեմ:

— Բաղչան էի, չլսեցի:

— Ջօջուխները Հաջի Բարօ, Մաջի Բարօ կը պոռային...

— Հա:

— Հա, ի՞նչ.

— Հաջի Բարօն է:

— Ի՞նչ կ՚ըսէ.

— Կ՚ըսէ պատասխանօրս հետ խօսելիք ունիմ:

Կիւրեղ աղան նորից ցնցուեց:

— Վախըրթ չունիմ, թող իրիկունը գայ:

— Շատ աղէկ, կ՚ըսեմ:

Կիւրեղ աղան անմիջապէս գլխի ընկաւ թէ ինչ բանի համար Հաջի Բարօն կարող էր եկած լինել:

«Բաժը դահա չի մոցեր...» ասաց նա իր մտքում եւ տեսնելով կնոջը, որ դեռ կանգնել էր եւ մտադրութիւն չունէր գնալու, բղաւեց.

— Ի՞նչ ես կայներ դէմս, գնա չըսի՞:

Կինը ցատկեց ոչ այնքան ուղնալով, որքան ամուսնու սարսափից:

Բայց երբ Հաղարխան խաթունը սենեակի դրան մօտեցաւ, Հաջի Բարօն հասել էր շէմքը եւ, առանց որեւէ բան ասելու, ներս մտաւ եւ կանգնեց Կիւրեղ աղայի առաջ:

Սպիտակ գլուխով, սպիտակ եւ արդէն դեղնելու մօտ մօրուքով, նիհար, բարակ, նուրբ ձեռքերով, սեւ եւ թեթեւ եազման գլխին, յանգելու մօտ աչքերով, որոնց հեռաւոր խորքերում կարծես ինչ որ քաղցրութիւն է աճում, ձեռքերը ծալած սրտի վրայ, կարկատաններով բայց մաքուր փիսքանը հագին, գլուխն ուսին թեքած, խեղճ-խեղճ Հաջի Բարօն կանգնեց իր փոքր եղբօր առաջ:

— Հոգէառ հրեշտակն է մտեր տունս, — ասաց Կիւրեղ աղան մտքում:

— Պղտախպար, տէր պագնեմ, մ'ենեյ, մ'ըլլիր ամէն բան մոցիր, ան փարան տուր մինչեւ գերեզման պըրիմ, անօթի եմ, մեղք եմ:

Հաջի Բարօյի այս խօսքերից Հաղարխան խաթունի աչքերը խոնաւցան, որի տես Կիւրեղ աղան աչքերը խոժոռեց կնոջ վրայ եւ՝

— Ի՞նչ փարա, Հաջի Բարօ, հարցրեց նա:

— Պապուս փարան, միրասի իմ բաժինը:

— Տահա չե՞ս մոցեր:

— Մոցեր էի, ամա հիմա գլխուս չունիմ, կինէ մինքս ինկաւ:

Հաղարխան խաթունը Կիւրեղ աղային պաղատելու մի փորձ արաւ, բայց հանդիպեց նրա զայրելի, պղտոր մթին աչքերին:

— Տեղդ ծանրը նստէ, քեզ ըլ սօխալը կը նետեմ, ասաց նա կնոջը:

— Պղտախպար, տէր պագնեմ, աղաչեց Հաջի Բարօն, որի քաղցածութիւնը իր ձայնի մէջ անգամ չըշտում էր:

— Փարա մարա չկայ, ես ըլ խեղճ եմ, էս օր վաղը իմ ջօջուխներս էլ որբանոց կ'երթան. ինծի ո՞վ տ'իտայ:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(1 Շար.)

լոր փուլերը հաւատարապէս ուսումնասիրել եւ ներկայացնել Թանգարանին մէջ:

Յետագայ աշխատանքներուն շնորհիւ, 1948–1950ին յայտնաբերուեցաւ քարէ դարը: Պղինձի դարը, որ յաջորդած է քարի դարուն եւ կ'ընդգրկէ Ք. Ա. երրորդ հազարամեակը, ուսումնասիրուեցաւ Շէնգաւիթի պեղումներուն առեն (1935–57): Անագապղինձի դարը մէջտեղ ելաւ գլխաւորաբար Լճաշէնի մէջ: Այդ դարաշրջանը կ'ընդգրկէ գրեթէ ամբողջ երկրորդ հազարամեակը Ք. Ա. եւ յաջորդած է պղինձի դարուն: Լճաշէնի պեղումները սկսած են 1954ին եւ դեռ կը շարունակուին:

Ուրարտուի մշակոյթը (Թ. Զ. դարերը Ք. Ա.) կ'ուսումնասիրուի Կարմիր բլուրի եւ Արին բերդի պեղումներուն հիման վրայ:

Յետուրարտական ժամանակաշրջանը (Ք. Առաջ Զ–Դ. դարերը) կ'ուսումնասիրուի Դուինի վարի շերտերուն մէջ գտնուած հարուստ նիւթերուն հիման վրայ:

Հին Հայաստանը (Ք. Ա. երրորդ դարէն մինչեւ Դ. դար՝ Քրիստոսէ ետք) կ'ուսումնասիրուի գլխաւորաբար Գառնիի ամրոցին պեղումներուն հիման վրայ:

Միջնադարեան Հայաստանը (Դ. ԺԳ. դար)՝ Դուինի պեղումներով:

Այս պեղումները ոչ միայն հնարաւորութիւն ստեղծեցին ուսումնասիրելու համար Հայաստանի պատմութեան զանազան շրջանները, այլեւ գտնուած իրերով կարելի դարձաւ ամբողջացնել Թանգարանին բոլոր բաժինները:

Թանգարանի զարգացման երկրորդ շրջանին մեծ չափով ճոխացաւ նաեւ ազգագրական բաժինը: 1931էն սկսեալ, բազմաթիւ խումբեր, Ստ. Լիսիցեանի գլխաւորութեամբ մեկնեցան Հայաստանի եւ Անդրկովկասի հայաբնակ կարգ մը վայրերը՝ ուսումնասիրելու համար ժողովուրդին կենցաղը եւ հաւաքելու համար ազգագրական առարկաներ: Ուսումնասիրուեցան Գորիսի, Սիսիանի (1931), Մեղրիի (1932), Կիրովականի եւ Սեւանաւանի (1934–35), Լենինականի, Ախալցխայի եւ Ախալքալաքի (1936), շրջանները եւ գտնուեցան բազմաթիւ հետաքրքրական առարկաներ:

1934ին, հաւաքուած իրերով կը բացուի Զանգեզուրի եւ Մեղրիի Հայերու կենցաղին եւ սովորութիւններուն նուիրուած բաժին մը:

1935ին Հայաստանի պետական մշակութային–պատմական Թանգարանը բաժնուեցաւ երեք առանձին թանգարաններու, որոնցմէ պետական պատմական թանգարանը իր կազմին մէջ պահեց հնագիտական եւ ազգագրական բաժինները, կերպարուեստի թանգարանը (Ներկայիս Պատկերասրահ), գեղարուեստական բաժինը, գրական թանգարանը՝ գրական բաժինը: Այնուհետեւ այդ երեք թանգարանները սկսան զարգանալ իրարմէ անկախ, առանձին:

ԵՐՐՈՐԴ ՇՐՋԱՆ.— Յատկանշական է անով, որ թանգարանին մէջ կ'աշխուժանայ եւ նոր թափ կը ստանայ գիտական եւ հետազօտական աշխատանքը, Թանգարանը կը դառնայ հայ ազգի պատմութեան զանազան բնագաւառներու ուսումնասիրութեան կարեւոր օճախ մը: Այս շրջանին, որ կը տեւէ մինչեւ այսօր, Թանգարանը կը դառնայ առաջնակարգ հաստատութիւն մը: Նոյն շրջանին Թանգարանը կը ձեռնարկէ հնագիտական մեծ պեղումներու Դուինի, Լճաշէնի, Արթիկի եւ այլ վայրերու մէջ եւ կը սկսի հրատարակել առանձին գիրքեր Հայաստանի հնագիտութեան, ազգագրութեան եւ պատմութեան վերաբերեալ:

Այս շրջանին Թանգարանի ղեկավարութեան մէջ, իբրեւ խորհրդատու, մեծ դեր կը խաղայ ակադեմիկոս Յովսէփ Օրբելի:

Թանգարանին հրատարակած գիրքերէն յիշատակութեան արժանի են ճարտարապետ Թ. Թորամանեանի գործերուն երկու ստուար հատորները, որոնցմէ առաջինը լոյս տեսաւ 1942ին եւ երկրորդը՝ 1948ին: Վ. Աբրահամեանի «Արհեստները Հայաստանում Դ – ԺԸ. դարերում» գիրքը տպագրուեցաւ 1956ին: Թանգարանը հրատարակեց նաեւ վիմական արձանագրութիւններու երկու հաւաքածոներ, որոնցմէ մէկը նուիրուած է Յովհաննավանքին եւ միւսը՝ Սանահինին: Լոյս տեսած են «Աշխատութիւններ Հայաստանի Պետական Պատմական Թանգարանի» հաւաքածոյին հինգ հատորները, որոնց մէջ բացի պատմագիտական, հնագիտական եւ ազգագրական ուսումնասիրութիւններէն, քննութեան առնուած են նաեւ թանգարանագիտական հարցեր: Հրատարակուած է Փրոֆ. Ստ. Լիսիցեանի կազմած Ազգագրական հարցարանը, որ ուղեցոյց կրնայ ծառայել բոլոր ազգագրագէտներուն համար:

1939էն ետք Թանգարանը նոր շրջադարձ մը կատարեց եւ փոխանակ հին պատմական շրջանը ներկայացնելու միայն, այնպէս մը կազմակերպեց, որ ներկայացուի Հայաստանի եւ հայ ազգի պատմութիւնը եւ մշակոյթը քարի դարէն մինչեւ մեր օրերը:

Թանգարանը ներկայիս Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի գիտական, հետազօտական հաստատութիւններէն մէկն է, եւ անոր վրայ դրուած է հայ ազգին պատմութիւնը եւ մշակոյթը ցուցադրելու պարտականութիւնը, նիւթական մշակոյթի մնացորդները հաւաքելու, ուսումնասիրելու պաշտօնը:

Հայաստանի Պատմութեան Թանգարանը ներկայիս ունի հետեւեալ չորս բաժինները.

1.— Հին եւ միջնադարեան պատմութիւն:
2.— Արդի պատմութիւն:
3.— Հաշիւ եւ պահպանում:
4.— Հաւաքական աշխատանք:

Երրորդ բաժինը ունի չորս աշխատանոցներ՝ 1.— Կաւէ անօթներու վերաշինութիւն եւ կաղապարներու պատրաստութիւն: 2.— Մետաղներու մաքրութիւն եւ վերաշինում: 3.— Բանուածքներու եւ ասեղնագործութիւններու նորոգութիւն: 4.— Լուսանկարչատուն եւ երկու արհեստանոց (ատաղձագործական եւ կազմարարական):

Չորրորդ բաժինին պարտականութիւնն է ցուցահանդէսի սարքաւորութիւնը, դասախօսութիւններու եւ աշակերտական խմբակներու կազմակերպումը: Այս վերջինները կ'ուսումնասիրեն Հայաստանի հնագիտութիւնը, ազգագրութիւնը եւ պատմութիւնը:

Թանգարանը ունի գիտական չորս գրասենեակներ՝ Հնագիտութիւն, ազգագրութիւն, դրամագիտութիւն եւ ճարտարապետութիւն:

Ներկայիս Թանգարանին մէջ ցուցադրուած է հայ ժողովուրդին եւ անոր նախորդներուն պատմութեան նուիրուած մնայուն ցուցահանդէս մը քարէ դարէն սկսեալ մինչեւ ԺԹ. դար: Հետզհետէ կ'ամբողջացուի նոր գտնուած իրերով:

Բարեփոխուած է նաեւ ցուցադրութեան եղանակը նոր մեթոտներու հիման վրայ:

Պատմական Թանգարանը պարբերաբար կը կազմակերպէ շրջուն ցուցահանդէսներ զանազան շրջաններու մէջ: Պիտի հրատարակուին նաեւ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ, ինչպէս «Հաղպատ» եւայլն:

1961 Յունուար մէկի հաշուով Թանգարանը ունէր 25.147 հնագիտական առարկաներ, 35.706 դրամագիտական, 8895 ազգագրական, 1210 նոր պատմութեան վերաբերեալ, 1770 ճարտարապետական, 19.986 հնագիտական եւ ազգագրական լուսանկարներու սեւապակիներ, 758 հին հայերէն գիրքեր, 12.886 օժանդակ առարկաներ (նկարներ, գծագրութիւններ, լուսանկարներ եւայլն): Ասկէ զատ Թանգարանը ունի 34.000 հայագիտական գիրքեր:

Հետզհետէ կ'աւելնայ նաեւ Թանգարան այցելողներուն թիւը, այսպէս, 1925–30ի ընթացքին 78.000 այցելու ունեցած է, 1931–1940ին՝ 197.000, 1941–1950ին՝ 264.000, 1951–1960ին՝ 485.000:

Կ. Ղ.

«Պատմասիրական Հանդէս», 1962

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Քանի մը օր է Փարիզի մէջ, Կալըրի Մուֆի մէջ իր գործերը կը ցուցադրէ Փոլ Կիրակոսեան:

Ծնած Երուսաղէմ 1926ին, Փոլ Կիրակոսեան Լիբանան հաստատուած է եւ 1950էն ի վեր զանազան առիթներով իր պաստառները ներկայացուցած է: 1958ին մասնակցած է Ֆլուէնցէի հերթական ցուցահանդէսին եւ ոսկի մետալ ստացած է «Թուքանի խումբին» ցուցահանդէսին:

1959ին կը մասնակցի Փարիզի առաջին պիէնալին: 1962ի Պէյրութի Օրիան Թէրթի մօտ տուած ցուցահանդէսին առթիւ է որ Փրանսական կառավարութենէն թոշակ մը ստացած է:

Ճալալ Խուրի, խօսելով Կիրակոսեանի արուեստին մասին գրած է. «Փոլ Կիրակոսեանի գործը անվիճելի կերպով բովանդակ Մերձաւոր–Արեւելքի ամէնէն յատկանշականներէն մէկն է, որ այլեւս կրնայ մրցիլ միջազգային հրապարակին վրայ եւ մնայուն նկատուիլ»:

×

Անի Կայէր–Ղազարեան 18 ազգերու մրցորդներու մէջ միակը եղած է որ արժանացած է Սաւէմի (Երաժշտութեան Հեղինակներու եւ յօրինողներու Ընկերութիւն) մրցանակին, Մակսա Թալիաֆեռօ միջազգային մրցումին ընթացքին: Այս մրցանակը կը տրուի ֆրանսական գործի մը լաւագոյն մեկնաբանութեան: Անի Կայէր Տիւթիյէօյի սոնաթին Ա. շարժումը նուագած է:

Անի Կայէր ստացած է նաեւ նոյն միջազգային մրցումին դաշնակի մրցանակը:

×

«Ի՞ՆՉՊԷՍ ՅԱՋՈՂԻԼ ՍԻՐՈՑ ՄԷՋ»

Առանց յաւակնութեան ժապաւէն մը որ հաճելի ժամանց մը կրնայ ապահովել աշխատանքէն ու քաղաքին ժխորէն յոգնած հանդիսականին: Այս «Թարմ» ժապաւէնին երաժշտութիւնը յօրինած է Տիրան Ժորժ Կաւլարենց, այլեւս ծանօթ անուն մը ժապաւէնի եւ պարերգի երաժշտութեան մէջ:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ մէջ տեղի ունեցած է Գալփայեան տան հիմնադրութեան 96րդ տարեդարձը նախագահութեամբ Պատրիարք Հօր: Պատարագէն վերջ մասնաւոր հոգեհանգիստ կատարուած է որբանոցի հիմնադիր՝ Սրբուհի մայրապետ Գալփայեանի յիշատակին: Յանուն խնամակալութեան խօսած է Պ. Վահան Խիւտավէրտեան որ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել տալէ ետք ողբացեալ բարերարուհիին յիշատակը, մանրամասն տեղեկութիւններ տուած է հաստատութեան մասին: Ընդհանուր թիւը սանուհիներու՝ 98 է: 1961–62 տարեշրջանին վարժարանը 9 շրջանաւարտներ ունեցած է:

ՊԶԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Մատամը ձերմկած մազերով այդ կինը կը ժպտէր քաղցրօրէն: «Ակնոցս ալ քովս չէ, բայց խաթուն կնիկ մը կ'երեւաս կոր» ըսաւ Եպրաքսէ հանըմ եւ հեռացաւ հայելիէն՝ սաստիկ յուզուած:

Որքան որ շուտով հեռացած էր, նոյնքան շուտով մօտեցաւ դարձեալ պատկերին: «Մուխտ մարեցաւ, կնիկ... Աչքս եղայ... թա՛մ ալ զաւկիդ կը նմանիս կոր, քիթէդ ինկեր է... գիտես քի ես քեզ տեղ մը տեսած եմ...»:

Եւ յանկարծ սաստիկ բարկացաւ Նորայրին դէմ: Սաստիկ զայրացաւ: Ոչ, այս բանը ըսելու չէր քանի որ մայր ունի. իր ծնողքին խնայելու էր այս վիշտը: Ի՞նչ էս եղեր, ալ ոպայ. ձեռքդ ոտքդ կը բռնէ փառք Աստուծոյ, չէի՞ր կրնար քիչ մը ակռադ սեղմել: Եւ յետոյ, «ինծմէ ի՞նչ կ'ուզէիր. ես քեզի ի՞նչ գէշութիւն ըրի որ սիրտս վեր հանեցիր. չէի՞ն օգտեր իմ տեսածներս: Ի՞նչ կ'ուզէիր ինծմէ որ հոս դրկեցիր. ես մեղքը չե՞մ... Ախ, ճայիլութիւն. տէլի զանը բաներ են նէ հա՛լ ունին. արիւններդ խենթ է... քա ո՞ւր տեսնուած է որ թամվային մէջ առաջին անգամ հանդիպած կնկանդ...»:

Եպրաքսէ հանըմ նայեցաւ պատին վրայ հաստատուած իլլիւսթրասիոնի զանազան նկարներուն, առանց զանոնք տեսնելու: Վերմակը վեր առնելով սաւաններուն սպիտակութիւնը քննութենէ մը անցուց եւ գլուխը երերցուց ըսելով «տէլի՛ զանը»: Յետոյ գնաց անգամ մը եւս բացաւ հանդերձարանը, նայեցաւ ձերմակեղէններուն եւ մաներով շօշափեց ու քննեց նոր զգեստին կերպասը: Երդում ըրաւ որ զանոնք աղքատի մը պիտի տայ եւ հեռացաւ խիկալէս յուզուած:

Խիկալէս յուզուած էր, որովհետեւ աչքին առջեւ եկաւ իր պզտիկ տղան որ գրեթէ նոյն տարիքը ունի: Իր «անատակ չուն»ը մտածումին ներկայացաւ տխուր, ինքն իր վրայ կքած, մօրուքը մաս մը եկած: Այդ սիրելի դէմքը կը տժգունէր հետզհետէ աւելի, հետզհետէ աւելի: Եպրաքսէ հանըմ աթոռի մը վրայ ինկաւ յոգնաբեկ: Տղուն պատկերը չէր հեռանար սակայն: Ան յուսահատ էր եւ լքուած: Տակէն շատ թեթեւ ու հին փանէլաներ հագած էր, շիշէ քաշող չունէր եւ իր սենեակին առարկաները կը կոտկէր որեւէ մէկուն: Յանկարծ «անատակ չուն»ին դէմքը ծածկուեցաւ արիւնով: Արիւնը կը վազէր բերնէն, ռունգերէն, քունքէն: Յանկարծ գլուխը ջախջախուեցաւ հանրակառքի մը տակ եւ մարդիկ սկսան պոռալ, աղաղակել, օգնութիւն խնդրել: Յանկարծ տղուն կոկորդը կըրուեցաւ ածելիի ահաւոր հարուածովմը: Յանկարծ ... — Եպրաքսէ հանըմ կու լար: Իր ուսած տղան դուրս կը քաշէին Սէն գետէն. կանաչ էր եղած ան. խխում հագուստներով կը բերէին տուն: Հաստ ու դաժան քոմիսէրը թեւերը վեր կ'առնէր սարսափով եւ «ես քեզ մեղայ» կ'ըսէր Եպրաքսէ հանըմին: Իսկ ան իր արգուն պաղ գետնին վրայ ինկած՝ մազերը կը փետէր ... — ոտքի ելաւ Եպրաքսէ հանըմ: Անտանելի էր իր վիճակը: Պիտի խեղդուէր:

Անհամբերութեամբ սենեակին դուռը բացաւ ու նայեցաւ սանդուխներէն վար: Պանդոկապետը միշտ կ'ուշանար: Կրկին ներս անցնելով սկսաւ երթուդարձել եւ խաչոր ձիգ մը ընել՝ այս մահարօյլ մտածումները հեռացնելու համար: Վայրկեանները իրեն անսահման կը թուէին եւ ինք կ'ուզէր ժամ առաջ դուրս փախչիլ այս անտանելի մենութենէն: Գլխուն քիչ մը պաղ ջուր զարկաւ, հագուեցաւ, ու մնաց յուսակտուր, մնաց ջախջախուած՝ ակնարկը պարապին:

Այդպէս ակնարկը պարապին սկսաւ կրկին մտածել շրթունքները անշարժ, բայց գլուխը ճօճելով.

— «Տղայ մը պակաս է եղեր ... որո՞ւն հոգն է ... Հաշիւ բռնող ո՞վ է ... ո՞վ պիտի գայ հոս մարդ պիտի փնտռէ ... չմեռնիս եօխսամ ... Այնչափ մարդ ջարդեցին, այնչափ մարդ զարկին, այնչափ անմեղի արիւն մտան ... Ո՞վ որի ... կէնէ ամէն մարդ իր օրուան հացին ետեւէն կը վազէ, ամէն մարդ իր վաղուանը կը մտածէ ... չմեռնիս եօխսամ ... պարէ հրաշք մը ըլլար եւ սա տղան գտնէին, հրաշք մը ըլլար՝ սա տղան փրկէին ...

Մտածումներու առթած թմրութենէն յանկարծ սթափեցաւ Եպրաքսէ հանըմ: Գաղափար մը ինկած էր իր մէջ, երկինքէն քար իյնալու պէս: Մէկը այն գաղափարներէն որոնք մարդս կը մղեն յանկարծական գործունէութեան, առանց անդրադառնալու բան մ'իսկ շնորհելու: Բայց անշուշտ, ինչո՞ւ պիտի չըներ: Ո՞վ կրնար տեսնել զինքը: Ո՞վ որի:

Եւ անմիջապէս պատուհանը ամբողջութեամբ բանալէ յետոյ, գնաց իր ծրարը քակեց եւ դուրս հանեց զօրգը: Պիտի թօթուէր:

.

Սկսաւ թօթուել ուժով, ոգեւորութեամբ, առուլութեամբ: «Էյ սա փէք աղէկ յարմարեցաւ» մտածեց, եւ թեւերը պիրկ՝ մարմինը պատուհանէն դուրս սկսաւ զարնել ու զարնել: Բա՛թ, քի՛ւթ. բա՛թ, քի՛ւթ: Ո՞վ պիտի գար զինքը արգիլել: Ո՞վ որի: Բա՛թ, քի՛ւթ... բայց սահեցաւ:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(6 Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ցաւետ սիրելի ընկերներ Արամ Սահակեանի (Պէյրութ) եւ Պոսթընի «Հայրենիք» օրաթերթի խմբագիր Գուրգէն Մխիթարեանի մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնները յայտնելով ընկերներուն եւ ողբացեալներուն ընտան. պարագաներուն Լոնտոնէն Յովհաննէս Զալըքեան փոխան ծաղկեպսակի երեք սթերլին կը նուէ Փարիզի Մշակոյթի Ս. Թէհլիրեան սրահին եւ երկու սթերլին «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Զօրթեան եւ զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Հայկազ Զօրթեանի մահուան տարելիցին առթիւ (Դեկտեմբեր 5) 70 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Աղքատախնամին եւ իր հանգստեան տուներուն եւ 10 Ն. . «Յառաջ»ին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ

HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սըրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA

et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն:

ՎԻՃԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Փարիզի «Ահարոնեան» խումբի հերթական նիստը այս Չորեքշաբթի, ժամը 20.30ին, Մըշակոյթի Տան մէջ:

« Տատրագոմի հարսը »

ԿՈՉ

ՀԱՅ ՏԻԿԻՆՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒՆ

Փարիզի Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմինը վերաքննելով իր ծրագրի դաստիարակչական գործունէութիւնը, ուզեց ընդլայնել զայն, աւելի օգտակար ըլլալու համար մեր գաղութի անմիջական պահանջներուն: Ընդառաջելով Սրբազան Հօր փափաքին, իր ծրագրին վրայ աւելցուց նաեւ Նորահաս սերունդի կրօնական եւ հայերէնի գիտելիքներու դաստիարակչական գործը մասնաւորաբար կիրակնօրեայ դասընթացքներու միջոցով: Նախ կոչ կ'ընէ Հայ տիկիններուն որ գան միանան եւ գործակցին այս հանրօգուտ կազմակերպութեան, զօրացնելու համար զայն, ապա հայ ծնողքներուն, որ իրենց զաւակները այժմէն արձանագրեն Փարիզի Հայ Նկեղեցւոյ դիւանատունը, որպէս զի յառաջիկայ Հոկտեմբերէն սկսեալ կանոնաւորկերպով հետեւին Կիրակնօրեայ դասընթացքներուն, կրօնական ուսմանց եւ Ս. Պատարագի երգեցողութիւններուն:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏԻԿ. ՄԻՈՒԹ. ՈՐԲ. ՕԳՆ. ՄԱՐՄԻՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ Լէ գ'Օլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2.30ին, Սալ տը լա Շիմի:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի չքեղ սրահներուն մէջ:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր:

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր:

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին:

×

Շաւիլի եկեղեցիին վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները Կիրակի, Դեկտ. 16ին:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻԻԹՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՔԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՉՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1.— ԱԼԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անճառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ գունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները:

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ

20103 (Հայ կովկասեան երգեր)

20136 (ARMENIE)

20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)

20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)

20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)

10016 (մեներգ իրիս Պիլպիլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն

20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ:

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86 - 60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 6 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 6 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9474 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5375

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Բ.

Մինչ 1908ին Արեւմտահայութեան համար խարուսիկ ազատութեան շրջան մը կը բացուէր եւ Օսմ. կայսրութեան մայրաքաղաքին մէջ կը համախմբուէին մեր յեղափոխական կուսակցութեանց վարիչ մտաւորականները, անդին՝ Կովկասի մէջ՝ նոյն Թուականին ցարական կառավարութիւնը հալածանքի կ'ենթարկէր յեղափոխականները:

Հարիւրաւոր Դաշնակցականներ կը նետուէին ցարական բանտերը: Քանի մը տարի վերջ մայրաքաղաք Սէն – Փեթերսպուրկի մէջ կը կազմակերպուէր Դաշնակցութեան հանդիսաւոր դատավարութիւնը, որուն ամենայրութիւնները բազմաթիւ հատորներ կը կազմեն:

Պալքանեան պատերազմը նախաքայլն էր 1914ի համաշխարհային պատերազմին, որուն պայթումը կը սպասուէր 1870 – 71ի ֆրանքօ-գերմանական պատերազմէն ի վեր:

«Զինեալ խաղաղութեան» շրջանը պիտի տեւէր 44 տարի:

Ներկայիս ալ կ'ապրինք նման «զին – եալ խաղաղութեան» շրջան մը: Հակամարտ երկու կողմերն ալ բարձրաձայն «խաղաղութիւն» կը քարոզեն, սակայն իրարու հետ կը մրցին սպառազինուելու համար:

1913ին Պալքանեան չորս պետութիւններ — Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Գարատաղ — իրարու միջեւ կը բաժնէին ամբողջ Ռումէլին:

Ինչպէս 1878ի ռուսեւթուրք պատերազմէն վերջ, այս անգամ ալ Հայերը ուզելով օգտագործել ներկայացած նոր առիթը հրապարակ եկան շատ համեստ պահանջներով — Բարենորոգումներ հայաբնակ նահանգներու մէջ, ըստ Պերլինի դաշնագրի 61րդ յօդուածին:

Զօրաւոր պետութիւն, Հայութեան քաղաքական պահանջներն ալ կը հետապնդուէին մեր եկեղեցական – կրօնական պետերուն կողմէ:

1878ին Պոլսոյ պատրիարք Ներսէս Վարժապետեանն է, որ Պերլին կը ղրկէր Խրիմեան Հայրիկն ու Խորէն եպսկ. Նարպէյը:

1913ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե. Սուրէնեան նախաձեռնարկ կ'ըլլար կազմելու Ազգային Պատուիրակութիւնը Փարիզի մէջ, նախագահութեամբ Պօղոս Նուպար փաշայի՝ մեծ պետութիւններէն պահանջելու համար Բարենորոգումներու գործադրութիւնը:

Անոր արձագանգ կուտային Պոլսոյ Պատրիարք Զաւէն արքեպիսկոպոսն ու Ազգային Երեսփ. ժողովը: Այս վերջինին կողմէ Գրիգոր Զօհրապ եւ Տիրան Երկանեան բանակցութիւններ կը վարէին Պոլսոյ ռուս եւ գերման դեսպաններուն հետ, որոնք Եռեակ Համաձայնութեան եւ Եռեակ Զինակցութեան ներկայացուցիչներն էին: Ասոնք երաշխաւոր վեց մեծ պետութեանց անունով ձեռք առած էին Բարենորոգումներու խնդիրը եւ 1914 Փետրուարին Թուրք կառավարութեան կը պարտադրէին նոր Ծրագիր մը, որ ինքնավարութիւն կը շնորհէր հայկական նահանգներուն՝ Հոլանտացի եւ Նորվեկիացի երկու մարդպաններու հսկողութեան տակ:

Այս ծրագիրը դարձաւ Թրքահայութեան մահավճիռը:

Օգտուելով 1914ի աշխարհամարտէն, Թուրքերը սարքեցին Մեծ Եղեռնը, միանգամ ընդ միշտ լուծելու համար Թրքահայ դատը, որ իրենց մղձաւանջն էր եղած 1878էն ի վեր:

Կովկասի մէջ հայ ժողովուրդը փոխ – վրէժի դիմելով դերագոյն զոհողութիւններ պիտի ընէր: Ի վերջոյ 1918ի Մայիսեան յաղթական կռիւներուն շնորհիւ մեր դարաւոր թշնամիին պիտի պարտադրէր անկախ Հայաստանի ստեղծումը:

Վերջապէ՛ս կ'իրականանար մեր վերածնունդի ռահվիրաներուն, յեղափոխական կուսակցութեանց եւ հայրենասէր Հայերու երազը, — անկախ Հայաստան, սեփական հայրենիք, որուն համար ա՛յնքան արիւն էինք թափած:

Այս բոլորը տեղի կ'ունենային երէկ:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԱՆԿԱԽ ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԴՐԱՄ Կ'ՈՒԶԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՆԻՍՏԸ՝ ԱՅՍՕՐ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ

Ալժերիոյ Արտաքին նախարարը որ եկած էր «մի քիչ փող» ստանալու ի վերջոյ որոշ գումար մը ձեռք ձգեց: Այս առթիւ ալժերական Հարցերու նախարարութիւնը զեկոյց մը հրատարակեց ուր կ'ըսէ թէ Խեմիսթի խօսակցութիւններ ունեցած է, Նոյեմբեր 30էն Դեկտեմբեր 4, վարչապետ Փոմփիտուի, պետական նախարար Լուի Ժոքսի, Արտաքին Նախարար՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլի, Ելմտական՝ Ժիսքար տ'Էսթէնի, Աշխատանքի՝ Կռանվալի եւ տը Պրոյլի հետ: Խօսուած է մանաւանդ Ալժերիոյ նիւթական կացութեան մասին: Ժամանակաւոր փոխատուութիւն մը եղած է ալժերական Գանձին որպէսզի կարենայ յարգել ընթացիկ տարուան իր յանձնառութիւնները:

Արտաքին նախարար՝ Մոհամէտ Խեմիսթի մեկնած առեն յայտարարութիւն մը ըրած է մամուլին ուր կը շեշտէ թէ շատ գոհ է իր ճամբորդութենէն: Գործակցութիւնը գործնապէս ալ կը կատարուի զանազան մարզերու մէջ եւ խօսակցութիւնները նպաստած են այդ փոխադարձ հասկացողութեան եւ գործակցութեան: Ալժերական պատուիրակութիւնը յայտնած է ֆրանսական Կառավարութեան իր ունեցած նիւթական եւ տնտեսական դժուարութիւնները եւ ֆրանսական Գանձը պիտի օգնէ այդ ուղղութեամբ: Ալժէ հասնելուն ալ, Խեմիսթի յայտարարած է թէ մեծ հասկացողութեան արժանացած է Ֆրանսացիներուն կողմէ: «Որոշեցինք բազմապատկել պատուիրակութեանց փոխանակութիւնները եւ յարաբերութիւնները որպէսզի արդիւնք հանդիսանանք որեւէ մութ ամպի գործակցութեան երկինքին մէջ» շեշտած է նախարարը:

Նոյն օրը, Պեն Պելլա, ալժերական ազգային ժողովին առջեւ կոչ մը կ'ընէր միջազգային օժանդակութեան որպէսզի կարենան դէմ դնել իրենց դժուարութեանց: «Այսօր, անհաւատալի խոչընդոտներու մէջէն, կը ձեւաւորենք Ալժերիոյ դիմագիծը: Դէմ դնելու համար մեր դժուարութեանց կը դառնանք դէպի մեր քոյր եւ բարեկամ ժողովուրդները, որոնք մեր պայքարին երկար տարիներուն ընթացքին չզլացան իրեն բարոյական եւ նիւթական օգնութիւնը: Այսօր, կ'ըսեմ իրենց որ վերաւոր Ալժերիան ձեզի պէտք ունի, այսօր աւելի քան երէկ: Այս կոչը կ'երթայ նախ, անշուշտ, մեր արաբ եղբայրներուն, ապա բոլոր բարեկամ երկիրներուն որոնք կ'ուզեն Ալժերիոյ կողքին ըլլալ այս դժուար պայքարին մէջ, առանց պայմանաւորելու իրենց օժանդակութիւնը քաղաքական նպատակներու»: Եւ Պեն Պելլա աւելցուց թէ իր կառավարութիւնը արդէն տնտեսական խօսակցութեանց ձեռնարկած է Լեհաստանի, Պուլկարիոյ եւ Չեխոսլովաքիոյ հետ նոյն ատեն փորձելով Արեւմուտքի օժանդակութիւնը ձեռք ձգել: Անկախ Ալժերիոյ համար, 1963ը զրկանքի տարի պիտի ըլլայ: Նոր զոհողութիւններ անհրաժեշտ են, կ'ըսէ Պեն Պելլա, որովհետեւ նախ Ալժերիա պէտք է ինք իր վրայ հաշուէ:

Վարչապետը ոչ մէկ ակնարկութիւն ըրած է սակայն ձերբակալութիւններու մասին: Ըստ Ռուայթըրս Փրէսի, 300 հոգի ձերբակալուած են, որոնց մէջ Եւրոպացի համայնավարներ որոնք միացած էին ալժերական գաղտնի կազմակերպութեան:

Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութիւնը յայտարարութիւն մը ըրաւ ուր կ'առաջարկէ Պեն Պելլայի որ ջնջէ այն հրովարտակը որով կ'արգիլէ ալժերական համայնավար կուսակցութիւնը:

× Ազգ. ժողովը իր առաջին նիստը կը գումարէ այսօր՝ Հինգշաբթի: Փալէ – Պուրպոնը անսովոր դիմագիծ մը պիտի ունենայ այս անգամ: Ինչպէս գրած էինք կոլեան երկու թեւերը (Իւ Էն Էռ եւ Իւ Տէ Թէ)՝ միացան:

Ժորժ Փոմփիտու խոստացաւ այս առթիւ որ կառավարութեան քաղաքականութիւնը պիտի ըլլայ մեծամասնութեան քաղաքականութիւնը:

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԲԱՆԱԿԻՆ ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՈՒԻ

Բարձրաստիճան 11 սպաներ պաշտօնանկ եղած են օդային ուժերու ընդհ. հրամանատար՝ մարեշալ Իրֆան Թանսելի առաջարկին վրայ:

Այս մասին, պաշտօնական ոչ մէկ լուր կը տրուի, ոչ իսկ պաշտօնանկ սպաներու անունները ծանօթ են, բայց կիսապաշտօնական աղբիւրներու համաձայն, նախ միայն չորս սպաներու կը վերաբերէր կարգապահական այս որոշումը: Անոնց մէջ էին՝ Պանտրմայի կայանին հրամանատարը՝ Գնդ. Հալիմ Մենէշ, Գնդ. Ֆեվզի Արսեն, Աւնի Էրքօլ եւ Թիւսամեթին Թամըր: Միւսները պաշտօնանկ եղած են որովհետեւ իրենց ընկերները պաշտպանած են: Անոնց մէջ, ամէնէն ծանօթը՝ Հալիմ Մենեշնէ, որ «ազատ սպաներու» գաղտնի կազմակերպութեան անդամ է 1957էն ի վեր: 1960ի պետական հարուածին, նախընտրած էր շուքի մէջ մնալ: 14ներու խմբակին մաքրագործումէն ետք, Գնդ. Այտեմիրի գլխաւորած ընդդիմադիր մէկ հատուածին միացած էր: Ծանօթ է որ ասոնք պետական հարուած մը փորձած էին Փետրուար 22ին որ ձախողեցաւ: Ամէն պարագայի մէջ իր գործունէութեան ծալքերը մութ կը մնան: Վերջերս «Յեղափոխական Ազգ. Բանակ» ստորագրուած թռուցիկներ կային հրապարակը եւ կ'ըսուի թէ Մենէշ կրնայ գաղտնի կազմակերպութեան մը գլուխ անցած ըլլալ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ ոստիկանութիւնը գրաւեց Աթինաէֆի թերթը եւ ձերբակալեց տէրը եւ խմբագրապետը որոնք անուանարկած էին արքայական ընտանիքը: Թերթը յօդուածաշարք մը հրատարակած էր Ֆրետերիքա թագուհիին մօրը մասին որ Արեւմտեան Գերմանիա կը բնակի: Այդ յօդուածին մէջ կ'ըսուէր թէ Յունաստանի թագուհին եւ իր երեք եղբայրները երեսի վրայ ձգած են իրենց մայրը որ 5 տարի է շատ համեստ յարկաբաժին մը կ'ապրի: Գրած էր նաեւ թէ իր թոռան հարսնիքին իսկ չէր հրաւիրուած: Յօդուածը ստորագրած է անկախ երեսփոխան մը:

ՆԵՀՐՈՒ յայտարարեց ժողովին առջեւ թէ Խորհ. Միութիւնը իրենց պիտի յանձնէ խոստացած «ՄԻԿ»երը, բայց կ'ըսուի թէ նախատեսուած ութսուն օդանաւերուն միայն չորսն է, զորս Հնդկաստան պիտի ստանայ:

ՇՈՒԷՏԻ թագաւորն ու թագուհին պաշտօնական այցելութեան պիտի գան Փարիզ, Մայիս 28էն 31:

ՑՈՒՐՏԸ սկսած է աւերներ գործել աշխարհի չորս կողմերը: Ֆրանսայի Նիէվր նահանգին մէջ երկու հողագործներ 63 եւ 65 տարեկան յանկարծամահ եղած են: Անգլիա անդամալուծուած է իր նշանաւոր Ֆոկին պատճառաւ: Եուկոսլաւիոյ մէջ փոթորիկը պատճառ դարձաւ որ կառախումբ մը գիծէն դուրս ելլէ: Զոհ մեռեալ կայ: Նիւ Եորքի մէջ օդային եւ երկաթուղային հաղորդակցութիւնները դադրած են:

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն թէ հինգ հարիւր հազար Եգիպտացիներ պիտի ընտրուին 25 միլիոնի միջեւ առաջին անդամներն ըլլալու համար «միակ կուսակցութեան» որ այլեւս միակ լծակը պիտի ըլլայ հետապնդելու ժողովրդական ուժերու Ազգ. Համագումարին նշանակած հեռանկարները:

ԵԹԷ...

Քաղաքական որեւէ նկատումէ եւ յետին միտքէ զերծ՝ ՄԱԿի հրաւէրով, վերջերս ԻՒՆԵՍՔՕ իր ընդհանուր ժողովին մէջ փաստացի հաղորդագրութեամբ մը շեշտած է այն տնտեսական եւ ընկերային մեծ բարւոքումները, զորս մարդկութեան կրնայ բերել միջազգային ապազինումը:

Եթէ ընդհանրական եւ ամբողջական ապազինում մը գործադրուի, զինուորական անհաշիւ ծախքերուն ջնջումով մարդկութեան կենսական պահանջներուն ի սպաս կարելի է դնել 60.000 միլիառին ֆրանքի յաւելուածական գումար մը:

Ամերիկացիները եւ Ռուսերը երկուստեք կ'ընդունին թէ 25 տարուան մէջ, ապազինումին բերմամբ, Պետութիւնները պիտի կարենան 1.500.000 միլիառ Հ. Ֆ. խնայել: Այս գումարը, մօտաւորապէս, հաւասար է ցայսօր երկրագունդին վրայ կուտակուած հարստութեանց ընդհանուր արժէքին: Ինչ որ կը նշանակէ թէ կարելի է 25 տարուան մէջ կրկնապատկել մարդկային պատմութեան ըսկիզբէն մինչեւ մեր օրերը, աշխարհի ինչքն ու հարստութիւնը կազմող դրամագլուխը, եթէ...:

Եթէ... եթէ անշուշտ մարդկութիւնը զգաստանայ եւ խելաւորի յանձինս իր մենավար կամ ժողովրդավար առաջնորդներուն:

Եթէ... այսուհետեւ աշխարհ խաղաղութեամբ ընդհանուրին բարիքին համար գործածէ՝ զինաշինութեամբ ընդհանուրին չարիքին համար վատնած առասպելական գումարները:

Վ Ա Ղ Ը
ՄԵՐ ՆՈՐ ԹԵՐԹՕՆԸ
ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏԻ
ԵՌԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀՐԱՒԷՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

Անցեալ շաբթու, առաւօտ մը, պաշտօնական ու լուրջ երեւոյթով, պահարան մը բերաւ մեզի թղթատարական ցրուիչը: Ձեռքս առի եւ, բանալէ առաջ, աջ ու ձախ դարձուցի, հոտուըտացի, չեմ գիտեր ինչու, դրոշմաթուղթին ու նամակատան կնիքին նայեցայ: ՄԱԿի մէկ նոր, սիրուն կապոյտ դրոշմաթուղթը ու Նիւ Եորքի կնիքը կը կրէր:

Բացի:

Նեփալի ՄԱԿի գլխաւոր պատուիրակը՝ Պ... դժուար արտասանելի անուն մը, գիս եւ տիկինս Հայկազը կը հրաւիրէր Նեփալայ ըլլալու իր կողմէ ամսոյն 26ին տրուելիք պաշտօնական ընդունելութեան մը, որ տեղի պիտի ունենար ժամը վեցին, ՄԱԿի պալատին չորրորդ յարկը, Պատուիրակներու ճաշարանին մէջ:

— Համբաւս մինչեւ Նեփալ հասեր է, — ըսի կնոջս՝ կուրծքս դուրս նետելով:

— Ինչէ՞ն գիտես:

— Ահա՛ ապացոյցը, Նեփալի ՄԱԿի պատուիրակը գիս եւ քեզ ընդունելութեան կը հրաւիրէ:

— Տեսնեմ:

Տեսաւ, կարդաց իր թերահաւատի աչքերով, քննեց...

— Նեփալը ո՞ւր է որ, — հարցուց:

— Կարծեմ Ասիոյ մէջ է, — ըսի քիչ մը վարանոտ չեշտով..., — կարծեմ Հնդկաստանի եւ Չինաստանի միջեւ տեղ մըն է... վստահ չեմ...

— Քարտէսը նայէ:

Նայեցայ:

— Ատանկ տեղ չկայ քարտէսին մէջ; — ըսի գիրքը գոցելով:

— Տուր ես նայիմ:

Նայեցաւ ու չգտաւ: Այս քարտէսը ալ Նոյ Նահապետի օրերէն մնացած է, — ըսաւ:

— Կը սպասեմ որ աշխարհը խաղաղի, ծնելիք պետութիւնները ծնին եւ կլլուելիքները կլլուին, վերջնական կացութիւնը ներկայացնող աշխարհագրական քարտէսներ տպուին, որ հատ մը գնեմ, — ըսի:

— Ատ խելքովդ դեռ շատ կը սպասես, — ըսաւ:

— Կը սպասեմ, ի՞նչ կայ որ... Սպասածս հաց չէ, ջուր չէ...

— Նեփալի մէջ ի՞նչ լեզու կը խօսին, — ըսաւ մէկէն խօսակցութեան նիւթը փոխելով:

— Հաւանաբար Թակորի լեզուն, հնդկերէն եւ, թերեւս ալ, իրենց ազգային լեզուն ունին, նեփալերէն:

— Յամենայն դէպս, այդ լեզուն հայերէն չէ:

— Անշուշտ չէ, ատ տարօրինակ միտքը ուրկէ՞ յղացար...

— Քիչ առաջ չըսի՞ր թէ համբաւդ մինչեւ Նեփալ հասեր է...

— Ըսի՛:

— Եթէ հայերէն կարդալ չեն գիտեր, ուրեմն ի՞նչպէս համբաւդ անոնց հասած կրնայ ըլլալ...

Հիմա եկուր քարը հորէն հանէ...

— Մոռցիր, — ըսի, — բան մըն էր նետեցի, կատակ ըրի...

— Եթէ հայերէն կարդալ գիտնային, կը հաւատայի, թէ գրածներէդ բան մը մինչեւ Նեփալ գացած է, բայց քանի որ հայերէն չեն գիտեր, ուրկէ՞ ուր այս հրաւիրագիրը մեզի ղրկած են... Ալ ուրիշ մարդ չկա՞ր հրաւիրելու...

— Պահարանին վրայի հասցէն անգամ մըն ալ կարդա, սխալմամբ մեզի եկած չըլլայ...

Պահարանին վրայ գրուած հասցէն նորէն քննեցինք երկուքով. մէջը սխալ չկար:

— Երթանք, ի՞նչ կը կորսնցնենք, — ըսի:

— Ես չեմ գար, եթէ դուն կ'ուզես, գնա, — ըսաւ վճռական:

Զգնդեցի. գիտէի որ եթէ պնդեմ, եթէ պնդէի, պիտի գզուէր... Ինչո՞ւ պէտք... «յարմար հագուստ չունիմ». «գլխարկ չունիմ», «կօշիկ չունիմ»... Ինչո՞ւ պէտք...

Ուրբաթ օր, գործէս ելլելով, գացի ուղղակի ՄԱԿի շէնքը: Զմոռնամ ըսելու, թէ հագած էի լաւագոյն հագուստներէս մէկը եւ առաւօտուն, տունը ձգելէ առաջ, գրպանս դրած՝ սպիտակ փողկապ մը... Ժամը վեցին, երբ գայն վիզս կ'անցընէի, գործատան տղաքը թափելյան վրաս.

— Հէ՜յ... ի՞նչ կ'ըլլանք կոր.. ժամադրութիւնդ որո՞ւն, ո՞ր վառեակին հետ է... հասկնանք.. ատ տարիքիդ մէջ...

— Տխմար մի ըլլաք, — ըսի փողկապիս կապը ամրացնելով, — ես կարգուած մարդ եմ եւ կինս հալածելէ, հետապնդելէ հրաժարած... ահա հոս կ'երթամ:

Եւ գրպանէս հանելով հրաւիրագիրը, քթերնուն առջեւ շարժեցի:

Առին, կարդացին, նախանձեցան: Վարկս իրենց աչքին բարձրացաւ:

— Պատգամաւորներու, դեսպաններու, պաշտօնական ընդունելութեանց հետ գործ ունեցող մարդ է, — ըսին եւ գիտել տուին թէ աւելի պատշաճ հագուստ մը ընտրելու էի:

— Հագածս ի՞նչ ունի որ..

— Պօչաւոր չէ, նոյնիսկ սեւ չէ...

— Ես կարգուած օրս սեւ եւ պօչաւոր չհագայ... ուր կը մնայ հիմա. յետոյ մեռել թաղելու չեմ երթա՛ր...

Քանի մը րոպէէն ՄԱԿի մաքուր ու պայծառ շէնքին առջեւ էի: Երբ մուտքի սանդուխներէն բարձրանալով դիմացս նայեցայ, տեսայ որ քաղաքը սկսեր էր իր լոյսերը վառել. տարօրէն գեղեցիկ էր տեսարանը: Դիմացս Իսթ Րիւըրը կը հոսէր հանդարտ եւ ձախիս Գուինզի կամուրջը իր սարդոստայնը կը տարածէր անամպ երկնքի մը կտաւին վրայ: Պարտէզին մէջ ճափոնական կեռասենիները իրենց տերեւները կորսնցնելու վրայ էին եւ վարը, մարդին վրայ, տարմահաւերու երամ մը կ'արածէր դեռ:

Ժամացոյցիս աչք մը նետելէ ետք, դարձայ աջ ու մտայ այցելուներուն մեծ դուռնէն ներս: Ուղղակի տեղեկութեանց գրասենեակը գացի ու հոն նստած ժպտադէմ երկու օրիորդներէն չէկին հարցուցի, թէ «ի՞նչպէս կրնամ պատուիրակներու ճաշարանը երթալ»:

— Հրաւիրագիր ունի՞ք:

— Այո՛:

— Բալեցէք դէպի ձախ, պահակի մը պիտի հանդիպիք. ան ձեզ կ'առաջնորդէ:

— Շնորհակալութիւն:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՓԱՐԻԶԻ ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

(ԻՐ 70ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

«Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութիւնը» հիմնուած է 1892 Յունիս 1ին: Հիմնադիրներէն ծանօթ են մեզ. Ստեփան Անանեանց, Մանասէ Գալուստեան եւ Վաղարշ Թապուրեան (Ֆրանսահայ Տարեգիրք, Ա. տարի, Փարիզ 1926, էջ 111): Հիմնադրութեան ժամանակակից տեղեկատուութիւն մը չունինք ձեռքի տակ: Օրուան հայ թերթերուն մէջ յիշատակութիւն մը չենք գտած:

Արդեօք իր սկզբնական տիտղոսը սա եղած է.— «Փարիզի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն»: Ամէն պարագայի՝ իր ֆրանսերէն յորջորջումն եղած է՝ «Սոսիէթէ տը պիէնֆըզանս տէ զ'արմէնիէն տը Փարի» (կանոնագիր ֆրանսերէն, 1924):

«Փարիզահայ առաջին տարեցոյցը», 1917ին, չունի մանրամասնութիւն Ընկերութեանս մասին: Սա կը գրէ. «Փարիզի Հայոց Բարեգործական Ընկերութիւն. նախագահ Վսեմաշուք Ա. Քէնյ., ատենապետ՝ Տ. Մ. Գալուստեան, ատենադպիր՝ Տ. Յ. Աստուրեան, գանձապահ՝ Տ. Ներսէսեան: Անդամներ՝ Պ. Պ. Վ. Թապուրեան, Գ. Քուլճի, Ս. Անանեանց, Մ. Թահթաճեան, Գ. Մինասեան» (Փարիզահայ Տարեցոյց, Ա. տարի, Փարիզ, 1917, էջ 65):

Իսկ «Ֆրանսահայ առաջին տարեգիրքը», 1926ին, կուտայ հետեւեալ ծանօթութիւնները. «Փարիզի Աղքատախնամը. ահաւասիկ ընկերութիւն մը, որ 35 տարիներէ ի վեր իր գոյութիւնը պահած է: Ֆրանսական կառավարութենէն ճանչցուած, անկէ տարեթոշակ ստացող եւ իր ատմարները պետական հակակշռի տակ գտնուող մարմին մըն է Փարիզի Աղքատախնամ Ընկերութիւնը, որ 150 աղքատ ընտանիքներու օգնութիւն կ'ընէ» (Ֆրանսահայ տարեգիրք, Ա. տարի, Փարիզ 1926, էջ 110 – 11):

1926ին Ընկերութեան վարչութիւնը կը կազմէին.—

Պօղոս Խամէրեան՝ (ատենապետ):

Մաթիէօ Խան Ներսէսեան՝ (փոխ – ատենապետ):

Խաչիկ Սվաճեան՝ (գանձապետ):

Տոքթ. Այլահվերտի որդի՝ (ատենադպիր):

Անդամներ՝

Տիկին Լ. Ճէյվահիրճեան,

Տիկին Միքայէլեան,

Տիկին Լ. Կիւմիւշկերտան,

Ա. Համբարձումեան,

Ն. Կարապեան,

Տ. Ներսէսեան (անդ, էջ 111):

Աղքատախնամը ունի իր կանոնագիրը, որուն ֆրանսերէն թարգմանութիւնը ունիմ ձեռքիս տակ. հրատարակուած է Փարիզ՝ 1924ին (հայերէնը անծանօթ է): Այդ կանոնագիրը բաղկացած է 24 յօդուածներէ, որոնց առաջինը կ'ըսէ. «Բարեգործական Ընկերութեան նպատակն է օգնել Փարիզ բնակող կամ անկէ անցնող կարօտ Հայերուն. իր տեւողութիւնն է անսահման»:

Ընկերութեան տարեկան ծախքը կը հասնէր մինչեւ 100.000 ֆրանքի:

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԸ ԻՐ ԱՆԳՐԱԳԷՏՆԵՐՈՎ

Երկրագունդը ներկայիս բաժնուած է երկու աշխարհներու. խօսքը, այս պարագային, երկու քաղաքական աշխարհներու մասին չէ, այլ իրարու հետ հաշտ ապրող երկու աշխարհներու, որոնցմէ մէկը գիտէ գրել ու կարդալ՝ իսկ միւսը չի գիտեր:

Այս ողբերգական տարբերութիւնը եռեւան ելաւ եւ չեշտուեցաւ վերջերս, այս հարցին շուրջ ԻՒՆԵՍՔՕյի գումարած նիստերուն ընթացքին:

«Գրագէտներու» աշխարհին մէջ, տարին 350.000 աշխատութիւններ կը հրատարակուին գրական, արուեստներու, գիտութիւններու եւ մանկավարժութեան խնդիրներուն նուիրուած:

Միայն գիտութեանց նուիրուած 50.000 պարբերականներ լոյս կը տեսնեն ամբողջ աշխարհի մէջ, որոնք տարեկան 1.200.000 կարեւոր յօդուածներ կը պարունակեն:

Ամէն վայրկեան քիմիականութեան նր-

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Խեղճացած, գլուխը կախ, ողորմելի գահի նման արտասանեց Կիւրեղ աղան այս խօսքերը եւ սկսեց քալել դէպի դուռը:

— Պղտախպար, ձայնեց Հաջի Քորոն նրա ետեւից պաղատագին եւ յուսակտուր, քնֆոր (քանի որ) պարտք չունիս, քուրդ (քայրդ) իմ, խեղճ իմ, քանի մը ոսկի տուր ապրիմ, Աստծու խօշին ըլ կուգայ:

— Հա, այդ ուրիշ բան է, պարտք չունիմ ամա, քուրս ես կ'օգնեմ, այդ ընդունակս է, ամա ես ըլ խեղճ եմ, էսօր որ գլուխս դնեմ գետինը, օղլուջաղս կինը վըայք տ'ինէ, որ ապրի. ունենայի կուտայի, մէկի տեղ տասը կուտայի:

Կիւրեղ աղան էլ չսպասեց եւ քալեց ներքեւ:

— Պղտախպար...

Ո՛չ մի պատասխան եւ ո՛չ մի շարժում:

— Պղտախպար, անօթի եմ, կը մեռնիմ, միածին Աստուծոյ խաթեր համար:

Լռութիւն:

— Պղտախպար... պղտախպար...

Կիւրեղ աղան վերջին սանդուխն էլ իջաւ:

Հազարխան խաթունը բակում կարեց ամուսնու առաջը, չոքեց եւ ասաց.

— Լսէ, մէյ մը խօսքերը լսէ...

Հազարխան խաթունը բակում՝ յատակի վրայ, Կիւրեղ աղան ականջները տնկած սենեակի դրան, խոր լռութեան եւ սարսափի մէջ լսեցին հետեւեալ խօսքերը.

«Մինչեւ իրկուն գասս, բաշխես ու անանկ մեռնիս.. ոսկիներդ ժամու դուռը թափես ու Աստուած ձայնդ չի լսէ.. ծակծկես ու անանկ տախտակին վրայ ելլես... տոտախներդ իրարու քով չիգան որ սատկելէդ առաջ չօշուխներդ պաղնես... Տէր, մանուկ Քրիստոս, մայրիկ Աստուածածին...»:

Կիւրեղ աղան է՛լ չկարողացաւ լսել, ոտքը շարժեց, որ քայլի, Հազարխան խաթունը պլլուեց ոտներին:

— Հրեշտակները ուսերուն վրայ կաներ են: Աստուծոյ խապար կը տանին, մ'ըներ, պառաւ մեռումին (անմեղին) փարան տուր:

— Պարտք չունիմ, ունենամ ըլ, փարա չունիմ:

— Ունիս, շատ ունիս:

— Մի փափար:

— Ունիս:

— Չունիմ ըսի, սրտնեղած Կիւրեղ աղան, չպրտեց կնոջը գետին, ապտակ տուները եւ քայլեց:

— Աս անխղճութիւնը քեզի չի մնար:

— Մի հաջեր, սարսախ կնիկ:

Հազարխան խաթունը վազեց վեր:

Հաջի Քորոն չարունակում էր անէծքը... «Սատկի ու մէկը չըլլի, որ գագաղը վերցնէ. գնեն արեւին տակ, դարդներն ուտեն մարմինը...»:

Հազարխան խաթունը աջը ձեռքովը բռնեց Հաջի Քորոյի բերանը, ձախովը քաշեց պոկեց իր ճակատի ոսկիները եւ, երկարելով մեռելի նման տժգունած պառաւին՝ ասաց.

— Մի անիծեր, Հաջի Քորօ, ես քու ոտքիդ տակի հողն իմ, չօչուխներս մեզ են, առ սա ոսկիները, գիր պարտքի տեղը, մի անիծեր, ոտքդ պագնեմ:

— Ես քու փարադ չեմ առներ, հարսնուկ:

– Իմս չէ, ախպորդ է, ան է տուեր, մէկ չէ՞, առ:

— Չէ, ինքը իր ձեռքով տիտար:

Հազարխան խաթուն շատ պաղատեց, բայց Հաջի Քորօ անդրդուելի մնաց եւ չվերցրեց ոսկիները: Հազարխան խաթունը բանի ուժով ոսկիները դրեց նրա գըրպանը, Հաջի Քորոն դուրս հանեց եւ նետեց մի կողմ:

— Իմ մէկ ոտքս գերեզմանին մէջն է, մէկն ըլ՝ դուրսը, երկար չեմ ապրիր, երկու խաղան ունիմ, կը ծախեմ, կ'ուտեմ:

Հաջի Քորոն չկարողացաւ շարունակել, յանկարծ փչրուեց նրա բարկութեան պղպջակը եւ հալուեց... Պառաւն սկսեց զառնօրէն արտասուել: Ոչ քանի տարի առաջ մեռած հօր համար եւ ոչ էլ մի քանի տարի առաջ մեռած ամուսնու եւ նրանից յետոյ մեռած մի հատիկ որդու համար այնպէս այրող արցունքներ չէր թափել, որքան հիմա այդ չարաբախտ առաւօտը, երբ, չիմացաւ ինչպէս, որոշեց գալ փոքր եղբօրը մօտ, որի տունը չէր մտել եւ երեսը չէր տեսել հօրը մահուանից յետոյ եւ պահանջել այն քառասուն եւ երկու ոսկին, որ իր արգար իրաւունքն էր իբրեւ հայրական ժառանգ:

Հազարխան խաթուն իբրեւ իր մեծ տալոջը յարգող եւ սիրող հարս, փաթթուեց նրան, իր անկեղծ եւ զտուն արցունքները խառնեց բարի պառաւի տաք արցունքներին եւ ասաց.

— Հաջի Քորօ, դուն ինծի լսէ, ոսկիներս առ, ախպորդ իմացին խարեէ կեր:

— Չէ, օղուլ, չէ, անոր փարան պապա (վէրք) կ'ըլլի փորիս մէջ, ես իմ պապուս փարան կ'ուզէի, անկեղծօրէն պատասխանեց Հաջի Քորոն:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(2 Շար.)

վիրուած նորութիւն մը կը հաղորդագրուի: Ամէն երեք վայրկեան՝ ընդհանուր բնագիտութեան, ամէն հինգ վայրկեան՝ մէկ հատ ելեկթրոնիքի, մէկ հատ բժշկութեան եւ հատ մըն ալ կենսաբանութեան վերաբերեալ :

Ամէն տարի, հազար նոր գրադարաններ կը բացուին 198 երկիրներու մէջ եւ 100ի մօտ ալ՝ զանազան թանգարաններ :

Աւելի քան 115.000 փորձարաններ կամ հաւաքական հետազօտարաններ գոյութիւն ունին արդէն եւ դեռ տարին՝ 300էն մինչեւ 500 նորեր կը բացուին:

Միայն Փարիզի եւ արուարձաններու մէջ կը գտնուին երեք հարիւր մեծ մասնագիտական գրադարաններ, 90 տեղեկատու կեդրոններ, 240 թանգարան եւ տասնեակներով մշակութային կեդրոններ :

Մասնագէտները, իրենք իսկ կը յայտարարեն թէ ի վիճակի չեն այլեւս հետեւելու հետազօտութեանց եւ գիտութեան զարհուրելի յառաջդիմութեան :

Այս է ընդհանուր պատկերը զարգացած աշխարհին, այլ խօսքով ամէնէն աւելի յառաջացած 45 երկիրներուն :

18 ԵՐԿԻՐՆԵՐ ՈՒՆԻՆ 99 % ՉԱՓԱՀԱՍ ԱՆԳՐԱԳԷՏՆԵՐ

Սակայն, ողբերգական է այս զարմանահրաշ պատկերին միւս երեսը:

67 երկիրներու մօտ ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ կատարած քննութեան ընթացքին պարզուեցաւ թէ 1957ին 700 միլիոն չափահասներ ոչ գրել եւ ոչ ալ կարդալ գիտեն, այլ խօսքով, աշխարհի չափահասներու ընդհանուր թիւին երկու հինգերորդը կատարեալ անգրագէտ է: Ներկայիս, 198 երկիրներու մէջ կան 50 առ հարիւր չափահաս անգրագէտներ (15 տարեկանէն սկսեալ) :

Գալով զարգացականներուն, 1960ին, 85 Ափրիկեան, Լատին Ամերիկեան եւ Ասիական երկիրներու 206 միլիոն դպրոցական տարիք ունեցողներէն միայն 160 միլիոնը կը յաճախէ նախակրթարան : Այս կը նշանակէ թէ ամէն տարի, չափահաս անգրագէտներու թիւը կ'աճի 20–25 միլիոնով :

Հարցաքննուած 67 երկիրներէն 18 պատասխանեցին թէ իրենց բնակչութեան 99 առ հարիւրը բոլորովին գրել – կարդալ չի գիտեր :

Ուրիշներ, ինչպէս Աֆղանիստան ունին 85 առ հարիւր անգրագէտ, Պոլիվիա՝ 60, Ղանա՝ 90, Իրան՝ 80, Փաքիստան՝ 84, Սուտան՝ 90, Եգիպտոս 70 առ հարիւր :

Բոլոր միջազգային հիմնարկութիւնները եւ առաջին կարգին՝ ԻՒՆԵՍՔՕ, որ վերջերս որոշեց ընդհանուր պայքար բանալ անգրագիտութեան դէմ, կ'ուզեն վերջ տալ իրերու այս կացութեան :

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՋՆՋԵԼ 1 ԿԱՄ 2 ՍԵՐՈՒՆԴԻ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Տասը տարուան ծրագիր մը, որ նպատակ ունի 85 երկիրներու 15էն 50 տարեկան՝ 330 միլիոն անգրագէտներուն գրել-կարդալ սորվեցնել, տարին 94 միլիոն ֆրանք պիտի արժէ :

Այս 330 միլիոն հոգին կը ներկայացնեն միայն ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ անդամ երկիրներուն (ընդհանուր թիւն է՝ 110) չափահաս անգրագէտներու զանգուածին երկու երրորդը: Տգիտութեան դէմ պայքարելու սահմանուած 10 տարուան այս առաջին ծրագիրը պզտիկ չափով պիտի նուազեցնէ անգրագէտներու թիւը, որմէ ետք կարելի պիտի ըլլայ հաստատել տեղւոյն վրայ ցարդ գոյութիւն չունեցող կրթական կազմակերպութիւններ :

Անօթութեան եւ հիւանդութեան կողքին, տգիտութիւնը մեր աշխարհին երրորդ պատուհասն է: Արդարեւ, եթէ անօթութիւնը կը մեռցնէ երեք հոգիէն մէկը եւ հիւանդութիւնը՝ 10էն մէկը, անգրագիտութիւնը ցկեանս անխուսափելի ստորադասութեան կը մատնէ երկու հոգիէն մէկը :

Արդ, անգրագիտութեան վերացումը կարելի է իրագործել մէկ կամ երկու սերունդներու ժամանակաշրջանին ընթացքին : Պատմական առաքելութիւն մըն է այդ, զոր ամէն մէկ վայրկեանը գիտական նոր յայտնութիւն մը ծնող մեր աշխարհը պէտք է իրագործէ յաջողութեամբ :

Թ. Ա. Թ.

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԵՆԷՆ ՏԱՐՕՐԻՆԱԿ ՔԱՂԱՔԸ

Հոլանտայի մէջ կը գտնուի Պաարլէ Նասսաու անունով պզտիկ ու գեղեցիկ քաղաք մը, որ ութ հազար բնակիչ ունի մօտաւորապէս եւ որուն նմանը գրեթէ չկայ ամբողջ աշխարհի մէջ: Այս քաղաքին մէջ մարդ յիսուն, հարիւր կամ հարիւրյիսուն մեթր ճամբայ կտրելէ ետք, երկիր կը փոխէ: Մերթ Հոլանտա կը մտնէ եւ մերթ Պելժիքա: Տարօրինակը այն է, որ Պաարլէ Նասսաու ճիշդ սահմանին վրայ չի գտնուիր, այլ՝ պարզապէս, շատ մօտիկն է սահմանին, Հոլանտայի կողմէն: Սակայն, ուրիշ բան մը կայ : Քաղաքին մէջ կան մէկ քանի մեծ եւ մէկ քանի փոքր երեսուներկու կտոր հողամասեր, որ կը պատկանին Պելժիքայ : Պելժիքական վարչութիւն ունեցող ցամաքային այս «կղզիներ»ուն մէջ, ի զօրու է պելժիքական օրէնսդրութիւնը, որ շատ մը կէտերու մէջ բոլորովին տարբեր է հոլանտականէն: Օրինակի համար, Պելժիոյ մէջ, արգիլուած է որ հեծանիւ նստած երեք հոգի քովէ քով ընթանան : Հոլանտայի մէջ յանցանք չէ ատիկա: Երբ պելժիքացի ոստիկանը զանոնք տեսնէ եւ սուլէ եւ անոնք յաջողին անցնիլ հոլանտական մասին մէջ, ան իրաւունք չունի զանոնք հետապնդելու :

Երկու սահմաններու վրայ գտնուող տան մը հոլանտական հողի վրայ գտնուող մէկ սենեակին մէջ եթէ մէկը ոճիր մը գործէ եւ ապաստանի պելժիքական հողի վրայ գտնուող սենեակ մը, միայն պելժիքական ոստիկանութիւնը կրնայ զայն ձերբակալել :

Պաարլէ Նասսաուի փողոցները ճեղքող եւ խոհանոցներ ու ննջասենեակներ մտնող «խենթ» սահմանագիծը այնքան բարդ է, որ երբ փողոցին մէջ միջադէպ մը կամ արկած մը պատահի, հոն գտնուող ոստիկանը միջամտելէ առաջ, գլուխը քերելով ինքնիրեն հարց կուտայ թէ՝ այդ մասը իր երկի՞րն է թէ արտասահման :

Պելժիքական երեսուներկու հողաշերտերուն համար գոյութիւն ունի պելժիքական քաղաքապետութիւն մը, որ կը գործէ հոլանտականին զուգընթաց : Նմանապէս գոյութիւն ունին երկու վարժարաններ, երկու եկեղեցիներ, երկու ոստիկանութիւններ, երկու հրշէջ սպասարկութիւններ եւայլն :

Ելեկտրական հոսանքի բաժանումն իսկ տեղի կ'ունենայ երկու անջատ ցանցերէ: Հոլանտական ցանցին խողովակները ընդերկրեայ են իսկ պելժիքականինը՝ օդին մէջ, սիւներու վրայ: Միացեալ միակ դրութիւնները ջրաբաշխական եւ կազի դրութիւններն են: Առաջինը՝ հոլանտական է իսկ երկրորդը՝ պելժիքական :

Երկու ոստիկանութեանց գոյութիւնը բաւական խնդիրներ կը ստեղծէ: Այս վերջերս, պելժիքացի ոստիկան մը, հոլանտացի քաղաքացի մը ձերբակալեց հոլանտական հողին վրայ: Հոլանտական եւ պելժիքական քաղաքապետական խորհուրդները երկու ժամ միացեալ նիստ գումարեցին հարցը լուծելու համար : Բարեբախտաբար, երկու ազգութեանց միջեւ, բարի կամեցողութիւն ու գործակցութիւն կայ : Այլապէս՝ գոյութիւն պիտի չունենար բոլոր բնակիչներուն միջեւ ներկայիս տիրող համերաշխութիւնն ու ներդաշնակութիւնը եւ ամէն միջադէպ պիտի վատթարացնէր կացութիւնը, որ արդէն բաւական խառնշտիկ է, իրարմէ տարբեր օրէնսդրութեանց եւ վարչական տարբեր դրութեանց հետեւանքով :

Օրինակի համար, Հոլանտայի մէջ ձայնասփիւռի բաժանորդագրութիւն չկայ, իսկ Պելժիոյ մէջ կայ: Եւ այդ պատճառով՝ երկու սահմաններուն վրայ գտնուող տուներու եւ խանութներու մէջ, ձայնասփիւռները դրուած են հոլանտական կողմը :

Պելժիքական այս կղզեակներէն մայրաքաղաք Պրիւսէլ հեռաձայնելը շատ դիւրին է եւ շատ աժան: Իսկ ուրիշ որեւէ հեռաձայնէ խօսելու համար, պէտք է որոշ ժամերու հեռաձայնել եւ բաւական լուրջ գումար մը վճարել :

Հոլանտական մասին մէջ, տուները սեւ տախտակի վրայ ճերմակ թիւեր ունին իսկ պելժիքական մասին մէջ՝ ճերմակ տախտակի վրայ սեւ թիւեր : Պաարլէ Նասսաուի մէջ, բաւական թիւով տուներ երկու թիւ ունին, մէկ ճերմակ եւ մէկ սեւ :

Երկու եկեղեցիներն ալ Կաթողիկէ են, սակայն, կախում ունին տարբեր եպիսկոպոսներէ: Երկու երկիրներուն մէջ, Պահքի օրերը նոյնը չեն եւ ոչ ալ բոլոր տօները կը զուգադիպին :

Ամէնէն շատ խառնակութեան տեղի տուող վայրը նամակատուներն են: Ամէն մէկ նամակատուն իր նամակատուփերուն մէջ կը գտնէ իր մրցակիցին նամակադրոշմները կրող նամակներ: Սակայն, ինչպէս բոլոր սպասարկութիւնները, թղթատարական երկու սպասարկութիւններն ալ իրարու հետ սերտ գործակցութիւն ունին եւ իրարու հետ կը փոխանակեն սխալմամբ նետուած նամակները :

Սակայն, ամէնէն աւելի սերտ գործակցութիւն ունեցողները հրշէջ սպասարկութիւններն են: Երբ հրդեհ մը ծայր տայ՝ երկուքն ալ կը փութան, առանց նկատի առնելու թէ ո՞ր հողին վրայ է հրդեհը :

Լուսանկարիչները աքանչելի գործ կ'ընեն, որովհետեւ, Պաարլէ Նասսաու գացող ամէն մէկ զբօսաշրջիկ անպայման կ'ուզէ լուսանկարուիլ՝ մէկ ոտքը դրած պելժիքական միւս ոտքն ալ՝ հոլանտական հողի վրայ :

Զարիքին արմատը շատ հին է :

Տասներկուերորդ դարուն, տեղացի երկու իշխաններ, իրենց թագաւորութեանց կարգ մը մասերը փոխանակեցին, անշուշտ, առանց երեւակայելու ութ հարիւր տարի ետք ստեղծուելիք խառնակութիւնները: Որովհետեւ, Պաարլէ Նասսաու ստեղծուեցաւ երբ Վարի Երկիրները միացեալ վարչութեան տակ էին: Եւ թէեւ մէկ սկիզբէն քաղաքը երկու քաղաքապետութիւն ունէր, սակայն, երկուքն ալ ազգային հողի վրայ կը գտնուէին: Յետագային, երբ երկու անջատ պետութիւններ ծնան — Հոլանտա եւ Պելժիքա — եւ 1830ին հարկ եղաւ սահմանները գծել, դարձեալ դիւանակալութիւնը յաղթեց եւ ամէն մէկ քաղաքապետութեան ազգութիւն մը տուաւ :

Այնքան դժուա՞ր էր գիծ մը քաշել եւ ըսել. «Հոս Պելժիքան կը վերջանայ եւ հոս կը սկսի Հոլանտան»:

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՊՃԵՂ ՄԸ ԱՆՈՒՇ ՍԻՐՏ

Շատ մաշած, նոր փայլեցուած, եւ փայլը դեռ բնաւ չաղարտուած տախտակամածին վրայ սահեցաւ Եպրաքսէ հանըմ, իր մաշած կրունկներուն եւ իր աճապարանքին պատճառաւ : Գնաց երեսի վրայ :

Ակնթարթ մը: Խուլ ճիչ մը՝ կնոջ փորոտիքին մէջ: Ճարտարապետական գիծեր, պատուհաններու մէջ կախուած ճերմակեղէններ եւ վարի ջուրը աչքերուն մէջ դարձան, շրջեցան, ընկլուզուեցան, բայց կինը կառչեցաւ :

Կրցաւ կառչիլ պատուհանի շրջանակին, գոնէ մէկ ձեռքով : Դժուարութեամբ ու շնչահեղձ՝ ներս անցաւ : Ներս անցաւ՝ առանց գորգի : Ան վար հասած էր արդէն ու կը հանգչէր երկու աղբամաններու միջեւ :

Լեղին պատռած էր: Եպրաքսէ հանըմին սարսափը աննախընթաց էր: Երկու ձեռքերը գլխուն զարկաւ իր բոլոր ուժով եւ կանչեց սրտին խորունկէն «Աման, աման սուրբ Աստուածամայր» :

Կարծես վտանգէն հեռու փախչելու համար, կարծես աւելի ապահովութիւն գտնելու համար, գնաց սենեակին խորը, սկսաւ դառնալ ու դառնալ նոյն անկիւնին մէջ եւ դողացող ձեռքերը կրկին գլխուն զարնելով ըսաւ « քա կերթայի՛ կոր ... քա մանչէ՛րս ... ամա՛ն սուրբ Աստուածամայր ...» :

Ոչ, չէր գացած: Կասկած չկայ թէ վար չէր ինկած: Հոս էր, սենեակին մէջն էր, վտանգը անցած էր : Տեսաւ ինքզինքը հայելիին մէջ: Շառագունած էր եւ այլայլած : Խաչ հանեց եւ վճռեց կիրակի օր «ժամ երթալ եւ եկեղեցի մը վառել »: Երբ ինքզինքը կը դիտէր հայելիին մէջ, հոն տեսաւ նաեւ անծանօթ մօր պատկերը: Ան միշտ կը ժպտէր քաղցրօրէն :

.

Ան միշտ կը ժպտէր քաղցրօրէն :

.

— Քա էտէպսիզ, գետնին տակը անցնիս Եպրաքսէ ...

Կատաղօրէն սկսաւ յանդիմանել ինքզինքը եւ ըսաւ թէ Ֆրանսացիները իրաւունք ունին, թէ ինք ճշմարիտ խենթ մըն է, թէ ծայրայեղութեան տարած է մաքրասիրութիւնը : Ամէն օր եւ օրն ի բուն ջուր կը վազցնէ, տախտակ կը շփէ եւ բան կը թօթուէ : Եւ այժմ վերջապէս կ'ուզէր գիտնալ, կ'ուզէր անպայման գիտնալ թէ ե՞րբ պիտի փոխէ իր յոռի բնաւորութիւնը: Հարց կուտար եւ կը փափաքէր հասկնալ թէ ե՞րբ պիտի հրաժարի իր անիմաստ սովորութիւններէն: « Հէ՞, ըսէ նայիմ» կը կրկնէր ամէն նախադասութեան սկիզբն ու վերջը, եւ քանի որ յանցապարտ Եպրաքսէ կը մնար լուռ, ինք աւելի ուժ կ'առնէր եւ կը պնդէր թէ արժանի է պատիժի : «Հախ» է, ինչ որ պատահեցաւ «հախ» է: Այո, արդարութիւն է: Իրեն պէս ջառուկ մը որ իր երկու անմաման մանչերն իսկ մեծցընել չկրցաւ, այս տեսակ վախճան մը պէտք է ունենայ: Պէտք է ճղակոտոր ըլլայ: « Աման սուրբ Աստուածամայր » : Սկսաւ լալ Եպրաքսէ հանըմ :

.

Երբեք, երբեք պիտի չհամարձակի վար իջնել եւ պանդոկապետուհիէն խնդրել որ իրեն վերադարձնէ գորգը: Երբեք, երբեք պիտի չհամարձակի խոստովանիլ թէ գորգ թօթուելու ելած էր մենող տղու մը սենեակին մէջ որ հեռու տեղ մայրիկ մը ունի : Հայելիին վրայ էր միշտ իր մեղքը : Բայց ուրեմն ի՞նչ պիտի ընէ : Լսուեցաւ պանդոկապետին ձայնը որ ոստիկաններու հետ կռուած ըլլալուն համար աւելի զօռ եղած էր : Մարդը վերադարձեր է : Եպրաքսէ հանըմ անմիջապէս գոցեց պատուհանը :

Բնականաբար ոտնաձայները կը մօտենային եւ սանդուղը կը ճռնչէր հետզհետէ աւելի յստակօրէն : Հայ մայրը յանկարծ նշմարեց իր սեւ լաթը: Ան՝ որուն մէջ պլլած էր իր գորգը : Պարապ, պարապ, պարապ սեւ լաթը :

Այնքան արագ որքան արագ բացած էր պատուհանը գորգը թօթուելու համար, Եպրաքսէ հանըմ շուրջը նայեցաւ եւ անմիջապէս վերմակին տակէն խլեց մեծ բարձ: Զայն պլլեց սեւ լաթին մէջ: Հօփ լա: Կրկին գոցեց վերմակը :

.

Յաղթանդամ բեռնակիրներ կառքէ մը վար կ'առնեն պոչաւոր դաշնակ մը, մինչ կառքին ձիերը կը խածնեն իրարու վիզ : Չանձրեւեց այսօր բացառաբար. ապրիլեան յամրօրէն յառաջացած է պատերու տակէ, գլխիկոր: Մօտակայ բարձր ծխնելոյզին մուխը կ'իյնար վար, պատճառ ըլլալով որ աւելածուն գլուխը ցցէ, նայի եւ քրթմնջէ : Իր առելի խանութին առջեւ նստած է անցեալը մութ մասպորթ մը, խոշոր շան մը հետ : Հաստափոր մասպորթը բերնին անկիւնէն կը նետէ սիկառէթի զարշելի կտորակ մը եւ վերջապէս կը զարմանայ: Զարմացումով կը նայի սեւեր հագած խեղճուկ կնոջ մը, որուն շարժումները առնուազն արտառոց են: Լայնածաւալ կինը սեւ ծրար մը ունի թեւին տակ : Զգայրդիւ քնացքով կ'երթայ ան փողոցին ծայրը եւ հոն կը կենայ: Հոն կը կենայ ու յետոյ կը վերադառնայ : Այս երրորդ անգամն է որ կինը կ'երթուդարձէ : Կը մօտենայ մարմար գունով եւ ոսկեզօծ տառերով պանդոկին, կարծես ներս մտնելու համար, անխախտելի որոշումով, բայց կը փախչի, քիչ յետոյ հեռանալու համար աճապարանօք : Ծրարը կը բանայ, կը նայի սպիտակ բանի մը եւ անհասկնալի բաներ կը բացագանչէ : Բայց մանաւանդ ձեռքը կը զարնէ գլխին, արագ եւ բազմաթիւ հարուածներով: Շուրջն ալ կը նայի կարծես օգնութիւն հայցելու պէս, բայց ոչ ոք օգնութեան չի հասնիր անոր՝ որ խեղճուկ մը կեցեր է պանդոկին դրան առջեւ, անոր՝ զոր ես կոչեցի Եպրաքսէ հանըմ, բայց դուն գիտես, ընթերցող, որ պճեղ մը անուշ սիրտ է :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(7 եւ վերջ)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 16ին, Կիրակի իրիկուն ժամը 7·30ին :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ղազար Ղազարեանէ 10 Ն. Ֆ. իր վարպետին Յովհաննէս Տողրամաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ
GRANDE NUITÉE

DU NOR SEROUND

Նուագախումբ

HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 8, ժամը 21էն առաւօտ :

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ) :

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Հայրենակից Նաճարեանի ագարակը : Անդամներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Սոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ Լէ Օլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը», Կիրակի, Յունուար 27 :

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Մարտ 3ին, կէսօրէ վերջ ժամը 2·30ին, Սալ տը լա Շիմի :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի Կառվարենց խումբին պարանցիկ երեկոյթը, Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր :

×

Հայ Կարմիր Խաչի Օգն. Մարմնի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսը՝ 27 Յունուար, 1963 :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Դեկտեմբեր 22, Շաբաթ գիշեր :

×

Հայ Կաթողիկէ Ս. Խաչ Ընկերակցութեան Տարեկան պարահանդէսը որ տեղի պիտի ունենայ Փետրուար 10ին :

×

Շաւիլի եկեղեցիին վերաշինութեան եւ օծման Ե. տարելիցի հանդիսութիւնները Կիրակի, Դեկտ. 16ին :

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆ ԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ծոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ-Սամուէլ գրատունը :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, Ս. Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ 45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, Պէյրութ, 317 էջ 7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, Պէյրութ, 5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ, 20Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ 9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ, 40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, Յ. Յ. Չագմագճեան, Պէյրութ 40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՑՈՐՉԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի. Պէյրութ, 10 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, Ա. հատոր 3·50 Ն. Ֆ. Բ. հատոր 5 Ն. Ֆ.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ
Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82
ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.
ՈՒՐԲԱԹ 7 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 7 DÉCEMBRE 1962
38րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9475 — 38e ANNÉE — Fondateur SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5376

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԷԿ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Գ.

Իրապէս «աշխարհասասան» եղաւ 1914-18ի պատերազմը, որ հրդեհեց ամբողջ Եւրոպան : Բոցերը հասան մինչեւ մեր տունը՝ քանդելով ու լափելով ամէն բան :

Իր աշխարհագրական դժբախտ դիրքին բերումով ռազմադաշտ դարձած՝ մեր հայրենի երկիրը քարուքանդ եղաւ : Դարաւոր պատմութեան եւ անհաշուելի հարստութեան տէր մեր շէն ու բարգաւաճ քաղաքներն ու աւանները մէկ օրէն միւսը մոխիր դարձան : Ջարդերն ու տարագրութիւնը արմատախիլ ըրին Թուրքիոյ բովանդակ Հայութիւնը :

Կայսրութիւններ փլան ու գահեր տապալեցան :

Պատմութեան բեմէն ընդմիշտ անհետացան, անվերականգնելի կերպով, ցարերն ու սուլթանները, որոնց մականին տակ կ'ապրէր հայ ազգը, սահմանին երկու կողմերը :

Ցարական ու սուլթանական բռնակալութեանց դէմ կը պայքարէին երէկ մեր յեղափոխական կուսակցութիւնները :

Ցարական կայսրութեան փլատակներուն մէջէն ծնաւ անկախ Հայաստանը՝ հերոսական կռիւներ մղելէ վերջ օսմանեան բանակին դէմ :

Հայաստանի Հանրապետութեան ստեղծումը գերագոյն վարձատրութիւն մը եղաւ հայ ժողովուրդին համար, յանուն ազատութեան եւ անկախ հայրենիքի իր թափած հեղեղանման արեան պտուղը :

Նեղ էին անոր սահմանները : Սակայն այդ փոքրիկ հողամասին վրայ եղբայրօրէն կ'ապրէին Հայութեան երկու հատուածները : Տեղացին ու եկուորը : Արեւելահայն ու արեւմտահայը : Թրքական գեհենէն ազատուող բեկորներ ապաստանած էին արեւելեան Հայաստանի հողին վրայ :

Արհաւիրքէն վերջ բոլորն ալ լծուած էին հայրենաշինութեան նուիրական աշխատանքին, հայկական կառավարութեան հովանիին տակ :

Զինադադարին, Թրքական բանակի քաշուելէն վերջ, ընդարձակուած էր Հայաստան, երկննալով մինչեւ 1914ի ռուսեւթուրք սահմանագիծը : Մաքրագործուած էին այլացեղ տարրերը, իրականացնելու համար միաձոյլ Հայաստանը :

Սեւրի դաշնագիրը հանդիսաւորապէս նուիրագործած էր անկախ եւ միացեալ Հայաստանը :

Հասած էինք մեր իտէալին : Օժտուած էինք անկախ ազգի յատուկ բոլոր ստորոգելիներով : Օրուան իշխանութիւնը ինքզինք յայտարարած էր «Միացեալ Հայաստանի կառավարութիւն», տէր դառնալով միաժամանակ օտար երկիրներու մէջ ապրող բոլոր Հայերուն, իբրեւ «Ամենայն Հայոց կառավարութիւն» :

Ցարերու եւ սուլթաններու արժանաւոր ժառանգորդները՝ բոլշեւիկներն ու քէմալականները ձեռք ձեռքի տուած խեղդեցին ազատ Հայաստանը, խորտակեցին անոր անկախութիւնը, սեղմեցին զայն նեղ սահմաններու մէջ, — չնչահեղձ ընելու աստիճան, խլեցին անկէ իր պատմական հողամասերը եւ զրկեցին զայն ընդարձակուելու ամէն հնարաւորութենէ :

Եթէ երկու միլիոն բնակիչ ունի այսօր Հայաստան, աւելի քան երկու միլիոն Հայեր կ'ապրին հայրենիքէն դուրս, — Մէկ միլիոն Խ. Միութեան սահմաններուն, նոյնքան ալ սփիւռքի մէջ :

Երէկ անկախ էր Հայաստան : Իր սահմանները ընդարձակելու եւ օտար հողի վրայ ապրող երկու միլոնէ աւելի Հայերը ընդունելու կարելիութիւններ ունէր :

Այսօր Հայութեան կէսը — թերեւս մէկ երրորդը — միայն կ'ապրի կորիզին մէջ, որ ահա՛ քառասուներկու տարիէ ի վեր կը մնայ նոյն նեղ սահմաններով :

Միակ մխիթարական պարագան շինարարական այն աշխատանքն է, որուն լծուած են երկրի մեր հայրենակիցները : Շինարար է մեր ժողովուրդը եւ աշխատասէր : Վկայ՝ երէկի գաղթական Հայերուն զանազան նուաճումները օտար երկիրներու մէջ :

Ուրախութեամբ կ'արձանագրենք հայրենիքին մէջ կատարուած շինարարական բոլոր ձեռնարկները : Հաճոյքով կ'ողջունենք գիտութեան, ճարտարարուեստի, գրականութեան, բանասիրութեան, երաժշտութեան, գեղարուեստի եւ մշակոյթի բոլոր ճիւղերուն մէջ ձեռք բերուած յաջողութիւնները :

Միւս կողմէ ցաւով կը նկատենք արեւմուտքի քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ մեր նոր սերունդին սպառնացող սպիտակ ջարդը : Մեր աչքերուն առջեւ անոնց օրէ օր հալիլը : Ուծանալն ու օտարանալը : Ընդմիշտ կորսուելու տխուր հեռանկարը :

Երէկ, երբ անկախ էր Հայաստան, աւելի երջանիկ էինք, բարգաւաճելու, մեծնալու յոյսերով բաբախուն : Մեր տեղն ունէինք քաղաքակիրթ ազգերու շարքին :

Այսօր խորթ վարչաձեւի մը ենթակայ, ո՛չ մէկ յոյս ունինք ընդարձակելու Հայաստանի սահմանները, — արտաքին չէ, նոյնիսկ ներքինները :

Չունինք անկախութիւն : Մեր ազգային դրօշակը չի ծածանիր ՄԱԿի պալատին առջեւ, ազատ ու անկախ հարիւր տասը ազգերու դրօշներու կողքին : Չունինք դիւանագիտական ներկայացուցիչներ օտար պետութեանց մօտ : Չունինք մեր աթոռը ազգերու արիսպագոսին մէջ : Մեզ կը դասեն «ստրուկ» կամ «գերի» կոչուած ազգերու շարքին :

Ե՞տ գացած ենք թէ առաջ :

ՀՐԱՆՏ — ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

Կը թուի թէ հակառակ վերջին օրերու յոյսերուն, գերմանական դահլիճը կազմելու նոր դժուարութեանց կը բախի Ատենաուըր : Արդարեւ ընկերվարական կուսակցութեան մէկ բանբերին անխոհեմ խօսքն է որ պատճառ դարձած է նոր տարակարծութեանց : Ընկերվարականները դժգոհ են, եւ յոյս ունին թէ պիտի կարենան համաձայնութեան գալ : Ընդդիմութեան ամենէն ներկայացուցչական անձնաւորութիւններէն կազմուած եօթը հոգինոց յանձնախումբ մը ժամադրութիւն ունէր Ատենաուըրի հետ, բայց վարչապետը ջնջեց այդ ժամադրութիւնը : Կ'ըսուի թէ Ատենաուըր կատղած էր իմանալով ընկերվարական կուսակցութեան բանբերին յայտարարութեամբ որ ընկերային — դեմոկրատ երեսփոխաններու մեծամասնութիւն մը դէմ էր քրիստոնեայ — դեմոկրատներու հետ գործակցութեան գաղափարին, եթէ Ատենաուըրը պիտի մնար այդ համախմբման պետը : Կ'ուզէին որ Ատենաուըր արդէն իսկ յայտնէ մեկնումի իր թուականը եւ յանձն առնէ մեկնիլ այդ թուականին :

Ընկերվարական կուսակցութեան պարագլուխները շատ նեղուած են այս կացութենէն որովհետեւ յայտարարած էին կիսապաշտօնական հանդիպումներու ատեն որ դէմ չէին Ատենաուըրի մնալուն : Ատենաուըր խոստացած էր արդէն որ պիտի քաշուի այնպիսի թուականի մը որ թոյլ տայ իր յաջորդին 1965ի ընտրութիւնները պատրաստել : Օլլընհաուըր, կացութիւնը փրկելու համար, հեռագիր մը ղրկած է Գերմանիոյ վարչապետին ուր կը խնդրէ Ատենաուըրէն որ նկատի չառնէ մամուլի գրասենեակի իր պետին յայտարարութիւնը :

Կարգ մը շրջանակներու համաձայն սակայն այս ամբողջը կրնայ պարզապէս իրբեւ պատրուակ ծառայել Ատենաուըրին : Այն կարծիքը կը տիրէ, արդարեւ, որ եթէ Ատենաուըր ուզէր կարգադրութիւն ընել, բանբերի մը խօսքերուն կարեւորութիւն տուող չէ : Ուրեմն Ատենաուըր օգտագործած է իրեն տրուած աննշան պատրուակը որովհետեւ ինք ալ խզում կ'ուզէր :

—o—

ԾԷՆՈՎԱՅԻ փաստաբան մը դատ բացաւ Քենըտիի եւ դը Կոլի դէմ : Նինօ Մուզիօ Սալէ, յանուն մարդկութեան վնասուց հատուցում կ'ուզէ այն վնասներուն համար զորս մարդկութիւնը կրեց հիւլէական փորձերու հետեւանքներով : Փաստաբանը արդէն նման դատ մը ունի Խրուշչեւի դէմ, հաւանաբար երկուքը միացուին :

ԿԱՐՄԻՐ ԲԱՆԱԿԸ 160 զօրաբաժին եւ 70.000 արդիական հրասայլեր ունի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ 500 ԱՄԵԱԿԸ

Ինչպէս որոշուած էր եւ մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած, անցեալ Կիրակի, Դեկտեմբեր 2ին տեղի ունեցան Պոլսոյ պատրիարքութեան հաստատման 500ամեակի հանդիսութիւնները :

Գումգափուի աթոռանիստ Մայր Եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր պատարագը : Հանդիսութեան կը նախագահէր պատրիարք հայրը՝ Շնորհք Արք., իր շուրջն ունենալով Խադ Արք. Աճապահեան, Սահակ Ծ. Վ. Փափազեան եւ Իսահակ Ծ. Վ. Ղազարեան, ինչպէս նաեւ 14 քահանայ հայրեր : Օրուան պատարագիչը եղած է Սուրէն Արք. Քէհեաեան որ կը ներկայացնէր Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքութիւնը :

Մայր Եկեղեցին, այս հանդիսաւոր առիթով, հինգ մասերու բաժնուած էր : Դպիրներուն՝ Ատեանը վերապահուած էր, պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ օտար ու յարանուանական եկեղեցականներու՝ դասերը, Ատեանին երկու կողմերու որոշ սահմանով՝ համայնական մարմիններու ներկայացուցիչներուն եւ անկէ ետք մինչեւ գաւիթ՝ մասնաւոր հրաւիրատոմս ունեցողներու, բարերարներու, մտաւորականներու եւ թաղերու երեւելիներու իսկ գաւիթը յատկացուած էր ժողովուրդին որ վաղ առաւօտեան արդէն լեցուցած էր զայն : Ժամը 11էն վերջ, պաշտօնական եւ օտար անձնաւորութիւնները սկսած են ժամանել : Կարգապահութեան կը հսկէին ոստիկաններ եւ զինուորներ :

Աջակողմեան դասը ամբողջութեամբ յատկացուած էր մեր եւ օտար կղերականներու, իսկ ձախակողմը՝ Պատրիարք Հօր քովը՝ Պոլսոյ Միւֆթիին փոխանորդ, Շիշլիի միւֆթին Նուրի Եփրեմ, Խադ Արք. Աճապահեան եւ Սահակ Ծ. Վրդ. Փափազեան, ինչպէս նաեւ Պոլսոյ համալսարանի վերատեսուչը Օրտ. Փրոֆ. Սըտըք Սամի Օնար, կեդրոնի հրամանատար Զօր. Սելամի Փեքին իր կնոջ հետ, կուսակալութեան եւ քաղաքապետութեան ինչպէս նաեւ էվքաֆներու եւ Թուրք բարենպաստ հաստատութեանց, Կարմիր Մահիկի ներկայացուցիչներ, Կիւլպէնկեան Ֆոնտի Պոլսոյ ներկայացուցիչ եւ Փորթուկալի Պոլսոյ հիւպատոս Տէր եւ Տիկին Ժաք Ապրեվանել եւ Պոլսոյ ծերակուտական Պերճ Թուրան :

500ամեակի առթիւ Վեհափառ Հայրապետի Կոնդակը կարդաց Միլանոյի հոգեւոր հովիւը :

Ս. Պատարագի վերջաւորութեան գլխաւորութեամբ Սրբազան Պատրիարք Հօր բոլոր հայ եկեղեցականները շուրջառազգեստ բեմ բարձրանալով կատարեցին Հոգեհանգիստը երջանկայիշատակ բոլոր Պատրիարքներուն, խոր տպաւորութիւն մը ձգելով ներկաներուն վրայ :

Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ Շնորհք Պատրիարք իր գահուն վրայ ընդունեցաւ շնորհաւորութիւնները օտար անձնաւորութեանց հետեւեալ կարգով .

Միւֆթին, համալսարանի վերատեսուչ, Կեդրոնի հրամանատարը, Կուսակալութեան, փրոթոքոլի տնօրէնը, քաղաքապետարանի փրոթոքոլի պետը, Պոլսոյ ընդհ. դատախազը, քաղաքապետարանի դիւանին ներկայացուցիչը, ծերակուտական Պերճ Թուրան, Կարմիր Մահիկի ներկայացուցիչներ, Կիւլպէնկեան Ֆոնտի ներկայացուցիչ եւ Փորթուկալի հիւպատոս Ժաք Ապրեվանել, Նշանթաշի Կարմիր Մահիկի ներկայացուցիչներ, Թուրք բարենպաստ հաստատութեան ներկայացուցիչներ եւ Վագըֆներու ընդհանուր տնօրէնութեանց ներկայացուցիչներ եւ ապա օտար եւ յարանուանական կղերական դասը հետեւեալ կարգաւ. Հրէից Խախամապետը Տավիտ Ասէօ իր կրօնական եւ աշխարհական հետեւորդներով, Գաղղէացւոց համայնքին Գերապայծառ Կապրիէլ Պաթթալ, Յունաց պատրիարքին կողմէ Էմիլիանոս Սրբազան, Հայ Կաթողիկէ վիճակաւորին կողմէ Հայր Յովհաննէս Վրդ. Զոլաքեան, Վենետիկեան Մխիթարեաններէն Հ. Յակոբոս Ծ. Վրդ. Փոսպըյըքեան եւ Հ. Անտոն Վրդ. Ճիվանեան, Վիեննական Մխիթարեանէն Հ. Գրիգորիս Վրդ. Մանեան, քաղաքիս Անկլիքան եկեղեցւոյ հովիւը թէ անձնապէս եւ թէ Քենթըրպըրիի Արքեպիսկոպոսին անունով որ այս առթիւ յատուկ նամակաւ մը պաշտօն տուեր էր իրեն, Եկեղեցական Միութեան կողմէ Միսիս Վենթ, Հին Ասորիներու Քորեպիսկոպոսը՝ Քաս Սամուէլ, Պուլկար Էքզարքայի աշխարհական ներկայացուցիչները — Էկզարքը հիւանդ ըլլալուն չէ կրցած անձամբ ներկայ ըլլալ —, Բողոքականաց Ատենապետը Պ. Վ. Խարբութլեան եւ Գալֆայեան Տան Մայրը : Օտարներուն եւ Սրբազան Պատրիարք Հօր փոխանակած խօսքերը կը թարգմանէր Պ. Յակոբ Ֆրնտըգ :

Այս շնորհաւորութիւններէ վերջ Երգչախումբին երգած Հրաշափառով ու հանդիսաւոր թափօրով մը Սրբազան Պատրիարք Հայրը Պատրիարքարան առաջնորդուեցաւ ուր մայր դահլիճին մէջ ընդունեցաւ համայնական մարմիններու շնորհաւորութիւնները 500ամեակի առթիւ : Հանդիսութիւններու առաջին մասը այսպէսով վերջ գտաւ :

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ ՆԵՐԳԱՂԹՈՂՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ՀԱՍԱՆ

Լենինականէն կը հեռագրեն թէ Նոյեմբեր 26ին, Լենինական ժամանած է Պարսկահայ ներգաղթողներու խումբ մը եւ արժանացած է ջերմ ընդունելութեան :

Իրանահայերու ժամանումէն առաջ իսկ, որոշուած էր իրենց բնակավայրը եւ աշխատանքը : Նորաբնակները յատուկ «աւտոմեքենաներով» փոխադրուած են իրենց նոր բնակարանները :

ՀՐԱՒԷՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պահակն ալ հրաւիրատոմս տեսնել ուզեց: Տուի զայն, որ քննէ ու մտքէս անցաւ, որ Նեփալի ՄԱԿի ներկայացուցչին կազմակերպած ընդունելութեան երթալը արքայութիւն մտնելու պէս դժուար բան մը ըլլալու է... Երբ տեսայ որ Թուխ պահակը քիչ մը չափ երկար կը քննէր հրաւիրատոմս (մտքէս չանցաւ, թէ անգլերէն կարդալու դժուարութիւն կրնար ունեցած ըլլալ ան), անխորհուրդօրէն ըսի.

— Ես չեմ տպած զայն...

Պահակը իր սպիտակ ակռաները լայն ժպիտի մը մէջ ցուցնելով ըսաւ.

— Սըր, չեմ կարծեր, որ ոեւէ անձ ընդունելութեան մը ներկայ ըլլալու սիրոյն հրաւիրատոմս կեղծելու չափ առաջ երթայ: Եւ նորէն ժպտեցաւ:

Զիս առաջնորդեց վերելակի մը քով եւ տոմսս ինծի ետ տալով ըսաւ.

— Կը բարձրանաք չորրորդ յարկ, ուր ուրիշ մէկը պիտի առաջնորդէ ձեզ:

— Շնորհակալութիւն,— ըսի ու մատս դրի վերելակի կոճակին:

— Նեփալի պատուիրակին ընդունելութեան եկած եմ,— ըսի որոշեալ յարկին վրայ զիս դիմաւորող անձին եւ աչքս չորս կողմ պտըտցուցի՝ տեսնելու համար, թէ ուրիշ Հայեր ալ կա՞ն իմ պատուիս արժանացած:

Չէ՛, ճակտին միսոն ու Հայու դիմագիծ ունեցող մարդ — մարդասանք չկար չորս կողմս:

— Բոպէ մը նստեցէք այս բազմոցին վրայ մինչեւ որ հիւրընկալը հասնի,— ըսաւ մարդը հանգստաւէտ աթոռ մը ցոյց տալով ինծի:

Նստեցայ եւ սկսայ դիմացի երկփեղկ բաց դուռնէն դիտել, թէ ինչպէս սպասեակները կը պատրաստէին սեղաններն ու խմիչքի բաժակները:

Քանի մը հիւրեր եկան ու առաջնորդուեցան ներս: Ապա զիս առաջին անգամ ընդունող պարոնը մօտեցաւ ինծի եւ խոր խոնարհումով մը հարցուց թէ կը փափաքէ՞ի հիմա ներս երթալ:

— Շնորհակալ եմ,— ըսի, բայց չշարժեցայ տեղէս: Այդ պահուն հասաւ Նեփալի պատուիրակը՝ իրեն ընկերացող երկու կիներով ու նիհար երիտասարդով մը, որոնք իրենց ազգային տարազը կը կրէին: Անոնք դիրք գրաւեցին սրահին ներսը, մուտքին մօտ եւ պատրաստուեցան իրենց հիւրերը ընդունելու:

Չես գիտեր ուրկէ հասան երեք նուագածուներ եւ աճապարանքով մտան ներս:

Բոպէ մը ետք ճերմակ ձեռնոցներով եւ սեւ բետենկոտով սպասեակ մը, դրան մօտ կայնած, սկսաւ արտասանել հասնող հիւրերու անունները.

«Մէօսիօ սօ էնտ սօ ու Ֆրանս...
Մէօսիօ սօ էնտ սօ ու Իրլանտ.
Մէօսիօ սօ էնտ սօ ու Մատակասքար.
Մէօսիօ Փափաթուքափօլոս ու Կիպրս»:

Երբ եկող ու ներս մտնող մէօսիօներու թիւը յիսունի մօտեցաւ, իմ ալ ներս մտնելու ատենս հասած համարելով, գացի անուններ կանչողին քով եւ ականջին ըսի.

— Մէօսիօ Արամ Հայկազ ու Արմենիա:

Մարդը, որ վստահաբար ծանօթ էր ՄԱԿը կազմող ազգերու անուններուն, «Սըր, ըսաւ մեծ քաղաքավարութեամբ, Հայաստան Ընդհանուր Ժողովին մէջ առանձինն ներկայացուցիչ ունի՞»:

— Չէ, չունի, Խ. Միութեան ներկայացուցիչը Հայաստանն ալ կը ներկայացնէ:

— Մր. Արամ Հայկազ, կանչեց մարդը անունս:

Նեփալի Ազգերու Ժողովին ներկայացուցիչը այնպէս ջերմ մեծարանքով սեղմեց ձեռքս, որ կարծես ես իր հարիւր տարուան բարեկամը ըլլայի կամ իր երկրին ապագան իմ բարեացակամութենէս կախուած ըլլար: Երկու կիներն ալ սեղմեցին ձեռքս եւ նիհար երիտասարդը ըսաւ, թէ ուրախ էին որ կրցած էի իրենց հրաւէրին պատասխանել:

Այն ատեն խառնուեցայ ներսը եռեւեփող բազմութեան եւ, մօտէս անցնող առաջին ծառայողին ափսէէն բաժակ մը ըմպելի առնելով, մէկ անգամէն կէսը խմեցի:

Ի զուր Հայեր փնտռեցի: Նոյն իսկ մեր Լեւոնը հոն չէր...

Բաժակիս պարունակութիւնը կուլ տալէ եւ երկրորդ մը առնելէ ետք, ներկաներու մեծամասնութեան հետեւելով, սկսայ կապը կտրած հորթի պէս թափառիլ հոս ու հոն եւ անկէ անկէ համեղ օր-տէօվրի կտոր մը նետել բերանս: Երկրորդ բաժակն ալ կուլ տալէս ետք էր որ բարեկամներ շինեցի եւ խօսքի բռնուեցայ անոնց հետ:

— Քանի՞ տարբեր ազգերու ներկայացուցիչներ կան հոս այս պահուն,— հարցուցի անոնցմէ մէկուն:

— Ի՞նչ գիտնամ, յիսո՞ւն, վաթսո՞ւն, ութսո՞ւն... քու ենթադրութիւնդ այնքան ճիշդ է, որքան իմս:

— Դուք որեւէ պաշտօնական հանգամանք ունի՞ք,— հարցուցի խօսակցիս:

— Ես վեց ամիս է վերադարձած եմ Նեփալէն, ուր գացած էի ամերիկեան մեծ առեւտրական տան մը հաշուին ուսումնասիրութիւն մը ընելու:

— Նեփալը ո՞ւր է:

— Երկու մեծ դրացիներու, Թիպէթի— որ Չինաստան ըսել է — եւ Հնդկաստանի միջեւ խեղդուած երկրամաս մըն է:

— Ուրեմն երբ ձին ու ջորին կռուին, իրենք մէջտեղը մնալով կրնան ոտքի տակ երթալ...

— Շա՛տ ճիշդ է. շա՛տ ճիշդ է, այդ է իրենց ալ վախը:

— Ներկաներուն մէջ թուխերը մեծամասնութիւն են,— ըսի սրահին վրայ աչք մը նետելէ ետք:

— Այո, դեռ նոր են եւ, մեծ կարեւորութիւն տալով այս տեսակ ընդունելութեանց, կուգան անպայման:

— Ի՞նչ մեղքս պահեմ, ես ալ շատ կարեւորութիւն տուի եւ քիչ մնաց դրան առջեւ հիւրերու անունները կանչող մարդուն պէս պոչ հագած գայի...

— Կրնայիր նոյն իսկ գիշերանոցով գալ, ըսաւ մարդը լրջօրէն. պիտի կարծէին թէ ազգային տարազ մըն է որ կը կրես... Չե՞ս տեսներ, արդէն ոմանց հագածը գիշերանոցէ տարբերութիւն չունի:

Ժամը 8ին քառորդ կար, երբ հիւրընկալին «մնաք բարի» ըսելով վերելակը առի ու իջայ վար: Գիշերը մեղմ էր եւ դիմացս կը տարածուէր մշտարթուն Նիւ Եորքի կախարդիչ համայնապատկերը: Լուսնի լոյսով ողողուած Իսթ Րիվըրը կը հոսէր անաղմուկ ու բակին մէջ ՄԱԿի մասնակցող հարիւրէ աւելի ազգերու դրօշակները կը թափառէին նեղ հովէն:

— Եւ երեւակայել որ, ըսի ես ինծի այդ բոլորը դիտելով, հեռաւոր Նեփալի մէջ գիւղացի մը իր աքքատիկ անտեսութենէն տուրք տուաւ որ ես ՄԱԿի շէնքին մէջ խրախճան մը ընդունելութեան մը ներկայ ըլլամ, ուտեմ ու խմեմ, ո՞ւր է արդարութիւնը... Յետոյ դէմքս դարձուցի երկինքին.

— Աստուած, այդ գիւղացիի արտին վրայ առատ անձրեւ թափէ, որ պտղաբերուի ու հալալ ընէ կերած խմածս, ըսի եւ, ձեռքերս գրպանս, մտայ գետնուղի՝ տուն գալու համար:

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ԼՐՏԵՍ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

(ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ «ԵՈՒ 2» ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐԸ)

Պատերազմը եթէ ոչ անկարելի դարձնող, գէթ մեծապէս դժուարացնող երկու կարեւոր պատճառներ կան այսօր:

Անոնցմէ մէկը այն է որ, երկու հակառակորդներն ալ,— Միացեալ Նահանգները եւ Խորհ. Միութիւնը,— փոքր տարբերութիւններով՝ նոյն զէնքերն ունին: Միւսը այն է որ, մեր ժամանակաշրջանին, զինուորական գաղտնիքներ գոյութիւն չունին այլեւս: Սակայն այնքան ճիշդ է որ, զարմանք կը պատճառէ նոյնիսկ զինուորականներուն:

Երկրորդ Աշխարհամարտը վերջին պատերազմն էր, որ տեղի ունեցաւ զինուորական մեծ գաղտնիքներով: Եւ ռատարը Դաշնակիցներու պատերազմական վերջին մեծ գիւտն էր, որ անծանօթ մնաց Գերմանացիներուն, մինչ Վ. 1 եւ Վ. 2 հրթիռները Գերմանացիներու վերջին գիւտն էին:

Մաթա Հարիներու, Լորէնսներու, Կիկերոններու, Ֆոն Պաբէններու եւ Ամբլէրներու դարաշրջանը անցաւ անվերադառնալի կերպով: Ռոզենպերկներու, Ֆուքսերու, Պարկէսներու, Մաք Լինլերու եւ իրենց անհատական գաղտնիքներով մէկ քանի տարի առաջ աշխարհը յուզումի մատնող շատ մը ուրիշ լրտեսներու նմանները այլեւս գոյութիւն պիտի չունենան:

ԼՐՏԵՍ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

1959 Մայիս մէկին նշանաւոր լրտեսութիւնը մեռաւ եւ տեղը՝ անշունչը ծնաւ: Այն օրը, ամերիկեան «Եու 2» նշանաւոր սաւառնակը, Սվերտլովսկի վերեւ, խորհրդային հակաօդային հրետանիի կրակէն խորտակուեցաւ եւ սաւառնորդ Փաուըրս Ռուսերուն յայտնեց իր առաքելութիւնը:

«Լոքհիտ»ի այն սաւառնակին մէջ կար լուսանկարչական ապշեցուցիչ մեքենայ մը, որ կրնար ամէն ինչ տեսնել ու նկարել այնպէս՝ ինչպէս եթէ իր մօտիկը գտնուած ըլլային: Սաւառնակը խորհրդային եւ թրքական սահմաններէն ճամբայ ելած էր եւ պիտի երթար դէպի Հիւսիսային Ծով, ամբողջ Եւրոպական Ռուսիոյ վերեւէն անցնելով եւ չորս հազար հինգ հարիւր քիլոմեթր ճամբայ կտրելով: Այս ժամանակամիջոցին, իր նշանաւոր լուսանկարչական մեքենան խորհրդային հողէն հազարաւոր լուսանկարներ պիտի առնէր եւ այդ լուսանկարներէն, ամերիկացի «լուսանկարի մեկնաբաններ» կարեւոր եզրակացութիւններ պիտի հանէին: Սակայն, այն առաքելութիւնը ձախողեցաւ կամ մատնուեցաւ: Ոչ ոք իմացաւ ե՞րբ եւ ի՞նչպէս: Փաուըրս ազատ արձակուեցաւ, բայց, Ամերիկա դառնալէ ետք անշուք մնաց: Կինը ամուսնալուծում պահանջեց: Բայց, «Եու 2» սաւառնակները շարունակեցին իրենց թռիչքները եւ իրենց հսկողութիւնները: Մինչեւ այսօր կը մրցակցին արբանեակներուն հետ, որ նշանաւոր լրտեսներ են Անջրպետին մէջ:

ՔՈՒՊԱՅԻ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Բայց, եթէ Փաուըրսի «Եու 2»ը Զօրամեծերու Փարիզի խորհրդաժողովին ձախողման պատճառ եղաւ, նոյն ձեւի ուրիշ սաւառնակներ, վերջին մէկ քանի շաբաթներուն, Քուպայի տագնապին պատ-

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Կիւրեղ աղայի երախաները, տասը տարեկան Գրիգորը եւ տասն ու չորս տարեկան Սիրունը, ապշահար եւ միաժամանակ դողահար, կանգնել էին պատի տակը, դիտում էին եւ ոչինչ չէին հասկանում:

Որքան որ Կիւրեղ աղան եւ Հաջի Բոբոն իրար տուն չէին գնում գալիս եւ իրար երես չէին տեսնում, բայց երախաները գրեթէ ամէն օր Հաջի Բոբոյի տանն էին:

Հաջի Բոբօ սիրում էր երախաներին, թէեւ աղքատ եւ տխուր, բայց միշտ զուարթադէմ եւ շաքարեղէնի մի կտոր գտնելի գրպանում, նրանց դիմաւորում էր եւ գրկում, գգւում եւ կուրծքին սեղմում:

Հաջի Բոբոն նորից եադման քաշեց գլուխը եւ սկսեց գնալ, երախաները նրա ետեւից աղաղակեցին լացով եւ գարգառանքով:

— Հաջի Բոբօ, Հաջի Բոբօ, կեցիր, ո՞ւր կ'երթաս:

Հաջի Բոբոն այս անգամ սիրտ չունէր որեւէ ձայն լսելու, առանց ետեւը դառնալու, գնաց երերուն դողդոջ քայլերով եւ եադմայի տակ բուռ բուռ արցունք թափելով:

Կիւրեղ աղան, խանութ չհասած, մըտաբերեց ամբողջ անցեալը.—

Հայրը, Հաջի Սուքիաս աղան, մեռաւ քսան տարի առաջ՝ փոքրիկ ժառանգութիւն թողնելով իր մէկ հատիկ աղջկան: Կիւրեղ աղան մտաբերեց ամենափոքրիկ մանրամասնութիւններով, թէ ինչ միջոցներով կարողացաւ իր քրոջ՝ Հաջի Բոբոյի բաժինը չտալ: Այն ժամանակ Հաջի Բոբոն ականջ չկախեց, որովհետեւ նրա արհեստաւոր ամուսինը տունը լաւ էր պահում, կարօտ չէր. այն ժամանակ Հաջի Բոբոն արդէն տասներեց տարեկան տղայ ունէր, կը մեծնար, պապայիկիդ կը դառնար, մտածում էր Հաջի Բոբոն. կ'ապրեցնէր իրեն, եթէ մինչեւ անգամ ամուսինն էլ չլինէր. բայց մեռաւ ամուսինը, մեռաւ եւ նրա որդին, այժմ պառաւած, մենակ եւ աղքատացած, չունենալով ոչ մի յոյս ապրելու, եկել էր իր դուռ:

Անցեալի այս մտաբերումը, սակայն, ոչինչով չփափկացրեց Կիւրեղ աղայի սիրտը եւ մտքում կրկնեց.

— Պիտի չտամ. գնում թող տանէ:

Կիւրեղ աղան դանդաղ քայլերով շարունակեց ճանապարհը դէպի խանութ: Ճանապարհին որքան որ ջանաց մոռանալ կէս ժամ առաջ տանը պատահած դէպքը, չկարողացաւ: Պարզ, ծանր եւ ուժգին բախումի նման նրա հոգու դրան զարնըւում էին Հաջի Բոբոյի խօսքերը.— «Ծակծկիս ու անանկ տախտակին վրայ եյլես»:

Հանդիպեց ծանօթների:

— Բարի լոյս:

— Բարի լոյս, Կիւրեղ աղա, ինտո՞ր ես

— Շատ աղէկ, պատասխանեց Կիւրեղ աղան սովորականից աւելի բարձր եւ զուարթ շեշտով, բայց ոչ միայն հետը խօսողին, այլեւ իրեն անգամ կեղծ թուաց այդ բարձր եւ զուարթ շեշտը:

— Դատդ ի՞նչ եղաւ, հարցրեց Կիւրեղ աղան:

— Էհ, կերանք գնաց, պատասխանեց Սահակ աղան:

Կիւրեղ աղան գիտէր դատի կուլթիւնը: Որքան որ դիմացինը հեշտութեամբ, առանց խղճի ծանրութեան, թեթեւ սրտով ասաց թէ կերանք գնաց, Կիւրեղ աղան ինքը չկարողացաւ հեշտութեամբ եւ թեթեւութեամբ անդրադառնալ այդ հարցին, որովհետեւ այդ իսկ պահին նրա հոգու դրան աւելի պարզ, աւելի ծանր եւ աւելի ուժգին զարնուեց Հաջի Բոբոյի խօսքերը.— «Ծակծկիս ու անանկ տախտակին վրայ եյլես...»:

— Տայիր որ երթար, աղէկ չէս ըներ, նկատեց Կիւրեղ աղան:

— Հա, հա, պաչեց Սահակ աղան:

— Վայ, ես քու սուրբ փէշերու՝ մեռնեմ, խղճմտանքդ արթնցեր է... հեգնեց նա:

— Հիմա ինատ կ'ընես, չես տար ամա տարիներ չես մոռնար, անկեղծօրէն ասաց Կիւրեղ աղան:

Այլեւս խօսակցութիւնը չշարունակուեց, որովհետեւ Սահակ աղան, կարեւորութիւն չտալով Կիւրեղ աղայի խօսքերին, շարունակեց ճանապարհն անվրդով:

Այդ հարցն էլ մօտաւորապէս Հաջի Բոբոյի հարցի նման էր: Սահակ աղան յաջողել էր, հօրեղբօր մահից յետոյ թաքցնել նրա փողը եւ չտալ հօրեղբօր որդուն:

Վերջինս դիմել էր դատարան եւ գործը տանուլ էր տուել (կորսնցուցեր):

— Երանի քանի տարի առաջ տուած լինէի, վերջանար... ասաց Կիւրեղ աղան մտքում:

Ճիշդն ասած ինքը չէր ասում, այլ այն ուժգին եւ ծանր բախումը, որ զարնւում էր նրա հոգու դրանը եւ ասել տալիս:

Կիւրեղ աղան հասաւ խանութը, բաց արաւ, դուռ եւ առաջին փեղկը բաց անելուց յետոյ, երբ խանութի ներքնակողմի մութը փախաւ դրսից խուժող լոյսի առաջ, ըստ սովորութեան խաչակնքեց եւ նորից յիշեց Հաջի Բոբոյի խօսքը — կարծես կողքին կանգնած՝ ականջին շշնջաց — Ծակծկիս ու անանկ տախտակին եյլես:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(3 Շար.)

ճառ դարձան : Ինչպէս , ամերիկեան «Եու 2» սաւառնակներ , առաջին անգամ ըլլալով՝ երեւան հանեցին, Քուպայի հողին վրայ Խորհրդային Միութենէն փոխադրուած միջակ հրթիռի խարիսխներու գոյութիւնը : Այդ հրթիռները , միայն տասը վայրկեանէն կրնային հարուածել Քանավերալի հրուանդանը եւ փուլի վերածել Միացեալ Նահանգներու այնտեղ ունեցած Անջրպետի մեծագոյն նաւահանգիստը :

ԱՄՊԵՐՈՒ ԸՆԴՄԷՋԷՆ

«Եու 2»ները ի՞նչպէս գտան այդ կայանները : Գտան՝ «շրջանիկ լուսանկարում»ի կատարելագործուած դրութեան շնորհիւ, որ մեր ժամանակաշրջանի լրտեսական մեծագոյն միջոցն է , որուն շնորհիւ կարելի է թիրախ մը լուսանկարել շատ բարձրէն եւ թիրախէն մինչեւ 160 քիլոմեթր հեռուէն :

«Լոքհիտ Եու 2» սաւառնակները շատ թեթեւ օդաչուղ սաւառնակներ են , որ մինչեւ երեսուն հազար մեթր բարձրութեան վրայ եւ ձայնի արագութեամբ կը թռչին : Այդ բարձրութեան վրայ մեքենան կը մարեն եւ առանց լռելու , սաւառնելով՝ ահագին տարածութիւններ կը ճեղքեն : Ասկէ զատ , ռատարները խաբող մեքենաներ ունին : Պտուտակին տակի կողմը ունին անդրմանիշակագոյն ճառագայթներով գործող լուսանկարչական խոշոր մեքենայ մը , որ հազարաւոր մեթր երկարութեամբ ժապաւէններ կը քաշէ : Սաւառնակները պէտք չունին թիրախին վերեւէն անցնելու, զայն լուսանկարելու համար : Կրնան քովէն եւ անկէ 160 քիլոմեթր հեռուէն թռչիլ, առանց իրենց լրտեսած երկրի օդային մարզը բռնաբարելու : Լուսանկարչական մեքենային աչքը ամէն ինչ կը տեսնէ , ամենայն մանրամասնութեամբ : Երեսուն հազար մեթր բարձրութենէ կրնայ լուսանկարել մինչեւ անգամ ելեկտրականութեան թել մը կամ պզտիկ կենդանիներ , նոյնիսկ եթէ սաւառնակներուն ու թիրախին միջեւ ամպերու թանձր խաւ մը ըլլայ : Հողի ամէն մէկ քառակուսի մեթր կը տպագրուի ժապաւէնի ժխտական մասին վրայ : Այս՝ օդէն առնուած լուսանկարները , մասնաւոր աշխատանոցներու մէջ իրարու կը միացուին եւ այսպէսով կը ստեղծուի ամբողջութիւն մը , հսկայ լուսանկար մը , որուն վրայ կը հակին լուսանկարներու մեկնաբանները եւ կը ջանան ճշդել հրթիռի խարիսխի մը շուրջ երեւցող ինքնաշարժներու տեսակն ու վաճառանիշը : Անոնք կրնան նոյնիսկ բեռնատար ինքնաշարժին գոյնը ճշդել եւ ըսել թէ՝ անոր մէջ քանի՞ հոգի կան եւ ինչ հագուստ հագած են ...

ՓԱՍՏԵՐՈՒ ՀԱՄԱԴՐՈՒՄ

Բնականաբար , նկարներու մեկնաբանները , մասնագէտներու գործակցութեամբ շատ աւելի դիւրաւ կրնան ճշդորոշել ժապաւէնին մէջ երեւցող հրթիռներու տեսակները , տրուած ըլլալով որ , մասնաւորաբար խորհրդային հրթիռները բեռնատար ինքնաշարժէ մը շատ աւելի զանգուածեղ են : Ժապաւէնի լուսանկարները կը բաղդատուին խորհրդային պարբերականներու մէջ հրատարակուած կամ Մոսկուայի տողանցքներու ընթացքին ցուցադրուած հրթիռներու լուսանկարներուն հետ եւ այսպէսով դիւրաւ կը գտնուին անոնց տեսակը , չափը , շինութեան թուականը եւ օգտակար ուրիշ մանրամասնութիւններ : Լուսանկարներու մեկնաբանները , հրթիռները կրնան ճանչնալ նոյնիսկ իրենց պզտիկ մասնիկներէն , իրենց անձնակազմէն եւ իրենց խարիսխներէն :

Քաղեց ՎԱԶՐԻԿ

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ ՄԱՄՈՒԼԸ

«Տէյլի Էքսփրէս»ի Նոյեմբեր 26 թիւին մէջ Փիթըր Ջէմպըրզ կը գրէ ·

Թերեւս մրցումներու արդիւնքները աչքէ անցուցած ատեն ձեր ուշադրութենէն վրիպած է թէ շաբաթավերջին հայ այբուբենի հնարիչ Մեսրոպ Մաշտոցի 1600րդ տարեդարձն էր :

Ես ալ պիտի փախցնէի այս դէպքը եթէ յանկարծ հեռաձայնը հնչէր : Լուսանկարիչ Այտա Քարն (հայազգի) էր :

— Մեսրոպ Մաշտոցի հանդիսութեան պիտի գա՞ս , հարցուց :

— Հա – հա , պատասխանեցի խոհեմօրէն եւ պահ մը վերջ հարցուցի , ի՞նչ :

— Ամբողջ աշխարհի Հայերը կը տօնեն զայն , ըսաւ Օր· Քար :

Եւ նշանաւոր Հայերու անունները տուաւ Ուիլեըմ Սարոյեան՝ Ամերիկացի թատերագիրը , Անաստաս Միկոյեան՝ Խորհրդ· Ռուսիոյ փոխ – վարչապետը , Օթթաւայէն աշխարհահռչակ լուսանկարիչ Քարշ , Այտա Քար Լոնտոնցի լուսանկարիչ ...

— Մէկ խօսքով , բոլոր նշանաւոր Հայերը , ըսաւ Այտա Քար :

ԱՅՏԱ ԿԸ ՍԽԱԼԻ

Այտա Քար կը սխալէր սակայն : Հեռաձայնեցի Անգլիոյ ամենահռչակաւոր Հայուն՝ Նուպար Կիւլպէնկեանի եւ հարցուցի ·

— Ներկայ պիտի ըլլա՞ք Մեսրոպ Մաշտոցի հանդիսութեան :

— Ոչ , պատասխանեց կտրուկ կերպով :

Պատմութեան մէջ Քրիստոնէութիւնը առաջինը ընդունող աշխարհի չորս միլիոն Հայերու կէսը կ՚ապրի , Խորհ· Միութեան մէջ :

Բացի Անգլիաբնակ 3500 Հայերէն մեծ բազմութիւն մը հաւաքուած էր հանդիսասրահին մէջ :

Փարիզէն եւ Քէմպրիճէն ժամանած փրոֆէսէօրները կը խօսէին «հանճարեղ» Մեսրոպի մասին :

— Մեսրոպ մեր եկեղեցւոյ սուրբն է , յայտարարեց Լոնտոնի Հայոց Առաջնորդ Պաւլ Եպիսկ· Թումայեան : Ան տեսիլքի մը մէջ տեսած էր այբուբենը :

Իր տեսակին մէջ միակ եւ 36 տառերէ բաղկացեալ — հայերէն տառերով այսպէս կը գրուի մեր թերթին անունը ·—

ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍ

Հանելուկի՞ կը նմանի : Լեզուագէտներ կ՚ըսեն թէ գեղեցիկ ու պարզ է եւ իր՝ փօնէթիք՝ կատարեալ , հայերէնը :

— Անգլերէնի մէջ աուկ հնչելու ութ տարբեր ձեւեր ունինք , ըսաւ Քէմպրիճի Համալսարանի լեզուաբաններէն Տոքթ· Տէյվիտ Տիրինկըր , անդրադառնալով Անգլերէն լեզուի անբաւարարութեան : Եթէ Անգլիացիներս ալ Մեսրոպ Մաշտոց մը ունեցած ըլլայինք , պէտք պիտի չունենայինք մեր այբուբենը Լատիններէն փերցնելու եւ մեր լեզուն չարչարելէ պիտի փրկուէինք , եզրակացուց Տոքթ· Տիրինկըր :

Ինչ ըսենք , այլեւս շատ ուշ է : Ամէն մարդ մեր ճամբուն կը հետեւի : Թուրքերը երեսուն տարի առաջ լատինացուցին իրենց այբուբենը , Արաբներն ու Չինացիներն ալ մտադիր են նոյնը ընել : Եւ եթէ Տէյլի Էքսփրէս հայերէնով հրատարակութեան չձեռնարկէ , դուք անգամ մըն ալ երբեք պիտի չտեսնէք հեռուեալը : (Հոս անգլերէն թերթը հայատառ քլիշէ մը ըրած է Տէյլի Էքսփրէս անունին) :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ , հայագիտական ուսումնաթերթ , հրատարակութիւն Վիեննայի Մխիթարեան Միաբանութեան : Թիւ 5 – 8 , Մայիս – Օգոստոս , 1962 :

ՏԵՍԱԿԱՆ ՔՆՆԱԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԵՐ , գրեց Գէորգ Աճէմեան , Պէյրութ , 1962 :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԵՐՋԱՆԻԿ ԵՒ ԱՊԵՐՋԱՆԻԿ ԶՈՅԳԵՐ

«Ի՞նչպէս կրնաք ամուսնացած ըլլալով երջանիկ ապրիլ »

Անգլիացի գրագիտուհի Հ· Հարտի վերջերս հրատարակեց «Ի՞նչպէս կրնաք ամուսնացած ըլլալով երջանիկ ապրիլ » տարօրինակ խորագրով գիրք մը : Ինքնատիպ գործ մըն է ասիկա , ուր հեղինակը կենդանի օրինակներով իր տեսակէտները կը պարզէ ամուսնացած զոյգերու ներդաշնակ կենակցութեան մասին : Այս կերպը՝ որ «Ամուսնացեալներու պատմական շարժանկար » կրնայ կոչուիլ՝ ընթերցողին մօտ բաւական հետաքրքրութիւն կը ստեղծէ :

Տիկին Հարտի իր գրքի առաջին մասին մէջ կը զբաղի տիպար զոյգերով , այսինքն , այն զոյգերով , որոնց կենակցութիւնը իսկապէս երջանիկ եղած է : Ահաւասիկ մէկ քանի օրինակներ :

Երբ Պարոն Ալպէր Մասոն մեռաւ , իր կինը այնքան ազդուեցաւ , որ շուտով իրեն հետեւեցաւ միւս աշխարհը եւ թաղուեցաւ իր կողքին : Բանաստեղծ Ուաթթըն այնքան յուզուեցաւ անոնց այս մեծ սէրէն , որ անոնց համար հետեւեալ տապանագիրը գրեց · «Ան՝ մեռաւ : Կինը ջանաց ատեն մը առանձին ապրիլ : Բայց , չկրցաւ » :

Մարդուն մէկը որ չէր գիտեր Տոքթ· Ճոնսընի ամուսնացած եւ կնոջը մեռած ըլլալը , օր մը հարցուց անոր , թէ կին ունենալուն ինչ ըլլալը գիտէ՞ր : Ճոնսըն պատասխանեց · « Գիտեմ թէ ինչ ըսել է կին ունենալ ու գիտեմ թէ ինչ ըսել է զայն կորսնցնել : Կինս կորսնցուցած օրս , սիրտս կտոր – կտոր եղաւ » :

Երկրորդ մասին մէջ , անգլիացի գրագիտուհին կը զբաղի ձախողած ու դժբախտ զոյգերով : Ահաւասիկ մէկ քանի յատկանշական պարագաներ ալ :

Սկովտացի գիւղացի մը , օր մը ըսաւ գիւղի տէրտէրին · « Կը կարծէի թէ՝ անվերականգնելի վնասի մը ենթարկուած էի այն օրը , երբ կինս ու կովս անդունդ մը ինկան ու մեռան երկուքն ալ : Սակայն վնասը այնքան ալ մեծ չէ : Քաղաք գացի եւ աւելի գեղեցիկ կին մը ու աւելի լաւ կով մը գտայ » :

Թոմաս Նաշ անուն մէկը , կտակով՝ արհամարհելի ըլլալէ շատ հեռու եղող տարեկան յատկացում մը ձգեց Ուեսթմինսթըրի ժամկոչներուն , պայմանաւ որ՝ ամէն տարի , իր ամուսնութեան տարեդարձին օրը եկեղեցիին զանգակները տխրաձայն հնչեցնեն իսկ բերկրաձայն , իր կնոջ մահուան տարեդարձին օրը :

Տիկին Հարտիի գիրքը լեցուն է լաւ ու գէշ այսպիսի օրինակներով :

ԵԸԼՏԸՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

Ա·

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Յունուարին էր :

Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին ոստիկանութիւնը տենդոտ գործունէութեան մը մէջ էր , ամէն օր նոր դէմք մը կը զարնէր աչքի , Սոֆիայի փողոցներուն մէջ :

Արտասովոր եռուզեռ մը գրեթէ բոլոր շրջանակներուն մէջ :

Տուները , խանութները , սրճարանները , բոլոր հաւաքոյթներուն մէջ , նոյն խօսակցութիւնը , նոյն նիւթին վրայ :

Սոֆիայի Օսմանեան գործակատարին բնակարանին մէջ ալ աւելի մեծ գործունէութիւն մը , Պոլսէն նոր լրտեսներ եկած էին :

Ինչո՞ւ այս անսովոր շարժումները , ինչո՞ւ այս իրարանցումը , ոստիկանութեան թէ բնակչութեան բոլոր խաւերուն մէջ :

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Գ· Ընդհանուր Ժողովը պիտի գումարուէր Սոֆիա :

Դաշնակցութեան պատգամաւորները , կարեւոր գործիչներուն հետ , հետզհետէ կը հասնէին Սոֆիա , զանազան վայրերէ :

Քրիստափոր Միքայէլեան եւ Սիմոն Զաւարեան , Ժընեւէն , իբրեւ ներկայացուցիչներ՝ Արեւմտեան Բիւրոյին : Ֆըլէ Ջօջ Ազա՝ պատգամաւոր եւ Շահպազ գործիչ , Վասպուրականէն : Վարդօ , Իզմիրէն : Աշոտ , Եգիպտոսէն : Թորգոմ , իբրեւ գործիչ : Երկաթ եւ Մշեցի մը , Լեռնավայրէն՝ (Սասուն) : Ռուհիկը եւ Յարութիւն Գալֆայեան (երկու ձայնով) Կիլիկիայէն : Մարթին , ինքնակոչ : Կարապետ Պիոնեան , Պալքանեան կոմիտէի կողմէն : Սաֆօ , Զալլաեան եւ Համամճեան (Կարսի պատգամաւոր) , Կովկասէն : Սամսոն Յարութիւնեան , Պարսկաստանէն (Ատրպատականի պատգամաւոր) : Ուսանող մը , Երեւանէն : Ազատէր , Եւրոպայի Ուսանողական Միութենէն : Տոքթ· Զավրիէվ եւ Տոքթ· Լորիս Մելիքոֆ , Եւրոպայի քանի մը կեդրոններէն :

Անոնց ներկայութիւնը Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ , մեծ հաճոյք կ՚առթէր Մակեդոնացի յեղափոխականներուն :

Այս վերջինները , Սոֆիա ապաստանած , հեռուէն կը վարէին Մակեդոնիոյ յեղափոխութիւնը , հսկելով Եւրոպական Թուրքիոյ զանազան քաղաքներուն ու գիւղերուն մէջ ի գործ դրուած դաւադրական գործողութիւնները , ինչպէս լեռներուն մէջ գործող հրոսախումբերուն ապստամբական շարժումները : Օգտուելով իրենց եղբայրակից Դաշնակցական պատգամաւորներուն ներկայութենէն , ամէն օր խնջոյքներ կը սարքէին եւ շքասեղաններ կուտային ի պատիւ Հայ Յեղափոխութեան զինուորներուն , եւ աւելի կ՚ամրապնդէին եղբայրակցութեան ներքին կապերը , որոնք արդէն գոյութիւն ունէին Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան ու Մակեդոնական կազմակերպութեան միջեւ :

Երկու կարեւոր կեդրոններու պատգամաւորները միայն դեռ չէին հասած , Ամերիկայի պատգամաւորը , եւ Արեւելեան Բիւրոյի (Կովկաս) ներկայացուցիչները :

Ներկայ պատգամաւորներուն թիւը կը հասնէր արդէն քսանհինգի , ինչ որ օրինաւոր մեծամասնութիւն մըն էր :

Պուլկար կառավարութիւնը , Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան եւ Մակեդոնական կոմիտէին միջեւ կնքուած եղբայրական դաշինքը նկատի ունենալով միշտ , մասնաւոր համակրանք մը կը տածէր հայ յեղափոխական պատգամաւորներուն հանդէպ , որոնք ամէն տեղ ջերմ ընդունելութիւն եւ անկեղծ աջակցութիւն կը գտնէին :

Սակայն ներկայ պատգամաւորները կը սկսէին տակաւ տաղտուկ զգալ եւ կը տրտնջային բացակայող պատգամաւորներուն դէմ :

Ինչո՞ւ դեռ չէին հասներ , ինչու կ՚ուշանային արդեօք Արեւելեան Բիւրոյի ներկայացուցիչը՝ Աւետիք Սահակեան , Ամերիկայի պատգամաւորը Պարգեւ ու գործիչը՝ Վռամեան :

Արեւմտեան Բիւրոյի ներկայացուցիչներէն Քրիստափոր Միքայէլեան , պատգամաւորներուն դժգոհութիւնը քիչ մը մեղմելու համար , քանի մը նախնական նիստեր գումարեց — թէեւ ոչ — պաշտօնական — որոնց մէջ պատգամաւորները զիրար աւելի լաւ ճանչցան եւ իրարու գաղափարները շօշափեցին մօտէն :

Բնականաբար երկար պիտի չկրնար տեւել իրերու այս վիճակը , պատգամաւորները , հեռաւոր վայրերէ եկած , ձիւնին ձմեռին , իրենց վաստակներէն հեռու , գանգատները կը շեշտուէին ամէն կողմէ · անհամբերութիւն մը , տենդային աճապարանք մը կը նկարուէր բոլորին դէմքերուն վրայ :

Վերջապէս , հիւծիչ ու ընդվզեցուցիչ սպասումներէ վերջ , որոշուեցաւ գումարել Ընդհանուր Ժողովը , առանց այլեւս սպասելու Արեւելեան Բիւրոյի ներկայացուցիչներուն եւ Ամերիկայի պատգամաւորներուն :

Եւ ահա՛ ժամանեցին անոնք ալ :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(1 Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հայկանուշ Քիւրքճեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՔԻՒՐՔՃԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Տարագճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց մօր՝

ՏԻԿԻՆ ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ՃԵՐՄԱԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

Այս առթիւ իր մօրը՝ յիշատակին Տիկին Տարագճեան 30 Ն. Ֆ. Կապոյտ Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սըրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10ին, Հայրենակից Նաճարեանի ագարակը: Անդամներու ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը», Կիրակի, Յունուար 27:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Ռուբէն» Ուս. Միութեան հերթական ժողովը այսօր Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Նոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ Լէ գ'Օլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Լուի «Ակնունի» ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, դպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ եկեղեցւոյ շինութեան հանգանակիչ յանձնախումբը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, բողոքականաց ժողովարանը, էնփաս տէ Միւռիէ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հաճի Էլմայեան եւ իր եղբայրը՝ Յակոբ Էլմայեան, Կեսարիա-Էլքիլէզէն, որ 1917էն ի վեր Կեսարիայէն հեռացուած են: Վերջերս անուղղակի կերպով լուր ունեցայ թէ ողջ են: Եթէ ոեւէ մէկը տեղեկութիւն ունի, կը խնդրենք որ իմացնեն Արթին Էլմայեանի, իրենց եղբօր, Հօմ Առմէնիէն, 107 Ավընիւ Լիոթէ, Սէն Ռաֆայէլ, (Վառ), Ֆրանս:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԳԻՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ
ԱՄՍԱԳՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ
ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ (12)

Նուիրուած՝

ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Այս բացառիկ թիւէն տպուած են յաւելեալ օրինակներ, մեր բաժանորդներէն զատ, փափաքողներուն դրհացում տալու համար:

Գրութիւններ ունին՝ Համաստեղ, Գ. Մխիթարեան, Մ. Իշխան, Ա. Սահակեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Բ. Թաշեան, Ա. Երկաթ, Լ. Գարմէն, Գ. Գեղակ, Երուանդ Փամպուքեան, Բ. Փափազեան, Յ. Գեղարդ, Պ. Սնապեան, Եդ. Պօյաճեան, Կ. Սասունի:

Հատուածներ՝ Ն. Աղբալեան, Սիամանթօ, Պ. Սեւակ, Գ. Էմին, Լեզուաքան Ժ. Կիւրճեէֆ:

Ստանալու համար դիմել Հայ Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՄՐՊԱՋԵԱՆԻՆ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՊԱՏԻՒԻՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 16ին, Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էՆ 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷՔԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — **Attractions**
ԽԱՂԵՐ — **BAR**
ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ — **BUFFET**

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ
185, BD. JEAN JAURES — 15, AV. ANDRÉ MORIZET — BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

GRANDE NUITÉE DU NOR SEROUND

Նուագախումբ HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ, ԼՕԳՈՒՄ, Սուսամ-ՀԷԼՎԱ
ԹԱՀԻՆ, ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ), ՎԱՐԴԻ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE — MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

Խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 8 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
SAMEDI 8 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9476 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5377

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՇՐՋԱՆԻ ՍԵՄԻՆ

—o—

Նորընտիր Ազգային Ժողովը իր առաջին նիստը գումարեց Հինգշաբթի օր եւ ընտրեց իր դիւանն ու զանազան յանձնախումբերը :

Խորհրդարանական կեանքը մտաւ իր բնականոն հունին մէջ :

Օրակարգի ամէնէն հրատապ հարցն է 1963ի ելեւմտական ծրագրի քուէարկութիւնը : Անոր համար Ազգ. Ժողովը Դեկտեմբեր 21ին իր սովորական նստաշրջանը փակելէ վերջ արտակարգ նիստի պիտի հրաւիրուի յաջորդ օրն իսկ, որպէսզի զրաղի պիւտճէի քննութեամբ :

Վերջին ընտրութիւնները հիասթափութիւն պատճառեցին բոլոր անոնց, որոնք այս կամ այն նկատումով հակառակ դիրք էին բռնած Հանրապետութեան նախագահին դէմ :

Ձախակողմեան կուսակցութիւնները, մանաւանդ ընկերվարականներն ու համայնավարները — որոնք սովորական ժամանակ իրարու դէմ կը պայքարին, — միացեալ ճակատ կազմեցին՝ արգելք հանդիսանալու համար անհատի իշխանութեան յաւերժացման :

Անոնց ուժ տուին բոլորովին կարգ մը կազմակերպութիւններ, նոյնիսկ թունդ աջակողմեան ազգայնական տարրեր, որոնք հակառակ էին տը Կոլի ալժերական քաղաքականութեան :

Հանրաքուէին «Ո՛չ» պատասխանելու համար սաստիկ էր եղած պայքարը : Պետական խորհուրդը, Ծերակոյտի նախագահը, Հանրապետութեան նախկին նախագահներ եւ բազմաթիւ կարեւոր օրաթերթեր հակասահմանադրական հռչակած էին հանրաքուէն : Հակառակ այդ բոլորին տը Կոլ տարաւ յաղթանակը, թէեւ տկար համեմատութեամբ :

«Ոչ»ի կողմնակիցները չարունակեցին իրենց դիմադրութիւնը երեսփոխանական ընտրութեանց առթիւ, ընդդէմ տը Կոլեան թեկնածուներու :

Անոնք կրկին ձախողեցան :

Հանրային կարծիքը մեծ զարմանքով ընդունեցաւ ընտրութեանց արդիւնքը : Իւ Էն Էռն ու Իւ Տէ Թէն (որոնք քանի մը օր առաջ ձուլուեցան) տարեր էին ջախջախիչ յաղթանակ մը, աւելի փայլուն քան չորս տարի առաջ, երբ կացութիւնը աւելի նպաստաւոր էր իրենց համար :

Հանրապետութեան նախագահն ու վարչապետ Փոմփիտու — որ իր պաշտօնին վրայ վերահաստատուեցաւ — ապահով են այժմ, որ Ազգային Ժողովը ո՛չ մէկ կերպով կրնայ դիրք բռնել իրենց դէմ :

Նոր ընտրութիւնները ամրապնդեցին նաեւ ընկերվարականներու եւ համայնավարներու դիրքը Ազգ. Ժողովին մէջ : Առաջինները 43ի փոխարէն 67 երեսփոխան ունին հիմա : Իսկ համայնավար երեսփոխաններու թիւը 10էն 41ի բարձրացաւ :

Համայնավարները առաւելագոյն չափով պիտի ջանան օգտագործել իրենց ընդդիմադիրի դիրքը, հանրութեան առջեւ ներկայանալու համար իբրեւ յառաջապահները հակատըկոլեան ճակատին :

Ընկերվարականները սկսած են արդէն ձերբազատուիլ համայնավարներէն, որոնց հետ ժամանակաւորապէս գործակցած էին, երկուստեք շահեր ապահովելով :

Միւս կուսակցութիւններն ալ հետզհետէ կը ճշդեն իրենց դիրքը նոր շրջանի սեմին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐԸՆՏԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲԱՑՄԱՆ ՆԻՍՏԸ

—o—

ՇԱՊԱՆ – ՏԷԼՄԱՍ ՆԱԽԱԳԱՀ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

—o—

Անսովոր Ազգ. Ժողով մը գումարեց իր առաջին նիստը, Հինգշաբթի օր : Անսովոր իր դիմագիծով քանի որ կառավարական կուսակցութիւնը հանդիսա մեծամասնութիւն մը կը կազմէ իր 267 անդամներով որոնց քան ձայներ ալ միացան Ժողովին նախագահ վերընտրելու համար՝ Ժագ Շապան – Տէլմաս :

Ժողովը բացուեցաւ ժամը 15ին եւ երիցագոյն անդամը՝ Կանոնիկոս Քիռ խօսք առաւ, ըսած էր նախապէս թէ բառերը պիտի չծամծմէ :

Տիժոնի քաղաքապետը նախ ոգեկոչեց նախագահ Քոթիի յիշատակը :

«Մտածումս նախ կ'երթայ անոնց զորս մահը խլեց մեր հաւաքականութենէն եւ Ժողովը պիտի ուզէ անտարակոյս միանալ պուոր ընտանիքի մը եւ բոլանդակ ազգին սուգին Ռընէ Քոթիի մահուան առթիւ : Ֆրանսան գիտէ թէ ինչ կը պարտի այդ սրտցաւ մարդուն, այդ անշահախնդիր հայրենասէրին որ կրցաւ ինքզինքը սիրցնել ամբողջ ժողովուրդէ մը» :

Ապա, Կանոնիկոս Քիռ կը խօսի խորհրդարանակին պարտականութեանց մասին : «Խորհրդարանակի պաշտօնը յանպատրաստից չէ : Խոր առաքինութիւններ կ'ենթադրէ եւ լուծելի հարցերուն յստակատեսութիւնը : Պէտք է՞ նաեւ վերյիշեցնել թէ ներկայացուցչական վարչակարգը ժողովներու անհրաժեշտ հակակշիռն է գործադիր իշխանութեան վրայ, քաղաքացիներու երաշխաւորութիւնը կամայականութեան դէմ, մէկ խօսքով հանրային բոլոր ազատութեանց պահպանումն է :

«Լաւ հասկցանք ընտրապայքարի ընթացքին, երբեմն անսովոր տեսարաններու առջեւ, որ զուտ գաղափարական կռիւները դադրած էին արձագանգ գտնելէ Ֆրանսացիներու մօտ : Ընտրութեանց միջոցաւ, Ֆրանսա ցոյց տուաւ իր կամքը ժողովրդապետութիւն մը ունենալու, անկասկած՝ քաղաքական, բայց մանաւանդ տնտեսական եւ յանդգնօրէն ընկերային» :

Եւ ծերունի երեսփոխանը կարգ մը առաջարկներ բերաւ որոնց կարգին՝ 60ի իջեցնել հանգստեան տարիքը, կրկնապատկել ծեր բանուորներու թոշակը : Կանոնիկոսը կը խօսի նաեւ հայրենադարձներու մասին, դպրոցներու, հիւանդանոցներու, պատերազմներու զոհերուն եւ կը հասնի սա հարցումին.— «Ո՞ւր գտնել դրամը» : Տիժոնի քաղաքապետին համար պէտք է խնայողութիւններ ընել Ալժերիոյ մէջ, խնայողութիւն ընել այն հարիւրաւոր միլիոններուն վրայ զորս կ'արժէր Ալժերիոյ պատերազմը : Ապա կայ նաեւ հիւլէական ուժի համար ծախսուելիք հսկայ գումարը՝ վեց հարիւր միլիառ : Պէտք է նաեւ 10 ամիսի իջեցնել զինուորական ծառայութեան շրջանը : Այս ամբողջին համար ոչ մէկ ճիգ պէտք է խնայել նախ պէտք է հաշտեցնել Ֆրանսացիները : Երիցագոյն երեսփոխանը եզրակացուց խաղաղութեան կոչ մը ընելով բոլոր ազգերուն :

Ապա հեղնական ժպիտներու մէջ, կը յայտարարուի դիւանի ընտրութեան քուէարկութիւնը : Շապան – Տէլմաս կը ստանայ 287 ձայն, ընկերվարական Մոնթել՝ 114 եւ համայնավար Վալտէք – Ռոշէ՝ 42 :

Վերընտրուած նախագահը կարճ ճառ մը կ'արտասանէ : «Պիտի ջանամ բոլանդակ Ժողովին նախագահն ըլլալ, առանց խտրութեան ոչ մարդոց ոչ խմբակցութեանց միջեւ» :

Շապան – Տէլմաս կ'ըսէ թէ այս ժողովը պէտք չէ պարզ արձանագրութեան ժողով մը ըլլայ :

Այս բացման նիստը կը փակուի առանց միջադէպի :

Ծերակոյտի նիստին, նախագահ Մոներվիլ ոգեկոչեց Քոթիի յիշատակը : Սեւ հագուած, եւ ողբացեալ նախագահին երկու աղջիկներուն ներկայութեան, Կաստոն Մոներվիլ յիշեց նախ թէ Ռընէ Քոթի Ծերակոյտի փոխ – նախագահ եղած էր, ապա շեշտեց թէ Հանրապետութեան նախկին նախագահին տիրապետող արժանիքն էր՝ համեստութիւնը :

«Ոչ կեղծ համեստութիւն մը, ինք իրեն հակասող իր իսկ արժանիքին մտերիմ հիացումով, այլ այն՝ որուն մասին կ'ըսուի թէ «միակ փայլն է զոր կարելի է աւելցնել փառքին վրայ» : Ռընէ Քոթի կը սիրէր Ծերակոյտը, գիտակից ընտրութեամբ մը, որովհետեւ իր աչքին, երկրորդ ժողովի մը, զոր անհրաժեշտ կը նկատէր, հեղինակութիւնը աւելի իր վճռաբանութեանց լրջութենէն կուգար քան իր իրաւասութեանց տեսական ծաւալէն :

«Իր սէրը խորհրդարանական վարչակարգին հանդէպ կոյր չէր : Աւելի լաւ քան շատ մը ուրիշներ, շատ աւելի քան շատ մը ուրիշներ, գիտակից էր այն բարեփոխմանց որոնք անհրաժեշտ դարձած էին այնքան աշխատանքի կարգ մը մեթոտներու ծերութեամբ որքան Պետութեան պատասխանատուութեանց ընդարձակումով :

«Նախագահ Քոթի հիմնարկութեանց եւ իշխանութեանց հաւասարակշռութեան բրիտանական ըմբռնումն ունէր : Միշտ կողմնակից մնաց Խորհրդարանին իրական հակակշռին եւ կարծիքներու ազատ ընտրութեան : Մարդն էր՝ Միութեան, ընդունուած միութեան, իմաստուն ոչ թէ՝ պարտադրուած որ միայն անհամաձայնութեան դիմակն է : Ազատական մեծ Հանրապետականներու դպրոցի պատրաստուած դեմոկրատ մըն էր : Մեծ պարկեշտ մարդ, միշտ ինքզինքը նկատի չառաւ, ջանալով հեռացնել ամէն ինչ որ կրնար բաժնել երկիրը, պահելու եւ պահպանելու համար ազգային միասնականութիւնը : Իր միակ նպատակն էր՝ Հանրապետութեան ծառայել» :

Նախագահ Մոներվիլ եզրակացուց.— «Ծերակոյտը միշտ երախտագիտութիւն, սէր եւ յարգանք պիտի ունենայ նախագահ Քոթիի հանդէպ» :

Ի նշան սուգի, ծերակոյտը անմիջապէս փակեց իր նիստը :

× Չորս նորեր մտան ֆրանսական կառավարութեան մէջ :

Մարք Ժաքէ կը յանձնուի Հանրային Շինութեանց նախարարութիւնը : Սէն է Մառնի երեսփոխան է, ծնած 1913ին :

Ժան Սենթրընի կը ստանայ Նախկին Ռազմիկներու նախարարութիւնը եւ Հապիպ – Տըլոնքլը Արտաքին փոխ – նախարար կը դառնայ :

Լուսաւորութեան նախարարութեան Տրդ նախարարը կը դառնայ Ֆուշէ որ կրկին Փէյրըֆիթի կը վերադարձնէ Տեղեկատուութեան նախարարութիւնը :

× Սէն է Մառնի երեսփոխան՝ Ռոժէ Տիւսօ Իւ Էն Էռի խորհրդարանական խմբակցութեան նախագահ ընտրուեցաւ փոխարինելով Պելֆորի երեսփոխան՝ Շմիթլէնը : Ընկերվարական խմբակցութեան պիտի նախագահէ՝ Կասթոն Տէֆէռ, բայց հիւանդութեան պատճառաւ, մինչեւ իր վերադարձը դիրքը կը փոխարինէ ծերակուտական՝ Փիք :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ պաշտօնապէս յայտարարեց թէ պիտի քաշուի 1963 Հոկտեմբերին : Այս ձեւով հաւանաբար կարելի դառնայ կառավարութեան կազմութիւնը :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ բաւական սրտնեղութիւն եւ աղմուկ ելած է Աչիսընի մէկ տարօրինակ ճառին առթիւ : Արդարեւ Աչիսըն Ուեսթ – Փոյնթի զինուորական կաճառի աշակերտներուն առջեւ յարձակած է Մեծն Բրիտանիոյ վրայ զայն փոքրը պետութիւն մը նկատելով եւ ձաղկելով անոր դերը Հասարակապետութեան մը գլուխը որ «ոչ քաղաքական կառուցուածք ունի, ոչ միասնականութիւն, ոչ ալ իրական ուժ» : Աչիսըն հաստատած է նաեւ թէ Ամերիկա Եւրոպայի մէջ միայն Դաշնակցային Հանրապետութիւնն ունի իբրեւ լուրջ զինակից : Աչիսըն յարձակած է նաեւ տը Կոլի, Սալազարի եւ Ատենաուըրի վրայ եւ ցաւ յայտնած որ երեք երկիրները իրենց գլուխը այնպիսի մարդիկ ունին որոնք հանգստեան տարիքը շատոնց անցած են : Անգլիոյ Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարեց թէ ամերիկացի արտաքին նախկին նախարարը հաւանաբար անձնապէս խօսած է եւ մարդ մըն է որ արդէն 15 տարի է ոչ մէկ պաշտօն ունի :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ կառավարութեան մէջ նոր փոփոխութիւններ պիտի կատարուին : Նոր տագնապի մը վախ չկայ սակայն, եթէ Հալէբը իր համագումարին առեն չքուէարկէ այնպիսի բանաձեւեր որ դժուարութիւններ ստեղծեն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Սէուտական Արաբիա վերահաստատեցին իրենց կապերը :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ սահմանային սակը կրկին պիտի բարձրանայ : Յունուար 1էն սկսեալ ամսական սակը 870 Ն. Ֆ. է փոխանակ 800ի :

ԺՈՒՀՕ ԵՒ ՍԱԼԱՆ զօրավարները Թիւլի բանտը փոխադրուեցան առջի գիշեր, ուր են արդէն Շալ եւ իր ընկերները :

ՍԱՆԹԻԱԿՕ տէ Չիլիի մէջ ձերբակալուած է Նացի նախկին զօրավար՝ Հերման Ռաուֆ Պոնի կառավարութեան դիմումին վրայ : Գերմանացի սպան կ'ըսէ թէ ինք այն զօրավարը չէ որ կը փնտռուի պատերազմական ոճիրներու համար : Գերմանիա պիտի փոխադրուի դատուելու համար, թէեւ իր փաստաբանը ըսաւ թէ շփոթութիւն կայ երկու Ռաուֆներու միջեւ որովհետեւ ներկայիս ձերբակալուած զօրավարը արդէն դատուած է Նիւռանպերկ եւ ազատ արձակուած իրբեւ անմեղ :

ԱՆԳԼԻԱ միշտ «կորսուած» է մշուշին մէջ որուն հետեւանքով ցարդ 67 հոգի մեռած են եւ չորս հարիւր հոգի հիւանդանոց փոխադրուած : Ուինսթըն Չըրչիլ, սակայն չէ վարանած իր ակումբին ճաշին երթալու, առջի գիշեր :

ԱՊԱՍԹԱԼԻՆԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ արշաւին իր մասնակցութիւնը կը բերէ նաեւ խորհրդային երաժշտութիւնը եւ Սթալինակրատի փառքը երգած՝ Շոսթաքովիչ Դեկտեմբեր 18ին կը ներկայացնէ իր մէկ նոր համանուագը՝ «Վախի փառերգ» որ կ'ոգեկոչէ Սթալինի օրերուն տիրող սարսափը :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1էն սկսեալ Փարիզի կահաւորուած սենեակները հարիւրէն 10 յաւելում պիտի կրեն, իսկ 1էն 3 աստղ ունեցող պանդոկներուն գիները ազատ պիտի արձակուին :

«ՓՐԱՒՏԱ» կը գրէ թէ Խորհ. Միութիւնը այլեւս պրոլետարիատի մենատիրութիւն մը ըլլալէ դադրած է եւ ժողովուրդի ընկերվարական ժողովրդապետութիւն մը դարձած է :

ՖՐԱՆՍԱՑԻ մտաւորականներ Պաղտատի հազարամեակի տօնակատարութեանց հրաւիրուած են :

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

Ա.

Հանրապետական Թուրքիոյ արտաքին նախարար Ֆերիտուն Էրքին «Ռըվիւ Փոլիթիք»ի Հոկտեմբերի թիւին մէջ կը բացատրէ «Թուրք – ռուս մենամարտը» :

Յօդուածագիրը մասնակցած է Սան Ֆրանսիսքօ գումարուած դեսպաններու խորհուրդի աշխատանքներուն: Միացեալ Ազգերու հիմնարկութեան կանոնադրութեան ստորագրութենէն ետք, անդամները կը խնդակցէին աշխարհի մէջ անդորրութիւն եւ խաղաղութիւն հաստատուած գոհունակութեամբ : Քաղաքին Օփերային մէջ ամէնը խանդավառ էին՝ անգիտակ նոյն պահուն տեղի ունեցած ողբերգութեան մը, որու դիտակից էր միայն Թուրք պատուիրակութիւնը, որովհետեւ Խորհ. Միութիւնը կը պահանջէր Կարսն ու Արտահանը եւ աւելին ըլլալով Նեղուցներու հակակշիռը :

Պատուիրակութիւնը փութով կը վերադառնայ եւ կը մխիթարուի, տեսնելով Թուրք ժողովուրդին հանդարտութիւնը : « Առակի կարգ անցած քաջութեամբ Հայրենիքի ճակատագրին հաւատալով եւ Ամենահզօրին պաշտպանութեան վստահութեամբ՝ պատրաստ էր կատարելու իր պարտականութիւնը՝ եթէ Սեւ Ծովու ափերուն նոր յարձակում մը կատարուէր երկրին նուիրական ժառանգութեան դէմ »:

Նախարարը պարտք կը սեպէ իր երախտագիտութիւնը յայտնելու ամերիկեան դեսպաններուն, որոնք ծովակալ Պրիսթըլէն սկսած յաջորդաբար պաշտպանեցին Հանրապետական Թուրքիոյ իրաւունքները եւ այդ ողբերգական օրերուն, դեսպան Ուիլսըն եղաւ «ամերիկեան մեծ ժողովրդավարութեան բարեկամական զգացումներուն հաւատարիմ թարգմանը» :

Խորհ. Միութեան արտաքին գործավար Մոլոթով Յունիս 7ին ծանուցագիր մը ներկայացուցած էր, որով կը պահանջէր երկու նահանգներուն վերադարձը, որոնք Թուրքիոյ ձգուած էին առաջին աշխարհամարտէն ետք, որովհետեւ «ռուս տկարութիւնն ու քայքայումը տարբեր լուծում մը չունէր Թուրք պահանջներուն »:

Նախարարը կ՚ուզէ փաստել Թուրք մերժումին պատճառները պատմական, ազգային եւ ժողովրդական: Կարս եւ Արտահան Թուրք բնակիչ ունեցած են Քրիստոսէ երեք դար առաջ, «Սաքա կոչուած Թուրքերու հայրենիքը» եղած է եւ յետոյ, 1064էն ասդին միշտ եւ տեւականօրէն Թուրք բնակչութիւն ունեցած է : 1831ին երկու քաղաքները շրջաններով կը հաշուէին 91053 այր մահմետական, 7041 ոչ – մահմետական եւ այս վերջիններն ալ ցեղային եւ կրօնական տեսակէտներով խառնուրդ մըն էին Յոյներու, Վրացիներու եւ Հայերու : 1871ին մահմետականներու թիւն է 207 հազար 876, քրիստոնեաններունը՝ 14·982 :

Ռուս – Թուրք պատերազմին Ռուսիա « անարդար » կարգադրութեամբ գրաւեց երկու քաղաքները: Կը յիշէ պատմաբան Տեպիտուրի վկայութիւնը . «Երբեք պետութիւն մը անամօթաբար կողոպտուած չէր Լեհաստանի բաժանումէն ի վեր : Բարեկամներ եւ թշնամիներ հիւանդ մարդուն վրայ նետուած էին եռանդով եւ անդամահատած միեւնոյն անհոգութեամբ », կ՚ընդունի սակայն, որ Թուրքիա պարտաւոր էր վճարելու պատերազմական տուգանք եւ ցարը հրաժարելով տուգանքէն կը պահէր՝ որպէս փոխհատուցում Պաթումը, Արտահանը եւ Կարսը :

Այդ շրջանը գրաւուած էր ռուս բանակներէն, բացի Պաթումէն, ուստի Ռուսիա պիտի պահէր գրաւած վայրերը: 1828ի, 1854ի պատերազմներուն վերադարձուցան եւ Պերլինի Վեհաժողովին մէջ Ռուսիա յայտնեց, թէ երրորդ անգամն ըլլալով կը գրաւէր եւ այս անգամ չէր կրնար վերադարձնել պարտուած պետութեան: Արդէն Շուվալոֆ – Սալիզպրի համաձայնութեամբ Անգլիա համաձայն էր գրաւման :

Բնակչութեան թիւը, քրիստոնեայի եւ մահմետականի համեմատութիւնները ճիշդ չեն յայտնապէս, ո՞ւր ձգուած են Քիւրտերն ու Հայերը : Կարսի մէջ հայ Թագաւորութիւն մը կար, երբ մահմետականներ չկային, եւ բոլոր օտար ճամբորդները քրիստոնեայ մեծամասնութիւն մը կը տեսնէին ոչ միայն Կարսի եւ Արտահանի շրջանին մէջ, այլ նաեւ արեւելեան նահանգներուն մէջ: Նախարարը չի կրնար յիշել քրիստոնեայ երախաներու բռնի զինուորագրութիւնը ենիչերի գունդերը կազմելու համար եւ բռնի իսլամացումները, պարբերական տեղահանութիւնները :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԼՐՏԵՍ ՄԵՔԵՆԱՆԵՐ

(ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ « ԵՈՒ 2 » ՍԱՒԱՌՆԱԿՆԵՐԸ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

ՄԵԾ ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆ

« Եու 2 » օդանաւերը, քանի մը ամիսէ ի վեր, սիսթեմաթիկ կերպով թռիչք կը կատարէին ոչ միայն դէպի Քուպա ուղղուող խորհրդային բեռնատար նաւերու, այլ նաեւ՝ Քուպայի հողին վերեւ : Այսպէսով, շուտով կազմուեցաւ հրթիռային մեծ ու չափազանց ճշգրիտ քարտէս մը: Պենտակոնի մասնագէտները, ուսումնասիրելով հաւաքուած տուեալները, — փոխադրանաւերու թիւը, անոնց փոխադրական կարողութիւնը, անոնց կամրջակներուն վրայ երեւցող բեռներու տեսակը, խարիսխներու պատուանդանները, անոնց մօտ գտնուող մասնիկները, զանոնք փոխադրող բեռնատար ինքնաշարժները, զանոնք իրարու միացնելով զբաղող անձնակազմը եւ Թանկագին ուրիշ տուեալներ, — հաստատեցին թէ՝ Քուպայի մէջ միջակ չառաւիղի հրթիռներու չորս տորմիղներ եւ աւելի փոքր չառաւիղի քանի մը տասնեակ հրթիռներ կային :

Միջակ չառաւիղի հրթիռ մը, երկուքէն չորս հազար քիլոմեթր գործունէութեան չառաւիղ ունի եւ մինչեւ մէկ մեգաթոննոց ջրածին միջուկ կրնայ փոխադրել: Ասիկա կը նշանակէ՝ թէ Քուպայի խարիսխները, միջերկրային ամերիկեան հրթիռները դեռ խորհրդային հող չհասած՝ պիտի կրնային մոխրակոյտի վերածել ամերիկեան բոլոր մեծ քաղաքները, միասին հաշուելով նաեւ Նիւ Եորքը:

Սակայն, ասիկա մեծ նշանակութիւն չունի, որովհետեւ, այսպէս կամ այնպէս, թէեւ տասը վայրկեան ուշ, անոնք ալ պիտի հասնէին իրենց թիրախներուն: Մեծ նշանակութիւն ունի հոգեբանական ազդակը : Ամերիկացի քաղաքացիները պիտի ապրէին այն անձկութեամբ՝ թէ ժամէ ժամ, շատ մօտ գտնուող պզտիկ կղզիէ մը, իրենց գլուխներուն վերեւ կրնային յայտնուիլ խորհրդային հրթիռները :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԿԱՅԱՆՆԵՐԸ

Բնականաբար, մօտաւորապէս նոյն վիճակին մէջ կը գտնուի Խորհ. Միութիւնը: « Աթլաս », «Ջեւս » եւ «Թոր » տիպի եւ միջակ չառաւիղի ամերիկեան հրթիռներ հաստատուած են՝ Թուրքիոյ, Իտալիոյ, Անգլիոյ եւ Գերմանիոյ մէջ, մինչ օդանաւային խարիսխները ցրուած են Միացեալ Նահանգներու բարեկամ եւ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով Խորհրդային Միութեան դրացի երկիրներու մէջ :

Նոյն ձեւով, Ռուսերը նշած են այդ խարիսխները եւ պատերազմի ազդանշանը տրուելու պարագային, զանոնք բոլորը մէկ անգամէն փճացնելու ընդհանուր ծրագիր մը մշակած են : Նոյնքան նուրբ մեքենաներով օժտուած անոնց հետազօտիչ օդանաւերն ու Անջրպետին մէջ դարձող արբանեակներն ալ շարունակ, այդ խարիսխներուն մէջ տեղի ունեցող շարժումներուն կը հետեւին եւ լուսանկարներ կ՚առնեն :

Անկէ զատ, խորհրդային սպայակոյտին մէջ կայ ուսումնասիրութեան մասնաւոր ճիւղ մը, որ մեծ ուշադրութեամբ կը հետեւի արեւմտեան բոլոր գիտական եւ արհեստագիտական պարբերականներուն: Խորհրդային հակալրտեսական սպասարկութիւնը, միայն այս պարբերականներէն ալ հրաշալիօրէն կրնայ տեղեկութիւններ քաղել իր հակառակորդներու զէնքերուն, անոնց տեղերուն, արհեստագիտական նոր յառաջդիմութիւններուն, գիւտերուն, հրթիռի խարիսխներուն, օդանաւակայաններուն եւ հրթիռի արձակման ընդերկրեայ կայաններուն մասին: Ամերիկացիք ալ նոյն միջոցով՝ խորհրդային մասնագիտական պարբերականներէն, նոյնիսկ գիտական երեւակայական վէպերէն կը հանեն իրենց եզրակացութիւնները :

ԵՐԵՒԱԿԱՅՈՒԹԵԱՄԲ ԼՐՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Ամերիկացի հրատարակիչ եւ հեղինակ մը, 1944ին, Հիրոշիմայի վրայ նետուելէն շատ առաջ, իր մէկ վէպին մէջ, այնքան լաւ նկարագրած էր անատական ռումբը, որ երբ յաջորդ օր պարբերականը հրապարակ ելաւ, էՖ Պի Այի (Հակալրտ. սպասարկութեան) գործակալներ անոր այցելեցին եւ ձեռքերը կապելով իրենց պետին մօտ առաջնորդեցին :

— Գարշելի լրտես մըն ես, պոչեց պետը: Ուրկէ՞ իմացար այս բոլոր կարեւոր գաղտնիքները :

— Ի՞նչ գաղտնիքի մասին կը խօսիք, հարցուց ան :

— Չհասկնա՞լ կը ձեւացնես : Անատական ռումբի գաղտնիքի մասին ...:

— Ըսել է լաւ երեւակայեր եմ, բաւ հեղինակը մտացրաղ :

Եւ հազիւ սթափած այպանքէն՝ բաւ ոստիկանապետին :

— Բարեկամ, նշանաւոր թեթեւսոլիկ մըն էք: Վէպս ծայրէ ծայր երեւակայութիւն է եւ գործածած տուեալներս անձնական ծանօթութիւններէս բխած են : Սակայն, դուք զիս ձերբակալելով՝ ձեր ասպարէզին ամէնէն մեծ կաֆը կը գործէք: Հաստատեցիք իմ գրածներս եւ պետական մեծ գաղտնիք մը երեւան հանեցիք: Եթէ չէք ուզեր որ մեր թշնամիներն ալ իմանան, պէտք է որ անմիջապէս ազատ արձակէք զիս եւ միջոցներ ձեռք առնէք, որ պարբերականս չցրուուի : Պէտք է ձգէք որ, անուշմար անցնի ան :

Բնականաբար, էՖ Պի Այի պետը ազատ արձակեց գրագէտը, եւ այս վէպը նկատի չառնուեցաւ Գերմանացիներուն ու Ճափոններուն կողմէ: Երբ անատական առաջին ռումբը պայթեցաւ Հիրոշիմայի վրայ, վէպը հրատարակող պարբերակա–

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Վերջին փեղկը հազիւ էր բաց արել, երբ ներս մտաւ վերի թաղի քահանան :

— Աստուած օրհնէ, Կիւրեղ աղա :

— Օրհնեա ի տէր, տէր պապա, պատասխանեց Կիւրեղ աղան շրթունքների թեթեւ դողդոջով եւ մտքում ասաց, հէչ մարդ չկար, սա սեւ սատանա՞ն սիփթա տե՛ներ :

— Կիւրեղ աղա, քանի մը խախվէյի ֆինճան կ՚ուզեմ :

— Քէֆիդ ուզածն ա, Տէր Պապա, քանի՞ հատ կ՚ուզես :

— Տեսնանք, երկու հատ, երեք հատ..

Երբ քահանան զգաց որ Կիւրեղ աղան մտադիր է իրենից փող չվերցնել, վեց հատ ջոկեց: Կիւրեղ աղան էլ, իր կարգին, գլխի ընկաւ, որ եթէ ձրի չլինէր, վեց հատ պիտի չվերցնէր, մտքում ասաց, ես գլխու վրայ եկող չիմ :

Եւ քահանային դառնալով ասաց .

— Ան երեք հատին փարան չեմ առներ: քըզի հետիյէ, ամա մէկալներուն համար կը վճարես Տէր Պապա:

— Շատ աղէկ, շատ աղէկ, Կիւրեղ աղա, եթէ կ՚ուզես, վեցին համար ալ կը վճարեմ :

— Չէ, ես ըսի, քըզի հետիյէ :

Քահանան չէր ուզում ոչ մի վճարում անել, բայց էլ չէր կարող հրաժարուել, ծուղակն ընկել էր, ուստի վճարեց եւ գնաց :

Կիւրեղ աղան, քահանայի գնալուց յետոյ, քթի տակ թեթեւ ծիծաղեց, որովհետեւ նա երեք գաւաթի համար այնպիսի գին էր վերցրել, որ եթէ քահանան վեցի համար բուն գինը վճարէր, աւելի աժան կը լինէր :

Կիւրեղ աղան մի քիչ սպասեց եւ տեսնելով որ յաճախորդ չկայ, սկսեց պնակների, չիչերի, բաժակների, հայելիների փոշին սրբել :

Փոշիները սրբելու ընթացքում քանի մը անգամ յիշեց Հաջի Քորոյի խօսքերը, բայց վերջին անգամ լսեց բարձրաձայն: Այդ վերջին անգամուայ յիշողութեան հետ միասին, յանկարծ, մի խոշոր լամպ ընկաւ գետին եւ փշրուեց ...

Կիւրեղ աղան ցնցուեց, սիրտը տաք ու սառը առաւ :

Նա լամպից հեռու էր, յիշեց նաեւ որ այդ լամպին ձեռք չտուեց, դեռ այդ կողմը չէր գնացել: Ուրեմն ընկել էր ինքն իրեն :

Կիւրեղ աղան սարսափեց, բայց միաժամանակ կարողացաւ զսպել իրեն, խոշոր քիթը կախելով առատ, ամբողջ բերանը ծածկող պեխերի վրայ :

Այս, լամպի ընկնելու պահին Հաջի Քորօն ասում էր, ծակծկիս ու անանկ տախտակի վրայ եղես :

Եւ ահա նորից է կրկնւում նոյն անէծքը :

Առօտօտեայ սարսուռը, աւելի եւ աւելի յուրտ, կտրատեց նրա ողջ մարմինը: Փորձեց շարունակել փոշին սրբել, բայց այս անգամ, ձեռքերը դողդղալուց, մի քանի բան էլ ինքը կոտրեց :

— Կիւրեղ աղա չօրպայի համար խորունկ քասէ (պնակ) ունի՞ս, լսուեց մի ձայն խանութի շէմքից :

Կիւրեղ աղան, կէս մէջքով ետեւ դարձաւ եւ հազիւ կարողացաւ ձեռքով նշան անել թէ չկայ :

Յաճախորդը, արդէն միայն նրա դէմքը տեսնելով սարսափեց եւ շարունակեց ճանապարհը դէպի կողքի խանութը :

Կիւրեղ աղան, դէպի իր սեղանը քալելով անցաւ մեծ հայելիին առջեւ, եւ ըստ սովորութեան, նայեց մէջը: Նայելիս մի ուրիշ տեսակ սարսափ պատեց նրան : Ընդոստ ետեւ դարձաւ: Ոչ ոք չկար ետեւում: Նա համոզուած էր, որ խանութում մի անծանօթ մարդ կայ, եթէ ոչ ով էր այն մարդը, որին նա տեսաւ հայելու մէջ :

Նորից նայեց : Էլի :

Արդեօք ի՞նքն էր: Ոչ : Բայց հագուստն իր հագուստն էր — ժամացոյցի շղթան, մետաքսէ ծաղկաւոր ծիլէն, գծաւոր շալիկը, ձեռին փոշիի ջնջոցը, բոլորը իրենն էին, բայց այդ որո՞ւն դէմքն էր, որո՞ւն գլուխը, եկել էր եւ խառնուելով իր հագուստներին տնկուել էր ուսերի վրայ :

Փորձեց ծիծաղել : Այլանդակ մի դէմք :

Շտապով հասաւ իր սեղանը, ջնջոցը նետեց, տխուր, յուսահատ, գլուխն առաւ ձեռքերի մէջ, արմուկները յենեց սեղանին:

Ամբողջ մարմնով դողում էր: Փակեց աչքերը եւ լսեց այս անգամ մի ուրիշ ձայն : «Կիւրեղ, օղլում, Հաջի Քորոյին աղէկ նայիր, քուրդ է, եաւրում..»:

Հօրը ձայնն էր, այնքան մօտիկ, այնքան իրական եւ կենդանի ...:

Կիւրեղ աղան ոտքի կանգնեց: Հակառակ գարնանավերջի օրերին, մրսում էր: Օձիքը բարձրեց եւ փակեց կուրծքը :

— Բարի լոյս, Կիւրեղ աղա, ներս ընկնելով ասաց հարեւան խանութպանը :

Կիւրեղ աղան չպատասխանեց: Նա կծկուել էր ծաճէքի մէջ եւ դողում էր:

— Ի՞նչ կայ, ի՞նչ չկայ, շարունակեց հարեւան խանութպանը :

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(4 Շար.)

ՑԻՐ ՈՒ ՑԱՆ ՀԱՅԵՐ
ԱՆԱՏՈԼՈՒԻ ՄԷՋ

Թուրքիոյ արեւելեան նահանգներուն մէջ կան ցիր ու ցան Հայեր, որոնք ոչ եկեղեցի ունին եւ ոչ ալ դպրոց : 5–10 տարին անգամ մը Պոլսոյ Պատրիարքարանէն կողմէ քահանայ մը կը ղրկուի այդ շրջանները հոգեւոր մատակարարութիւն կատարելու համար : Կարգ մը հեռաւոր գիւղերու մէջ գտնուող Հայեր առկէ ալ զրկուած կը մնան :

Քանի մը օր առաջ Պոլսոյ Պատրիարքարանի կարգադրութեամբ Ռումէլի Հիսարի հովիւ Վահան քահանայ Պիպիեան ղրկուած է Գասթեմոնիի եւ շրջակայքը գտնուող Հայերու հոգեւոր մխիթարութեան համար :

Պիպիեան քահանան մօտ մէկ ամիս պիտի մնայ այդ շրջանները եւ վերադարձին մանրամասն տեղեկութիւն պիտի տայ այդ կողմերը գտնուող Հայերու մասին :

Կեսարիոյ հոգեւոր հովիւ Հայկազուն քահանայ Կարապետեան կը շարունակէ Կեսարիոյ եւ շրջակայքի Հայերու հոգեւոր մխիթարութեան գործը :

ԽՎԷՐԷԿԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՔԱՐՈՒՔԱՆԴ

Խվէրէկէն կը գրեն Պոլսոյ «Մարմարա» թերթին .—

Ժամանակին տեղեկացուցած էի ձեզ թէ Խվէրէկ – Ֆէնէսէի երեք հարիւր տարուան հնութիւն ունեցող փայտաշէն խարխուլ եկեղեցին փլած է, տեղացածնը եւ հեղինակը հաշակաւոր դարձան :

ԼՐՏԵՍ ՎԱՐՁԱՊԵՏՆԵՐ

Այսօր, Հակայրտեստական Սպասարկութիւնները, նման պարբերականներէ, գիրքերէ, գրութիւններէ, գիտական գեկոյցներէ եւ աշխատասիրութիւններէ, համալսարաններէ եւ խորհրդաժողովներէ ու մանաւանդ, հակառակորդ գեկավարներու ձառերէ թանկագին եզրակացութիւններ կը հանեն հակառակորդի զէնքերու եւ ռազմագիտական կարողութեանց մասին : Պէտք չէ մոռնալ որ, միջերկրային հրթիռներու գաղտնիքը մէջտեղ եկաւ 1956ին, Հնդկաստանի մէջ խորհրդային վարչապետի արտասանած խնդրալից մէկ ճառէն : Այդ ճառը պատճառ եղաւ, որ Ամերիկացիք հիմնովին փոխեն իրենց ռազմավարութիւնը եւ իրենց ծանրութիւնը ամբողջ օդանաւորդութենէն փոխադրեն մեծ հրթիռներուն վրայ :

Անվերապահօրէն կերպով անցաւ գիտական մեծ գաղտնիքներու շրջանը, ինչպէս որ անցաւ նաեւ մեծ լրտեսներու «ռոմանթիկ» շրջանը :

Բաղեց ՎԱՑՐԻԿ

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ՆՈՐ ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆԸ

Ի գիտութիւն կը յայտնենք թէ 23 Նոյեմբեր, «Համազգային»ի ընդհ. ժողովէն ընտրուած նորընտիր վարչութիւնը կազմեց իր գիւանը հետեւեալ ազգայիններով .—

Նախագահ՝ Պ. Երուանդ Ճանկէօզեան,
Գանձապահ՝ Տիկին Գարտինէ Աղապապեան :
Քարտուղար՝ Պ. Սահակ Յովհաննէսեան :
Խորհրդականներ Պ. Պ. Կարապետ Փօլատեան եւ Թորգոմ Նալպանտեան :

Միութեանս նոր հասցէն է 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ (9), ուր պէտք է գրկուին «Համազգային»ի վերաբերեալ բոլոր թղթակցութիւնները :

Ի դիմաց վարչութեան նախագահ՝ ԵՐ. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ, քարտուղար՝ Ս. ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ :
Փարիզ, 5 Դեկտեմբեր

յորդառատ անձրեւներու հետեւանքով : Մեր վաստակաւոր հոգեւոր հովիւ Տ. Հայկազուն Աւագ Քհնյ. Կարապետեան անցեալ օր Գայսէրիի Թաղ. Խորհուրդի անդամներէն Պ. Կիւլպէնկ Գասպարեանի հետ Խվէրէկ երթալով այցելած են բոլորովին քարուքանդ եղած եկեղեցիին տեղը : Յաջորդ օրը, Խվէրէկի Թաղ. Խորհուրդի անդամներէն Պ. Օննիկ Կիւլէսեանի տունը ի պահ դրուած եկեղեցական անօթներու կարեւոր 44 կտորը գտնելով, պատրաստուած եւ քանի մը ազգայիններու կողմէ ալ ստորագրուած ցուցակով մը Իսթանպուլ, ազգային Պատրիարքարան ղրկուած է :

Այսօր, Տ. Հայկազուն Հայր Թաղական Խորհուրդին միւս անդամներուն հետ եւս եկեղեցւոյ էնքաններու եւ յախճապակիներու վաճառման մասին խորհրդակցելէ վերջ, արդիւնքը պիտի հաղորդէ Պատրիարքարան :

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Գոյութիւն ունին գաղթող թիթեռնիկներ : Անոնց որոշ տեսակները ամէն տարի հիւսիսային Ափրիկէէն կը ճամբորդեն դէպի Անգլիա, Ֆինլանտա, Իսլանտա եւ կը վերադառնան : Երբեմն անոնց կարելի է հանդիպիլ Ալպեան շրջադարձերուն մէջ : Թիթեռնիկներու երամները, անգլիացի կենդանաբան Ուիլիամսի վկայութեամբ, նման են թռչող ծաղիկներու անվերջ ժապաւէնին : Թիթեռնիկներու շատ տեսակներ կը թռչին գլխաւորաբար գիշերները եւ լիալուսնի ժամանակ : Լաւ հեռադիտակով կարելի է դիտել անոնց թռիչքը :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԵՐԿԱՐԱԿԵԱՑ ՄԱՄԻԿԸ

Հայաստանի Քրասնոսելսկիի շրջանի Վերին Ջամբարակ գիւղին մէջ 111 տարեկան Հայ մամիկ մը կայ : 125 զաւակներ եւ թոռներ ունի :

Այս մամիկը երջանիկ է ներկայիս տեսնելով 37 թոռներ՝ 11 – 42 տարեկան եւ 81 թոռնորդիներ : Վերջերս իր գիւղէն Կիրովական գացած է, այցելելու համար իր թոռներէն մէկուն : «Զորս ժամուան ճամբորդութենէն ետք, ան շատ լաւ կը զգար ինքզինք» կը գրեն թերթերը :

Փառան Պօղոսեան — այս է զարմանալ մամիկին անունը — հակառակ իր յառաջացեալ տարիքին լաւ կը տեսնէ եւ կը լսէ, իսկ քունը եւ ուտելու ախորժակը նախանձելի են :

ՆՈՐ ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐ

Մօտ օրէն պատրաստ պիտի ըլլայ Հայֆիլմի «Տէրն ու Ծառան» գեղարուեստական կարճ ժապաւէնը :

Գալ տարուան ընթացքին պիտի ցուցադրուին «Ճանապարհ դէպի կրկէսարան» ժապաւէնը, որուն դերակատարներն են Երեւանի կրկէսին վարպետները, «Գոհար Գասպարեան», «Գիշերը բաժանուած չորս մասի», «Դժուար անցում» եւ «Արտխոտը» (ըստ Շիրվանզադէի համանուն երկին) ժապաւէնները :

ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

Երեւանի մէջ բացուեցաւ հայ նկարիչներու այս տարուան ցուցահանդէսը : 260 արուեստագէտներ, որոնց կարգին՝ Մ. Սարեան, Գ. Կիւրճեան, Ա. Սարգսեան, Եգիպտոսէն ներգաղթած Յ. Յակոբեան եւ ուրիշներ ցուցադրած են մօտաւորապէս 690 գործեր :

ՃԱՏՐԱԿ

Խորհ. Միութեան ճատրակի ախոյեանութեան եզրափակիչ մրցումները սկսան Նոյեմբեր 21ին, Երեւանի մէջ :

« ՍԻՐՏ ԻՄ Ի ԲԱՐՁՈՒՆՍ »

Ու. Սարոյեանի այս գործը, որուն առաջին բեմադրութիւնը տեղի ունեցաւ Նիւ Եորքի մէջ 1939ին, ներկայիս կը բեմադրուի Մոսկուայի մէջ :

Երաժշտութիւնը գրած է Առնօ Բաբաջանեան :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿՈՉ
«ԲԱԳԻՆ»Ի
ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ԵՒ ԸՆԹԵՐՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

Մեր վերջին թիւով .— Լրացաւ «Բագին»ի Ա. տարին :

Դեկտեմբերի կէսերուն, կը հրատարակուի Բ. տարուան առաջին թիւը, որ մեր ընթերցողներուն հասած պիտի ըլլայ Նոր Տարիին, իբրեւ լաւագոյն նուէրը, տօնական օրերու առթիւ :

Տարի մը առաջ, երբ կը ձեռնարկէինք այս բազմածախս հրատարակութեան, անոր շուրջ բոլորուած երիտասարդ մտաւորականութեան խանդավառութենէն քաջալերուած, ունէինք այն ապահովութիւնը, թէ մեր գրական հասարակութիւնը կէս ճամբան պիտի չթողու մեզ : «Բագին» հրապարակ կ'իջնէր իբրեւ համագաղութային ձեռնարկ, հաստատ քայլերով, իր շուրջ համախմբելու համար հին ու նոր սերունդի լաւագոյն ներկայացուցիչները :

Տարի մը ետք, այդ վստահութիւնը բացայայտ է գրական ու շօշափելի արժէք՝ աւելի քան երբեք ամրապնդելով մեզ՝ հայ ժողովուրդի ստեղծագործ ուժին հանդէպ մեր ունեցած անխախտ հաւատքին մէջ :

Հիմնական նպատակ ունենալով «Բագին»ի տարածումը մեր բոլոր գաղութներու ժողովրդային լայն խաւերուն մէջ, աշխատեցանք նուազագոյնի իջեցնել անոր բաժնեգինը, — 20 լ. ոսկի .— այդպէս ալ պիտի մնայ այսուհետեւ, հակառակ այն բոլոր աննախատեսելի ծախքերուն, որոնք նման հրատարակութեան մը համար անխուսափելի են :

Այսօր, հպարտութեամբ կը հաստատենք, որ հայ ժողովուրդը յուսախաբ չըրաւ մեզ մեր ակնկալութիւններուն մէջ : Առաջին իսկ օրէն փնտռեց գրական այս ամսագիրը, որուն ծարաւն ունէր : Այն աստիճան, որ առաջին երեք թիւերը բոլորովին սպառած ըլլալով, խմբագրութիւնս ստիպուեցաւ աւելցնել ապաքանակը՝ կարենալ գոհացում տալու համար բոլոր գաղութներէն եկող պահանջներուն :

Յառաջիկայ տարեշրջանէն սկսեալ, «Բագին»ի տպաքանակը երկու հազարէն պիտի բարձրանայ 2500ի : Ատ այդ, մեր բոլոր բարեկամներն ու ընթերցողները, գիտակից իրենց պարտականութեան, պէտք է աշխատին աւելի եւս տարածել զայն, իրենց անմիջական շրջանակին մէջ բաժանորդներ արձանագրելով, այն վստահութեամբ թէ, իւրաքանչիւր նոր բաժանորդ նոր զրաւական մըն է «Բագին»ի յարատեւման ու քայլ մը աւելի կը մօտեցնէ մեզ մեր հիմնական նպատակին, — գրական նոր սերունդի մը յայտնաբերման :

«ԲԱԳԻՆ»

ԵՐԼՏՐՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

Ա.
ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Սոֆիայի կեդրոնը, ծանօթ հիւրանոց մը գումարուեցաւ Դաշնակցութեան Գ. Ընդհանուր Ժողովին Ա. նիստը, որուն նախագահ կարգուեցաւ Քրիստափոր Միքայէլեան, կովկասահայ մեծանուն յեղափոխականը, Հայ Յեղ. Դաշնակցութեան հիմնադիրներէն մին, կազմակերպութեան բոլոր շարքերէն առհասարակ յարգուած ու պաշտուած անձնաւորութիւն մը :

Նախագահը նախ ողջունեց պատգամաւորները կազմակերպութեան անունով եւ համառօտ, խտացած տեսութեամբ մը պարզեց Ընդհանուր Ժողովի գումարման նպատակը, միեւնոյն ժամանակ չեշտելով անոր օգտակարութիւնը :

Յետոյ ձեռնարկուեցաւ Մանախումբերուն ընտրութեան, որոնց պաշտօնը պիտի ըլլար պատրաստել զանազան հարցերու վերաբերեալ զեկուցումները :

Զմռնանք յիշել, իւրաքանչիւր նիստի նախագահը կը փոխուէր : Առաջին նիստը շատ խաղաղ անցաւ, ոչ մէկ լուրջ վիճաբանութիւն, ոչ ալ գաղափարներու կամ կարծիքներու բախումներ, այդ նիստը գրեթէ ամբողջովին գրաւուած ըլլալով ընտրական գործողութիւններէ :

Յաջորդ նիստերը կանոնաւորապէս գումարուեցան նոյն հիւրանոցին ընդարձակ սրահը, բոլոր պատգամաւորները ներկայ կ'ըլլային առանց բացառութեան :

Նիստերուն մէջ, երբ կարդացուեցան մասնախումբերուն պատրաստած զեկուցումները, մերկացարանով եղան շատ մը տխուր իրողութիւններ, որոնք մինչեւ այն օրը մնացած էին վարագոյրի տակ . . :

Հասկցուեցաւ թէ, կարգ մը գործիչներ հարստահարուած ժողովուրդին միամիտ հաւատքը շահագործելով, անհրաժեշտ գործելի յոյսերով օրօրած էին անոր երեւակայութիւնը, այնպէս որ, ի վերջոյ, շարունակ դրսէն օգնութիւն ու պաշտպանութիւն սպասող, ողորմելի մուրացկաններու դասակարգ մը ստեղծած էին :

Եւ ասիկա երեւան եկաւ նիստերուն մէջ, երկրի գործերու վիճաբանութեան ընթացքին, Կովկասի եւ արտասահմանի միւս պատգամաւորները, մեծ մասը մըտաւորականներէ բաղկացած, յաճախ առանց վիճաբանութեան ենթարկելու քըւէարկել կուտային մէկէ աւելի կենսական խնդիրներ, այսպէսով Թրքահայ պատգամաւորները դնելով կրաւորական դերի մը մէջ . . . :

Ուեղծ ողորմելի Թրքահայ պատգամաւորները, պարզ գործիքներ, լոկ թիւեր էին հոն, երբեք ապացոյց մը չտուին արժանիքի, եւ ընդհակառակն, անգամ մըն ալ հաստատեցին թէ իրենք չէին գտնուեր իրենց վստահուած գործին մակարդակին վրայ եւ թէ՝ իրենց անճարակութենէն զառնապէս տուժած էր երկրին ժողովուրդը :

Շատ մը խնդիրներ լուծուած եւ կազմակերպութեան ծրագրին մէջ հարկաւոր նկատուած փոփոխութիւններն ալ մտցըւած էին արդէն, կը մնար կատարել Պատասխանատու Մարմնի անդամներուն ընտրութիւնները :

Այդ նիստին վերստին կը նախագահէր Քրիստափոր Միքայէլեան :

Բուռն, ուժգին, կրակոտ խօսքեր՝ փոխանակուեցան պատգամաւորներուն միջեւ, ծանր ակնարկութիւններ՝ իրարու հասցէին. եւ նիստը շատ աղմկալից եղաւ :

Վերջապէս այդ նիստն ալ փակուեցաւ, առանց ցաւալի միջադէպի մը, եւ ընտրութիւններ կատարուեցան հետեւեալ անձերուն վրայ :

Քրիստափոր, Սաֆօ, Աշոտ եւ Թորգոմ, անդամներ ընտրուեցան Վիչայի — Պոլսոյ կեդծ անունը — Պատասխանատու Մարմինին :

Երկաթ, Վահան, Հրայր եւ Թուման՝ Լեռնավայրի (Սասուն) :

Վասպուրականը տեղական կեդրոնական կոմիտէով մը կը կառավարուէր . իսկ Կիլիկիոյ համար ոչ ոք կ'ուզէր ըստանձնել Պատասխանատու Մարմնի անդամակցութիւն. այդ կողմերէն հասած տեղեկութիւնները բնաւ վստահութիւն չէին ներշնչեր, յեղափոխական գործունէութեան համար խիստ աննպաստ պայմաններով :

Սիմոն Զաւարեան, Ժընեւի Արեւմտեան Բիւրոյի ներկայացուցիչներէն, ինքզինք առաջարկեց անդամ Կիլիկիոյ պատասխանատու մարմինին, ուրիշ երկու ընկերներու հետ, Աղասէր եւ Առանձար, որոնք, իրենց բանաւոր պատճառները յայտնելով, հրաժարեցան եւ Զաւարեան, ինք առանձին մնաց եւ դարձեալ շարունակեց իր անդամակցութիւնը Մարմնի մը, որ ինքնին անդամալուծուած էր, չունենալով ուրիշ անդամներ :

Ու երբ աւարտեցան Պատասխանատու Մարմինի անդամներուն ընտրութիւնները, Ընդհանուր Ժողովը, իր վերջին նիստերուն մէջ, զբաղեցաւ ուրիշ կազմակերպական խնդիրներով եւ յետոյ, երկու ամիս շարունակ տեւելէ ետք, նիստերը փակուեցան :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(2 Շար.)

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

GRANDE NUITÉE DU NOR SEROUND

Նուագախումբ HAZY SIGUEL

Dans les Salons de l'ALHAMBRA

ԳԻՆԵՋՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԼՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Արա Եղեկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թումկալեան եւ ընտանեկան պարագաները, խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք իրենց ներկայութեամբ կամ գրաւոր ցաւակից եղան իրենց մօր եւ ազգականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՎԱՐԴԻԹԵԼ ԵԶԵԿԵԱՆԻ

մահուան սուգին:

×

ԼԻՈՆ.— Օպոզեան եւ Շիմշիրեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն Լիոնի «Կոմիտաս» երգչախումբին, Ազգ. վարչութեան անդամներուն եւ ժողովուրդին, որոնք իրենց երգեցողութեամբ եւ ներկայութեամբ յարգեցին յիշատակը Նահապետ Շիմշիրեանի, իր մահուան քառասունքի պատարագի ընթացքին:

×

Տէր եւ Տիկին Ներսէս Գիշիկեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Կարապետեան (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Վարուժան Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), Տէր եւ Տիկին Մանուէլ Կարապետեան եւ զաւակը (Մարսէյլ), ինչպէս նաեւ Միքայէլեան, Թնկրեան, Աւագեան, Տոնիկեան, Հայթայեան, Վարդանեան, Կիլակոսեան ընտանիքները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք ցաւակցութիւն յայտնեցին եւ մասնակից եղան իրենց սուգին՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԻՆԱՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Լը Փիւիէն Պ. Ա. Ուզունեան 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ եւ Կարմիր Խաչերու կայաններուն, Տիկին Դաւիթեանի յիշատակին (Հաւրտ Գարակէօզեան): (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԺՈՂՈՎԻ ՀՐԱՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղ. Խորհուրդը ժողովի կը հրաւիրէ եկեղեցւոյ շինութեան հանգանակիչ յանձնախումբը այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, բողոքականաց ժողովարանը, Էնփաս տէ Միւռիէ:

ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապոյտ Խաչի Վիէնի մասնաճիւղին կողմէ, Շաբաթ իրիկուն, Դեկտեմբեր 8, Քաղաքապետարանի սրահը (Սալ տէ Ֆէթ):

Նուագախումբ՝

JACK KOJA
et sa formation

Ֆրանսական Պատկերասփիւռէն:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» Ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, նախապէս որոշուած ժողովատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Նոյն ժողովին կրնան մասնակցիլ Լէ Օլիվի «Իշխան» խումբի ընկերները:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Ս. Լուի «Ակնունի» Ենթակոմիտէի վարչութիւնը ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21ին, ղպրոցի սրահին մէջ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնախումբին 5րդ տարեդարձին առթիւ:

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս:

HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի շնորհաւորուին 1962ի համալսարանական շրջանաւարտները:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱՔԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé
Ravallement
Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հին փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS
21, Rue du Borrégo
Tél. : MEN 55-85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 16ին, Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)
Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բոլոր ամսագրոց մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՉՈՐՍ ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ... ՉՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 9, ԺԱՄԸ 17էն 24

3, AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro : CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

«ՍՕՍԻ» պարախումբը՝ Տիկին ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ ղեկավարութեամբ

Ընկերակցութեամբ ՓՕԼ ՍԷԶԵԱՆԻ, երգիչ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԵԱՆ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
Attractions	**BAR**	**BUFFET**

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

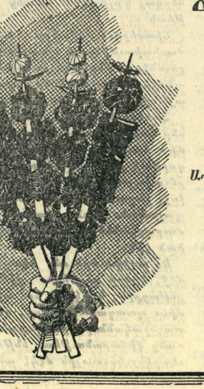
Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 9 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 9 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9477 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5378

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԵՐՈՍ ԶԷՅԹՈՒՆ

(1862Ի ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ 100ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

—o—

«Զէյթունցի ենք, մենք քաջ ունինք,
Տաճիկներէն վրէժ ունինք»:

Որ Հայուն սիրտը թունդ չելլէր ի լուր ժողովրդական դարձած մարտական այս երգին, որ անցեալ դարու վերջին տարիներէն սկսեալ մինչեւ այսօր կ'երգուի ամէն տեղ, ռուս երաժիշտ Միխայիլ Իփփոլիթով – Իվանովի (1859 – 1935) յօրինած եղանակով («Սէրտարին տղացնը») եւ խանդավառութեան ալիքներ բարձրացնելով:

Հայ ազգի ազատագրական պայքարներու պատմութեան մէջ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ Զէյթուն:

«Զէյթունցի» անունը տասնեակ տարիներով քաջութեան եւ ըմբոստութեան խորհրդանշան էր դարձած: Համիտեան ջարդերու չարաշուք օրերուն Զէյթունցիներու յաղթանակները յոյս են ներշնչած Հայութեան եւ բարձրացուցած անոր բարոյականը:

Տաւրոսեան լեռներու անմատչելի եւ անառիկ դիրքերուն վրայ թառած՝ Զէյթուն իրապէս եղած է արծուեբոյն մը: Իր քաջերը մշտապէս սարսափի տակ են պահած շրջակայ Թուրք գիւղերէն սկսեալ մինչեւ Մարաշի Թուրք բնակչութիւնը:

Զէյթունցին՝ բոլորուած իր իշխաններուն շուրջ՝ երբեք գլուխ չէ ծռած Օսմանցիներուն եւ ապրած է կիսանկախ վիճակի մէջ: ԺԹ. դարուն, նոյնիսկ անկէ առաջ քանիցս ըմբոստացած է Թուրք իշխանութեանց դէմ:

Յիշատակութեան արժանի դէպք մըն էր 1862 Յուլիսի ապստամբութիւնը, որ առաջին անգամ ըլլալով արձագանգ գտաւ արտասահմանի մէջ, հասնելով մինչեւ Ֆրանսա:

Յատկանշական երեւոյթ է, որ Հայաստանի մէջ ոգեկոչուեցաւ վերջերս այս պատմական դէպքին հարիւրամեակը:

Ենթադրութիւններ կան, որ ապստամբութիւնը ծրագրուած ձեւով կազմակերպուած էր: Ըստ Լէոյի, Միքայէլ Նալբանդեան եւ Յարութիւն Սվաճեան կապեր ունէին Զէյթունցիներուն հետ:

Ազիզ փաշայի երկու հազարնոց բանակը, որուն վրայ աւելցած էին 200 զինավարժ չէրքէզներ, չարաչար պարտուելով խայտառակաբար նահանջած էր: Սակայն զինուորները իրենց ճամբուն վրայ կը յարձակէին հայ անպաշտպան գիւղերու վրայ:

Զէյթունցիներու կողմէ պատուիրակներ գացին Պոլիս՝ շարժման մէջ դնելու համար պատրիարքարանը:

Ազգ. Սահմանադրութեան փայլուն օրերն էին: Հայկական վերածնունդը սկսած էր վառ հեռանկարներով:

Երկու տարի առաջ, 1860ին Նափոլէոն Գ.ի օրով, ֆրանսական բանակը գրաւած էր լեռնային Լիբանանը եւ օսմանեան կառավարութեան պարտադրած անոր ինքնավարութիւնը: Պատրուակն այն էր, որ Տիւրզիները ջարդած էին մարոնի քրիստոնեաները:

Լեռնալիբանանի նման ինքնավարութիւն մըն ալ Զէյթունցիք կ'ուզէին: Իրենց պատուիրակները հասան մինչեւ Փարիզ, ուր Կարապետ վրդ. Շահնազարեանի միջոցաւ յաջողեցան խնդրագիր ներկայացնել Ֆրանսայի կայսեր:

Ֆրանսացի մտաւորականներ զբաղեցան «Հայկական Հարց»ով, որ այն ատեն կը սահմանափակուէր Զէյթունի նեղ շրջանակին մէջ: Հայագէտ Վիկտոր Լանկլուա եւ հրապարակագիր Սէն Մարք Ժիրարտէն ընդարձակ յօդուածներ գրեցին Հայոց մասին:

Նափոլէոն Գ.ի միջամտութեան վրայ Սուլթան Ապտիւլ Ազիզ հրամայեց Ազիզ փաշայի, որ Մարաշ քաշուի եւ անհանգիստ չընէ Զէյթունն ու շրջակայ հայկական գիւղերը:

Պոլսոյ մտաւորականներուն մէջ մեծ ոգեւորութիւն ստեղծեց Զէյթունի դէպքը: Մկրտիչ Պէշիկթաշլեան գրեց իր նշանաւոր «Դու զո՞վ խնդրես»ը, («Մահ քաջորդւոյն»): Երեք տասնեակ տարիներ վերջ, 1895ին պիտի պայթէր Զէյթունի յաղթական մեծ ապստամբութիւնը, որ վերջ պիտի գտնէր վեց մեծ պետութեանց միջամտութեամբ: Զէյթունի համբաւը աստիճան մը աւելի պիտի տարածուէր, հասնելով մինչեւ Կովկաս:

Մեծ Եղեռնը 1915ին առաջին հարուածը հասցուց Զէյթունին:

Ոճրագործ Իթթիհատը սուտ խոստումներով զինաթափ ըրաւ մեր լեռնական աննման մարտիկները եւ ամբողջ բնակիչները տարագրեց դէպի Սուլթանիէ, Գոնիայէն անդին:

Այսօր ո՛չ եւս է Զէյթուն:

Սակայն կենդանի է Զէյթունի ոգին ազատատենչ հայ ժողովուրդի հոգիին մէջ:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԺՈՂՈՎԻ ԴԻՒԱՆԸ ԸՆՏՐՈՒԵՑԱՒ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐՆԵՐԸ ԴՈՒՐՍ ՁԳՈՒԵՑԱՆ

Այս ընտրութեան առթիւ սկսան առաջին կռիւները եւ բուռն վէճերը նորընտիր Ազգ. Ժողովին մէջ եւ համայնավարները հակառակ աւանդութեան ու կանոնադրին թիւ 10 յօդուածէն դուրս ձգուեցան Ազգ. Ժողովի դիւանէն: Ընդունուած օրէնք է սակայն որ դիւանը քաղաքական պատկերն ըլլայ ժողովին: Խոր տարակարծութիւններ ալ ծագած են Իւ Էն Էռներու եւ Անկախ Հանրապետականներու միջեւ (Նախկին անկախներ): Արդարեւ Իւ Էն Էռի «իթթիհատականներուն» համար, ինչպէս կը գրէ Ֆիկառօ, կացութիւնը հետեւեալն է.— «Ժողովին մէջ պէտք է մեծամասնութիւն մը ըլլայ եւ ընդդիմութիւն մը որ տեղաւորուի կեդրոնական անցքին երկու կողմերը: Մեծամասնութեան մաս կը կազմէ ան որ կառավարութեան ի նպաստ կը քուէարկէ: Այդ մեծամասնութիւնը պէտք է կարգապահ եւ բարեխառն ըլլայ: Պատրաստ բոլոր պատասխանատուութիւնները ստանձնելու պէտք է ղեկը ձեռքը ունենայ: Այս ձեւով մեր խորհրդարանը կը մօտենայ բրիտանական խորհրդարանին»:

Այս տեսակէտը արդէն կը բացատրէ դիւանի ընտրութեանց արդիւնքը: Փոխնախագահ ընտրուեցան.— Մոնթալա (ընկերվարական) 295 ձայնով, Փասքուինի, Քաուչի, Շմիթլէն երեքն ալ Իւ Էն Էռ, 288, 284 եւ 275 ձայնով: Տիկին Թոմ – Փաթընոթր (ժողովրդապետական համախմբում)՝ 268, Շաման (անկախ – հանրապետական)՝ 225: Քարտուղարներն ալ մեծ մասով Իւ Էն Էռ որոնց կողքին երեք ընկերվարականներ կան, երեք գանձապահներու երկուքը Իւ Էն Էռ են կրկին:

Նոյն օրը տեղի ունեցաւ կառավարութեան առաջին նախարարաց խորհուրդը: Բանըբը յայտնեց թէ Նախագահ տը Կոլ գիր մը պիտի ուղղէ Խորհրդարանին երեքշաբթի, որ միայն Ազգ. Ժողովին մէջ պիտի կարդացուի, իսկ կառավարութեան յայտարարութիւնը պիտի կարդացուի Հինգշաբթի օր:

Կառավարութիւնը օրինագիծ մը կը պատրաստէ որ «Պետութեան Ատեան» մը պիտի հաստատէ:

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԵԱՆ 500ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Կ Ո Ն Դ Ա Կ

ՎԱԶԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՄՕՔՆ ԱԶԳԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՅ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՍՐԲՈՅ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Ամենապատիւ Պատրիարքին Թուրքիոյ Հայոց Տ. Շնորհքայ Սրբազան Արք.ի Գալստեան, եկեղեցական խորհրդոյ, վարչութեանց եւ Թրքահայ սիրեցեալ հօտին մերում ողջոյն եւ օրհնութիւն ի գահէն Սրբոյ Հօրն մերոյ Գրիգորի Լուսաւորչի եւ ի գահակալէ նորին

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորչի տեսիլքով հոգեպէս վերածնած, Հայ ժողովուրդի զաւակները «Աշխարհի Լոյսը» իրենց սրտին մէջ առած, յաճախ, շատ յաճախ պանդուխտի ցուպը ձեռքերնին, ստիպուեցան հեռանալ իրենց հայրենի տունէն եւ այլուր հաստատել իրենց կեանքի կայանը:

Եւ այսպէս դարեր շարունակ, սփռուեցաւ մեր Ազգը դէպի արեւմուտք եւ դէպի արեւելք, դէպի հարաւ եւ դէպի հիւսիս:

Հայ Սփիւռքի ճամբաները շատ անգամ եղան Գողգոթայի ճամբաները, բայց մեր ժողովուրդը խաչը ուսին բարձրացաւ աննկուն եւ անյոգնաբեկ, որովհետեւ միշտ հաւատաց Յարութեան հրաշքին եւ իր հոգիին մէջ վառ պահեց յոյսը յաւիտենական կեանքին, միշտ հաւատարիմ իր Առաքելական Սուրբ Եկեղեցիին:

Մեր ժողովուրդի զաւակները դարեր շարունակ անշարժ մնացին իրենց հաւատքի ժայռին վրայ իբրեւ «քաղաքակիցք սրբոց եւ ընտանիք Աստուծոյ, շինեալք ի վերայ հիման Առաքելոց եւ Մարգարէից, որոյ է գլուխ անկեանն Քրիստոս Յիսուս» (Եփես. Բ. 19–20):

Այսպէս է որ Գողգոթան դարձաւ Յարութեան բարձունք, տառապանքը՝ աղբիւրը ոգեկան ուժերու եւ պատմութիւնը Հայոց՝ ստեղծարար չքերթ:

Հայ Սփիւռքի պատմական կայաններէն մին եղաւ հին Բիւզանդիոնը, մանաւանդ Ե. դարէն սկսեալ: Բայց հազար տարի յետոյ է, որ կեանքի նոր պայմաններու մէջ, 1461ին, Կոստանդնուպոլսոյ մէջ հիմնուեցաւ Հայոց Պատրիարքական Աթոռը, առաջին գահակալը ըլլալով երջանկայիշատակ Յովակիմ Եպիսկոպոսը:

Այդ օրէն ահա հինգ հարիւր տարիներ եկան ու անցան:

Փառքի էջերով լեցուն պատմութիւնն է այդ՝ հաւատաւոր ու կենսունակ ժողովուրդի մը, որ կեանքին ընդմէջէն անցաւ հայեացքը միշտ դէպի երկինք յառած, լոյս եւ ծաղիկ սփռելով իր ճամբուն վրայ:

Այսօր ձեր պատմական Աթոռը, Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքական Աթոռը ի Պոլիս, համայն իր ժողովուրդով, կը տօնէ ու կ'ոգեկոչէ անցնող այդ պատմութիւնը, եկեղեցական եւ մշակութային կեանքի խաղաղ ու բարգաւաճ պայմաններու մէջ, Հանրապետական Թուրքիոյ բարեխնամ հովանիին ներքեւ:

Աստուածակառոյց Սուրբ Էջմիածինը եւ մենք ձեր Հայրապետը, յոյժ երջանիկ ենք ձեզի յղելով սոյն գիրը այս տօնական առիթով: Այս պահուս մեր սրտէն կը բխի ամենաջերմ բարի մաղթանքներ եւ օրհնութիւններ ուղղեալ ձեզի՝ սիրեցեալ Եղբայր Մեր Ամենապատիւ Տ. Շնորհք Արքեպիսկոպոս, ձեզի, Աստուածասէր Հոգեւոր Հայրեր եւ ժողովրդանուէր մշակներ եւ ձեզի, բարեպաշտ հաւատացեալներ, հարազատ զաւակներ մեր:

Տէրը եւ պահպանիչը մեր եւ յոյսը բոլոր հաւատացելոց, թող իր ապահով հովանին միշտ տարածեալ պահէ ամէնուդ վրայ անխտիր եւ ըլլայ ձեզի միշտ օգնական եւ առաջնորդ կենաց:

Թող անսասան եւ չէն մնայ ձեր Պատրիարքական Աթոռը, Հայաստանեայց Սուրբ Եկեղեցւոյ Նուիրապետութեան ծոցին մէջ, լուսաւորուած Քրիստոսի եւ Ազգի սիրով:

Թող բարօր ու անվտանգ աճի եւ զարգանայ ձեր բարեխնամ երկիրը իր սքանչելի մայր քաղաքով, խաղաղ ու երջանիկ:

«Այսուհետեւ, եղբարք իմ սիրելիք, հաստատուն եղերուք, անշարժ կացէք, առաւել լերուք ի գործս Տեառն յամենայն ժամ: Գիտասջիք, զի վաստակքն ձեր ոչէն ընդունայն առաջի Տեառն»: (Ա. Կորնթ. ԺԵ. 58):

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
ԾԱՅՐԱԳՈՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ԵՒ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

Տուաւ Կոնդակս ի 22–ն Օգոստ.ի 962 փրկչեան ամի եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԲ, ի Մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի. համար 446

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻՆ ԱՉԻՍԸՆ հաստատեց թէ իր խօսքերը շատ յստակ էին եւ աւելցնելիք բան չունի: Այս յայտարարութիւնը ըրաւ իր ճառին Անգլիոյ մէջ ունեցած արձագանգներուն պատճառաւ:

ՊԷՆ ԿՈՒՐԻՈՆ յայտարարեց թէ Իսրայէլ միակողմանի ձեւով պիտի չյարգէ զինադադարը, Սուրիոյ հետ:

ՓՐԱՒՏԱ սկսած է խօսիլ արտասահմանի ամերիկեան կայաններու մասին: Պաշտօնաթերթը կ'ուզէ որ բանակցութիւններ սկսին մանաւանդ Խորհ. Միութիւնը շրջապատող երկիրներուն մէջ գոյութիւն ունեցող կայաններու մասին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ Գերագոյն Ատեանը վճիռ մը տուաւ որ պատմական դեր կրնայ խաղալ: Հարցը շատ ծեծուած էր արդէն «Ի՞նչ է Հրեայ մը» հարցը ծագած էր կաթողիկէ քահանայի մը պատճառաւ որ մէջտեղ դնելով իր հրէական ծագումը, կ'ուզէ իսրայէլեան քաղաքացիութիւն ստանալ: Անգամ մը ձախողած էր արդէն: Այս անգամ ալ վճիռը յստակ է դաւանափոխ հրեայ մը այլեւս հրեայ չի կրնար նկատուիլ ոչ ալ օգտուիլ իսրայէլեան հպատակութենէն:

ՄԱՐՈՔԻ ժողովուրդը «այո» քուէարկեց առջի օր: Ծանօթ է որ Հասան Բ. միապետ. Սահմանադրութիւն մը հանրաքուէի դրած էր:

ՓԱՐԱԿՈՒԷՅԻ մէջ երեք տարի առաջ խլիրդէ մեռած է Մարթէն Պորման որ Հիթլերի անմիջական գործակիցն էր եւ կը փնտռուէր 17 տարիէ ի վեր, պատերազմի ոճիրներու համար:

ԱՆԳԼԻՈՅ Սմոկէն մեռնողներու թիւը 106ի հասած է:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Հեւասպառ կեանք մը, որուն տառապանքները կը սկսէին աշխատանքի տառապանքին հաշիշի գինովութեամբ, եւ որուն գիշերները անհամբեր սպասումներ էին միշտ: Որպէսզի ամէն օր քիչ մը աւելի սաստկանար հրայրքը սրտին, քիչ մը աւելի բոցավառէր տառապանքի բովը, որուն մէջ ահա՛ զտուած կը գտնենք այսօր յաւերժութեան ոսկին:

Եղբայր մը կամ սրտակից բարեկամ մը չէ միայն որ անդարձօրէն կը բաժնուի ինձմէ. այլ առաւելապէս իր սրտին բաբախումները նուիրումի գաղափարին հետ ներդաշնակող մէկը, որուն կը վախնամ որ չգտնուի Թողած պարապը լեցնող:

Ժամանակէ մը ի վեր, մէկը միւսին ետեւէն, կարծես ժամադրութիւն տուած ըլլան իրարու յաւիտենութեան մէջ, կը մեկնին մեր ամէնէն լուսաւոր նուիրեալները: Իրաւ է, որ անոնք անժխտելի արժէքով ժառանգ մը կը Թողուն մեզի, բայց դեռ կրնային բան մը աւելցնել այդ ժառանգին վրայ, եթէ յանկարծ չհնչէր անկրկնելի ժամը:

Եթէ հեռացած չըլլար Տայքին Գարահիսարէն, իր փառապանծ ծննդավայրը, վստահաբար անոր ամրոցը պաշտպանող դիւցազուններէն մէկը պիտի հանդիսանար եւ չքեղափառ վախճանով պիտի աւելցնէր Թիւը հոն ինկած նահատակներուն:

Բայց ճակատագիրը ուզեց որ տարբեր ամրոց մը, գրականութեան լուսապայծառ ամրոցը պահպանելու կոչուէր:

Զէնքը՝ որ գրիչն էր, վար չդրաւ երբեք: Խրոխտ եւ յանդուգն, ճշմարտութեամբ զրահուած, պատնէշին վրայ կանգուն մնաց միշտ, ոչ մէկ վայրկեան ընկրկեցաւ: Ոչ մէկ վայրկեան կորսնցուց իր հաւատքը յաղթանակին հանդէպ: Ոչ մէկ զիջում ըրաւ Թշնամիին՝ որ այլասերումի մահաշունչ խորշակն էր մեր անդաստանի ծաղկափեղ դարաւոր պարտէզներուն մէջ:

Անոր վերաբերումը զուրգուրոտ եւ եղբայրական եղաւ միշտ մանաւանդ երիտասարդներուն հանդէպ, որոնք իրենց նախաքայլերուն մէջ խրախոյսի կը սպասէին: Իր ամենատես աչքերէն չվրիպեցան մինչեւ իսկ ամէնէն մեղմանշոյլ ճրագները, զորս արծարծեց իր շունչով եւ լուսավառ բոցի վերածեց:

Հիմա, որ դերեզման մը եւս բացուած է յիշատակի նոճիներուն տակ, կը հարցնեմ ես ինծի. «Պանդո՞ւխտ մը կը ննջէ հոն»:

Բայց անոր հոգիին մէջ հայրենի գետերը կը մրմնջէին, հայրենի անտառները կը սօսափէին կարօտաձայն:

Անոր աչքերուն դէմ կը տեսլանային մեր լեռները, մեր վանքերը դեռ կանգուն կամ աւերակ, մեր տաճարները, որոնց վրայ կը կաթէր չողը խորհրդաւոր աստղերուն եւ որոնց ստուերին մէջէն կ՚անցնէր Թափօրը մեր լուսապսակ սուրբերուն:

Անոր երակներն ու ջիղերը հիւսուած էին հայրենիքի սրբազան գաղափարին հետ: Անոր համար չկային օտար հող եւ օտար երկինք. այլ կար միայն սաւանոթեւ տեսիլքը Արարատի: Ուր որ ըլլար, ուր որ աչքերը փակէր արեւին դէմ, իր արիւնին խրաքանչիւր կաթիլին մէջ կը կրէր անկորնչելի խնկութիւնը ցեղին:

Բայց եթէ առաւելապէս նուիրեալ մըն էր ան մեր ժողովուրդը հարազատօրէն պատկերացնող վսեմ գաղափարներուն, եթէ գինով էր միշտ աշխատանքի աստուածային հաշիշով, չէր երբեք դադրած ըլլալէ ինծի համար սրտակից բարեկամ մը:

Սուգը, որուն մահասարսուռ խաւարը կը զգամ, հետզհետէ աւելի կը խորանայ հոգիիս մէջ:

Միակ սփոփանքը Թերեւս մտածելն է, որ ահա վերջին հանգրուանը հասած եմ արդէն, եւ առաւօտուն ճամբայ պիտի ինկնամ, երազներով եւ յոյսերով լեցուն, իրիկուան մօտ հասնելու համար հո՛ն ուր ան հրաժեշտ առաւ ինձմէ:

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

«ԺԱՄԱՆԱԿԻՆ ԽԱՒԱՐԸ»

(ՄԱՐՍԷԼ ՏԸԼԱՆՈՒԱ)

Հունչով ու չունչով հիւսուած արուեստներու կրտսերին՝ պատկերասփիւռին ծնունդով, դասական եօթը արուեստներու համադիր բիւրեղով ցոլուն, նոր արուեստ մը կայ այսօր.— Պատկերագրութեան ութերորդ արուեստը:

Ի չգոյէ գեղարուեստի այդ նորածին դիցուհիին երկրպագուներու, նոր արուեստին նուիրեալ նոր տաղանդներու, պատկերասփիւռը դեռ կը մնայ առանցական արուեստները աժան կապկող մը, աներես բանագողը Թատերական բեմերուն, չարժանկարի սրահներուն եւ գրական ընթացիկ անդաստանին: Զքաւոր ու խորթ քոյրը անդրանիկ արուեստներուն, իր առօրեայ աւիշը անոնց պատուաստէն առնելով, իր ինքնուրոյն կեանքին ու զարգացումին անհոգ մնալով, պատկերագրութիւնը կրնար չափահաս արուեստներուն մակաբոյծը մնալ:

Ութերորդ արուեստին տեղքայլին դէմ ընդվզող քիչերէն մէկը եղաւ Մարսէլ Տըլանուա: Արդիական երաժիշտ, յառաջապահ արուեստի միտք ու գրիչ, իր «Ժամանակին Խաւարը» բեմերգ-բեմապար չարադրութեամբ՝ ուշագրաւ փորձ մը եւ պատգամ մըն է զոր կուտայ պատկերագրութեան արուեստին:

Երաժիշտը անճամբ յղացած է իր երկին գաղափարը, որու բեմադրութիւնը ստանձնած է իր յառաջադէմ արուեստին հաւատոյ եղբայրը՝ գերիրապաշտ բանաստեղծ Ֆիլիփ Սուփօ: Պատկերները ժապաւինած է Ռոժէ Քահան, պարագրութիւնը կատարած է Տիք Սանտերս:

Անցեալը, ժամանակին խաւարը յիշել եւ վերապրիլ լռութեան ու տեսողութեան յափշտակումով, երգի ու պատկերի վերացումով...: Այս է՝ երաժշտին առաջադրութեամբ, ձայն ու պատկերասփիւռի յատուկ արուեստին եւ արուեստանքին լրիւ գործադրութեամբ ներկայացուած Տըլանուայի երկը:

Լսելի ու տեսանելի դարձնել ժամանակը իր անցած օրերով, իր բերած ու տարած չարովն ու բարիով: Կարենալ ափին մէջ սեղմել ժամանակը իր յուշերով եւ ըստ կամս զիտել անոր ծալքերը, ափի մը մէջ գրուած կեանքի ու ճակատագրի գիծերուն նման: Գոյ ափէն հոսող աւազին պէս՝ ժամանակը կը հոսի ու կ՚անցնի. բաւ է որ ժամանակին հիւսած յուշերը աւազի վրայ գրուած չըլլան:

Ապրիլ ժամանակին խաւարը, կասեցնել ժամանակին Թռիչքը...: Յաւիտենական տենչանքը մարդկային մտքին ու սրտին, Հելլէն փիլիսոփայէն մինչեւ լատին բանաստեղծը:

Նոյն տենչն է տանջած միտքը եւ ներշնչած սիրտը Մարսէլ Տըլանուայի, իր կեանքին այս վերջին երաժշտական յօրինումին համար:

Հանդիսատեսին ձեռքէն բռնած, «Ժամանակին Խաւարը» բեմերգ-բեմապարին հեղինակները կը շրջին կեանքի մը յուշի Թաղուն ճամբաներուն եւ նախադղացումի խորին ուղիներուն ընդմէջէն: Առաւել կամ նուազ հաջորդականութեամբ, իր յառաջացող լինելութեան այս տարիներուն չարժարուեստն ալ փորձեց պատկերել ժամանակի խաւարեալ յուշամատեանը՝ յաջողապէս չարադրելով «Անցեալ տարի Մարիէնպատի մէջ», «Ժիւլ եւ Ժիմ», «Վիլ տ՚Ավրէի Կիրակիները» եւ այլ նուազ յանդուգն ժապաւէններ:

Բանաստեղծութեան զգայուն երաժիշտ Մարսէլ Տըլանուա եւ երաժշտութեան զգայուն բանաստեղծ Ֆիլիփ Սուփօ, իրենց երկը կառուցած են յուշակորոյս մարդու մը յարութիւն տալով՝ իր Թաղուած յուշերուն յարութիւնով: Երգի ու պատկերի վերածած են ամբողջ կեանքի մը՝ բաց աչքով տեսած երազը:

Ժամանակին խաւարին հետ ու դէմ՝ ներկային, անցեալին ու ապագային միացածին չըթայում մը: Իբերահայորդ կամ իբերամերժ յուշերու անըրանուոր եւ անիրանալի պատմուածք մը, չարադրուած երգի, պարի եւ նկարումի արտայայտապաշտ ոճով մը: Շնորհիւ ընդհանուր յաջող գործադրութեան, պատկերասփիւռի արուեստին զրուելիք էջերուն նախաբանը կարելի է դասել Տըլանուայի ստորագրած էջը:

«Ժամանակին Խաւարը» ապրումով անյապաղ մեկնարկութեամբ մը լուսաւորեցին Լիւսիս Կարին եւ Ժագ Ժանէն, իրենց երգի եւ խաղարկութեան խնամուած արուեստով: Թէեւ իրենց ձայնաւոր արտայայտութեանց մէջ կային տձեւոյն անցքեր, այսուհանդերձ այնքան հարուստ էր իրենց լռիկ արտայայտութեանց բաժինը, որ ժամանակը պիտի չխաւարէ երկին ամբողջութեան ձգած մեծ տպաւորութիւնը՝ շնորհիւ անոր երաժիշտ հեղինակին եւ գործադրողներուն յուզիչ նուիրումին:

ԿԱՄ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ԲԱԲԱԽՈՒՆ ՍԻՐՏԸ

(ԱՇՈՏ ԳՐԱՇԻԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 50ԱՄԵԱԿԻ ԱՌԹԻԻ)

Բնութեան ու սիրոյ երգիչ է Աշոտ Գրաշին: Ստեղծագործական իր վերելքի մէջ է նա, երբ գարնանային Թարմաշունչ առաւօտեան բանաստեղծի հայեացքի առաջ պարզւում են հայրենի լեռնաշխարհի Թովիչ պատկերները՝ տարբեր իմաստութեամբ ծանրանիստ ու պլխակած Հայոց բարձրաբերձ լեռները, որոնց աւեհեր գլուխները մխրճել են երկնակամարի լազուրը: Բանաստեղծին ոգեշնչում են ժայռանիստ ու արեւակէզ քարաքները, անդնդախոր, չառաչուն ձորերը, քնքուշ անդորրութեան մէջ երազող այգեզարդ հովիտները եւ զմրուխտ մարգագետինները՝ իրենց անմոռուկներով, նարկիզներով ու հովտաշուշաններով, իրենց խաղաղ շէներով ու վարդագոյն ստաններով...

Բանաստեղծն իր գրիչը Թաթախում է մեր հինաւուրց լեռնաշխարհի պայծառ ու բազմերանգ գոյների մէջ եւ ծնւում է «Ծխածանի եօթը երգը», մեր լեռնաշխարհի ու նրա մարդկանց բանաստեղծական փառաբանութիւնը.

Հայոց լեռներ, կապոյտ լեռներ,
Սիրտս կ՚ուզէր արծիւ լինել,
Կապոյտների ծովում թեւել:
Ապրե՛լ, երգե՛լ, մեռնե՛լ
Գագաթներին ձեր վեհ,
Գագաթներին ձեր վեհ...

Բանաստեղծի բանաստեղծական ոգեշնչման մէջ բնութիւնը կենդանանում է, շնչաւորւում, խոհականութեամբ լցւում, խօսում ու յուզւում ընթերցողին, պայծառացնում ու վեհացնում հոգին, գեղեցկի ու ազնիւի զգացումներով համակում:

Աշոտ Գրաշին իր ծննդավայր Ղարաբաղ լեռնաշխարհի սիրահար երգիչն է: Նրա մանկութիւնն անցել է Ղարաբաղի կապտաշղարչ լեռներում ու հէքեաթային անտառներում, արեւաթաթախ հովիտ-

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Կիւրեղ աղան այս անգամ ուզեց խօսել, բայց երբ փորձեց բերանը բանալ, ատամները կափկափեցին: Թողեց օճիքը եւ բռնեց ծնօտը:

Ատամները, կանոնաւոր կշռոյթով խփւում էին իրար եւ չրխչրխում:

— Աման Կիւրեղ աղա, ի՞նչ կ՚ըլլիս:

— Դողցուուուցի..., հազիւ կրցաւ արտասանել Կիւրեղ աղան:

Հարեւան խանութպանն աւելի մօտեցաւ:

Կիւրեղ աղայի դէմքը բոլորովին փոխուել էր, կարծես կիրով էին ծեփել, դողում էր ամբողջ մարմնով եւ ատամները չրխչրխկում էին:

— Աս ի՞նչ է, Կիւրեղ աղա, գոյնը երեւէդ գացեր է, ասաց հարեւան խանութպանը:

— Մարմինս հլոս - հլոս (փշուր փշուր) կ՚ըլլի:

— Կնկանդ բա՞ն մի ըրեր ես...

— Ի՞նչ տ՚ընեմ, ճանըմ շալխայի վախիթ չէ:

— Շախա չեմ ըներ, ծեծե՞լ մեծել...

— Չէ, ճանըք, ծեծելու պայ, Հազարխանը ինծի կը ծեծէ...

Դողն աւելի սաստկացաւ: Ծնօտը զարծում էր ընդհանուր մարմինի համակարգութիւնից անկախ:

Բաւական լռութիւնից յետոյ՝ Կիւրեղ աղան կմկմաց:

— Ըըընծիխս տուուուն տարէէէք...

Հարեւան խանութպանն անմիջապէս փայթոն բերեց:

Տուն վերադառնալիս, փայթոնից նա տեսաւ մի մարդ, որ կռացած, փայտը ձեռին, հազիւ ոտները քաշ տալ էր տալիս իր ետեւից:

— Աստուած խըմիշ է եղեր, ասաց Կիւրեղ աղան իր մտքում, քանի տարի էր չէի տեսեր այդ.... ը...

Կռացած մարդն այն մարդն էր, որից Կիւրեղ աղան փող էր խլացրել եւ մարդը, չկարողանալով հաստատել, կաթուած էր ստացել: Կիւրեղ աղա կարծում էր, որ մարդը դեռ անկողմնում էր: Իսկապէս խեղճ մարդն առաջին անգամն էր, որ դուրս էր եկել անկողնից եւ հանդիպել Կիւրեղ աղային:

Հասաւ տուն:

Հարեւան խանութպանը եւ կառապանը գրեթէ շալակելով նրան վեր տարան:

Երբ Հազարխան խաթունը տեսաւ որ ամուսնուն շալակելով ներս են բերում, բացագանչեց.

— Վայ, քոռանամ, Հաջի Բօրօ, Աստուած ձայնդ լսեց:

Կիւրեղ աղային հասցրին սենեակ:

— Հազարխան, խաթաղս բաց, արաղ (օղի) բեր, դողդղացրեց Կիւրեղ աղան:

Արաղն իրար ետեւից քաշեց եւ փաթթուեց վերմակում:

— Քիրամիդ տաքցուր, չապուխ...

Մինչեւ Հազարխան խաթունը կղմինտրը տաքցրեց եւ բերեց, Կիւրեղ աղա ամբողջովին քրտինքի մէջ էր: Կինը ձեռքը տարաւ ամուսնու ճակատին, սառը քրտինք:

— Մահուան թասա (քրտինք) է, կըմկըմաց Կիւրեղ աղան:

Կինը տաք կղմինտրը դրաւ ոտին:

— Մէջքիս դիր, ասաց Կիւրեղ աղան:

— Քա, ի՞նչ եղաւ քեզի.

— Ի՞նչ տ՚ըլլի, անէծք է:

— Վայ, Հաջի Բօրօ, ինտո՞ր բերանդ բացիր:

— Հազարխան, մտիկ ըրէ. չապուխս իթուն ոսկին Սըրունին հետ Հաջի Բօրոյին ղրկէ. Թող բուէ քի՝ ես քեզ մեղայ...

— Աստուն տայիր, այսպէս չէր ըլլի..

— Հա, չիտակ ես, փիպիլ կերայ...

Հազարխան խաթուն անմիջապէս յիսուն ոսկին վազցրեց Հաջի Բօրոյին:

— Ոսկիները կուտաս ու կ՚ըսես քի...

Ոչ միայն Կիւրեղ աղայի ասածը կրկնեց, այլ մի շարք բաներ էլ աւելացրեց իր կողմից:

Սըրունը Թռաւ:

Հազարխան խաթունը վազեց վեր, աստիճանների վրայ կրկնելով.— «Տէ՛ր չչիչես, տասուն արիւնը երեսը քսեր էր: Տէր, չչիչես, Միածին Աստուած»:

Երբ սենեակ մտաւ Հազարխան խաթունը տակաւին կրնում էր.— «Տէր, չչիչես»:

Կիւրեղ աղան լսեց:

— Հա, հա, չչիչես Տէր... Աղջի սիրտս... սիրտս դուրս կը Թափի:

— Քա, ի՞նչ եղար:

Հազարխան, ճէպէս գաֆային բալլին վերցուր ու բաց տեսնամ հլա:

Հազարխան խաթունը մօտեցաւ գրամարկղին:

Առաջին անգամն էր, որ այդ երկաթէ արկղի բանալին ձեռք էր տալիս Հազարխանը եւ բաց էր անում: Կիւրեղ աղան արկղը բաց անելիս, մինչեւ անգամ չէր Թողնում, որ իր կինը նայի մէջը: Պատահեց մի անգամ, որ կինը ոտները կախ գցեց՝ մէջը նայելու համար, Կիւրեղ աղան բարկացաւ:

— Մէջը ճիփե՞րս կայ որ տեսնետեսնա՞լ կ՚ուզես, հը, տես, գոռաց Կիւրեղ աղան եւ զարձրեց քամակը:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(5 Նար.)

նորում ու չամանդաղոտ արօտների խա –
ղաղ գրկում ․

Երգում է այնտեղ ամէն մի թուփ
Ժայռերից թռչող ամէն վտակ ,
վեհափառ սարերն այնտեղ երկնահուպ՝
գուսաններ են հին , բազմավաստակ ․․․

Բանաստեղծն այնքան խորն է ապրում իր մանկութեան օրրանով , որ նրան թւում է թէ ստեղծագործական թռիչք , թեւ ու թռիչք է տալիս միայն իր ծննդավայրից ։ Կարօտանքով նա մերթ հիւր է գնում մանկութեան արահետնե – րը , հեծնում լեռնային կապոյտ նժոյգը , սլանում սիրած վայրերով , մերթ մշու – շածրար անտառներն է մտնում , ուր եղ – նիկներն են արեւածաղկին այցի գալիս հանի պուրակին ․ մերթ գնում է ․․․

գնա՛ Մռաւը մանուշակաքոյր ,
երկինքն ովկիան է , ամպերը՝ փրփուր ,
ցօղերը՝ աստղեր , աստղերը՝ հաւքեր ,
հաւքերը՝ գոյն – գոյն թռչող տերեւներ ,
թեւերդ բաց տուր , երգ , այնտեղ գնա՛ ,
քո կանաչ հողին կարօտ մի՛ մնա ․․․

Բանաստեղծի ստեղծագործական ոգե – շնչումների մէջ լայն տեղ են գրաւում հայրենասիրութեան երգերը , թէեւ բնու – թեանը նուիրուած նրա բանաստեղծու – թիւնները եւս համակուած են սիրատո – չոր հայրենասիրութեամբ ։

Ամէն սէր իր սահմանն ունի ։ Մօր սի – րոյ նման ջինջ ու անսահման է միայն հայրենիքի սէրը , որ յուզում ու ստեղ – ծագործական կենսահիւթ է տալիս բա – նաստեղծին , թրթռացնում նրա հոգու ստեղները , իմաստաւորում կեանքը ։ Նրա սիրտը միշտ բաբախում է հայրենի – քի սիրով ։

Խորքումն է սրտիս , իմ մայր Հայաստան ,
Երկնակամարիդ կապոյտը քնքուշ ,
Քո հողը անո՜ւշ , քո ջուրը անո՜ւշ ,
Խորքումն է սրտիս , իմ մայր Հայաստան ։

Բանաստեղծի մեծ սէրը հայրենիքի հանդէպ ոչ թէ եւ ոչ միայն հայրենի սար ու ձորի , ծիլ ու ծաղկի սէր է , այլ – եւ շինարար աշխատանքի , խաղաղու – թեան , իր ժողովրդին երջանկութիւն պարգեւող աշխարհի հանդէպ սէր ։ Դրա համար այդ սէրը այնքա՜ն խոր է , ան – սահման ու նուիրական ․

Ճարտար քարտաշ է Հայաստանը իմ ,
Ներկի մարդկութիւն , աշխարհի վրայ
Ամէնից խորունկ սիրում եմ նրան ,
Ճարտար քարտաշ է Հայաստանը իմ ։

Ծէգից մինչեւ մութ նա մուրճն ձեռքին
Տաշում է պազալտ եւ տուֆ հուրհրան ,
Շէնքեր է շարում աշխարհի վրայ ,
Հի՜ն որմնադիր է Հայաստանը իմ ։

Վէրքի Հայաստանը դարձել է երգի Հայաստան , մի տաքուկ բոյն , որտեղ իր երջանիկ երգն է հիւսում Հայոց Հազա – րան Բլբուլը , եւ բանաստեղծը պատ – րաստ է իր կեանքն իսկ զոհելու , որպէսզի հինաւուրց իր հայրենիքում ոչ մի ծաղիկ չթոռոմի , ոչ մի ծիլ անջուր չթառամի ։

Սիրոյ հոգեյոյզ , ազնիւ զգացումների բանաստեղծն է Աշոտ Գրաշին ։ Մարդը մարդկայնանում եւ կեանքը գեղեցկա – նում է սիրով , աղջկայ զուլալ աչքերով ու կանացի սիրոյ մաքրութեամբ ու քնն – քշութեամբ ․

— Ապրե՜լ , ապրե՜լ , միշտ սուզուե՜լ խոր
Քո աչքերի լոյս շողերում ,
Ու պատկերդ տեսնել բոլոր
Գարնանային ջինջ ցօղերում ․․․

Բանաստեղծը ցանկանում է , որ մարդ – կային կրծքի տակ միշտ վառ մնան հրաշագործ սիրոյ ակունքները , միշտ մնան զարնանային ծաղկունքի մէջ , միշտ վճիտ՝ ինչպէս քչքչան ակնաղբիւրները մեր լեռնաշխարհի ։ Սիրոյ այդ ազնուա – ցնող զգացումն է , որ գեղեցկացնում է կեանքը , աշխարհը զուլալում , մարդուն մղում թռիչքների ․

Սիրոյ թեւե՜ր են նայուածքները քո ,
Տուր ինձ՝ սլանամ կապոյտներն անհաս ,
Տուր ինձ՝ սաւառնեմ բարձունքներն
երազ ,
Սիրոյ թեւեր են նայուածքները քո ։
Ծէգ են , միջօրէ , մարմանդ երեկոյ ,
Սեւեռիր լուսէ աչքերդ վրաս ,
Սիրոյ թեւեր են նայուածքները քո ։
Տուր ինձ՝ սլանամ կապոյտներն անհաս ։

Հոգեթով տասնեակ բանաստեղծու – թիւններ է նուիրել Աշոտ Գրաշին Հա – յոց վարդագոյն ու վարդաբոյր մայրա – քաղաքին՝ Երեւանին ։

Ուղտերի կարաւանների ու փոշու ոս – տան հին Երեւանը վաղուց թափ է տը – ւել դարերի ծերութեան փոշին , ճա – հերագել , դարձել հիասքանչ մի գեղեց – կուհի , զմրուխտների մէջ ընկղմուած լուսեղէն մի ցնորք , կախարդական մի արշալոյս , որ սիրով ու քնքշանքով է պարուրում բանաստեղծի հոգին ։ Եւ նա նորակերտ մայրաքաղաքով հիացած բացա – կանչում է ․

Երեւան , Հայութեան դրօշն ես դու
բոսոր ,
Կը փողփողաս դարեր , իզօր , ինչպէս
այսօր ․․․

Աշոտ Գրաշու բովանդակութեամբ եւ ձեւով ժողովրդային բանաստեղծութիւն – ները հարազատօրէն են մեր երգի գանձա – րանը , սիրով են երգւում միշտ ։ «Ե – րեւանի գիշերները» , «Հայաստանի կար – միր գինին» , «Գարուն Երեւան , սիրուն Երեւան» , «Ախ մէտս բնկաւ» , «Անուշ հայրենիք , քնքուշ հայրենիք» եւ երգի վերածուած բազմաթիւ այլ բանաստեղ – ծութիւններ լայն ժողովրդականութիւն են վայելում ։

Վերջերս երգահան Ալեքսանդր Յարու – թիւնեանը Աշոտ Գրաշու խօսքերով ստեղ – ծեց « Առ Հայ ժողովրդի մասին» երաժշտական երկը ։

Գրաշու ամբողջ քնարերգութիւնը մեր ժողովրդի հերոսականօրէն ոգեւորական պատմութիւնն է , նրա զոհաբերութիւն – ների , պանդխտութեան , արիւնի ու աւե – րի , բայց եւ նրա վերածննդի , շինարա – րութեան , ազատութեան , հայ մարդու հոգեկան աշխարհի , հայրենասիրու – թեան , խաղաղասիրութեան , նրա կա – ռուցումների տենդի , նրա վերածնուած ոգու , հայրենադարձութեան , բանաս – տեղծական մի մատեանն է ։

ԱՍ․ ԿՈՒՐՏԻԿԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒԻ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Mélodie en sous-sol

Հանրի Վերնէօյլի այս նոր ժապաւէնը ունի իր սովորական տուեալները յաջող գործ մը ըլլալու համար ։ Հին եւ նոր սե – րունդի երկու փայլուն ներկայացուցիչ – ներ՝ Ժան Կապէն եւ Ալէն Տըլոն դերա – սաններն են այս ոստիկանական պատ – մութեան ։ Այս անգամ ալ գրոյցները ստորագրած է Միշէլ Օտիառ թէեւ այս ժապաւէնին մէջ կարեւորը պատմութիւ – նըն է եւ ոչ՝ հերոսներուն հոգեբանու – թիւնը ։

« Այս ժապաւէնիս մէջ , կ՚ըսէ Հանրի Վերնէօյլ , պատկերն է որ առաջին տեղը պիտի գրաւէ եւ մանրամասնութիւնները նոյնքան կարեւորութիւն ունին որքան դերակատարները ։ Երկու մեծ դերասան – ներ ունիմ եւ սակայն բուն դերակատար – ները պիտի ըլլան սիւսփէնսը եւ գործո – ղութիւնը ։ «Կապիկ մը Ձմրան մէջ» Կա – պէնի եւ Պելմոնտոյի առիթ կուտար որ իրենց ձիրքերը ցոյց տան , հոս , ուշա – դրութիւնը պէտք է կեդրոնանայ աւելի պատմութեան վրայ քան՝ անոնց որոնք այդ պատմութիւնը կ՚ապրին ։ Տըլոն շատ լաւ հասկցաւ , Կապէնն ալ , ի վերջոյ նոյնը ըրաւ ։ Եւ երկուքն ալ , հակառակ յոռետեսներու նախատեսութեանց , իրա – րու հետ շատ լաւ են » ։

Ֆիլմը քաղուած է «Սեւ Շարք»ին պատ – կանող վէպէ մը ։

×

Փարի – Փրէս կը յիշէ Աշոտ Մալաք – եանի կարծիքը «Նոր եւ հին հոսանքի» մասին ։ Բեմադիրը այսպէս կը բացատրէ անոնց տարբերութիւնը ․— «Երբ հասա – րակութիւնը երկու ժամ կը ձանձրանայ , ինծի համար ժապաւէնս չեմ յաջողած ։ Իրենք կ՚ըսեն թէ ժողովուրդը բան չէ հասկցած » ։

ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԵՐԶՆԿԱՑԻԻ ԴԻՄԱՆԿԱՐԸ

Հայկական մանրանկարչութեան մէջ թէեւ քիչ , բայց իրենց արժէքով կարե – ւոր տեղ կը գրաւեն ականաւոր անձերու դիմանկարները ։ Անոնք աւելի արժէքա – ւոր կը դառնան , երբ նկարուած են ան – ծին ժամանակակից ծաղկողի մը կողմէ , հաւանաբար օգտուելով անոր ներկայու – թենէն ։ Այս տեսակէտէն հետաքրքրական են եւ պատմական ու գեղարուեստական մեծ արժէք կը ներկայացնեն Գրիգոր Տա – թեւացիի , Եսայի Նչեցիի , Թորոս Տա – րոնացիի , Սարգիս Պիծակի , ծաղկող Ա – ւագի եւ բազմաթիւ այլ ականաւոր ան – ձերու դիմանկարները , որոնք գոյութիւն ունին Երեւանի մատենադարանին ձեռա – գիրներուն մէջ ։

Այս ձեռագիրներուն մէջ կան նաեւ են – թականերուն մահէն ետք գծուած դիմա – նկարներ , որոնք , անշուշտ , աւելի նուազ արժէք ունին ․ այսուհանդերձ , երբեմն վարպետ նկարիչներ յաջողած են կերտել անձնաւորութեան մը իսկական դիմա – գիծը ։

Ահա այս տիպի դիմանկարներէն ուշա – գրաւ է ԺԳ․ դարու մատենագիր , փիլ – իսոփայ , տաղերգու Յովհաննէս Երզնկա – ցիի մինչեւ այժմ անծանօթ դիմանկարը , նկարուած կամ վերանկարուած 1644ին , Հալէպի մէջ գրուած ձեռագիրի մը վը – րայ ։

Ձեռագիրը գրած է Աստուածատուր ա – նունով մէկը , որ ծանօթ եղած է Երզն – կացիի կեանքին եւ գործին ։ Արդարեւ բարձր արժանիքներով կը ներկայացնէ տաղերգուն ։ Հաւանաբար նկարն ալ իր գործն է ։

Բազմագոյն զարդանկարներով շրջա – նակին մէջ , ոսկիէ փոնի վրայ , զոյգ կա – մարներէն մէկուն տակ նստած է Յով – հաննէս Երզնկացի ։ Գլխուն վերեւ , կա – մարներէն դուրս , կը կարդացուի «Յն – հէս» , միւս կամարին մէջ կեցած է Ապ – լոց իշխանը , որուն խնդրանքով Երզնկա – ցի 1284ին գրած է «Յաղագս երկնային խորանաց» քերթուածը ։ Հոս նոյնպէս , նկարիչը իշխանին գլխուն վրայ սպիտակ եւ կարմիր ներկերով ոսկիէ փոնին վրայ գրած է յանդաւոր հետեւեալ տողերը՝ « Իշխան Հայոց խնդրող երգոց անուամբ Ապլոց » ։

Երզնկացիի արծաթագոյն մազերը , ա – նոր ձակատին երկու մեծ ակոսները , խօ – սուն աչքերը , դէմքին նրբերանգ վարդա – գոյնը կը խօսին անծանօթ նկարիչին բարձր արուեստին մասին , քանի որ յա – ջողած է տալ Երզնկացիի իսկական կեր – պարանքը ։

ԱՍՏՂԻԿ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՐԱԶԱՏ ԷՋԵՐ » օտար գրականու – թիւն , թարգմանեց Յովհաննէս Մարգ ։ Տպարան Անի ։ Թեհրան , 1962 ։

ԵՐԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

Ա․

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Գ․ Ընդհանուր Պատպամաւորական ժո – ղովի նիստերը դեռ չվերջացած , Բրօ Արմէնիայի մեծանուն խմբագրապետ , հայասէր Փիէռ Քիյեարը Սոֆիա եկած էր եւ իջած՝ այն հիւրանոցը , ուր կը գումարուէին Դաշնակցութեան Ընդհա – նուր ժողովին նիստերը ։

Քիյեար Ղալաթիոյ կեդրոնական վար – ժարանին մէջ փիլիսոփայութեան ուսու – ցիչ ըլլալով ժամանակին , մօտէն կը ճանչնար ու կը սիրէր արդէն Հայերը , մանաւանդ Հայ Յեղափոխականները , մանաւորապէս Դաշնակցութիւնը , որուն ծրագիրը գնահատողներէն մին եղած էր ինք , իբրեւ լաւագոյնը որ քիչ թէ շատ կը յարմարէր եւ կը հաշտուէր միջավայ – րի պայմաններուն ու պահանջներուն հետ ։

Քրիստափոր Միքայէլեան շատ համա – կրած էր Քիյեարի , ուղեց հաւաքոյթ մը կազմակերպել իր հայասէր հիւրին ի պատիւ ։

Ոստի արտակարգ նիստի մը հրաւիրեց բոլոր պատգամաւորները , որոնք արդ – եալ ժամուն ներկայ գտնուեցան ։

Փիէռ Քիյեար , ամբողջ նիստի մը ներ – կայ ըլլալէ վերջ , ոտքի ելաւ եւ իր մայ – րենի լեզուով արտասանեց յուզիչ ճառ մը , որ խիստ քաղցր ու խոր տպաւորու – թիւն մը թողուց ներկաներուն վրայ ։

Յետոյ , երբ նիստը փակուեցաւ , չքա – ւեցան մը տրուեցաւ յեղափոխական բա – նաստեղծին , որուն շուրջը բոլորուեցան բոլոր պատգամաւորները ։

Պուլկարիոյ մայրաքաղաքին մէջ շատ խօսուեցաւ այդ խրախճանքներուն վրայ ։

Գարնան սկիզբները , պատգամաւորնե – րը դեռ չէին վերադարձած , Մակեդոնա – կան Յեղափոխական Կոմիտէի պետ , Պ․ Սարաֆօֆ , իր ընկերներով միասին , ե – լեկտրական թրամվայի մասնաւոր կառ – քով մը , քաղքէն դուրս , Քնեաժօվա կոչուած մօտակայ մէկ գիւղակայքին մէջ խնջոյք մը սարքեց ի պատիւ Դաշ – նակցութեան ։

Զափազանցութիւն մը պիտի չըլլար , եթէ ըսենք թէ այդ օրը , Քնեաժօվան ժամադրավայր եղած էր Սոֆիայի մտա – ւորական դասակարգի ամէնէն ցայտուն ու կարկառուն դէմքերուն ։ Որոնց մէջ կը փայլէին նաեւ նախկին նախարարներ , բոլորը՝ Մակեդոնիոյ ազատագրութեան ջերմ կուսակիցները ։

Խանդավառ ծափերով ու կեցցէներով յաճախ ընդմիջուած ազատաշունչ ու մարտակոչ ճառեր խօսուեցան հոն ։

Մակեդոնական Կոմիտէի պետը Սարա – ֆօֆ , խուռներամ բազմութեան մը մէջ , բեմ բարձրացած , ցնցող ճառով մը դր – ուատեց Բարկէն Սիւնին , որուն հետ ծա – նօթացած էր Պոլսոյ մէջ ․ Հայ ազգի տա – կուն , մաքառող , անխուսափելի նկարագի – րը , եւ Բռնութեան , Հալածանքի ու Սարսափի դարերուն մէջ , իր գոյութիւնը պահպանելու համար մղած անհաւասար կռիւը յիշելով , Պուլկարիոյ բախտը մաղթեց անոր եւ Մակեդոնիոյ սրտագին ողջոյնը ղրկեց Խաչեցեալ Հայաստանին ։ Այս ճառը , Սարաֆօֆի բացալեզու բեր – նին մէջ , չանթի մը փոխուած , յեղափո – խութեան սրբազան հուրը վառեց ունկն – դիրներու սրտերուն մէջ ։

Քրիստափոր Միքայէլեան , ռուսերէն պատասխանով մը , անգամ մըն ալ ցըն – ցեց հոգիները , Հայկական Կոտորածնե – րուն սարսափովը , խարազանեց շահա – մոլ , մեղսակից Եւրոպան , որ չուզեց կեցնել Մարդասպան ձեռքը , Համարա – կաց Ալէմի մը դէմ հասարակաց վրէժ – խնդրութեան մը հրամայողական պա – հանջը դրաւ , Հայ – Մակեդոնական միա – համուռ ընդվզումով մը , սասանեցնելու համար Կարմիր Սուլթանը՝ իր գահին վրայ , զոր անմեղ զոհերու դիակներուն վրայ հաստատած է ․․․ ։ Քրիստափոր , յուզեալ շեշտով մը գոչեց ․ կեցցէ դին – եալ Մակեդոնիան , անկցի բռնապետու – թիւնը ․․․ ։

Յետոյ կարգով խօսեցան Սիմոն Զա – ւարեան՝ ռուսերէն եւ Վռամեան՝ հայե – րէն ․ երկուքն ալ երկու հարստահար – ուած , միեւնոյն լուծին տակ տառապող երկու ազնիւ ժողովուրդներուն Դաշնակ – ցութիւնը ջատագովեցին , յեղափոխու – թեան — թէ հայկական եւ թէ մակեդո – նական — վերջնական յաղթանակին հա – մար բաղձանքներ յայտնեցին ։

Բոլոր այս ճառերը շառաչուն ծափերով ու խանդավառ աղաղակներով ողջուն – ուեցան ։

Բանախօսութիւնները վերջացած , Սա – րաֆօֆի եւ իր ընկերներուն կողմէ հա – մակրանքի եւ հիացումի խանդավառ ցոյ – ցեր եղան Դաշնակցական պատգամաւոր – ներուն ։ Յետոյ , հսկայ թափօր մը կազ – մուեցաւ հոն , Քնեաժօվա գիւղավայրը , ուրկէ մեկնեցաւ ան դէպի Սոֆիա ։

Բովանդակ մայրաքաղաքը դղրդաց եւ այն օրը , փողոցները , հրապարակները , հանրային հաստատութիւնները , տուն – կան օրերու տեսարանները կը պարզէին ։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(3 Շար․)

ԳԻՆԵՋՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԼՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գաբայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի ընկերական ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Աղբիւր-Սերոբ» եւ «Մկ. Եօթնեղբայրեան» խումբի բոլոր ընկերները այս Երկուշաբթի ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան սրահին մէջ: Կարեւոր օրակարգ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 16ին, Կիրակի իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը», Կիրակի, Յունուար 27:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԲԱԳԻՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԱՄՍԱԳՐԻ ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐՈՒԱՆ ՎԵՐՋԻՆ ԹԻՒԸ (12)

Նուիրուած՝
ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑԻ

Այս բացառիկ թիւէն տպուած են յաւելեալ օրինակներ, մեր բաժանորդներէն դուրս, փափաքողներուն դրհացում տալու համար:

Գրութիւններ ունին՝ Համաստեղ, Գ. Մխիթարեան, Մ. Իշխան, Ա. Սահակեան, Ն. Պէշիկթաշլեան, Բ. Թաշեան, Ա. Երկաթ, Լ. Գարմէն, Գ. Գեղակ, Երուանդ Փամպուքեան, Բ. Փափազեան, Յ. Գեղարդ, Պ. Սնապեան, Եդ. Պօյաճեան, Կ. Սասունի:

Հատուածներ՝ Ն. Աղբալեան, Սիամանթօ, Պ. Սեւակ, Գ. Էմին, լեզուաբան Ժ. Կիւրճիէֆ:

Ստանալու համար դիմել Հայ Մշակոյթի տունը՝

17, Rue Bleue, Paris (9e)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին մէջ Գեղարուեստական բաժին՝

«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլ կայարանը, Սարսէլի գերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1.— ԱԼԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգեհոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական շքեղ զունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները:

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ

20103 (Հայ կովկասեան երգեր)

20136 (ARMENIE)

20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)

20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)

20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)

10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն

20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ:

(ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝

15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով contre remboursement

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ:

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք: Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն:

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ն.Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ն.Ֆ.	Հատը	0.25 Ն.Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 11 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 11 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9478 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5379

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՈՉ ՁԵՌՆԹԱՓ, ՈՉ ԱԼ ՁԵՌՆՊԱՀ

Ան նուաղն կարծատեսներ են անոնք որոնք կը կարծեն թէ կրաւորական դեր մը կ'ինայ Հայկական Արտասահմանի, երբ ունինք ափ մը հող, պետական կորիզով մը:

Իրականութիւնը, կ'ապացուցանէ թէ՝ առաւելապէս հայրենիքն է որ կ'օգտուի, պիտի օգտուի տարագիր բազմութեանց ճիգերէն, Հայկական Դատի թէ Մշակոյթի ճակատին վրայ:

Վկայ Ներգաղթի ձեռնարկը, որ ոչ միայն մարդկային, այլեւ նիւթական պղբիւրներ հոսեցուց առատօրէն, հակառակ այնքան տմարդի եւ ձախաւեր արարքներու:

Ծանրանալով բուն մշակոյթի ճակատին վրայ, կը յայտարարենք անգամ մըն ալ, թէ Երեւանը ամէն բան չէ: Տակաւին չէ այն՝ ինչ որ պէտք է ըլլար, դառնալու համար կեդրոնաձիգ փարոսը: Խարխափ՝ բոլոր ընդունակութեանց զարգացման:

Եղբայրական ողջոյն բոլոր մեծ ու փոքր ակադեմիկոսներուն եւ «լաուրէատ»ներուն, դրականութեան, գիտութեան, արուեստի բոլոր վաստակաւորներուն եւ աշխատաւորներուն: Թէեւ հեռու, կ'ըմբռնենք իրենց ամբողջ տառապանքը: Երկունք մը, որ կրնայ կոչուիլ աննախընթաց:

Եւ, սակայն իրենք իսկ պարտաւոր են խոստովանիլ, թէ՝ կիսկատար պիտի մընան իրենց ճիգերը, առանց Հայկական Արտասահմանի զօրծօն աջակցութեան:

Զի բաւեր զանազան ժողովածուներ, շարմաղէ անցած՝ արտադրութիւններ հրատարակել այս կամ այն դրագէտէն, համոզելու համար թէ կը հետաքրքրուին արեւմտահայ դրականութեամբ:

Ինքնախաբէութիւն է կարծել թէ գործնապէս ալ կ'օգտուին արտասահմանի գրական-գիտական ուժերէն, հատընտիր բանաստեղծներ, հասարակ գիրներ հրաւիրելով Երեւան եւ առատաձեռն տոպրակ կամ շողշողուն պաշտօններ շընորհելով անոնց:

Անհուն գանձարան մը, անսպառ հանք մըն է Հայկական Արտասահմանը, եւ եթէ շարունակեն անոր հետ վարուիլ այնպէս ինչպէս մինչեւ հիմա, ամէնէն առաջ իրենք են որ պիտի տուժեն: Այսինքն հայրենիքը եւ իր մշակոյթը: Ապա ուրեմն ամբողջ ժողովուրդը, սահմանէն անդին թէ աստին:

Իրական ողբերգութիւն է հաստատել թէ՝ այս տարրական ճշմարտութեան մասին ալ թիւրիմացութիւններ կը տիրեն ինչպէս Հայաստանի, նոյնպէս արտասահմանի մէջ:

Ոչինչ: Մենք պիտի շարունակենք անընդհատ յիշեցնել զայն, մինչեւ որ քնացողները արթննան: Մինչեւ որ սուտ խենթերը խելքի գան, փոխանակ «ալէլուիա» երգելու օրն ի բուն, աչքերը գոց եւ գլուխը կախ:

Ի վերջոյ կը գտնուինք այնպիսի կացութեան մը մէջ, ուր ոչ մէկ պատուախնդիր եւ գիտակից մտաւորական կրնայ ձեռնթափ ըլլալ կամ ձեռնպահ մնալ:

Արտասահմանի յետին գրոց-բրոցն ալ պէտք է ըմբռնէ թէ ինք ժառանգորդն է թանկագին վաստակի մը, Թուրքիայէն մինչեւ Ատլանտեանի եւ Խաղաղականի ափերը, Արեւելքէն Արեւմուտք: Վաստակ՝ շաղախուած արիւնով եւ քրտինքով: Մշակոյթ մը բազմակողմանի եւ անփոխարինելի: Լեզու եւ ստեղծագործութիւն, բոլոր ստորոգելիներով:

Անշուշտ ամէնուն տրուած չէ դառնալ բերդապահներ այդ մշտանորոգ ժառանգութեան: Բայց, ամէն մէկուն պարտականութիւնն է չընել որեւէ բան որ կրնայ վնասել այդ ժառանգութեան, անոր անարգել զարգացման, յարատեւութեան եւ տարածման:

Թանգարանի նիւթ չէ այդ ժառանգութիւնը, այլ հասուն բերք: «Ատոք ցորեն կարմրահատ»: Յաճախ շատ աւելի բեղուն, բարձր, ընտիր, քան այն որ կ'արտադրուի համաձայն հաւատաքննական «դեկրէտ»ներու աւելի քան 25 տարիէ ի վեր:

Թերխաշ միտքեր ի զուր կուսակցական-քաղաքական խաղեր կ'երեւակայեն, երբ մենք այնքան խոր մտահոգութեամբ եւ անսասան յարատեւութեամբ կը հսկենք այդ ժառանգութեան վրայ:

Մեր դաւանա՞նքը,— մանիկ մը անգամ չկորսնցնել հայ ժողովուրդի արեւմտեան հատուածին մշակոյթէն, ի սփիւռս աշխարհի:

Ո՞վ պիտի համարձակէր ժխտել այս դաւանանքին արժէքը, կամ ճակատիլ անոր դէմ, յանուն զանազան վիճելի տեսութեանց:...

Շ.

1948, Հալէպ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Ծանր միջադէպեր պատահած են առջի օր, Օռլէանվիլի մէջ, ուր հինգ Ֆրանսացի զինուորներ սպաննուեցան:

Նախորդ իրիկունը կասկածելի ալժերացի մը որ փորձած էր Ֆրանսական պահականոցը մտնել եւ չէր պատասխանած իրեն եղած ազդարարութեան, սպաննուած էր պահակի մը կողմէ: Յաջորդ օրը՝ երկու Ֆրանսացի երիտասարդ զինուորներ դէպի Օռլէանվիլ կ'երթային, անտեղեակ թէ Ֆրանսական զօրքը հրահանգ ունէր պահականոցէն դուրս չելլելու: Ալժէի ճամբուն վրայ, զինեալ մարդիկ հրահանգ կուտային որ ճիփէն վար իջնեն, երբ կը մերժէին երկուքն ալ տեղն ու տեղը կը սպաննուէին եւ Ալժերացիները կը գրաւէին կառքն ալ: Նոյն օրը, Ալժերացիները կրակ կը բանային զինուորական բեռնատար կառքի մը վրայ եւ երեք պահակազօրք կը սպաննէին, վիրաւորելով երկու աշակերտներ:

Այս դէպքերը որոնք կը պատահին այնպիսի առեն մը երբ Խեմիսթի մօտ 30 միլիոն ձեռք ձգած էր Ֆրանսացիներէն, առանց հաշուելու օրական ստացածը, մեծ յուզում յառաջ բերած են Ֆրանսական շրջանակներու մէջ եւ «գործակցութեան» հաւատացող Ալժերացիներու մօտ:

Պեն Պելլա «ցաւ յայտնած» է եղածին համար եւ անմիջապէս Ներքին նախարարը ղրկած է տեղւոյն վրայ քննութիւն կատարելու համար: Այս իմաստով դեկոյց մըն ալ հրատարակած են ուր կը շեշտուի.— «Լուրջ միջադէպ մը պատահած է Օրլէանվիլ, Ֆրանսական բանակի անդամներուն եւ ալժերացի զինուորներուն միջեւ որ մարդկային կորուստներու պատճառ եղած է այս թէ այն կողմը»:

Ֆրանսական դեսպանատան դեկոյցը կ'ըսէ թէ Ֆրանսական բանակի կայանին մօտեցող կասկածելի անձ մը մահացու կերպով վիրաւորուած է պահակի մը կողմէ: Յաջորդ օրը ալժերացի զինուորները կրակ բացած են, քաղաքին ճիշդ կեդրոնը, կառքի մը վրայ որ Ֆրանսացի աշակերտներ կը փոխադրէր, վիրաւորելով երկու երախաներ եւ սպաննելով երեք պահակազօրք: Անմիջապէս որ տեղեկացաւ, Ֆրանսական դեսպանատունը բուռն բողոքագիր մը ներկայացուց ալժերական կառավարութեան:

× Կիրակի օր վերջացաւ Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումի Ազգ. Խորհուրդի նիստը որ սկսած էր Շաբաթ օր: Կուսակցութեան նախագահի եւ ընդհ. քարտուղարի զոյգ պաշտօնները յանձնուեցան Ֆինիսթէռի ծերակուտական՝ Անտրէ Քոլէնի, Սիմոնէ նախապէս իր հրաժարականը ներկայացուցած էր:

Ազգ. Խորհուրդի կարծիքն այն է որ ոչ անպայմանադրական համաձայնութիւն պիտի ներկայացնեն ոչ ալ սիսթեմաթիք ընդդիմութիւն:

Քուէարկուած բանաձեւը կը յայտնէ թէ նկատի առնելով որ Ազգ. Ժողովի մէջ մեծամասնութիւն մը կայ որ իր պատասխանատուութիւնները պէտք է ստանձնէ, Ազգ. Խորհուրդը շարժումին կամքը կը յայտնէ չինարար գործունէութիւն մը տանելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐՈՒՆԷՅԻ հարուստ գաղթավայրին մէջ հակաբրիտանական ապստամբութիւն մը ծայր տուաւ: Սինկափուրի անգլիական ուժերը անմիջապէս տեղւոյն վրայ հասան, պատասխանելով Սուլթանին կոչին: Ըմբոստները չեն ուզեր որ Պրունէյն ալ մաս կազմէ Մալեզիոյ դաշնակցութեան, ինչպէս նախատեսուած է: Պրունէյի Հասարակապետութեան քարիւղ արտադրող Բ. արտադրիչն է: 5700 քառակուսի մեթր տարածութեամբ, Պորնէօյի հիւսիսը կը գտնուի: Իսլամական երկիր, անգլերէն եւ մալեզերէն կը խօսուի, բնակչութեան ընդհ. թիւը՝ 85.000 է, մայրաքաղաքը կ'ապրին 38.000 հոգի: Ինքնավար իշխանապետութիւն մըն է բրիտանական հոգատարութեան ներքեւ:

ԱՐՏԱՔԻՆ նախարարութեան մամուլի սպասարկութեանց պետ նշանակուած է Քլօտ Լըպել, փիէր Պարատիւքի տեղ որ 1955էն ի վեր ձեռնհասօրէն կը վարէր այդ պաշտօնը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Գերագոյն Խորհուրդը նիստ գումարած է Երկուշաբթի օր: Կրեմլին հաւաքուած են 1443 երեսփոխաններ պիտի քննեն պիւտճէն եւ պետական ծրագիրը:

«ՓՐԱՒՏԱ» բացէ ի բաց Չինաստանի վըրայ կը յարձակի յայտնելով թէ ան կը վնասէ Մարքս-լենինեան դատին: Միւս կողմէ իտալական համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ՝ Փալմիրօ Թօլիաթթի, համագումարի փակման առթիւ առաջարկեց Մաօ Ցէ Թունկի որ «անկեղծ եւ հանդարտ վիճաբանութիւն» մը ունենան տարակարծութեանց գլխաւոր կէտերուն շուրջ:

ԹԱՆԿԱՆԻՔԱՅԻ մէջ Հանրապետութիւն հռչակուեցաւ առջի օր, 42 տարուան անգլիական հովանաւորութենէ ետք:

ԵՄԷՆԻ խմաւր նոր կոչ մը ըրաւ Քենըտիի որպէսզի եգիպտական ուժերը երկրէն քշուին:

ՎԱՏԻԿԱՆԻ Տիեզերական Ժողովին առաջին նստաշրջանը փակուեցաւ Շաբաթ օր: Այս առթիւ Պապը յայտնեց թէ նիստերը ցոյց տուած են աշխարհի Աստուծոյ զաւակներուն սրբազան ազատութիւնը: Կիրակի օր, երեք նոր սուրբեր հռչակուեցան որոնց մէկը՝ Ֆրանսացի մըն է Ժիւլիէն Էմառ:

ԹՐՔԱԿԱՆ Ենի Սապահ թերթը կը գրէ թէ խորհրդային բանակի սպայ մը՝ Ալեքսիս Հափովիչ ապաստան ուզած է Թուրքիայէն, Կարսի շրջանը, սահմանը անցնելէ ետք: Հափովիչ յայտարարած է նաեւ, ըստ թրքական թերթին, թէ երկու ընկերներ որոնք իրեն հետ փորձած էին սահմանը անցնիլ, բռնուած են խորհրդային պահակներուն կողմէ:

ՑՈՒՆԱԿԱՆ կառավարութիւնը արգիլեց մամուլին բացառիկ թիւերու հրատարակութիւնը:

ՔԻՐՍԹԷՆ ՖԼԱԿՍԹԱՏ, աշխարհահռչակ երգչուհին մեռած է առջի օր, յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Ծնած էր 1895ին, Նորվեկիա: Մասնագէտ էր Վակնէրի:

ԸՍՈՂԸ ՄԵՆՔ ՉԵՆՔ

«ԳԵՏՆԱԽՆՁՈՐԸ ԹԱՓԵՑԻՆ ԱՂԲԱՆՈՑ»

«Փրաւտա»յի Նոյեմբեր 26ի թիվի մէջ՝ թերթի Հայաստանի թղթակից Գ. Առաքելեան կը գրէ.— «Աշեն մը Հայաստանի Առեւտուրի նախարարութիւնը եւ Երեւանի «պտուղբանջարաը» գետնախնձոր բերել տուած էին Մոլտավիայէն, Պաշկիրէն, Տամպովէն, Լիպեցկէն: Այս գետնախնձորները այնքան ալ հաճելի տեսք չունէին: Բնականաբար, քաղաքին բնակիչները չգնեցին բերուած գետնախնձորը: Իսկ գետնախնձորով լեցուն բեռնատար չովեկառքերը կը շարունակէին գալ, հակառակ անոր, որ պահելու համար պահեստներ չկային: Վերջ ի վերջոյ, անփոյթ տնտեսավարները փտեցուցին արժէքաւոր մթերքը, իսկ ետքը տարին թափեցին աղբանոց:

Ուրիշ անգամ մը «Պտուղբանջարաի»ն հասցէով ստացուեցաւ 120 վակոն գետնախնձոր: Ծամբան երկար ժամանակ մընալուն հետեւանքով անոր մէկ մասը փըտած էր: Եւ ահա որոշեցին ամբողջ 120 վակոն գետնախնձորը թափել Աւանի ձորը: Զտեսնուած, չլսուած դէպք: Այդ գործով զբաղեցաւ Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան կեդրոնական կոմիտէն: Մեղաւորները պատժուեցան: «Պտուղբանջարաի» ղեկավարութիւնը փոխուեցաւ: «Պտուղբանջարաի» նոր տնօրէնը՝ Գ. Աղէկեան նորէն կնքեց ուրիշ շրջաններէ ութ հազար թոն գետնախնձոր գնելու պայմանագիր մը: Բարեբախտաբար, մատակարարները ղրկած էին միայն 5500 թոն: Ասոր աւելի քան երկու հազար թոնը կարճ ատենէն փճացաւ եւ ան ալ տարին թափեցին Աւանի ձորը:

Չորս տարուան ընթացքին ընդամէնը փճացած եւ թափուած են մօտաւորապէս 11.000 թոն գետնախնձոր:

Այս տարի «Պտուղբանջարաին» մէջ աղբանոց թափուած ոչ մէկ կրամ գետնախնձոր չկայ: Արդարեւ «Պտուղբանջարաին» տնօրէնն է Գ. Վարդանեան, որ ամբողջ խնդիրը լուծած է մէկ հարուածով: Բայց ի՞նչպէս:

Քանի մը խանութներ այցելեցինք, խօսեցանք գնորդներուն հետ: Բոլորն ալ դժգոհ են, բանջարեղէն, պտուղ քիչ կը ծախուի:

Պարզուեցաւ որ «Պտուղբանջարաի» ղեկավարները խանութներուն կը ստիպեն առնել բանջարեղէն եւ պտուղ, առանց հաշուի առնելու անոնց որակը, իսկ փճացածը, առաջուան պէս կը թափուի, բայց վնասները որոշած են գանձել ... ծախողներէն:

Իսկ ծախողները ո՞ւրտեղէն կ'առնեն դրամը:

— Կշիռքին վրայ կը գողնան, դրամին մանրուքը ետ չեն տար,— կը գանգատին գնորդները:

Այդ այլանդակութիւններու մասին «Պտուղբանջարաի» ղեկավարները եւ Հանրապետութեան առեւտուրի նախարար Դ. Վարդանեան չեն կրնար անգիտանալ»:

ԱՅՆՈՒԱՄԵՆԱՅՆԻՒ ԺՊԻՏՈՎ...

Ճշմարիտ արուեստի գաղտնիքները շատ են եւ տարբեր ։

Յաճախ նրանք անորսալի են, անբացատրելի, անմեկնելի։ Կարդում ես ճշմարիտ արուեստի մի գործ ու քեզ համար աննկատելի, զգացմունքներդ սկըսում են մտնել մի նոր շրջապատի մէջ, համակւում ես արուեստի վայելքով եւ յաճախ չես կարողանում բացատրել, թէ ինչով եւ ինչպէս հեղինակն ազդեց քեզ վրայ, ինչպէս հարստացրեց քեզ։

Յաճախ տարիների հեռաւորութիւն է պէտք լինում, որպէսզի քեզ համար պարզես ու բացատրես այդ նրբին գաղտնիքները ։

Պատահի էի, երբ առաջին անգամ կարդացի Գուրգէն Մահարու «Մանկութիւնն ու պատանեկութիւնը»։ Ազդեց, վարակեց։ Ինչո՞վ ։ Պարզ էր գրում Մահարին, անպաճոյճ, առաջին դէմքով, իր կեանքի դրուագներն էր պատմում նա, թւում է զրոյց է անում հետդ եւ արուեստի գործ ստեղծելու ոչ մի յաւակնութիւն չունի։ Պատմելիս Մահարին ժպտում էր, ամենատխուր բաների մասին պատմելիս անգամ ժպտում, բայց ինչ որ ուրիշ մի ժպիտով։ Ինչպէս քննադատներն են ասում՝ նա ժպտում էր արցունքների միջից ։

Հաւանաբար արցունքն առանձին եւ ժպիտն առանձին այն ազդեցութիւնը չեն ունենում, ինչ ունենում են երբ միաժամանակ են հանդէս գալիս։ Այդ դէպքում նրանք արդէն ինչ որ ուրիշ ուժ են ստանում, մարդկային զգացմունքներն աւելի խորքերից շարժող ուժ։ Երեւի հենց դա էլ արուեստի բազմաթիւ գաղտնիքներից մէկն է։ Բոլոր մարդիկ չէ, որ ողբերգականի մասին կարող են խօսել ժպտալով, բոլորը չէ եւ միշտ չէ, որ միաժամանակ կարող են ժպտալ եւ արտասուել։ Լոյսի եւ ստուերի պարզ օրէնքը չէ դա, այլ հոգեբանական մի բարդութիւն, որ պարզ եւ ինքնաբուխ է իր արտայայտման մէջ, պարզ եւ ինքնաբուխ, ինչպէս արուեստն ինքը։

Գուրգէն Մահարին իր «Երիտասարդութեան սեմին» ներդրութիւնը վերջացնում է այսպիսի տողերով.

«Ով դու, որ հայելու միջից նայում ես ինձ թափուած գանգուրներով, ալեհեր մազերով պսակուած ճակատով եւ այնուամենայնիւ ժպիտով ։

«Ժպտալով էլ կը մեռնես։ Ես գիտեմ քո անտանելի բնաւորութիւնը»։

Ահա այդ ժպիտն է, որ լոյսի շերտի պէս ընկնում է Մահարու նկարագրած բոլոր իրադրութիւնների վրայ, չեչտելով ողբերգականի խորութիւններն ու ստուերները, դէմքերի եւ դէպքերի նրբերանգներն ու նրբագծերը։ Երբեմն տխուր է այդ ժպիտը, երբեմն ուրախ, բայց բոլոր դէպքերում ժպիտով է, որ ջերմանում, կենդանանում են Մահարու էջերը, դառնալով ճշմարիտ, ներգործող արուեստ ։

Այդ ժպիտով է ողողուած նաեւ Գուրգէն Մահարու վերջին ժողովածուն՝ «Լռութեան ձայնը»։

Ժողովածուի մէջ ամփոփուած են հեղինակի եւ վաղ շրջանի՝ 20ական թուականների, եւ վերջին տարիներին գրած գործերը։ Պէտք է ասել, որ տարիների հեռաւորութեան մէջ գրուած այդ գործերը թէեւ վարպետութեան տարբեր աստիճանների արգասիք են, բայց ոճական զարմանալի միասնութեան մէջ են ։ Դա թոյլ է տալիս ասելու, որ հենց սկըզբից Գուրգէն Մահարին հայ արձակի մէջ է մտել որպէս սեփական ոճ ունեցող, ձեւաւորուած արձակագիր, եւ նրա ստեղծագործութիւնն արդէն քսանական թուականներին նոր որակ է եղել հայ արձակագրութեան մէջ, մի շատ ինքնատիպ ու իւրօրինակ երեւոյթ, որ Զարենցի «Երկիր Նայիրի» եւ «Յիշողութիւններ Երեւանի ուղղիչ տնից» գործերի, Ա. Բակունցի, Մ. Արմենի առաջին պատմըւածքների հետ նշանաւորում էր հայ արձակի զարգացման նոր փուլը ։

Որտեղի՞ց էր գալիս Մահարի արձակագիրը ։

Անշուշտ հայ դասական արձակագրութեան ժառանգորդն էր նա, բայց նրան անհաղորդ չէին եւրոպական եւ ռուսական գրականութեան այն նոր երեւոյթները, ժամանակի այն նոր ոճը, որ ձեւաւորւում էր այդ տարիներին ։

Մահարին գրականութեան մէջ էր մտնում նաեւ շատ իւրօրինակ կենսափորձով։ Նա թէեւ մանուկ ու պատանի, բայց ականատեսն ու մասնակիցն էր այն ողբերգական դէպքերի, որ կատարուեցին հայ ժողովրդի կեանքում Առաջին Համաշխարհային պատերազմի տարիներին ։

Կեանքի տառապանքներն ու դառնութիւնները եւ գրողի ի բնէ զուարթ, սրբամտութեան մեծ զգացումով օժտուած խառնուածքն էր, որ միանալով ստեղծեցին մի ինքնատիպ ոճ, որն այնքան համահունչ եղաւ նաեւ նրա կեանքի յետագայ իրադարձութիւնների պատկերման համար։

«Լռութեան ձայնը» ժողովածուում կայ մի պատմուածք՝ «Էջեր հարբեցողի չան յիշատակարանից», որ գրուած է 1922 թուականին, այսինքն Մահարու գրական գործունէութեան վաղ շրջանում։ Դա Մահարու լաւագոյն արձակ ստեղծագործութիւններից մէկը լինելով, խիստ բնորոշ է նրա ստեղծագործական խառնուածքի ու ոճի համար ընդհանրապէս։ Մահարին այս պատմուածքը դետեղել է «Սատիրական» ընդհանուր խորագրի կրող շարքում ։ Բայց ինչո՞ւ սատիրական (երգիծանք)։ Չէ՞ որ ամբողջ պատմուածքը ինքնին կեանքի մի եղերական պատկեր է։ Բայց բանն այն է, որ այդ եղերականութիւնն իր խորքում երգիծական ուժեղ շեշտ ունի, ուղղուած «ազատ սիրոյ» քաղաքական թուականների հասկացողութեան դէմ։ Միայն գրական ձե՞ւ է արդեօք, որ այդ կենցաղային ողբերգութիւնը ներկայացուած է շան յիշատակարանի ձեւով ։ Գրական ձեւ է, անշուշտ, բայց ոչ պատահական։ Հենց դրա միջոցով է, որ ողբերգութիւնը ստանում է երգիծական ենթարնագիր եւ դառնում է աւելի ներգործող ու ազդեցիկ։ Այս պատմուածքն, ի հարկէ, կարելի էր դնել նաեւ «Դրամատիկական» ընդհանուր խորագրի տակ, եթէ ժողովածուն ունենար այդպիսի շարք։ Բայց «Սատիրական» շարքում էլ նա իրեն անյարմար չի զգում։ Դա խօսում է այն մասին, որ Մահարու ստեղծագործութիւններից շատերում որոշակի սահմանագիծ չկայ երգիծականի եւ եղերերգականի միջեւ, որ Մահարին ունի ստեղծագործական մի նրբին գաղտնիք, որով ողբերգութիւնն ու երգիծանքը, ողբերգութիւնն ու սրամտութիւնը ձուլում է իրար, դարձնում է կեանքի ներհուն ճշմարտութիւն, արուեստի ուժ։ Եւ դա այս կամ այն չափով բնորոշ է նրա ստեղծագործութիւններից շատերին ։ Այդ ինքնաբուխ, Մահարու խառնուածքին յատուկ ոճն առկայծում է ամէնուրեք, նրա, այսպէս ասած, եւ «լուրջ» պատմուածքներում, եւ այն բոլոր գործերում, որոնք հեղինակի կարծիքով գրըւել են նրա համար, որ «գրիչը չժանգոտի», եւ որոնց համար նա ընթերցողի ներողամտութիւնն է հայցում իր «Քանդակներ» շարքի նախաբանում ։

Այս ժողովածուի ամէնէն ուժեղ եւ եղերերգական գործերից մէկն է «Սեւ մարդը» պատմուածքը։ Անհատի պաշտամունքի տարիներին ամբաստանուած, զրպարտուած ու փակ ճամբարները նետուած մարդկանց բարոյական վարքագծին նուիրուած բարձրարուեստ մի գործ է սա։ Փակ ճամբար, սիբիրեան ցուրտ, սառնամանիք, ծանր աշխատանք ... թըւում է, թէ ժպտալու ու սրամտելու ոչ մի առիթ չկայ ... Բայց Մահարին իր «անտանելի բնաւորութեամբ» ժպտալու առիթներ է գտնում նաեւ այստեղ եւ պատմում մի պատմութիւն, ուր դառն ճշմարտութիւնը, մղձաւանջը, բայց եւ ոչ մի տեղ չլռող կեանքի զուարթ երակը միահիւսւում են իրար, դառնում արցունքով ու ժպիտով, դառնութեամբ ու ծիծաղով կայծկլտացող արուեստի մի հրաշալի գործ ։

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

«Գրական Թերթ», ԺԱ/62

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏՊԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ՝ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԷՆ

ՋՈՒԼՖԱՅԻ ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹԸ

ԽՄԲ.— Աթէնքի «Վիմա» առաւօտեան մեծ օրաթերթի աշխատակիցներէն ծանօթ գրագէտ Եորղոս Թէոդոֆաս վերջերս Պարսկաստան այցելեց եւ իր տպաւորութիւնները սկսաւ հրատարակել իր թերթին մէջ։ Կիրակի, Նոյեմբեր 25ի թիւին մէջ, Թէոդոֆաս կը խօսի Ջուլֆայի Հայերու մասին, «Տպաւորութիւններ Պարսկաստանէն։ Ժողովուրդներ եւ կրօնքներ Հեռաւոր Ասիոյ մէջ։ Հայերը եւ կրակապաշտներու Բագինները» խորագրերուն տակ։ Ստորեւ՝ թարգմանաբար կը ներկայացնենք այդ յօդուածին Հայերու վերաբերեալ մասը ։

×

«Սպահանի հարաւը, գետին միւս կողմը, կը գտնուի արուարձան մը, որ կը կոչուի Ջուլֆա։ Ասիոյ խորերը մոռցուած, Մերձաւոր Արեւելքի քրիստոնէական մեծ կեդրոններու ամէն ազդեցութենէ հեռու մնացած քրիստոնէական բոյն մըն է։ Բնակիչները Հայեր են, որ դարերէ ի վեր կը պահեն իրենց լեզուն եւ իրենց հայրերու կրօնքին հետ նաեւ իրենց ազգային աւանդութիւնը ։

1600ի առենները, Թուրքիոյ սահմաններէն զանոնք հոն բերաւ Շահ Աբբասը, երբ որոշեց հմայք մը տալ Սպահանին եւ զայն զարդարել այն յուշարձաններով, որոնց վրայ կը հիանանք այսօր։ Ուզեց զանոնք գործածել իր շինութեանց և միւս գործերուն մէջ, ինչպէս նաեւ՝ իբրեւ գործունեայ տարր, տնտեսական կեանքի մէջ։ Իրենց անգիր աւանդութիւնը կ'ըսէ թէ՝ երեք հարիւր հազար հոգի հետիոտն ճամբայ ելան եւ ճամբու ընթացքին, շատեր չարչարանքներէ եւ հիւանդութիւններէ մահացան։ Բայց, հասնուած բոլոր թիւերը կասկածելի են։ Կ'ըսուի թէ՝ իր ծաղկումի շրջանին, 17րդ դարուն, Ջուլֆա փարթամ քաղաք մըն էր վաթսուն հազար հոգիով։ Այսօր, արդեօք ո՞րքան են Սպահանի Հայերը։ Մէկը հինգ հազար բսաւ, ուրիշ մը՝ ութ եւ երրորդ մը՝ տասը։ Թող այս հարցը այսպէս անորոշ մնայ, ինչպէս յարմար է այս տեղերուն։ Ամէն պարագայի մէջ, արուարձանը այն տպաւորութիւնը կու տայ թէ՝ կենսունակ տեղ մըն է — սենեամներուն մէջ կը տեսնես հայերէն վերտառութիւններ, ինչ որ կը նշանակէ թէ այդ լեզուն ոչ միայն կը խօսուի՝ այլ նաեւ կ'ուսուցուի — եւ ունի տասներեք եկեղեցիներ ։

Գացինք ամէնէն նշանաւորը, Փրկչի մայր եկեղեցին, որուն ճակատին 1605 թուականը փորագրուած է։ Քրիստոնէական եւ պարսկական արուեստի ինքնա –

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Հազարխան խաթունը չէր իմանում թէ ամուսինը ինչքան հարստութիւն ունէր, առաջին անգամ տեսնում էր ոսկիները, մէճիտիէները, մահմուտիէները իրար վրայ դարսած փոքրիկ սիւներու պէս, այնպէս որ չկարողացաւ իր զարմանքը զսպել եւ բացագանչեց ․

— Քա...

— Աղջի, հարուր ոսկի վերցուր ու էն շանը զրկէ, էնոր ըլ թող ըսէ քի՝ ես քեզ մեղայ ...

Կարիք չկար հարցնելու թէ ով էր «էն շանը»։ Հազարխան խաթունը գիտէր։ «էն շանը» այն կոացած մարդն էր, որին տեսաւ Կիւրեղ աղան, կառքով տուն վերադառնալիս։

— Սրբունը Հաջի Քորոյենց գնաց, թող գայ, զրկեմ, ասաց կինը։

— Հա. աղէկ, զալուն պէս փաղցուր ։

— Աղէկ, աղէկ։

— Աղջի, նորից սկսեց Կիւրեղ աղան անքոց հանելու, էնեյս մօտեցեր է ։

— Այդպէս բաներ մ'ըսեր ։

— Զըսելով չըլլըր, տի սատկիմ ։

Սրբունը ետ եկաւ․

— Տարի՞ր.

— Տարայ։

— Ի՞նչ ըսաւ.

— Ըսաւ քի՝ էդ փարան տար, պատանքի, թաղման պէտք կ'ըլլի ... ասաց Սրբունը։

— Ույ, բերանդ չոռնայ, ան ըսաւ, դո՞ւն ինչու կ'ըսես, բարկացաւ Հազարխան խաթունը ։

— Աղջի, չօչուխին մի հերսոտիր, էն շանը փարան զրկէ, ոսկորներս հլոս-հլոս կ'ըլլին։

Հազարխան խաթունը նորից վազեց Սրբունին։ Ներքեւում, դռնից, կանչեց նրա ետեւից.

— Սրբուն, չուշանաս, շուտ եկուր ։

Մինչեւ Հազարխան խաթունը վեր բարձրացաւ, գրեթէ չճանաչեց ամուսնուն. բոլորովին այլակերպուել էր ։

— Պատանք ... թաղում, կրկնում էր Կիւրեղ աղան անընդհատ եւ չխչխկացնում ատամները ։

— Էս ի՞նչ բան էր եկաւ մեր գլխուն, Տէր Աստուած ... կրկնում էր Հազարխան խաթունը ։

— Պատանք... թաղում, անկէջով լսեցիր, չէ՞ ։

Հազարխան խաթունը չպատասխանեց, որովհետեւ նա տարուած էր իր ամուսնու կերպարանքով. երեսի գոյնը ամէն բոպէ փոխւում էր, աչքերը աւելի փարլախցան եւ դուրս ընկան, կոպերի կարմիրը բացուեց։

— Քա, ի՞նչ կ'ըլլիս, հէքիմ բերեմ ։

— Հէքիմի բան չէ, տի սատկիմ ։

Մի պահ ապշահար երեւոյթից յետոյ՝ Կիւրեղ աղան ուժեղ ցնցուեց, աչքերը յառեց մի կէտի եւ սկսեց անթարթ նայել։ Նրա աչքերում գնալով խորանում էր ահը ։

— Ի՞նչ կը տեսնաս, ո՞վ կը տեսնես, հարցրեց Հազարխան խաթունը ։

— Էն եթիմն ի՞նչ գործ ունի հոս ։

— Ո՞ր եթիմը.

— Արզարին եթիմը ։

— Արզարի՞ն.

— Չե՞ս տեսնար, դէմս տնկուեր է ։ Ծօ, ի՞նչ կ'ուզես ։

Լռութիւն։ Սարսափ ։

Կիւրեղ աղան ահարեկուած աչքերով եւ կափկափող ծնօտով, կրկնեց.

— Ծօ ի՞նչ կ'ուզես, ըսէ, տամ, խալըսիմ։

— Կ'երեւայ էն ութ ոսկին կ'ուզէ, յիշեցրեց Հազարխան խաթունը ։

— Հա, միտքս ընկաւ, զրկէ՝ աղջի, թող ըսէ՝ ես քեզ մեղայ ...

— Էն վախտը ըսի քի՝ եթիմին փարան մ'ուտեր ։

— Կերայ, զիպիլ ուտէի, կերայ, բղաւեց Կիւրեղ աղան եւ խփեց ծնկներին ։

Քիչ անց՝ Կիւրեղ աղան էլի ցնցուելով, սարսափած աչքերն ուղղեց մի կէտի ։

— Հաջի աղա, ես քեզ մեղայ, ես քեզ մեղայ, Հաջի աղա, ես բըի, դուն միներ ։

Կիւրեղ աղան ուզգակի բառաչում էր, ինչպէս մորթուող կովը։

Հազարխան խաթունը «Հաջի աղա» անունը լսելիս, անմիջապէս գլխի ընկաւ թէ ում էր ակնարկում ։

— Հաջի աղա, փարադ որո՞ւ տամ, աղաչում էր Կիւրեղ աղան ։

— Մօրաքրոջ աղջիկ մի ունի, էնոր տանք, առաջարկեց Հազարխան խաթունը, որի ձայնը եւս սկսեց կերկերել ։

— Հաջի աղա, ոտքդ պագնեմ ...

Հաջի աղան եղել էր մի ծերունի մարդ, որի 70 ոսկին Կիւրեղ աղայի մօտ էր մընացել, երբ ծերունին յանկարծակի վախճանուել էր։ Կիւրեղ աղան ձայն ձուն չէր հանել, ոչ ոքին չէր ասել, եւ երբ գըրոցի հոգաբարձութեան մի անդամը նրան ասել էր թէ լսել է որ այդպիսի մի գումար մնացել է մօտը, լաւ կը լինի յատկացնի «ի պէտս դպրոցաց», Կիւրեղ աղան երդում արել էր, որ այդպիսի գումար չկայ մօտը։

— Ճիշդ է, էդ փարան քօմս էր, ամա, մահուանից առաջ լուսահոգին ուզեց տուի, կ'ոտրուիմ, հլոս-հլոս ըլլամ քի էդ փարան քօմս է, ասել էլ Կիւրեղ աղան ։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(6 Շար.)

ակի խաւնուրդ մըն է։ Գմբէթը կը մօտենայ պարսկական տիպարին, նոյնպէս նաեւ ներքին պատերու զանազան մասերու նրբաւեստ խճանկարապատումը, որ մզկիթներու մէջ մեր տեսած խճանկարները կը կազմէ։ Սակայն, պատկերները եւ որմնանկարները Վերածնունդի արեւմտեան արուեստի բացայայտ հետքերը կը կրեն։ Ըսին թէ՝ գործուած են իտալացի նկարիչներէ, որ յատկապէս այդ նպատակով հրաւիրուած են Ջուլֆայի կողմէ, իր ծաղկումի տարիներուն։ Այնպէս կ'երեւի թէ՝ անոնք հոս մնացած, աշակերտներ հասցուցած եւ դպրոց հիմնած են։ Ընդհանրապէս, տաճարին ներքին մասը փարթամ է, բազմագոյն եւ լուսաւոր, մինչդեռ, արտաքին պատերը, հողի գոյն պահուած չինուած, մերկ են եւ որեւէ զարդ չունին։ Թերեւս ասիկա կը նշանակէ թէ՝ քրիստոնէական տաճարը, հնագոյն տարիներէն սովոր էր, իր պերճանքը իրեն պահել եւ օտար հայեացքները իր վրայ չհրաւիրել ճոխութեան արտաքին ցուցադրութեամբ, որ կրնայ ըլլալ որ, ատենօք նեղութիւն կը պատճառէր։

×

Տաճարի բակին մէջ, ուշադրաւ պզտիկ թանգարան մը կայ։ Հայ գաղութը հոն հաւաքած է իր հնօրեայ յիշատակները եւ զանոնք դասաւորած շատ խնամուած շարք մը սրահներու մէջ — սուրբ շուրջառներ եւ անօթներ, ձեռագրեր, ծածկոցներ, փայտափորագրութիւններ, պատկերազարդ ձեռագիրներ, նկարչական գործեր՝ զորս բաժնուած է դպրոցներու — իտալական, ֆլամական եւ հայկական։ Իբրեւ 17րդ դարու դպրոց կը հասկնան Իտալացիներու հասցուցած արուեստները, որ արուեստով իտալական կը մօտենան եւ արտայայտութեամբ՝ արեւելեանի։ Պիտի ուզէի ժամերով մնալ եւ այս բոլորը հանդիստ հանդիստ ուսումնասիրել եւ ապա սրճարանները նստիլ ու մարդոց հետ զրուցել։ Բայց, ընկերներս կ'աճապարեն եւ մեզ բերած ինքնաշարժը՝ չհակը կը հնչեցնէ։

Այսուհանդերձ, թող քիչ մը սպասեն։ Ինծի մօտեցաւ մայր եկեղեցիի աւագերէցը, որ օտարներ տեսաւ եւ հետաքրքրութիւնը արթնցաւ։ Ուրկէ՞ ըլլալս հարցուց։ Ազգութիւնս ըսի։ Լուրջ մը աչքերուս նայեցաւ։

— Եկէք, ըսաւ։

Զիս տարաւ ցուցափեղկի մը առջեւ, ուր հայերէն տառերով հին գիրք մը կար։

— Կը տեսնէ՞ք ասիկա, հարցուց։ «Վարք Սրբոց»ի հայերէնն է։ Մեր նախահայրերը տպած են հոս, Ջուլֆայի մէջ, 1641ին։ Ամբողջ Պարսկաստանի մէջ տպուած առաջին գիրքն է։

Զուսպ հպարտութեամբ խօսեցաւ իր համայնքի հայրենական փառքերու մասին։ Զիս կրկին անցուց պատկերներուն առջեւէն, ինծի չեշտեց անոնց հնութիւնը եւ արժէքը։

Անոնք, ըսաւ, շինուած են Հնդկաստանի մէջ, մեր մարդոց՝ Հայերու կողմէ։ Այս մարդը՝ մեծ վաճառական էր Հնդկաստանի մէջ, շատ հարուստ հայ մըն էր։ Ջուլֆայի Հայերը, 17րդ դարուն, կարեւոր առեւտուր ունէին Հնդկաստանի հետ։ Եւրոպայի հետ ալ։ Այն տարիներուն, Պարսկաստանի մէջ, մեծ հարստութիւն ունէինք, մեծ ուժ, մեծ դիրք։

Խոստովանիլ է, տաճարի փթթումին մէջ, սեւ մօրուքով եւ հրայրքով լեցուն աչքերով։ Ինծի կը յիշեցնէ մանկական տարիներուս Պոլսոյ մէջ ճանչցած մեր վանականները — Թրքական տիրապետութեան շրջանի մեր վերջին հովիւները, որ կ'ապրէին Քրիստոսի անունով եւ ցեղի անցեալ փառքերու յիշատակով։ Սակայն, անոնք կ'աշխատէին շրջապատուած ամբողջ ազգէ մը, մինչդեռ ասիկա մինակն է, քանի մը հազար հաւատացեալներով, երկրի մէկ անկիւնը, մեկուսացած՝ ասիական անապատներուն մէջ, Քրիստոնէութեան սահմաններէն շատ հեռու։ Կը զգամ թէ՝ իր ցանկութիւնն է (պարտքն) կենդանի պահել այս պզտիկ ազգային - կրօնական բոյնը, անոր ուժ տալ՝ իր հաւատքով, իր աւանդութեամբ, իր հպարտութեամբ։ Անշուշտ, Պարսկաստան հանդուրժող տեղ է եւ այսօր, ոչ ոք կը սպառնայ Ջուլֆային — ոչ ոք, բացի ժամանակի սահումէն։ Բայց, աւագերէցը արթուն կը հսկէ։

— Աթէնքի հայ եպիսկոպոսը կը ճանչնա՞ք, կը հարցնէ ինծի։

— Ոչ, առիթը չտրուեցաւ։

— Եթէ երբեք զայն տեսնէք, միայն մէկ բան ըսէք իրեն. «Ջուլֆա գացի»։ Այսքանը եւ ուրիշ ոչինչ։

Այս, կը հասկնամ թէ Ջուլֆա մեծ աշխարհի մէջ ցրուած հայ գաղութներուն պէս գաղութ մը չէ։ Անուն - խորհրդանշան մըն է, հնադարեան ժողովուրդի մը եւ իր մտքին տեւականութեան եւ տոկունութեան արտայայտութիւնն է ...

Թարգմ. Ա. Օ.

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԱՇԽԱՐՀԷՆ ՆԵՐՍ

Հետեւեալը կը քաղենք Թայմ շաբաթաթերթէն.—

Փեքինի ձայնասփիւռը այնքան ջղայնացած էր Քուպայի հարցին մէջ Ռուսերու բռնած ընթացքէն, որ իր զայրոյթը արտայայտելու համար նոր միջոցի մը դիմած էր. լուրերու ձայնասփռման ընթացքին, խրուշչեւի նախադասութենէ յետոյ կուտար ռազմական երաժշտութիւն։ Մոսկուայի եւ Փեքինի միջեւ գոյութիւն ունեցող աններդաշնակութիւնը այնպիսի աստիճանի մը հասած էր անցեալ շաբաթ, որ ոչ ոք կը փորձէր, նոյնիսկ արտաքին երեւոյթները փրկելու համար, յայտարարել թէ ներդաշնակութիւնը չէ խախտած։ Փեշտայի մէջ, Հունգարիոյ համայնավար կուսակցութեան համագումարին առջեւ խօսք առնելով, Խրուշչեւի Պրեզիտիումին ամէնէն տարեց անդամը, Օթթօ Կուսինէն, որ Խ. Միութիւնը կը ներկայացնէր այնտեղ, երկու աթոռ անդին նստած չինացի ներկայացուցիչներուն ակնարկելով ըսաւ՝ «Ծայրայեղ ձախակողմեան մեծաբերան քննադատներ, իրենց բանաւոր զէնքերը քաջարար կը բարձրացնեն համաշխարհային աշխարհակալութեան դէմ», բայց երբ Քուպայի մէջ դժուարին կացութիւն ստեղծուած էր, շարունակեց Կուսինէն, «անոնք որ այժմ իրենց կուրծքին կը զարնեն, անկարող եղան նուազագոյն գործնական օգնութիւնը տալ Քուպայի»։

Փեքինի ներկայացուցիչը, որ տակաւին երկու շաբաթ առաջ Սոֆիայի մէջ ականատես եղած էր «Պելկարիոյ Կոմկուսէն ներս Չինաստանի համակիրներու եւ ազգայնականներու մաքրագործման», լուր ու մունջ չմնաց։ Տիթօն եւ Խրուշչեւը միեւնոյն տողականին մէջ դնելով, յայտարարեց թէ ««շեղողները» բանաւոր դասակարգին հանդէպ դաւաճաններ դարձած են։

Ռուսերու Քուպայէն հեռանալէն եւ Չինացիներու ալ Հնդկաստանի վրայ արշաւելէն ի վեր Չինաստանի եւ Խ. Միութեան միջեւ բացուած ճեղքը այնքան լայնցած է, որ հաւանաբար կարելի չըլլայ գոցել երկար ատեն։ Պելկրատի ամերիկեան դեսպանը, Ճորճ Քենան, որ նախատեսած է՝ «վէճը հանրութեան սեփականութիւն դառնալու վրայ է, այնպէս ինչպէս 1948ին տեղի ունեցաւ Մոսկուայի եւ Պելկրատի միջեւ ստեղծուած անհամաձայնութեան ատեն»։

Արեւմուտքի մէջ, աւելի կը դիւրանան ճեղքուածքը տեսնելու, քան թէ իրողութիւնը լաւագոյնս շահագործելու։ Այսպէս, օրինակ, Անգլիոյ Արտ. նախարարը վերջերս յայտարարած է՝ «Օրը պիտի գայ, ուշ կամ կանուխ, երբ Ռուսիոյ վարիչները պիտի գիտակցին թէ Արեւմուտքի պէտք է միանան»։ Սակայն այս ձեւի յայտարարութիւնները կրնան այն հետեւանքն ունենալ, որ Մոսկուա դարձեալ խստանայ Արեւմուտքի հանդէպ եւ ջանայ Փեքինի հետ հաշտութեան լեզու գտնել։

Ցամենայն դէպս, համայնավար աշխարհէն ներս ղեկավարութեան համար ծայր տուած պայքարը իրականութիւն է։ Կասկածէ վեր է, որ Չինացիները սիրով պիտի ուզէին Խրուշչեւի գլխուն զարնել, եթէ կարենային։ Սակայն, պէտք չէ անմիջապէս հետեւցնել թէ համայնավար երկու հսկաները տարբեր ուղղութեամբ կը յառաջանան։

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊԱԿԻ ՍՏԱՆԱԼՈՒ ՆՈՐ ԵՂԱՆԱԿ

Քարէն թել եւ բիւրեղապակի ստանալէ ետք, հայ քիմիագէտները յաջողած են աւելի աժան, գործնական ու միեւնոյն ատեն բարձրորակ ապակի ստանալու նոր ձեւ մը գտնել։

«ՇԱՀՈՒՄԵԱՆ» ԿՈԼՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարուան ընթացքին կոլտնտեսութիւնը լուրջ յաջողութիւններ արձանագրած է։ Կատարուած են միսի, կաթի, հաւկիթի, բուրդի պետական պարտաւորութիւնները, կեր ամբարելու առաջադրութիւնները, իսկ խաղողի բերքը եղած է առատ, յայտարարած է յատուկ նիստի մը ընթացքին կոլտնտեսութեան կուսակցութեան մարմնին քարտուղարը՝ Ա. Աստուրեան։

Սակայն զեկուցաբերը չէ ըսած, ինչպէս գիտել տուած են ժողովականներէն ոմանք, որ կոլտնտեսութիւնը ձախողած է առատ բերքը ժամանակին պետութեան յանձնելու գործին մէջ, որ տասնեակ թոներով խաղող, ծիրան եւ այլ պտուղներ անհիմն պատճառաբանութիւններով մերժուած են մթերապահներուն կողմէ եւ, վերջապէս, բերքահաւաքի ժամանակ աշխատող ձեռքերու պակաս կը զգացուի, մինչ ,անդին, գրասենեակներու առջեւ շատեր անգործ կը պտըտին։

ՈՏՆԱԳՆԴԱԿ

Ոտնագնդակը աննախանձելի վիճակի մէջ կը գտնուի, եթէ նկատի առնենք Հայաստանի այս տարուան ախոյենական մրցումներուն արդիւնքները։

Առաջին դասէն մասնակցած են 19 զօրաւոր խումբեր, որոնցմէ հինգը՝ Երեւանէն։ Նախնական մրցումները ցոյց տուած են թէ կէտերու քանակով եզրափակիչ մրցաշարքին կրնան մասնակցիլ անոնցմէ միայն երկուքը։ Եզրափակիչ մրցումները գոհացուցիչ չեն եղած։

ԽՄԲԱՎԱՐ Ա. ՄԵԼԻՔ-ՓԱՇԱՅԵՒ

Վերտիի լաւագոյն գործերէն նկատուող «Ֆալսթաֆ» օփերան ներկայացուած է Մոսկուայի մէջ, ի ներկայութեան խորհրդային պետական-կուսակցական դէմքերու։

Նուագախումբը մեծ յաջողութեամբ ղեկավարած է Ա. Մելիք-Փաշայեւ (Մելիք-Փաշայեան)։

ՓՐՈՖ. ՍՏԵՓԱՆԵԱՆ

Անասնաբուծութեան ասպարէզին մէջ մատուցած ծառայութիւններուն ի վարձատրութիւն, Հայկ Ստեփանեանի շնորհուած է Հայաստանի վաստակաւոր գործիչի կոչումը։

Փրոֆէսօրը վարիչն է Երեւանի անասնաբուծական-անասնաբուժական հիմնարկութեան գիւղատնտեսական կենդանիներու բնախօսութեան ամպիոնին։

ԵՐԼՏՐԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Թափօրը, կառավարական պալատին առջեւ կանգ առած, գոչեց.—

Կեցցէ՛ Յեղափոխութիւնը,

Անկցի՛ Աբտիւլ Համիտ ...։

Յետոյ, թափօրը դարձաւ եկաւ քաղաքապետութեան պալատը, ուր երկսեռ ամբոխ մը կ'աղաղակէր.— Կեցցէ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը։

Ուրիշ աղաղակներ կը յաջորդէին...

Կեցցէ՛ Մակեդոնական Կազմակերպութիւնը ...։

Եւ Սոֆիայի Օսմանեան գործակատարի ապարանքին շուրջը նորեկ լրտեսներ կը սլքտային նոյն պահուն։

Գ.

Աբտիւլ Համիտ հիւանդ էր, ապիքներու բորբոքումով մը պառկած, ամբողջ գիշերը տառապած էր։

Արքունի բժիշկներ, բժշկապետ Մավրոյենի փաշայէն սկսեալ ամէնքը բռնադատուած էին այն գիշեր հոն լուսցնել, Եըլտըզի մէջ, առանց վայրկեան մը բաժնուելու Վեհափառ Հիւանդին սենեակէն։

Շշուկը շուտով շրջան բրած էր պալատի բոլոր յարկաբաժիններուն, մանաւանդ հարէմին մէջ, ուր անհուն անձկութիւն մը կը տիրէր, սեւ նախազգացումներ, Փատիշահի թանկագին կեանքին համար, որուն դժբախտ, մօտալուտ վերջաւորութիւնը կը խօսուէր արդէն բերնէ բերան։

Ներքինապետը, սենեկապետները, կայսերական երկու սիրական քարտուղարները՝ Գարա Թահսին եւ Իզզէթ Ապիտ, Մեծ Եպարքոսը, նախարարները, բոլորը վազած եկած էին Եըլտըզ։

Տոքթէօր Մավրոյենի փաշան, ուրիշ քանի մը բժիշկներէ շրջապատուած, դուրս կ'ելլէր Օգոստափառ Հիւանդին սենեակէն, մտատանջ, թախծալից եւ յուսահատ դէմքով մը, երբ հանդիպեցաւ սենեկապետ Արիֆ պէյի։

— Տոքթէօր փաշա, հարցուց Աբտիւլ Համիտի սիրական սենեկապետը, ի՞նչպէս գտաք.

— Էհ, պատասխանեց բժշկապետը, թօթվելով ուսերը, եւ յօնքերը պռստելով, դեռ յայտնի չէ։

— Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս, կրկնեց Արիֆ պէյ տենդոտ շարժումով մը։

— Տագնապը դեռ չանցաւ, յարեց Արքունի բժշկապետը։

Յետոյ, դառնալով իր քովի բժիշկներուն.

— Այնպէս չէ՞, ընկերներ, ըսաւ։

Բժիշկները գլուխնին ճօճեցին, տըրտում համակերպութիւն մը յուսահատ դէմքերուն վրայ.

— Տոքթէօր փաշա, ըսաւ բժիշկներէն մէկը, այս գիշերուան նօպան եթէ կրկնուի, վերջացած է ...։

Պալատականներուն մէջ փսփսուքները կը շատնային։ Շատերը, Աբտիւլ Համիտի արարածներ, սոր մահովը կ'երեւակայէին ահաւորութիւնը նոր կացութեան, որ անխուսափելի կերպով պիտի ստեղծուէր իրենց համար։ Նոր գահակալը, կը մտածէին անոնք սոսկումով, բնականաբար ունի իր մարդիկը, իր արբանեակները, իր պէնտէկեանները. ան, իր գահակալութեան վաղորդայնին, պիտի ուզէ սրբէ իրենց երամակը, Եըլտըզի շրջափակէն դուրս պիտի նետէ զիրենք, իբրեւ անպէտ, եւ թերեւս վնասակար տարրեր, եւ նորեր պիտի բերէ կարգէ իրենց տեղը, իրենները, իր ծառաները։ Օ, ինչ սոսկալի, ինչ դժոխային կեանք մը պիտի յաջորդէ այն ատեն իրենց հիմակուան փոքրիկ ... Թագաւորութեան, այն ատեն, կը խորհէին պալատականներէն շատերը, մանաւանդ անոնք, որ աչքի կը զարնէին իրենց բացառիկ դիրքով, անոնք որ Փատիշահին մենաշնորհեալ, ընտրեալ պաշտպանեալները, բարերարեալները կը ճանչցուէին համիտական բռնապետութեան հովանիին տակ ...։

Հարէմին մէջ, կայսրութեան զանազան անկիւններէն բերուած եւ հոն, Եըլտըզի ոսկեզօծ վանդակափեղկերուն ետին թօշնելու դատապարտուած այդ փոքրիկ թագուհիները — որոնք, տարիներէ ի վեր, այդ անէծքի ... դրախտին մէջ բանտարկուած, արգիլուած պտուղին դէմ հառաչելով, Հինքեարի մէկ քմահաճոյքի րոպէին կը սպասէին, արժանանալու համար կայսերական համակրանքի ցոյցի մը,— սրտի անբացատրելի հրճուանքով մը, իրենց ոսկեճեղուն ու թաւշապատ մահճակալներուն մէջ նըստած, իրարու քովիկ, իրարու կը պատմէին բոլոր հաւանականութիւնները, որոնք կրնային իրագործուիլ Հինքեարին մահով։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(4 Շար.)

ԳԻՆԵՁՕՆ - ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԻՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Ազք. Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի, ողբ. Աբրահամ Աբրահամեանի յուղարկաւորութեան առթիւ: Պ. Աւետիս Մելքոնեան եւ Տիկիններ Թագուհի եւ Շաքէ Րէիսեանէ 50ական, Պ. Արծրունի Ջրբաշեանէ երեսուն, Պ. Օննիկ Րէիսեանէ 25, եւ Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Խոթոոեանէ քսան: Ինչպէս նաեւ ողբ. Տիկին Զապէլ Կիւլպէնկեանի, (ծնեալ՝ Իբրանոսեան) յուղարկաւորութեան առթիւ, Պ. Հայկ Սալբրեան եւ որդիք՝ 40 Ն. Ֆ.: Այս առթիւ Ազգատախնամի վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ողբացեալներու ընտանիքներուն:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր Եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ ողբ. Աբրահամ Աբրահամեանի յուղարկաւորութեան առիթով փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ժան Մելքոնեանէ 50 Ն. Ֆ. եւ Պ. Արծրունի Ջրբաշեանէ քսան:

× Քանատայէն Տիկին Սիրանոյշ Սայիալեան կը փնտռէ Մարսէյլ գտնուող Վանուհի Թորոսեան (Ֆնտճագցի):

× Երեւանէն Մատուսա Յարութիւնեան կը փնտռէ իր ամուսինը Ալեքսան Մարգարի: Դիմել եկեղեցի:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՍՈՒՐԷՆ ԳԱՐԱԳԷՑԵԱՆԻ մահուան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Պօմոնի դպրոցին.— Պարիս Մուսաէլեան 50 Ն. Ֆ., Ժիրայր Տէր Վարդանեան 20, Նշան Դարբինեան 10, Գէորգ Կակոյեան, Ալեքսան Պապայեան 10ական:

Պօմոնի Ազաքատաց.— Պարիս Մուսաէլեան 50, Կրիչա Յարութիւնեան 10:

Պօմոնի եկեղեցիին.— Կրիչա Յարութիւնեան քսան, Նշան Դարբինեան 10: Ալեքսան Պապաեան 10, Շէկօ Անտոնեան 10, Տիկ. Ամենուհի Գէնտրեան 5:

Պօմոնի սրահին.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան ենթակոմիտէն 30, Գեղամ Խօսրովեան քսան, Լեւոն Արգումանեան տասը:

Մշակոյթի տան.— Ժիրայր Ոսկեան 50, Ղազար Տէրտէրեան 10:

«Հայաստան» թերթին.— Ժիրայր Ոսկեան 50 Ն. Ֆ.:

(Գումարները ստանալ Պօմոնի Թաղականութենէն):

ԾԱԽՈՒ Է

Մըտոնի մէջ փավիյօն մը կարասիներով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել.—

OBS. 46-02

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշընորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ԶԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ:

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ:

Մշակոյթի Տան մէջ:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԿՈՉ

Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Շինութեան Հանգանակիչ մարմինը ուրախութեամբ կը հաղորդէ թէ Պուլվար Օտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ շինութեան աշխատանքները սկսած են եւ մեծ թափով առաջ կը տարուին: Այս առթիւ կազմուած է մասնաւոր հանգանակիչ յանձնախումբ մը որ մօտ օրէն պիտի սկսի դիմել ժողովուրդի ազնիւ հոգիին: Յանձնախումբը կը յուսայ որ Ֆրանսահայութիւնը ընդհանրապէս Մարսէյլի Հայութիւնը մասնաւորապէս, լայն պիտի բանան իրենց քսակները եւ ճիգ պիտի չխնայեն որպէսզի այս ձեռնարկն ալ պսակուի կատարեալ յաջողութեամբ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը», Կիրակի, Յունուար 27:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

ԱՌ Ի ԳԻՏՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Ս. Պ. Պ. եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը պաշտօնապէս անունով շնորհաւորական նամակ մը գրած է տեղւոյս քաղաքապետ Պ. Պլէօզի որ երեսփոխան ընտրուած է, որուն պատասխանը ստացած է հետեւեալ բովանդակութեամբ.— «Շատ ազդուած եմ ձեր շնորհաւորական երկտողէն, մասնաւոր շնորհակալութիւններս հայ գաղութին»:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին մէջ — Գեղարուեստական բաժին՝

«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում — Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլի կայարանը, Սարսէլի գերեզմանատունէն, իջնել Սարսէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԻԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին:

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre : Les Jupiter's

BAR — BUFFET — JEUX

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծընունդի եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար:

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի:

Միութեանս անդամուհի Տիկինները շատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 12 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MERCREDI 12 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9479 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5380

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՈՒԹԻՒՆԸ

(500ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Թուրքերը 1953ին հանդիսաւորապէս տօնեցին Կոստանդնուպոլսոյ գրաւման (29 Մայիս, 1453) հինգհարիւրամեակը:

Մեծն Կոստանդին 324ին յղացած էր կառուցանել հռոմէական կայսրութեան նոր մայրաքաղաքը Վոսփորի ափերուն վրայ, իբրեւ մէջին ճամբայ արեւմուտքի եւ արեւելքի միջեւ: Ու Բիւզանդիոնը մկրտած էր իր անունով:

Տասնեւմէկ դար վերջ ուրիշ համանուն կայսր մը՝ Կոստանդին ԺԱ. Պալէոլոկ իր 6–7.000 զինուորներով երկու ամիս պիտի դիմադրէր Սուլթան Մէհմէտ Բ.ի 200.000նոց բանակին (60.000ը մարտիկներ) եւ հերոսաբար պիտի մեռնէր վերջին ճակատամարտին մէջ, Պոլսոյ պարիսպներուն տակ:

Բիւզանդական կայսրութեան կործանումով վերջ կը գտնէր ընդհանուր աղգաց պատմութեան այն շրջանը, որ ծանօթ է «Միջին Դար» անունով:

Օսմանցիներու կողմէ Պոլսոյ առումով կը սկսի «ժամանակակից պատմութիւն»ը:

Թուրքերը շատ փոքր թիւ մը կը կազմէին Պոլսոյ մէջ: Մէհմէտ Բ., որ իր յաղթանակին համար «Ֆաթիհ» կոչուեցաւ, դիւանագիտութեամբ շարժեցաւ հանդէպ քրիստոնեաներուն, զանոնք սիրաշահելու քաղաքականութեան հետեւեցաւ:

Մեծաշուք հանդիսութեամբ Յունաց պատրիարքական գահը բարձրացուց Նորկի Սկոլարիոս գիտնական եպիսկոպոսը Գեննատիոս Բ. անունով, իբրեւ յաջորդ Աթանաս պատրիարքին, որ մեռած էր կռիւներու ընթացքին:

Օրթոտոքս եկեղեցւոյ պետը Սուլթանէն ստացաւ բացի կրօնական – եկեղեցականէն՝ բազմաթիւ քաղաքային իրաւունքներ եւ առանձնաշնորհներ: Օսմանեան «կենցաղական արտօնութիւններ» կ'որակէ զանոնք:

Այդ առանձնաշնորհները, որոնք նաեւ Հայոց պատրիարքներուն, իրենց մէջ կը պարփակէին՝ «կրօնք, եկեղեցի, պաշտամունք, եկեղեցականութիւն, դատաստանականութիւն, ուսում, ամուսնութիւն, ընտանիք, ժառանգութիւն, բարեգործութիւն, անհատականութիւն, ազգահամար եւ նմանիք, որոնք Թուրք կամ իսլամ ժողովուրդին համար մեծ տնտեսին իրաւասութեան կը պատկանէին» (Ազգապատում, էջ 2153 – 54):

Բիւզանդական կայսրութեան օրով բազմաթիւ Հայեր հաստատուած էին Պոլսոյ մէջ: Բիւզանդիոնի գահին վրայ բազմած են տասնեակ հայազգի կայսրեր: Հայերը բիւզանդական բանակին տուած են նշանաւոր զօրավարներ:

Բիւզանդական աղէտներուն նեթական արեւմտեան Հայաստանի բնակիչները կարեւոր թիւով հաստատուած էին Փոքր Ասիոյ քաղաքներուն մէջ, որոնք հետզհետէ ինկան Թրքական տիրապետութեան տակ:

Պոլսոյ մէջ Յոյներուն գերակշռութիւնը չէզոքացնելու եւ մայրաքաղաքի տնտեսական բարգաւաճման սատարելու համար Ֆաթիհ քաջալերեց Հայերու հաստատուիլը Պոլսոյ մէջ: Մեր հայրենակիցները բնակեցուեցան Մարմարայի եւ Ոսկեղջիւրի ափերուն վրայ եւ պարիսպներու շրջանին մէջ, ուսկից հեռացուեցան Յոյները՝ ապահովութեան համար:

Պոլսոյ գրաւումէն ութ տարի վերջ Ներքին գաւառներէն Պոլիս գաղթած Հայերու թիւը մեծապէս աւելցաւ:

Պոլսոյ մէջ Ս. Սարգիս անուն հայ եկեղեցիի մը մասին յիշատակուած է 1360ին գրուած քերականութեան մը մէջ: Ղալաթիոյ Ս. Լուսաւորիչ եկեղեցին հիմնուած է 1391ին: Գաւառի մէջ ալ հայ եկեղեցիներ եւ հոգեւորականներ կային:

1461ին Ֆաթիհ Պրուսայէն Պոլիս հրաւիրեց տեղւոյն առաջնորդ Յովակիմ եպիսկոպոսը — որ անձամբ կը ճանչնար եւ պատրիարք նշանակեց զայն Թուրքիոյ Հայոց, անոր տալով Յունաց պատրիարքին համահաւասար իրաւունքներ:

Պոլսոյ պատրիարքութեան հաստատման հինգհարիւրամեակն է, որ տօնուեցաւ վերջերս Թուրքիոյ նախկին մայրաքաղաքին մէջ, մասնակցութեամբ միջազգային պաշտօնական անձնաւորութեանց:

ՀՐԱՆԴ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԳԵՐԱԳՈՅՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՆԻՍՏԸ

Ազգութեանց Խորհուրդը եւ Միութեան Խորհուրդը որոնք իրենց 652 եւ 791 անդամներով կը կազմեն Գերագոյն Խորհուրդը, նախ առանձին առանձին գումարած էին իրենց նիստը ճշդելու համար օրակարգը:

Փոխ – վարչապետ եւ տնտեսական խորհուրդի նախագահ՝ Տիմչից ներկայացուցած է 1963ի ծրագիրը: Յայտարարեց թէ զինուորական պաշտպանութեան համար պիտի տրամադրուի չորս միլիառ հարիւր միլիոն ինչոր 18 առ հարիւրի յաւելում մըն է 1962ի վրայ: Շեշտեց նաեւ թէ 1959էն 1962 յատկացումներու ընդհանուր գումարը եղած է՝ 104 միլիառ փոխանակ նախատեսուած 101 միլիառին: Չորս տարուան մէջ ինը միլիոն նոր յարկարաժիններ շինուած են: Ինչ կը վերաբերի գիտական մարզի պատկանող ծախքերուն, Տիմից շեշտը դրած է անջրպետային յաջողութեանց վրայ որոնք անշուշտ «պահեստներու մեծ կորուստներ» պատճառած են:

1963ի համար նոր ճիգեր կը նախատեսուի գիւղատնտեսութեան, քիմիական ճարտարարուեստի, ելեկտրոնիքի զարգացման համար: Թէեւ ճարտարարուեստի արտադրութիւնը հարիւրէն եօթը պիտի անցնի 1962ի արտադրութիւնը, քիմիական մարզի մէջ յաւելում՝ 17 առ հարիւր, քարիւղ՝ 10 առ հարիւր: Յաւելում նախատեսուած է նաեւ միսի, կաթնեղէնի, պահածոյի համար:

Միւս կողմէ նորաստեղծ տնտեսական խորհուրդի նախագահը յայտնեց թէ 1963ին ազգային եկամուտը պիտի աւելնայ 7 առ հարիւր, 1962ի բաղդատմամբ: Խորհ. Միութեան արտաքին առեւտուրը արբանեակ հանրապետութեանց հետ 24 առ հարիւր պիտի աւելնայ:

Երկաթուղիի մէջ, 2174 քիլոմեթր գիծ պիտի շինուի: Վերջապէս Խորհ. Միութիւնը 450 միլիոն զոյգ կօշիկ պիտի շինէ եւ 900 միլիոն թօն կարագ պիտի պատրաստէ:

Տիմչիցի յաջորդած է ելմտական նախարար՝ Կարպուզով:

1963ի համար նախատեսուած պիտաճէն հետեւեալ պատկերը կը պարզէ.— Ընդհանուր մուտք՝ 87.6 միլիառ ռուբլի: Ընդհ. ծախք՝ 86.1 միլիառ: Այս թիւերը 3.4 առ հարիւրի յաւելում մը կը ներկայացնեն մուտքի համար եւ 4.1 առ հարիւր ծախքերուն համար 1962ի պիտաճէին բաղդատմամբ:

ԽԱԲԷՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԱՌԹԻՒ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ

ԽՄԲ.— Այս զեկոյցը ստացած ենք «Հ. Բ. Ը. Մ. Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովէն «հրատարակութեան խնդրանօք»:

Նիւ Եորքի մէջ Հ. Բ. Ը. Միութեան «Կեդր. վարչութիւն» անուան տակ գործող բայց այժմ Տիլավըրի նահանգին մէջ հիմնուած Այ Ճի Պի Եու Քորփորէյշընի անունով ընկերութիւնը ներկայացնող խմբակ մը հրատարակած է 31 Հոկտ. թուակիր զեկոյց մը եւ 20 Սեպտ. թուակիր նամակ մը Զարեհ Պէյ Նուպարի ստորագրութեամբ որ իրականին մէջ նամակագիրէն կորզուած է խաբէական միջոցներով:

Ներկայ հաղորդակցութեան կցուած «լուսաբանութիւն»ը իր 40–56 էջերուն վրայ մանրամասնօրէն կը ներկայացնէ այս անորակելի արարքին հեղինակները եւ անոնց բարոյականի եւ պարկեշտութեան աստիճանը(*):

Ինչ որ հրատարակուած է մեր լուսաբանիչ գրքոյկին մէջ մէկ մասն է միայն այն ծանրակշիռ փաստաթուղթերուն, որոնք կը գտնուին մեր ձեռքին տակ եւ անոնց հրատարակութիւնը կը վերապահենք այն պարագային որ պիտի ստանանք մեր Լօզանի փաստաբանին հաւանութիւնը:

Ինչ որ կրնանք հաւաստել այն է թէ Եորքի հետ մեր օրինական եւ իրաւական տարակարծութեանց առնթեր, կայ Նիւ Եորքի խմբակին ներքին կապը դրամատանց հետ, որ գլխաւոր արգելքը հանդիսացած է վերջին երկու տարիներու ընթացքին գոյացած համաձայնութեանց գործադրութեան:

Ասոր իբրեւ փաստ կը յիշենք Պ. Տ. Սմսարեանի կողմէ Եւրոպայի շրջանակին 15 Ապրիլ 1962ի համագումարին մէջ եղած հետեւեալ յայտարարութիւնը, «Մենք կ'ընդունէինք բայց պանքերը մերժեցին 1961 Մայիսի համաձայնագիրը»: Այս խօսքը արձանագրուած է համագումարին խորհրդապահական ատենագրութեան մէջ (էջ 7): Եւ այսպէս կը հաստատուի Պ. Ա. Մանուկեանի գրաւոր խոստովանութիւնը. «Պանքաներու մօտ գրաւոր յանձնառութիւն առնելու համար զուիցերական ընկերութիւնը եւ իր անդամները փոխանցելու ամերիկեան ընկերութեան»: Մէկ խօսքով Միութեան «հոլտինկ քաջ» նախագահը անոր բազմահազար անդամները իր անձնական ոչ-խարներուն հօտը նկատելով գրաւի դրած է «Պանքաներու քով»: Չենք գիտեր թէ «Պանքաներ»ը այս գրաւին դէմ ի՞նչ առաւելութիւններ տուած են եւ ինչ անվերապահելի պայմաններով որ մերժեն գրաւը ետ տալ: Թերեւս Միութեան Կեդրոնական սնտուկին 12–13 միլիոն տոլարի արժեթուղթերուն տարեկան հազիւ 2 առ հարիւր զուտ եկամուտը ընդունելի բացատրութիւն մը ըլլայ:

Անոնք որ հայ մամուլի մէկ մասին մէջ արուեստական ժխոր մը յարուցանելով կ'ուզեն մեր բողոքի ձայնը խափանել եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան իրական շահերուն նուիրուած մեր գործունէութիւնը խաթարուած ձեւով ներկայացնել, պէտք է գիտնան թէ որեւէ կերպով չեն կրնար տկարացնել մեր անկում հաւատքը արդարութեան եւ պարկեշտութեան վերջնական յաղթանակին վրայ:

Այս առթիւ կ'ուզենք, ի պատասխան խնդրոյ առարկայ «զեկոյց»ին ընել հետեւեալ ճշդումները.—

Ա) Հ. Բ. Ը. Միութեան սահմանադրութեամբ կանխատեսուած դատարանի մօտ դիմումնագիրը ստորագրած են ոչ թէ «մէկ երկու» հոգիներ այլ Եւրոպայի Կեդր. յանձնաժողովի պաշտօնի վրայ գտնուող ԲՈԼՈՐ 11 անդամները, առանց բացառութեան:

Բ) Բացարձակ կերպով կը հերքենք թէ 1955ի ժողովին «որոշում»ները տրուած ըլլան Միութեան ԲՈԼՈՐ իրաւասու անդամներու քուէներով, թիւով 2540: 1955ին իրաւասու ձայներու թիւը, վաւերական տուեալներու հիման վրայ, վերիվերոյ 14.000ի կը յանգէր, մնաց որ եթէ նոյնիսկ այս բոլորը ներկայացուած ըլլային ընդհ. ժողովը չէր կրնար սահմանադրութեան հիմնական կանոնները փոխել:

Գ) Կ'ըսուի նաեւ թէ «բոլոր շրջանակները եւ մասնաճիւղերը ընդունած եւ կիրարկած են 1955ի որոշումները»: Ոչ, եւ փաստը 1960ի միջշրջանակային ժողովը: Եւրոպայի եւ Արեւելքի շրջանակները երբեք չեն ընդունած 1955ի «որոշումները»: Մասնաճիւղերուն մեծամասնութիւնը հետեւած է շրջանակիս օրինակին:

Դ) Կ'ըսուի թէ «Կեդր. վարչութիւնը» ընտրովի հանգամանք ունի. ծիծաղով կը յիշենք թէ Ա. Ճի Պի Եու Քորփորէյշընը կազմուած է 15 անդամներէ միայն, եւ ըստ իր յայտարարութեան զուիցերական ընկերութեան անդամներուն թիւը սահմանափակ է այդ նոյն 15 անձերու, որոնք իրենցմէ դուրս ուեւէ մարդ չեն ընտրեր:

Ե) 1955ի ընդհ. ժողովը երբեք չէ որոշած Հ. Բ. Ը. Միութեան ամերիկեան հպատակութիւնը, ինչպէս նաեւ Միութեան անդամներուն 15ի սահմանափակումը, (տես Գ. Կիրակոսեանի նամակը, էջ 16) որեւէ ընդհ. ժողով անկէ յետոյ քննած եւ վաւերացուցած չէ Տիլավըրի նահանգին մէջ կազմուած Ա. Ճի Պի Եու Քորփորէյշընի կանոնագիրը, որմէ ցարդ ուեւէ մէկ անդամ լուր չունի:

Զ) Խնդիրը չլուծուած Միութեան դրամագլուխներուն վերադարձումն է իր իրաւատէրին որ Պօղոս Նուպարի կողմէ հաստատուած զուիցերական ընկերութիւնն է, եւ զորս ապօրինի միջոցներով գրաւած է Ա. Ճի Պի Եու Քորփորէյշընը:

Մնացածը Նիւ Եորքի պատմութիւններ են:

Հ. Բ. Ը. Մ. ԵՒՐ. ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁ.

Փարիզ, 8 Դեկտ. 1962

(*) ԽՄԲ.– Առանձին պիտի հրատարակենք այդ «լուսաբանութեան» գրքոյկը որ կը պարզէ Սփիւռքահայութիւնը շահագրգռող միութեան ներքին ծալքերը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ յայտարարեց թէ ժամ առաջ պէտք է վերջացնել գերմանական տագնապը: «Անցնող ամէն մէկ օր, քիչ մը աւելի կը կորսնցնենք մեր վարկը», շեշտեց դաշնակցային վարչապետը:

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Հալքի երեք անդամներ, որոնք ծանօթ են Իսմէթ Ինէօնիւի հանդէպ իրենց ընդդիմութեան համար, արտաքսուած են կուսակցութենէն, տարուան մը համար:

ՔԱԱԼԸՄ յայտարարած է սուրիական մամուլին թէ Քիւրտերու պետը կամ մեռած է կամ վիրաւորուած եւ «մէկը անոր տեղը անցած է»: Քոմպա «Քասըմի նոր ստերը» խորագրով կուտայ այս լուրերը աւելցնելով թէ արդէն երեք անգամ է որ Պաղտատ «Քիւրտ ազգային հերոսին» մահուան լուրը տուած է:

ՊՈԼՍՈՅ մէջ քանի մը հարիւր ցուցարարներ գրաւած են բանուորական կուսակցութեան մէկ գրասենեակը: «Մա՛հ Մոսկուայի ծառաներուն» պոռալով, ցուցարարները ամէն բան կոտրած – թափած են: 7 հոգի վիրաւորուած են:

ԱՅՆՈՒԱՄԵՆԱՅՆԻՒ ԺՊԻՏՈՎ...

(Բ. եւ վերջին մաս)

Իսկ «Մի անգամ գերեզմանատա՞նը» ... ի՞նչ է կատարուել մի անգամ գերեզմանատանը ... Կատարուել է մի կրկնակի ողբերգութիւն: Նախ մահացել է Վասեա դայու սիրեցեալ կինը, որ Վասեա դայու կարծիքով «սուրբ էր», եւ մեռնելուց առաջ յանձնարարել, որ օտար մարդիկ չփորեն իր գերեզմանը:

Ու Վասեա դային փորում է նրա գերեզմանը:

Բայց հեռուից գալիս է Իւան Սերգէեւիչը, նա, որ սիրել է Վասեա դայու կնոջը, երբ վերջինս դեռ աղջիկ է եղել: Մօտենում եւ ձեռքը պարզում է բահին:

« — Պէտք չէ, ես կը փորեմ ...

« — Հանգստացիր, էլի կը փորես, — պնդեց Իւան Սերգէեւիչը:

« — Պէտք չի, — կրկնեց Վասեա դային, — հանգուցեալը հրամայեց, որ ես ... որ չթողնեմ օտար մարդիկ ...

« — Օտա՞ր, — հատ ու կենտ ատամներ միջից մրթմրթաց Իւան Սերգէեւիչը եւ նրա աչքերի մէջ բռնկուեց մի չար բոց »:

Այո, մարդկային կրկնակի մի ողբերգութիւն, բայց պատմուած «այնուամենայնիւ ժպիտով»: Հենց այդպէս էլ կաբելի էր խորագրել այս ժողովածուն, եթէ Մահարին այն վերնագրած չլինէր իր ստեղծագործութեան մէկ ուրիշ, բայց դարձեալ բնորոշ կողմը բացայայտող վերնագրով՝ «Լռութեան ձայնը»:

Մի փոքրիկ քանդակի վերնագիրն է սա, որ դարձել է գրքի խորագիրը:

Ռազմաճակատում կուսակցական կազմակերպութեան ժողով է:

Քննարկւում է մարտում քիչ առաջ զոհուած զինուորի դիմումը, նրան կուսակցութեան մէջ ընդունելու մասին:

« — Ո՞վ է համաձայն:

— Բոլորը մի մարդու պէս ոտքի կանգնեցին:

« Տիրեց քար լռութիւն:

« Մարդիկ առաջին անգամ լսեցին լռութեան ձայնը »:

Մահարու շատ պատմուածքներից է լսելի այդ լռութեան ձայնը, անբառ յուզմունքի ձայնը: Բնարական այնպիսի մթնոլորտ է ստեղծում Մահարին իր պատմուածքներում, տրամադրութեան այնպիսի ոլորտի մէջ առնում ընթերցողին, որ այնտեղ, որ պէտք է հեղինակային եզրակացութիւններ անէր, խօսքը տալիս է լռութեան ձայնին: Դրանից չէ՞ արդեօք, որ բազմակէտերի առատութիւն կայ նրա ստեղծագործութիւնների մէջ, խօսող բազմակէտերի ...

Պատմում է Բակունցի մասին: Զարենցի համարում Կոմիտաս են լսում Ռոմանոս Մելիքեանի կատարմամբ: Բակունցը դուրս է գալիս պատշգամբ:

« Քիչ յետոյ դուրս եկայ եւ ես ... Աշնանային լուսնկայ երեկոյ: Ես չհաւատացի իմ աչքերին: Նա լալիս էր խեղական արցունքներով:

« — Ու քեզ դեռ արձակագիր ես համարում, — ասացի ես, մի բան ասած լինելու համար ...

« — Ներս գնա, — ասաց նա, երեխայի նման քիթը վեր քաշելով, — կ'անցնի ..

Սիրտս նման էր էն փլած տներ ...

« Երբ վերջացաւ երգն ու նուագը, նա ներս մտաւ, դաշնամուրի վրայից վերցրեց գլխարկը, եւ առանց ցտեսութիւն ասելու, դուրս եկաւ:

Տօ լա՛ն տնաւեր ...»:

Մահարին վերջացնում է: Բայց լռութեան ձայնը չի՞ շարունակում արդեօք խօսել:

Այդ նոյն լռութեան ձա՞յնը չի արդեօք, որ խօսում է նրա «Մարդը մարդուն» դրամայում, երբ հերոսները լռում են ու խօսքը տրւում է այն հէքեաթին, ուր պատմւում է սիրոյ ու հաւատարմութեան մասին: Կամ Խանջեանի մասին գրուած յուշերում:

« — Արձանացրած Մուրղ» կարդում եմ ... վերջը ի՞նչ ես անելու Մուրղի հետ:

« Մուրը ինքնասպանութիւն է գործելու »:

Մահարին բացատրում է թէ ինչո՞ւ է ինքնասպանութիւն գործելու Մուրը:

« — Ցիմարութիւն, — ասում է Խանջեանը:

« Ու երբ հրաժեշտ եմ տալիս, նա խորհուրդ է տալիս ամենայն լրջութեամբ.

« — Մուրղի համար մտածիր ... գրտիր ուրիշ ելք»:

Դարձեալ լռութեան ձայնը չի՞ շարունակում արդեօք խօսել, լրացնելով Մահարուն:

Թւում է, թէ շատ տեղերում կիսատ է թողնում Մահարին իր ասելիքը, բայց մինչ այդ այնպէս է պատմում, գտնում է այնպիսի դիպուկ ալաքներ ու նրբերանգներ, որ ընթերցողը շարունակում է մտորել, յուզուել, խորհել, շարունակում ստեղծագործել հեղինակի հետ: Ստեղծագործական խոշոր մի առաւելութիւն է սա, արուեստի նրբին գաղտնիքներից մէկը, որին այնպէս լաւ է տիրապետում Մահարին:

« Լռութեան ձայնը» ժողովածուի ամենահին պատմուածքը գրուել է 1923ին ամենանորը՝ 1961ին: Պատմական իրադարձութիւնների ու անցքերի մի բարդ ու մեծ ժամանակամիջոց է սա երկրի կեանքում: Գրողի կեանքում եւս դրանք բարդ ու եղերական տարիներ են: Գրողն իր երկրի կենսագրութեան անմիջական մասնակիցն է եղել եւ պատմելով իր մասին պատմել է երկրի մասին: Գրքում դրուագներ կան եւ Մայիսեան ապստամբութիւնից, եւ դեռեւս նոր ծաւալուող սոցիալիստական շինարարութիւնից, եւ նոր կենցաղի համար մղուող պայքարից, եւ նոր կեանքի յաղթական երթից, դրուագներ անհատի պաշտամունքի տարիների ողբերգական անցքերից ... Շատ բան է տեսել գրողը եւ եթէ դրանց մի մասը արտայայտել է իր բանաստեղծութեան մէջ, միւսն իր «Երիտասարդութեան սեմին» հրաշալի եռերգութեան մէջ, ապա մնացեալի համար գտել է պատմուածքներ, նորավէպեր, յուշագրութիւններ, քանդակներ, արձակ բանաստեղծութիւններ: Շատ բան է տեսել գրողը, նրա կեանքի ուղիղը լի է եղերական դէպքերով եւ այդ ամէնի մասին նա մերթ պատմել է խորին յուզմունքով, մերթ ցաւով ու տառապանքով, մերթ լռութեան պերճախօս ձայնով, բայց «այնուամենայնիւ ժպիտով»:

ՎԱՀԱԳՆ ԴԱՒԹԵԱՆ

«Գրական Թերթ», ԺԱ/62

ՄՈՍԿՈՒԱ ԵՒ ԱՆԳԱՐԱ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Պրեսթ – Լիթովսկի « խայտառակ դաշնագրով» Ռուսիա եւ Թուրքիա կը համաձայնէին հանրաքուէով, այսինքն բնակչութեան կամքով որոշել պետական սահմանները: Ցօղուածոյրին համաձայն Արտահանի շրջանը կը պարունակէր 241 մահմեդական գիւղ, 21 յոյն գիւղ եւ երեք ռուս օրթոտոքս գիւղ՝ 68873 մահմեդական բնակչութեամբ եւ 15007 ոչ – մահմեդական բնակչութեամբ: Միաձայնութեամբ քուէարկած են միանալ Օսմ. կայսրութեան: Կարսի շրջան՝ 65248 մահմեդական, 1675 ոչ – մահմեդական: Ամէնն ալ քուէարկած են ի նպաստ Թուրք պետութեան: Ամբողջ բնակչութեան 319.928էն 273.621ը մահմեդական էին: Բնակչութիւնը մահմեդականացեր է ուրեմն: Քառասուն տարուան մէջ իր արուած թիւերով ընդհանուր բնակչութիւնը աւելցած է 97.075 հոգի, մահմեդականները՝ 65.815, քրիստոնեաները՝ 31.255, մինչդեռ քանի մը տող վեր կը գրէր, թէ Ռուսիա բռնի գինուորագրած է մահմեդականները թիւր նուազեցնելու համար:

Խորհ. Միութեան պահանջը 1914ի սահմաններն էին, կամաւորապէս ձրգուած Թուրքիոյ, որպէսզի պատերազմը չարունակէ արեւմտեան պետութեանց դէմ եւ վերականգնի հանրապետական Թուրքիա մը: Պատմութիւնը տարբեր պիտի ըլլար, եթէ ցարական իշխանութիւնը տապալած չըլլար համայնավար յեղափոխութեամբ: Պասկեւիչ ընդգրկած էր 1828ին Կարսի յանձնումին, մինչդեռ ռուս բանակները հաստատուած էին Կարին: Վարչապետ Նեսելրոտի քաղաքականութիւնն եղաւ յարգել արեւմտեան պետութեան շահերը Փոքր Ասիոյ մէջ եւ գզջաց, ինչպէս իր տէրը, Նիքոլա Առաջին՝ երբ տարիներ վերջ անգլիական դեսպանին կ'առաջարկէր Օսմ. կայսրութեան բաժանումը ազգութեանց սկզբունքին համաձայն:

×

Մոլոթով պահանջեց նաեւ նեղուցներու պաշտպանութիւնը, նկատելով որ արեւմտեան հակառակորդները կրնային Սեւ Ծով անցնիլ եւ ամբակոծել ռուս նաւահանգիստները եւ համաձայնութիւն մը պիտի գոյանար ծովուն ափակից պետութեանց հետ:

Տարտանելի անցքին ապառութեան հարցը նախապատմական է եւ կը մնայ անլուծելի: Ֆուստ փաշա սովորութիւն ունէր ըսելու. « «Եթէ ռուս ըլլայի, տարբեր քաղաքականութեան մը պիտի չհետեւէի »: Երբ արեւմտեան պետութիւն մը կը սպառնար նեղուցներուն, Ռուսիա օգնութեան կը փութար Օսմ. կայսրութեան, պաշտպանն էր Թուրքիոյ ամբողջականութեան: Շնորհիւ Ռուս – Արեւմուտք հակամարտութեան կայսրութիւնը կանգուն մնաց ներքնապէս քայքայուելով, որովհետեւ չկրցաւ դարուն ոգին յարմարիլ եւ այսօր ալ իրաւունք ունի երախտապէտ մնալու Արեւմուտքի, որուն լայն օժանդակութեամբ, զինուորական աջակցութեամբ կը դիմագրաւէ ռուս սպառնալիքին: Կը մնայ խորհրդածել թէ հանրապետական Թուրքիան, որ ժամանակ մը խորհրդային բարեկամութիւնը վայելեց, տեղը պիտի չէ՞ր տա՞ր յանձնելով 14ի սահմանները, վերապահելով նեղուցները միջազգային կարգադրութեան, եթէ Թրումընի վարդապետութիւնը օգնութեան չհասնէր: Հազիւ հազար Հրեաներու Պաղեստին գաղթը պահանջող նախկին նախագահը իրաւունք չէր տար սահմանային սրբագրութիւն մը, հանրապետութիւնը իրաւունք կ'ունենար պահելու երկու շրջանները, որովհետեւ դատարկած էր քրիստոնեայ բնակչութենէն, մինչդեռ Ռուսիա պահանջած էր մահմեդական բնակչութիւնը՝ ինչպէս ցոյց կուտայ յօդուածագիրը տրուած թուանշաններով:

Կը յիշէ անշուշտ Հինքիար Իսկելեսիի դաշնագիրը, որուն համաձայն ռուս նաւատորմը Պոլիս կը հասնէր, նեղուցները պաշտպանելու համար Իպրահիմ փաշայի յաղթական բանակներուն դէմ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

— Հաջի աղա, ժամուն կուտամ, էս երկուն կը գրկեմ, խօսում էր Կիւրեղ աղան՝ դէմը քարի նման կանգնաց տեսիլքին:

— Հազարխան, դրամարկղից հարիւր ոսկի վերցուր, գրկէ Տէր Համբարձումին, թող բաժնէ տընանկ աղքատներուն, ընծի համար ըլ պատարագ թող անէ:

— Բա, ինչո՞ւ Վերի Թաղի տէրտէրին, մեր տէրտէրին կը գրկեմ:

— Չէ, Հազարխան, չէ, ես բան մը գիտեմ, որ կ'ըսեմ, տաուն Տէր Համբարձումը խանութս եկաւ. էնոր երեք հատ փինեան հետիյէ տուի, ամա մէկալ երեքի համար էնքան փարա առի, որ... ալ մի հարցներ ... մեղքերս շատ են: Տէր Համբարձումին գրկէ, կէսը ինքը կ'ուտէ, կէսն ըլ ուրիշին կուտայ, մեղքերուս տեղը կուգայ:

— Բա, տէրտէրի՞ն ըլ խաբեցիր:

— Ալ մի հարցներ, ալ մի հարցներ, մեղքերս շատ են, շատ են, շատ են....

Հազարխան խաթունը հարիւր ոսկին համրեց եւ լցրեց գողնոցին գրպանը:

Սրբունը վերադարձաւ:

— Տարի՞ր:

— Տարայ:

— Ի՞նչ ըսաւ.

— Ըսաւ քի սատկիլը եկեր է, որ փարան գրկեց, ասաց Սրբունը:

— Ո՞վ ըսաւ.

— Կնիկը:

— Վայ, փաչաւրա մա՛յ ...

Հազարխան խաթունը մտածեց, որ այդ բոլորը դատարկ բաներ են, զուր տեղը բոլոր դրամները պիտի գնան, եթէ Հաջի Քարոն գայ, անէծքը ետ վերցնի, ամէն ինչ լաւ կը լինի, ուստի առաջարկեց ամուսնուն.

— Սրբունը թող երթայ, նորէն Հաջի Քարոն կանչէ, Աստուած էնոր ձայնը կը լսէ:

— Թող երթայ, թող երթայ, թող լսէ ես քեզ մեղայ ...

Սրբունը թռաւ:

Մի պահ հանգստութիւն տիրեց:

Հազարխան խաթունը վայրկենական աշխուժացաւ, վազեց, փոքրիկ մանկան գրկեց եւ բերեց ամուսնու առաջը:

— Տես, Գրիգորը տես, հովացիր:

— Հա, Գրիգոր, եաւրում, գիտե՞ս, պապդ գող է:

— Էդպէս բաներ մ'ըսեր չօջուխին:

— Թող գիտնայ: Աղջի, ես պզտիկ գող չիմ, մենծ գող իմ, մենծ:

Ցանկարծ Կիւրեղ աղան վեր թռաւ: Հազարխան խաթունը երեխային վախցրեց: Կիւրեղ աղան ոչ – մարդկային մի ձայն արձակեց եւ սկսեց բղաւել:

— Տես, տես, տես ...

— Ո՞վ է, ո՞վ է:

— Պապս է, մեռած օրուան պէս Հաջի Քարոն գրկած՝ ներս բերեց:

— Վո՛ւյ քոռանամ ..

արծես տունը չուռ եկաւ Հազարխան խաթունի գլխին վրայ:

Կիւրեղ աղան սարսափից վերմակը քաշեց գլուխը: Վերմակի տակից լսւում էր նրա անասնական հոնդիւնը, բայց երկար չկարողացաւ մնալ վերմակի տակը, բաց արաւ, կանգնեց, ուզում էր փախչիլ սենեակից, բայց հազիւ մի քանի քայլ փորձեց, ամբողջ հասակով ընկաւ յատակին:

— Զար սատանայ, էս ի՞նչ բան իջաւ, ճչաց Հազարխան խաթունը եւ փորձեց բարձրացնել եւ պառկեցնել անկողնում, բայց մինչեւ անգամ մի թեւը չկարողացաւ շարժել. ծանրացել եւ կապարացել էր:

Ահարեկուած վազեց դուրս:

— Եկէք, եկէք, շուտ հասէք, Կիւրեղ աղաս ափուցս կ'երթայ ...

Հազարխան խաթուն հարեւաններին էր կանչում:

Հարեւանները եկան, վերցրին Կիւրեղ աղային եւ պառկեցրին անկողնում:

Կամաց կամաց Կիւրեղ աղան աչքերը բաց արաւ եւ սկսեց նայել բոլորին անթարթ, սառած, կէս ահարեկուած եւ կէս ապուշացած աչքերով:

— Քա, ի՞նչ է եղեր, հարցրեց հարեւանուհի Սրմա խաթունը:

— Չեմ գիտեր, տաուն Հաջի Քարոն հոս էր, քիչ մը առին տուին, էսպէս եղաւ:

— Տօքթէօր բերի՞ք, հարցրեց Աւետիս էֆէնտին:

— Չէ, տօքթէօր չեմ ուզեր, լեզուն բաց արաւ Կիւրեղ աղան, մեղքերի համար տօքթէօրը ի՞նչ պիտի ընէ:

— Կիւրեղ աղա, քիչ մը գուն քեզ բռնէ ...

— Չեմ կրնար, մեղքերս շատ են, Աւետիս էֆէնտի, էնքան տուն եմ մրեղել (մարել), որ հիսապը չկայ ...

Կիւրեղ աղան նորից ահարեկուած սկսեց մի կէտի նայիլ:

Հազարխան խաթունը, ձեռքերը ջղաձգօրէն իրար շփելով, շշնջաց հարեւաններին.

— Եկան ...

— Ո՞վ:

— Ես ի՞մ, դէմը մարդիկ կուգան, կինէ եկան ...

Կիւրեղ աղան սկսեց բառաչել:

Հարեւանները սարսափեցին:

— Պարոն Թորոս-փարայից կէսը Սարգիս աղային քոմն է, բոլորը ես չկերայ ես քեզ մեղայ ...

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(7 Շար.)

Ի ՊԷՏՍ ՈՒԻՍՔԻ ԽՄՈՂՆԵՐՈՒՆ

Անհերքելի է : Ֆրանսա ներկայիս երեք անգամ աւելի ուիսքի կը սպառէ, բաղդատմամբ հինգ տարի առաջուան : Տարին 400.000 սնտուկ ուիսքի կը ներածէ Սկովտիայէն, մինչ Մ. Նահանգները՝ տասը միլիոն եւ Անգլիա՝ վեց միլիոն :

Սպառման այս յաւելումը պէտք է վերագրել Ֆրանսացիներուն նորութեան հետեւելու մարմաջին եւ կամ քիմքի նոր ճաշակի մը : Ընդհանրապէս Ֆրանսացիք երկու տեսակ ուիսքի կը գնեն. կամ ամէնէն յայտնի վաճառանիշով տեսակը եւ կամ ամէնէն աժանը :

— Ֆրանսացին ուիսքին չի հասկնար եւ անոր համար որեւէ ուիսքի կը խմէ : Աւելին, Ֆրանսացին ուիսքին կը խմէ, հասարակ լիմոնաջուրի կամ ոիճարի նման, գիտել տուած է վերջերս սկովտացի ուիսքիի մասնագէտ մը :

ԸՆՏԻՐ ՈՒԻՍՔԻՆ

Ընդհանրապէս պէտք է խուսափիլ շատ աժան ուիսքիներէն : Ամէն նկատումէ առաջ պէտք է ստուգել անոր արտադրական «ծագումը» : Պէտք չէ շփոթել գարիէն եւ ուղղակի մասամբ ցորենով խառն գարիէն քաշուած սկովտական ուիսքին, եւ ցորենէ պատրաստուած քանատական ռային եւ կամ ալ եգիպտացորենէ քաշուած ամերիկեան պըրպընին հետ : Երեքին համը՝ մէկը միւսէն բոլորովին տարբեր է : Եթէ ընտիր եւ հարազատ ուիսքի է, շիշին վրայ հաւանաբար գրուած կ'ըլլայ «Օլտ սքոչ», կամ «Սկովտիոյ մէջ պատրաստուած », «Սկովտիայէն ներածուած » եւ կամ պարզապէս՝ «Սքոչ » :

ՏԱՐԻՔՈՎ ՀԱՄՈՎ

Լաւ ուիսքի մը խմելու համար, պահանջեցէք տարիքը նշող պիտակը : Համով ուիսքին նուազագոյն հինգ եւ առաւելագոյն 12 տարուան է :

Ընդհանրապէս լաւ ուիսքիներ են, երբ շիշերուն վրայ գրուած է «Ռիզըրվ» (պահեստ) : Ասոնք ընտրելով լաւ գնում մը ըրած կ'ըլլաք : Արդարեւ անոնք հին ուիսքիներ են եւ պահուած արտածումի համար :

Պէտք չէ զարմանալ, երբ կարգ մը շիշերու վրայ գրուած տեսնէք «75 փրուֆ» կամ «25 ընտըրփրուֆ» : Անգլիոյ մէջ գործածուած չափերը են, որ կը համապատասխանեն Ֆրանսական 43 աստիճանին :

Սկովտիոյ մէջ կը գործածուի երկրին լեռնադաշտի գետերուն ջուրով թրջած ծլարձակ գարին, Սկովտիոյ հողածուխով պարարտացած ե թրջող դրուած հին տակառներու մէջ, որոնց ներսը դարերէ ի վեր «կ'ապրին» սպանական եւ փորթուկալեան «քսերէս»ներու եւ «փորթօ»ներու այնքան յարգի քաղցր գինիներուն «մայրերը» :

ԽՄԵԼ ԿԱՅ ԵՒ ԽՄԵԼ

Ի՞նչպէս խմել ուիսքին :

Անգլօ սովորութեամբ մը, շատեր ուիսքին կազոտ ջուրով խառն կը խմեն եւ գաւաթը սառով կը թխեն : Անմահական ըմպելին մեռցնել է այդպէս խմելը : Ոճիր է, բարբարոսութիւն է :

Սառը կը ջնջէ ուիսքիին այնքան իւրայատուկ բոյրը, համը եւ քիմքը շոյող գաղջութիւնը :

Ուիսքին պէտք է խմել հասարակ ջուրով, ումպ առ ումպ եւ նուրբ ըմպելի մը խմողի լրջութեամբ ու «ջերմեռանդութեամբ » :

Թ. Ա. Թ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԺՇԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Չեխոսլովաքիոյ Բժշկական ընկերութեան եւ «Բժշկական հանդէս» ամսաթերթին հիմնադրութեան հարիւրամեակին առթիւ, վերջերս, Փրակայի մէջ տեղի ունեցած է գիտական բժիշկներու միջազգային համագումարը : Զանազան երկիրներու ականաւոր մասնագէտներուն կողքին մասնակցած են նաեւ հայ բժիշկներ՝ փրոֆէսէօրներ Իսահակ Իսահակեան, Լեւոն Ղամբարեան եւ դոցենտ Էվելինա Գասպարեան :

— Համագումարին մասնակցեցան 1200 գիտականներ, որոնք քննեցին առողջապահութեան բոլոր մարզերուն վերաբերեալ բազմաթիւ հրատապ խնդիրներ, յայտարարած է Փրոֆ. Իսահակեան :

Հայ բժիշկներու կողմէ վերջերս փորձուած անարիւն վիրահատութեան նոր ձեւի մը մասին խօսած է փրոֆէսէօր Իսահակեան, իսկ Ղամբարեանի զեկուցումը կը վերաբերէր ծննդաբերութեան ժամանակ կնոջ ընախօսական փոփոխութիւններու մասին :

ՀԱՅ ԲԺԻՇԿ ՄԸ Ի ՊԱՏՈՒԻ

Իթաքայի (Մ. Նահանգներ) մէջ վերջերս գումարուած բժիշկ – պատմաբաններու խորհրդակցական ժողովը որոշած էր ստեղծել բժշկական պատմութեան միջազգային ակադեմիան : Նորակազմ ակադեմիան, ըստ մշակուած կանոնադրին, պէտք է ունենայ յիսուն իսկական եւ նոյնքան ալ թղթակից անդամներ, որոնք պէտք է ընտրուին բոլոր երկիրներու ականաւոր բժիշկ – պատմաբաններէն միայն : Այս խմաստով ակադեմիայի հիմնադիր մարմինը առաջարկած է իրբեւ իսկական անդամ ընտրել կարգ մը գիտականներ : Ամբողջ Խ. Միութեան համար առաջարկած է երեք հոգի, որոնցմէ մէկը հայ մը՝ Փրոֆ. Լեւոն Յովհաննիսեան :

Փրոֆէսէօրը, որ անդամ է Հայաստանի Բժշկական Գիտութիւններու եւ Հայաստանի Գիտութիւններու զոյգ ակադեմիաներուն, յիսուն տարիէ ի վեր մեծ ծառայութիւններ մատուցած է հայ բժշկութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան մարզին մէջ : 1928ին հրատարակեց գիրք մը հայ բժշկութեան հնագարեան պատմութեան մասին, իսկ 1943 – 46ին լոյս տեսան իր գրած հայ բժշկութեան պատմութեան հինգ հատորները :

Փրոֆէսէօրին ջանքերով, Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան հիմնեց հայ բժշկութեան եւ կենսաբանական պատմութեան բաժինը, որ տարիներէ ի վեր կ'աշխատի ուսումնասիրել եւ օտարներուն ծանօթացնել հայ բժշկութեան պատմութիւնը : Այս տեսակէտէն յատկապէս մեծ դեր խաղացին փրոֆէսէօր Լ. Յովհաննիսեանի գործերը Ֆրանսերէն լեզուով, Մատրիտի (1956) եւ Մոմփելիէի (1958) միջազգային համագումարներուն մէջ կարդացած իր զեկուցումները Հայաստանի հին հիւանդանոցներու եւ մեծ թիւով բժշկական ձեռագիրներու մասին :

ԱՐՏԵՄԻՑ ԱՅՎԱԶԵԱՆ

Հայկական երաժշտութեան արուեստին մէջ աչքի զարնող ծառայութիւններուն համար ժողովրդական արուեստագէտի կոչում ստացած է թաւջութակահար եւ օփերէթներու երգահան Արտեմիյ Այվազեան :

Ծնած է Պաքու, 1902ին : Երաժշտութեան զարնթացքներու հետեւած է Թիֆլիսի եւ Մոսկուայի երաժշտանոցներուն մէջ :

Գրած է «Արեւելեան ատամնաբոյժ », « Երջանիկ օր», «Հին հիւանդութիւն» եւ այլ օփերէթներ, կարգ մը ժապաւէններու, ինչպէս օրինակ, «Ինչո՞ւ է աղմըկում գետը», «Մօր սիրտը» եւայլն երաժշտութիւնները :

Վերջերս վերջացուց նոր օփերէթ մը՝ « Մարկանի խնամին » :

ՄԱՆՐ ԼՈՒՐԵՐ

× Երեւանի [illegible] Հայքատանը 1963ի ընթացքին պիտի արտադրէ չորս հարիւր հազար թոն աղ : Հայկական աղը, ըստ մասնագէտներուն, իր որակով ամէնէն բարձրն է Խորհ. Միութեան մէջ, միեւնոյն ատեն ամէնէն աժանը :

× Երկաթաքարի (պալալթ) նոր մեծ հանք մը գտնուեցաւ Կաւուստ գիւղին քովերը (Ախուրեանի շրջան) : Բարձրորակ եւ տեսքով գեղեցիկ այդ քարը կ'օգտագործուի շէնքերու հիմերը շարելու, փողոցներու մայթերուն եզերքները ամրացնելու եւ այլ նպատակներու համար :

× Վերջերս երեւան հազար շիշ «Ջերմուկ» հանքային ջուր ղրկուած է Լիբանան :

Նոր տարուան ընթացքին արտասահման պիտի ղրկուին կէս միլիոն շիշ հանքային ջուր :

× « Գրական ժառանգութիւն » ընդհանուր խորագրին տակ լոյս տեսաւ երգահան Ալեքսանդր Սպենդիարեանի նամակներուն հաւաքածոն : Հայ երգահանին գրած 480 նամակները զետեղուած են գիրքին մէջ, առնցմէ 429 հատը առաջին անգամն է, որ կը հրատարակուին : Գիրքը ունի երկու բաժին, մէկը՝ իր գրած նամակները, միւսը՝ անոնց պատասխանները :

× ԺԵ. դարուն (1418ին) շինուած շատ գեղեցիկ եւ ճաշակաւոր մական (մեզի կամ ուսի ծածկոց՝ քահանայի) մը կը գտնուի Պատմութեան թանգարանին մէջ: Կարի կէտերով ասեղնագործուած են բազմատեսակ զարդանկարներ, մարդոց դէմքեր, ոսկէ կամ արծաթէ թելերով:

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Վերջերս Պերլինի պետական թանգարանին մէջ կատարուեցաւ հետաքրքրական փորձ մը : Քանի մը հազար տարուան հնութիւն ունեցող եգիպտական մոմիա մը ենթարկուեցաւ ռէօնթկենեան ճառագայթներու, առանց մոմիային հագուստները հանելու, գիտնալու համար թէ ան կը կրէ՞ գոհարեղէններ կամ հնագիտական արժէք ներկայացնող ուրիշ առարկաներ : Միաժամանակ թանգարանին մասնագէտները, ռէօնթկենեան ճառագայթներու միջոցով լուսանկարեցին զանազան մոմիաներ քննելու համար հազարաւոր տարիներ առաջ ապրած մարդոց կմախքին երկարութիւնը : Ծրագրուած է նաեւ եգիպտական մոմիաներուն հնութիւնը ճշդել օգտագործելով շողարձակ (ռատիօաքթիվ) ածուխի գործածութեան մեթոդը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԳԻՆ, ամսագիր գրականութեան եւ արուեստի, Ա. տարի թիւ 12, Դեկտեմբեր 1962, նուիրուած Մեսրոպ – Մաշտոցի 1600ամեակին : Պէյրութ, (Լիբանան), ճոխ բովանդակութիւն, շքեղ տըպագրութիւն :

ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ ԸՆՏԱՆԻՔ, ԺԵ. տարի, թիւ 11, Նոյեմբեր 1962, Վենետիկ (Իտալիա) :

Ի ՍԷՐ ՀԱՅ ԼԵԶՈՒԻ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՔՐՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ, գրեց Մեսրոպ Տէր – Գրիգորեան, Փարիզ:

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Եւայի այս տարաշխարհիկ աղջիկները, դժբախտուհիներ, կեանքի գեղեցիկ գարունին մէջ լուկ բացուած ու խամրած ծաղիկներ բոլորը, արտատրոփ, կը սպասէին օրերու ամէնէն երջանիկին ու ամէնէն գեղեցիկին, երբ պիտի գտային թնդանօթի հարիւր մէկ հարուածները, լուծերուն էն անարգին տակ հիւծած ժողովուրդներուն աւետելու համար նոր Փատիշահին՝ վշտաշարչար Ռէշատի գահակալութիւնը ... :

Հարէմի գեղուհիներէն շատերը չէին գիտեր թէ ինչ կ'անցնէր կը դառնար դուրսը, Եըլտըզի չուրջը. անոնք իրենց երկինքը միայն կը տեսնէին ոսկի վանդակներու մէջէ, եւ, հեռուէ հեռու, ազօտակի կը լսէին դուրսի դէպքերէն մէկ քանիներուն արձագանգը միայն : Անոնք անտեղեակ էին, օրինակի համար, Հայկական ջարդերուն, որոնք տիեզերքը սարսափեցուցին ու բովանդակ մարդկութիւնը լացուցին, միայն կ'իմանային երբեմնակի թէ՝ իրենց ահաւոր Տէրը անթիւ անմեղ մտաւորականներու արիւնը թափեր է, Երիտասարդ Թուրքերէն քանի քանիներ ծովը նետել տուեր է, գիտէին նաեւ թէ՝ ամէն գիշեր մէկ երկու բնակիչ կը պակսէր իրենց մէջէն. ով գիտէ որ անծանօթ կամ հեռաւոր նահանգի մը ծոց աքսորուած եւ կամ Եըլտըզի զամբանակերպ նկուղներուն մէջ խեղդամահ եղած ըլլալով ... :

Հէք գեղուհիներ, գիտէին այս բոլորը, բայց բառ մը չէին կրնար արտասանել բարձրաձայն, խաւարակէզ ներքինները հոն էին, իրենց քովիկը, իրենց ձերմակ ժանիքներով ու դաժան աչքերովը :

Այս յուսախաբ ու հիասթափ դժբախտներուն մէջ կային յամառ յուսացողներ ալ. որոնք Ապտիւլ Համիտի օրերը կը համրէին. անոնք գիտէին թէ անոր թագաւորութիւնը յաւիտենական չէ, թէ պիտի վերջանայ օր մը չէ օր մը ... : Մէկը մանաւանդ, երազուն ու մարմրուն աչքերով Ալպանուհի մը, Հինքեարին հիւանդութեան բարի (?) լուրը առնելէն ի վեր կը խայտար ու կը կայտռէր. ինքզինք կ'երեւակայէր ազատագրուած, ոսկի վանդակը կոտրած, պիտի թռչէր, պիտի երթար գտնել իր սիրականը որ, իր բնավայրի սարերուն վրայ կը թափառէր տակաւին, սրինգը բերնին կ'երգէ հովիւներու պատանի հովիւը, որուն հետ էնք, թերեւս օրօրոցէն, պէշիկքէրթմէ նշանուած էր ... :

Ուրիշ մը, Սուրիոյ անապատի ծաղիկ մը, հազիւ քան քանիմէկ գարուններով, կը սպասէր ու կը յուսար, իր վանդակափեղկին ետին կեցած, կ'երազէր տեսնել անցնիլը զաղաղին, որ իր անխիղճ, զինքը նախ սիրող, յետոյ լքող հրէշը պիտի փոխադրէր իր վերջին ... տունը : Ուրիշ մը դարձեալ Հարէմէն գեղեցիկ հիւծախտաւոր մը, թօշնած ծաղիկ մը, իր տառապանքի քոյրերուն կը պատմէր իր գոհեվարքները, Ապտիւլ Համիտի կմախացած բազուկներուն մէջ : Եւ այսպէս, Հարէմի երջանիկ թէ ապերջանիկ աղջիկները, Հինքեարին հիւանդութենէն հազար ու մէկ հետեւութիւններ կը հանէին եւ, երազներու վերնաշխարհին մէջ յափշտակուած, կը յուսային ապրիլ նոր կեանքը, որ պիտի սկսէր իրենց համար, Եըլտըզի Տիրոջ մահուան վաղորդայնին, Եըլտըզի շրջափակէն դուրս ... :

Միայն երկու պալատականներ կային, երկուքն ալ արար : Գարա Թահսին ու Իզզէթ Ապետ, երկու շնորհալի (?) քարտուղարները, որոնք, Վեհափառ Հիւանդին վիճակը ծանրանալէն ի վեր, սոսկալի մտատանջութեան մատնուած, կ'աշխատէին կամաց կամաց համակերպիլ ու գլուխ ծռել նոր վիճակին, որուն պիտի ենթարկուէին իրենք, իրենց ամենազօր Տիրոջ անհետացումին հետեւանքով :

Եւ այս զոյգը, Կայսերական քարտուղարութեան դիւանին մէջ առանձնացած, գլուխ գլխի, կը վշտակցէին իրարու հետ :

Իզզէթ Ապետ պէյը, որ ընթերցողներուս ծանօթ է արդէն «Արապ Իզզէթ » անունով, թէեւ Գարա Թահսին փաշայէն ետքը կուգար Պալատի նուիրապետութեան կարգին մէջ, ըլլալով կայսերական երկրորդ քարտուղարը, սակայն : առաջին քարտուղարէն աւելի ազդեցիկ էր, մանաւանդ Եըլտըզի ներաշխարհին մէջ, ուր իր խօսքը պատգամի մը պէս կ'ընդունուէր, տեսակ մը կայսերական իրատէ :

Գարա Թահսին փաշան ալ գիտէր թէ՝ Իզզէթ Ապետ պէյին ազդեցութիւնը կ'աւելնար երթալով եւ զարհուրելի համեմատութիւններ կ'առնէր, քանի քանի պալատականներ, նոյնիսկ կայսերական թիկնապահներէն, յանկարծ, գիշերով, կը վերցուէին մէջտեղէն, կ'աքսորուէին, կամ, երբեմն ալ, երիտասարդ Թուրքերու բախտին կ'արժանանային (?), Մարմարայի կամ Վոսփորի ալիքներուն մէջ քաւելու համար իրենց ազատական ձըգտումները :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(5 Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Նշան Փոլատեան, Մի-քայէլ Մինասեանի մահուան առթիւ, փո-խան ծաղկեպսակի քառն Ն. Ֆ. կը նուի-րեն «Հայաստան» թերթին, քառն Մշա-կոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին, 30 Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնացիրացին, քառն Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին եւ քառն Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին :

Նոյն առթիւ Տէր եւ Տիկին Նազարէթ Տօնիկեան 30 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Հանգստ-եան տան, քառն Ն. Ֆ. ալ Իսիի Խրիմ-եան դպրոցին : (Սատանալ «Յառաջ»էն) :

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս Կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե-կեղեցւոյս օծման 5րդ տարեդարձը կը տօն-ուի հանդիսաւոր կերպով : Այս առթիւ հայթ. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու : Երգե-ցողութիւնները պիտի կատարուին բազ-մաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ Երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ :

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյս շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրա-տուներու՝ մասնաւորաբար եկեղեցւոյս կնքահայրերու՝ ննջեցելոց հոգւոց հան-գստեան համար :

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30, Ս. պա-տարագ ժամը 10ին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա-րահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե-ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

×

ԼԻՈՆ — «Մանուկներու Օրը», Կիրա-կի, Յունուար 27 :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե-կան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Լիբանանահայ նկարիչ
ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
Իր գործերը
Կը ներկայացնէ
GALERIE MOUFFE
67, Rue Mouffetard

ԹՐԱԳՕՇԻ ՆՈՐ ՍԱԼԵՐԸ

Հայոց Պատմութիւն — 3 դասախօսու-թեան մէջ ամփոփուած սկիզբէն Մեծն Տիգրան Բ.ի գահակալութեան վախճա-նը :

(Ա) Ուրարտական շրջան, Բ) Արմէն-ներու տիրապետութիւնն ու Արտաշէս Աշխարհակալ եւ Գ) Մեծն Տիգրան Բ.) : Լոյս տեսած է երկու դասախօսութիւն մէկ թիւի մէջ մէկ երգով, կայ նաեւ Ա. եւ Բ. դասախօսութիւնները առանձին սալերով առաջին կողմը, իսկ միւս երեսի վրայ հայաստանեան նոր լաւ երգեր ու խմբերգներ, նաեւ «Անուշ»էն մեներգներ :

Գինն է առանց երգի զոյգը 15 Ն. Ֆ., (մէկ ժամ տեւողութեամբ) :

Իսկ երգով իւրաքանչիւրը 10 Ն. Ֆ. :

Առաքման ծախքը ղրկողին վրայ : Կանխիկ եւ ապառիկ բոլոր ապսպրանք-ները ընել Թրագօշի հասցէին՝

TRACOCH, 6, Rue Nungesser, DECINES (Isère)
MARSEILLE Maison ALKAZ
Լիոն, Տպարան Թադէոսեան
Փարիզի հայ գրատուները

(Թրագօշի առաջին հինգ սպառած սալերու երգերու երգարանը մօտ ատե-նէն պիտի ղրկուի փափաքողներուն 2 Ն. Ֆ. :)

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ
Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր
ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝
Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝
Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատ-ուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշը-նորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒ-ԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազ-մակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դի-ւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ԾՆՈՒՆԴԻ ՃԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սե-րունդի կողմէ :

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ԿՈՉ

Պուլվար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեց-ւոյ Շինութեան Հանգանակիչ Մարմինը ուրախութեամբ կը հաղորդէ թէ Պուլ-վար Օտտոյի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ շի-նութեան աշխատանքները սկսած են եւ մեծ թափով առաջ կը տարուին : Այս ա-ռթիւ կազմուած է մասնաւոր հանգանակիչ յանձնախումբ մը որ մօտ օրէն պիտի սկսի դիմել ժողովուրդի ազնիւ հոգիին : Յանձնախումբը կը յուսայ որ Ֆրանսա-հայութիւնը ընդհանրապէս Մարսէյլի Հայութիւնը մասնաւորապէս, լայն պի-տի բանան իրենց քսակները եւ ճիգ պի-տի չխնայեն որպէսզի այս ձեռնարկն ալ պսակուի կատարեալ յաջողութեամբ :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վանտէօզ մը որ լաւ մեքե-նագրել գիտնայ (տաքթիլօ), փայլուն ապագայ ապահովուած է : Դիմել՝

Ets DARONIAN
115, Rue d'Aboukir
CEN. 20.86

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ
ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ
Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի Հայուհեաց Մասնա-խումբին 5րդ տարեդարձին առթիւ :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 15ին, ժամը 21էն մինչեւ արշալոյս :

HOTEL SPLENDIDE

Այս առթիւ պիտի շնորհաւորուին 1962ի համալսարանական շրջանա-ւարտները :

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակեր-պուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի :

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ :

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գոր-ծունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայա-ցուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԼՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս-նակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Աբիս Գաբայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցու-թեամբ :

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւն-ներն ու կազմակերպութիւնները եւ հա-մակիրները :

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ :

Ձոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ — Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքտեղին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ — Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս-եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմի-տէի ներկայացուցիչը : Կը խնդրուի ճշ-դապահ ըլլալ :

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Հայկական երաժշտութեան զարգացումը :

ԿՈՄԻՏԱՍ, ԿԱՆԱՉԵԱՆ, ԱԼԷՄՇԱՀ,

Կը խօսի՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշա-կոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ : Մէթրօ Քատէ :

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս-նակցին — Օր. Ա. Առաքելեան եւ Մկր. Պօղոսեան :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնա-ճիւղին :

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ : Գեղարուեստական բաժին՝

« ՍՕՍԻ » պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում | Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց — Օթօպիւս 268; դէպի Վիլիէ լը Պէլ կայարանը, Սարսէլի գերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը :

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre : Les Jupiter's

BAR **BUFFET** **JEUX**

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 13 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 13 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9480 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5381

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԻՆԳ ՀԱՐԻՒՐ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ԵՒ ԱՅՍՕՐ

Օսմանցիներու կողմէ Կոստանդնուպոլսոյ գրաւումը նոր դարագլուխ մը կը բանար ինչպէս ընդհանուր պատմութեան նոյնպէս Հայոց պատմութեան համար :

Մեծ Հայաստանի մէջ մեր անկախութեան խորտակումէն (1071) ետք յաջորդեր էինք վերականգնուիլ եւ ամբողջ երեք դար (1080 - 1375) հայկական դրօշակը յաղթականօրէն ծածանեցնել Միջերկրականի ափերուն վրայ եւ Տաւրոսեան լեռներու բարձունքը :

78 տարի անցած էր Կիլիկիոյ Թագաւորութեան կործանումէն ի վեր : Հայերը ցրուած էին ըստ բախտի Փոքր Ասիոյ զանազան կողմերը, ուր կը կազմակերպուէին համաձայն ստեղծուած նոր պայմաններուն :

Հակառակ անոր որ անկախ չէինք այլեւս, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը շարունակէր բազմիլ Կիլիկիոյ մայրաքաղաք Սիսի հայրապետական աթոռին վրայ : Իրեն կապուած էին ոչ միայն բուն խոկ Կիլիկեան թեմերը — Մարաշ, Ատանա, Տարսոն, եւայլն — այլ եւ Փոքր Ասիոյ քաղաքները ուր Հայերը կազմակերպուած էին, եկեղեցի եւ հովիւ ունէին, ինչպէս Տիգրանակերտ, Մալաթիա, Սեբաստիա, Չմշկածագ, Կեսարիա, Գոնիա, եւայլն :

Նոյնիսկ Հայրապետական Աթոռին Էջմիածին փոխադրուելէն (1441) ետք այլ յիշեալ թեմերը երկար ատեն կապուած մնացին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ աթոռին :

Պոլսոյ պատրիարքութիւնը կը ստեղծուէր 1461ին, Մայր Աթոռին Էջմիածնի մէջ վերահաստատուելէն քսան տարի վերջ :

Առաջին պատրիարք Յովակիմ Եպիսկ. կը պատկանէր Կիլիկիոյ միաբանութեան, որմէ բաժնուած էր 1442ին եւ գացած Քէօթահիա : Անկէ անցած էր Պրուսա 1445ին իբրեւ առաջնորդ Փոքր Ասիոյ Հայերուն, որոնք Օսմանեան հպատակ էին :

Սուլթան Ֆաթիհ Յունաց պատրիարքին համահաւասար իրաւասութիւններ տալով Յովակիմ Եպիսկոպոսին, կ՚ուզէր հաւատարկչութիւն պահել կայսրութեան երկու գլխաւոր քրիստոնեայ տարրերուն մէջ : Մանաւանդ կ՚ուզէր արգիլել Յոյներու գերակշռութիւնը՝ քաղաքական նկատումներով :

Հայութիւնը, անկախութենէ զրկուած, բոլորուեցաւ պատրիարքարանին շուրջ եւ ազգային, կրօնական, եկեղեցական, կրթական մարզերու մէջ վայելեց որոշ ինքնավարութիւն Սուլթան Ֆաթիհէն սկսեալ մինչեւ օսմանեան կայսրութեան քայքայումը :

1860 Մայիս 24ին Հայերը ունեցան իրենց առաջին Ազգային Սահմանադրութիւնը, որ կարգ մը փոփոխութիւններով 1863ին պաշտօնապէս վաւերացուեցաւ Բարձրագոյն Դուռնէն :

Սուլթան Ապտիւլ Համիտի Հայաջինջ քաղաքականութեան արժանաւոր յաջորդ ոճրագործ Իթթիհատի մոլեռանդ վարիչները չէին հանդուրժեր Պոլսոյ Հայոց պատրիարքարանի առանձնաշնորհներուն : « Պետութեան մէջ պետութիւն » կ՚որակէին պատրիարքարանը : Վերջապէս ուզելով ամբողջական դարձնել իրենց դիւային ծրագիրը, Մեծ Եղեռնի տարիներուն Միջագետք աքսորեցին Զաւէն պատրիարքը :

Պոլսոյ պատրիարքութիւնը կը շարունակէ մնալ Հայաստանեայց առաքելական եկեղեցւոյ նուիրապետական չորս աթոռներէն մէկը : Սակայն իր դերը նըւազագոյնին իջած է քառասուն տարիէ ի վեր, Հայութիւնը «զանցառելի քանակ»ի մը վերածուած ըլլալով Թուրքիոյ մէջ :

Հանրապետական կառավարութիւնը ջնջած է Սուլթան Ֆաթիհի եւ յաջորդներու ֆէրմաններով տրուած առանձնաշնորհները, Ազգային Սահմանադրութիւնը, երեսփոխանական ժողովը : Ջնջած է նոյնիսկ Լօզանի դաշնագրով Թուրքիոյ փոքրամասնութեանց տրուած տարրական իրաւունքները, միջամուխ ըլլալով մինչեւ իսկ թաղական խորհուրդներու ընտրութեան, եկեղեցական կալուածներու մատակարարման եւ դպրոցներու ներքին ինքնավարութեան :

Պատրիարքը մնացած է առանձին : Իր թիկունքին չունի ազգին կամքը արտայայտող ներկայացուցիչներ : Չի համարձակիր «Թաքրիր»ներ ներկայացնել կեդրոնի կառավարութեան՝ համայնքի շահերը պաշտպանելու համար : Դարձած է պարզապէս Պոլսոյ առաջնորդ :

Ապտիւլ Համիտ 7/19 Մարտ 1877ին, օսմանեան առաջին խորհրդարանի իր բացման ճառին մէջ կ՚ոգեկոչէր, սուլթան Ֆաթիհի յիշատակը, ըսելու համար, որ անիկա արդարադատութեան բարձր սկզբունքէն ներշնչուած՝ խղճի եւ պաշտամունքի ազատութիւն շնորհած է կայսրութեան բոլոր բնակիչներուն, որոնք «կրցած են վեց դարէ ի վեր պահպանել իրենց ազգային նկարագիրը, իրենց լեզուն եւ իրենց կրօնքը » :

Այսօրուան վարիչները փնտռել կու տան Սուլթան Ֆաթիհը :

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՈՒՂԵՐՁԸ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ

ՏԸ ԿՈԼ ԴԷՄ Է ՄԻԱԿ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

Համայնավարները եւ Ֆրանսուա Միթըրան նստած մնացին երբ նախագահ տը Կոլի ուղերձը զոր, Ազգ. Ժողովին առջեւ կարդաց Շապան - Տէլմաս :

Տը Կոլ ողջունելէ ետք նորընտիր Ազգ. Ժողովը յանուն Հանրապետութեան եւ յանուն ֆրանսացի ժողովուրդին, շեշտեց թէ այս ժողովը իր շրջանը կը սկսի հիմնական տուեալներու լոյսին տակ, որոնք յետագայ տարիներու ընթացքին պիտի հրամայեն Ֆրանսայի կեանքին եւ այդ ձեւով պիտի ըլլան քուէարկութեանց եւ վճարանութեանց խորքը :

1958ին ընտրուած հիմնարկութիւնները, այսօր ամուր կերպով հաստատուած են : Անշուշտ հանրային օգուտին համար է որ կան այս հիմնարկութիւնները, կը բաւէ տեսնել հաստատել ճշդելու համար թէ ի՛նչ ուղղութեամբ պէտք է ձգտի անոնց գործունէութիւնը : Եւ տը Կոլ կ՚անդրադառնայ երկրին զարգացման ըլլայ գիտական եւ թեքնիք մարզերուն մէջ, ըլլայ տնտեսական, ըլլայ ընկերային, ըլլայ կրթական, դաստիարակչական : « Բայց հոդ յանգելու համար ընտրուելիք ճամբուն համար, կարծիքները կը տարբերին : «Այդ պատճառաւ, կը շարունակէ տը Կոլ իր ուղերձին մէջ, միակ կուսակցութեան մը տեսակէտը չի կրնար արդարանալ, աւելին, խորհրդակցութիւնը կենսական կը մնայ լուսաւորելու համար որոշումները : Բայց յառաջդիմութիւնը, այնպէս ինչպէս կը հասկնայ մեր դարաշրջանի բնոյթն իսկ, ըլլալով որեւէ ընկերութեան գերագոյն օրէնքը, այն դէպի ուր պէտք է յառաջանանք արդէն ճշդուած է, մինչ պատասխանատուութիւնները, միջոցները եւ հանրային ուժին վարուելակերպը պէտք է, անհրաժեշտ կերպով, վերանորոգման մեծ ճիգին յարմարին : Նոյն է ինչ կը վերաբերի մեր երկրին արտաքին գործունէութեան : Արեւմուտքի դէմ կեցած մենատիրական ձեռնարկին դէմ, ընկերային ազատութիւնը, հաւասարութիւնը, եւ եղբայրութիւնը կը պարտադրեն իրենք զիրենք, շնորհիւ հաւաքականութեան տնտեսական եւ մշակութային յառաջդիմութեան, ոչ միայն ապահովելու համար ազգին միասնականութիւնը, այլ եւ ներկայացնելու համար միւս ճակատին իր ունեցածէն աւելի արդիւնաբեր կեանքի մը դրութեան ցայտուն եւ հրապուրիչ ցուցադրութիւնը եւ արագացնելու համար իրեն մօտ ալ, այդ փոփոխութիւնը, կարելի է արդէն սկսած, որ խաղաղութեան միակ զէնքն է » :

Տը Կոլ կը խօսի կրկին հիւլէական ուժի մասին զոր Ֆրանսա առանձին պէտք է ունենայ, Ատլանտեան Ուխտի ծոցին մէջ : Վերջապէս, տը Կոլի ուղերձը իր եզրակացութեան մէջ կ՚ըսէ — « Այս ձեւով, Ֆրանսայի ճակատագիրը, ներսը կամ դուրսը, կը պահանջէ Հանրապետութենէն, սերտ ազգային համերաշխութիւն մը եւ հանրային գործունէութիւն մը : Այս պարտադրանքները, որոնք արդիւնք են ժամանակի մտայնութեան, կը զգացուին մեր ժողովուրդին զանգուածին կողմէ : Ուրիշ պետութիւններ, արդիականացման ճամբուն վրայ, մեզի պէս կը զգան : Գուցէ, հոդ է մեր կատարած քաղաքական յեղաշրջման բուն պատճառը եւ որու, ժողովրդային վերջին խորհրդակցութիւնները մէջտեղ դըրին՝ իմաստն ու արագացումը : Տիկին, պարոն երեսփոխաններ, չեմ կասկածիր որ Ազգ. Ժողովը ուզէ ինք իսկ առկէ ներշնչուիլ : Ուրեմն, բացարձակ վըստահութեամբ է որ կը տեսնեմ թէ ձեռք կ՚առնէ իրեն ինկած մեծ պարտականութիւնը Ֆրանսայի ժողովուրդին ծառայութեան » :

Ֆրանսական մամուլը նոր բան մը չըսեր այս ուղերձին համար որ ինքնին նորութիւն չի բերեր :

ԸՆԿ. Գ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆ ՈՒ ԹԱՂՈՒՄԸ

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 30ին, երեկոյեան ժամը 7էն 10, Ուոթըրթաունի Մարտիրոսեան մեռելատան մէջ, տեղի ունեցած է յարգանքի վերջին այցը՝ անմոռանալի ընկեր Գուրգէն Մխիթարեանի :

Հազարաւոր ընկերներ, բարեկամներ եւ համակիրներ՝ Մ. Նահանգներու բոլոր շրջաններէն, այցելած են մեռելատուն եւ իրենց երկիւղած յարգանքը արտայայտած՝ մեր վաստակաւոր ընկերոջ զործին ու յիշատակին հանդէպ :

Շաբաթ, Դեկտեմբեր 1, կէսօրէ ետք ժամը 1ին, Ուոթըրթաունի Ս. Ստեփանոս եկեղեցիին մէջ, ընկերներու, բարեկամներու եւ ժողովրդային խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, տեղի ունեցած է ազգային յուղարկաւորութիւն :

Յուղարկաւորութեան բոլոր կարգադրութիւններուն հսկած է Կեդր. Կոմիտէն, իբրեւ սգակիր ու դագաղակիր :

Ժամը 12.45ին, դագաղը Մարտիրոսեան մեռելատունէն փոխադրուած է Ս. Ստեփանոս եկեղեցի :

Համաժողովրդային երկիւղած յարգանքի մէջ, մեր անմոռանալի ընկերոջ, ներհուն հրապարակագիրին, գրագէտին եւ հաւատաւոր Դաշնակցականին եռագոյնով պարուրուած դագաղը բերուած է եկեղեցւոյ առեանը՝ ուր արարողութեանց նախագահած է Ամերիկահայոց Առաջնորդ, Հրանդ Եպիս. Խաչատուրեան :

Թաղման կարգը տեղի ունեցած է տըպաւորիչ շուքով : Սրբազան հայրը խօսած է խորիմաստ դամբանական մը :

« Մեծ սուգի մէջ է Ամերիկահայութիւնը եւ աշխարհի տարածքին, ազատատենչ Հայութիւնը, մասնաւորապէս Հ. Յ. Դաշնակցութեան գաղափարի իր ընկերները :

« Հանգուցեալ Գուրգէն Մխիթարեանի կեանքը եղած է, մինչեւ վերջին վայրկեան, սերմնացանի աշխատանք : Սերմանեց իր գրիչով ու իր խօսքով :

« Մտածումի անհուն սլացքով՝ իր շունչը կը բաշխէր մեր ժողովուրդին, կը հասնէր անոր ծով կարիքներուն, մանաւանդ՝ դրականութեան անդաստանին մէջ : Իր գրիչը եղաւ բոցաշունչ, մանաւանդ այն գաղափարներով՝ որոնց խորհրդանիշը սփռուած է, այսօր, իր դագաղին վրայ :

Յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Հայրապետին եւ Հիւս. Ամերիկայի Ազգային Կեդր. Վարչութեան եւ Առաջնորդարանի Սրբազան Հայրը ներկայացուցած է իր վշտակցութիւնները մեծանուն ընկերոջ հարազատներուն եւ գաղափարի ընկերներուն :

Թաղմանական արարողութիւններէն ետք, մահաթափօրը ուղղուած է դէպի Ուոթըրթաունի Ռիճլոն գերեզմանատունը :

Սրբազան Հօր նախագահութեամբ, տեղի ունեցած են կրօնական պատշաճ արարողութիւններ եւ կատարուած է օրհնութիւնը Հայաստանէն բերուած ափ մը հողին : Սրբազան Հօր ձեռքով, հողը սրսկուած է ընկերոջ դագաղին վրայ, ներկաներու ընդհանուր յուզումին եւ արցունքին մէջ :

Յաջորդաբար դամբանականներ խօսած են ընկերներ Սեդրակ Մինաս, յանուն Կեդր. Կոմիտէի եւ «Հայրենիք»ի, Բենի Պարոնեան, յանուն Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան, Տիկին Զապէլ Սերոբեան, յանուն Հայ Օգն. Միութեան եւ Տոքթ. Անդրանիկ Վարժապետեան, յանուն Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի :

Դագաղը հողին յանձնուած է, ներկաներու կողմէ միաբերան երգուած «Ամենայն տեղ մահը մի է» քառեակով :

Բազմաթիւ ծաղկեպսակներ ղրկուած են Հ. Յ. Դ. Բիւրոյի, Քալիֆորնիոյ Կեդր. Կոմիտէի, «Հայրենիք»ի, Հ. Օ. Միութեան, Հայ Երիտ. Դաշնակցութեան եւ ուրիշներու կողմէ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր տեղի կ՚ունենան Ընկերային Ապահովութեան եւ Ընտանեկան Նպաստներու վարչական խորհուրդներու վերանորոգման ընտրութիւնները : Քուէի իրաւունք ունին բոլոր ամսականաւոր պաշտօնեաները : Կը քուէարկեն նաեւ բոլոր գործատէրերը որոնք պաշտօնեայ ունին : Բանուորին քուէարկութեան յատկացուցած ժամանակը մաս կը կազմէ իր աշխատանքի ժամերուն :

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ մէջ զինուորական նոր ապստամբութիւն մը տեղի ունեցած է : Օդային բանակի պաշտօնազուրկ հրամանատարը Քորտոպա քաշուած է եւ սպառնալով կը կարդայ կառավարութեան :

ԲԵՆ ԿՈՒՐԻՈՆ ազդարարութիւն մը ըրաւ Սուրիացիներուն : Եթէ Իսրայէլեան յետին գիւղը յարձակումի ենթարկուի, Իսրայէլ այնպէս պիտի նկատէ ինչպէս եթէ Թէլ Աւիվի վրայ յարձակում եղած էր : «Կը յուսամ որ ՄԱԿը պիտի կարենայ հանդարտեցնել մեր դրացիները » ըսած է նաեւ Իսրայէլի վարչապետը :

ՌԸՍՔ Փարիզ եկաւ եւ տեսակցութիւն մը ունեցաւ տը Կոլի հետ :

ԹԵՐԹԵԼՈՎ ՉԱՐԵՆՑԻ ԹՂԹԵՐԸ

Ես նորից քեզ հետ եմ, ուսուցիչ, ինձ դառն բախտ վիճակուեց թերթելու քո թղթերը եւ գրելու նրանց մասին։ Յիշո՞ւմ ես, մի անգամ դու յատուկ յանձնարարութեամբ ինձ ուղարկեցիր Գրական թանգարան, Տէրեանի թղթերը նայելու եւ անտիպներ գտնելու համար։ Տես, նոյն գործի վրայ եմ ես հիմա։ Բայց ուրիշ ժամանակներ էին այն ժամանակ, դու ապրում էիր, ես՝ երիտասարդ, իսկ հիմա՞…

Քո շատ սիրած եւ երգած դստեր՝ Արփիկին է պատկանում չարդանակաղոյն այս թղթապանակը։ Այստեղ կան մեքենագրուած տողերի ձեռագիր եւ մեքենագիր թղթեր, աշակերտական տետրեր, դպա «Կոմիտաս», անելիքների ցուցակ, ցուցակ՝ տանջող երեւոյթների, անաւարտ ու աւարտ բանաստեղծութիւններ, տարբերակներ, մակագրութիւններ, լուսանկարներ…

Վերծանումները խառն են, մի նոր վերծանումի կարօտ։ Թղթեր կան պղտոր ջրի մէջ ընկած եւ հանուած աշնան տերեւի նման, թղթեր, որոնք չորացած են փշրուելու աստիճան, ինչպէս եղել են եգիպտական փարաւոն Թութան Խամոնի երերը։ Ինչ խօսք, մեր օրերի մեծ քիմիան կը փրկի քո թղթերը, ուսուցիչ, կը դարձնի վերծանելի, ըմբռնելի։ Մի անհանդստանայ։ Քիմիան կը կարդայ քո բոլոր խոհերն ու մտայղացումները։

Անհատի պաշտամունքի ամենադաժան շրջանը։ Այդ շրջանը դու ապրեցիրահա այս ոչ լրիւ թղթերով, որոնք ընդգրկում են 1934 – 1937 թուականները։ Խորին, անօղ գիշեր է տիրում այս սպիտակ թերթիկների վրայ, որոնք երբեմն փեռեկտուում են կայծակի զիկզակներով։ Դու գինուեցիր լաւատեսութեամբ, աշունն անգամ դու երգեցիր որպէս «գինուոր եւ ղեկավար», որը բերեց «իմաստութեան երգեր» եւ ոչ թէ «մութ ու մահ, ու անկումի զուժում»։

Աւաղ, մութ եղաւ ու մահ ու անկումի զուժում։

Ո՞րն էր ամէնից սարսափելին այդ իրադարձութիւններում։ Այդ մասին ահա քո տեղերը, գրուած քեզ յատուկ խորատեսութեամբ.

«Չկայ աւելի ամենի պատիժ, քան այն, երբ մարդուն դատապարտում են իբրեւ դաւաճանողի մի գաղափարի դէմ, որը հէնց նրա միակ սրբազան եւ նրա կեանքի միակ գործն ու իմաստը կազմող գաղափարն է։ Եւ չկայ ոչ մի միջոց այդ «հասարակ», լոյսի պէս պարզ ճշմարտութիւնն ապացուցելու»։

Դուրսը նստած որքան ճիշդ ես դուշակել, թէ յիրաւի ինչ է կատարւում դաժան «Ներսում», ստալինեան գործերի աբեւնոտ գործարանում, որը ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ բարոյական եւ ֆիզիքական սպանդանոց։ Ու դեռ՝

«Քանզի չկայ տանջանք աւելի մեծ եւ պատիժ սեւ,— քան դատել մարդուն նրա ողջ կեանքի միակ գործին դաւաճան լինելու համար, եւ չկայ ոչ մի միջոց ցոյց տալու, համոզելու, որ այդպէս չէ, որ հէնց այդ նոյն մեղքի օբեկտն է ՔՈ ՄԻԱԿ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ»։

Դու ես ընդգծել։ Ու դեռ՝

Եթէ այսպէս գնայ,
Դեռ ով գիտէ, թէ ի՞նչ
Թիարաններ հասնես…

Այդպէս չեղաւ սակայն։ Դու հանդպար տաշջին իսկ թիարանում։

Եւ մինչդեռ ստալինեան պղտոտնին ցնծութեամբ էր դիմաւորում իւրաքանչիւր ձերբակալութիւն ու մահ, դու պայծառ տողերով ողբացիր նահատակների մահն ու կորուստը։

Դեռ տաքինեք կ՚ապրես իբրեւ մասունք թաքուն –
Կամ մի անցած, հեռու նայիրեան միֆ։

Այնպէս երգեցիր դու եղերամահ Աղաեի Խանջեանին ու երգեցիր դեռ Բակունցին «պայծառ նահատակ», մինչեւ հասար ու հաւասարուեցիր նրանց։

Ու բոլոր էջերում, թղթիկներում երեւում է քո աղնիւ, քո տառապած դէմքը, նետահար գրական թզուկներից, որոնց գրական հասակը քո պատուանդանի բարձրութեանը անգամ չհասաւ։

Որքան ճիգ, որքան ջանք ու ժամանակ ես վատնել դու, ապացուցելու համար, որ դու այն ես, ինչ կաս եւ ոչ թէ այն, ինչ քո հակառակորդներն են ասել քո մասին։ Որքան մեծ ես դու եւ բիւրեղեայ քո ոգեւորումների մէջ… Եւ այդ մենք տեսնում ենք հիմա, 25 տարուայ, այսինքն քառորդ դարի հեռաւորութիւնից, պարզ ու անդէն աչքերով, հիմա, երբ դու պրոնզ ես ու անմահութիւն, փողոց ես եւ դպրոց, երգ ես անմահ ու արուեստ…

… 1937 թուականի մարտի 28ին, այսինքն իր մահուանից ութ ամիս առաջ, նա գրում է.

« ՉՈՐՍԱՐԹ ԳՐՑՈՒԹԻՒՆ

Իմ 40ամեայ տարեդարձի օրը…

Այսօր լրանում է նաեւ իմ գրական գործունէութեան քսան եւ հինգ տարին…

… Եւ ահա այսպէս, քսանեւհինգ տարի ստեղծագործական աշխատանքով հայրենի ոգեկան հերկը հերկելուց յետոյ, տօնում եմ իմ կրկնակի յոբելեանը, մենակ ու հալածական պօէտ, աքսորեալ սեփական հայրենիքում, հերկի եզերքին հայրենական երգի, ամայացած դաժանագոյն եռանդով սեփական նախարարների եւ պետերի՝ հայրենի երգակիցների, դեռ մնացած մի քանի խեղճերի յախուռն ցնծութեան ներքոյ…»։

Կար այդ օյախուռն ցնծութիւնը» եւ կային յախուռն ցնծացողներ։

«Ի՞նչ անեմ ես, գրում է նա այն ժամանակ, ինքնասպանութի՞ւն գործեմ։ Բայց այդ ո՞ւմ է հարկաւոր, բացի դասակարգային թշնամիներից։ Ի՞նչպէս վարուիմ ես։ Ինձ կենդանի կենդանի հաշուեմ թաղուա՞ծ…»։

Մարմոքելով, բողոքելով իր շուրջ բստեղծուած խեղդիչ մթնոլորտի դէմ, նա բարձրացնում է իր ձայնը անհատի պաշտամունքի չարագործութիւնների նկատմամբ։ Հնչում է էպոխայի բանաստեղծի աղնիւ ու քաղաքացիական յուժկու ձայնը.

Նստած է այսօր երկրի նայիրեան
Երգեհոնն ամբողջ ներքնայարկում փակ,
Ամբաստանութեան փոսում դժնդակ…

Չէր կարող երկար հնչել այս առնական, աղնիւ ձայնը ստալինեան դաժան, 1937 թուականի սահմռկեցուցիչ մթնոլորտում եւ ահա, նոյն թուականին, յուլիսեան շոգ մի օր, նա նետւում է «ամբաստանութեան փոսը»։ Բայց նա խորապէս համոզուած էր, որ ամենակարող ժամանակը հաշուի կը նստի բռնութեան առքեւտների հետ, ինքը կը բարձրանայ հայ ժողովրդի սրտի պատուանդանին։

Այդպէս էլ եղաւ։

Այժմ այդ ամէնը մի ծանր երազ է,

ՆԱՑԻՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻ ՄԷԿ ԶԷՆՔԸ

1940ի սկիզբները օդանաւ, զէնք եւ ռազմամթերք շինող գործարաններու տնօրէնները տարօրինակ պատուէր–հրամանի մը հետ կը ստանային ընտիր, մաքուր կերպասներու նմոյշներ եւ լակոնական ոճով գրութիւն մը, ուր իրենց կը յանձնարարուէր.— Քուրջի կտորները մեքենաները մաքրելու համար գործածեցէք։ Աշտարակէ ետք խնամքով հաւաքելով մեզի վերադարձուցէք։

Ստացողները անակնկալի եկան, տեսնելով այս փափուկ եւ նուրբ անդրանելի կերպասի կտորները։ Տարիներէ ի վեր գրկուած էին այս աւելորդ համարուած եւ պերճանքի կարգ անցած բարիքներէն։ Խանութներու մէջ անգամ գտնելը անկարելի էր՝ մինչեւ իսկ ոսկիի գնով։ Զարմանքով սկսան խորհրդածել։ Արդեօ՞ք Գերմանիան այնքան վստահ էր իր յաղթանակին վրայ, որ ինքզինքին թոյլ կու տար խիստ արժէքաւոր կերպասներ գործածել իբրեւ անպէտ քուրջ։

Այս խորհրդաւոր գաղտնիքը նեթադրութիւններու դուռ բացաւ։ Արդեօ՞ք գաղտնի զէնքեր, նոր ռումբեր եւ հրթիռներ պատրաստելու փորձի մը նախօրեակը հասած էր։ Բնաւ մտքէ չանցուցին թէ, կեղծ դրամներ տպելու նախապատրաստական աշխատանք մըն էր որ կը կատարուէր։

Անգլիական օդանաւեր քանի մը օր առաջ հայի եւ հիւսուածեղէնի բաժնեչափի կտրոններ նետած էին Գերմանիոյ վրայ։ Անգլիացիները աճեցնելով կտրոններու քանակը, կը փորձէին այս ձեւով սպառել ու նուազեցնել Գերմանիոյ պահեստի պաշարը։

Գերմանացիները կրնային իրենք ալ, իրենց կարգին, կեղծ կտրոններ տեղացնել Անգլիոյ վրայ, բայց, կը մտածէին աւելի զօրաւոր եւ ազդու զէնքեր գործածել թշնամիին դէմ։ Մասնագէտներ մանրակրկիտ պրպտումներ կատարելէ ետք, որոշեցին կեղծ թղթադրամներ շինել եւ ամէն կողմ տարածել, դրամական շուկան շփոթութեան մատնել եւ Անգլիոյ տնտեսական դրութիւնը խանգարել։ Իրենց տրամադրութեան տակ ունէին սոյն գործին առաջ, հմուտ, շատ վարժ ու ճարտար գծագրիչներ, փորագրիչներ եւ տպագրիչներ կրնային պատրաստել ամէն տեսակի կեղծ ինքնութեան թուղթեր, անցագիրներ, վկայականներ եւ դրամներ։

Անգլիական թղթադրամի վրայի նկարագրութիւնները, գոյներն ու ձեռագրուած հիւսկէնները յաջողեցան հարազատօրէն վերարտադրել, բայց պանքնոթի թուղթի տեսակին անհարազատ ըլլալը աչքի կը զարնէր։ Ասոր համար մասնագէտ քիմիագէտները վերստին գործի ձեռնարկեցին, այս թնճուկն ալ լուծելու համար։

Մասնագէտ մը բաւականաչափ հարազատ անգլ. պանքնոթներ ձեռք անցընելէ ետք, անոնց տպագրուած ճերմակ մասերը կը կտրատէ եւ իրարմէ կը բաժնէ։ Ճերմակները առանձին, տպագրուած բաժինները առանձին, տասը առանձնայատուկ տարրալուծարաններ կը ղրկէ քննուելու եւ թուղթի տեսակի բաղադրութիւնը հասկնալու համար։ Քանի մը օրէն կը ստանայ տասը իրարու համապատասխանող առանձնայատուկ եւ այլայլ տարրադրութեանց արդիւնքներ։ Մէկ քանի մէջ համակարծիք են բոլորն ալ.— Թուղթը շինուած է զուտ, անխառն եւ մաքուր կերպասի կտորներէ։

Փորձեցին զուտ կանեփէ բանուած կերպասի մնացորդներով քանի մը տրցակ թղթադրամ շինել. տարբերութիւնը ակնյայտնի էր։ Իրենց շինած նախկին թղթադրամները աղտոտ եւ անփայլ էին։ Թուրքիայէն քանի մը թոն զուտ եւ անխառն կանեփ բերել տուին, նորէն փորձեցին, բայց արդիւնքը բոլորովին գոհաmunicipal

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Պարոն Թորոս մի քանի տարի առաջ թաղային վարժարանում ուսուցիչ էր եղել, չորս ամիս հիւանդ էր պառկել, դպրոց չէր յաճախել եւ Կիւրեղ աղան եւ Սարգիս աղան, իբրեւ թաղային վարժարանի հոգաբարձուները, որոշել էին ամսականները չտալ եւ իրենց մէջ բաժանել։

— Տես, տես, ի՞նչ կ՚ընէ, բերանը կը ծամատէ. Պարոն Թորոս, ոտքդ պագնիմ, փարադ տամ գնայ… աղաչում էր Կիւրեղ աղան։

Բայց ըստ երեւոյթին, Պարոն Թորոս չէր հեռանում, կանգնել էր Կիւրեղ աղայի դիմացը, եւ բերանը ծամածռելով, ծաղր էր գցում նրան։

Կիւրեղ աղայի երեւակայութիւնը բոցավառուել էր, նրա յիշողութեան ամենամութ ծալքերի տակից բարձրանում էին դէմքեր, որոնց վաղուց մոռացել էր, բայց ահա բոլորն էլ կենդանի, այնպէս ինչպէս իրականութեան մէջ, ներս էին մտնում, գալիս, յամառօրէն, անդրդուելի եւ սառած, ցցւում էին նրա մահճի պատուանի առաջ։

Սրբունը նորից եռ եկաւ, բայց այս անգամ, չմօտեցաւ հօրը, կանգնեց պատի տակ եւ խուսափեց որեւէ բան ասելուց։

Կիւրեղ աղան, սակայն, տեսաւ նրան։

— Աղջի, Սրբուն, քովս եկու՛։

Սրբունը վախվխելով մօտեցաւ։

— Գացի՞ր Հաջի Քորոյենց։

— Գացի։

— Ի՞նչ ըսաւ.

— Ըսաւ՝ չեմ գար։

— Չէ, սուտ կը խօսաս, չիտակն ըսէ։

Սրբունը խրտուել էր եւ յամառեց.

— Ըսաւ՝ չեմ գար։

Կիւրեղ աղան այս անգամ այնպէս բղաւեց, որ բոլորն էլ ցնցուեցին։

— Շիտակն ըսէ, ջան աղջիկ։

Հազարխան խաթունը գրկեց Սրբունը, շոյեց եւ ասաց.

— Ըսէ, ըսէ, զարար չունի, ըսէ։

Սրբունը լացակումած ասաց.

— Ըսաւ քի՝ երբ որ սատկի, խապար տուէք, գամ թաղիմ։

— Վա՛յ բողանամ…

— Վայ քած, վայ, բացագանչեց Կիւրեղ աղան։

Կիւրեղ աղան սկսեց գալարուիլ, այրում էր նրան խղճմտանքը։

— Վայ, վայ, վայ…

Հարեւանները բռնեցին նրան, որպէս զի հանդստանայ։

— Կիւրեղ աղա, հէչ կարիճ չես եղեր, ասաց Աւետիս էֆէնտին։

Կիւրեղ աղան սկսեց սիրտ թափել, վերմակը եւ ողջ անկողինը կեղտոտեց մաղձային փորամիջուկով։

— Կը խեղդուիմ, կը խեղդուիմ…

— Հէքիմի վազեցէք, ճչաց Հազարխան խաթունը։

— Չէ, հէքիմ պէտք չէ, մեղքերս թեթեւցուցէք, ալ բան չեմ ուզեր, մեղքերս, մեղքերս…

— Տօքթէօրը դեղ մը կուտայ, կ՚անցնի, Կիւրեղ աղա, միջնորդեց Աւետիս էֆէնտին։

— Չէ, Աւետիս էֆէնտի, չէ, ես գիտեմ գլխուս ինչ եկաւ, մեղաւոր եմ, մենծ ախպարս գող իր, մենծ գող իր հէքիմն ի՞նչ ընէ։

— Քիչ մը հիւրնդցիր, ես. էդպէս կ՚ըսեն, ասաց Աւետիս էֆէնտին, մի բան ասած լինելու համար։

Կիւրեղ աղան դարձաւ Հազարխանին.

— Հազարխան, աղջի գացային բոլոր փարան սոխալոր թափէ. թող աղքատները կշտանան, հոգիս ազատուի… Տես, տես, եկաւ, եկաւ, եկաւ, եկաւ… Ծօ, դուն էնդի աշխարհն էիր գացիր, ի՞նչ տո՞ր եղաւ որ եկար, ինչո՞ւ եկար, ինչո՞ւ եկար… Հա ընդունակս է, ես կերայ, լեզուս կտրին քի սուտ խօսամ, ես կերայ հիմա 2 անգամը տամ, խալսաթող։ Հազարխան, Հազարխան, քասուն ոսկի տուր ընծի, չապուխ, հիմա վզիս կը չոքի…

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(8 Շար.)

ցուցիչ չէր: Անգամ մը եւս քանի մը մասնագէտներ զուտ կանեփէ հիւսուած կերպասներու գործածուած, պատռտ կտորները տարրալուծելէ ետք թղթադրամներ չինեցին, յաջողութիւնը կատարեալ էր:

Անգլիական հարազատ պաւնտնոթի ըրնայրի թուղթին հետ բաղդատելով, ոչ մէկ տարբերութիւն:

Հոկտեմբերի սկիզբը կեղծ թղթադրամներու առաջին շարքը պատրաստ էր: Բայց նախ քան շրջաբերութեան յանձնելը՝ նախափորձ մը կատարելու համար իրենց գործակալներէն մին բեռնաւորուած մեծաքանակ կեղծ թղթադրամներով Զուիցերիա փութացուցին, հասկնալու համար թէ, դրամական քննիչները պիտի կրնա՞ն զանազանել կեղծն ու իրաւը.— ոչ մէկ կասկած: Այնուհետեւ միջազգային հրապարակը ողողեցին անգլիական կեղծ պաւնտնոթներով:

Ձեռնարկը աւելի շահեկան դարձնելու եւ ընդհանրացնելու համար, Պերլինի հիւսիսակողմը անտառներու մէջ պահուած՝ կոճղերով խրամէ անջատ հիւղակներ, խեղճուկ խրճիթներ չինեցին: Ծառերով ցցապատեցին, աւելի զուրկն՝ երեք մեթր բարձրութեամբ փշաթելերով շրջապատեցին: Կեդրոնացման կայաններէն հաւաքուած մասնագիտութիւն ունեցող գերիները հոս փոխադրեցին: Չեխ, լեհ, նորվեկացի, Ֆրանսացի, հոլանտացի, դանիացի, գերմանացի, հրեայ եւ ուրիշ գերիներ:

Այս մնացորդներուն յայտարարուեցաւ — դուք հոս բերուած էք գաղտնի, բայց շատ կարեւոր աշխատանքի մը համար: Պիտի ունենաք շատ նպաստաւոր պայմաններ եւ առաւելութիւններ: Ձեզի պիտի տրուի առատ եւ լաւ սնունդ, դիւրութիւններ, դուրսի աշխարհի՝ ձեր հարազատներու հետ կապ հաստատելու համար: Կայանի ջերմութիւնը պիտի ապահովուի: Դուք հոս կեղծ թղթադրամներ պիտի պատրաստէք:

Մասնագէտներ պատմութիւնը ուսումնասիրելով նկատած էին որ բոլոր գաղտնի սպասարկութիւնները — Կարքեդոնէն սկսեալ մինչեւ Հռոմ — դրամի չգոյութեան պատճառաւ անշարժութեան դատապարտուած են: Այս պարագան Նափոլէոն շատ լաւ ըմբռնած ըլլալով՝ ինքն ալ իր կարգին անգլիական կեղծ դրամներ տպել տուած էր: — Բայց եւ այնպէս չմոռնանք, Նափոլէոն դրամ ունենալով հանդերձ պատերազմը կորսնցուց:

Այս թղթադրամները վերապահուած էին բացառաբար Եւրոպայի, Հիւսիսային Ափրիկէի, Միջին Արեւելքի, Ծայրագոյն Արեւելքի եւ Հարաւային Ամերիկայի լրտեսական գործունէութեան, իրենց կողմնակիցներուն եւ համախոհներուն զէնքեր հայթայթելու համար: Այդ նպատակով Իտալիոյ մէջ կեդրոն մը ստեղծուած էր: Երբ դաշնակիցները ոտք դրին Իտալիոյ ցամաքամասին վրայ, զարմանքով գիտեցին որ թերակղզին ողողուած էր անգլիական թղթադրամներով: Ամիսը մէկ միլիոն թղթադրամ կը տպէին:

Գերիներէն երկու նախկին սեղանաւորներ տպագրութեան տպաւորութեան գոյները, հիւսկէնները եւ ցանցագրումները կը սաւղէին, ուրիշներ ընդհանուր գործը:

Թղթադրամները յաջորդական կարգով երեք դասակարգերու բաժնուած էին: Ամենայաջողները վերապահուած էին թշնամի եւ չէզոք երկիրներուն մէջ գործածուելու համար: Նուազ յաջողները դրաւեալ երկիրներու իրենց գործակիցներուն եւ սեւ շուկայի համար, իսկ մնացածը՝ մանրաքանակ գնումներ կատարելու համար: Աւելի ուշ սկսան զինուորական նպատակներու համար ալ գործածել:

Մուսոլինին բանտարկուած ըլլալով Պատոլիոյի կառավարութեան կողմէ, Հիթլէր հրաման արձակած էր որպէսզի ազատեն զինք: Օդանաւորդ ԷՍ ԷՍները վճռած էին, ամէն գնով Մուսոլինին փախցնել: Կեղծ դրամներով կաշառեցին սպաները: Բանտարկեալին հետքը գտնելով՝ 1943 Սեպտեմբեր 12ին առեւանգեցին Մուսոլինին:

Գերմանացիները կեղծ դրամները քշելու համար, դրաւեալ եւ չէզոք երկիրներուն մէջ մասնաճիւղեր հաստատած էին, օր մը Մուսոլինիի փեսան եւ Իտալիոյ արտաքին նախարար կոմս Չիանօ կը ներկայանայ Իտալիոյ մասնաճիւղին՝ Հարաւային Ամերիկայի մէջ կեղծ — դրամներ քշելու ներկայացուցչութիւնը խնդրելու: Մուսոլինիի տարած քաղաքականութեան դէմ ըլլալով, կ՚ուզէր պատրուակով մը Իտալիայէն հեռանալ: Մուսոլինի իմանալով այս պարագան, անմիջապէս ձերբակալել տուաւ զինք, կարճ դատավարութենէ մը ետք գնդակահարուեցաւ:

Այդ օրերուն, Անգարայի անգլիական հիւպատոսին սենեկապետ՝ նշանաւոր լրտես Կիկերոն, Գերմանացիներուն բերած էր դաշնակից ուժերու վերաբերեալ շատ կարեւոր փաստաթուղթերու եւ բնագիրներուն լուսանկարները: Հիթլէր չշահագործեց, այս շատ կարեւոր տեղեկութիւնները — մանաւանդ Կիկերոն վճարուած էր կեղծ թղթադրամներով, հաւատք չընծայեց, նկատողութեան չառաւ: Յետագային հաստատուեցաւ թէ բոլոր տեղեկութիւնները ճշգրիտ էին:

1944 Յունիս 6ին դաշնակիցները ցամաքահանումներ կատարեցին Նորմանտիի ծովափներուն վրայ: Գերմանացիները բոլորովին յուսալքուած չէին: Վ–1 հրթիռի գաղտնի զէնքին չափ կարեւորութիւն կուտային կեղծ դրամներու արտադրական գործին: Կը կարծէին թէ այս կեղծ թղթադրամներով Անգլիոյ տնտեսական դրութիւնը պիտի կրնան խանգարել: Պալքաններու մէջ այս կեղծ թղթադրամներով իրենց կողմնակիցներուն զէնքեր կը հայթայթէին: Վերջին օրերը սկսան հարիւրնոց կեղծ տոլարներ ալ տպել: Բայց, թուղթին տեսակը լաւ չըլլալուն՝ կեղծերը յայտնի էին:

Գերմանիոյ քայքայումը մօտալուտ էր: Թուրքիոյ հետ հաղորդակցութեան ճամբաները խզուած ըլլալով, կարելի չէր կանեփ ստանալ: Գրաւուած եւ չէզոք երկիրներու իրենց ներկայացուցիչներուն հետ հաղորդակցութեանց պայմանները օրէ օր կը վտանգուէին: Հիթլէր տակաւին չէր հրաժարեր իր ցնորական միտքերէն: Հակառակ անոր որ անհրաժեշտ որակի թուղթը կը պակսէր, հրամայած էր նորէն տպել տասը միլիոն հարիւր տոլարնոց թղթադրամներ: Յոյսը դրած էր կեղծ թղթադրամներու գաղտնի զէնքին վրայ: Նափոլէոնի հիւանդութենէն վարակուած կ՚ըսէր — ով որ դրամ ունի կը յաղթէ — բայց Նափոլէոն դրամ ունենալով հանդերձ յաղթուեցաւ: Ինչպէս ինք:

Ռմբակոծութիւնները կը սաստկանային: Թղթադրամի գործարանները փոխադրեցին աւելի ներսերը, այսպէս Աւստրիա: Յոյս ունէին որ այս թղթադրամներուն ուժով Հարաւային Ամերիկա կրնան անցնիլ: Ամերիկացիները եւ Ռուսերը հետզհետէ յառաջանալով պաշարեցին զիրենք: Մնացորդներով լեցուն կեղծ դրամներն ու գործիքները Թոփլիցի գետին յատակը նետեցին:

Այս ձեւով չքացաւ, օր եւս Նացիներու՝ վերջին մէկ գաղտնի զէնքին — կեղծ թղթադրամներուն երեւակայական արկածախնդրութիւնը:

Թ. ՆԱԼՊԱՆՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ՎԻԷՆ, (Յատուկ) — Հ. Մ. Ը. Մ.Ի ԽՆՋՈՅՔԸ. — Հ. Մ. Ը. Մ.ի անդամները եւ բազմաթիւ բարեկամները, խրախճանքով մը իրենց գոհունակութիւնը յայտնեցին, Շաբաթ իրիկուն (1 Դեկտ.), Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, մեր ազոց ցոյց տուած նուիրումին եւ եղբայրական գործակցութեան համար:

Եղանակի այս առաջին խնջոյք–երեկոյթը անցաւ բաւական յաջող, թէեւ բազմութիւնը չափաւոր էր, սակայն ժամերը անզգալաբար անցան հաճելի եւ ընտանեկան մթնոլորտի մէջ:

Շատեր խմբական երգերու մասնակցեցան, սեղանէ սեղան եղան արտասանութիւններ եւ կատակախառն անակնկալներ, ինչպէս նաեւ խօսք առնողներ միշտ Հ. Մ. Ը. Մ.ական հոգիով գեղուն:

Վարչութիւն եւ մարզիկներ ձեռք ձեռքի տուած, ատենադրական ախոյենական մրցումներու մէջ — կարելի է ըսել — միայն յաղթանակներ կ՚արձանագրեն, արդար ուրախութիւն պատճառելով իրենց հաւատարիմ բարեկամներուն եւ միայն անտեղի զարմանք՝ կարգ մը թերահաւատներուն:

Այսպէս, վեց մրցումներու ընթացքին, Հոկտեմբերէն ասդին, Հ. Մ. Ը. Մ.ի տղաքը ունեցած են մէկ պարտութիւն, երեք յաղթանակ, իսկ երկու մրցումներ մնացած են հաւասար արդիւնքով:

Այս դրական արդիւնքներու առջեւ, կարեւոր է նկատի առնել որ որոշ ջերմիկ համակրութիւն մը ցոյց կը տրուի «փոթորիկէն» ճողոպրած Հ. Մ. Ը. Մ.ի նաւակին եւ իր «նաւաբեկեալներուն» հանդէպ:

Եթէ, ասկէ մէկ տարի առաջ, մեր հաւատարիմ Հ. Մ. Ը. Մ.ական եղբայրներէն Ազատ Պալեան (Վալանսէն) նուիրած էր խումբիս Կարմիր Խաչի տուփ մը դեղերով եւ վիրակապերով ճոխ, — ասդին, նոր շրջանին եւ գրեթէ ամէն օր, կը բազմանան նուիրատուութեանց թիւը եւ գոհաբերութեանց տեսակները:

Արձանագրենք անցողակի քանի մը յարգելի անուններ, առանց որեւէ վիրաւորում պատճառելու իրենց համեստութեան: Ահա, այդ անունները. — Եղբայրներ Կարապետ Սարուխանեան, Գ. Մարգարեան, Պասմաճեան եղբայրներ, Մ. Մուրատեան, Արամ Բարսեղեան (Պըրոնէն), Տիկին Մ. Մարգարեան եւ ուրիշներ:

×

— Հոգեհանգիստ եւ գերեզմաններու այց. — Այս տարի, շատ գնահատելի նախաձեռնութիւն մը արձանագրեց Հ. Յ. Դ. «Անի» կոմիտէն: Կիրակի առաւօտ (2 Դեկտեմբեր), ըստ յայտարարութեան տեղի ունեցաւ Ս. պատարագէն ետք հոգեհանգստեան պաշտօն (Հ. Լեւոն վրդ. Քէչէճեան) տեղական Հ. Յ. Դ. կազմին պատկանող ողբացեալ բոլոր ընկերներու յիշատակին:

Իսկ կէսօրէն ետք, գրեթէ բոլոր շարքայինները եւ խումբ մը բարեկամներ, երեք խումբերու վերածուած, Վիէնի, Փոնթէվէքի եւ Շասի գերեզմանատուներու մէջ հանգչող ընկերներու շիրիմները յարգեցին պաշտօնական եւ երկիւղած այցելութեամբ:

— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խնջոյք–պարահանդէսը. — Եղանակի աշխոյժ գործունէութեան մը իբրեւ նախաբան, Նոր Սերունդի վարչութիւնը, Կիրակի (2 Դեկտեմբեր) կէսօրէն ետք, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ կազմակերպած էր ընկերական խնջոյք–պարահանդէս մը, որուն մասնակցելու հրաւիրուած էին մօտիկ շրջաններու քոյր խումբերը: Ինչպէս կ՚իմանամ, բազմութիւնը հոծ եղած է, եւ ձեռնարկը լաւ արդիւնք տուած է, գոհ ձգելով թէ Նոր Սերունդի տեղական վարչութիւնը եւ թէ երկու սեռէ պարողները:

×

— Կապոյտ խաչի դպրոցները. — Վերամուտէն ասդին, քաղաքիս երեք թաղամասերու — Բիւ Լաֆայէթ, Ակումբ եւ Խթրեսէն — Հայերէնի դասընթացքները սկսած են կանոնաւորապէս երկու սեռէ 24 աշակերտներով, ինչ որ Վիէնի Հայութեան համար շատ քիչ է եւ նուաստացուցիչ: Ուսուցչութիւնը յանձնուած է Պ. Կ. Տէրմոյեանին:

Կ. Տ.

ԵՐԼՏԸՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՕՐՍ

Եւ այս գահերուն մէջ խառնելի թիւ մը չէին կազմեր Հարէմին մէջէն անհետացած կիները,, Իզզէթ Ապիտ պէյի մէկ բառով...:

Ծածկել՞ թէ արդահատել՞ համիտական բռնապետութեան շուքին տակ բուսած փոքրիկ թագաւորութիւնները, Եըլտըզի շրջափակէն ներս, որոնք յաճախ, առանց կանխաւ Ապտիւլ Համիտի տեղեկութիւն տալու խոշոր գործեր կը կարգադրէին, բաւական է թէ ստացած ըլլային Իզզէթ Ապիտի, կամ իրեն բառովը, երկրորդ Հինքեարին անհրաժեշտ հաւանութիւնը...:

Այս ամէնը գիտէր Գարա Թահսին փաշան, բայց երբեք չէր զգացներ, ոչ մէկ տրտունջ, ոչ մէկ դժգոհութեան ցոյց, կը զգուշանար այդ մասին կասկածներ արթնցնելէ. այնքան կը վախնար Արապ Իզզէթի հակառակութենէն:

Իսկ Իզզէթ Ապիտ, իր ցեղին յատուկ բոլոր ձիրքերն ու բոլոր մոլութիւնները կը կրէր իր մէջ, նենգամիտ կեղծաւոր, երբեք չէր մոռնէր իր ներքին մարդը, երբ կը հանդիպէր հակառակորդի մը, որուն գոյութիւնը վտանգ մը կը նկատէր իր առաջացման ու մեծացման դէմ, կը սկսէր անոր հետ բարեկամութիւններ մշակել, գաղտնիքներ առնել տալ, մտերմանալ, մինչեւ իսկ իր վեհափառ Տիրոջը շնորհներովը կը լեցնէր զանի, մինչեւ որ, օրին մէկը, գահավէժ գլորէր զանի ահագին բարձրութենէ մը:

Աւելին կայ, Եըլտըզի մէջ, Իզզէթ Ապիտէն զատ, չկար ուրիշ մէկը, որ խորապէս ուսումնասիրած ըլլար Ապտիւլ Համիտի հոգեբանութիւնը. ինք միայն, Իզզէթ Ապիտ պէյը գիտէր Հինքեարին բարկութիւնը մեղմելու կերպը, միջոցը: Շատ անգամ, երբ ոչ ոք կը համարձակէր մօտենալ անոր, ոչ իսկ Մեծ Ներքինապետը, որ Օսմանեան կայսրութեան առաջին անձը կը համարուէր Ապտիւլ Համիտէն ետքը Իզզէթ Ապիտպէյ, կը ներկայանար, բան մը կը գլտորցնէր, ծիծաղաշարժ ձեւ մը կամ խօսք մը, եւ ահա կատաղի վագրը մէկ բոպէի մէջ կը փոխուէր հեզուկ գառնուկի մը, եթէ երբեք կարելի է փոքր նմանութեան մը հետքը գտնել Եըլտըզի Քանաարին ու իր յօշոտած անմեղ գառնուկներուն միջեւ:

Մէկ խօսքով, Ապտիւլ Համիտի երկրորդ քարտուղարը կ՚իշխէր Եըլտըզէն ներս, երբեմն ալ դուրսը, որովհետեւ ինքը միայն մտերիմը ճանչցուած էր Հինքեարի մը, որ իր մէն մի քայլին, ամէն բոպէ, թշնամի մը ցցուած կը կարծէր իրեն դէմ. հալածախտէ տանջուող Միապետի մը մտերիմը...:

Քարտուղարութեան դիւանին մէջ, քով քովի նստած, քիթ քթի, իրարու մտածումները կը վերլուծէին հիմա:

— Իզզէթ պէյ, ըսաւ Թահսին փաշա, ես դողի մէջ եմ այս անգամ, Վեհափառին հիւանդութիւնը...

—Բան մը չունի, ընդմիջեց Իզզէթ Ապիտ, չարաճճի ժպիտով մը, շուտով կ՚անցնի, փաշա:

— Ի՞նչ կ՚ըսէք, Իզզէթ պէյ, շարունակեց Թահսին, բժիշկները ստ՞ւտ պիտի ըսեն, կե՞ղծ է կ՚ըսէք հիւանդութիւնը:

— Փաշա, յարեց Իզզէթ, միեւնոյն ժպիտը շրթունքին, դուք չէք գիտեր, ես գիտեմ ինչ է Հինքեարին հիւանդութիւնը.

— Ի՞նչ է...

— Կարեւորութենէ զուրկ, շարունակեց Իզզէթ, նոպա մըն է կ՚անցնի, դուք մի հաւատաք բժիշկներուն, դերասաններ, քամէտիա, կը խաղան, քամէտիա..:

— Անկարելի է, Իզզէթ պէյ, տարակեց կայսերական առաջին քարտուղարը, կե՞ղծ է պիտի ըսէք հիւանդութիւնը:

— Ուրիշ հիւանդութիւն է, փաշա, այս առաջին անգամը չէ, գիտել տուաւ Իզզէթ Ապիտ:

Խօսակցութիւնը մտերմական էր, երթալով կը տաքնար: Գարա Թահսին անհուն հաւատք մը կը տածէր իր երկրորդին տաղանդին ու կարողութիւններուն վրայ, եւ համոզուած էր թէ պարապ խօսքեր չըներ ան. անշուշտ գաղտնիք մը կար Հինքեարի հիւանդութեան մէջ, եւ այդ գաղտնիքը լոկ ինքը գիտէր, իր երկրորդը: Ուստի զայն խլելու համար անոր բերնէն.

— Իզզէթ պէյ, ըսաւ, ինչ հիւանդութիւն է, կ՚ըսէիք.

— Հիւանդութի՞ւնը փաշա, ի՞նչ հիւանդութիւն, հեգնեց Իզզէթ Ապիտ...:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(6 Շար.)

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Աճէմեան, Պ. Արսէն Աճէմեան (Եթովպիա), Տէր եւ Տիկին Մ. Աւագեան եւ զաւակները, Պ. Ալպեռ Աճէմեան, Օր. Քլարա Աճէմեան, Պ. Դաւիթ Կորվեցեան, Այրի Տիկին Արշակ Կորվեցեան եւ ընտանեկան պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր, քրոջ եւ ազգականին

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՃԷՄԵԱՆԻ
(Ծնեալ Կորվեցեան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ 89 տարեկան հասակին, Դեկտեմբեր 9ին, իր բնակարանին մէջ, Վիթրի:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի, այս Հինգշաբթի ժամը 15.15ին, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցին (Րիւ Պրոշէթ):

×

Փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.— 10 Ն. Ֆ. «Յառաջ»ին, 30 Մոնմորանսիի հանգստեան տան, 10 Աղքատախնամին, 10 Պալաքեան սրբազանի չիրիմի ֆոնտին:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Արա Եղեկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թուլթկալեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՎԱՐԴԻԹԵԼ ԵՁԵԿԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պիւլպիւլեան եւ Տէր եւ Տիկին Գաղանճեան (Սէն Ժիւլիէն) 20ական Ն. Ֆ. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան Ս. Թէհլիրեան եւ Շ. Միսաքեան սրահներուն: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս Կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ օծմանը տարեդարձը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով: Այս առթիւ Կաթ. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բազմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ Երաժշտապետ Պ. Նշան Սերոբեանի ղեկավարութեամբ:

Յաւարտ Ս. պատարագի մանաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու՝ մասնաւորաբար եկեղեցւոյս կնքահայրերու՝ ննջեցելոց համար:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ԾԱԽՈՒԻ Է

Մոնտրէի մէջ փավիյօն մը կարասինեով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել.—

OBS. 46-02

«ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ»

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16, ժամը 4ին

—

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ
Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր
ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝
Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝
Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սեւրանի «Դ. Վարուժան» խումբին կողմէ, այսօր Հինգշաբթի իրիկուն, ժամը 21ին, Ալֆորվիլի եկեղեցւոյ դահլիճին:

Կը խօսի Ժագ Լէպլէպիճեան:
Նիւթ՝ «Ամերիկահայ կեանքը»:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Իսիի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Իսիի Զաւարեան կոմիտէէն յիսուն Ն. Ֆ., նոյնպէս Տէր եւ Տիկին Դարբինեանէն 10, Միքայէլ Մինասեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի: Այս առթիւ Կապ. Խաչի մասնաճիւղը եւ Զաւարեան կոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնեն Տէր եւ Տիկին Գըշիկեանի:

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ
ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՃԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ
— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31
Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր ճարթօնքները՝
ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝
AUX LILAS
24, Rue St.-Lazare, Paris - 9·
Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,
TRI. 31-62
ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ
ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԼՕՋԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:
Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին
Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Հայկական երաժշտութեան զարգացումը:

ԿՈՄԻՏԱՍ, ԿԱՆԱՉԵԱՆ, ԱԼԷՄՇԱՀ,
Կը խօսի՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ: Մէթրօ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. Առաքելեան եւ Մկր. Պօղոսեան:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Րաֆֆի խումբի ժողովը այս Հինգշաբթի, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)
Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ
Լիբանանահայ նկարիչ
ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
Իր գործերը
Կը ներկայացնէ
GALERIE MOUFFE
67, Rue Mouffetard

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24
Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ: *Գեղարուեստական բաժին՝*
«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ
Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ
Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում
Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլ կայարանը, Սարսէլի գերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre: Les Jupiter's

BAR **BUFFET** **JEUX**

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ
ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին:

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro: Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու նոր պէսպիսութիւն մը Ծնունդի եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար:

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի:

Միութեանս անդամուհի Տիկինները չատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 14 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 14 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9481 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5382

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՏԱԳՆԱՊԸ ԿԸ ԾԱՆՐԱՆԱՅ

Հետզհետէ աւելի կը բարդանայ եւ ծանրակշիռ հանգամանք կըստանայ Բարեգործականի տագնապը, որուն մասին խօսեցանք վերջերս (Տե՛ս Յառաջ, 21, 22 եւ 23 Նոյեմբեր) :

Մեր խօսքը չէինք վերջացուցած դեռ, երբ Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը պաշտօնական զեկոյցով մը «Միութեան ընդհանուր անդամներուն» կը ծանուցանէր թէ Դեկտեմբեր 9 եւ Դեկտեմբեր 15–16ին Նիւ Եորքի մէջ գումարուելիք ընդհանուր ժողովը օրինական հանգամանք չի ներկայացներ, քանի որ հրաւիրող մարմինը Ամերիկայի Տըլավար նահանգին մէջ կազմուած քորփորէյշըն *մըն է, զուրկ նման իրաւասութենէ :*

Զուիցերական օրէնքներու ենթակայ Միութեան Կեդր. վարչական ժողովն է միայն, որ իրաւասու է ընդհ. ժողով հրաւիրելու :

Զեկոյցը կ'աւելցնէր թէ Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահ Պ. Ալեք Մանուկեան մերժած ըլլալով հաշտարար ամէն առաջարկ, «իբրեւ նուազագոյն չարիք» նախընտրած է զուիցերական արդարադատութեան մօտ դիմումը (Յառաջ, 23 Նոյեմբեր) :

Մինչ այդ Փարիզ կը հասնէին ռմբկավար երկու թերթեր, որոնք հրատարակած էին Զարեհ Պէյ Նուպարի 20 Սեպտեմբեր թուակիր նամակն ու Հ. Բ. Ը. Միութեան Նիւ Եորքի Կեդր. վարչութեան 31 Հոկտեմբեր 1962 թուակիր «Պաշտօնական զեկոյցը՝ իբրեւ լուսաբանութիւն» :

Այս երկու փաստաթուղթերէն կը պարզուէր, որ Պ. Ալեք Մանուկեան, վերգոյուած Միութեան հիմնադիր անդամ եւ պատուոյ Նախագահ Զարեհ պէյի 12 Ապրիլ 1962 թուակիր «Պատգամ»ին Շինարարէն *վերջ Դաշնակցական մամուլին մէջ ալ հրատարակուելէն ու մեկնաբանուելէն, չուզեր ժխտել առած էր յանձախումբի ամէն տառապող փաստաբանի մը ընկերակցութեամբ եւ յաջողած այդ բարեմիտ ծերունիին ստորագրել տալ իրեն ուղղուած նամակ մը, «Պատգամ»ին բովանդակութեան հակոտնեայ բովանդակութեամբ :*

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը ձեռնածալ նստած չէր սակայն : Քանի որ Բարեգործականի ներքին պայմանները հանրութեան սեփականութիւն էին դարձած, անհրաժեշտ էր մինչեւ ծայրը երթալ :

Ու ահա՛ քանի մը օր առաջ անիկա հրապարակ հանեց «Սպիտակ Տետրակ» մը, ինչպէս սովոր են ընել պետութիւնները քաղաքական կարեւոր հարցերու առթիւ :

Այս Տետրակին խորագիրն է «Լուսաբանութիւն մը Հ. Բ. Ը. Միութեան բոլոր անդամներուն համար» : *Կը բաղկանայ 52 էջերէ եւ կը պարունակէ Բարեգործականի ներքին տագնապին վերաբերեալ բոլոր փաստաթուղթերը : Մեր ընթերցողները հետաքրքրութեամբ պիտի կարդան զայն շուտով :*

Տետրակի վերջին էջերուն մէջ տրուած բացատրութիւններէն եւ Զարեհ պէյի ձեռքով եւ անգլերէն լեզուով գրուած 21 Սեպտեմբեր 1962 թուակիր լուսատիպ նամակէն կը հասկցուի, որ Բարեգործականի պատուոյ նախագահը զոհ գացած է Պ. Մանուկեանի եւ իր փաստաբանին սխալ տեղեկութեանց : Զարեհ պէյ Պ. Մանուկեանի ուղղուած յիշեալ գրութեամբ կ'արգիլէ իր 20 Սեպտեմբերի նամակին հրատարակութիւնը, քանի որ անիկա նախապէս ենթարկուած չէ եղեր

Պ. Շարլ Փիլիպոսեանի հաւանութեան, ինչպէս հաւաստեր էին իրեն :

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի տետրակը կ'եզրակացնէ .

« Այսպիսի վճռական արդելքէ մը յետոյ Զարեհ պէյի նամակին հրատարակութիւնը ցոյց կուտայ այս արարքի հեղինակներուն պարկեշտութեան եւ բարոյականի ըմբռնումին աստիճանը » :

Այս եզրակացութեան վրայ աւելցնելիք բան մը չունինք մենք :

Սակայն Տետրակի հրատարակութենէն վերջ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին կողմէ մեզի ղրկուած Հաղորդագրութիւնը խաբէութեան մը առթիւ *(Յառաջ, 12 Դեկտեմբեր) շատ ծանրակշիռ ակնարկութիւններ կը պարունակէ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Նիւ Եորքի 15 հոգինոց խմբակին դէմ :*

Այս մասին արտայայտուելէ առաջ պիտի սպասենք «այն ծանրակշիռ փաստաթուղթերուն», որոնք կը գտնուին եղեր Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին ձեռքը եւ որոնք պիտի հրատարակուին Լօզանի փաստաբանին հաւանութիւնը ըստանալէն վերջ :

Օրէ օր աստիճան մը աւելի կը ծանրանայ Բարեգործականի ներքին տագնապը, որուն արձագանգ կ'ըլլանք խոր ցաւով :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽԱՂԱՂ ՀԱՄԱԿԵՑՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ԿՐԿՆԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՄԵՂՄ ՁԱՅՆԻ ՄԸ ՄԷՋ

Խրուշչեւ, որ միշտ պիտի զարմացնէ Արեւմուտքը իր ճառերուն միշտ տարբեր շեշտով, մեղմ ճառ մը արտասանեց առջի օր Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ :

Խորհրդային վարչապետը, այս անգամ ներքին ճակատի վրայ բացատրեց Քուպայի իր դերը, արդարացնելու համար իր « նահանջողական» նկատուած վերաբերումը :

ՔՈՒՊԱ.— Խրուշչեւի համար, վերջին եօթը ամիսներու գլխաւոր դէպքը Խորհ. Միութեան այն քաղաքականութիւնն է, որ թոյլ տուաւ խուսափիլ աշխարհակալ պետութեանց պատրաստած դաւէն, Քուպայի դէմ, եւ առաջքն առնել հիւլէական պատերազմի մը անմիջական վտանգին : Ասիկա իմաստութեան յաղթանակն է որով Ռուսերը կրնան հպարտանալ : «Ամերիկեան կառավարութիւնը բռնաբարեց մարդոց իրաւունքը եւ ամէն բան ըրաւ որպէսզի տապալէ Հաւանայի յեղափոխական կառավարութիւնը » ըսաւ Խրուշչեւ որ աւելցուց .— « Քուպա մեզի համար ռազմական ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի, եթէ ուզէինք Միացեալ Նահանգներու վրայ յարձակիլ, կրնայինք շատ լաւ ընել մեր երկրէն արձակելով հրթիռները զորս ունինք » : Անդրադառնալով Քուպայի տագնապին պատմականին, Խրուշչեւ շեշտեց .— Եթէ մէկ կամ միւս կողմը անհրաժեշտը ըրած չըլլար, այն ատեն Քարայիբեաններու մէջ վառած բոցը, կարելի պիտի չըլլար մարել » :

Խրուշչեւ յարգանքի խօսք ըրաւ նաեւ Ու. Թանի եւ յիշեց թէ նախագահ Քենըտի յանձն առած էր չյարձակիլ Քուպայի վրայ, ուրեմն պէտք չկար այլեւս մեր հրթիռներուն եւ Իլիուշին 28 *օդանաւերուն : Կարգադրութեան մը նշաններ կան, ըսաւ նաեւ Խրուշչեւ, պէտք է վերջացնել բանակցութիւնները եւ համաձայնութիւն կերտել : «Ո՞վ յաղթեց, ո՞վ տարաւ յաղթանակը : Իմաստութիւնը, խաղաղութիւնը եւ ժողովուրդներու*

ապահովութիւնն է» շեշտեց Խրուշչեւ ընդհանուր ծափահարութեանց մէջ :

ԱՊԱԶԻՆՈՒՄ .— Խրուշչեւ կրկնեց թէ իրենց քաղաքականութիւնը ուղղուած է դէպի ընդհանուր եւ ամբողջական ապազինում :

ՊԵՐԼԻՆ.— Խորհրդային կառավարութիւնը կ'ուզէ որ համաձայնութիւն մը ըլլայ Պերլինի շուրջ : Արեւմտեան զօրքը պէտք է քաշուի եւ փոխարինուի ՄԱԿի կողմէ : « Գերմանական տագնապը կրնայ աւելի մեծ փորձանքներ յառաջ բերել քան Քուպայի տագնապը» : Բայց Խրուշչեւ յոյս ունի որ արեւմուտքը իմաստուն կերպով պիտի շարժի : Ամէն պարագայի մէջ, Խորհ. Միութիւնը չի հրաժարիր առանձին դաշնագիր մը ստորագրելէ եթէ նոյնիսկ Արեւմտեանները չընդունին ստորագրել :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻԱ. — Նախապէս գիրար կը նախատէինք, բայց մեր յարաբերութիւնները կը բարելաւուին : Հերձուածական Ալպանացիները շատ աւելի հեռու են Մարքսէն քան Եուկոսլաւները : Ալպանացի համայնավարները որոնց զօրավիգ կեցած են Չինացիք, կ'ուզեն երաժշտութեամբ մեռնիլ : Մենք ոչ երաժշտութիւնով ոչ ալ առանց երաժշտութեան կ'ուզենք մեռնիլ : Բայց ի՞նչ կ'ուզեն այս մարդիկը որոնք իրենք զիրենք մարքսեան կամ լենինեան կ'անուանեն : Ինչո՞ւ Ատենաուըրին հետապնդած նպատակները կը հետապնդեն :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ .— Չինացիք գիտեն իրատես ըլլալ երբ իրենց շահերը խնդրոյ առարկայ են : Խրուշչեւ կրկին Չինաստանի անդամակցութիւնը ուզեց ՄԱԿի մէջ : Չինաստանի մէջ կան տակաւին եւրոպական աշխարհակալութեան հետքերը .— Մաքաօ եւ Հոնկ Քոնկ :

Եթէ Չինաստան չէ ազատագրած Մաքաօն եւ Հոնկ Քոնկը, կարելի չէ ըսել թէ գիջումներ ըրած է աշխարհակալութեան : Ժամը պիտի գայ երբ Չինաստան պիտի ըսէ գաղթատէրերուն .— «Դուրս» :

Խրուշչեւ խօսեցաւ նաեւ ներքին քաղաքականութեան մասին եւ համայնավարութեան կառուցման :

« Սրամտութեանց » կարգին յիշենք ալպանացիներու մասին ըսածը : Ալպանացի ղեկավարները իրեն կը յիշեցնեն իր երիտասարդութեան հանքային շրջանակներու երախաները որոնց երեք կոպեկ կուտան որպէսզի անկիրթ խօսքեր ըսեն իրենց մօրը եւ հինգ կոպեկ եթէ ըսած են : Ալպանացի ղեկավարները ճիշդ այս երախաներուն պէս կ'ընեն որովհետեւ վճարուած են այդպէս ընելու համար : Կը հայհոյեն Խորհ. Միութեան համայնավար կուսակցութեան, որ սակայն իրենց մայրն է :

« Եթէ ոմանք կը պնդեն որ աշխարհակալները «թուղթէ վագրեր» են, պէտք չէ մոռնան որ այդ վագրերը հիւլէական ակռաներ ունին», շեշտած է Խրուշչեւ :

Ի ՅԻՇԱՏԱԿ

Կարդացա՞ծ էք Սոխակին հէքեաթը, զոր կը պատմէ Քոլէթ (*Լէ վրիյլ տը լա վիներ*) :

Առաջ, սոխակները չէին երգեր գիշերուան մէջ : Ու, գիշեր մը, սոխակ մը թառեցաւ, կտուցը փակեց, քնացաւ որթատունկի մը բարունակին վրայ : Խիղբերը աճեցան, ճանկերու պէս բացուեցան, յետոյ ոլորուեցան ու պլլուեցան իր ոտքերուն : Սարսափով արթնցաւ սոխակը, թափահարեց, ոտքերը պրկեց, ինքն իր վրայ գալարուեցաւ եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ ոտքերը լուծել մահուան մագիլներուն մէջէն : Եւ երգում բրաւ .

— Այնքան ատեն որ կ'աճին որթատունկին խիղբերը, պիտի չքնանամ երբեք ու պիտի երգեմ գիշերուան մէջ :

Եւ սակայն, երբեմն, մահուան մագիլները դաւադրաբար կը փաթթուին սոխակի մը ոտքերուն :

Սոխակ մըն ալ, երգի եւ երաժշտութեան վարպետ՝ Գուրգէն Ալէմշահ, որ բռնուեցաւ մահուան մագիլներուն մէջ, այնքան անսպասելի, այնքան անհաւատալի ճակատագիրով մը ··· :

×

Երիտասարդ եւ տաղանդաւոր երաժիշտը, Գուրգէն Ալէմշահ, ծաղիկը չէր միայն Պարտիզակի, այլեւ ծաղկառատ առուն հայ երաժշտութեան, — իր վաղաժամ կորուստը ընդվզեցուցիչ կսկիծ մը պիտի մնայ մեր հոգիներուն մէջ :

Ափսո՛ս, հազա՛ր ափսոս, կ'աղաղակեմ ահա իր մահուան առջեւ սրտամորմոք :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

(1907 – 1947)

Մահ արուեստագէտին անմահութիւն է, ցորչափ մեռնողը իր գործը չէ՝ այլ մարդը միայն :

Անշուշտ գործը իրն է՝ բայց ինքը չէ :

Արուեստը մարդուն սուգը չի բռնէր : Բարեբախտաբար : Եւ ճիշդ է որ այդպէս ըլլայ :

Արուեստագէտը մեռաւ, կեցցէ՛ իր արուեստը :

Մահն իր ճամբով՝ արուեստի կեանքն իր ճամբով :

Մահու եւ արուեստի անհաղորդութիւնը մարդոց դառն՝ աստուածներու հաճոյ վկայութիւն մըն է :

Եւ այսօր, իր մահուան ԺԵ. տարելիցին, այդ լուսաւոր վկայութիւնը «*Յառաջ*»ի գրչէն կը հոսի՝ ի յիշատակ երաժշտին, որու վաղաժամ մահը 1947 Դեկտեմբեր 14ին, երգահանին հետ չթաղեց իր Երգը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

« ԿԱՐՄԻՐ ՀԵՌԱՁԱՅՆ » մը պիտի հաստատուի Սպիտակ Տան եւ Կրեմլինի միջեւ արգելք հանդիսանալու համար «արկածային պատերազմի մը» : Ամերիկեան այս «յեղափոխական» ծրագրին առթիւ Օռոռ կը գրէ թէ Ռուսերն ու Ամերիկացիները «հիւլէական Եալթա» մը կը պատրաստեն :

ԻՐԱՔ որոշեց դիւանագիտական յարաբերութիւններ հաստատել Ֆրանսայի հետ :

ԳԵՐՄԱՆԻԱ նոր օժանդակութիւն մը կ'ընէ Հնդկաստանի 470 միլիոն մարք տալով ճարտարարուեստի ծրագիրներուն իրագործման համար :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԿԵՐՀԱՐՏ ՀԱՈՒՊՏՄԱՆԻ

(1862 – 1962)

Գերման մեծանուն թատերագրին ծննդեան հարիւրամեակն էր Նոյեմբեր 15ին: Հանդէսներն ու ներկայացումները կը շարունակուին ամբողջ Գերմանիոյ մէջ եւ պիտի տեւեն մինչեւ Դեկտեմբերի վերջերը: Կէօթէէն ի վեր չէ եղած ուրիշ գրող մը, որ ամբողջ Գերմանիոյ մէջ այնքան կեդրոնական դիրք գրաւած ըլլայ հանրային կեանքին մէջ, որքան Կերհարտ Հաուպտման: Իր մահէն ետք ալ, (1946ին), բաժնեալ Գերմանիոյ մէջ, հաւասարապէս յարգանքի առարկայ է ան: Մինչ Քէօլնի մէջ Նոյեմբեր 15ին մեծագոյն հանդէսին խօսեցաւ անուանի թատերագիր Կարլ Զուքմայեր, (1932ին ալ եօթանասունամեակին ճառը խօսած էր) ըսելով որ՝ «ան նոյնինքն աշխարհ մըն է», արեւելեան Գերմանիոյ մշակութային նախարարը, Պենտցիըն, պսակ դրաւ Հաուպտմանի շիրիմին վրայ, յայտարարելով թէ՝ Հաուպտմանի իղձը «Գերմանիոյ ամկապետական նորոգումն» էր եւ անիկա իրականացած է արեւելեան Գերմանիոյ մէջ, իսկ անոր մնայուն բնակավայրը Այնեանենորֆ (Շլէզիըն) «մեր լեհ բարեկամներուն» կողմէ սիրալիր վերաբերմունքի առարկայ է:

Արդարեւ Հաուպտման իր հայրենի գաւառին այդ գիւղին մէջ, սեփական տան մէջ, մեռաւ լեհական գրաւման ատեն, 83 տարեկան, եւ շնորհիւ Սոկոլով անուն բարձրաստիճան խորհրդային զինուորականին իր մարմինը փոխադրուեցաւ իր կնոջ կողմէ 58 օր ճամբորդելով դէպի Հիթթենզէ ըսուած կղզին, Արեւելեան ծովուն (Պալթիկ ծով) վրայ, ուր վանքի մը գերեզմանոցին եղաւ իր հանգստարանը: Այս կղզիին վրայ յաճախ ամառներ անցուցած էր Հաուպտման: Տիկին Հաուպտման յաջողած է նաեւ ապատ եւ անվթար պահել ինը սնտուկի մէջ, ալիմինիոմ տուփերու մէջ պահուած ձեռագիրները եւ այսպէս կոչուած դիւանական գրութիւններ, որոնք 1945 Փետրուարի վերջ, Տոքթոր Հէննինկ անուն կէօպելսեան նախարարութեան պաշտօնատարին կողմէ Կայրից պալատը (120 քիլոմեթր հեռու Ռէյկէնապուրկ քաղաքէն) փոխադրուած էին, երբ Հաուպտման 13 Փետրուար 1945ին Տրէզտենի ռմբակոծութենէն, այնտեղ գտնուած ըլլալով, մազապուրծ ազատած, բայց հիւանդ պառկած էր հիւանդանոցին մէջ: Այժմ Տոքթոր Պէնվենութօ Հաուպտման, կրտսեր որդին, իր մօր մահէն ետք (1957ի սկիզբը) շարք մը դատական տեղափոխութիւններէ անցնելով այդ ինը սնտուկը ապահովապէս իր տրամադրութեան տակ ունի Զուիցերիոյ Թեսէն նահանգը՝ Ռոնքօ, (Ասկոնա) հին շէնքի մը մէջ, որ կը նայի Լակօ Մաճիօռէի վրայ եւ կը կոչուի Բազա սասօ ալ Փրաքօ ...: Պէնվենութօ տասնըհինգ տարիէ ի վեր հանգիստ չունի իր հօր այս թողօնին համար, որովհետեւ գանձ մըն է, որուն տէր են նաեւ իր երեք եղբայրները (Հաուպտմանի առաջին կնոջմէն) եւ ամբողջ գերման գրականագիտութիւնն ու հրատարակիչները ...: Այս վերջինները միլիոններու հաշիւ եւ շահ նկատի ունին, մասնաւորական եւ գրասէր հասարակութիւնը հետաքրքրութեամբ կ'ուզէ կարդալ Հաուպտմանի վերջին ստեղծագործութիւնները, վերջին հայեացքները գրական տեսակէտէ, այլ եւ հարազատ կենսագրութիւնը՝ իր զանազան եւ փոթորկոտ փուլերով, բայց Հաուպտմանի միւս երեք զաւակները իրենց նիւթական ժառանգի իրաւունքը կը պահանջեն Պէնվենութօյէն (բարի գալուստէն) որ կտակին մէջ նախատեսուած 12ուկէս տոկոսն անգամ զլացած է կամ չարաշահած է, ըստ իրենց:

Մեծանուն գրողը 23 տարեկանին ամուսնացած էր Մարի Թիննեմանի հետ, 1885ին, որ երրորդն էր այն երեք քոյրերէն, որոնց երկուքին հետ Հաուպտմանի Կէօրկ եւ Կարլ եղբայրները մէկիկ-մէկիկ ամուսնացած էին: Հաուպտման 19 տարի ամուսնական այս կապէն երեք մանչ զաւակ ունեցած էր, Իվօ, Կլաուս եւ Եքարտ: Բաժնուելով կնոջմէն վերամուսնացաւ Մարկարէթէ Մարշալքի հետ, որ ջութակահարուհի էր եւ որուն հետ 4 տարեկան Պէնվենութօն ունէր արդէն՝ երբ ամուսնանալով օրինական զաւակ արձանագրել տուաւ զայն: Հաուպտման սիրահարութիւն ունեցած է նաեւ Իտա Օրլոֆ դերասանուհիին հետ՝ իրմէ 27 տարի երիտասարդ... Եւ առոր որդին Զաթթեօ, կը պատրաստէ հրատարակութեան տալ Հաուպտմանի նամակները, որոնք ուղղուած էին իր մօր, Իտա Օրլոֆի: Հաուպտման իր կտակին համար 1934ին իսկ Վայմար դրկած էր փաստաբան Տոքթոր Վալֆէր Ռոթը, այնտեղ ուսումնասիրելու նպատակով թէ՝ ինչպէս կարելի եղած էր կանոնաւոր գործադրուիլ Կէօթէի գրական թողօնին վերծանումը: Այսպէս կարգադրած է, որ իր գործերը հրատարակուին ամբողջական երկերու շարքով մը եւ արժանաւորապէս ուսումնասիրուին: Իսկ իր նիւթական ժառանգութիւնը, ստացուելիք տասանորդներով միասին, բաժնած է յիսուն առ հարիւր կնոջը եւ իր չորս զաւակներուն՝ 12.5 առ հարիւր ամէն մէկին: Առաջին կինը Մարի մեռած է 1914ին, բայց անոր երեք զաւակները, որ հիմա 70 – 76 տարեկան մարդիկ են, Մարկարէթէի եւ Պէնվէնութօյի կողմէ մեկուսացման ենթարկուած են: Հաուպտման, որ Նոպելեան մրցանակը ստացած էր 1912ին, տիրացած էր բաւական դրամի նաեւ իր թատերգութեանց տասանորդներէն, եւ իր հարստութեան մէկ մասը ապահոված էր Հոլանտայի եւ Զուիցերիոյ մէջ զետեղելով: Զայն վերստին Գերմանիա բերելու պարտաւորութենէն կրցած էր ազատ մնալ այն պատճառով, որ իր Եքարտ որդին վրայ դրած էր իր օտար երկրի հպատակութիւնը, երբ ան կը գտնուէր Հոլանտայի մէջ, իբր անօրէն գերմանական «Ընդհանուր Ելեկտրական Ընկերակցութեան»:

Հաուպտմանի հարիւրամեակին առթիւ Պէնվենութօ հաւանութեամբ բացուած է վերջապէս իր հօր դիւանը եւ սկսած է բանակցութիւնները, որպէսզի հրատարակուին: Պերլինի Արեւմտեան համալսարանի գրականութեան ուսուցչապետ Հանս Եկոն, որ միջին ալ ծանօթ կարող գրական ուսումնասիրող մըն է, 46 տարեկան, տեսած է վերջապէս ամբողջ գրական թողօնը Զուիցերիոյ մէջ: Ընդհանուր հաւանութեամբ հետզհետէ պիտի հրատարակէ կարեւոր գործերը ամփոփելով տասը հատորներու մէջ, որոնց իւրաքանչիւրը 1200 էջ, մինչդեռ ամբողջին համար պէտք պիտի ըլլար տասնըհինգ հատոր, որ շատ սուղ եւ որուն չափով նաեւ անհետաքրքիր կրնար ըլլալ: Կ. Հաուպտմանի այնքան բեղմնաւոր արտադրութիւնը, մինչեւ հիմա ծանօթ 22 թատերգութիւններ եւ աւելի քան յիսուն պատմուածքներ, որոնց վրայ կ'աւելնան չհրատարակուած վիպակներ մեքենագրուած հարիւր հազարաւոր էջերը, կը բացատրուի անով որ Հաուպտման միշտ աշխատած է գրագիրներով, ինչպէս Կէօթէ: Փրոֆ Հանս կը տեղեկացնէ որ պիտի կրնայ ապահովել Բեհլ Ֆոկթ եւ ուրիշ անձնաւորութիւններու գործակցութիւնը որոնք միշտ մօտէն ծանօթ եղած են Հաուպտմանի յօրինմանց զանազան փուլերուն եւ սակայն խորշած են Պէնվէնութօյի վարմունքէն եւ կը վկայեն թէ Պէնվէնութօ չփացած տղան է իր մօր, որ անխնայ դրամ ծախսել տուած է հօրը, նոյնիսկ երբեմն հինգ հազար ոսկի մարք ամսական, ապրելով առաջնակարգ պանդոկներու մէջ, եւ ցարդ ամուսնացած է երեք անգամ այս 61 տարեկան 62ուկէս առ հարիւր տոկոսով ժառանգորդը Հաուպտմանի:

×

Կերհարտ Հաուպտման գերման բնապաշտական գրականութեան ամէնէն անուանի եւ բազմավաստակ ներկայացուցիչն է:

Նախորդ դարու ութսունական թուականներուն Գերմանիա կազմած էր, Պիսմարքի յաջողութիւններուն հետեւանքով, ազգային միացեալ պետութիւն մը: Հսկայական քայլերով կը յառաջդիմէր ճարտարարուեստը: Դրամատիրութիւնը կը զօրանար եւ գիւղացիութիւնը կը դիմէր դէպի ճարտարարուեստի կեդրոնական քաղաքները: Ընկերային կեանքի հակադիր զարգացումը կ'ազդէր նաեւ գրականութեան եւ արուեստի վրայ: Բոլոր արժէքներու արժէփոխումը տեղի կ'ունենար արագօրէն՝ քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային մարզերուն մէջ: Ուրեմն գրականութիւնը չէր կրնար անմասնակից մնալ այս փոխակերպութեանց, եթէ խոկալով մէկ մասնիկն ըլլալու կոչուած էր գերման ազգի ամբողջականութեան եւ անոր իմացական կազմին:

Դասական եւ վիպապաշտական գրականութիւնը վերածուած էր զարդարանքի մը, երբ տեղ գտած էր այլեւս իրատեսութիւն մը, որ, նիւթապաշտական փիլիսոփայութեամբ զինուած, պայքարի կը մտնէր այսպէս կոչուած «գերմանական գաղափարապաշտութեան» դէմ: Գրական արուեստի նոր ուղղութիւնը կը հանդիսանար բնապաշտութիւնը, որ կ'ուզէր ներկայացնել իրականութիւնը ինչպէս որ է, իրական առօրեայ կեանքը՝ իր ամբողջ թշուառութեամբ եւ ընկերային զանազան երեւոյթներով: Ոչ անհատ հերոսի կամ փարիշի փառաբանութիւն, ոչ հին բարոյական ըմբռնելու գովք, ոչ նոյնիսկ խմբական կամ դասակարգային շահախնդրութիւններ եւ ոչ պատմական մեծ եղելութիւններ տուն կուտայ բնապաշտներուն, այլ խորունկ անձկութիւն մը դէպի ճշմարտութիւնը, կարեկցութիւն մը դէպի գործաւորական դասը մտած զանգուածը, դէպի թշուառները, լքուածներն ու սարկացած ճնշուածները: Բնապաշտ բանաստեղծը խորապէս զգայնութիւն մը կը յայտնաբերէր այդ անիրաւեալներուն կեանքին մէջ յառաջացած հոգեկան անցքերուն, ինչպէս կը գտնենք արտայայտուած նաեւ մեր Դանիէլ Վարուժանի «Բանուորուհին» մասին կարեկցական բանաստեղծութեան մէջ՝ իբր տիպար, որ կը վերջանայ «ու գործատուն ալ չերթաս» բառերով: Նոյն Շուշանիկ Կուրղինեանի «Բանուորները» մէջ նկատելի է բացայայտ, երբ աւելի ուժեղ կերպով պայքարի խօսքը կը հնչեցնէ՝ «Այդ մենք ենք գալիս»ով: Գերմանական բանաստեղծութեան մէջ հրապարակ եկան ուրեմն, ութսունական թուականներուն, «արդիականները», որոնք նոյնիսկ քնարական բանաստեղծութիւնը, նիւթի եւ ոճի տեսակէտով, միանգամայն յեղաշրջել ուզեցին, մանաւանդ Առնօ Հոլց եւ Յով. Շլաֆ, այլեւ Հերման Քոնռատի, Կասպար Շթիլլըր, Պէօլշ, Վիլլէ, Մաքայ, Մաքս Կրեդցէր եւ ամէնէն առաջ Հայնրիխ եւ Յուլիոս Հարթ եղբայրները, որոնք Կարլ Պլայ Պարոյի քննադատական վերլուծումներուն յառաջմղիչներն էին՝ բնապաշտական գրականութեան շնորհիւ վերանորոգելու համար գերմանական ընկերային կեանքը:

Այս նորերը, 25 – 30 տարեկան իբր նոր «գրոհ եւ խուժում»ի նուիրեալները կազմած էին Պերլինի մօտիկ Ֆրիտրիխհակին (քաղաքէն կէս ժամ հեռու ելեկտրական կառախումբով) արուարձանին մէջ իրենց «գրական շրջանակը» «Տուրխ» անունով, որ կը նշանակէ «ընդմէջ» կամ «միջոց», եւ շուտով ըղձային կարեւորութիւնը թատրոնին, անոր միջոցով հասնելու համար հանրութեան: Կայսերական ոստիկանութիւնը գրաքննական արգելք դրած էր ամէն ընկերապաշտական ներկայացման դէմ, հետեւաբար կազմակերպած էին «Ազատ Բեմ»(*) անուն թատեր. ընկերակցութիւնը, որուն անդամներուն համար կրնային ներկայացումներ տալ եւ զերծ մնալ գրաքննական արգելքէն: Ազատ բեմի հիմնարկութեան տարին իսկ, 1889ին, Առնօ Հոլց եւ Յով. Շլաֆ միասնաբար գրեցին «Պապա Համլէթ» եւ «Ընտանիք Սելիքէ»: Ահա այս երկու առաջամարտիկներուն դրդումով Կերհարտ Հաուպտման եկաւ միացաւ գրական այս խմբակին եւ նոյն տարին իսկ գրեց իր առաջին թատերգութիւնը, որ կը կոչուի «Արեւածագէն առաջ»:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

(*) Այժմ «Ժողովրդական ազատ բեմ» ընկերակցութիւնը արեւմտեան Պերլինի մէջ ունի 113.000 անդամ, ամէն անդամ կրնայ տարուան թատերական եղանակին հինգ ներկայացում տեսնել երեք մարքով:

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Հազարխան խաթուն անմիջապէս աւելի պակաս քառասուն ոսկին հաշուեց ամուսնուն, որ յափշտակելով փողը, ափի մէջ կշռելու պէս մի շարժում արաւ եւ, յանկարծ, ամբողջ փողը շպրտեց օդի մէջ եւ բղաւեց:

— Ես իմ ձեռքովս կուտամ, քանի ոսկու տեղ՝ քառասուն ոսկի կուտամ, առ ու գնա'...:

Ներկաները ահաբեկուեցին:

Կիւրեղ աղան խօսում էր ինչ որ դէմը կեցած մի կենդանի մարդու հետ, որին, ի հարկէ, ոչ ոք չէր տեսնում:

— Աւետիս էֆէնտի քովս եկո, խնդրեց Կիւրեղ աղան:

Աւետիս էֆէնտի մօտեցաւ եւ նստաւ Կիւրեղ աղայի անկողնի պռնկին:

— Աւետիս էֆէնտի, սկսեց Կիւրեղ աղան, էջելս մօտեցեր է, տի մեռնիմ, աս գիշեր չեմ հաներ. ինչ որ ըրեր եմ, ես պատմեմ, դուն լսէ, պելքի ըսելով մեղքերս թեթեւնան:

— Երբ որ պապս մեռաւ, վերսկսեց Կիւրեղ աղան, միրասը բաժնեցինք, Հաջի Քորոյիս քառասուն երկու ոսկի ընկաւ. էգ փարան, չխտակը չաւի: Ըսէ ինչո՞ւ:

— Ինչո՞ւ, Կիւրեղ աղա:

— Էֆէնտիմ, պապս Հաջի Քորոյիս մաանի էր տուել, Մահմուտի էր տուեր, ի՞նչ գիտեմ, շատ բաներ էր տուել, բսի քի՝ էգ առածներդ բեր, միրասին մէջ խառնինք, ընդպէս բաժնենք:

Էս աղջիկը քի՝ չէ, չէ ու չէ, էս ըլ խնատ ընկայ, էղպէս մնաց, նէ ինքն ուզեց վերջը, նէ ես ըլ տուի: Հիմա էկեր է քի՝ տուր, չտուի: Անիծեց... անիծեց... ամա ինչպէս անիծեց...

Կիւրեղ աղայի աչքերը նորից սարսափի զգեցան անէծքի յիշողութիւնից, նրա ականջին պարզ, որոշակի հնչեց պառաւի ձայնը — «Ծակծկուիս ու անանկ տախտակին վրայ ելլես»:

— Ճիտակն ըսիմ, Կիւրեղ աղա, համարձակուեց Աւետիս էֆէնտի — ինչ որ պապդ իր ողջութեան աղջկան տուեր էր, միրասին մէջ չի մտնի:

— Ճիտակ ես, ատոր համար է, որ հիմա կը վառիմ...

Ապա Կիւրեղ աղան շարունակեց պատմել իր արածները խորագոյն անկեղծութեամբ — կողոպտել էր ամէն տեսակի մարդկանց, անխղճօրէն, առանց մի վայրկեան իրեն հաշիւ տալու, պլոկել էր որբերի, այրիների, ծերունիների, չէր պատահել մի մշակ, որի հախը կերած չլինէր:

Ինչքան պատմում էր, կարծես այնքան թեթեւանում էր. ուստի սկսեց աւելի մանրամասնութեամբ պատմել:

Հազարխան խաթունին դուր չեկաւ ամուսնու անկեղծութիւնը:

— Հերիք է պատմես, ասաց նա, սիրտդ աղէկ չէ:

Կիւրեղ աղան զայրացկոտ աչքերը մանածեց կնոջ վրայ:

— Թող պատմէ, Հազարխան խաթուն, փերահլանմիշ կ'ըլլի, միջամտեց Աւետիս էֆ.:

— Բերանդ պագնիմ, ճիտակ է, փերահլանմիշ կ'ըլլիմ, դարձաւ Կիւրեղ աղան Աւետիս էֆէնտիին եւ շարունակեց, պատուական դրացիս ըսեմ՝ Արզալը կար կը յիշե՞ս, Կուզին տղան:

— Հա, ի՞նչպէս չէ աղէկ կը յիշեմ:

— Էգ սարսախը երբ որ մեռաւ՝ խանութիս մէջ տերի թողուցեր էր, ծախեցի, ութ ոսկի բռնեց. ալ եթիմին չըտուի:

Երբ Կիւրեղ աղան եթիմի խօսքն արաւ՝ Աւետիս էֆէնտի սկսեց վատ ըզգալ:

— Եթիմը չէր գիտեր թէ իմ քովս տերի կայ, քանի անգամ որոշեցի տամ, սատանան ձեռքս բռնեց...

Աւետիս էֆէնտին ջուր ուզեց, բռնեց ճակատը, կարծես տաքութիւն ունէր:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(9 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

ՀԱՍԿ, պաշտօնական ամսագիր Կաթողիկոսութեան Հայոց Կիլիկիոյ: Կրօնական, կրթական, գրական եւ բանասիրական թիւ 9–10 Սեպտեմբեր – Հոկտեմբեր, 1962:

ԱՅՑ ՄԸ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻՆ

ԽՄԲ.— Գուրգէն Մ. Ալէմշահի մահուան 15ամեակին (14 Դեկտեմբեր 1947) առթիւ, էջ մը իր «Յուշատետրէն» որ կ'ոգեկոչէ նաեւ անմահն Կոմիտասի միշտ վառ եւ իր կեանքի վերջին տարիներու յուզիչ յիշատակը :

Այս էջը հրատարակած է «Յառաջ», 1935 Հոկտեմբեր 27ին, Կոմիտասի մահուան նուիրուած իր բացառիկ թիւին մէջ: Քանի մը օր առաջ, Հոկտեմբեր 21ի արեւածագին, Գուրգէն Մ. Ալէմշահ գացած էր Վիլժիւիֆի հիւանդանոցը՝ վերջին անգամ համբուրելու Վարդապետը, իր մահուան անկողինին վրայ: Եւ այդ օրը, այդ յուզումի ժամուն, Գ. Մ. Ալէմշահ ապահովեց գործադրութիւնը վարդապետին միակ մահադիմակին, որ այժմ ցուցադրուած է Ս. Ղազարի թանգարանը :

26 Մարտ, 1933.— Այսօր, ժամը 3ին, Գերպիւլեան երկու քոյրերուն եւ Աստղիկին հետ վարդապետին այցելութեան գացինք: Վերջին պահուն Պ. Շահմուրատեանն ալ մեզի միացաւ իր կնոջ հետ:

Հիւանդներու այցելութեան ժամը արդէն անցած էր երբ հասանք Վիլժիւիֆ եւ երկար բանակցութիւններէ վերջ միայն կարելի եղաւ վարդապետը տեսնելու արտօնութիւն ստանալ :

Հիւանդանոցի տնօրէնը համոզելու համար, հարկ եղաւ Շահմուրատեանը ներկայացնել իբրեւ վարդապետին մտերիմներէն մին, որ նոյն օրն իսկ հասած էր Ամերիկայէն եւ քանի մը ժամ վերջ պիտի մեկնէր կրկին արտասահման:

Վերջապէս մեզ առաջնորդեցին վարդապետին գտնուած շէնքը: Մտանք հիւանդոց, եւ հիւանդապահ մը գնաց վարդապետին իմացնելու, որ հիւրեր եկած էին իրեն :

Շահմուրատեան, որ տարիներէ ի վեր չէր տեսած զինքը, սկսաւ մտահոգութեան նշաններ ցոյց տալ :

— Ալէմշահ, ըսաւ, իմացայ որ վերջերս վարդապետը իր հին բարեկամները լաւ չճանչնար, աւելի լաւ է չերեւամ եւ դուրսը սպասեմ: Եթէ տրամադրութիւնը լաւ ըլլայ, կանչէ եւ կուգամ :

Խօսքը դեռ չէր աւարտած, երբ վարդապետը վրայ հասաւ եւ էն առաջ Շահմուրատեանը տեսնելով ուրախութեամբ մօտեցաւ իրեն եւ «Արմէն, այս դո՞ւ ես, ո՞ւր էիր այսքան ատեն» ըսելով գրկեց զինքը եւ զարմանալի յիշողութեամբ մը լուրեր ըսեց, անուններ տուաւ: Յետոյ, կարգաւ բոլորս ալ համբուրեցինք եւ սեղանի մը շուրջ նստանք միասին :

Վարդապետը՝ իրեն ուղղած մեր հարցումներուն կը պատասխանէր երբեմն խիստ բանաւոր կերպով, բայց յաճախ մեզի համար բոլորովին անհասկնալի լեզուով մը, զոր մենք կատարելապէս հասկնալ կը ձեւացնէինք :

Առանց ընդմիջելու՝ երկար մաքի բրինք եւ ի վերջոյ խօսակցութեան նիւթը փոխելու համար հարցուցինք կատակով. « Վարդապե՛տ, Շահմուրատեանը քանի՞ տարեկան կ'ըլլայ, ինք կը պնդէ որ դեռ 45 չկայ»: Խնդալով՝ «Բիչ էլ կենայ, կ'ասի թէ դեռ չէ ծնուել» ըսաւ եւ շարունակեց կատակել : Յետոյ սկսաւ մեզի հայրական խրատներ տալ. «Դուք բարի պէտք էք, երեւնիդ որ այսպէս բարի ըլլայ, ձեր տուներուն մէջ միութիւն կ'ըլլայ, ապա թէ ոչ ընտանիքը կը քայքայուի » :

— Վարդապետ, հարցուցի, ի՞նչպէս կ'անցընէք ձեր ժամանակը, կը կարդա՞ք, կը գրէ՞ք, կը շարունակէ՞ք ձեր թանկագին աշխատանքը :

— Ոչ, որքան ատեն որ հոս մնամ, կինս, պաւակներս չտեսնեմ ու նորէն տուն տեղ չըլլամ, չեմ կրնար աշխատիլ: Հոս դեռ շատ գործ ունիմ, շատ զինուորներ կան, բոլորը խեղճ են, ես բոլորին վրայ պէտք է հսկեմ: Աշխատանքը ծանր է, շատ դժուար է, շատ: Դուք որ եկաք, նոր էի աւարտեր, բայց դուք քիչ մը ուշ եկաք, ես կանուխ վերջացուցի եւ այդպէս լաւ եղաւ, կրցանք տեսնուիլ :

— Ուրեմն արդէն չըլլանք ձեր գործերուն, վարդապետ, հիմա երթանք նորէն կուգանք: Եթէ գրաւած չըլլաք, դարձեալ այսպէս կը տեսնուինք:

Վարդապետը մեզի ընկերացաւ մինչեւ պարտէզ: Շահմուրատեանն ու ես կրկին ու կրկին համբուրուեցանք հետը եւ օրիորդները նորէն աջը համբուրեցին : Վարդապետը յանձնարարեց իրենց որ իր կողմէ բարեւ տանին «քերթէնքէյէներուն »:

Երբ հեռացանք մեր ախտավայրէն, բոլորիս աչքերը խոնաւ էին:

Քսան տարիէ ի վեր չէի տեսած վարդապետը ...

ԳՈՒՐԳԷՆ Մ. ԱԼԷՄՇԱՀ

ՇԱՐԺԱՆԿԱՐ

ԺԱՊԱՒԷՆՆԵՐՈՒ ԱՇԽԱՐՀԷՆ

Հետաքրքրական է գիտնալ թէ ինչպէս կը պատրաստուի ժապաւէն մը : Տրամաբանական ճամբով՝ դրամով: Բայց եթէ նկատի առնենք որ շարժանկարը չի նմանիր ինքնաշարժի կամ ուտեստեղէնի ճարտարարուեստներուն, ստիպուած կ'ըլլանք ընդունելու որ անոր արտադրութեան միջոցներն ալ ինքնուրոյն կրնան ըլլալ: Այսուհանդերձ զգացումով չէ որ ժապաւէն կը պատրաստուի, այլ միլիոններով կամ միլիառներով : Բայց ի՞նչպէս գտնել այդ գումարները, ճիշդ է որ դրամատուներուն իմաստն ու գործն է դրամ հայթայթել ճարտարարուեստին, իրենց իսկ շահը ապահովելու հեռանկարով: Այդ պատճառաւ ալ անոնք չեն վարանիր աներեւակայելի գումարներ յատկացնել այս կամ այն գործին, ուրկէ կ'ակնկալեն համեմատական շահեր : Երբ դրամատունը հարիւր միլիոն կը յատկացնէ տան մը շինութեան գործին, կանխաւ ապահովուած է ոչ միայն իր դրամագլուխը վերադարձնելու, այլ նաեւ կոկիկ շահ մը կ'իրագործէ: Որովհետեւ այդ մարզին մէջ (շինարարութիւն) պահանջը աւելի մեծ է քան արտադրութիւնը: Բայց երբ հարցը շարժանկարին կուգայ, կարելի չէ ըսել հաստատ կերպով որ պահանջը հրամայական է: Արդ, երբ ժապաւէնը արտադրողը (փրոտիւքթէօր) դրամատուն կը դիմէ, պարզ է որ դիւրութեամբ դրամ չի ստանար, որովհետեւ իր արտադրած ապրանքին սպառման համար որեւէ վաւերական տուեալ չի կրնար ներկայացնել: Օրինակի համար, չի կրնար ըսել որ պատրաստելիք ժապաւէնը մեծ ընդունելութիւն պիտի գտնէ ժողովուրդին մօտ: Փաստը ցոյց կուտայ, որ ամէն անգամ երբ ժապաւէն մը հրապարակ կուգայ կարելի չէ նախատեսել անոր յաջողութիւնը կամ ձախողութիւնը:

Ուստի վտանգաւոր ձեռնարկ մըն է ժապաւէնի մը պատրաստութեան համար ահագին գումարներ յատկացնելը երբ անոր շահաբերութիւնը աւելի քան թէական է: Կ'ըսեն թէ Ժան Րընուար Ֆրանսացի տաղանդաւոր բեմադիրը եւ զաւակը աշխարհահռչակ նկարիչին, տարիներով իր թեւին տակ պահպանած է «Լա Կրանտ Իլլիւզիոն» ժապաւէնին բնագիրը մինչեւ որ գտած է պէտք եղած գումարը զայն ժապաւէնի վերածելու: Այդ գործը ոչ միայն վաճառականական յաջող արդիւնք մը տուաւ այլ եւ արուեստի կոթող մը: Անոնք որ չէին հաւատար այդ զոյգ յաջողութեանց, հարկաւ զղջացին, բայց երբ մեր կարգին կը մտածենք որ այդպիսի գործ մը կրնար ընաւ ծնունդ չառնել, եթէ չգտնուէր յանդուգն մեկենաս մը, ենթադրութիւններու ճամբով կուգանք այն եզրակացութեան, որ թէ անցեալին եւ թէ ապագային, եղած են ու պիտի ըլլան արուեստի հոյակապ գործեր որոնք հրապարակ ելլելու բախտը չեն ունեցած եւ կամ ալ, պիտի չունենան: Պատահած է նաեւ որ արտադրիչ մը համոզուած ըլլայ որ իր պատրաստած ժապաւէնը նիւթական մեծ յաջողութիւն պիտի գտնէ, բայց պատահած է հակառակը որու հետեւանք, սնանկութիւններու շարան մը :

Թէեւ այս է իրողութիւնը, այնուհանդերձ Ֆրանսայի մէջ տարին մօտաւորապէս 110 երկար–ժապաւէններ կը պատրաստուին, որոնց իւրաքանչիւրին միջին գինը կը հասնի 120 միլիոն հին ֆրանքի: Այդ ժապաւէններուն հազիւ կէսը իր բացը կը գոցէ, իսկ մէկ մասն ալ այդ բախտրն ալ չունենար, հազուագիւտ պարագաներու ժապաւէնը շահ կը բերէ. եւ բացառիկ պարագաներուն ալ՝ մեծ շահ:

Այս վերջին պարագային շահը սահման չունի եւ կը հասնի գլխիչ համեմատութիւններու: Ահա այդ մեծ շահին ակնկալութիւնն է որ կը մղէ բոլոր արտադրիչները նոր գործերու պատրաստութեան, յուսալով հնդոտանի ոչխարի մը յայտնութեան :

Այսպէս ուրեմն, ամէն անգամ որ գրող մը կամ բեմադիր մը կը ներկայանայ արտադրիչի մը, իր պայուսակին մէջ ունի անպայման հնդոտակի ոչխարի մը կաղապարը: Բայց փաստը ցոյց տուած է, որ կաղապարէն պաստառին վրայ անցած ժամանակ՝ շատ մը ոչխարներ ոսկերնին կորսնցնելէ զատ գլուխնին ալ վրայ տուած են :

Այս առաջադրութեանց հիման վրայ կարելի է ըսել թէ այս ճարտարարուեստը հսկայական բախտախաղ մըն է եւ այդ իսկ պատճառաւ առինքնող: Բախտախաղին բոլոր ստորոգելիները ունի ան: Այդ պատճառաւ իսկ արտադրիչը պէտք է յանդուգն ըլլայ եւ մասնաւորաբար շրջահայեաց եւ հոգեբան: Ան պէտք է տեղեակ ըլլայ հասարակութեան օրուան ճաշակին եւ բաղձանքներուն: Ինչ կը փափաքի ժողովուրդը տարուան որոշ եղանակին. սիրո՞յ ժապաւէն մը «Ա լա Րոմէօ – է – Ժիւլիէթ» թէ սիրոյ պատմութիւն մը՝ «Նոր հասանքին» յատուկ աղ ու պղպեղով համեմուած. հոգեբանական տրա՞մ մը, թէ թեթեւ կատակերգութիւն մը: Տասնեակներով գրողներ իր քովը կ'երթան եւ ամէն մէկը, բնականաբար, իր ապրանքը առաջ կը քշէ : Արտադրիչը իր ընտրութիւնը կը կատարէ : Նիւթը գտնելէ վերջ պէտք է փնտռել անոր համապատասխան դերակատարներ : Եւ երբ անոնք ալ կը գտնուին, արտադրիչը կը դիմէ դրամատուն: Եթէ առաջարկած ծրագիրը հմայիչ ըլլայ պէտք եղածը կը տնօրինուի եւ ժապաւէնը իրականութիւն կը դառնայ: Միլիոններ կը ծախսուին ոսկէզօծ կոյս ժապաւէնին վրայ պատկերներ տպելու բայց եւ այնպէս մինչեւ ժապաւէնին հրապարակ ելլելը, մեծ հարցական մը իր ստուերը կը պտըտցնէ անոր վրայ.— յաջո՞ղ պիտի ըլլայ թէ ոչ. անոր պատասխանը կրնայ տալ միմիայն հասարակութիւնը : Մինչ այդ արտադրիչը կը նմանի այն խաղացողին որ իր աչքերը սեւեռած բախտախաղին գնդիկին, շունչը պահ դրած կը սպասէ արդիւնքին:

ԱՐԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՍԹԸՆԷՆ կը հաղորդեն «Յուսաբեր»ի թէ ընկեր Սիմոն Վրացեանի աչքի գործողութիւնը յաջողութեամբ պսակուած է եւ աւելի քան երկու շաբաթ է ընկեր Վրացեան հիւանդանոցէն ելած է ու կը հանգստանայ: Ըստ բժիշկներու կարծիքին, ներկայիս քիչ մը աղօտ, տեսողութիւնը օրէ օր պիտի բարելաւուի :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ 36 Հայեր Ամերիկա ներգաղթած են, ԱՆՁԱՅԻ կարգադրութեամբ :

ՀԷԼԻՈՊՈԼՍԻ (Գահիրէ) Յուսաբեր ակումբին մէջ գեղարուեստական յաջող երեկոյթ մը տեղի ունեցած է: Օրուան նախագահը եղած է ընկեր Լեւոն Յովհաննէսեան, որ յատկապէս յարգել տուած է Գուրգէն Մխիթարեանի եւ Արամ Սահակեանի թարմ յիշատակները: Խօսած են Պերճ Գարապաճեան եւ Պերճ Մարգեան ու մասնաւորաբար ծանրացած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան 72րդ տարեդարձին վրայ: Գործադրուած է գեղարուեստական ընտիր յայտագիր մը:

ԵԸԼՏԸՁԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Այս պահուն սենեկապետ մը ներկայացաւ եւ Թահսին փաշային մօտենալով.

— Վեհափառը կ'ուզէ ըսաւ անոր :

Գարա Թահսին վեր ցատկեց ու սենեկապետին հետ Հիւնքեարին քով գնաց.

Ապշահար, արձանի մը պէս կեցած մնաց դուռին առջեւ :

Ապտիւլ Համիտ, հագուած, հանդարտաքայլ, ման կուգար դահլիճին մէջ :

Ե՞րբ արթնցաւ, ե՞րբ հագուեցաւ, կ'ըսէր Թահսին ինքնիրեն, կը զարմանար ու կը յիշէր Իզզէթ Ապիտի հետ իր քիչ առաջուան խօսակցութիւնը :

— Թահսին փաշա, հարցուց Ապտիւլ Համիտ, յանկարծ կանգ առած՝ դահլիճին մէջտեղը, ի՞նչ լուր քօմիթաճիներէն :

— Ո՞ր կոմիտէներէն, Վեհափա՞ռ, պատասխանեց առաջին քարտուղարը շուարուն դէմքով մը:

— Չէ՞ք գիտեր դուք, կշտամբեց Հիւնքեարը, ինծի՞ կը հարցնէք, մոռցա՞ք անունը, ի՞նչ կը կոչուէր, Դրօշակ էր, Դաշնակցութիւն էր, ինչ էր:

— Այո, Վեհափառ տէր, յարեց Թահսին, դարձեալ կատղեր են .

— Ի՞նչ է, ի՞նչ կայ, հարցուց տենդոտօրէն Ապտիւլ Համիտ, պարզ խօսեցէք, նոր բան մը կա՞յ, ըսէք .

— Այո, Վեհափառ, կմկմաց Թահսին, Իզզէթ պէյը բաներ մը կը պատմէր :

— Ի՞նչ ...

— Նոր խլրտումներ, վեհափառ, շարունակեց Թահսին, ինք աւելի լաւ գիտէ .

Առաջին քարտուղարը կը խուսափէր վրդովիչ լուրեր հաղորդելէ Սուլթանին, որմէ յաճախ ծեծ կերած էր, ամենաչնչին պատճառով մը. խրատուած, ծանրակշիռ լուրերը հաղորդելու հոգը յանձնած էր երկրորդին :

— Ո՞ւր է ինքը, հարցուց Հիւնքեարը, պալատը չէ .

— Այո, Վեհափառ, քարտուղարութեան դիւանը գացած է, պատասխանեց Գարա Թահսին .

— Ի՞նչ կ'ընէ ...

— Վեհափառ, պատասխանեց առաջին քարտուղարը, նոր հեռագիրներ հասան, զանոնք աչքէ կ'անցընէ ու կը շարակարգէ, մատուցանելու համար ձեր վեհափառութեան :

— Արիֆ պէյ, գոռաց Համիտ, դահլիճին դուռը կեցող սենեկապետին, ըսէք Իզզէթ պէյին, թող շուտով գայ քովս, հեռագիրներն ալ չմոռնայ ...:

Յետոյ, անցաւ նստաւ բազմոցի մը վրայ, եւ դառնալով իր առաջին քարտուղարին.

— Թահսին փաշա, ըսաւ, այս հիւանդութիւնը գլխս պիտի տանի :

— Քաւ լիցի, Վեհափառ, բողոքեց Թահսին կեղծաւոր շարժուձեւով մը, ձեր ամենասուրբ անձին քաջառողջութեան եւ յաւերժական փառքին համար կ'աղօթեն միլիոններու բերաններ :

— Ճիշդ է, բերաններ, կրկնեց Ապտիւլ Համիտ, ցաւագին շեշտով մը, բերանները միայն կ'աղօթեն, շրթունքները միայն կ'երերան, իսկ սիրտե՞րը ...

— Վեհափառ ...

— Օձեր ու կարիճներ են, շարունակեց Համիտ, կը խայթեն ուղեղս ու կը թունաւորեն կեանքս, աս ի՞նչ է, ասիկա իշխանութի՞ւն է թէ գերութիւն ...:

Նոյն պահուն ներս մտաւ Իզզէթ Ապիտ, Համիտի աչքին լոյսը.

— Իզզէթ պէյ, ըսաւ Համիտ ընտանի շեշտով մը, բերէք նայինք ինչ կայ նոր .

— Անհեթեթ յայտնութիւն մը, Վեհափառ, սոսկալի, սարսափելի :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(7 Շար.)

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Զիերը իրենց բնական մեծութեամբ չեն տեսներ իրերը, այլ՝ շատ աւելի մեծ : Օրինակի համար, մարդը կը տեսնեն չորս մեթր հասակով հսկայ մը եւ այդ է պատճառը որ կը հպատակին անոր կամքին :

×

Երկիրը միւս մոլորակներէն բաժնող հեռաւորութիւնը՝ ոչինչ է այն հեռաւորութեան մօտ՝ որ արեւը կը բաժնէ միւս արեւներէն, այսինքն աստղերէն :

ՇԱԻԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
ՕԾՄԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս Կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Եկեղեցւոյ օծման Ե. տարեդարձը կը տօնուի հանդիսաւոր կերպով: Այս առթիւ Կաթ. պատուիրակ եւ Փարիզի առաջնորդ Սերովբէ Արք. Մանուկեան հրաւիրուած է պատարագելու եւ քարոզելու: Երգեցողութիւնները պիտի կատարուին բաղմաձայն, Մայր Եկեղեցւոյ երգիչներուն մասնակցութեամբ եւ Երաժշտապետ Պ. Նշան Սերգոյեանի ղեկավարութեամբ:

Յաւարտ Ս. պատարագի մասնաւոր հոգեհանգիստ, եկեղեցւոյ շինութեան ծախքերուն մասնակցող բոլոր նուիրատուներու՝ մասնաւորաբար եկեղեցւոյ կնքահայրերու ննջեցելոց համար:

Սկիզբ ժամերգութեան 8.30, Ս. պատարագ ժամը 10ին:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետին, որուն յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ մատուցուած պատարագէն ետք, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեց. շապիկներու շինութեան նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին: Եկեղեցասէր նուիրատուները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հասարակութիւնը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Ա) Թաղականութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցում: Բ) Նոր Թաղականութեան ընտրութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

Հ. Յ. Դ. ՌՈՒԲԷՆ ՈՒՍ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԱՍՈՒԼԻՍ

ԲԱԺԱԿ ՄԸ ԹԷՅԻ ՇՈՒՐՋ

Նիւթ՝ Հայկական երաժշտութեան զարգացումը:

ԿՈՄԻՏԱՍ, ԿԱՆԱՉԵԱՆ, ԱԼԷՄՇԱՀ,

կը խօսի՝ Կ. ԱՓՐԻԿԵԱՆ

Այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Րիւ Պլէօ, Փարիզ: Մէթրօ Քատէ:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. Առաքելեան եւ Մկր. Պօղոսեան:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Սենեակ մը անկախ կամ ընտանիքի մը քով, առանձին երիտասարդի մը համար որ պետական պաշտօնեայ է եւ միեւնոյնատեն ուսանող:

Գրել՝

J. ARAKELIAN

103, Bd. Brune, PARIS - 14°

ԳԻՆԵՁՕՆ - ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Քէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ԾՆՈՂԱՅ

Լիոնի Կրթ. Մարմինը, կը հրաւիրէ «Հայկազեան» վարժարան աշակերտ ունեցող եւ չունեցող բոլոր ծնողքները, ծնողական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ սրահը, այս Կիրակի ժամը 3ին: Այս առթիւ պիտի հաղորդուի կրթական եւ դպրոցի վերաբերեալ տրուած որոշումներն ու մշակուած ծրագիրները: Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Ազգ. Միութեան եւ Կրթ. Մարմնոյ կազմը:

Հ. Յ. Դ.

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Ներկայ կ'ըլլայ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը:

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վաճառօղ մը որ լաւ մեքենագրել գիտնայ (տաքթիլօ), փայլուն ապագայ ապահովուած է: Դիմել՝

Ets DARONIAN

115, Rue d'Aboukir

CEN. 20-86

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կառվարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝

«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում — Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլի կայարանը, Սարսէլի գերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ-Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

AU BEAU NOYER

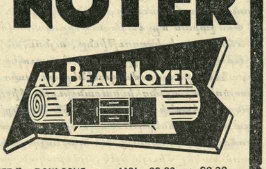
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS — 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre: Les Jupiter's

BAR **BUFFET** **JEUX**

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէս օրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծնունդի եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար:

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի:

Միութեանս անդամուհի Տիկինները շատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, սթիւտիօներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 15 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — SAMEDI 15 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9482 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5383

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԻՏՈՇԻ ԲԱԶԷՆ

Քրիստափոր Միքայէլեանի յիշատակը կ'ոգեկոչուի վաղը՝ Կիրակի՝ իր ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ, Հ. Յ. Դ. Փարիզի Քրիստափոր խումբին կողմէ, Հայ Մշակոյթի Տան մէջ :

Ծնած Գողթան գաւառի Վերին Ագուլիս աւանի բարեկեցիկ մէկ ընտանիքին մէջ 18 Հոկտեմբեր 1859ին, առաջնակարգ դեր մը պիտի վիճակէր հայրենասէր ու գաղափարապաշտ այս մեծ Հայուն՝ Հայոց պատմութեան բախտորոշ մէկ շրջանին :

Փոքր տարիքէն որբացած, Քրիստափոր երկրորդական ուսումը Թիֆլիսի ուսուցչական ճեմարանին մէջ աւարտելէ վերջ կը վերադառնայ իր ծննդավայրը, ուր կը պաշտօնավարէ իբրեւ ուսուցիչ՝ 1880 – 1884 : Այնուհետեւ կ'անցնի Մոսկուա՝ բարձրագոյն – ուսման հետեւելու համար : Այնտեղ շփման մէջ կը մտնէ ռուս յեղափոխական նարոդնիկներու հետ եւ իր կարգին կը տոգորուի յեղափոխական ընկերվարական գաղափարներով, ինչպէս ժամանակի յառաջդիմական ռուս ուսանողները, որոնք կը պայքարէին ցարական բռնակալութեան դէմ :

Նոյն գաղափարին կը ծառայէին Սիմոն Զաւարեան եւ Ռոստոմ Զօրեան, որոնք յետագային իրեն հետ պիտի կազմէին Հ. Յ. Դաշնակցութեան երրորդութիւնը :

Խօսելով իր մասին, Ա. Ահարոնեան կ'ըսէ .

«Այնպէս դժուար է պատկերացնել մի խոշոր մարդ, որ գործից աւելի հոգի է, մի տեսակ կախարդական ներշնչումի աղբիւր իր շրջապատի եւ իր հետեւորդների համար, որոնք նրա մէկ խօսքով, շըրթունքների, յօնքերի մէկ շարժումով պատրաստ են հուր ու ջուր նետուել, ու մահերէն ամենադաժանը թեւակոխել » :

Լէօ, որ խիստ քննադատութեան կ'ենթարկէ Հայ յեղափոխութիւնը, որոշ համակրանքով կ'արտայայտուի Քրիստափորի մասին .

«Սա՛ էր, որ դարձաւ Դաշնակցութեան դաստիարակը, հոգին ու ուղեղը, գործնական եւ գաղափարական առաջնորդը : ··· Յեղափոխութիւնը նրա համար մի հարազատ տարր էր, որով նա շնչում էր, որ բարձր էր բոլոր նկատումներից, իսկ տեռրորն այդ յեղափոխութեան հոգին էր : Եւ նա՝ իբրեւ յեղափոխական, ամէնից առաջ եւ ամէնից շուտ՝ զոհ գնաց իր պաշտամունքին, — տեռրորին» (*«Թրքահայ յեղափոխութեան գաղափարաբանութիւնը»*, Բ. հատոր, էջ 10) :

Հ. Յ. Դ. Ընդհանուր Ժողովը 1904ին Սոֆիայի մէջ որոշած էր ահաբեկել կարմիր սուլթանը : Քրիստափոր ինք ստանձնեց այդ վտանգաւոր ձեռնարկին գործադրութիւնը, հակառակ ընկերներու ընդդիմութեան :

Ինք անձամբ ուզեց պատրաստել ռումբը — Երլտըզի ռմբակն —, սահմանուած սպաննելու Ապտիւլ Համիտը իր որջին մէջ :

1905 Մարտ 20ին Սոֆիայի մօտ Վիտոշի լանջին կը փորձէր իր պատրաստած ռումբը, որուն պայթիւնին զոհ կ'երթային ինք եւ երիտասարդ յեղափոխական Վռամշապուհ Քէնտիրեան (Վաղարշակ) :

«Վիտոշի բազէն» հարթած էր ճամբան : Ընկերները առանց ընկրկումի շարունակեցին պատրաստութիւնները :

Քանի մը ամիս վերջ, 1905 Յուլիս 21ի Ուրբաթ օրը Սէլամլըքի արարողութեան աւարտումէն վերջ սուլթանը իր շքախումբով Համիտիյէ մզկիթէն պիտի ուղղուէր դէպի Երլտըզի պալատը, երբ ահռելի որոտումով պայթեցաւ Քրիստափորի յղացած դժոխային մեքենան, սպաննելով 26 եւ վիրաւորելով 58 հոգի :

Ապտիւլ Համիտ ազատեցաւ, սակայն սարսափած էր : Այս անգամ չհամարձակեցաւ Հայերը ջարդելու հրաման տալ, ինչպէս ըրած էր 1896 Օգոստոս 12/26ին՝ Պանք Օթոմանի գրաւման օրը :

Քրիստափոր չէր սահմանափակուեր զուտ գաղափարական – վարդապետական շրջագիծին մէջ : Գործնական միտք էր : Ու իբրեւ իսկական յեղափոխական կ'ուզէր անձամբ կատարել սուլթանին դէմ մահափորձը, իր իսկ պատրաստելիք ռումբով : Չէր ուզեր անսալ իր շրջապատի զգուշացումի խորհուրդներուն : Ու կ'իյնար պատնէշի վրայ :

Իր ցանած սերմերը ինկան պարարտ հողի վրայ :

Իր հիմնած կուսակցութիւնը տարիներու ընթացքին ուռճացաւ ու բարգաւաճեցաւ, իր շուրջ համախմբելով Հայութեան մտաւորական ընտրանին եւ անձնազոհ երիտասարդութիւնը :

Դաշնակցութեան գաղափարականը դիմակալեց բոլոր փոթորիկներուն, եօթանասուներկու տարիէ ի վեր, ու այսօր աւելի քան երբեք կենդանի է անիկա, անշիջելիօրէն դրոշմուած հայրենասէր բոլոր Հայերու հոգիին մէջ, սփիւռքէն մինչեւ հայրենիք :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՈՄՓԻՏՈՒ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ՏԸ ԿՈԼ ՈԽ ԿԸ ՊԱՀԷ ՄՈՆԵՐՎԻԼԻ

Ինչպէս կը նախատեսուէր, մինչ Փոմփիտուի կառավարութեան յայտարարութիւնը կը կարդար, ոչ մէկ նախարար Ծերակոյտին առջեւ նոյնը կ'ընէր : Արդարեւ նախագահ տը Կոլ ոխ կը պահէ Ծերակոյտի նախագահին անոր բռնած դիրքին համար, հանրաքուէին առթիւ : Այսուհետեւ կառավարական ոչ մէկ անդամ պիտի նստի Ծերակոյտի կառավարական նստարանին վրայ, ցորչափ այդ ժողովին նախագահէ Կաստօն Մոներվիլ : Հինգշաբթի օր «պետական քարտուղարի» տիտղոս ունեցող մըն էր՝ Փիէր Տիմա որ կարդաց Փոմփիտուի յայտարարութիւնը : Տը Կոլ ուրիշ ձեւով մըն ալ յայտնեց թէ իր քէնը : Արդարեւ աւանդութիւնը կ'ուզէ որ Ծերակոյտի եւ Ազգ. Ժողովի նախագահները Հանրապետութեան նախագահին ներկայացնեն իրենց դիւանը : Այս առթիւ տը Կոլ տեղեկացուցած էր Ծերակոյտին թէ, կ'ընդունի դիւանը պայմանաւ որ զայն առաջնորդէ փոխ – նախագահ մը եւ ոչ՝ նախագահ Մոներվիլ : Ծերակոյտի դիւանը անմիջապէս նիստ գումարած է եւ հրապարակած հետեւեալ զեկոյցը .—«Ծերակոյտի Բիւրօն հաւաքուեցաւ ծանօթանալու համար այն պատասխանին զոր Ելիզէ տուած էր ունկնդրութեան իրենց դիմումին :

« Այս պատասխանով, Հանրապետութեան նախագահը յայտնած թէ սիրով կ'ընդունէր Ծերակոյտի դիւանը, պայմանաւ որ փոխ – նախագահ մը զայն առաջնորդէ եւ ոչ նախագահ Մոներվիլը : Ամէն բանէ առաջ, նկատի առնելով որ փրոթոքոլի աւանդութիւնն ու կանոնները պէտք է յարգուին Ծերակոյտի կողմէ, նախագահ Մոներվիլ հրաւիրեց դիւանը որ Ելիզէ երթայ, ըստ սովորութեան եւ իր փոխ – նախագահներէն մէկուն առաջնորդութեամբ :

« Նախագահ Մոներվիլ պնդեց որ նկատի չառնուին անհատական դիտաւորութիւնները հարցի մը առջեւ՝ որ խորհրդարանական աւանդութեանց կը պատկանի : Դիւանը միացաւ իր նախագահին տեսակէտին » :

Այս զեկոյցը շատ յստակ կերպով ցոյց կուտայ թէ նախագահ Մոներվիլ ինք առաջարկած է որ փոխ – նախագահ մը առաջնորդէ Ծերակոյտի դիւանը մինչ Ֆիկառոյի Ա. էջի խորագիրը հետեւեալը կ'ըսէ .— Պ. Մոներվիլ պիտի չառաջնորդէ ծերակուտական պատուիրակութիւնը՝ Ելիզէ, այսպէս որոշեց Ծերակոյտի դիւանը, Հանրապետութեան նախագահին դիմումին ընդառաջելով » : Նոյն թերթը սակայն իր ութերորդ էջին վրայ կ'ընդունի թէ այդ որոշումը տրուած է նախագահ Մոներվիլի նախաձեռնութեամբ : Յիշենք սակայն թէ դիւանին մաս կազմող երեք ընկերվարականները, մէկ համայնավար եւ ժողովրդական ձախին երեք ներկայացուցիչները համաձայն չեն եղած Մոներվիլի այս ընթացքին, այն մտավախութեամբ թէ եթէ դիւանը ներկայանայ փոխ – նախագահի մը առաջնորդութեամբ կրնայ սխալ մեկնութեանց տեղի տալ, այսինքն մտածել տալ թէ Ծերակոյտի դիւանը տարակարծիք է իր նախագահին հետ, բայց Մոներվիլ ուզած է որ ամէնէն առաջ նկատի առնուին խորհրդարանական աւանդութիւնները : Վերոյիշեալ եօթը անդամները սակայն մնացած են իրենց տեսակէտին վրայ եւ Ելիզէ պիտի չերթան դիւանի միւս անդամներուն հետ :

×

Ազգ. Ժողովը 268 ձայնով իր վստահութիւնը յայտնեց Փոմփիտուի կառավարութեան : Դէմ քուէարկած են 116 հոգի, ձեռնպահ մնացած են՝ 69 երեսփոխաններ :

Փոմփիտու ներկայացուց իր կառավարութեան ծրագիրը :

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ, Ֆրանսա հաւատարիմ պիտի մնայ Եւրոպայի եւ Ատլանտեան Ուխտին : Կը մաղթէ ընդհանուր ապազինում մը : Ֆրանքօ – ալժերական գործակցութեան մասին, Փոմփիտու շեշտած է թէ կարելի է զայն շարունակել միայն եթէ ալժերական կառավարութիւնը հաստատէ եւ պարտադրէ իր ամենօրեայ գործունէութեան մէջ, իր յանձնառութիւնները, թէ մարդոց եւ ինչքերու ապահովութեան հանդէպ եւ թէ իր ելմտական եւ վարչական կարգադրութեանց մէջ : Նախարարապետը խօսած է նաեւ հայրենադարձներու մասին : Ընկերային գետնի վրայ, Փոմփիտու յայտնեց թէ ամսաթոշակներու շրջանները կրնան ջնջուիլ, հետզհետէ : Մտադիր է պաշտօնի Ազգ. ֆոնտ մը հիմնել : Իր եզրակացութեան մէջ, Փոմփիտու յայտնեց թէ այսօր ինչպէս երէկ, կը փափաքի պարկեշտօրէն գործակցիլ Ժողովուրդին ընտրած ներկայացուցիչներուն հետ : «Գիտենք թէ այս Ժողովին մէջ, կայ միացած եւ համերաշխ մեծամասնութիւն մը որ պատրաստ է վճռականօրէն զօրավիգ կենալու մեզի : Բայց այս մեծամասնութիւնը փակ չէ եւ ալ աւելի ամրապնդելու համար Ֆրանսական միասնականութիւնը եւ մեր երիտասարդներուն շուրջ համախմբելու համար, ամէնէն շատ թիւով բարեկամեցողութիւնները, կը փափաքիմ որ բարձրանայ թիւը անոնց որոնք մտային անվերապահութեամբ եւ առանց վարանումի ընդունելով Հոկտեմբեր 28ի ժողովրդական որոշումը, պատրաստ են գործակցելու զանազան չափերով մեր երկրին բարեփոխման համար » :

Նիստը բացուած էր լուրջ միջադէպով մը : Յանուն ընկերվարականներու՝ Շանտէրնակոր կը բողոքէր ժողովասրահին մէջ տեղերու բաշխումին դէմ : Այս հարցը արդէն բուռն վիճաբանութեանց դուռ բացած էր օրերէ ի վեր :

Իի Էն Էրը կ'ուզէր տեղաւորուիլ ուզածին պէս : «Կարեւորագոյն խմբակը, կ'ըսէ Շանտէնակոր, եւ իր արբանեակը իրենց կամքը պարտադրեցին միւս չորսին : Անիրաւ եւ գրգռիչ արարք մըն է : Մեծամասնութեան խումբը կը վարուի ինչպէս միակ կուսակցութիւն մը » :

Յանուն Իի Էն Էրի, Տիսօ բողոքեց շեշտելով թէ «այսօր հարցը սա է .—մաս կազմել կամ ոչ մեծամասնութեան մը : Կոլիզմը «հանրապետական կարգն է » :

Մօրիս Ֆօռ եւ իր արմատական ընկերները որոնք բաժնուած էին ընկերվարականներէն, քշքշուած ծայրայեղ ձախէն իրենց տեղը կը փոխեն եւ կը նստին ընկերվարականներու կողքին :

Փոմփիտուի յայտարարութեան կը յաջորդեն վիճաբանութիւնները : Առաջին խօսողն է Տիսօ (Իի Էն Էր) որ կը յայտնէ թէ կառավարութիւնը պիտի կարենայ հաշուել մեծամասնութեան վրայ իր քաղաքականութիւնը շարունակելու համար :

Խօսք կ'առնէ Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը՝ Կաստօն Տէֆէր : Ընկերվարական պարագլուխը խիստ է, իրեն համար այս կառավարութիւնը միայն կառավարութեան անունը ունի : Վարը, պետութեան ղեկավարը կրնայ ոչինչի վերածել նախարարապետին յայտարարութիւնները : Պետութեան ղեկավարը ուզեց կուսակցութեան մը ղեկավարն ըլլալ : Գործադիրին գերագոյն եւ ամբողջական պետն է : Պէտք է նաեւ խորհրդարանական մեծամասնութեան » Տէֆէրի համար բոլոր իշխանութիւնները մէկ մարդու ձեռքն են եւ վաղը անողոք զարթնումներ տեղի պիտի ունենան :

Կը խօսի նաեւ Ֆլիմլէն որ կը յայտնէ թէ ինք եւ իր ընկերները մեծամասնութենէն եւ ընդդիմութենէն դուրս պիտի մնան :

Իվերջոյ տեղի կ'ունենայ քուէարկութիւնը : Կառավարութիւնը կը ստանայ 268 ձայն :

41 համայնավարները դէմ քուէարկած են, ինչպէս նաեւ 64 ընկերվարականներ (66ի վրայ, երկու հոգի չեն մասնակցած), ժողովրդապետական համախմբումին 39 անդամներուն՝ 29ը ձեռնպահ մնացած են, ինը դէմ քուէարկած են, մէկը՝ չէ մասնակցած : Դէմ քուէարկողներու մէջ կը յիշենք Կանոնիկոս Քիր :

Ժողովրդապետական կեդրոնի 55 երեսփոխաններուն 38ը ձեռնպահ մնացած են, 15ը՝ թեր քուէարկած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻԹՕ, Գերագոյն Խորհուրդին առջեւ յայտարարած է «ամէն բան ընենք ամրապնդելու համար մեր յարաբերութիւնները » : Պելկրատի մէջ արդէն Եուկոսլաւները շատ գոհ են Խրուշչեւի ճառէն, որ «համբերութեան պարգեւը» կը նկատեն :

1963 1/ա *զօրամասի երիտասարդները դրօշի տակ պիտի կանչուին Յունուար 2էն սկսեալ :*

ՍՈՒՐԻԱՑԻՔ շատ մտահոգ են Ամերիկացիներու եւ Եգիպտացիներու մերձեցումէն :

ԵՄԷՆԻ ձայնասփիւռը կը հաղորդէ թէ վարչապետ Ապտալլահ Էլ Սալալ մուշիրի (մարաջախտ) աստիճանին բարձրացած է : Միւս կողմէ Գահիրէ կը հաստատէ թէ «մաքրած է» Եմէնեան միապետական ուժերու դիմադրութեան շրջանները :

ՔԱՆԱՌ ԱՆՇԷՆԷ երգիծաթերթը դատապարտուեցաւ որովհետեւ Յուլիս 18ի իր թիւին մէջ անուանարկած էր Փիէր Փուժատը :

ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿ
ԿԵՐՀԱՐՏ ՀԱՈՒՊՏՄԱՆԻ

(1862 – 1962)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Հաուպտման 15 Նոյեմբեր 1862ին ծընած Շլեզիոյի Զալցպրուն քաղաքին մէջ, արձարան – հիւրանոցի տիրոջ մը զաւակն էր։ Յաճախած էր Պրեսլաուի ռէալական դպրոցը (1874 – 1878) եւ անցած էր հողատէր ազգականի մը ագարակը՝ գիւղատնտես դառնալու, բայց տկարակազմ էր եւ հակում ունէր արձանագործութեան արուեստին, որով յաճախեց Պրեսլաուի արուեստից վարժարանը եւ 1882ին ունկնդիր եղաւ Ենայի համալսարանին, այնտեղ լսելով գրական եւ ընկերային հարցերու շուրջ դասախօսութիւններ։ Սակայն Հաուպտման կը տառապէր դեռ քերթողական նիւթերու, դասական օրինակելի գրողներու եւ դպրոցական նախընտրութիւններու միջեւ, երբ Պերլինի մէջ մուտք գտաւ բնապաշտներու շրջանակին մօտ, ուր գործելու եւ թատերական կարողներու ստեղծագործութեան լայն ասպարէզ բացուած էր։

Անշուշտ ֆրանսական, սկանտինաւեան եւ ռուսական բնապաշտ գրողներու ազդեցութիւնը իր դրոշմը դրած էր գերման բնապաշտներուն ամբողջ շարժումին եւ անոնց ստեղծագործութիւններուն վրայ, մանաւանդ ֆրանսական գրականութենէն՝ Էմիլ Զոլա, Պալզաք, Ֆլօպէռ, սկանտինաւեայէն՝ Իպսէն եւ Պիօրնսըն, ռուսականէն՝ Թոլսթոյ եւ Տոսթոյեւսկի։ Սակայն գերմանական ընկերային կեանքի առանձնայատկութիւններ, շրջանակը (միլիէօ) եւ զանգուածային պոռթկացող անարդարութիւններ, խղճահարելի երեւոյթներ միանգամայն, Հաուպտմանի ընձեռեցին գերման բնապաշտական գրականութեան վերելքին կարելիութիւնը։ Հաուպտման առաջին անգամ բեմին վրայ հանեց թշուառացածներն ու ընկճուածները, ամբողջ զանգուածներ բեմ եկան արդարութիւն եւ հաւասարութիւն պահանջելու, անիրաւուածները մարդկութեան խղճին կոչ ըրին «Ազատ Բեմ»էն, որպէսզի ամբողջ կեղծիքները սրբուին եւ ճշմարտութիւնը մերկապարանոց դրուի մարդկութեան առջեւ...

«Արեւածագէն առաջ» թատերգութեան մէջ կը տեսնենք յանկարծակի հարստացած գիւղացիներ, որոնք իրենց արտերը ծախած են սուղ գիներով՝ անոնց ընդերքը ածխահանք գտնուած ըլլալուն համար, եւ այս հարստութիւնը մղած է զիրենք զեղխութեան եւ բարոյական անկումի։ Բրուտալ ընտանիքը խման հայր մը, կոպիտ մայր մը, հեշտասէր փեսայ մը կը ներկայացնէ. միայն տունին աղջիկը պատուախնդիր եւ բարի է։ Տոքթոր Լոթ պատահաբար կը ճանչնայ օրիորդը, որուն կը կապէ իր կեանքը, գաղափարական բարձր զգացումներ տածելով, որպէսզի ազատէ աղջիկը ապականած միջավայրէն. սակայն բժշկին կարծիքին հետեւելով թէ՝ Ալքոլամոլութիւնը այդ ընտանիքին մէջ ժառանգական է, կը լքէ իր կինը եւ կը հեռանայ։ Կինը անձնասպան կ՚ըլլայ։

Ահա դոհ մը ընկերային, կենսաբանական եւ հոգեբանական պարագաներու, որոնք շրջանակի, ընտանութեան եւ ժառանգականութեան հետ սերտ կապ ունին։ Այստեղ Հաուպտման կը յայտնաբերէ բնապաշտական տեսակէտները, որոնք նիւթ եղած էին Ֆրիտրիխհագընի գրական շրջանակին մէջ, եւ որոնք հիմնաւորուած էին իր մտքին մէջ նաեւ Պերլինի համալսարանին քանի մը վեցամսեակներու ունկնդրութենէն՝ Տարվինականութեան եւ մարքսեան նիւթապաշտ փիլիսոփայութեան շուրջ։ Այս կարգի ընտանեկան ողբերգութեան կտորներ են մանաւանդ «Ֆրիդընֆեստ» (1890), «Մենաւոր մարդիկ» (1891), «Միքայէլ Կրամեր» (1900), «Կաբրիէլ Շիլլինքի փախուստը» (1912)։ Ասոնց մէջ նկատելի է միանգամայն Իպսենեան ազդեցութիւն՝ «Ուրուականներ» կամ «Ռոզմերսհոլմ» գործերէն, բայց Հաուպտմանի գերմանական պատկերացումը եւ դերակատարներուն խօսել տուած Շլեզիոյեան գաւառական ոճը եղակի կարողութիւն մը ցոյց կուտային եւ կ՚ոգեւորէին լայն խաւերը։

Իննսունական թուականներու գերման թատերասէր հասարակութեան մէջ Հաուպտմանի գործերուն վերաբերմամբ ոգեւորութիւնը բարձրագոյն աստիճանի հասաւ «Ոստայնանկները» թատերգութեամբ։ Սկզբնապէս նոյնիսկ ոչ թէ «Տի Վէպըր» այլ «Տը Վապըր» անուն Շլեզիոյեան բարբառով գրուած, ներկայացուեցաւ Պերլինի մէջ 1893ին իբր կերպասագործ կամ ջուլհակ Շլեզիոյցիներու 1844ի յեղափոխութեան պատկերացումը, անօթի եւ թշուառ արհեստաւորներու պոռթկումը՝ չահագործող գործատիրոջ դէմ։ Ամբողջ ժողովուրդը բեմ կուգար բողոքելու դրամատիրութեան դէմ։

Այս ներկայացումը շուտով արգիլուեցաւ դրաքննութենէ եւ գրաւեց քաղաքային բեմեր ալ, բայց Վիլհելմ Բ. կայսրը հրաժարեցաւ իրեն վերապահուած օթեակը վարձելէ...։ Միւս կողմէ Հաուպտմանի նկարագիրը չի բնորոշուիր սոցիալ դեմոկրատ կամ ուրիշ որեւէ կուսակցութեան գործակցող կամ քաղաքական շեշտակի վերաբերմունքով։ Ջանացած է վայելել ամէնուն համակրանքը, բացի թագաւորական ընտանիքէն, որ 1913ին նոյնիսկ յուսախաբ եղած է իրմէ՝ երբ 1813ի ազատագրութեան (Նափոլէոն Ա.ի վտարման եւ Գերմանիոյ նուաճման շրջանէն) հարիւրամեակը տօնելու համար Հաուպտմանի յանձնարարուած «Թատերական պատկերին» մէջ կը գրէր եւ պնդումով բաց կուտար գերասանին թէ՝ «Սուրբը այլասերած աբօրներ են· զինուորները՝ այլասերած գիւղացիներ»։ (31 – 5 – 1913)։

«Տի Վիպըր» ներկայացուած է նաեւ 1893, Փետրուար 29ին Փարիզի «Թէաթըր Լիպրը»ի մէջ (Անթուան) որուն ներկայ եղած է Էմիլ Զոլա եւ յայտնած իր հիացմունքը։

Իր այս գործին մասին Հաուպտման իր հօր ուղղած նամակին մէջ գրած է. «Մեր մեծհայրիկին պատմութիւնը թէ՝ ան իր երիտասարդ տարիքին աղքատ կտաւագործ մը եղած էր, ինչպէս որ այս գրքիս մէջ նկարագրուած է, տուն տուաւ իմ այս թատերգութեանս...»։ Ուրեմն Հաուպտման ծագումով բանուորական դասէ էր եւ կարեկցութեան զգացումը, ընկճուածներու եւ կեանքի անբախտներու վերաբերմամբ, զօրեղ էր իր մէջ։ Նոյնիսկ կատակերգական «Կոլէկը Կրամպտոն» (1892) եւ «Պիպըրփելց» (1893) զաւեշտներուն մէջ կը նկատուի այս ուղղութիւնը։

Հաուպտման բանաստեղծօրէն մօտեցած է նաեւ «փրկութեան» գաղափարին, տալով երկու արտայայտուած երազային թատերգութիւն մը՝ «Հաննէլէի երկինք համբառնալը» (1893)։ Աղջնակ մըն է որ իր խորթ հօր կողմէ ծեծուելէ ետք ինքզինքը ջուրը կը նետէ, բայց ազատուելով, պառկած է աղքատանոցին անկողինին մէջ եւ մահուան ջերմի երազներով երկինք կը բարձրանայ... որովհետեւ բարի ուսուցիչ Կոթվալտ կը փոխակերպուի Յիսուսի, որ կը փրկէ աղջնակը եւ կ՚առաջնորդէ դէպի երկնային արքայութիւն, մինչդեռ չար խորթ հայրը կը վռնտուի եւ կը հալածուի Յիսուսի կողմէ։ Այս չատ յուզիչ եւ գաւառական ոճով միամիտ եւ բնական թատերգութիւնը կը պարունակէ տաղաչափական յօրինուածք եւ Հրեշտակներու խումբը կ՚երգէ փրկութեան երգ մը, որուն նմանութիւնը Կէօթէի «Ֆաուստին» վերջաւորութեան։

«Ֆլորիան Կայեր»ը (1895) սակայն ուրոյն դառնութիւն մը կը մոգնէ Հաուպտմանի թատերաբեմական ձեւին մէջ. թերեւս հակադրութիւն մը կարելի ըլլայ նկատել «Ոստայնանկները»ի զանգուածային բեմադրական ձեւին։ «Գիւղացիութեան պատերազմներ» կը կոչեն, 1525ին ընկճուած տարիներու տեւողութեամբ յեղափոխութիւնը, որ յաջող եկած էր հում նիւթի փոխանակութեան տնտեսական նախնի ժամանակաշրջանէն դէպի դրամով տնտեսութեան տնտեսական փոփոխութենէն գիւղացիութիւնը վերջին ծայր թշուառութեան մատնուած էր, եւ կը չահագործուէր ազնուականներուն կողմէ, ինչպէս նաեւ կղերա – ճորտատիրական դասէն։ Ֆլորիան Կայեր, թէեւ ինքն ալ ազնուական մըն էր, բայց միացած էր գիւղացիներուն, ինչպէս Կէօց Ֆոն Պերլիշինգէն», որ Կէօթէի նոյնանուն գործին նիւթ եղած է։

Հաուպտման այս գիւղացիներու պատերազմին հերոսական տիպարը կը ներկայացնէր, վստահելով իր բազմակողմանի բեմադրական յաջողութեանց... բայց չունեցաւ այն յաջողութիւնը, ինչ որ ունեցած էր Կէօթէ իր ժամանակին։

Վերադառնալով իր նախկին թատերական ուղղութեանց Հաուպտման գրեց «Միքայէլ Կրամեր» (1900), հայր եւ որդու պայքարին նիւթը շօշափելով։ Եւ «Կառապան Հէնշըլ» (1898) թատերգութիւնը, ուր ձախողող · վերլուծում մըն է եղեր · վերջաւորութեամբ այն մարդուն համար, որ իր կնոջ մահուան անկողնին մօտ խոստացած էր ծառայող աղջկան հետ չամուսնանալ, բայց վերջը խօսքը դրժելով ամուսնացած էր, եւ այդ անպայ կնոջ հետ անտանելի կեանքի մը դատապարտուած, որով ինքնասպան եղած էր։ Վերջապէս յիշենք «Ռոզը Պեռնտ» (1902) գիւղացի գեղեցիկ աղջկան տառապալից կեանքը, իր գեղեցկութեան խել պատճառով դոհ մը, ինկած եւ... մանկասպան մը դարձած։

Հաուպտման գրեթէ անընդհատ արտադրած է, վերամշակելով նոյնիսկ քանիցս ուրիշներու կողմէ աշխատասիրուած եւ գրական զանազան ձեւերով գրուած նիւթեր, ինչպէս միջնադարեան հրաշալիք «Տէր առմէ Հայնրիխ», «Ունտ Պիպպա Թանցդ», (եւ Պիպպա կը պարէ), «Կրիզելտա», «Իմանուէլ Քուինթ», «Կարոլ կայսեր պատանդը», «Թիլ Օյլընշփիկըլ», «Կարմիր աքաղաղը», «Լոհենկրին», «Փարսիֆալ», «Ոտիսեւս» եւն. եւն.։ Գրած է նաեւ վէպեր եւ բանաստեղծութիւններ։

Հաուպտման, Նոպելեան մրցանակը 1912ին ստանալէ ետք մանաւանդ, իր գրական զենիթէն հեռացած է նաեւ քաղաքական վերիվայրումներուն՝ ուշելով...։ Խաղաղութեան խօսք կ՚ընէր Նոպելեան մրցանակի ստացման առթին, բայց, 1914ի պատերազմին առաջին օրերուն, Ռոմէն Ռոլանի իրեն ուղղած կոչին կը պատասխանէր կայսերական Գերմանիոյ անտեղիտալի ոճով «պատերազմը պատերազմ է» եւայլն ըսելով եւ կը գրէր մարտական ոգեւորիչ քերթուածներ։ Ինք անձամբ ակադեմական ըլլալով Փրուսիացիներուն կողմէ զինուոր չէր առնուած երբեք եւ հեռուէն հետեւած էր անցքերուն՝ հայրենասիրական զգացումներով։ 1918ին ուրախութեամբ պատերազմաւարտականութիւն կը յայտնէր սոցիալ դեմոկրատ կառավարութեան կրանոր կենալու, գրելով թէ՝ գերման ժողովուրդը հազար տարիէ ի վեր այսքան ներշնչելիքից ունեցած չէր (այսինքն ռամկավարութեան հաստատում եւ Վիլհելմ Բ. կայսեր հեռացումը դէպի Հոլանտա) նոյն տարիներուն սոցիալ դեմոկրատ «Ֆորվերց» թերթին կողմէ առաջարկ եղաւ նախագահական թեկնածութեան, բայց Հաուպտման «Պեռլինըր Թակպլաթ» թերթին յայտարարեց թէ

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

— ... Գիշերը կ՚որոշէի տամ, առտուան սատանան դէմս կը անկուէր, ձեռքս կը բռնէր, չէր թողուր ու չէր թողուր։

Աւետիս էֆէնտին ջուրը խմեց, բայց ոչ մի ազդեցութիւն չարաւ։

Ներկաները նշմարեցին նրա տանջանքը։

— Քա, դուն ի՞նչ եղար, Աւետիս էֆէնտի, հարցրեց Հազարխան խաթունը։

Աւետիս էֆէնտի ոչինչ չպատասխանեց։

Նրա առաջ էլ, հին յուշերի մթին խորութիւնից, բարձրացաւ եւ կանգնեց մի օրը, կենդանի եւ պայծառ, մի օրը, դժխեկոր եւ խեղճ, որի արդար իրաւունքը կուլ էր տուել ինքը Աւետիս էֆէնտին։

— Կիւրեղ աղա, Հազարխան խաթունը չիտակ է, սրտիդ աղէկ չէ, hերիֆ է պատմես, ամէն մարդ ըլ իր կենաց օրերուն մէջ պզտիկ մզտիկ անարդարութիւններ ըրեր է, ասաց Աւետիս էֆէնտին։

— Վէ, Աւետիս էֆէնտիս, չէ, իմ ըրածները պզտիկ չեն, պատասխանեց Կիւրեղ աղան եւ սկսեց աղաղակել.

— Եկաւ, եկաւ, կինէ եկաւ ...

— Ո՞վ եկաւ, հարցրեց կինը ձեռքը բռնելով։

— Արդարին եթիմը եկաւ ...

Աւետիս էֆէնտին, ահաբեկուած, գրեթէ լեղապատառ, մէկ երկու անգամ սայթաքելով տախտակամածի վրայ, հազիւ կարողացաւ իրեն դուրս գցել։

— Հազարխան սատկես դուն, կ՚երեւայ ութ ոսկին չզրկեցիր ... բղաւեց Կիւրեղ աղան։

Հազարխան խաթունն էլ վախեցաւ եւ ցնցուեց, իսկապէս չէր ուղարկել, դրել էր գողնոցի գրպանը։

— Հիմա, հիմա կը զրկեմ ... Սրբուն, չըլլելիք, ի՞նչ եղար։

Սրբունը, որ բակում խաղում էր, վեր վազեց։

— Սրբուն, օղուլ, էս տասը ոսկին տար Արդար աղայենց Մկրտիչին տուր, ըսէ պապս բաւէ քի՝

— Պապս բաւէ քի՝ ես քեզ մեղայ, լրացրեց Կիւրեղ աղան։

Սրբունը թռաւ։

Յանկարծ, Կիւրեղ աղան ժպտաց։

— Հը, եթիմը Սրբունին ետեւէն գնաց, որ ոսկիներն առնէ։

— Հա, հա, թող առնէ ու հանգստանայ։

— Ես ըլ հանգստանամ։

— Ան որ հանգստանայ, դուն ըլ կը հանգստանաս, վստահեցուց Հազարխան խաթունը։

Մի պահ իսկապէս հանդարտութիւն տիրեց։ Խաւարած աչքերով Կիւրեղ աղան նայեց շուրջը։ Ոչ ոք կար։ Աւետիս էֆէնտիի ետեւից գնացել էին եւ միւս հարեւանները։

— Աւետիս էֆէնտին ո՞ւր գնաց.

— Գնաց, փախաւ։

— Փախաւ, հա։

— Ինչո՞ւ։

— Ով գիտէ, էնոր տակն ըլ չատ բան կայ։

— Ո՞րու տակը չկայ, բոլորն էլ գող են, ամա մենակ ես էսպէս եղայ։

Տիրող հանդստութիւնը երկար չտեւեց, որովհետեւ Կիւրեղ աղան նորից սկսեց բղաւել, այս անգամ էլ աւելի բարձր եւ սարսափած։

— Քըղի ի՞նչ եմ ըրեր, քըղի ի՞նչ եմ ըրեր ...

Հազարխան խաթունը ետեւ դարձաւ եւ ինքն էլ ճչաց։

— Վայ, մայրիկ Աստուածածին ...

Ներս եկողը վերի թաղի քահանան էր, Տէր Համբարձումը, բայց Կիւրեղ աղան նրան տեսիլքի տեղ դրեց. նա այլեւս չէր կարողանում զանազանել իրականութիւնը տեսիլքից, խղճի առաջ ցցուող պատկերը՝ բնական պատկերից, իսկ Հազարխան խաթունը, բոլորովին չպասելով Տէրտէրին, կարծեց թէ տէրտէրը չէր, այլ Կիւրեղ աղայի տեսիլքը, որ սկսեց իրեն էլ երեւալ։

— Տէր մեր Յիսուս Քրիստոս հանգստացնէ զձեզ, ասաց Տէր Համբարձում եւ, կրծքի գրպանից հանելով խաչը, երեք անգամ խաչակնքեց Կիւրեղ աղայի եւ Հազարխան խաթունի վրայ, մօրուքից ներքեւ բառեր թափելով։

— Տէր ողորմեա, տէր ողորմեա, տէր ողորմեա

Հազարխան խաթուն անմիջապէս հանգստացաւ եւ ինքն էլ խաչակնքեց, նրա համար պարզ եղաւ, որ տէրտէրը ուրուական չէր, այլ կենդանի մարդ, բայց Կիւրեղ աղայի հոգու վերջին սիւները խորտակուեցին, որովհետեւ քահանայի երեւալն արդէն մահուան ստոյգ գալուստը համարեց։

Տէր Համբարձումն եկել էր չատ քնքուշ ձեւով հասկացնելու Կիւրեղ աղային, որ տասնօտեան իր վճարած երեք գաւաթի գինն աւելի էր, քան եթէ վեցի համար սովորական գինը վճարած լինէր, բայց փողոցում հանդիպելով հարեւաններին եւ իմանալով նրանցից որ Կիւրեղ աղան իր վերջին ժամերն էր ապրում, ներս էր մտել, իբրեւ թէ հիւանդին մխիթարելու համար։

— Տէր պապա, գողցածներս ետ տուի, բաէ կը փրկուի՞մ, հարցրեց Կիւրեղ աղան։

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(10 Տար.)

իր գրական ասպարէզը երբեք չուզեր ձգել։

1921ին Մաքսիմ Կորքի դիմումի հետեւանքով զրկուած է Հաուպտմանի, որպէսզի «Եւրոպայի մշակոյթի մարդիկ, որ կը հասկնան ռուս ժողովուրդի եղերական վիճակը, հացով եւ դեղերով օգնութեան հասնին։ Կը խնդրեմ բոլոր Եւրոպացիներէն եւ Ամերիկացիներէն ամենաչուտ ճամբով օգնել ռուս ժողովուրդին»։

Այս առթիւ է որ Նանսէնի մէկ թուղթը հրատարակուած է գերմաներէն լեզուով (1921) որուն յառաջաբանը գրած է Հաուպտման եւ վերջաբանը՝ Մ. Կորքի։ Այդ գրքոյկին մէջ յիշուած է Հայաստանի ալ թշուառ վիճակը։

Հաուպտմանի վաթսունամեակին (1922) պետութեան նախագահ Ֆրետրիխ Էպերտ «ազգային տօն» հռչակած է Նոյեմբեր 15ի օրը եւ Հաուպտման իր ճառին մէջ շեշտած է մարդկայնութեան եւ խաղաղասիրութեան սկզբունքները։

Եւ սակայն 1932ին Հաուպտման սկսաւ քաշուիլ իր հանդարտիկ գիւղական շրջափակին մէջ եւ չմասնակցեցաւ հակահիթլերական մտաւորականութեան շարժումին մէջ, ոչ ալ ստորագրեց «88 մատենագիրներու» հաւատարմական գրութիւնը Հիթլերի վարչակարգութեան ի նպաստ։ Իր տարիքին պատճառով Գերմանիայէն չհեռացաւ սակայն, եւ օգտագործուեցաւ Կէօպէլսի կողմէ երբեմն-երբեմն, ինչ որ երկրէն հեռացող [illegible] մտաւորականութիւնը վատթար մեկնաբանութեանց առաջնորդեց։

Այս տարի Հաուպտմանի հարիւրամեակին առթիւ կը ներկայացուի Արեւմտեան Պերլինի մէջ իր վերջին տարիներու այլաբանական գործերէն «Ատրիդեան քառաբանութիւն» մը (1940-1944), (Իփիգենի Աւլիսի մէջ, Ագամեմնոնի մահը, Ելեկտրա, Իփիգենի Դելփիի մէջ) որ կարելի է տեսնել եւ զգալ գերման ժողովուրդի եւ Գերմանիոյ ճակատագիրը՝ երբ յոյնին տեղ գերման եւ Ելլադայի տեղ Գերմանիա հասկնալ ուզուի։

Այդ ներկայացումին մօտ 30 դերակատարներուն մէջ կը գտնուի նաեւ Հայ մը, Գրիգոր Մելիքեան, զուիցերահայ, 36 տարեկան, գերմանախօս, բայց քաջ տեղեակ Հայկական կեանքին։

Կը շեշտուի թէ Հաուպտման ներքնապէս կը ցաւէր Հիթլերեան շրջանի անցքերուն համար։ Հիթլերի ինքնասպանութեան օրերուն 16-5-1945ին ըսած է զինքը խնամող մարդուն ի ներկայութեան Տիկին Մարկարէթ Հաուպտմանի՝ «Աշխարհի ամէնէն արիւնոտ (Ֆաուլզօլ) ճառամարանը մարեցաւ մահի մը պէս»։ Իսկ օրագրող Գ. Լոյտերից կը վկայէ «Թէկլէշ Ռունդշաու» թերթին մէջ (11-10-1945) թէ Հաուպտման իրեն յայտարարած է՝ «չեմ կասկածիր որ գերման ժողովուրդը ինքզինք պիտի վերագտնէ յիսուն տարուան մէջ, բայց ուրիշ ժողովուրդ մը պէտք է ըլլայ ան, ոչ թէ այն որ կուրօրէն աղէտին մէջ խրեցաւ»։

Հաուպտման իր մահէն երկուքուկէս տարի առաջ 1943 Դեկտեմբեր 10ին ըսած է. «Մարդիկ անցեալը քիչ կը յիշեն. այդ պատճառով անյոյս է որ գալիք հարիւր տարիներուն աւելի լաւ ըլլայ կեանքը աշխարհի վրայ»։

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ԹՈՒՐՔԻԱ ԱՐԵՒՄՈ՞ՒՏՔ Է ԹԷ ԱՐԵՒԵԼՔ

«Ճիւմհուրիէթ»ի մէջ Իլհան Սելչուկ կը գրէ.—

Երբ լիսէի մէջ կ'ուսանէինք, մեր տնօրէնը ամէն Երկուշաբթի օր բոլորս կը հաւաքէր դպրոցին պարտէզը եւ ճառ կը խօսէր։

— Զգաստացէք։ Աշխատեցէք։ Հնազանդ եղէք։ Կրթեալ եղէք։ Ազգասէր եղէք։ Եթէ երիտասարդութիւնը լաւ չհասնի, մենք այլասերած Ֆրանսայի կը նմանինք։

Ահա այդ այլասերած երկրին մէջ ոչ մէկը կը գտնայ միւսին կը նայի, ոչ մէկը միւսը անհանգիստ կ'ընէ։ Թրքուհին, որ իր հայրենիքին մէջ կը վախնայ առանձին փողոց ելլելու, այդ այլասերած Ֆրանսայի մէջ՝ Փարիզը մէկ ծայրէն միւսը կ'անցնի, իր տան մէջ քալելու չափ ապահովութեամբ։

Անցեալ օր, Ֆրանսա նոր եկած ընտանիքի մը տունը ճաշի հրաւիրուած էի։ Տանտիկինը ճերմակ լուբիա եփած էր։ Այնքան պղպեղէն ուտելը անկարելի էր։ Թոյն էր կարծես։

Տիկինը ամօթով մնաց, ներողութիւն խնդրեց։

— Իրաւ որ, բայց, ես յանցանք չունիմ։ Թուրքիոյ չափերուն համաձայն դրի պղպեղը, այսպէս եղաւ։

Ամուսինը արտնջաց.

— Է հանըմ, այլեւս Թուրքիա չենք գտնուիր։ Այստեղի պղպեղը իրական պղպեղ է։

Իրական պղպեղ է հարկաւ։ Այդ մարդիկը աղին, պղպեղին մէջ խարդախութիւն ընելու չափ խելք չունին։ Այդ գործերը մեր մասնագիտութիւնն է։ Մենք խելացութիւն կը կոչենք մեր խարդախութիւնը, որ կաթին՝ ջուր, սուրճին քարպոնաթ կը խառնէ։ Ու կարծեմ մեծ իրականութիւն մը թաքնուած է այս խօսքին մէջ։

—Այստեղի պղպեղը իրական պղպեղ է։

Եւ շարունակենք։

— Այստեղի կաթը՝ իրական կաթ է։

— Այստեղի աղը՝ իրական աղ է։

— Այստեղի գաղափարի ազատութիւնը՝ իրական գաղափարի ազատութիւն է։

— Այստեղի հանդուրժողութիւնը՝ իրական հանդուրժողութիւն է։

— Այստեղի ...

Չերկարենք։ Դիւրին բաղդատութիւն մըն է աս։ Սակայն այսօր, Թուրքիոյ մէջ գաղափարի ազատութեան սահմաններուն մասին ալ մեծ խօսքեր չընենք։ Գործը երբ առեւտուրի գայ, ուր որ է պիւլտոզերով պիտի բանանք ճամբաները, Ֆրանսայի պէս խոշոր դրամագլուխներու կուտակումը տեսնելու համար։ Բայց երբ խնդիրը կը կայանայ գաղափարի ազատութեան շուրջ, կածանը անգամ, չատ կը գտնենք մեր գաղափարի մարդուն։

Դրամագլուխի կուտակումին մէջ Արեւմուտք... Գաղափարի ազատութեան մէջ Արեւելք։

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԳԱՐԵԳԻՆ ՎՐԴ. ՍԱՐԳԻՍԵԱՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Վատիկանի Բ. Ժողովի առընչութեամբ, ֆրանսական ձայն-պատկերասփիւռի ընծայած երկու պատեհութիւններէն եաք (Նոյեմբեր 2 եւ 25), Մարսէյլի Հայութիւնը բախտաւոր պատեհութիւնը ունեցաւ այս անգամ անձամբ ունկնդրելու Գարեգին Վարդապետը, շնորհիւ Պօմանի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի խումբին կազմակերպած դասախօսութեան։

Անթիլիասի դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին վարդապետ, որ Հռոմի ժողովին ներկայ միակ դէմն էր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ կողմէ, իր դասախօսութեան նիւթ առած էր.— Վատիկան Բ. Ժողովը։

Այնքան պատմական եւ այժմէական ժողովին համար, վարդապետը իր դասախօսութիւնը սկսաւ հետեւեալ խոր սահմանումով.— «Տիեզերական ժողով մը չէր, այլ՝ ապագայ Տիեզերական ժողովի մը նախապատրաստական աշխատանքները»։

Գարեգին Վրդ. պատմականը ըրաւ Եկեղեցական Համագումարներուն, որոնք վերջին 15 տարիներուն տեղի ունեցած են զանազան վայրերու մէջ, իսկ անոնց վերջինը՝ «Ի. դարու մեծագոյն դէպքը», Հոկտեմբեր 11ին, «2500 եկեղեցականներու, 84 կարտինալներու եւ 85 պետութեանց ներկայացուցիչներու մասնակցութեամբ՝ Հռոմի Ս. Պետրոս տաճարին մէջ»։

Անդրադառնալով գումարուած ժողովներու ընդհանուր նիւթին, ըսաւ.— «Ժողովը հիմնական պահանջ կը նկատէ Եկեղեցիներու միութիւնը եւ Եկեղեցիներու վերանորոգչական շարժումը», որովհետեւ, այլեւս մարդիկ սկսած են հեռու մնալ Եկեղեցիէն եւ անտարբերութիւն ցոյց տալ անոր հանդէպ։

Դասախօսութեան կարեւոր կէտն էր «Արեւելեան եկեղեցիներուն եւ մասնաւորապէս Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ մասնակցութիւնը Վատիկան Բ. Ժողովին»։ Յայտնի է թէ անցեալին՝ Արեւելեան Եկեղեցիները հերձուածող եւ հերետիկոս նկատուած էին կաթողիկէ եկեղեցիին կողմէ, մինչ հիմա, մթնոլորտը փոխուած կը թուի. արդարեւ «ոչ-կաթողիկէ եկեղեցիներու դէտերը պատուոյ աթոռներ կը գրաւէին ժողովարահին մէջ, նախագահութեան ամպիոնին մօտերը»։

Դասախօսը դիտել տուաւ թէ Հայաստանեայց Եկեղեցին, իր կարգին չէր կրնար անտարբեր մնալ այս դրական երեւոյթին նկատմամբ եւ այս պատճառով ալ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնը ընդունած էր իր դէտը ղրկել, ընդունելով իրեն եղած հրաւէրը։

Գարեգին վրդ. ի մէջ այլոց խօսեցաւ Ե. դարու մեր ազգային-կրօնական իրադարձութիւններու մասին, կոչ ընելով «անսասան պահել ճշմարտութեան հաւատքը մեր մէջ»։

Յետ դասախօսութեան, կատարուեցաւ գեղարուեստական բաժին մը, որուն մասնակցեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պօմանի նուագախումբը։ Հայր Սուրբը եւ ներկաները իրենց հիացումը յայտնեցին, մաղթելով որ շարունակուի խանդավառ այս շարժումը՝ ի սէր եւ ի շահ Հայկականութեան։

ՐԱՖՖԻ ՊԵՏԻԿԵԱՆ

×

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ «ՌՈՍՏՈՄ» ԽՈՒՄԲԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Ալհամպրայի շքեղ սրահներուն մէջ, Շաբաթ, Դեկտեմբեր 18ին տեղի ունեցած է Նոր Սերունդի «Ռոստոմ» խումբի տարեկան պարահանդէսը, արձանագրելով մեծ յաջողութիւն նիւթական եւ բարոյական գետնի վրայ։ Խուռներամ բազմութիւն մը որ եկած էր քաջալերելու Նոր Սերունդի ձեռնարկը մինչեւ լուսաբաց անցուց հաճելի ժամեր։ Պօմանի Նոր Սերունդի «Քրիստափոր» խումբի հայկական պարախումբը խանդավառութիւնը հասցուց իր գագաթնակէտին, ուրկէ վերջը բոլոր ներկաները հայկական շուրջպարի եկան պարահանդէսին տալով ընտանի բոյր մը։

Առաւօտեան ժամը 5էն վերջ բոլոր Նոր Սերնդականները սկսան յեղափոխական երգեր մինչեւ որ առաւօտը եկաւ ըսելու որ ժամն է մեկնելու։

Գ.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ամբողջ աշխարհի մէջ գոյութիւն ունին ութ հազար տարբեր լեզուներ ու բարբառներ։

Ամէնէն տարածուն լեզուն՝ չինարէնն է իսկ ամէնէն քիչ խօսուողը՝ Ափրիկէի մէկ շրջանին մէջ բնակող Թապաթիներու լեզուն։ Թապաթիները ընդամէնը վաթսունեօթ հոգի են։

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ապտիւլ Համիտ ընդոստ ելաւ ու վերստին նստաւ, դիմագծերուն վրայ կը մատնուէր իր ներքին յուզումը։

— Պատմեցէք նայինք, հրամայեց Հինքեարը, ինքզինք զսպելով, իր քարտուղարներուն ներկայութեան պահած ըլլալու համար իր հեղինակութիւնը։

Իզզէթ պէյ, հատուած մը կարդաց Թուրքերէն, ռուսական Նովօյէ Վրէմիա թերթին մկրատուած յօդուածի մը թարգմանութիւնը։ Ռուս թերթը, հաստատ աղբիւրէ մը քաղած տեղեկութիւններու վրայ հիմնուած, կ'ազդարարէր թէ՝ Հայ Յեղափոխական Կազմակերպութեան մը կողմէն մեծ դաւադրութիւն մը կը պատրաստուի Արեւելեան Եւրոպայի մէջ, եւ թէ՝ ան պիտի գործադրուի Սուլթան Ապտիւլ Համիտի անձին դէմ ...։

Ապտիւլ Համիտ, որ, մինչեւ վերջը, շունչը բռնած, անխօսուկ, անշարժ, մտիկ կ'ընէր, յանկարծ գոչեց կատաղի շարժումով մը.

— Անխիղճներ։ անզգամներ, կը քնանաք տակաւին, կը քնանաք... ի՞նչ կ'ընեն լրտեսներուս երամակները, որոնք ամէն ամիս, հազարաւոր, հազարաւոր ոսկիներս կը լափեն, անձնական գանձս կը պարպեն, ինչո՞ւ պահեմ, ինչո՞ւ ապրեցնեմ ես այդ շուները, եթէ իրենք պիտի չկրնան պահպանել անձս...։

— Վեհափառ, ընդմիջեց Իզզէթ Ապիտ, կ'աղաչեմ, թող չյուզուի ձեր փափուկ սիրտը, դեռ նոր ապաքինած էք, կարեւորութիւն մի տաք այս գրուածներուն, շինծու են, յերիւրուած, ռուսական խաղեր են...

— Ինչ խաղեր, առարկեց Ապտիւլ Համիտ, ո՞ր մէկը հերքուեցաւ։

— Վեհափառ, շարունակեց Իզզէթ Ապիտ, Նովօյէ Վրէմիայի հրատարակութիւնները ծայրէ ծայր դիտումնաւոր են, այդ անբարեացակամ թերթին նպատակը ծանօթ է մեզի, վրդովել կ'ուզէ ձեր Վեհափառութեան երկիրներուն խաղաղութիւնը, մենք հոս խրտուիլակներ չենք, աչք ականջ եղած, գիշերը քուն չենք տեսներ, ցերեկն ալ հանգիստ, ամէն վայրկեան կը հսկենք ձեր կեանքը. ո՞վ, ո՞ր յիմարը, ո՞ր խելագարը պիտի յանդգնէր դաւադրութիւն մը լարել ձեր ամենասուրբ անձին դէմ, ո՞ւր, ե՞րբ, կարելի՞ բան է։

– Ի՞նչ կ'ըսէք, կշտամբեց Հինքեարը, դաւադրութիւնը թող չսարքուի անգամ մը, պատրաստողները գիտեն իրենց գործելակերպը։

— Վեհափառ, միջամտեց Թահսին փաշան, համարձակութիւն առնելով, թոյլ տուէք որ Իզզէթ պէյ աւարտէ ընթերցումը։

— Ուրիշ ի՞նչ կայ որ, հարցուց զարմանքով Հինքեարը։

— Կարեւոր լուրը դեռ չկարդացի, ըսաւ Իզզէթ Ապիտ, Վեհափառ, կ'աղաչեմ հանդարտ մտքով եւ անվրդով սրտով հաճեցէք մտիկ ընել։

— Է, յարեց Համիտ արհամարհոտ դէմքով մը, կարդացէք նայինք, դեռ ինչեր պիտի տեսնենք։

Իզզէթ պէյ սկսաւ կարդալ, պուլկարական մեծ թերթի մը լուրերու բաժինէն մկրատուած, զգայացունց լուրի մը թարգմանաբար ամփոփումը.—

« Յեղափոխութիւնը չի մեռնիր, միայն կը քնանայ. Ապտիւլ Համիտի անկած դրախտին(?) մէջ ապրող Հայերը, որոնք հարիւր հազարաւոր զոհեր տուին Բռնապետութեան Մոլոքին, այս անգամ, Հայկական Ջարդերուն արիւնոտ տասնամեակը տօնելու կը պատրաստուին. Սոֆիայի մէջ վերջերս գումարուած Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Գ. Ընդհանուր Ժողովին մէջ գաղտնի որոշումներ տրուեցան, որոնք սերտօրէն կապուած են ընդհանրապէս Թուրքիոյ եւ մասնաւորապէս Եըլտըզի Կարմիր Սուլթանի ճակատագրին հետ ...։

— Այդ հատուածը վերստին կարդացէք, հրամայեց Ապտիւլ Համիտ։

Եւ Իզզէթ պէյ կրկնեց ընթերցումը։

Շարունակեցէք հիմա, յարեց Հինքեարը, մոլորուն աչքերը բացխփելով ու ունքերը խաղցնելով աջ ու ձախ։

« Հայկական արհաւիրքներու արիւնոտ տարիներէն ի վեր կուտակուած վրէժներուն ծրարը պիտի քակուի մօտերս. աննախընթաց, զարհուրելի տեսարաններու ներկայ պիտի ըլլայ քաղաքակրթեալ աշխարհը. այսուհետեւ Գիտութիւնը պիտի խօսի տիրականօրէն, իր ուժանակներով եւ իր ռումբերով ...։

— Ի՞նչ ..., բացագանչեց Համիտ այլայլած, դարձե՞լ ռումբեր, դարձեալ տինամիթնե՞ր ...։

« Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը վճռական հարուած մը կը պատրաստէ այս անգամ. հարուած մը, որուն բնութիւնը դեռ գաղտնի կը մնայ։

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(8 Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Վահրամ Պարկիրճեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իր կնոջ՝

ԱԼԻՍ ՊԱՐԿԻՐՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին աղբօրցեալին յիշատակը յարգողները:

ՍԷՆ ԼՈՒԻ ՇՐՋԱՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ (ՄԱՐՍԷՅԼ)

Թաղականութիւնը ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ շրջանի հասարակութիւնը, այս Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին, դըպրոցի սրահին մէջ: Օրակարգ.— Ա) Թաղականութեան բարոյական եւ նիւթական զեկուցում: Բ) Նոր Թաղականութեան ընտրութիւն:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԱՏԻԿԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԷՆ

Միջին ալիք 296 մեթր:

Կարճ ալիք 31, 19 - 25·55, 19·84:

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 10·30ին:

Կը պատարագէ Հ. ԳԷՈՐԳ ՊԱԼԵԱՆ

Կը քարոզէ ՆԵՐՍԷՍ Ծ. Վ. ՍԷԹԵԱՆ

Նիւթ՝ «Ի՞նչ տեսանք Տիեզերական ժողովի Ա. նստաշրջանին»:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Եռանդուն վաճառօղ մը որ լաւ մեքենագրել գիտնայ (տաքթիլօ), փայլուն ապագայ ապահովուած է: Դիմել՝

Ets DARONIAN

115, Rue d'Aboukir

CEN. 20-86

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ՝ այս Կիրակի, տօն Ս. Յակոբ Մծբնայ հայրապետին, օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ մատուցուած պատարագէն ետք, մասնաւոր հոգեհանգիստ կը կատարուի եկեղեց. շապիկներու շինութեան նուիրատուներու ննջեցեալներուն յիշատակին: Եկեղեցասէր նուիրատուները կը հրաւիրուին ներկայ գտնուիլ:

ԾԱԽՈՒ Է

Մըտոնի մէջ փավիյոն մը կարասիներով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան:

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել.—

OBS. 46-02

ԳԻՆԵՁՕՆ-ԽՆՋՈՅՔ

Քրիստափոր Միքայէլեանի ծննդեան 103րդ տարեդարձին առթիւ կազմակերպուած Փարիզի Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» խումբի կողմէ, հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի:

Կիրակի, 16 Դեկտեմբեր, ժամը 16–23, Մշակոյթի Տան մէջ:

Քր. Միքայէլեանի կեանքին ու գործունէութեան շուրջ կը բանախօսէ՝

ԸՆԿ. ԱՇՈՏ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆ

Խօսք կ'առնէ Շրջ. Կոմիտէի ներկայացուցիչը՝

ԸՆԿ. Ե. ՃԱՆԿԷՕԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին՝ ընկերուհի Աստղիկ Բէօսէեան (մեներգներով), ընկերներ՝ Երուանդ Գրիգորեան, Արայ Գրիգորեան, Արիս Գարայեան եւ Օր. Նազիկ Մալխասեան (արտասանութիւններով) նաեւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Ահարոնեան» խումբը երգի, պարի ու նուագի իր մասնակցութեամբ:

Սիրով կը հրաւիրուին քոյր միութիւններն ու կազմակերպութիւնները եւ համակիրները:

Ընտանեկան ջերմ մթնոլորտ:

Ճոխ պիւֆէ, մատչելի գին

Մուտքը ազատ է:

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅ ԾՆՈՂԱՑ

Լիոնի Կրթ. Մարմինը, կը հրաւիրէ «Հայկազեան» վարժարան աշակերտող եւ չունեցող բոլոր ծնողքները, ծնողական ժողովին, որ տեղի պիտի ունենայ եկեղեցւոյ սրահը, այս Կիրակի ժամը 3ին: Այս առթիւ պիտի հաղորդուի կրթական եւ դպրոցի վերաբերեալ տրըւած որոշումներն ու մշակուած ծրագիրները: Այս ժողովին ներկայ պիտի ըլլան Ազգ. Միութեան եւ Կրթ. Մարմնոյ կազմը:

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé

Ravallement

Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS

21, Rue du Borrégo

Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՋՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր:

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Առնուվիլի «Կաովարենց» խումբի կողմէ եւ հովանաւորութեամբ Ֆրանսայի այ Կապոյտ խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին:

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, ժամը 16էն 24

Սարսէլի քաղաքապետարանին սրահին մէջ: Գեղարուեստական բաժին՝

«ՍՕՍԻ» պարախումբը, ղեկավարութեամբ ՏԻԿ. ՔԻՒԹՆԵՐԵԱՆԻ

Երգ՝ ՄԿՐՏԻՉ ՊՕՂՈՍԵԱՆ եւ զանազան անակնկալներ

Նուագախումբ՝ ՊԵՌՆԱՐ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Առատ կերուխում Մատչելի գիներ

Հաղորդակցութեան միջոց.— Օթօպիւս 268, դէպի Վիլիէ լը Պէլ կայարանը, Սարսէլի գերեզմանատունէն, իջնել Սար սէլ՝ Նոյեմբերի 11ի հրապարակը:

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի ԱՀԱՐՈՆԵԱՆ խումբի կողմէ,

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20էն սկսեալ, Մշակոյթի Տան մէջ,

17, Rue Bleue, Paris 9e

Orchestre : Les Jupiter's

BAR BUFFET JEUX

ԲԱՐԵՆՊԱՏԱԿ ՎԱՃԱՌՔ

Հայկական Բարեգործական Ընդհ. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբը կը կազմակերպէ իր տարեկան բարենպատակ վաճառքը Դեկտեմբեր 12էն 17, կէսօրէ ետք ժամը 15էն մինչեւ 20, Ազգային Տան մէջ,

ՇԱԲԱԹ ԵՒ ԿԻՐԱԿԻ ԲԱՑ Է ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Métro : Cadet

Հովանաւորութեամբ՝ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի ատենապետ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

Սիրելի հայրենակիցներ,

Ձեր տրամադրութեան տակ պիտի գտնէք իրերու ճոխ պէսպիսութիւն մը Ծընունդի եւ Նոր Տարւոյ ձեր գնումներուն եւ նուէրներու համար:

Մանաւանդ յանձնարարելի է Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց Յանձնախումբի կողմէ պատրաստուած Հայկական խոհանոցի գիրքը, որ այս առթիւ պիտի վաճառուի:

Միութեանս անդամուհի Տիկինները շատ ուրախ պիտի ըլլան ընդունելով ձեր այցելութիւնը:

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1.— ԱՂԷԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲ Թիւի պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անճառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ …

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգեհոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ դունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները:

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ

20103 (Հայ կովկասեան երգեր)

20136 (ARMENIE)

20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)

20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)

20167 (PROMENADE EN ARMÉNIÉ)

10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն

20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ:

(ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

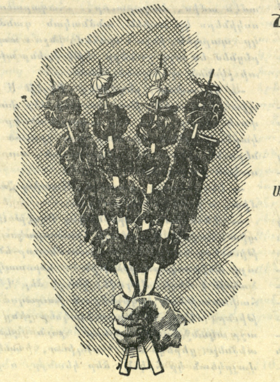
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝

15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով

contre remboursement

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 16 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 16 DÉCEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9483 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5384

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

«ՀԱՅԱՍՏԱՆ»

ԽՄԲ.— Առջի օր լոյս տեսաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթը՝ *Հայաստան*, որ նոր շրջան մը կը սկսի իբրեւ շաբաթաթերթ: Այս առթիւ ողջունելով մեր պաշտօնակիցը, կը վերահրատարակենք մեր ողբացեալ խմբագրապետին «*Խօսք*» գրուած՝ 1939 Յունուար 24ին, *Հայաստանի* առաջին թիւին հրատարակութեան (Փետրուար 10) նախօրեակին, առանց վերարտադրելու այն դառն խորհրդածութիւնները, զորս կ'ընէր ի տես թերթին միայն ֆրանսերէն լեզուով հրատարակութեան:

×

«... Բայց կեանքը իր օրէնքներուն ու պահանջներն ունի:

Արդէն հասած է սերունդ մը, շրջանաւարտ՝ բարձրագոյն վարժարաններէ:

Բոլորն ալ ուծացած, այլասերած աշխարհաքաղաքացիներ չեն: Շատերը կրցած են պահել մայրենի լեզուն եւ հայկական դիծ մը՝ շնորհիւ ծնողքներու հոգածութեան եւ իրենց՝ պատանիներու եւ երիտասարդներու գիտակցութեան: Ուրիշներ լեզուն կորսնցուցած ըլլալով հանդերձ, կը պահեն աղօտ կայծեր՝ հայկականութեան եւ պարտաճանաչութեան: Եւ վերջապէս երրորդ դաս մը՝ աւելի հասակաւոր, ճամբէն շեղած ըլլալով, կարծես անմատչելի կը գտնէ հայկական գիրն ու լեզուն:

Ունի՞նք հրաշալի միջոց մը, մայրամատին կապելու այս բազմութիւնները, որոնք արդէն պարիսպին վրայ կը գտնուին:

Չկան հրաշալի միջոցներ, մեր այսօրուան պայմաններուն մէջ: Հարթիչ գլանը անխնայ կը տրորէ շատ մը կամեցողութիւններ եւ ծրագիրներ, յաճախ վհատում պատճառելով:

Ուրեմն, երբ ցանկալին ժայռերու կը զարնուի, հարկադրուած ենք փորձել կարելին: Բոլոր կարելի միջոցները:

Այդ միջոցներէն մէկն է այս պղտանիներուն վրայ հասած սերունդին խօսիլ իր սորված լեզուով: Խօսիլ ու գրել՝ անոնց մէջ ալ վառ պահելու համար ազգային գիտակցութիւնը, անկախ եւ ամբողջական հայրենիքի մը գաղափարը, յանուն պատուութեան պայքարելու տենչը: Մէկ խօսքով, բոլոր այն կայծերը որ կը խանդավառեն այս արմատախիլ եւ ցիրուցան ժողովուրդը, իր ճակատագրին բարելաւման համար:

Եւ ահաւասիկ նոր հրատարակութիւնը:

Անշուշտ միայն երիտասարդներ չեն որ պիտի լեցնեն թերթը: Որքան ալ խանդավառ, այս ափ մը «շրջանաւարտ»ները միշտ ալ կարօտ են երէցներու շունչին եւ աջակցութեան:

Բայց նոր հրատարակութեան գլխաւոր արժանիքը այն պիտի ըլլայ որ, իրենք երիտասարդները հայրենասիրական ներշնչման եւ գործնական աշխատանքի անդաստան մը պիտի ունենան, մշակելու եւ հայկական գաղափարներ տարածելու համար: Ոչ միայն հայկական այլեւ օտար շրջանակներու մէջ:

Եւ բնականաբար անոնք նախ պիտի սերտեն, որպէսզի կարենան արտայայտել:

Այս ձեռնարկին շնորհիւ, անշուշտ հետզհետէ երեւան պիտի ելլեն բազմաթիւ ֆրանսախօս պատանիներ եւ երիտասարդներ, որոնք զրկուած էին հայկական մթնոլորտէ:

Ընթերցողներուն հետ, գրողներ ալ կրնան երեւան գալ անոնց մէջ, նման «Հայաստան»ի ափ մը երիտասարդներուն, որոնք որոշ ներշնչում, վարժութիւն եւ պաշար ստացան, շնորհիւ իրենց նախաձեռնութեան եւ զանազան դասախօսութեանց:

Ամէն պարագայի մէջ, փորձ մըն է որ կը կատարուի, լրացնելու համար հասունցած պահանջ մը: Կը հաստատուի ժամադրավայր մը, համախմբելու համար նոյն տենչերով տոգորուած տարրերը, ամէն ուր որ կը գտնուին:

Եւ մենք սրտանց յաջողութիւն մաղթելով, կ'ուզէինք որ այս տղաքն ալ իրենց կարգին մեղմացնէին բռնի պանդխտութեան կսկիծը: Անոնք ալ իրենց լաւագոյնը տրամադրէին, կանգուն պահելու համար մանաւանդ իրենց սերունդին բարոյական կորովը:

Մեղքը մերը չէ, եթէ ստիպուած ենք սերունդ փրկել նաեւ օտար լեզուով, անգլերէն կամ ֆրանսերէն, հաշտեցնելով միջավայրին պիտոյքները՝ մեր հիմնական պահանջներուն հետ:

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

ՌԸՍՔ ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ԾՈՎԱՅԻՆ ՈՒԺ Կ'ՈՒԶԷ

Ամերիկացիք միշտ կը փափաքին հիւլէական ծովային ուժ մը ստեղծել Ատլանտեան ուժին մէջ կամ առնուազն անոր հակակշռին տակ: Այս առաջարկը բերաւ Արտաքին Նախարար Տին Ռըսք Ատլանտեան Ժողովին որ տեղի կ'ունենայ այս միջոցին Փարիզի մէջ:

Ռըսք շեշտեց ի մասնաւորի թէ Եւրոպացիք պէտք է համաձայնին թէ ի՞նչ ձեւով պէտք է կազմուի հիւլէական այդ միասնականութիւնը, ինչպէս նաեւ ծախքերը բաժնելու կէտին շուրջ: Բաւական դժուար հարց մըն է քանի որ հիւլէական մենաշնորհը, դժուար կարելի է բաժնել, նոյնիսկ անկարելի: Ի՞նչպէս բաժնել կոճակին վրայ կոխելու իրաւունքը: Իսկ եթէ նոյնիսկ բաժնելու կարելիութիւն ըլլար, պէտք չէ մոռնալ թէ ամերիկեան Ծերակոյտը ցարդ չէ ջնջած Մաք Մահոն օրէնքը որ կ'արգիլէ Ամերիկայի հիւլէական իր գաղտնիքները բաժնելու:

Հաւանական չէ որ Եւրոպացիք նոր ծախքերու մէջ մտնեն, հիւլէական ուժի մը ստեղծման համար: Արդարեւ արդէն Ամերիկացիք «խնդրած» են իրենցմէ որ բարձրացնեն իրենց դասական զինումը հասնելու համար նախատեսուած 30 զօրաբաժիններուն: Եւ ի՞նչպէս համոզել Եւրոպացիները որ վճարեն հիւլէական ուժի մը հսկայ ծախքերը առանց գիտնալու թէ ի՞նչ ձեւով պիտի կարենան, օր մը, զայն օգտագործել: Գերմանացիք ըսին թէ դէմ չեն հիւլէական հաւաքական ուժի մը, բայց ոչ մէկ նախաձեռնութիւն կը ստանձնեն այդ ուղղութեամբ:

Գալով, Ֆրանսայի ծանօթ են իր վերապահութիւնները:

× *Ժընեւի ապազինման 17ներու ժողովին, Տին յանուն Միացեալ-Նահանգներու յայտարարեց.— Եւրոպայի կամ ուրիշ վայրերու մեր զինակիցները չենք լքեր: Թող պիտի չտանք որ Ատլանտեան զինակցութիւնը 15 կտոր ըլլայ մինչ խորհրդային զինուորական զօրաւոր մեքենան եղածին պէս պիտի մնայ արեւելեան Եւրոպա, միացեալ հրամանատարութեան մը տակ:*

ՄԱՀՈՒԱՆ 25ԱՄԵԱԿԸ

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

ՄԵԾ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԻ ՄԱՀԸ

Մի նենգ գլուխ յղացաւ չեղեալ յանցանք մեզ համար,
Տնօրինեց մեր բախտը անարժան մի ձեռք,
Մեր քերթութեան զարունը չեղած բեղուն, լի ամառ՝
Ցանկարծ դարձաւ մահաշունչ եւ դաժան ձմեռ:
Մեր երգերի թերթերը եղան աւար ու գրիւ,
Ինչպէս վարդի թերթիկներ՝ բիրտ հողմի բերան,
Ինչպէս հայ որբ մանուկներ՝ գերի հրի եւ սրի,
Անօթեւան, թափառիկ հալածուած կորան:
Օ՛, ես գիտեմ, որ կը գայ վերածնման այգ նորից .
Մեր երգերը կը հնչեն իբրեւ զարնան ձայն,
Փիւնիկի պէս յարութիւն կ'առնեն նրանք մոխրից
Եւ շուրթէ - շուրթ կը կապեն սիրոյ ծիածան:
Սակայն հիմա ցաւն է խոր, անասելի, անբարբառ ...
Ի՞նչպէս ասեմ, թէ մեռար բանտի մէջ մենակ,
Դու, որ շքեղ ջահ էիր միշտ շողշողուն, բոցավառ,
Հանգար, ինչպէս մուրացկի նուաղուն նրագ:
Դու կռեցիր փոթորկոտ այնքան երգեր պայքարի,
Վառեցիր մեր արուեստի այգը շողշողուն,
Հազարների յուզեցիր, կռուի հանած քաջարի,
Բայց հնձեցին քեզ որպէս անհատիկ ցօղուն:
Չեղաւ մի ձեռք հարազատ՝ շոյէր ճակատը քո վէս,
Սիրող շուրթեր կանացի շուրթերիդ չիջան,
Ոչ մի մանկան նռուողիւն, ոչ մի ձայն չհասաւ քեզ,
Ոչ մի ժպիտ չծաղկեց դէմդ՝ իբրեւ ջահ,
Այդպէս հանգար: Մի գիշեր բանտի խցից գաղտնաբար,
Քո մարմինը տառապած անյայտացրին ո՛ւր ...
Դու չունեցար գերեզման, գուցէ՝ դագաղ չունեցար:
Ո՛հ, ի՛նչ շքեղ հատուցում երգիդ ի տրիտուր:
Ոչ մի կաթիլ ջերմ արցունք, ոչ մի պսակ, ոչ մի վարդ,
Լաց լինելու մրմունջի իրաւունքից զուրկ
Ես՝ խորտակուած, բայց վաղուայ յարութեամբդ հպարտ՝
Իմ հոգու մէջ արեցի անպատմելի սուգ..
Ո՛վ պատմութեան նժարներ, արդարադատ, անկաշառ,
Ձեզ եմ յանձնում իմ սիրտը, իմ խիղճը մաքուր,
Ձեզ եմ յանձնում Չարենցի վախճանն տխեղ, անարդար,
Մեր գպրութեան այս հոյլի վիճակը տխուր:
Ո՛վ գաղափար, որից մենք նուիրեցինք բան ու սիրտ
Եւ որ ամբողջ աշխարհում դառնալու ես կեանք,
Այս բանտի մէջ մնում եմ քո զինուորը անբասիր,
Իմ այս կանչը չթողնես դու անարձագանգ:

1937 *Դեկտեմբեր*

×

ԵՐԳ ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ

Իմ խոշտանգուած բարեկամ, նորավկայ նահատակ,
Կոտրած սառոյց - կաշկանդում, ինչպէս զարնան գետի ձայն,
Անունդ հնչում է կրկին մեր հայրենի երկնի տակ
Եւ անցնում է շրթից - շուրթ, իբրեւ սիրոյ ծիածան:
Փիւնիկ թռչուն, որ այրուած մեր երգերի մոխրից
Ժողովրդեան մեծ սիրոյ զօրութեամբ դու առած կեանք՝
Սաւառնում ես տիրաբար երկրի վրայ մեր նորից,
Իբրեւ վկայ յարութեան, յարութեան երգ ու բերկրանք:
Անմահ, ինչպէս ժողովուրդ, ժողովրդեան բան ու բառ,
Սերունդների յոյզերի եւ յոյսերի տաղարան,
Հազարամեայ տաճարի սրբատաշ քար ու մարմար,
Նորից մաքուր գնում ես դէպի գալիքն անվարան:
Այս հեռաւոր ձիւներում բեւեռամերձ աշխարհի,
Զգում եմ վեհ թեւթափը եւ դղրդը հանճարիդ,
Որ սեւասիրտ վհուկներ, լոյոլլաներ մեր դարի
Խեղդել էին կամենում զարշ ձեռքերով մահաոիթ:
Ինչքան շուրթեր հնչում են քո անունը սիրավառ,
Նոյնքան նզովք կարդում են դահիճներին իմ եւ քո...
Իմ հանճարեղ բարեկամ, ուսուցիչ եւ հոգեղբայր,
Փառք քո շքեղ յարութեան, յաղթանակին մեր ոգու:

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

1954 *Ապրիլ*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՐԻՆԸՐ Բ. *հրթիռը յաջողութեամբ կատարեց իր պաշտօնը եւ «քսուեցաւ» Արուսեակ մոլորակին, ուրկէ կը ղրկէ շահեկան տեղեկութիւններ:*

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ *նշանաւոր Ժոքոնտը որ Լուվրի գլխաւոր հարստութիւններէն մէկն է,* Ֆրանս *շոգենաւով Ամերիկա կը փոխադրուի, ցուցադրուելու համար: Ֆրանսայի մէջ շատ մեծ վրդովում յառաջ եկաւ այս առթիւ, եւ* Ֆիկառօ *գլուխն անցաւ արշաւանքի մը որ կ'ուզէր պատկան իշխանութեանց ուշադրութիւնը հրաւիրել այս գայթակղեցուցիչ արարքին առաջքն առնելու համար: Բայց ապարդիւն, Անտրէ Մալրօ տուած արտօնութիւնը ետ չառաւ:*

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ *Ազգաժողովը բանաձեւ մը քուէարկեց, 82 ձայնով որպէսզի Փորթուկալ ճանչնայ Անկոլայի ինքնորոշման իրաւունքը: Ֆրանսա, Պելժիա, Անգլիա եւ Ամերիկա դէմ քուէարկեցին:*

ԻՏԱԼԻՈՅ *լրագրողները ութ օրուան համար, գործադուլ հռչակեցին: 25 առ հարիւր յաւելում կը պահանջեն: Ոչ մէկ թերթ լոյս կը տեսնէ Իտալիոյ մէջ:*

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ *կարգ մը անդամներ ըսկսած են ճնշում բանեցնել Մոնէրվիլի վրայ որպէսզի հրաժարի: Արդէն թեկնածուներու անուն ալ կը տրուի ինչպէս՝ Էտկար Ֆօռ: Ծերակոյտի մեծամասնութիւնը, ցարդ, իր նախագահին կողքին է:*

ԵՄԷՆ *մտադիր է ի մօտոյ փակելու Սանաայի օտար այն դեսպանատուները, որոնք չեն ճանչցած Եմէնի հանրապետական նորաստեղծ վարչակարգը:*

ԵՐՈՒԽԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Ա.

«Ամիրային աղջիկը» իբրեւ թէքնիկ, խորք եւ աշխարհ, վէպը կը պատկանի իրապաշտ շարժումին եւ վիպումի գետնին վրայ անոր գերագոյն ճիգն ու յաջողուածքը կը ներկայացնէ»:

Յ. ՕՇԱԿԱՆ

(«Հայ Գրականութիւն»)

«Շշմա՛ծ եմ ուղղակի: Օշական ինչ որ արժէք, մնայուն արժէքներ կը գտնէ Երուխանի գործին մէջ: Հակառակ ընդունուած համբաւի մը, հարեւանցի՛ է իր ծանօթութիւնը պզըխնիններու եւ ասոնց կեանքի մասին: Իր հոգեբանական վերլուծումի էջերը՝ գլխու ցաւ տուող շաղկրատութեանց դէզեր»:

ՀՐԱՉ ԶԱՐԴԱՐԵԱՆ

(«Բագին» Թիւ 11)

Երուանդ Սրմաքէշխանլեան, գրական ծածկանունով Երուխան, արեւմտահայ վարպետ արձակագիրներէն է, որոնց մասին, ցաւալի է ըսել, շատ քիչ բան կը գրուի, հանդիսաւոր տխուր առիթներով միայն:

Երուխանի պատմուածքներու հոգիոն մարդկային հոգիներու թշուառութիւնն ու կարօտութիւնն է: Բնութիւնը բացակայ է հոն, կամ հազուադէպօրէն ներկայ: Մարդկային ողբերգութիւնը ժամանակ չի ձգեր փոխադրուելու բնութեան գրկին մէջ, ուր մարդ էակը, յոգնած, մաշած եւ դժգոհ սովորական կեանքի բացասական երեւոյթներէն, խանդավառութեան խաւլքները կ'ունենայ եւ կը սփոփուի: Հազուադէպ պահերուն սակայն, ան կարօտով կը փնտռէ բնութեան մէկ տեսարանը, իր հոգիին մելամաղձութիւնը փարատելու համար:

Վրէժը, *գաւառական ընտանեկան ողբերգութեան մը պատմութիւնն է, որուն նմանները աւելի կանուխ կարդացեր էինք Թլկատինցիին եւ Ռուբէն Զարդարեանի գրչէն ելած: Երկուքն ալ Խարբերդցին, ուր տեղի ունեցած է այս դէպքը եւ ուր պաշտօնով հաստատուած էր Երուխան, իբրեւ տեսուչ Մէզիրէի Կեդրոնական Վարժարանին: Ընտանեկան տամ մը, որուն երկու անձերը, կինը գիւղին մէջ եւ ամուսինը՝ Ամերիկա, իրարմէ հեռու ապրած են: Երիտասարդը պանդխտութեան կը մեկնի, իր կեանքը շահելու համար, հազիւ տարի մը ապրած ամուսնական կեանքը, կինը յանձնելով իր ծնողաց եւ իր երբեմնի դպրոցական ընկերոջ ու բարեկամին (որ քենեկալն էր) խնամքներուն: Այս վերջինը սակայն, նախ կը փորձէ իր քենիին պատիւն դպնալ, եւ յետոյ կը ստեղծէ այնպիսի պայմաններ, որոնց մէջ իր հէք քենին կը մեռնի, տիրանալու համար ծնողացը ամբողջ հարստութեան: Երուխան շոգենաւին մէջ հանդիպած էր Ամերիկայէն իր ծննդավայրը վերադարձող այս մարդուն, որ հայրենիք կը վերադառնար վրէժ լուծելու համար: Կ'անցնին շատ ամիսներ եւ օր մը, Մէզիրէի առաջնորդարանը նստած պահուն, Երուխան զարմանքով կը տեսնէ Ամերիկայէն վերադարձողը, իր քենեկալին հետ: Առաջնորդարան կուգային ամուսնական հրամանագիր մը առնելու համար: Եւ Երուխան արդարօրէն կը վերջացնէ իր պատմութիւնը: «Այս պատահարէն ի վեր միտքս դրած եմ չհաւատալ ամէնէն դառնաթուրմ ցաւերուն իսկ»:*

Իրենց բնակիչներուն պէս, պատմուածքներուն միջավայրը, ընտրած մարդոց բնակարաններն ալ խեղճ ու թշուառ են: Կքած ու փլած հիւղակներ, լոյսէ զրկուած ու ցած սենեակներ, խոնաւ ու օդէ զրկուած տնակներ, որոնք ծովէն դուրս ցցուած ժայռերու կը կռթնին յաճախ, անշուք, ողորմելի արտաքինով, ինչպէս հոն ապրողները, ընդհանրապէս ձկնորսներ, մեծ հոգերով, սիրող ու կարեկցող սիրտերով, որոնք կը բնակին զարշահոտ ու փոշեթաթաւ խուցերու մէջ եւ ուր կը տեսնուին մրոտած փոքր սաներ, մէկ երկու պնակներ, հին դեղնած սաղմոս մը եւ կանթեղ մը, որուն աղօտ լոյսին ունին դժբախտ բնակիչները: Այս մթնոլորտին մէջն է որ Երուխան կ'ապրեցնէ միշտ տառապած մարդիկ, կեանքին դառնութիւնը ճաշակած ծերուններ, իրենց զրկուած ու ապագուն թոռներուն հետ:

«Ամիրային աղջիկը» վէպին մէջն ալ ունինք, ճիշդ քովը ապարանքներուն, անշուք, թշուառ եւ աններեւակայելի անկիւններ, ուր մարդիկ կ'ապրին, լոյսէ եւ ջերմութենէ զուրկ, կարեկցութեան արժանի տիպարներ:

Երուխան իր խոնարհներուն մէջ կը սիրէ ապրեցնել արգիլուած սէրեր: Ձկնորսներ ու նաւավարներ, որոնք հարուստ աղջիկներու կը սիրահարին, եւ սակայն իրենց ընկերային վիճակը թոյլ չի տար նման ամուսնութիւններ: Համր եւ խուլ մարդիկ, որ փախով ու գողով կը փորձեն նայիլ լոյս – երես աղջիկներուն:

Իր խոնարհ հերոսները կոշտ ու անտաշ արտաքինով՝ եւ սակայն խանդավառ, աշխատասէր եւ դիւրայոյզ հոգիներ ունին: Երուխան կը սիրէ անոնց հոգիներուն, անոնց սիրտերուն խաւլքները մեղմ պատմել: Անժառանգներուն եւ զրկուածներուն փոքրիկ վէպերը եւ անոնց հակադրութիւնները կը սիրէ երեւան հանել:

Պատմութիւններուն նիւթը, կ'ըսէի, ձկնորսներու եւ ջրհանկիրներու միջավայրէն առնուած, միշտ տխուր վերջաւորութեամբ: «Սերինա» պատմուածքին նիւթը, ընդհակառակն ուրախ վերջաւորութիւն մը կ'ունենայ: Լութիկ եւ Սերոբ, տղայ տարիքէն երկու սրտակից եւ անբաժանելի ընկերներ, երկու քով ջրհանկիրներ, բախտին մէկ կատակովը, կը սիրահարին միեւնոյն աղջկան, Սերինային: Վերջինին տան մէջ, ուր երեկոյթի մը հրաւիրուած էին երկու ընկերները, աղջիկը կը պարէ, նախանձի զգացումը օձի մը պէս կ'արթննայ երկու կորիճներու հոգիներուն մէջ:

«Ես աս աղջիկը պիտի առնեմ, կ'ըսէ Սերոբ, խուլ ձայնով մը:

«Ես պիտի առնեմ, կը պատասխանէ Լութիկ, գոպուած մանչինի մը պէս»:

Եւ այդ օրէն սկսեալ ցրտութիւն մը առաջ կուգայ երկու բարեկամներուն միջեւ, աղջկան նայուածքին տակ: Այդ սէրը երկուքին կեանքն ալ կը թունաւորէ: Ֆիզիքապէս ալ կը քայքայուին: Այս վիճակը սակայն անոնց հոգիներէն կը վանէ հետզհետէ ատելութեան զգացումը, զոր ունէին իրարու հանդէպ: Օրին մէկը կը լսեն թէ Սերինան կ'ամուսնանայ: Եւ այդ օրն իսկ երբ անխօսուն իրարու կը հանդիպին, «Ազատեցանք» կ'ըսեն: «Եւ երկու բարեկամները, կ'եզրակացնէ Երուխան, ինքնաբերաբար իրարու ձիտ նետուեցան, համբուրեցին զիրար խանդաղատանքով, լացին, հեկեկալով լացին, տղու պէս, երկարօրէն, վերէն իջնող ձիւնի ճերմակ ծուէններուն մէջ»:

Երուխան ոչ միայն ձկնորսներու եւ թշուառութեան մէջ տառապող մարդկային արարածներու հոգերանն է, այլեւ բնութենէն անժառանգներուն սրտակից բարեկամը: Այդ միջավայրէն իր ընտրած տիպարները Ֆիզիքական տկարութիւններ ունին յաճախ, կոյր, խուլ, համր ու կաղ, մարդկային իմացական կարողութիւններէ զրկուած ու վարի աստիճաններուն վրայ գտնուող էակներ, որոնց պատմութիւններն ու ողբերգութիւնը խանդաղատանքով կը պատմէ մեզի, անոնց զրկուած հոգին կարդալով ու մեծ կարեկցութեամբ: Երբեմն բառ մը, նախադասութիւն մը կը բաւեն անոնց արտաքին ու ներքին պատկերը տալու համար, արժանիք մը, որ արուեստագէտ գրագէտը կը զատորոշէ պատմողներու սովորական բազմութենէն: Կումիկը, Կուզը *պատմուածքին հերոսը, որուն* խամպուռ պախսալը, *խիստ յատկանշական մակդիրն ալ կուտայ, նոյնքան յատկանշական է Երուխանի արուեստին տարրերը իր մէջ համախմբելով: Ան շատ վարպետօրէն կը վերլուծէ զգայնոտ հոգիներուն, «կուզ, գեղեցկութենէ զուրկ, մարմնական վայելչութենէ զուրկ գտնուելուն ահռելի ու անդարմանելի վիշտը, որ վիշտերուն ամենախորն է ու էն աներիշը»:*

Կուզը *պատմուածքը խտացումն է բոլոր այն զրկուածներուն, որոնք իրենց Ֆիզիքական թերութիւններուն համար դժբախտ են, ու այդ զգայութիւնը խորապէս կ'ազդէ իրենց բովանդակ կեանքին վրայ:*

Փայտէ հին տան մը գետնայարկը խանութի մը մէջ, խեղճ ու կրակ առեւտուր մը կ'ընէր ան, յաճախորդներու կարեկցութեան եւ արգահատանքին առարկայ: Այդ տանը մէջ կը բնակէր, իր ծնողքին հետ, տասնեւվեց տարեկան Էլիզան, որուն ներկայութիւնը կը խռովէր զինքը: «Կումիկ բանը գործը երեսի վրայ կը թողուր, երբ զուարթ աղջիկն իր քով կուգար՝ աչուըներն անասելի բոցով մը կը վառէին, երանութիւն մը կ'երերար միշտ բարակ, անգոյն շուրթներուն վրայ եւ... երջանիկ էր Կումիկ: Էլիզա օր մը ձեռքը կուզին կռնակին կը տանի եւ «Ա՜ս ինչ է, կ'ըսէ: Կումիկ անակնկալի կուգայ եւ ետ ետ երթալով, կը զարնուի պատին եւ ահաւոր ցաւ մը կը զգայ: Նոյնիսկ կռնակին սապատը կը վիրաւորուի, վիրաւորելով նաեւ իր դիւրաբեկ հոգին: Եւ օրին մէկը զինքը գետինը, հին, բզքտուած անկողնի մը վրայ անշարժ պառկած կը գտնեն: Կուզին վրայ, զոր ի զուր անհետացնել փորձեր էր, վէրքեր բացուած էին, մահացու կերպով: Կումիկ մեռած էր այդ վէրքերէն ու նաեւ սրտին ցաւէն:

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(1 Շար.)

ՕՏԱՐ ԵՒ ԱՅԼԱՆԴԱԿ ԱՆՈՒՆՆԵՐ...

ԽՄԲ.— «*Սով. Հայաստան*»ի Դեկտեմբեր 4ի թիւին մէջ, Սուրէն Վահունի երկար յօդուածով մը կը մատնանշէ ցաւոտ հարց մը՝ «*Անուններու չտեսնուած խառնաշփոթը*»: Ինչպէս իրաւամբ դիտել տեւ կուտայ յօդուածագիրը՝ «*Արդիւնք է ոմանց չտեսութեան, օտարամոլութեան եւ կամ տգիտութեան*»:

Ստորեւ, լայն քաղուածք մը արեւմտահայերէնի վերածումով:

... Մեր օրերուն գրագէտ եւ ընթերցասէր մարդիկ զարգացած երեւալու մարմաջով կ'ընեն ճիշդ հին օրերու անգրագէտ հայ գիւղացիին պէս, թէեւ այս վերջինը կ'ընէր տգիտութեան բերումով: Եւ քանի որ գրագէտ մարդը ի վիճակի է անդրադառնալ աւելի շատ գիտնալու նշանաւոր մարդոց անունները, ապա, անուններու փոխարէն անմահներու վսեմաշուք ազգանուններով պարգեւուած, մեծցած եւ կեանքի մէջ մտած են այնքան շատ հայորդիներ, որ հիմա կը թուի թէ բոլոր ազգերու եւ ժամանակներու մեծահռչակ գրողները եւ երգահանները, գիտնականները եւ պետական – քաղաքական դէմքերը, յարութիւն առնելով եւ աշխարհի չորս կողմերէն հաւաքուելով, բնակութիւն հաստատած են Հայաստանի քաղաքներուն եւ գիւղերուն մէջ:

Մենք ներկայիս սկսած ենք նոյնիսկ չզարմանալ, երբ թերթերուն մէջ կը կարդանք, որ, օրինակ, Պայրըն, Պերանժէ, Պեթովէն, Լիսթ եւ Միլտոն ցաւակցութիւն կը յայտնեն Հոմերոսի վաղաժամ մահուան առթիւ, Ռուզվելթն ամուսնալուծում կը պահանջէ իր կնոջ Կլինգայէ, որ Կոպերնիկոս, Վագներ,

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

— Ծառայ Յիսուսի Քրիստոսի, ամէնը տուի՞ր:

— Տէր պապա, ինչ որ միտս էր տուի:

— Ամէնը, ամէնը ետ պիտի տաս:

— Մահս ուշացուր, Տէր պապա, ամէնքն ալ յիշեմ ու տամ:

— Աստուած ըլլայ օգնական:

— Հաջարխան, ինչ ունիմ չունիմ, հանէ, տէրտէրին տուր:

Հաջարխան խաթունը գացայից *մի քանի ոսկի վերցուց եւ տուեց Տէր Համբարձումին:*

— Տուր, բոլորը տուր, բղաւեց Կիւրեղ աղան:

Հաջարխան խաթունը տատանուեց:

Կիւրեղ աղան նորից գոռաց.

— Տուր կ'ըսեմ:

— Բա, Տէր պապան ծակաչք չէ, հերիք *է:*

— Չէ, տուր, բոլորը տուր, մէկ փարային կարօտը թող մնամ, որ ազատուեմ էս կրակէն:

Հաջարխան խաթունը տատանուեց, ի՞նչպէս բոլոր եղած չեղած փողերը հանէր ու լցնէր տէրտէրին բուռը:

— Տուր, Հաջարխան խաթուն, տուր, թող խեղճին հոգին թեթեւնայ, ասաց Տէր Համբարձում:

Հաջարխան խաթունն զգաց, որ տէրտէրը պատեհութիւնը ձեռք էր առել ամուսնուն կողոպտելու, մի քանի ոսկի էլ սահեցրեց նրա ափի մէջ եւ ասաց.

— Էսքանով ըլ Տէր պապան կը բարեխօսի Աստուծոյ առաջ:

Կիւրեղ աղան կատաղեց, որովհետեւ կարծում էր որ կինը խնայում է, որպէսզի իր մեռնելուց ետք իրեն մնայ, եւ ըսկսեց գոռալ.

— Դուն չես ուզեր որ կրակէն ազատուիմ, տուր կ'ըսեմ, տուր, տուր, տուր:

Տէրտէրը բարձր ձայնով արտասանեց.

— Երանի անոնց, որոնք աղքատ են, վասնզի անոնցն է երկնի թագաւորութիւնը:

— Հա, չիտակ է երկնի թագաւորութիւնը, ես վազ *անցայ աշխարհքէն, երկինքը, տուր, Հաջարխան տուր:*

Կիւրեղ աղան տեսաւ որ կինը յամառում է, փորձեց վեր կենալ, որ ինքը տայ, չկարողացաւ, նորից ընկաւ երեսի վրայ, բայց խելագար ճիչերով սկսեց աղաղակել.

— Ինչո՞ւ չես տար, կը պահես որ սատկելէս վերջը՝ տակդ դնես ուտե՞ս, տուր, իմ գողցած փարաս չէ՞, տուր, կ'ըսեմ:

— Կուտայ, Կիւրեղ աղա, կուտայ, ասաց տէրտէրը մօտենալով նրան, զրկեց եւ նստեցրեց, գլխին տակ բարձ դրեց եւ աւելացրեց, կուտայ կոր, կուտայ կոր:

Հաջարխան խաթունն էլ չկարողացաւ դիմադրել եւ բոլոր ոսկիները յանձնեց Տէր Համբարձումին, որ տենդագին ագահութեամբ լցրեց փարաջայի *խորքը եւ լայն գրպանները:*

Կիւրեղ աղան տեսնելով այս՝ հանգիստ առաւ:

— Էհ, ունեցածս չունեցածս էս էր. քըզի տուի, թէ, գնա, գնա, Աստուծոյ խօսք մը հասկցուր թէ չի սատկիմ, թէ կեանքս ընծի խնայէ, տունս, խանութս կը ծախեմ, խանութիս ապրանքը կը ծախեմ եւ պզտիկ ժամ մը շինել կուտամ:

— Քու մեղքէդ շատ աւելի ահաւոր մեղքեր Տէրն մեր Յիսուս Քրիստոս ներեր է, ասաց Տէր Համբարձում:

— Էս էլ է քի՝ ինծմէ աւելի մեղք գործող կա՞յ Տէր Պապա, հարցրեց Կիւրեղ աղան զարմանալի հետաքրքրութեամբ:

— Բազում են մեղաւորները, ես ինքս քեզմէ աւելի մեղաւոր եմ:

— Չէ ջանըմ:

— Այո, այո, կը խոստովանիմ:

— Քանի որ այդպէս է, Աստուած մինակ ինծի՞ տեսաւ, Տէր Հայր, անարդարութիւն չէ՞:

— Չէ, որդեակ, չէ, կարգը ամէնքին ալ պիտի գայ, Կիւրեղ աղա, վաղ կամ ուշ՝ պիտի գայ, ամէնքին ալ քթէն պիտի բռնէ:

— Տէր պապա, ըսել է դուն ըլ մեղաւոր էս: Ինչո՞ւ ընծի պէս չես գար, Տէր պապա:

— Որդեակ, քու քըզի, ժամանակը կայ, պատասխանեց Տէր Համբարձումը եւ այլեւս չուզեց խօսակցութիւնը շարունակել, ոտի կանգնեց, բաց արաւ գըրպանի փոքրիկ աւետարանը եւ սկսեց կարդալ բարձրաձայն:

Կիւրեղ աղա կամաց կամաց գլուխը հանգչեցրեց բարձի վրայ, աւելի խրուեց անկողնի մէջ, աչքերը մի առ ժամանակ սառած մնացին, բայց քիչ յետոյ փակուեցին: Բերնին ծամած լինելը չէր նշմարւում, որովհետեւ պեխերը խիտ ճիւղի նման փակել էր: Կիւրեղ աղան սկըսեր էր միայն խոխռալ, եւ երբեմն երբեմն ոչ զօրեղ կերպով ցնցուել:

Հաջարխան խաթունը խնդրեց տէրտէրից ընթերցումը դադրեցնել, որովհետեւ ամուսինը հանգստացաւ եւ լաւ կը լինէր, որ լռութիւն լինէր: Տէրտէրը դադարեցրեց եւ աւետարանը երկարացրեց Հաջարխան խաթունին, որ համբուրեց եւ խաչակնքեց:

Տէր Համբարձումը մտածեց, որ լաւ ժամանակ էր կծկելու:

— Մնաք խաղաղութեամբ, ասաց տէրտէրը եւ դուրս եկաւ սենեակից:

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(11 Շար.)

ժիլ – Վեռն եւ Շէյքսփիր կատարած են իրենց արտադրական առաջադրանքները, կոկոլ յանձնարարուած է, որպէսզի չորս մայր ոչխարէ ստանայ տաս գառնուկ, Շիլլեր կանոնաւոր կերպով կը թերակատարէ կարագը ...

... Հռչակաւոր մարդոց մականուններով եւ անոնց վերաձեւաւորումներով վերջ դրած չէ անուն ստեղծող ծնողներուն անուանացանկը: Անոնցմէ ոմանք իրենց զաւակներուն տուած են նաեւ քաղաքներու անուններ, ամէն կերպ ջանալով ընտրել որքան կարելի է մեծ եւ բարեկարգ քաղաքներ: Բաւական ծանօթ մեր գրագէտներէն մէկը, օրինակ, իր զաւակին անունը դրած է Մոսկով: Ի՞նչ է աս: Հայրենասիրութիւն: Ցամենայն դէպս ոչ մէկ հայրենասէր ռուս կամ ուկրայնացի իր զաւակը չէ կոչած Մոսկուա կամ Տամպով, Քիեւ կամ Պոլտավա: Անուանակոչութեան այդ ձեւի նմանակ մը յայտնի չէ քաղաքակիրթ աշխարհին: Բայց եթէ հայ գրագէտն է, որ այդպիսի բան մը ըրած է, ապա զարմանալի չէ, որ Երեւանի Կ. Հալաբեանի փողոցին թիւ 13 շէնքին, ընդամէնը 40 քառակուսի մեթր բնակելի տարածութեան վրայ տեղաւորուած են մէկ Լոնտոն, մէկ Պերլին եւ մէկ Փարիզ՝ երեք եղբայրներ: Սակայն մայրաքաղաքներն անգամ նեղ եկած են ոմանց: Արդարեւ աշխարհի քարտէսը բանալով ձեռքերնին դրած են առաջնակարգ կլիմայ ունեցող ցամաքամասերու եւ երկիրներու վրայ: Ասոր հետեւանքով Էջմիածինի մէջ կայ Մանչուրիա մը, որ հիւանդապահուհի է, իսկ Հայաստանի զանազան վայրերուն մէջ կան Աւստրալիաներ, Պրազիլիաներ, Մեքսիկաներ, Արժանթիններ եւ նոր ծնած Քոնկոներ: Կարգ մը ընտանիքներ նոյնիսկ բանաստեղծի մը նման հոգ տարած են, որ այդ անունները յանգեր ունենան, ինչպէս, օրինակ, Երեւան ապրող եւ տողերուս հեղինակին ծանօթ երեք քոյրերու անունները՝ Բուրաստան, Հայաստան, Վրաստան:

Ոմանք ալ Տոն Քիշոթին պէս ըրած են, որ իրենց հնարած անունները ամէն ինչ բացատրեն: Եւ եթէ, օրինակ, երախան կնքած տանն ընտանիքին մէջ դժբախտութիւն մը պատահած է, անունը դրած են Վիշտ կամ Զուլում: Եթէ եղանակը տարբերական եղած է, երախան դարձուցած են Միգմիկ, իսկ դէշ եղանակը պատրաստ՝ Փոթորիկ: Եթէ դրացին աղջիկը կը կոչուէր Արշալոյս, իրենց զաւակին անունը դրած են Վերջալոյս, թէեւ այդ անունը նորմէն պէս բան մըն է: Եթէ վերջացուցած են աղջիկ զաւակ ունենալու իրենց «ծրագիրը», աներեւ նորածիններուն անուններու փոխարէն տուած են այս ձեւի խիստ հրամաններ՝ Բաւական, Վերջին, Հերիք, Թամամ ...

Եղած են նաեւ աւելի մեծ հոգեկան ունեցող, աւելի մեծ իրադարձութիւններ յիշատակել ուզող անուն ստեղծողներ, որոնցմէ մէկը, օրինակ, Սիսիանի շրջանի Լոր գիւղացի, փափաքելով յաւերժացնել սահմանադրութեան հրատարակութեան օրը, իր նորածին տղուն անունը դրած է ... Սահմանադրութիւն, առանց նախատեսելու, ի հարկէ, որ յետագային այդ բառը մեր լեզուին մէջ պիտի դառնար կոնստիտուցիա: Ներկայիս այդ Սահմանադրութիւնը, մականունը՝ Գրիգորեան, ականաւոր բանաստեղծ է եւ, որպէսզի անանուն չմնայ, ագահատած եւ իմաստէն զրկած է իր հին անունը եւ դարձուցած Սահմեդիկ: Անհնարին չէ, որ օր մըն ալ այդ ալ փոխէ եւ դառնայ Կոնստիտուտիկ:

Ոմանք ալ հետեւած են մեր հիմնարկութիւններուն եւ արտելներուն սիրած ձեւին: «Արմգիղէպ», «Վզուկ», «Լէնկար», «Երկար», «Հայէլեկտրամավաճառ» եւ այս ձեւի անուններուն հետեւելով իրենց զաւակները մկրտած են Վելեպս, Երկաթին, Լենպրուշ, Մարլէն, Կարլէն, Մարկլէն:

Այս ձեւի անուններով ներկայիս, ինչպէս պէտք էր սպասել, լեցուն են մեր մամուլին էջերը: Այս տարուան միայն առաջին երեք ամիսներուն ընթացքին կեդրոնական կամ շրջանային թերթերէն քաղուած արտառոց անուններուն ցանկը կրնայ ամբողջ մատեան մը լեցնել: Համտեսելու համար կը յիշատակեմ անոնց մէկ չնչին մասը միայն: Ահաւասիկ, Ռաֆլեզիա, Զիշերին (Ս. Հայաստան), Եուժանկա, Մարփունկա, Էսփերինա (Բանուոր), Լիմոն, Կիսլանից, Ստալիկ, Մարտոնա, Միռել, Բլանդինա (Երեւան), Տարվին (Դիլիջան), Փոփոլ, Հաշտուհի, Հարգուհի, Գլազ, Գուլաբ, Փարիզար, Թոռան, Հռայլ, Հիւսեալ, դինարկա (Կոլտնտեսային ուղի), Կիպբանոս (Լեռնագործ), Տուլփանիկ (Դուկասեանի կոլտնտ), Պատասխան (Առաջադիմութիւն), Ֆինգոլիա, Հայլեւան (Անասնապահ կոլտնտ.), պլատին (Աւանգարդ), Ախագ (Կոմունիզմի ուղիով), Սիլիկով (Կոլտնտեսային ուղի), Տորիչիլ, Հայասէր (Որոտան):

Միայն «Երեւան» թերթի վերջին էջին սեւ քառակուսիներուն մէջ գրեթէ ամէն օր կրնանք գտնել մարդոց բնական անունները փոխարինելու եկած բազմաթիւ այսպիսի բաներ. Սարօ, Նատօ, Գրիշա, Ալեոշա, Սերէօժա, Սաշա, Մաշա, Եաշա, Միշա, Տանիուշա, Վանիուշա, Վալիուշա, Շուրա, Եուրա, Վանիա, Տանիա, Արմենչիկ, Կարենչիկ, Ժորժիկ, Վալոդ, Էդիկ, Սեդիկ, Թուրուշիկ, Նունուշիկ ...

Տեղն է յիշել նաեւ ուրիշ գաւեշտական սովորութիւն մը, որուն զօրութեամբ միջազգային միեւնոյն անունին ազգային աւանդական ձեւը կը փոխարինուի ատոր օտարատիպ ձեւերովը, որոնք տարբեր անուններ չեն եւ որոնցմէ ամէն մէկը այնքան առանձնայատուկ եւ ինքնատիպ է այս կամ ժողովուրդին համար, որ անսխալ ցոյց կուտայ մարդուն ազգութիւնը: Այսպէս մեր Յովհաննէսը կը դառնայ Ճոն կամ Ժան, Յակոբը՝ Ժաք, Միքայէլը՝ Միշել, Սարգիսը՝ Սերժ, Գէորգը՝ Ժորժ, թէեւ ոչ մէկ Ֆրանսացի իր զաւակը չանուանէր Յովհաննէս կամ ոչ մէկ անգլիացի իր Ճոնը չի փոխեր Ֆրանսական Ժանին հետ: Ամէն մէկը կ'օգտուի իր ազգային անուանաձեւէն: Միակ բացառութիւնը մենք ենք, դժբախտաբար, որ ստեղծած ենք անուանաձեւերու չտեսնուած խառնաշփոթ մը: Եթէ սփիւռքի Հայութեան մէջ այդ բանը տեղի կ'ունենայ փոքրամասնութիւններու ձուլման ճամբուն վրայ, ապա մեր հայրենիքին մէջ այդ արդիւնք է ոմանց չտեսութեան, օտարամոլութեան եւ կամ տգիտութեան:

Շարունակութեան մէջ սրտցաւ յօդուածագիրը կ'առաջարկէ պատկան մարմիններուն մերժել արձանագրել օտար եւ այլանդակ անունները:

ԼՈՓԷ ՏԷ ՎԵԿԱ

Տաղանդաւոր գրագէտներու հոյլ մը տուած է աշխարհին, Սպանիա: Անոնցմէ մէկն է ԺԶ. դարավերջի եւ ԺԷ. դարասկիզբի մեծ թատերագիր Լոփէ տէ Վեկա, որուն ծննդեան 400ամեակը այս օրերուն կը յիշատակէ գրական բովանդակ աշխարհը:

Սպանացի գրագէտը կը պատկանի վերածնունդի դարաշրջանի գրական մեծ դէմքերուն: Եղած է բացառիկ բեղնաւոր գրիչ մը, որուն նմանը շատ քիչ անգամ կարելի է գտնել համաշխարհային գրականութեան մէջ: Սերվանթէս զայն կ'անուանէ «բնութեան հրաշքը», ուրիշներ՝ «Բանաստեղծութեան ովկիանոս», «Թատերական աշխարհի միահեծան տէրը», եւայլն: Արդարեւ, սպանացի թատերագիրը օժտուած էր բազմակողմանի, անկրկնելի տաղանդով: Օգտագործած է այդ ատենուան գրական բոլոր սեռերը՝ վէպ, պատմուածք, բանաստեղծութիւն, ողբերգութիւն, կատակերգութիւն եւն., եւ ձգած է չափազանց հարուստ ժառանգութիւն մը: Ասոր մէջ գլխաւոր տեղը կը գրաւէ թատերգութիւնը: Առաջին կենսագիրը կը հաղորդէ թէ յիսուն տարուան ընթացքին ստեղծած է 2200 թատերգութիւններ: Գրագէտը ինքը մահէն քանի մը տարի առաջ իր թատերական գործերուն քանակը կը ճշդէր՝ 1500: Այսուհանդերձ, առանցմէ մեզի հասած են միայն հինգ հարիւր թատերգութիւններ:

Լոփէ տէ Վեկա կը նկատուի իրաւամբ «Սպանիոյ Շէյքսփիրը»: Արդարեւ, ինչպէս որ Սերվանթէս հանդիսացաւ սպանական վերածնունդի շրջանի իրապաշտ արձակին հիմնադիրը եւ մեծ ներկայացուցիչը, այնպէս ալ անոր մեծ ժամանակակիցը հրապարակ եկաւ իբրեւ սպանական իրապաշտ թատերգութեան հիմնադիրը եւ մեծ դէմքը: Ան ստեղծեց իր դպրոցը եւ ունեցաւ իր տաղանդաւոր հետեւորդները: Իր գեղագիտական սկզբունքները ներկայացուած են չափածոյ քերթուածի մը մէջ, որ կը կոչուի «Կատակերգութիւն ստեղծելու նոր ձեռնարկ»: Ասիկա սպանական վերածնունդի շրջանի իրապաշտ արուեստին տեսական մանիֆեսթն էր, ազգային թատերգութեան եւ թատրոնին հաստատ հանգրուանը: Հոդ ներկայացուած օրէնքներէն առանձնապէս պէտք է յիշատակել երեք հատը: Նախ խատու կը հակառակի գեղարուեստական գործերուն համար պարտադիր, անփոփոխելի նկատուող կանոններուն դէմ: «Երբ ես կը նստիմ թատերգութիւն գրելու, բոլոր պարտադիր կանոնները կը փակեմ երեք կղպանքներով», կ'ըսէ առիթով մը: Ըստ իրեն, ամէն դարաշրջան ունի իր պահանջները, ճաշակը, հոգեբանութիւնը, թատերգութիւնը պէտք է հետեւի ոչ թէ դասական հին հեղինակներու կանոններուն, այլ պէտք է ունկնդրէ դարուն պահանջները: Թատերական կամ բեմական արուեստին համար օրէնքներ սահմանելու իրաւունքը կը պատկանի ժողովուրդին: Ու այս հիման վրայ կը բանաձեւէր բանաստեղծական արուեստին առաջին օրէնքը՝ գեղարուեստական գրականութեան գերագոյն չափանիշը ժամանակի պահանջն է եւ ժողովուրդին ճաշակը: Երկրորդ. Լոփէ տէ Վեկա կը պահանջէր մօտէն ուսումնասիրել ժողովուրդին կեանքը, հոգեբանութիւնը, բարքերը, բարձր վարպետութեան հետ չափախել բարձր պարզութիւնը, օգտագործել ժողովրդական ստեղծագործութիւնները, աւանդութիւնները, դիւցազներգութիւնը, պատմական, հերոսական եւ բարոյական իրադարձութիւնները: Երրորդ. գեղարուեստական ստեղծագործութեան գերագոյն օրէնքը կը համարէր կենսական ճշմարտութիւնը. «Պէտք է խուսափիլ ամէն տեսակ անհաւանականութենէ: Գեղարուեստին հիմը ճշմարտութիւնն է»: Գրագէտը պէտք է հարազատ մնայ բնութեան, բնաւորութիւնները պէտք է ըլլան կենդանի, զգացումները եւ խօսքը՝ բնական, վարմունքները՝ հիմնաւորուած: Ասոնք են մեծ թատերագիրին գեղագիտական քանի մը կարեւոր սկզբունքները:

Լոփէ տէ Վեկայի թատերական գործերը սովորաբար կը բաժնուին չորս խումբի: Առաջին խումբին մէջ կը մտնեն պատմական, հերոսական ողբերգութիւններ, որոնց նիւթը քաղուած է ազգային եւ այլ երկիրներու ու ազգերու պատմութենէն:

Երկրորդ խումբին կը պատկանին, այսպէս կոչուած «թիկնոցի եւ սուրերու» կատակերգութիւնները, որոնց կեդրոնական հերոսները ազնուական միջավայրի մարդիկն են:

Երրորդ խումբին մէջ կը մտնեն ժողովուրդին կեանքը պատկերացնող ողբերգութիւնները: Վերջապէս չորրորդ խումբին մէջ կը մտնեն կրօնական նիւթերով գրուած, այսպէս կոչուած, հոգեւոր ողբերգութիւնները:

Ս. ՍՈՂՈՄՈՆԵԱՆ

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ինչ որ յայտնի է, ինչ որ ճշմարիտ է, այս վերջին օրերու տենդոտ գործունէութիւնն է, Դաշնակցութեան շարքերուն մէջ. արդէն եւրոպական մեծ տէրութեանց դահլիճներուն արձագանգուած է, Պոլսոյ մէջ նոր, հսկայ, վճռական դէպք մը պիտի պայթի ...:

— Հերիք է, հերիք, գոչեց Հինքեարը, կարճ կապեցէք ...:

Եւ սկսաւ ման գալ դահլիճին մէջ. երկու ձեռքերը կը շփշփէր ու վագրի նայուածքներ կը յանձնէր իր դիմացի երկու քարտուղարներուն, որոնք սահմռկած, չէին բանար իրենց բերանը:

Մէկ երկու շրջան ընելէ յետոյ, եկաւ վերստին նստաւ քանափէին վրայ, եւ դառնալով Իզզէթ պէյի.

— Չլմնցա՞ւ, հարցուց.

— Գրեթէ լմնցաւ, վեհափառ, պատասխանեց Իզզէթ պէյ:

— Լմնցուցէք ուրեմն, հրամայեց Հինքեարը.

«Փարիզի մէջ հրատարակուող Փրօ-Արմենիա» թերթին խմբագրապետը Պարոն Փիէր Քիյեար, եւրոպական քանի մը կարեւոր կեդրոնները պտըտելէ յետոյ, Սոֆիա հանդիպելով, Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան մէկ արտասովոր նիստին ներկայ եղաւ: Յեղափոխական, ինչպէս նաեւ քաղաքական շրջանակներուն մէջ մեծ կարեւորութիւն մը կը տրուի այս դէպքին»:

Ընթերցումը վերջացած էր, Ապտիւլ Համիտ դարձաւ բաւ իր Առաջին քարտուղարին.

— Այսօր տեսա՞ք Ոստիկանութեան նախարարը.

— Այո, Վեհափառ Տէր, պատասխանեց Թահսին, առտուն կանուխ պալատ եկած էր:

— Ի՞նչ բաւ, հարցուց Համիտ.

— Նոր ձերբակալումներու հրամանագրեր, շարունակեց Գարա Թահսին, գլխաւոր խռովարարները բանտարկուած են արդէն:

— Թահսին փաշա, բաւ, շուտով գրեցէք, պալատը թող գայ Շէֆիք փաշան, թող չմոռնայ հետը բերելու երէկուան ու այսօրուան կարեւոր տեղեկագիրները, գրեցէք իրեն:

Յետոյ, դառնալով երկրորդ քարտուղարին.

— Իզզէթ պէյ, ըսաւ, պալատի մէջ հսկողութիւնը կրկնապատկել պէտք է, լրտեսապետ փաշան ի՞նչ կ'ընէ ...:

Քարտուղարները բաժնուեցան Հինքեարին քովէն եւ Գարա Թահսին, դիւանը մտնելով, անմիջապէս թէզքէրէ մը գրեց ոստիկանութեան նախարարին: Իսկ Իզզէթ Ապիտ լրտեսապետ փաշան գնաց գտաւ, իրեն հաղորդելու համար Հինքեարին խրատէն, հսկողութիւնը կրկնապատկելու Եըլտըզի մէջ:

Ապտիւլ Համիտի բովանդակ էութիւնը կեղծիք մըն էր, եւ այդ կեղծիքով է որ յաջողած էր տարիներէ ի վեր դարձնել իր կառավարութեան ղեկը, խաբելով նոյնիսկ Եւրոպական դիւանագիտութիւնը, որ կը յաւակնի տիեզերքի քաղաքակրթութիւնը վարելու: Ինչպէս ուրիշ անգամներ, այս անգամ ալ կեղծ էր իր հիւանդութիւնը. նպատակաւոր, պարզապէս փորձ մըն էր ըրեր, մէկ կողմէ չափաւոր կազմելու համար թէ ինչ ազդեցութիւն կրնար ունենալ այն՝ ընդհանուր քաղաքականութեան վրայ, եւ միւս կողմէ, իր շրջապատին հոգեբանութեանը թափանցելու համար այդ առիթով:

Երկու տեսակէտներով ալ յաջողեցաւ: Հիւանդութեան առաջին շշուկը Պոլսոյ դիւանագիտական շրջանակներուն մէջ անսպասելի յուզում առաջ բերած էր, ինչ որ կը նշանակէր թէ իր մահուան վաղորդայնին, Արեւմուտքը պիտի ցնցուէր, իսկ Արեւելքը, իր սեփական կայսրութեան մէջ ահաւոր փլուզումներ ու տակնուվրայութիւններ առաջ պիտի գային:

Նպատակին հասած էր, ալ աւելորդ էր երկարաձգել կանխամտածուած հիւանդութիւն մը, ուստի, ոտքի ելած էր Ապտիւլ Համիտ, վայրկենապէս առողջացած(?) ...:

Դ.

Կայծակի արագութեամբ լուրը տարածուեցաւ Եըլտըզի մէջ.— Հինքեարը բժշկուեցաւ ...

Հակահարուածը սոսկալի եղաւ, դժգոհները վերստին սուգ մտան, Բոնաւորը կ'ապրէր, տակաւին դիտաւորութիւն չունէր, ոչ ալ տրամադրութիւն մեռնելու:

Բժշկապետ Մավրոյենի փաշան, որ մինչեւ Բերա գացած էր խորհրդակցութեան համար իրեն ծանօթ անգլիացի եւ գերմանացի պաշտօնակիցներ բերելու Եըլտըզ, կէս ճամբան պարտաւորուած էր ետ դառնալ, իմացած ըլլալով Հինքեարին յանկարծական ապաքինումը:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(9 Շար.)

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Քլերմոն – Ֆեռանէն Տիկին Սօնիա Սոնեի մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ իր ծնողքին՝ Զաքար Զաքարեան (Քանատա) :

×

Պ. Աբրահամ Խրիմեան վեցամսեայ Յառաջ *կը նուիրէ Պ. Յակոբ Ղազարեանի (Վօ ան Վըլէն) :*

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաֆէի վերնայարկը :

Կը խօսի՝ Պ. ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գիրքերու գիւտը եւ հայ գրականութեան ծագումը :

Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ հետեւեալ նուիրատուութիւնները, ի նպաստ եկեղեցւոյ շինութեան.— Լոնտոնի Առաջնորդ Պսակ Եպս. Թումայեանէ մէկ սթերլին, Պ. Վաղզէն Մեղրոյեանէ՝ իր ամուսնութեան առթիւ 100 Ն. Ֆ.: Պ. Յակոբ Վարժապետեանէ, իր քրոջ դաւկին՝ Յով. Տօղրամաճեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի 20 Ն. Ֆ.:

Լիոնի Ազգ. Տիկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացաւ Պ. Մեղրոյեանէ իր ամուսնութեան առթիւ 100 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐ

Մոնփելլիէն Սարգիս եւ Նուարդ Փափազեան իրենց մօր՝ Մաքրուհի Փափազեանի մահուան Գ. տարելիցին առթիւ 50 Ն. Ֆ. կը նուիրեն Հանգստեան տան (Մոնմորանսի) :

Տիկին Արաքսի Նաճարեան իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, 50 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Ս. Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԾՆՈՒՆԴԻ ՃԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ :

Երկուշաբթի, Դեկտեմբեր 24, ժամը 22էն մինչեւ առաւօտ :

Մշակոյթի Տան մէջ :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա *մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :*

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը *կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. վարչութիւնը կը յայտարարէ բարեպաշտ ժողովրդեան որ նորակառոյց եկեղեցիին օծումը մօտալուտ ըլլալուն՝ Ս. Զատկի մօտ շրջանին, կը խնդրէ հասարակութենէն, որ հաճին իրենց նուէրները՝ նիւթական կամ կրօնական, խաչ, վարագոյր, գորգ, ջահ, սփռոց եւն. նուիրելու համար արձանագրուին եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԻՒ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի *մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր :*

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ՚ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ձոխ եւ խնամուած գեղար ուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գինեը մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանանք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ձոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ, *Ս.* Վրացեան, Բ. տպ. Պէյրութ, լաթակազմ, պատկերազարդ, 684 էջ	45 Ն. Ֆ.
ԳԻՐՔ ՃԱՆԱՊԱՐՀԻ, Եղիշէ Չարենց, *Պէյրութ*, 317 էջ	7·50 Ն. Ֆ.
ՄԱՀԵՐԳ, ձայնագրեալ, Քէմանչիստ Ռուբէն, *Պէյրութ*,	5 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ, Հ. Ե. Տէր Ղազարեան, Պէյրութ,	20 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՖՐԱՆՍԵՐԷՆ ՀԱՅԵՐԷՆ, Մեսրոպ Նուպարեան, Պէյրութ	40 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆԷ ԳԱՂՂԻԵՐԷՆ, *Հ. Գ. Պայեան, Վենետիկ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՌՁԵՌՆ ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅ. ԳԱՂՂ. *Հ. Դ. Ստեփանեան, Վենետիկ*	9 Ն. Ֆ.
ԲԱՌԱՐԱՆ ՀԱՅԵՐԷՆ ԼԵԶՈՒԻ, *Ս. Գաբամաճեան, Պէյրութ*,	40 Ն. Ֆ.
ԱՆԳԼԵՐԷՆԷ ՀԱՅԵՐԷՆ ԲԱՌԱՐԱՆ, *Յ. Յ. Չաղմաղճեան, Պէյրութ*	40 Ն. Ֆ.
ԿԵԱՆՔԻ ՅՈՐՁԱՆՈՒՏԻՆ ՄԷՋ, Կ. Սասունի, *Պէյրութ*,	10 Ն. Ֆ.
ՋՐՈՅՑ, Կ. ՓՕԼԱՏԵԱՆ, *Ա. հատոր* 3·50 Ն. Ֆ. *Բ. հատոր* 5 Ն. Ֆ.	

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. Հատը 0·25 Ն.Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 18 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

MARDI 18 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9484 38e ANNÉE Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5385

ԱՐՏԱՒԱԶԴԻ ԵՐԳԸ

Հռովմայեցի երիտասարդ եւ տաղանդաւոր զօրավարը, Տիտոս, ետքն կայսր, տաժանելի պատերազմի մը գնով գրաւեց Երուսաղէմը, քանդեց կործանեց քաղաքը, տեղն ալ արօրով վարեց եւ աղ ցանեց, որպէսզի այլեւս չբուսնի Հրէական հունտը երբեք եւ երբեք: Իսկ պարտուած ժողովուրդին Մնացորդացը տարտղնեց ցան ու ցրիւ դէպի հիւսիս, դէպի արեւմուտք:

Նուազ անողորմ չեղաւ մեր վայրագ թշնամին, որ քանդեց աւերեց հայկական բնաշխարհը, ջարդեց կոտորեց երկրին բնիկ տէրը, հովին տուաւ Մնացորդացը, ցրուեց տարտղնեց օտար ափերու վրայ:

Տիտոս չունեցաւ, սակայն, նախատեսութիւնը թէ հռովմէական կայսրութիւնը կը սարսէր՝ ստեղծելով վրէժխնդրական կամրջագլուխներ, միսթիք դիմադրականութեան բոյներ, իմա՛ Հրէական Սփիւռք որոնք երկնային հայրենիքի մը խոստումով, յետագային, պիտի քանդէին ազգութեանց սահմանները: Այսպէս էր որ Պօղոս քալեց այն կամուրջներուն վրայէն, զորս ձգեր էին պարտեալները Արեւելքէն մինչեւ Արեւմուտք:

Յաճախ Տարսոնցի այս առաքեալին կը նմանցնեմ հայ գրագէտը, որ իր ժողովուրդը փնտռելու ելած է, ահա տասնեակ մը տարիներէ ի վեր, ծովերէն ասդին ու ծովերէն անդին, մէկ ցամաքէն միւսը: Ծանօթ է Պօղոսի ճամբորդութեան աշխարհագրութիւնը: Միջերկրականի արեւելեան աւազանին շուրջ, — այդ տարածութիւնը արդի՝ գիւղաղնացներու կորած հեռաւորութենէն աւելի չէ:

Հայկական Սփիւ՞ռքը, — սպուտնիկեան հեռաւորութիւն մը իրարմէ կը բաժնէ մեր կտորակեալ Հայութիւնը: Հարկ է թռիլ արծիւի թեւերով, Հաւատք տանելու համար ովկիանոսներէն անդին: Երէկ կռունկն էր, որ «խապրիկ» կը տանէր երկրի կարօտով եւ ընտանիքին ճակատագրով մտահոգ «ղարիպ»ներուն: Այսօր գրագէտ մըն է, որ ժամանակարեան արծիւներու թեւերուն վրայ՝ կը ճեղքէ ամպերը, կը կտրէ ովկիանոսները, կ՚անցնի աւանդութեան «եօթը լեռները», որպէսզի Հաւատքով զօրացնէ մեր գալկացեալ եւ թալկացեալ բեկորները:

Բայց ի՜նչ յուզիչ է տեսնել Հայութիւնը այսպէս կտորակեալ, այսքան հեռաւորութեանց վրայ: Յուզումը կը դպէ մտածումս՝ երբ կը փորձեմ հետեւիլ ազգութեան եւ հայրենիքի գաղափարներուն շուրջ բացուած վերաղնահատութեան վէճերուն, ու տեսաբանական արդի յեղաշրջումներուն: Բուռ բուռ Հայութիւն ամերիկեան այս հսկայ ցամաքամասին վրայ՝ հիւսիսէն հարաւ մէկ բեւեռէն միւսը, ինչպէս Ասիոյ կողերուն վրայ՝ Արեւմուտքէն մինչեւ Ծայրագոյն Արեւելք: Հայութիւն, փոքր ածու, որ քիչ է թիւով, բայց ուղենիշի նման կը գտնես բոլոր ճամբաներուն վրայ, այնքան որ կ՚ըսես, աշխարհ լեցուած է Հայութեամբ: Յիսուսի բաշխած հացին պէս քիչ է Հայութիւնը, բայց կը կշտացնէ արար աշխարհ: Հայութի՛ւնը, — ուր որ կ՚ուզես, լեռներու վրայ, ովկիանոսներու եզերքը, կղզիներու մէջ: Անցիր անապատներէն՝ Հայ մը կը գտնես, անցիր քաղաքներէն՝ հայ խօսք մը կը լսես, անցիր գիւղերէն՝ հայ երգ մը կը զարնէ ականջիդ: Մտիր համալսարան մը, հայ ուսանող մը կայ անպայման՝ եթէ չկայ հայ դասախօս մը, մտիր գեղարուեստի տունէ մը ներս՝ հայ երգչուհիի մը ձայնը կը թրթռայ անպայման՝ եթէ դերասան մը չտեսնես բեմին վրայ:

Հայութի՛ւն, ո՛վ դուն աստուածաբաշխ Հայութիւն, որ կ՚առատանաս եւ երբեք չես պակսիր ազգերու սեղանին վրայ, կը կշտացնես աշխարհը՝ թէեւ ոչ ոք կը խորհի կշտացնել քեզ, դուն՝ մարդկութեան սնունդը:

Ահա ես, քու Հաւատքովդ ներշնչեալ, կը քալեմ ուղենիշերուդ վրայ, Խաղաղական Ովկիանոսի եզերքներն ի վեր, արեւաշող ու գինեւէտ Քալիֆորնիոյ այգիներուն մէջ, այնքան գինով որքան Սողոմոն՝ որ իր Թխագեղ Սուլամիթը կը փնտռէր խնձորենիներու եւ թզենիներու թաւուտքին ետեւ, ոտքերս ցօղով թրջուած՝ աչքերս արցունքով լեցուն: Քեզի կը կանչեմ, սիրակա՛ն Հայութիւն, ու կ՚ուզեմ զրոյցի նստիլ քեզի հետ՝ ծունկ ծունկի դէմ, այս նարնջենիներուն տակ, այս սեխաստաններուն մէջ, որթատունկերու անծայրածիր այս ծովին մէջ: Կ՚ուզեմ քեզի պատմել հէքեաթ մը, սիրոյ եւ յաւիտենականութեան հէքեաթը ·

— Հեռաւո՛ր աշխարհի մը մէջ, ուր երկիր եւ երկինք իրար կը համբուրեն շրթունք շրթունքի, կ՚ապրէր իշխան մը, որ կը կոչուէր Արտաւազդ: Շատ էր սիրուած այս իշխանը, արեւը ծիրանի գօտի կը նուիրէր անոր, լուսինը՝ մարգարտաշար թագ, Մասիսի աստուածները՝ կայծակէ թուր: Ամպեր կը կոչուէր իր սիրականը, աստուածուհի՛ մը, որու գեղեցկութիւնը նկարագրել կարելի չէ երբեք, — երկինք աստղեր նուիրեր էր իր պարեգօտին իբրեւ կոճակ, ու սամոյրէ մուճակները վարդի չափրակներով էին նախշուած: Օր մը որսի գնաց Արտաւազդ, հեծած իր ձիուն վրայ, որ կը կոչուէր Եփրատ: Հազար ափսո՛ս, Մասեաց անդունդներէն դուրս նետուեցան նախանձավառ դեւերը եւ կապտեցին իշխանը, իսկ Եփրատ սուրաց հեռացաւ: Տարիներ ետք՝ երբ Արտաւազդ փշրեց գերութեան շղթաները եւ դուրս թռաւ անդունդներէն, տեսաւ որ գետ էր դարձեր իր ձին, Եփրատ, ու կը հոսէր կ՚երթար կիրճերն ի վար, դահավէժներն ի վար, կարծես փնտռէր իր տէրը: Իսկ թէ Ամպեր, զոր դեւերը չէին կրցեր առեւանգել, ուր էր գացեր՝ յայտնի չէր: Լքե՛ր էր ապարանքը, օտար աշխա՞րհ էր գացեր՝ սիրոյ եւ երջանկութեան ամէն յոյս կորսնցուցած՝ ոչ ոք գիտէր:

Արտաւազդ դարձեալ մտաւ անդունդները, փնտռելով իր սիրականը՝ տխուր երգ մը շրթներուն.—

Դարձի՛ր, դարձի՛ր, իմ սիրական,
Դարձի՛ր երկիրդ յաւերժական,
Ոչի՛նչ, ոչի՛նչ քաղցր է այնքան
Որքան աշխարհն արմենական:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Ֆրէզնօ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ՄԱՔ ՄԻԼԸՆ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

Անգլիոյ վարչապետը Փարիզ հասած էր Շաբաթ օր, կնոջը հետ եւ նոյն օրը կը մասնակցէր որսորդութեան, հակառակ անձրեւոտ օդին:

Տը Կոլի հետ, առաջին խօսակցութիւնները տեղի կ՚ունենային Ռամպուլէի դղեակը, Շաբաթ կէսօրէն վերջ եւ կը շարունակուէին Կիրակի առաւօտ: Տէր եւ Տիկին Մաքմիլըն Լոնտոն կը վերադառնային Կիրակի ժամը 11ին:

Այս տեսակցութեան առթիւ հրատարակուած զեկոյցը շատ բան չըսեր, ինչպէս ընդհանրապէս, բոլոր զեկոյցները: Կը չեշտուի թէ Հարոլտ Մաքմիլըն Ռամպուլէ եկած էր ընդառաջելով Նախագահ տը Կոլի հրաւէրին: «Այս նոր հանդիպումը, որ շարունակութիւնը կը կազմէր նախապէս տեղի ունեցած երկու հանդիպումներու վերջին տարիներուն, առիթ ընծայած է որ քննեն միջազգային կացութիւնը Եւրոպայի տագնապին վաղորդայնին եւ Ասիոյ ծանր դէպքերու միջոցին: Եզրակացութեանց մէջ, տեսակէտներու նոյնութիւն երեւցած է ինչ կը վերաբերի արեւմտեան պաշտպանութեան եւ քաղաքականութեան: Զօր. տը Կոլ եւ Պ. Մաքմիլըն խօսած են նաեւ Հասարակաց Շուկայի վերաբերեալ բանակցութեանց մասին: Այս բանակցութիւնները պիտի շարունակուին հակառակ ծագած դժուարութեանց, այն ոգիով որ ճշդուած էր Շանի մէջ Անգլիոյ վարչապետին Յունիսին կատարած այցելութեան առթիւ»:

Զեկոյցը կ՚աւելցնէ նաեւ թէ Կիրակի օրուան խօսակցութեանց մասնակցած են նաեւ Արտաքին նախարարներ՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ եւ Լորտ Հիում, դեսպաններ՝ Ժոֆրուա տը Քուրսէլ եւ Սըր Փիրսըն Տիքսըն:

«Հսկողները» շատ գնահատած են Հարոլտ Մաքմիլընը իբրեւ «շատ լաւ հրացան» մը ինչպէս կ՚ըսեն Ֆրանսացիք: Արդարեւ բրիտանացի վարչապետը 77 կտոր որսի կենդանի բռնած է, բայց շատ գգայուն ըլլալով չէ կրցած կրակել փասիաններու վրայ, զանոնք շատ գեղեցիկ գտնելով:

×

Ատլանտեան Ուխտը վերջացուցած է իր երեք օրուան նստաշրջանը: Անհրաժեշտ նկատուած է աւելցնել դասական զէնքերու արդիւնաւէտութիւնը:

Մոսկուայի ձայնասփիւռին համար, «15 երու» գլխաւոր նպատակն է՝ զինարշաւը:

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՆ ԱԼ ՍԿՍԱՆ ԽՕՍԻԼ

ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԿԸ ՔՆՆԱԴԱՏՈՒԻ

Փեքինի պատասխանը չուշացաւ եւ այլեւս Մոսկուայի եւ Չինացիներուն տարակարծութիւնը հրապարակային բնոյթ ստացած է: Ծանօթ է որ Գերագոյն Խորհուրդի նիստին առջեւ, Նիքիթա Խրուշչեւ չէր ծածկած իր ընդդիմութիւնը չինական քաղաքականութեան: Այսօր, Փեքինի «Ժողովուրդին Օրաթերթ»ն է որ Խրուշչեւը կը քննադատէ: Չինական թերթը անշուշտ կը խուսափի խորհրդային վարչապետին անունը տալէ: Բայց հինգ հազար բառերէ կազմուած խմբագրականին մէջ, կը դատապարտէ խորհրդային քաղաքականութիւնը Քուպայի մէջ, որ թէ արկածախնդիր էր եւ թէ նահանջողական: Կ՚ամբաստանէ Ռուսերը որ «մեծ պետութեան ազգամոլ քաղաքականութիւնը կը վարեն» եւ «երկինք կը բարձրացնեն Թիթոյի պէս հաւատուրաց մը»:

Քուպայի մասին, Չինացին շատ խիստ է Մոսկուայի հանդէպ: «Զինաստանը չէր որ հիւլէական զէնքեր մտցնել ուզեց Քուպա, ինչպէս ինք չէր որ քաշել ուզեց յարձակողական զէնքերը այդ երկրէն»:

Համայնավար կուսակցութեան պաշտօնաթերթին համար, Խորհ. Միութիւնը կրկնակ սխալ մը գործած է Քուպայի քաղաքականութեան մէջ: Նախ արկածախնդիր եղած է, որովհետեւ ընկերվարական երկիրները հիւլէական զէնքեր գործածելու պէտք չունին, սարսափի եւ համոզումի իբրեւ զէնք»: Ապա Ռուսաստան նահանջողական եղած է որովհետեւ «թոյլ տուած է որ Միացեալ Նահանգներու հիւլէական շանթաժը զինքը անդամալուծէ»:

Հիւլէական զէնքերու առթիւ, չինացի խմբագիրը կ՚ըսէ թէ անոնց կարեւորութիւնը «գերգնահատուած է» փոխանակ «վստահութիւն ունենալու ժողովրդական զանգուածին ուժին վրայ»:

Խաղաղ համակեցութեան մասին, չին պաշտօնաթերթը կ՚ըսէ թէ պէտք չէ ամբաստանել չին կուսակցութիւնը · որ ընդդիմացած է խորիմաստ համաձայնութեան մը Քուպայի հարցին մէջ եւ ուզած է աշխարհը հիւլէական պատերազմի մը մէջ նետել: Զինաստանն է որ անցեալին նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր խաղաղ համակեցութիւն պատրաստելու 5 ծանօթ սկզբունքներու շուրջ: Գալով հիւլէական պատերազմին, Զինաստան միշտ ընդդիմացած է, բայց եւ այնպէս պէտք է փաստել աշխարհակալներուն որ մարքս – լենինիստները երբեք թոյլ պիտի չտան որ անդամալուծուին նման պատերազմի մը սպառնալիքին տակ, ու, նաեւ չեն կարծեր որ նման պատերազմ մը կարենայ վճռել մարդկութեան ճակատագիրը»:

Զինացին կ՚ակնարկէ նաեւ Խրուշչեւի այս խօսքին «աշխարհակալները թուղթէ վագրեր են, բայց պէտք չէ մոռնալ որ հիւլէական ակռաները ունին»: Այս խօսքը մարքս – լենինեան չէ, Փեքինի օրաթերթին համար, նկատի առնելով որ եթէ ռազմագիտական գետնի վրայ չես համարձակիր թշնամին արհամարհել, անխուսափելի կերպով նահանջողականութեան սխալին մէջ կ՚իյնաս:

Չինական ճշմարտութիւնը այն է որ համայնավարէ մը, ինչ որ կը սպասուի, նուազագոյն, այն է որ յստակ զատողութիւն մը ընէ թշնամիին եւ իր ընկերներուն միջեւ: «Հաւատարմութեան մեր դիրքը, մարքս – լենինականութեան եւ ճշմարտութեան հանդէպ, անխորտակելի է» կ՚ըսէ նաեւ «Ժողովուրդին Օրաթերթ»ը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄՄԱՆԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ եգիպտացի 42 սպաներ ձերբակալուած են, Նասրի դէմ դաւի մը մերկացումին առթիւ: Նոյն լուրերը հաղորդեց նաեւ Սէուտական Արաբիոյ Մեքքէի ձայնասփիւռը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ընկերվարական կուսակցութիւնը իր ազգային խորհուրդը գումարեց առջի օր: Ֆրանսիս Լենհար «ցաւալի սխալ» որակեց Կի Մոլէի բռնած դիրքը ընտրութեանց ատեն: «Ցաւալի սխալ» մը որ չահագործուեցաւ Ֆրանսական Զայն – Պատկերասփիւռի կողմէ հակահամայնավար բնազդը մէջտեղ դնելու համար: Նախկին երեսփոխանը ոչ մէկ ծափահարութեան արժանացաւ, սակայն որովհետեւ ընդհանուր կարծիքը ԿիՄոլէի հետ էր · «քաղաքականութեան մէջ, պէտք է ընտրել, տը Կոլի դէմ պայքարելը անմիջական անհրաժեշտութիւնն էր»: Կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը չեշտեց սակայն.— «Ոչ մէկ բան փոխուած է Համայնավարներու եւ մեր միջեւ: Անշուշտ կարելի չէ անտեսել պաշտպանողական պայքարի մը վարկածը: Որովհետեւ երբ շղթայ կը կապես թոյլերով հրդեհ մը մարելու համար, չես հետաքրքրուիր դրացիիդ ինքնութիւնով»: Կի Մոլէ երկարօրէն պարզեց իր դիրքը ընտրութեանց ատեն: «Այսօր Բանուորական Միջազգայինի Ֆրանսական Ճիւղը (ընկերվարական կուսակցութիւն) խիստ, անբիծ եւ յարձակողական կուսակցութիւն մը պիտի ըլլայ, կամ տեսակ մը համախմբում մարդու մը շուրջ, ի գին իր սկզբունքներու լքումին»: Քուէարկուած բանաձեւը կը չեշտէ թէ գլխաւոր վտանգները կը կայանան այն տեսակէտին մէջ, զոր պետութեան ղեկավարը ունի իշխանութեան մասին:

ՀՈԼԻՎՈՒՏԻ մէջ մեռած է Չարլզ Լոթըն, խլրդէ: Ամերիկացի նշանաւոր դերասանը, 63 տարեկան էր եւ անփոխարինելի կարգ մը դերերու մէջ:

ԵՐՈՒԽԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Բ.

Երուխան նորավիպագրի ուրիշ յատկանիշ մըն ալ ունի, որմէ զուրկ են առհասարակ մեր միւս գրագէտները, նոյնիսկ նորավէպի վարպետը, Գ. Զօհրապ։ Մանուկներուն եւ պատանիներուն աշխարհն է, որ զինքը կարեկցութեան մղած է (Յ. Օշական այն բացառիկ դէմքերէն է, որ «Երբ պատանի են» հատորով այդ տարիքի պատանիներունկեանքի ողբերգութիւնը երգած է)։ Ժամանակէն առաջ կեանքի անողոք ու դաժան կռիւին մէջ դերեր կատարելու կը հրաւիրուին անոնք, նոյնքան դաժան ու անողոք ծերերու կողքին։ Գերագոյն ճերումը ամէնէն տիպար մէկ օրինակն է նման դրուածքներուն մէջ։

Սովորական դէպք մը, որ արուեստագէտին գրչին տակ դարձեր է մէկը իր լաւագոյն պատմուածքներէն եւ ուր կը յայտնուին մարդկային ներողամտութեան ու կարեկցութեան ազնուագոյն զգացումները։ Ծերունի Հաճի Մարտիրոս ընտանիքին բոլոր անդամները կորսնցուցեր է, բնակարան – տանջարանի մը մէջ կ'ապրի իր տասներկու տարեկան թոռնիկին, Ռաֆիկի հետ։ Զինքը ապրեցնողը այս վերջինն է, որ փողոցներուն մէջ ծխախոտ կը վաճառէ, ամէն իրիկուն դրամները յանձնելով մեծ հօրը։ Բայց ամէն իրիկուն ալ անթացուպի մը հարուածներուն տակ խեղճ ու նիհար Ռաֆիկ գետին կը փռուէր, որովհետեւ միշտ պակաս մը կը պակսէր։ Մանկական բնազդով, Ռաֆիկ իր տարեկիցներուն խաղերուն կը մասնակցէր եւ այդ միջոցին էր որ Գարեգին անունով տղայ մը բան մը կը գողնար Ռաֆիկի տարակաները պարունակող տուփէն։ Տարիներ կ'անցնին, մեծ հայրը մեռած է, եւ Ռաֆիկ Թաղին սիրուած ճկնավաճառը կը դառնայ։ Օր մը կին մը զինքը իր տունը կը հրաւիրէ։ Անկիւնը պառկած կը տեսնէ հիւանդ մը, հիւծախտէ բռնուած։ Գարեգինն էր, իր մահուան անկողնին մէջ, երբ քահանան եկած էր վերջին հաղորդութիւնը տալու։ Ռաֆիկէն ներողութիւն կը խնդրէ տարիներ առաջ իր գողցածներուն համար, որոնց պատճառով Ռաֆիկ այնքան ծեծ կերած էր անգթօրէն։ Ճիշդ է որ Ռաֆիկ երդում ըրած էր վրէժ լուծել, բայց ազնուօրէն գերագոյն ճերումը կը շնորհէ ու կը նետուի փողոց։

Երուխան մարդոց արտաքինը նկարագրելու բացառիկ շնորհն ունի։ Կարդացէք օրինակի համար Համբին վրէժը պատմուածքը։ Մութ, սեւ ու տգեղ դիմագիծը համբի մը, որուն արտաքինը վախ ու սարսափ կ'ազդէր բոլոր զինքը դիտողներուն վրայ։ Մեր լեզուին բազմաթիւ բացասական բառերը միացած են, կերտելու համար բնութենէն անժառանգ մարդուն արտաքինը։

Անհրեւակայելի տգեղ արտաքինով համբը մը, որ սակայն մուրացկան մը չէր։ Ամէն մարդու պէս աշխատելով կ'ապրէր։ Ոչխարի աղիք կը ծախէր։ Ամէն օր նպարավաճառի մը խանութը կը հանդիպէր, որուն տէրն էր ծերունի պուլկար մը, օգնական ունենալով քանի անցուկ իր սիրուն աղջիկը։ Ծերուկին աններող նայուածքը սակայն կը հսկէր աղջկան բոլոր շարժումներուն վրայ։ Այս վերջինը կատու մը ունէր, որուն հոգի կուտար, եւ որուն համար ամէն իրիկուն աղիք կը գնէր համբէն։ Օր մը համբը առաջին անգամ ըլլալով աղջկան երեսը կը նայէր։ Յաջորդ իրիկուն «յայրատ ըղձանք մը կը վառէր համբին նայուածքին մէջ»։ Ամէն վայրկեանէ, ամէն հաճոյքէ զրկուած այդ խեղճ էակը այլեւս հաճոյք կը գտնէր աղջկան ներկայութենէն։ Աղջիկը զգուշացաւ համբին յանդգնութիւնները քաջալերելէ։ Եւ իրիկուն մըն ալ «համբը ջղային բորբոքումէ մը մղուած, աղիքը յանձնելէ ետք, իր լայն, խղոտ, գարշելի ձեռքը յանկարծ երկնցնելով բռնեց աղջկան ձերմակ, լեցուն կզակը»։

Այս սիրահարութիւնը վերջացաւ սակայն։ Աղջկան հայրը գաւազանը կը ցուցնէր, երբ համբը անցնէր խանութին առջեւէն. կատուն ալ զրկուեցաւ իր աղիքներէն։ Համբը սակայն ոխ կալեց։ Իրիկուն մը օգտուելով իր տիրուհիին գրաւած մէկ վայրկեանէն, կատուն դուրս վազեց ուտելիք պահանջելով։ Համբը կատուներու վոհմակին կտոր մը աղիք նետեց, յետոյ վագրի ոստումով մը բռնեց աղջկան կատուին ծոծրակէն, սեղմեց, խեղդեց ու խանութին դանէն ներս նետեց խեղդամահ կատուին անճանաչելի մասկօյտը։ Համբը իր վրէժը կը լուծէր։

×

Պատմուածքներէն ետք աչուառիկ երկու վէպերուն նկարագիրը, Ամիրային աղջիկը եւ Հարազատ Որդին։

Առաջինը ընդարձակ սահմաններու մէջ կառուցուած իրական կեանքէ առնուած վէպ մըն է այդ սեռին յատուկ բոլոր յատկանիշներով, դրական եւ բացասական տիպարներ, որոնց միջավայրը եւ ապրելակերպը, ամիրայական դասին արդէն կործանելու դատապարտուած վերջին մնացորդներուն հոգեբանութիւնը, պոլսական միջավայրին ու բարքերուն արձագանգները, պարզ ու ժողովրդական խոնարհներուն քով՝ ունեւոր դասակարգը, առաջինին երկչոտ ու զգացած յարգանքին առաջ, երկրորդին արհամարհող անզգայութեան քով, դէպքերու ճակատագրական յաջորդականութիւնը, միջակ դասակարգը, որ ազգային գործերը իր մենաշնորհն ըրած է եւ կը շահագործէ միամտութիւնը թէ՛ մէկ եւ թէ միւս դասակարգի ներկայացուցիչներուն, — այս բոլորը, բոլոր այս վիճակները, Երուխան կ'օգտագործէ կերտելու Ամիրային աղջիկը, սահուն լեզուով ու ոճով, միշտ կենդանի։

Երուխանի կենսագրական տողերուն մէջ ըսուած է արդէն որ այս վէպը Վանա տպուած է պրակ առ պրակ, Մերժուած սէրը տիտղոսով, եւ վերջը Ամիրային աղջիկը խորագիրը առած է։ Վանա, ուր ապաստանած էր, ամէնէն դժնդակ պայմաններուն մէջ գրի առած է այս վէպը։ Յ. Օշական քանի մը շատ յատկանշական բառերով կ'որակէ այդ պայմանները, որոնց մէջ հեղինակը գրի առած է անստոյգ վիճակի մը մէջ.—«Մեր գրականութեան ընծայուած այս տխուր ու սիրալի գլուխ–գործոցը, խմբագրուած է Վանայի մէկ հոտած, ողորմելի կացելային մէջ, սանկ ու նանկ թուղթերու վրայ, անօթի, յուսավրէպ, աւելի քան թշուառ հոգեբանութեան մը մէջ, ափյափոյ տանտիրոջ օրը անգամ մը լոյս տեսնող նոյնքան խեղճուկրակ պրակներով»։

Ամիրային աղջիկը վէպին մէջ հանդէս կուգան ուրեմն դրական ու բացասական տիպարներ, Ամիրային աղջիկը տիկին Երմոնէ Մարկոսեան, իր զաւակը կեղծ բժիշկ Արշակ Մարկոսեան, խոհարարուհին, գաւառացի սպասաւորը՝ Յաչօն, լուացարարուհիին աղջիկը, Սօֆի, խոնարհ ձկնորս ընտանիքի մը զաւակը՝ Համբիկ, Թաղական խորհուրդի գանձապետը Թաղէոս աղան եւ Բարթող աղան, Մարկոսեան ընտանիքին գործակատարը, ինչպէս նաեւ վէպին առաջին մասին մէջ կեղծ «մանկավարժ» ու խաբեբայ Կոստանեան։

Տիկին Երմոնէ Մարկոսեան զարավերջիկ հիւանդի մը բոլոր տկարութիւններն ունի։ Ջղային, մղձաւանջներու անձնատուր, ամիրայական դերդաստաններուն յատուկ շփացածի հովերով, ախտավարակ հոգի մը։ Արհամարհող ու փառատենչիկ։ Կատարեալ խենթ մը, որ խելացիի եւ իմաստունի հովեր կ'առնէ, շնորհիւ իր հարստութեան եւ անունին։ Կը բաղձայ որ իր զաւակը նշանաւոր բժիշկ մը դառնայ։ Բժիշկին հիւանդներէն մէկն ալ լուացարարուհիի մը աղջիկն է, Սօֆին, որուն ֆիզիքական հրապոյրներուն գերին կը դառնայ բժիշկը առաջին օրէն։ Եւ ճակատագրական օր մը Սօֆի կ'իյնայ ցանցին մէջ։ Հրապուրիչ որս մը, որ մարդկային գազանին ճանկերուն մէջ բարոյապէս ու ֆիզիքապէս կը բզկտուի։

Անշուք խրճիթին մէջ ուր կ'ապրէր Սօֆի մօրը հետ, դրացի ունէին ձկնորսի մը զաւակը, Համբիկ անունով, որ սիրահարած էր Սօֆիին։ Սօֆի կը նախընտրէ անշուշտ բժիշկ Արշակ Մարկոսեանը, ապարանքի մը շքեղութիւններով։ Բժիշկը մէկ ծաղիկէն միւսին անցնող անկա[illegible] մը, որ ձանձրանալ կը սկսի Սօֆիէն, եւ Փարիզ կը մեկնի, նոր արկածներու եւ վայելքներու անձնատուր ըլլալու համար։ Օրին մէկը Պոլիս կը վերադառնայ, ընկերակցութեամբ նոր կնոջ մը։ Համբիկ սակայն, դժբախտ եւ յուսախաբ, կը կորսնցնէ իր հաւասարակշռութիւնը, կը թափառի ծովեզերքները, լեռ ու ձոր, առանց մոռնալու իր պատանեկան սէրը, յանձին մանկամարդ Սօֆիի։ Համբիկ եւ Սօֆի զիրար կը սիրեն ջերմօրէն։ Բայց Սօֆի նկարագրի տկարութիւններ ունի։ Իր հոգիին մէջ պուպակշխոր կ'ընէ, բժիշկին եւ ձկնորսին ունեցած վիճակներուն։ Եւ երբ կը պատրաստուին ապարանքէն հեռանալ, ուր կը գտնուէր Սօֆի, Համբիկ բժիշկին գրկին մէջ կը գտնէ Սօֆին։ Վէպը հոս կը վերջանայ։

Վէպին խորագիրը, Ամիրային աղջիկը, չարդարանար։ Հատորին Բ. գլուխին տիտղոսը, Մերժուած սէր, աւելի տրամաբանական կը գտնեմ եւ աւելի արդարանալի։ Ամիրային աղջիկը, տիկին Երմոնէ Մարկոսեան իրական եւ առաջնակարգ դեր մը չի խաղար ամբողջ գրքին մէջ, արդարացնելու համար խորագիրը։ Մինչդեռ երկրորդական նկատուած տիպարներէն, կեղծ բժիշկ Արշակ Մարկոսեան եւ լուացարարուհիին աղջիկը Սօֆի, աւելի չեշտուած անձեր են, վէպին ամբողջ ընթացքին։ Երուխան կրնար պահել իր առաջին խորագիրը «Մերժուած սէրը», որ գրուած է վէպին Բ. գլուխին։

ՄԿՐՏԻՉ ՓԱՐՍԱՄԵԱՆ

(2 Շար.)

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԻ ՄԱՍԻՆ

Երկար ատենէ ի վեր ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած է Հրատ մոլորակը, այսուհանդերձ, մինչեւ այսօր ալ կան տակաւին անբացատրելի երեւոյթներ, որոնց լուսաբանութիւնը արդի գիտութեան պարտականութիւնն է։

Ի՞նչ են այս մոլորակին կլիմայական պայմանները։ Երկրագունդին բաղդատմամբ, Հրատ մոլորակը աւելի հեռու է Արեւէն, միջին հեռաւորութիւնը ըլլալով 228 միլիոն քմ.։ Հետեւաբար Հրատի

ԿԻՒՐԵՂ ԱՂԱՅԻ ՄԱՀԸ

Հազարխան խաթունը գնաց ետեւից եւ բակում կտրելով նրա առաջն սկսեց.

— Տէր հայր, կ'ուզեմ աջդ պագնեմ ու բան մը ըսեմ։

— Ըսէ, աղջիկս, ըսէ։

Հազարխան խաթունը համբուրեց նրա ձեռքը եւ ասաց.

— Տէր հայր, էդ բոլոր փարաներն առեր, մըզի հէչ բան մը չմնաց.

— Ընծի համար պիտի չպահեմ, աղջիկս, տի տանիմ, Աստուծոյ յանձնեմ, կը կարծես ճե՞պս տի դնեմ։

Հազարխան խաթունը չհամարձակուեց որեւէ մի բան աւելացնել, երբ տէրտէրն Աստուծոյ խօսքը դցեց մէջտեղ։

Տէր Համբարձումը դուրս եկաւ եւ քալեց տուն։ Բոլոր նրան տեսնողները զարմանում էին նրա անսովոր արագ քայլերին։ Ոչ ոք չէր կարող գուշակել, որ նա մի քանի բոպէ առաջ կողոպտել էր քաղաքի ամենամեծ գողերից մէկին՝ Կիւրեղ աղային։

Երբ Տէր Համբարձումը ոսկիները թափեց տիրուհու առաջ, նա զարմացած հարցրեց.

— Էս ի՞նչ փարա է։

— Հէչ, առտուայ երեք փինճանին փարան է, եա առ։

— Քա, բացագանչեց տիրուհին։

Հազարխան խաթունը կանչեց երախաներին, գրպանները չամիչ լցրեց եւ ուղարկեց իր քրոջ մօտ։

— Մօրքուրիդ ըսէ էս գիշեր հոս պառկինք, տատուն մէրս կուգայ կը տանի, պատուիրեց նա Սրբունին։

Հազարխան խաթունը երախաներին ուղարկեց, որպէսզի թեթեւնայ նրանց հոգսերից եւ կարողանայ հիւանդի բոլոր կարիքներին հասնել։

Երբ սենեակ բարձրացաւ, արդէն մութ էր, վառեց լամպը եւ նայեց Կիւրեղ աղային։ Խռխռում էր, բայց հանգիստ էր։ Յոգնած եւ ուժասպառ օրուայ սարսափից, նստեց Կիւրեղ աղայի անկողնի ծայրին, գլուխը թեքեց վերմակի վրայ մի քիչ հանգստանալու, քնել էր։

Գրեթէ մի անգամ միայն աչքը բաց արաւ գիշերը, այն էլ կէս քուն կէս արթուն, ոչ մի ձայն չկար։ Կիւրեղ աղան էլ խաղաղ եւ հանգստաւէտ քնում էր։

— Փառք քեզ, Աստուած, շշնջաց Հազարխան խաթունը եւ էլի գլուխը կախեց եւ քնեց։

Արեւածագի հետ միասին Հազարխան խաթունը աչքերը բաց արաւ։ Ուսերը փայտացել էին, կարծես մի քիչ մրսել էր, ամբողջ գիշերը քնել էր առանց վրան ծածկելու, բայց չզգուշեց։ Կիւրեղ աղան հանգիստ եւ անխռով քնում էր։

— Զար սատանան էր, անցաւ։

— Տէր, ալ չկրցես, մրթմրթաց Հազարխան խաթուն եւ ոտների մատների վրայ կոխելով դուրս ելաւ, եազմաճ քաշած գլխին, գնալու քրոջ մօտ եւ երախաներին բերելու։

Քոյրը ոչինչ չէր իմացել, միայն Սրբունը ասել էր.— «Պապս հիւանդացաւ, մըղի քու քովդ ղրկեց»։

Հազարխան խաթունը մանրամասն պատմեց թէ ինչ էր պատահել։

— Փառք Աստուծոյ, հիմա հանգիստ կը քնանայ, վերջացրեց նա։

— Քա, ի՞նչ կ'ըսես, հանգիստ կը քնանայ, հըլէ գնանք տեսնանք... տարակուսանքով բացագանչեց քոյրը։

— Քա, սիրտս վախ մի ձգեր։

— Քա, գնանք, մէյ մը տեսնամ փեսաս, արտնեղեց քոյրը։

Երախաների հետ միասին երկու քոյրերը վերադարձան տուն։ Քոյրը մէկ երկու չարաւ, մօտեցաւ Կիւրեղի անկողնին եւ քաշեց վերմակը։

— Կը քնանայ, հա, աղէկ կը քնանայ, հուր յաւիտեան կը քնանայ, ասաց քոյրը։

— Քա, ի՞նչ կ'ըսես, հըլէ թող։

Ինքը, Հազարխանը, մօտեցաւ անկողնին եւ սկսեց կանչել.

— Կիւրեղ աղա, քա, Կիւրեղ աղա...

Ոչ մի ձայն։

Կիւրեղ աղան կլորուել, կծկուել, դէմքն ամբողջովին այլանդակուել էր։

— Քա, մեռեր է... յանկարծ բղաւեց Հազարխան խաթունը եւ ընկաւ վրան։

Երկու քոյրերը եւ երախաները սկսեցին ողբը։ Հարեւանները թափուեցին ներս։

Հազարխան խաթունը, ծնկներին զարնելով, լաց էր լինում, ողբում եւ ասում.

— Գացէք, ըսէք Հաջի Քորոյին, թող գայ թաղէ, պղտախպարը մեռեր է, Աստուած ձայնը լսեց, թող գայ, պատանք չինէ ու թաղէ, վո՜ւյ, վո՜ւյ, վո՜ւյ...

Հաջի Քորոն, առաւօտեան ճիշդ այդ ժամին, դուրս էր գալիս եկեղեցուց։ Եկեղեցու բակում անսահման խաղաղութիւն կար, խաղաղութիւն կար եւ ծառերի մէջ, տերեւների վրայ, իսկ ծառերի գագաթներին բազմել էր մի մեծ առաւօտ։

Եկեղեցուց դուրս եկողները, որոնք բացառապէս կանայք եւ ծերունիներ էին, որովհետեւ Կիրակի եւ տօն օր չէր, դուրս էին բերում իրենց հետ ընտանի որոճացող կենդանիների անզօրութիւնը եւ օրօրուն նայուածքը։

Հաջի Քորոն մօտեցաւ մի քանի պառաւների եւ հարց ու փորձեց նրանց վիճակը, առողջութիւնը, իսկ բակից դուրս գալիս, լսեց նա եղբօր մահը եւ արցունքոտ աչքերով, անկեղծօրէն տխուր, առաջարկեց դէպի մեռելատունը։

Հազարխան խաթունը, տեսնելով սենեակի շեմքից ներս մտնելիս, սկսեց լաց լինել եւ ասել.

— Եկու, Հաջի Քորո, եկու, Աստուած ձայնդ լսեց, պղտախպարդ չկայ...

Հաջի Քորոն էլ, արցունքներով ողողուած, պատասխան տուեց եւ ասաց։

— Բերանս չորնար, չըսէի...

ՎԱՀԱՆ ԹՈԹՈՎԵՆՑ

(12 եւ վերջ)

Արեւէն ստացած ջերմութեան քանակը շատ աւելի քիչ է : Հրատի եւ Երկրագունդի նոյն մակերեսները նկատի առնելով, Հրատի ստացած ջերմութիւնը Երկրագունդին 36 – 52 առ հարիւրը կը ներկայացնէ : Հրատի մթնոլորտը իր ջերմատիճանով եւ բաղադրութեամբ կը տարբերի Երկրագունդէն : Անոր ջերմատիճանները շատ ցած են եւ մեծ տարբերութիւններ կան ցերեկուան եւ գիշերուան միջեւ : Հրատի հասարակածային շրջաններուն մէջ ջերմատիճանը ցերեկին կրնայ հասնիլ մինչեւ 30 առ հարիւր, իսկ գիշերը՝ մինչեւ — 48 աստիճան : Մթնոլորտի բաղադրութիւնն ալ բոլորովին տարբեր է : Անոր գանազան տարրերուն առ հարիւր քանակն է · — Անկենսան (ազոթ), որ կեանքի համար շատ յարաբերական տարր մըն է՝ 98.5 առ հարիւր, թթուածին՝ 0,1 առ հարիւր · արկոն կազ՝ 1,2 առ հարիւր, իսկ ածխաթթու կազ՝ 0,25 առ հարիւր : Թթուածինի այսքան փոքր քանակը յոյս չի տար Հրատի մէջ կեանքի գոյութեան մասին : Այնուամենայնիւ կան որոշ տուեալներ, որոնց հիման վրայ կարելի է յայտարարել, այսօր, թէ Հրատի վրայ կան բուսական կեանքի փոքր տեսակներ : Առոր իբր ապացոյց կը ծառայէ այն հանգամանքը, որ Հրատի ենթակարմիր լուսապատկերին մէջ նկատուած են գիծեր եւ գօտիներ, որոնք բնորոշ են Երկրագունդին վրայ գտնուող կենդանական բոլոր նիւթերուն համար : Բայց թթուածինի այդքան փոքր քանակութիւնը անկարելի կը դարձնէ կենդանական կեանքի գոյութիւնը :

1877ին առաջին անգամ ըլլալով Հրատի վրայ նկարուեցան նեղ ու գոյ գոյնով երիզներ, որոնք տեղ տեղ կը կտրեն մոլորակին մակերեսը մեծ տարածութիւններու վրայ եւ որոնք «ջրանցքներ» անուանուեցան : Այսօր ծանօթ են քանի մը հարիւր այս ձեւի ջրանցքներ : Ոմանք կ'ենթադրեն թէ անոնք մեծ ձեղքեր են, իսկ ուրիշ գիտնականներ կը կարծեն թէ խոնաւութիւն ունեցող վայրեր են, որոնց մէջ գարնան եւ ամրան բուսականութիւն գոյութիւն ունի : Ջրանցքներէն ոմանք միշտ չեն նկատուիր : Երբ մէկ կիսագունդին վրայ գարունը կը սկսի, այն ժամանակ անոնք տեսանելի կը դառնան, տարուան կէսէն ետք կ'անհետանան եւ նոյն բանը կը վերսկսի միւս կիսագունդին վրայ : Ջրանցքները ձմեռուան եղանակին չեն տեսնուիր, մինչ ամառը անոնց զբաղած տարածութիւնը բաւական մեծ է : Այս երեւոյթը կարելի է բացատրել միայն բուսականութեան գոյութեամբ :

Աստղադիտարաններուն մէջ կատարուած հետազօտութիւնները ցոյց տուին թէ Հրատի վրայ լեռնաշղթաներ չկան · մակերեսը միօրինակ է, առանց բարձրութիւններու : Եթէ գոյութիւն ունենային նոյնիսկ 4 – 500 մեթր բարձրութեամբլեռներ, անոնք պիտի նկատուէին : կը թուի թէ միայն հարաւային բեւեռին շուրջ կան լեռներ :

Հրատի մթնոլորտին մէջ ջուրի գոլորշիները շատ քիչ քանակութեամբ են : Անոնց գոյութիւնը կարելի է հաստատել միայն լուսաւոր ամպերու եւ առաւօտեան ու երեկոյեան մառախուղէն : Մառախուղները շատ տարածուած են եւ կը շարժին 15 – 40 քլմ · ժամուան ընթացքին, ուրկէ կրնանք հետեւցնել քամիներու գոյութիւնը եւ անոնց արագութիւնը :

ԼԻԲԱՆԱՆ

Գ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐԸ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Լիբանանեան արժանեաց շքանշաններ Տոքթ · Տէ Փերտիկանի, Ռ · Կիւլպէնկեանի եւ Գ · Եսայեանի

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Կեդրոնական Խնամակալ վարչութեան նախագահ Տոքթ · Խոսէ տէ Փերտիկան եւ Հիմնարկութեան հայկական բաժնի տնօրէն Պ · Ռոպէր Կիւլպէնկեան, իրենց կիներով, երեքշաբթի 11 Դեկտեմբեր, կէսօրէ առաջ, քանի մը ազգային վարժարաններու այցելութիւն տալէ ետք, կէսօրին, Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի պալատին մէջ, ճաշի հիւրը եղան Զարեհ Ա · Կաթողիկոսին :

Ճաշին ներկայ էին Լիբանանահայոց Առաջնորդ Խորէն Արք · Բարոյեան, Կիպրահայոց Կաթ · Փոխանորդ Երուանդ Վրդ · Ապէլեան, Տեղեկատուութեան եւ Ազգային Ուղղութեան նախարար ու փոխ վարչապետ Պ · Ֆիլիփ Պուլոս, Փորթուկալի դեսպան Տէ Սիկէյրա Ֆրէյր, պետական երեսփոխաններ՝ Մովսէս Տէր Գալուստեան, Խաչիկ Պապիկեան, Սուրէն Խանամիրեան եւ Վարդգէս Շամլեան իրենց կիներով, Ազգ · Գաւառական ժողովի ատենապետ Պ · Վահէ Սէթեան, Ազգ · Քաղաքական ժողովի ատենապետ Պ · Ռուբէն Մամխադալեան, ատենադպիր Պ · Գառնիկ Բանեան իրենց կիներով, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Հայկական Բաժնի Լիբանանի կրթական յանձնաժողովի անդամներէն Հայր Յ · Վրդ · Մրսրեան, Տէր եւ Տիկին Տիրան Աճէմեան եւ Տոքթ · Բ · Մկրտիչեան, Ազգային Բուժարանի Խնամակալ Մարմնի ատենապետ Տոքթ · Թապուրեան, ատենադպիր Տոքթ · Յովհաննէս Սրապեան, իրենց կիներով եւ գանձապահ Պ · Երուանդ Էքմէքճեան, ճարտարապետներ Յարութիւն Ալեաեան, Փասքալ Բարութճեան եւ Հայկ Պալըքճեան իրենց կիներով :

Ճաշէն ետք, փոխ – վարչապետ Պ · Ֆիլիփ Պուլոս, ֆրանսերէն լեզուով գեղեցիկ ուղերձ մը կարդաց, գնահատելով Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան կատարած օգտակար գործը եւ իբրեւ գոհունակութիւն Լիբանանի հայ համայնքին իր ունեցած կարեւոր օժանդակութիւններուն, յանուն Հանրապետութեան նախագահ Զօր · Ֆուատ Շեհապի, Մայրիներու Ազգային Կարգի հրամանատարի բարձր շքանշանով պարգեւատրեց Տոքթ · Խոսէ Տէ Փերտիկանը, իսկ Մայրիներու Ազգային Կարգի Սպայի շքանշանով Պ · Ռոպէր Կիւլպէնկեանը :

Վեհափառին յանձնեց Մայրիներու Ազգային կարգի սպայի շքանշան մը, ուղարկելու համար Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Կեդրոնական Խնամակալ վարչութեան անդամ Պ · Գէորգ Եսայեանին :

Վեհափառը բաժակ առաջարկեց նախագահ Ֆուատ Շեհապի կենացը եւ շնորհակալութիւն յայտնեց պարգեւատրման համար :

Տոքթ · Խոսէ Տէ Փերտիկան, շնորհակալութեան ուղերձ մը կարդաց ֆրանսերէն լեզուով եւ բաժակ առաջարկեց Հանրապետութեան նախագահին կենացը :

Յարգելի հիւրերը Վեհափառ Հօր հետ խորհրդակցութիւն մը ունենալէ ետք, ընկերակցութեամբ Առաջնորդ Սրբազանին եւ Բուժարանի խնամակալ վարչութեան անդամներուն, այցելութեան գացին Ազունիէ :

Միջին Արեւելքի մէջ շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք, անցեալ Չորեքշաբթի՝ 12 Դեկտ · օդի ճամբով յարգելի հիւրերը վերադարձան Փորթուկալ :

ՋՈՒՔԻ ՊԱԼԱՏԻՆ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 10ին, Պ · Պ · Խոսէ Տէ Փերտիկան եւ Ռոպէր Կիւլպէնկեան, Ջուքի պալատին մէջ ընդունուեցան Հանրապետութեան նախագահին կողմէ : Նախապէս, Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան երկու ներկայացուցիչները Սերայի մէջ ընդունուած էին վարչապետ Պ · Ռաշիտ Քարամէի կողմէ, ընկերակցութեամբ Տեղեկատուութեան նախարար Պ · Ֆիլիփ Պուլոսի :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՀԱՅ ՏՈՒՆԷՆ ՆԵՐՍ

Լոնտոնի Հայ Տունը սկսած է բեղուն շրջան մը բոլորել թէ ընկերային եւ թէ մշակութային մարզերուն մէջ : Պարբերաբար շատ օգտակար ձեռնարկներ տեղի կ'ունենան ու շաբաթավերջի հաւաքոյթները արդէն ատոր ցայտուն ապացոյցը կը հանդիսանան : Այսօր Լոնտոնի հայ համայնքը շուրջ երեք հազար հոգի կը հաշուէ որու գրեթէ կէսը վերջին քանի մը տարիներու ընթացքին Միջին Արեւելքէն գաղթողներն են : Սուրբ Սարգիս եկեղեցին անգամ նեղ կուգայ ու ժողովուրդը ստիպուած մասամբ փակէն կը հետեւի արարողութեանց :

Յիշենք նախ Մշակութային Յանձնախումբի գործունէութիւնը :

Անցեալ Օգոստոս 26ին ընդունելութիւն մը սարքած է հիւրաբար հոս գտնուող հայ ուսուցիչներուն : Սեպտեմբեր 9ին դասախօսութիւն մը Գարեգին Վրդ · Սարգիսեանի կողմէ նիւթ ունենալով «Մեսրոպի նշանակութիւնը Եւրոպայի Հայութեան համար»» Սեպտեմբեր 10ին, բանախօսութիւն մը Մեսրոպ Վրդ · Գրիգորեանի կողմէ «Վիէննայի Հայ գաղութը» նիւթին շուրջ :

Իսկ անցնող Հոկտեմբեր ամսուան ընթացքին տեղի ունեցան յոյժ հետաքրքրական հաւաքոյթներ : Առանցմէ առաջինը, հետեւեալ նիւթի շուրջ վիճաբանական ժողով մըն էր, «Ազգութեան գաղափարը ժամանակավրէ՞պ է, թէ չէ» : Ուսանողներէն բազմաթիւ մասնակցողներ գտնուեցան եւ ուրախ ենք յայտարարելու որ անոնց մէջէն անակնկալ յայտնութիւններ ալ եղան :

Յաջորդ շաբթու ցուցադրուեցան երեք հետաքրքրաշարժ ժապաւէններ : Երկուքը դաստիարակչական բնոյթ կրող, իսկ երրորդը գունաւոր եւ խնամուած փաստանկար մը Հայաստանի մէջ կատարուող հնագիտական պեղումներուն, որոնցմէ ի յայտ կուգային Ուրարտական քաղաքակրթութենէն մնացած արժէքաւոր մասունքներ :

Լոնտոնի Հայոց Առաջնորդը Պսակ Եպիսկոպոս Թումայեան Հոկտեմբեր 26ի իրիկունը, ընտրեալ ունկնդիրներու ներկայութեան բովանդակալից բանախօսութիւն մը րրաւ Հայկական երաժշտութեան մասին : Խօսքը աւարտելէ վերջ կարգ մը հետքրքիրներու հրցումներուն ալ պատասխանեց ու ամէն ոք, բան մը աւելի սորված, գոհունակութեամբ մեկնեցաւ սրահէն :

Իսկ Նոյեմբեր 4ի Կիրակին, խուռն բազմութեան մը ներկայութեան, եկեղեցական համաժողովի առթիւ վերջին անգամ Հայաստան այցելող ու վերադարձող Սրբազան Հայրը, ինչպէս նաեւ Պ · Ա · Մ · Խաչատուրեան եւ իբրեւ զբօսաշրջիկ այցելու Պ · Յ · Չէրչիլհաճեան, ակնատեսի վկայութիւններ տուին, գոհունակութիւն եւ խանդավառութիւն պատճառելով բոլոր ներկաներուն : Լուսարձակի միջոցաւ ցուցադրուեցան նաեւ գունաւոր նկարներ մեր Հայրենիքի տեսարժան վայրերէն :

Այս մշակութային շարժումէն զատ, ՀԱՅ ՏՈՒՆԻ երեք սրահներուն մէջ եռուզեռը պակաս չէ : Սրահ մը տրամադրուած է երիտասարդներուն որոնք կը զբօսնուն փինկ – փոնկ խաղալով : Ուրիշ բաւական մեծ սրահ մը հանգստաւէտ բազկաթոռներով ու գորգերով կահաւորուած, կը հիւրասիրէ աւելի հասուն ու տարեց հայրենակիցները ուր մտերիմ ու տաքուկ մթնոլորտի մը մէջ իրենց ժամանակը կ'անցընեն տեսակցութիւններով, ընթերցանութեամբ եւայլն : Կան նաեւ պատկերազարդ դիտողներ, նարտ, ճատրակ, տոմինօ եւայլն խաղացողներ :

Իսկ ամէնէն վարի յարկը կը գտնուի սրահ մը եւ «պիւֆէ» մը ուրկէ կարելի է հայթայթել սանտուիչներ, զովացուցիչ ըմպելիներ, անուշեղէններ, սուրճ, թէյ եւայլն : Հոն կը գտնուի նաեւ ռատիօկրամօֆօն մը բազմաթիւ հայերէն եւ օտար սալերով, որ կ'ունկնդրեն կարգ մը երաժշտասէրներ, եւ որ կը ծառայէ միեւնոյն ժամանակ պարի սիրահար երիտասարդութեան :

Այսպէս կարելի է ըսել թէ ՀԱՅ ՏՈՒՆԸ շատ կարեւոր պակաս մը կը լրացնէ Լոնտոնի Հայութեան համար, որ կը հաւաքուի այս երդիքին տակ, զերծ ամէն տեսակի նախապաշարումներէ : Անոր դուռը բաց է ամէն Հայու առջեւ եւ մենք յաճախ հաճոյքը կ'ունենանք ընդունելու այցելութիւնը հայրենակիցներու որոնք իբրեւ անցորդ կամ այցելու կը հանդիպին Լոնտոն եւ չեն մոռնար մեր դուռն ալ զարնելու :

Այս պատեհ առթիւ պարտք կը զգանք յիշեցնելու մեր հասցէն, որ հետեւեալն է՝

ARMENIAN HOUSE,
25 Cheniston Gardens, London W 8

Իսկ մեր հեռաձայնի թիւը՝

WES 6916.

Վարչութիւն ՀԱՅ ՏՈՒՆԻ

ԵՐԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Այս պալեչատախաղին գաղտնիքը մէկ մարդ միայն գիտէր, Երլտըզի բնակիչներէն, Իպզէթ Ապիտ, Ապտիւլ Համիտի մտերիմը, որ, քիչ առաջ իր տիրոջ քովէն բաժնուելէ յետոյ, վերստին կանչուած էր եւ անոր կը պատմէր կայսերական հիւանդութեան (?) թողած տպաւորութիւնը թէ ներսը, թէ դուրսը, ինչպէս Բ · Դուռին ու Երլտըզի, նոյնպէս Բերայի դեսպանատան շրջանակներուն մէջ :

— Ուրեմն հաւատացին, կ'ըսէր Հիւնքեարը ·

— Անշուշտ, վեհափառ կ'ըսէր Իպզէթ Ապիտ յախորտալով, գիտէ՞ք, որքան օգտաբեր եղաւ այս հիւանդութիւնը :

— Ի՞նչպէս ...

— Բրիտանական մեծ դեսպանը, շարունակեց Իպզէթ Ապիտ, Արտաքին գործերու նախարարին գացած էր ցերեկը ·

— Ինչո՞ւ ...

— Պիտի պատմեմ, վեհափառ, շարու– [illegible] քերուն առթիւ ·

— Ո՞ր դէպքերը ...

— Սրբազանք բռնուած գիւղին դէպքը, վեհափառ, հեղնեց Իպզէթ · այդ փոքրիկ, աննշան դէպքը, մէկ քանի հարիւր Հայերու սպանութեան խնդիր մը, չէք գիտեր, որքան մեծ աղմուկ հաներ է · մինչեւ հիմա թերեւս հարիւր քիլոյէն աւելի մելան սպառեցին, ով գիտէ քանի քանի հազար օխա թուղթեր սեւցնելու համար, լրագիրներու գործ մը պէտք էր, պատրուակ մը :

— Մեր դեսպանները չե՞ն հերքեր, հարցուց Հիւնքեարը ·

— Հերքե՞լ ... կրկնեց Իպզէթ, ո՞վ պիտի հաւատայ, Եւրոպան շատ լաւ հասկցած է Բ · Դուռի պաշտօնական հերքումներուն նշանակութիւնը(?) :

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք հիմա, Իպզէթ պէյ, հարցուց Հիւնքեարը :

— Վեհափառ · շարունակեց երկրորդ քարտուղարը, ըսել կ'ուզեմ թէ մեր հերքումները զերօ մը չեն արժեր, քանի որ Պոլսոյ մեծ դեսպանները, իրենց հիւպատոսներէն հասած տեղեկութիւնները բառ առ բառ կը հեռագրեն իրենց պատկան կառավարութեան · գիտէ՞ք, ինչու հաւատք չեն ընծայեր Բ · Դուռի հերքումներուն ·

— Ինչու ...

— Որովհետեւ, շարունակեց Իպզէթ Ապիտ, Հայկական Ընդհանուր Ջարդերուն յիշատակը դեռ թարմ է, եւրոպական քննիչները, տեղւոյն վրայ քննութիւններ կատարեցին այն տարին, երեւան հանեցին ճշմարտութիւնը ... :

Ապտիւլ Համիտ յիշեց վայրկենապէս իր կեանքի այդ դժոխային դրուագը :

Այս խօսակցութիւնը յանկարծ ընդհատուեցաւ, սենեկապետ Արիֆ պէյ դահլիճին սեմին վրայ երեւցաւ ·

— Ի՞նչ կայ, Արիֆ, հարցուց Ապտիւլ Համիտ :

— Ձեր ծառան՝ ոստիկանութեան նախարարը, վեհափառ, պատասխանեց Արիֆ պէյ :

Իպզէթ պէյ կ'ատէր Շէֆիք փաշան, որ թէեւ Սուրիացի, իր վտանգաւոր մրցակից ախոյեանը կը համարուէր : Հիւնքեարին քովէն բաժնուելու ձեւով մը ·

— Վեհափառ տէր, ըսաւ, թերեւս խրտչի ներկայութենէս ·

ՑՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(10 Շար ·)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է քսան Ն. Ֆ. փոխան ծաղկեպսակի Սէն Մօրիս մեռած Յարութիւն Գույարեանի մահուան առթիւ, Տէսինի Վասպուրականի Երեկ–սեռ Երիտ. Միութենէն։

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ Ազգ. Միութիւնը շնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք ապահովեցին Ս. Մեսրոպի 1600–ամեակին նուիրուած հանդէսին գեղարուեստական բաժինը։

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱՅ ՅՈԲԵԼԵՆԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Դեկտեմբեր 30, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 2·45ին, տեղւոյս ամենաշքեղ եւ ընդարձակ սրահին՝ ՍԱԼ ՌԱՄՕԻ մէջ, 29 րիւ տը լա Մառթինիէր, Լիոն։

Կը նախագահէ՝ Պ. ՅՈՎՍԷՓ ՏԷՅԻՐ–ՄԷՆՃԵԱՆ։

Զեկուցում Միջազգային Կարմիր Խաչի եւ Հայ Կարմիր Խաչի շուրջ։

Ողջոյնի խօսք պիտի առնեն՝ Լիոնի եւ շրջաններու Հայ Ազգ. Միութեան եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան Լիոնի մասնաճիւղի պաշտօնական ներկայացուցիչները։

Գեղարուեստական եոխ եւ խնամեալ բաժին, որուն իրենց սիրայօժար մաս–նակցութիւնը պիտի բերեն Պ. Պ. Ժիւ–տէֆս Զուլնեան եւ Ղեւոնդ Գայթան–եան, ժողովրդական սիրուած դերա–սաններ, որ պիտի բեմադրեն Յակոբ Պարոնեանի «ՄԵԾԱՊԱՏԻՒ ՄՈՒՐԱՑ–ԿԱՆՆԵՐԸ»էն տեսարան մը։

Դաշնակի վրայ պիտի նուագէ Օր. Էլ–իան Ֆէլլահեան, Տիկ. Նուարդ Տէյիր–մէնճեան, Օր. Անժէլ Կարապետեան (Լի–ոնի երաժշտանոցէն) եւ Պ. Մասիս Տէ–յիրմէնճեան պիտի երգեն հայ ժողովր–դական եւ դասական երգեր։

Օր. Մարի Ֆէլլահեան, Պ. Ստեփան Զրաճեան եւ Օր. Ժօէլ Ֆէլլահեան պիտի արտասանեն ընտրեալ բանաստեղծու–թիւններ։

Ժան Ժօրէս Ընկերակցութեան տասնըվեց աղջիկներէ բաղկացեալ պարախումբը, ղեկավարութեամբ պարի դասատու Տիկ. Լիւսի Մութավէլեանի, պիտի պարէ զուարճ պարեր։

Մուտքը բոլորովին ձրի։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր։

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Façonniers

Բոնֆեքսիոնի համար, հիւսուածեղէն, հագուստի, ժիւփի. վեսթի. մերսրկուի, շատ խնամուած աշխատանք։ Դիմել՝

TRICOSA

8, Ave. Sœur Rosalie, Paris - 13

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ։ Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները։

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ։

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24։

Առատ կերուխում։

Մուտքը ազատ է։

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին, Քառէի վերնայարկը։

Կը խօսի՝ Պ. ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գիրերու գիւտը եւ հայ գրականութեան ծագումը։

Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները։

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Լիոնի Ազգ. վարչութիւնը կը յայտարարէ բարեպաշտ ժողովրդեան որ Նորակառոյց եկեղեցիին օծումը մօտալուտ ըլլալուն՝ Ս. Զատկի մօտ շրջանին, կը խնդրէ հաւատարակութենէն, որ հաճին իրենց նուէրները՝ նիւթական կամ կրօնական, խաչ, վարագոյր, գորգ, ջահ, սփռոց եւն. նուիրելու համար արձանագրուին եկեղեցւոյ քարտուղարութեան մօտ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ։

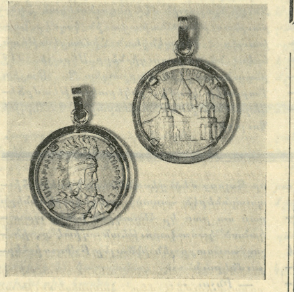
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Փոթորիկ խումբի ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Երեքշաբթի, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ։

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին։

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը։

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան։

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1.— ԱՒԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անճառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական չքեղ գունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները։

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ

20103 (Հայ կովկասեան երգեր)

20136 (ARMENIE)

20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)

20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)

20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)

10016 (մեներգ Իրիս Պիլպիլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն

20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ։

(ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝

15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով

contre remboursement

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով։

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին։

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
MERCREDI 19 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9485 — 38e ANNÉE — Fondateur · SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5386

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ԳՈՅԱՄԱՐՏ" ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Տօնական օրերու նախօրեակին հրապարակ ելած է արդէն Գոյամարտ Օրացոյցը, հրատարակութիւն Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Մարսէյլի շրջանի :

Ամբողջ տարի մը այս օրացոյցը զարդը պիտի կազմէ մեր տուներուն :

Այս անգամ եւս նոյն տպարիչը կարելի խնամքը տարած է՝ գեղարուեստական գործ մը ներկայացնելու համար, վերին հսկողութեամբ ընկեր Յակոբ Պապիկեանի :

Օրացոյցի կափարիչը կը ներկայացնէ քանդակագործ Երուարդ Քոչարի Սասունցի Դաւիթի արձանը՝ գունաւոր տպագրութեամբ :

Այս արձանը, որ քանի մը տարի ի վեր կը զարդարէ Երեւանի գլխաւոր մէկ հրապարակը, կը խորհրդանշէ հայ ժողովուրդի ազատ եւ անկախ ապրելու կամքը, բռնակալութեան դէմ իր դիւցազնական պայքարը : Խորհրդանշան, որ ժամանակի նշան է : Մեր հոգիները կը հրճուին տեսնելով բարեշրջումը, որ օրէ օր աստիճան մը աւելի կը շեշտուի մեր հայրենիքին մէջ :

Սասունցի Դաւիթ ասպարէզ կը կարդայ բռնակալներու ամէնէն զալրելին՝ նոր օրերու Մսրայ Մելիքին, որուն բարձրագիր արձանը Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ նախատինք մըն էր ազատատենչ Հայութեան համար : Երկար չդիմացաւ Սթալին հայ դիւցազնի ներկայութեան : Սասունցի Դաւիթ յաղթեց բոլշեւիկ բռնակալին, որուն արձանը փշուր փշուր եղած ընդմիշտ անհետացաւ Հայաստանի հողէն :

Օրացոյցը տեսակ մը Հայոց պատմութիւն է : Հին ու նոր օրերու պատկերազարդ պատմութիւն : Անոր տասներկու մեծադիր էջերը կ'ողեկոչեն մեր ազատագրական կռիւները, մեր մշակոյթը եւ ազգապահպանման նուիրուած մեր կազմակերպութիւնները :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի այս տարուան բանակումի խմբանկարով կը բացուի օրացոյցը : Բացառիկ յաջողութիւն արձանագրած էր Քանի ճամբարը : Աւելի քան 300 Նոր Սերնդականներ ամբողջ ամիս մը անմոռանալի օրեր անցուցած էին Միջերկրականի գեղատեսիլ ափերուն վրայ :

Միւս էջերը զարդարուած են աւուր պատշաճի յիշատակի նկարներով :

1921ի Փետրուարեան ժողովրդական ընդվզումը ոգեկոչուած է երկրորդ էջին վրայ՝ Ախտայի ճակատի հրամանատարական կազմի խմբանկարով :

Ապրիլի էջին վրայ Մուսա Լերան հերոսներու յիշատակարանը կը խորհրդանշէ Մեծ Եղեռնի տարեդարձը :

Մայիսը կը յիշեցնէ Հայաստանի անկախութեան հռչակումը, խմբանկարովը հայկական բանակի հրամնատարներուն, որոնց շարքին կ'երեւան զօրավարներ Նազարբէգեան, Սիլիկեան եւ Դրօ :

Յուլիսը կ'ոգեկոչէ Խանասորի յիշատակը՝ Նիկոլ Դումանի եւ իր ընկերներու նկարով :

Թարգմանչաց տօնին առթիւ Յունիսի էջին վրայ բազմած է Ս. Մեսրոպ Մաշտոց, որուն ծննդեան 1600ամեակը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ այս տարի հայրենիքի եւ սփիւռքի մէջ :

Էջ մը յատկացուած է հանրային գործիչ եւ գրագէտ Մալխասի, որ տարուան սկիզբը մեռաւ Պէյրութի մէջ, 85 տարեկանին : Ուրիշ էջի մը վրայ կ'երեւան մեզմէ անդարձ բաժնուած Ֆրանսահայ հինգ ընկերներ :

Նոյեմբերի էջը գրաւած են հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները՝ բոլորուած Նորընտիր կաթողիկոսպատրիարքին շուրջ :

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Շրջ. Ժողովին եւ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի այս տարուան պատգամաւորական ժողովին խմբանկարները կը զարդարեն Հոկտեմբերի եւ Դեկտեմբերի էջերը :

Բացառիկ էջ մը (Սեպտեմբեր) յատկացուած է, ֆրանսերէն լեզուով, Հայկական Լեգէոնին, ֆրանքեւհայ զէնքի եղբայրակցութեան, Արարայի ճակատամարտին եւ Մուսա Լերան հերոսամարտին, եղերուած ֆրանսացի եւ հայ գլխաւոր դերակատարներու նկարներով :

Կ'արժէ քաջալերել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի այս գեղեցիկ ձեռնարկը :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԾԱՆՐ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ ՏԱՔԱՐԻ ՄԷՋ

ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՍԵՆԿՈՐԻ ՁԵՌՔՆ Է

Տագնապը որու հետեւանքն էր, Երկուշաբթի օրուան հարուածը, ծնած էր 1960 Օգոստոս 20ին երբ Մալիի դաշնակցութիւնը կը փճէր եւ Մոտիպօ Քայթայի առաջնորդութեամբ, սուտանցի պարագլուխները Պամաքօ կը քաշուէին :

Սենեկալի իշխանութիւնը երկու հոգիի ձեռքն էր՝ Հանրապետութեան նախագահ Լէոփոլտ Սենկոր, ծանօթ նաեւ իբրեւ բանաստեղծ եւ վարչապետ՝ Մամատու Տիա : Վարչակարգը կը նմանէր Գ. Հանրապետութեան դրութեան, իշխանութեան պատասխանատուութիւնը բաժնուած էր հանրապետութեան նախագահին եւ վարչապետին միջեւ : Երկուքն ալ ունէին իրենց կողմնակիցները եւ հակառակորդները : Արդէն մէկուն կողմնակիցները միւսին հակառակորդ էին եւ փոխադարձաբար :

Տիայի կողմնակիցները կը մեղադրէին Պետութեան ղեկավարը որ կը խնայէ տեղական քաղքենի դասակարգին եւ ունեւորներուն, մինչ Սենկորի կողմնակիցները կը հակաճառէին մեղադրելով վարչապետը որ պատժական միջոցներ ձեռք չառներ ապականութեան դէմ եւ կղզիացած է «ընկերվարութեան» մը մէջ որ աւելի խօսքով է քան իսկապէս արդիւնաւէտ : Ինչ որ նաեւ տարօրինակ է այն է որ մահմետական քաղքենիութիւնը կաթողիկէ Սենկորի ետին էր, մինչ մահմետական Տիայի ամէնէն բուռն կողմնակիցները հայր Լըպրէի բարեկամներն էին :

Այս երկուքին հակամարտութիւնը աւելի սուր հանգամանք ստացած էր այս ամառ երբ երկու պարագլուխները Եւրոպա կը գտնուէին : «Սենկորականները» իրենց գլուխն ունէին առեւտուրի նախարարը՝ Ֆոֆանա մինչ «Տիայականները» կ'առաջնորդէր տեղեկատուութեան նախարար՝ Տիոփ Օպէյ : Կար նաեւ «Երրորդ մարդը»՝ Վալտիոտիօ Ն'Տիայը, Ներքին նախարար, որ իրաւարարի դեր կը թուէր ունենալ եւ որ կը կռթնէր Սինէ Սալունի 15 երեսփոխաններու կարեւոր խմբակին վրայ : Թէեւ Ն'Տիայը աւելի Տիայի մօտ էր քան Սենկորի :

Դեկտեմբերի սկիզբը կացութիւնը կը ծանրանար : Ազգ. ժողովին մէջ ընդդիմութիւնը կը զօրանար վարչապետին դէմ : Կը մեղադրէին որ միշտ «պատերազմական վիճակը» կը պահէ որ իրեն, իբրեւ պատերազմական նախարար, բոլոր իրաւասութիւնները կուտայ : Վերջերս մալիցի նախարար՝ Պատիան Քուլթէի այցելութիւնը աւելի կը բարդացնէր կացութիւնը : Տիա կը տեսնէր թէ իր բարեկամներու խումբը կը սկսի խախտիլ եւ հոն ալ Սենկորի մէկ խաղը կը տեսնէր :

Կարգ մը լուրերու համաձայն, անցեալ Նոյեմբեր 10ին, զօրքի շարժումներ եղած էին նախագահական պալատին շուրջ, ինչ որ կարծել տուած էր թէ վարչապետ Տիա բանակը զօրակոչի ենթարկած է Նախագահ Սենկորի դէմ : Բայց սպասուած պետական հարուածը տեղի չունեցաւ : Հաւանաբար Տիա ինքզինքը շատ զօրաւոր չէր զգար : Այդ հարուածին տեղ նախարարական փոփոխութիւն մը տեղի ունեցաւ, որ այն տպաւորութիւնը կը թողուր թէ յաղթականը՝ Սենկորն է : Բայց տագնապը լուծուած չէր :

Երբ ժողով մը տեղի կ'ունենար նուիրուած «դէպի ընկերվարութիւն գացող ափրիկեան ճամբաներու» ուսումնասիրութեան, Սենկոր եւ Տիա կողք կողքի էին, բայց նախագահը չէր ծածկեր ֆրանսացի զանազան անձնաւորութեանց որ Սենեկալը պարտադրաբար կը յառաջանայ դէպի նախագահական վարչակարգ մը : Նոյն ատեն կարգ մը երեսփոխաններ արգելքի բանաձեւ մը կը յանձնէին երեսփոխանական ժողովի դիւանին, Տիայի դէմ եւ կը ծագէր բուն տագնապը :

Երկուշաբթի ցերեկ պահակազօրքը որ վարչապետի հրամանով Տաքար հասած էր դիրք կը գրաւէր երեսփոխանական ժողովին շէնքին շուրջ, ապա ներս կը խուժէր : Հոն հաւաքուած էին արգելքի բանաձեւը ստորագրող քառասուն երեսփոխանները : Ժողովին նախագահը՝ Լամին Կէյը կը յաջողէր սակայն դուրս ելլել եւ Սենկորին երթալ : Վերադարձին ամէն ինչ պատրաստ էր եւ չէր կրնար կրկին գրաւել իր նախագահական աթոռը : Կրկին կը հեռանար, այս անգամ իրեն կ'ընկերանային «40»երը որոնք ստորագրած էին արգելքի բանաձեւը : Նոյն ատեն կը լսուէր թէ Մամատու Տիայի դահլիճը տապալած է, 48 երեսփոխաններ (80ի վրայ) ստորագրած ըլլալով արգելքի բանաձեւը : Եօթը նախարարներ նախապէս հրաժարած էին կարենալ ազատօրէն քուէարկելու համար արգելքի բանաձեւը :

Քանի մը ժամ ետք, Մամատու Տիա կը փորձէր շարունակել իր վարչապետութիւնը, դրաքննութիւն հաստատելով եւ արտասահմանի հետ հեռաձայնի կապերը կտրելով : Գիշերը երկու ղեկավարները կոչ կ'ընէին ձայնասփիւռէն : Սենկոր կ'ըսէր «Ազգին ներկայացուցիչներուն արտաքսումը իրենց ժողովարահէն, անոնցմէ մէկ մասին ձերբակալութիւնը բռնաբարումն է մեր Հանրապետութեան Սահմանադրութեան : Զինուորական հրամանատարութիւնները պէտք է իմ հրամաններուս ենթարկուին ...» : Այդ պահուն սակայն հաղորդումը կը կտրուէր եւ կը լսուէր, այս անգամ, Մամատու Տիայի ձայնը.— «Խափանարարութեան փորձ մըն էր, որուն ուզեցինք դէմ դնել» կ'ըսէր, բայց ան ալ չէր կրնար ըսելիքը ամբողջ ըսել : Իվերջոյ առաւօտեան (Երեքշաբթի) մէկուկէսին հասած լուրերը կը հաստատէին թէ երկրին բոլոր իշխանութիւնները Սենկորին ձեռքն են եւ ոչ մէկ միջադէպ պատահած է երկրին մէջ : Մամատու Տիա «օրէնքէ դուրս» հռչակուած էր, եւ ինք ու իր ընկերները պիտի հետապնդուէին :

× Մալիի Ֆրանսական գործակալութիւնը կը հաղորդէր նաեւ թէ Մամատու Տիա անհետացած է : Բոլոր միջոցները ձեռք առնուած են որպէսզի գտնուի եւ դատուի : Եօֆի օդակայանը շատ խիստ հսկողութեան տակ է :

× Սենեկալ մաս կը կազմէ Բրազավիլի անուան տակ ճանչցուած Ֆրանսախօս պետութեանց, նպաստաւոր Ֆրանսայի :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ ձայն – պատկերասփիւռէն յայտարարութիւն մը ըրաւ եւ շեշտեց թէ ներկայիս վեհաժողով մը անպատեհ է : Ամերիկայի շահը չէ, ըսած է նաեւ Քենըտի, օգնել ուրիշ երկիրներու, ինչպէս Ֆրանսա որ հիւլէական պետութիւններ դառնան : Մ. Նահանգներուն չի պատկանիր «պաշտպանել» Խրուշչեւը այն պատրուակով որ Խորհ. Միութեան ցարդ ունեցած ամէնէն իմաստուն վարչապետն է : Պէտք է հասկցնել Խրուշչեւի որ Միացեալ Նահանգներուն համար կենսական շահեր կան որոնց համար Ամերիկա կը կռուի եթէ հարկ ըլլայ :

ԿԻԿԵՐՈՒՆ, նշանաւոր լրտես Փարից է քանի մը օր է : Անգարայի անգլիական դեսպանատան այս նախկին սպասեակը որ կեղծ դրամի փոխարէն իրական փաստաթուղթեր յանձնած էր (որոնց սակայն Հիթլեր հաւատք չընծայեց) յայտնեց թէ շատ քաջ պէտք է ըլլալ լրտես ըլլալու համար : Ապա պէտք է ընդունիլ սա երկնտրանքը՝ յաջողիլ կամ մեռնիլ :

ՕՍՍԵՐՎԱԹՈՐԷ Ռոմանօ, անդրադառնալով լեհ խորհրդարանի փոխ – նախագահ Զենով Կլիչքոյի այն յայտարարութեանց որոնք կ'ակնարկէին թէ համաձայնութեան մը հաւանական է եկեղեցւոյ եւ կառավարութեան միջեւ, կը շեշտէ թէ համերաշխութիւն չի կրնար ըլլալ կրօնքի եւ համայնավարութեան միջեւ :

ՀՌՈՄԷՆ կը հերքեն անգլիական Նիւզ ոֆ տը Ուորլտ թերթին լուրը ըստ որուն Պապը խլրդէ կը տառապի : Թերթը ութ սիւնակի վրայ խորագիր մը դրած է «Եղերական ճշմարտութիւններ Պապին վրայ», ուր կը յայտնէ թէ Պապին բժիշկները պիտի զարմանային թէ տարի մը ետք տակաւին ողջ ըլլար :

ԱԼԺԵՐԻԱ դիմում մը ըրաւ Սուրիոյ որպէսզի իրեն օգնէ բանակը վերակազմելու :

ՓԱՐԻԶ հաւաքուած են Յունաստանի, Սուրիոյ եւ Կիպրոսի Արտաքին նախարարները եւ ձեռնարկած են, ըստ սովորութեան, իրենց աւանդական քննութեան Ցուրիխի եւ Լոնտոնի համաձայնութեանց գործադրութեան :

«ԻԶՎԵՍՏԻԱՅԻ» հրատարակած կառավարական ցանկը ցոյց կուտայ թէ երկու կամ երեք յանձնախումբեր ջնջուած են : Ասոնց մէջ՝ Գիւղատնտեսութեան Պետական Կոմիտէն, Գիտերու Պետական Կոմիտէն : Նոր ցանկը չի նշեր նաեւ նախարարաց խորհուրդի Պրեզիտիոմի յանձնախումբը որ արտաքին յարաբերութիւններով կը զբաղէր :

ՄԱՆՈԼԻՍ ԿԼԵԶՈՍ, յունական դիմադրութեան հերոսը, որ հինգ տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր ներումի արժանացաւ Փօլ Թագաւորին կողմէ :

ԻՏԱԼԻՈՅ 11·000 լրագրողները կը շարունակեն իրենց ութօրեայ գործադուլը : Այն «դեղին» լրագրողները որոնք չհետեւեցան շարժումին եւ լոյս ընծայեցին Իլ Մեսսաճերօ եւ Լա Նացիոնէն, սենտիքայէն պիտի արտաքսուին :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան վարչական խորհուրդներու վերանորոգման համար եղած ընտրութեանց արդիւնքն է.— Սէ Ժէ Թէ (Աշխատանքի Ընդհ. Դաշնակցութիւն = Համայնավար) երեք միլիոն 651 հազար447 ձայն այլ խօսքով՝ ձայներու 44·30 առ հարիւրը : Քրիստոնեայ աշխատաւորներու Դաշնակցութիւնը՝ 1 միլիոն 685 հազար 370 (20·97 առ հարիւր), Բանուորականուժ՝ մէկ միլիոն 184 հազար 741 (14·73 առ հարիւր) :

ԵՐՈՒԽԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

Գ.

Երկրորդ վէպը Հարազատ Որդի խորագիրը կը կրէ եւ լոյս տեսած է 1912ին «Ոստան» եռամսեայ մեծ պարբերագրին մէջ, Թիւ 6: Տխուր եւ եղերական պատմութիւնն է Բենիամին Բարսեղեան ընտանիքին: Առաջին անգամն է որ Երուխան ձկնորսներու եւ խոնարհ դասակարգէն դուրս կը թափառի, ընտրելու համար միջակօրեար դասակարգի մը մէկ ողբերգութիւնը: Բենիամին Բարսեղեան մէկն է այն տիպարներէն, որոնք իրենց երիտասարդութեան գեղխ, անբարոյ կեանք մը կ'ապրին, անխուսափելի ծայրայեղութիւններու անձնատուր ըլլալով, ի վերջոյ կազմելու համար ընտանեկան բոյն մը: Կեանքի ընկեր կ'առնէ Օր. Մալվինէ Կոմիտասեանը, խնամուած կրթութեան տէր, մէկ հատիկ աղջիկը, ամէնուն կողմէ յարգուած վաճառականի մը: Մալվինէ զաւակ մը ունենալու երջանկութեամբը կը տոչորի: Բայց իր ամուսինը անկարող է իր այդ պարտականութիւնը կատարելու: Դէպի Սոֆիա եւ ետքը Փարիզ ճամբորդութեան մը պատճառով, Բենիամին Բարսեղեան կը բացակայի տունէն: Նոյն ատեն Փարիզէն կը վերադառնայ Վահէ Ղուկասեան, Մալվինէի մօրը հօրեղբօրորդին: Յաճախակի այցելութիւններով, այս երիտասարդը եւ Մալվինէն կը սիրեն զիրար ազօրէն սիրով: Գուշակելու պէտք չկայ այլեւս, թէ ուր կը յանգի այս յարաբերութիւնը: Բարսեղեան կը վերադառնայ այն միամտութեամբ թէ բժշկուած է եւ կրնայ զաւակ մը ունենալ, ընտանիքին բարօրութիւն եւ երջանկութիւն խոստացող: Ինը ամիսներ ետքը աշխարհ կու գայ երազուած մանուկը, Արամը: Առաջին օրերուն ուրախութեան եւ հրճուանքին կը յաջորդեն կասկածը եւ խարուած ըլլալու մղձաւանջը: Բենիամին Բարսեղեան կը խենթենայ եւ ինքնասպան կ'ըլլայ իր տանը մէջ իսկ:

Այս վէպին մէջ ալ Երուխան իր տիպարները ընտրած է պոլսական միջավայրէն եւ անոնց նկարագիրները տուած է կատարեալ ճշգութեամբ: Բենիամին Բարսեղեանի հոգեկան տարակոյսներն ու տանջանքները շատ բնական ներկայացուած են: Ինչպէս կրնայ սիրել իր զաւակը Արամ, որ ճիշդ Վահէին կաղապարէն վրայ ձուլուած է, ֆիզիքական նոյն դրոշմով եւ հետհետէ կազմուիլ սկսող նկարագրի նոյն գիծերով: Ինչպէս կրնայ ընդունիլ փոքրիկն Արամը, իբրեւ իր հարազատ որդին...: Նոյնը նաեւ միւս տիպարները, Մալվինէն եւ Վահէն. առաջինը ընտանիքին չարունակութեան համար անհաւատարմութիւնը յանձն առնող եւ երկրորդը, որ ապրած է Փարիզ, համարձակ ու յանդուգն, ժամանակակից երիտասարդը, անձնատուր դիւրին սրսերու եւ հաճոյքներու:

×

Երուխանի համար բառերն ու նախադասութիւնները կը ծառայեն արտայայտելու գաղափարները յստակօրէն, առանց խորհրդաւոր ու անիմաստ դառնալու, ինչպէս կարգ մը հեղինակներու մօտ, որոնց նախադասութեան ու պարբերութեան իմաստին թափանցելու համար, ընթերցողը ստիպուած է ճիգ մը ընել, կրկին ու կրկին կարդալ, իմաստ մը տալու համար այդ բառին, նախադասութեան եւ պարբերութեան:

Երուխանի ոճը յստակ է, սահուն ու բնական, պատկերներու գործածութեամբ, առանց արուեստակեալ ձեւերու: Որ եւ է լեզու եւ ոճ սակայն պէտք ունին ինքնատիպ արտայայտութիւններու, թարմանալու, գեղեցկանալու եւ նորութիւններով զարգարուելու համար: Մեր հեղինակին գրականութեան մէջ լեզուական երկու տարրեր իրենց ներկայութիւնը կը զգացնեն: Տրուած ըլլալով որ ան ժողովրդական տիպարներու, մասնաւորաբար ձկնորսներու, նաւավարներու, եւ ջրհանկիրներու վիպագիրն է, անոնց լեզուն, բառերն ու արտայայտութիւնները գործածելու պարտքին տակ կը գտնուի շատ բնականօրէն: Այս է պատճառը որ անոր լեզուն պահելով գրական լեզուի ժամանակակից դրոշմը, հարուստ է նաեւ ժողովրդական բառերով ու սիրուած արտայայտութիւններով: Յաճախ բառ մը, կը յատկանշէ ոչ միայն մտայնութիւն մը, այլեւ ժամանակի մը եւ բարքերու բովանդակ ոգին:

Երուխան բարեկամ է ածականներու գործածութեան, յաճախ քանի մը հոմանիշներով: Բայց իր մօտ չափազանցութիւններու չի տարուիր ան: Առատօրէն կը գործածէ ածականները սկիզբը, մինչեւ որ գրուածքը իր գնացքը առնէ, նրման կարկաչող առուակի մը, որ խիճերու եւ քարքարուտ յատակի մը մէջէն հոսի եւ հասնի սահուն հանդարտութեան մը: Անկէ յետոյ է որ Երուխանի ոճը կը գտնէ իր սովորական ուղին: Պոլսահայ գրականութեան մէջ շրջան մըն էր այդ, երբ գրողները գրուածքին իմաստը կը զոհէին բառերու, ածականներու անհարկի շռայլումին: Երուխան շատ բնական է մանաւանդ, երբ խոնարհ ձկնորսներու եւ թշուառներու աշխարհին մէջն է եւ շրջապատուած բախտէն անժառանգներով: Գեղեցիկ օրինակ մըն է Մեռելնաւուն ջրկիրը պատմուածքը, ուր ան պահած է իր ոճին սեղմութիւնը, առանց իյնալու չափազանցութիւններու մէջ:

Պոլսոյ հայեվարէն նմոյշներ կը տեսնենք պատմուածքներուն ինչպէս Ամիրային աղջիկը վէպին մէջ: Պարզ ու համեստ ձկնորսներու կեանքը, բարքն ու լեզուն այնքան հարազատօրէն ներկայացուցած է Երուխան: Թրքախառն եւ ժողովուրդի զաւակներու բերնին մէջ յաճախ հայհոյալից, համով ու հոտով են այդ լեզուն ու բարբառը: Ձկնորսներ, նաւավարներ, ջրկիրներ, որոնք գինետուներուն մէջ կ'անցընեն իրենց կեանքին մեծ մասը, «ուր կեանքի բանաստեղծութեան ամէնէն վսեմ պատկերներն ու ամէնէն սոսկալի երեւոյթները» տեղի կ'ունենան: Երուխան այս խոնարհներուն հոգերան նկարիչն ու խոստովանահայրն է: Ջերմ աշխարհաբարեան մը, ինչպէս «Հայրենիք»ի սերունդին ներկայացուցիչները եւ որոնք հիմը դրին արդի մեր արեւմտահայ լեզուին եւ իրապաշտ գրականութեան:

Մարդկայնական գրող մըն է եւ անկեղծ, արդար, միամիտ խոնարհներու մեր վիպագիրը:

Լեզուական երկրորդ տարրը թուրքերէն բառերու եւ արտայայտութիւններու յաճախանքն է իր ընտրած տիպարներուն բերնին մէջ: Գաղափար մը կազմելու համար թէ Պոլսահայ ժողովրդական բարբառին մէջ որ աստիճան շեշտուած եւ ընդհանրացած էր թուրքերէն բառերու գործածութիւնը մանաւանդ, պարբերութիւն մը առնենք «Հիւծախտաւոր» պատմուածքին նաւաստի Պետիկին խօսուածքէն.—

« Աննիկին հայր կէչ է, կիտեմ... ան հայր կիտցած հայերէն չէ. մինչեւ տատու քիւթիւ քիւթիւ հայաց... վէրէ՞մ է անապ. ան ինչ երէսի ըրէնկ է. խուվէթ տէրմանի չունի, զավալլը չօնուխս, քանի ամիս է քի միսի երէս տեսած չէ. անանախ հացի մը, թիւթիւնի մը, գիչերէ գիչեր էրկու բուխիի բարա կը հանեմ կոր: Իմ վրաս ալ խուվէթ չէ մնացեր քի առջի պէս աշխատիմ... ի՞նչ կ'ըլլար էյէր հիչ աշխարհ էկած չըլլայի նէ... Որո՞ւն բաղունին է իմ ապրիլս... հայտէ էս ի՞նչ է նէ ըսենք, հայս զաւա՞կս, կնի՞կս քի առջի օրէն մէկ աղէկ օրս չը տեսաւ... իրաւ որ անանկ կու գայ կոր քի մեռնելէն աղէկ պան չիկայ...»:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ֆրանսացի երիտասարդ գրող մը, իր սիրուհիին, որ շարժանկարի դերասանուհի է, ղրկած է տասնըմէկ վարդերու փունջ մը, եւ անոր կցած՝ երկտող մը, ուր գրած է. «Տասներկուերորդ վարդը դո՛ւն ես»:

×

Գիտնականներու հաշիւներուն համաձայն, ամբողջ աշխարհին կեանք պարգեւող արեւը հինգ միլիառ տարեկան է:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

Ա.

Հոլանտայի մայր թագուհին մեռաւ վերջերս, կէս դար իմաստութեամբ եւ կորովով երկիրը ղեկավարելէ յետոյ: Տասնեւութ տարեկան էր, երբ գահ բարձրացաւ, ստանձնելով ծանր պարտականութիւն մը դժուարին պայմաններու տակ, երբ հարաւ. Ափրիկէի հոլանտական գաղութը իր անկախութիւնը կը պաշտպանէր անգլիական նուաճումին եւ բանակին դէմ: Երիտասարդ թագուհին պահակալութեամբ յիսուն միլիոն հպատակներու վրայ իշխելու կը հրաւիրուէր:

Աշխատասէր ժողովուրդը շարունակեց գործունէութիւնը, հարուստ գաղթավայրերու արժէքաւորումը, պահեց առեւտրական դիրքը յարաճուն մրցակցութեանց մէջ: Պահեց չէզոքութիւն նախորդ պատերազմին եւ աւելի հարստացաւ: Ըմտաղէտ մը կը գրէր. «Հոլանտա կը լողայ ոսկիէ աւազանի մէջ»:

Բախտաւոր չեղաւ երկրորդին, մերժեց գերման ինքնակալին վերջնագիրը՝ արշաւանքին ճամբայ բանալու: Թագուհին ապաստանեցաւ Լոնտոն, ձայնասփիւռ պատգամներով կորով ներշնչեց ժողովուրդին, յուսադրեց վերջնական յաղթանակին: Չըրչիլ ըսած էր. «Լոնտոն ապաստանող թագաւորներու մէջ՝ Հոլանտայի Թագուհին միակ մարդն էր»:

Թագաւորութեան յիսնամեակը տօնեց Լոնտոնէն վերադարձին եւ հրաժարեցաւ գահէն, երիտասարդ աղջկան թողլով գահն ու բարձր պաշտօնը, երկրին աւերները վերաշինելու գործը: Ապրեցաւ համեստ քաղաքացուհիի մը նման, նուիրուելով բարեսիրական գործերու: Սգաւոր Հոլանտացիները հետեւեցան իր դագաղին՝ առանց սուգի զգեստ հագնելու, կիներ սպիտակազգեստ յարգանքի վերջին տուրքը բերին՝ յիշատակը միշտ յարգելու խոստումով:

Հոլանտա թագուհի մը ունեցաւ, թագուհի մը ունի այսօր եւ պիտի ունենայ ապագային եւ միակ երկիրն է, ուր իսկապէս թագաւորութիւն կայ սահմանադրութեամբ օժտուած: Անգլիոյ նման Հոլանտա կը չեղի սալեան օրէնքէն, որուն համաձայն գահը վերապահուած է միայն արական սեռին: Այլ երկիրներ օրէնքը յարգելով հանդերձ հանդուրժեցին, որ թագաւորներ կառավարեն թագուհիներով եւ երբեմն ալ բարեկամուհիներով:

Երեք դարէ ի վեր հոլանտական նաւերը կը շրջին Հիւսիսային ծովէն Ծայրագոյն Արեւելք: Մեծ պետութիւններ չէին կրնար հանդուրժել փոքրիկ պետութեան

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ԽՄԲ.— Ինչպէս յայտարարած էինք «Խաբէութեան մը առթիւ, Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի հաղորդագրութիւն» հրատարակութեան առթիւ (Յառաջ՝ Դեկտ. 12), ստորեւ ամբողջութեամբ կը հրատարակենք այն գրքոյկը զոր հրատարակած է Հ. Բ. Ը. Միութեան Եւրոպայի Կեդրոնական Յանձնաժողովին Գործադիր ժողովը քանի մը օր առաջ (1962 Դեկտ. 6): Այս գրքոյկը որ պաշտօնապէս կը պարզէ Միութեան ներքին ծալքերը իր անդամներէն զատ, հանրութիւնն ալ կը լուսաբանէ շատ մը կէտերու շուրջ:

Երբ Հ. Բ. Ը. Միութիւնը հիմնուեցաւ Գահիրէ, 1906ին, իր հիմնադիրներուն նպատակն էր բոլոր Հայերը, առանց հպատակութեան կամ դաւանանքի խտրութեան միացնել կազմակերպութեան մը շուրջ, որպէսզի կարենային միասին աշխատիլ հայ ժողովուրդին եւ իր հայրենիքի բարիքին համար. բայց եգիպտական օրէնքները այս կազմակերպութեան չէին ճանչնար իրաւական անձնաւորութիւն մը, նուիրատուութիւններ եւ կտակներ ստանալ կարենալու համար:

Առաջին համաշխարհային պատերազմէն յետոյ ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱ եւ իր գործակիցներէն շատեր հաստատուած էին Փարիզ: Ասոնց մէջ կային իրաւագէտներ, ելեւմտագէտներ, քաղաքագէտներ եւ նախկին նախարարներ: Այդ միջոցին Ֆրանսա աշխարհի ամէնէն հզօր պետութիւններէն մէկն էր, բայց այդ անձնաւորութիւնները չուզեցին որ Միութիւնը ֆրանսական ընկերակցութիւն մը ըլլայ, որպէսզի ան չենթարկուի երկրին քաղաքական եւ ելեւմտական փոփոխութեանց, ինչպէս նաեւ օրինական սեղմումներու ուրիշ երկիրներու հայ գաղութներուն հետ իրենց յարաբերութեանց մէջ, խուսափելով Ֆրանսայի Հայոց համար մենաշնորհ մը ստեղծելէ հանդէպ միւս — Ամերիկայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի — շրջանակներուն, ինչ որ անհաւասարութեան աղբիւր մը պիտի ըլլար զանազան հպատակութիւն ունեցող իր անդամներուն միջեւ, վերջապէս առաջքն առնելու համար որոշ ատենէ մը յետոյ ֆրանսական միջավայրին մէջ ձուլուելու եւ լուծուելու վտանգին:

Հիմնադիրները նախատեսութիւնը ունեցան ընտրելու չէզոք եւ ազատական երկիր մը, Զուիցերիա, եւ Միութիւնը դնելու անոր օրէնքներուն պաշտպանութեան տակ, որպէսզի անոր զուտ հայկական նկարագիրը պահպանուի, եւ այս կերպով ապահովուի զանազան հպատակութիւն ունեցող իր անդամներուն իրաւունքներու հաւասարութիւնը եւ իր տեւողականութիւնը, ինչ որ ալ ըլլային միջազգային քաղաքական, տնտեսական պայմանները: Այս նախատեսութիւնը արդարացաւ մինչեւ այսօր:

Միեւնոյն նկատումներով է որ միջազգային մարդասիրական, բարեսիրական կամ ընկերային ամէնէն մեծ կազմակերպութիւնները իբրեւ իրենց կեդրոնատեղի ընտրած են Զուիցերիան: Այս իրողութեան շնորհիւ է որ 1940 Մայիս 20ին Միութեան օրինական Կեդրոնական վարչութիւնը, որ այն ատեն Փարիզ կը գտնուէր, կրցաւ հեռատեսութեամբ եւ անշահախնդիր նուիրումով մը, իր իրաւասութիւնները պատերազմի տեւողութեան համար բացառաբար եւ ժամանակաւորապէս փոխանցել Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներու Շրջանակային վարչութեան, իբրեւ նախազգուշական միջոց, «նկատելով որ անխուսափելի դժուարութեանց նախատեսութեամբ հարկ է, պատերազմի տեւողութեան միջոցին ապահովել Միութեան շահերը»: (Տեղեկագիր վարիչ-պատուիրակի 1940–1944):

Փարիզի Կեդր. վարչութիւնը այս կարգադրութեամբ չէր հրաժարեր իր պաշտօնէն, այլ իր կողմէ տրուած փոխանորդագրով մը Միութեան Նիւ-Եորքի Կեդր. Յանձնաժողովի վարիչ անդամները կ'արտօնուէին, «որպէս փոխանորդներ Կեդր. ժողովի մատակարարել Ընկերակցութեան դրամագլուխները, կատարել արժեթուղթերու վերաբերեալ գործողութիւններ եւ ինչ որ օգտակար պիտի նկատեն Միութեան համար»: (Տեղ. վարիչ-պատուիրակի: Նոյն):

Կեդր. վարչութեան անդամներէն ոմանք որ պատերազմի հետեւանքով ցրուած էին գաւառի մէջ, 1940 Սեպտեմբեր 20ին Վիշիի մէջ ժողով կը գումարէին Առաքել Փաշա Նուպարի նախագահութեամբ եւ կուտային զանազան որոշումներ, կ'որոշէին ընթացիկ տարուայ պիւտճէն եւ զանազան օգնութիւններ, իր վարիչ պատուիրակը հրահանգելով որ դիւրացնէ Նիւ Եորքի վարիչներուն գործը, անոր հաղորդելով անհրաժեշտ տեղեկութիւնները եւ վաւերաթուղթերը, մինչեւ Ամերիկայի պատերազմի մէջ մտնելը:

Անկէ յետոյ եւս Կեդր. վարչութիւնը կը շարունակէր իր գործունէութիւնը, գրաւեալ երկիրներու հասցնելով օգնութիւններ, ընդունելով կտակներ, եւն., ինչպէս արձանագրուած են վարիչ-պատուիրակին յիշեալ տեղեկագրին մէջ:

(1 Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԵՐԳԱՀԱՆՆԵՐՈՒՆ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆԸ

Վերջերս Մոսկուայի մէջ կազմակերպուած համամիութենական երաժշտական տասնօրեայ մրցումին, որուն մասնակցած են 1200 սկսնակ եւ արհեստավարժ երաժիշտներ, մեծ յաջողութիւն ունեցած են Հայաստանի ութ ներկայացուցիչները: Ութ հայ երգահաններն ալ շահած են զանազան մրցանակներ եւ վկայականներ:

Ներկայացուած 12 համանուագային շարադրութեանց մէջ, Ա. մրցանակը շահած է Լոկար Յովհաննիսեան եւ Բ. Մրցանակը Կոնստանդին Օրբելեան: Սենեկային նուագի (միւզիք տը շամպրը) յօրինումներուն մէջ, Եդուարդ Խաղագործեան արժանացած է երկրորդ մրցանակին՝ իր դաշնակի հնգանուագով (ֆէնբէր): Երրորդ մրցանակը շահած է Աւէտ Տէրտէրեան՝ «Հայրենիք» ձայնիւոր-համանուագային երկերու շարքին համար:

Առաջին կարգի պատուոյ վկայականներ ստացած են Գ. Հովունց (լարային քառանուագ), Հայաստանի երաժիշտներու Միութեան կրտսեր անդամ Է. Յարութիւնեան (ջութակի եւ դաշնակի երկ) եւ Կոմիտաս պետական երաժշտանոցի ուսանող Տիգրան Մանսուրեան (լարային քառանուագ):

Մրցումին մասնակցող միւս հայ երաժիշտները ստացած են առաջին, երկրորդ եւ երրորդ աստիճանի պատուոյ վկայականներ:

Մրցանակներու թիւով Հայաստան երկրորդ տեղը գրաւած է: Առաջին հանդիսացած է Էստոնիա, երրորդը՝ Ազրբէյջան:

« ՉԵՍ ՃԱՐԻ ... »

Նամակագիր մը՝ Մ. Բարինեան կը գանգատի.— «Քաղաքացիին անհրաժեշտ է իր վերարկուին գոյնին համապատասխանող կօճակ: Եւ կը մտնէ Կեդրոնական Ունիվերմագ: Չի գտներ: Ժամանակ կը վատնէ պտտելով միւս խանութները, բայց անօգուտ ...

Մեր քաղաքին բնակիչները շատ ժամանակ կը կորսնցնեն նաեւ ակնոցներու կաշիէ կամ մորթէ պատեաններ ճարելու համար:

Միշտ ալ բնակիչները հագած են եւ կը հագնին զանազան գոյնի կօշիկներ: Բայց չես գիտեր ինչու, քաղաքին խանութներուն մէջ կը ծախուի միայն երկու գոյնի՝ սեւ եւ կարմիր քսուկ: Իսկ մի՞ւս գոյնի կօշիկները ...

Յայտնի է թէ գրեթէ ամէն բնտանիք կ'օգտագործէ թերմոս, որոնց խցանները շատ շուտ անգործածելի կը դառնան: Ստիպուած ես այլեւս չօգտագործել թերմոսը, որովհետեւ ոչ մէկ խանութի մէջ չես կրնար ճարել: Կարելի չէ՞ այդ փոքրիկ առարկային արտադրութիւնը կազմակերպել մեր երկրին մէջ կամ՝ ալ դուրսէն ներածել: Կարելի է, բայց, ինչպէս կ'երեւայ, ուշադրութիւն դարձնող չկայ»: («Երեւան», Դեկտ. 5):

ԲՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՅԵՏԱԴԻՄՈՒԹԵԱՆ ՎՏԱՆԳԸ

«Միլլիյէթ»ի մէջ Չէթին Ալթան կը գրէ.—

Յետադիմականները, Սահմանադրութեան համար կատարուած հանրաքուէին, «Մի ընդունիք այս Սահմանադրութիւնը» ըսած էին:

Արդէն իրենց ամէն մէկ հաւաքոյթին եւ յատկապէս վերջին համաժողովին բացէ ի բաց յայտնած են թէ պիտի լուծեն Մայիս 27ին վրէժը, արմատապէս դիրքաւորուած են Սահմանադրութեան դէմ:

Անկէ դուրս, ոչ մէկ աշխատանք կը տանին որպէսզի իրականանան սահմանադրական ազատութիւնները: Անոնց ամբողջ ուզածն է այս բոլորին անտեղեակ ժողովուրդը համոզել, իշխանութեան գլուխ գալ ու Թուրքիոյ վերջին փշրանքներն ալ շահագործել:

Ո՞ր տրամաբան օրինաւոր է բնաւ չջանալ փոխել պատժական օրէնքի ֆաշիստական յօդուածները, որոնց փոփոխութիւնը Սահմանադրութեան կողմէ ալ պարտադրուած է, այսուհանդերձ ամբողջականութեան ախոյեան ձեւանալ եւ ազգային կամքի թմբուկը հարել:

Մենք եթէ այս ընթացքը օրինաւոր նկատենք եւ այս կեղծարարութիւնը չկլլող ուժերուն կանխագուշակած միջոցառումները «ապօրինի» կնքել ջնջել ուզենք, գիտակցաբար կամ անգիտակցօրէն մատնիչ եղած կ'ըլլանք դաւաճանութեան:

Յետադիմականները այս երկրին մէջ ամբողջականութեան լոյսերը վառել ուզողները չեն, այլ մարդիկ՝ որոնք իրենց խաւարը իշխանութեան գլուխ բերել կ'ուզեն ամբողջականութեան դիմակով:

Եթէ կուսակցութիւն մը հիմնենք ու ժողովուրդին ըսենք.

— Տուրք պիտի չգանձուի, գինուոր պիտի չառնուի, դրամատուները բոլորին ուզած դրամը պիտի տայ, ժանտարման ծեծել, քայմաքամը հալածել ազատ պիտի ըլլայ, ուզողը ուզած տեղը, ուզած տունը պիտի կրնայ շինել, շոգեկառքը, օդանաւը, հեռաձայնը ձրի պիտի ըլլայ...

Միթէ երկու օրէն իշխանութեան գլուխ չե՞նք գար: Եաքն ալ, ազգային կամքի ամբողջականութեամբ երկիրը կողոպտէ ուզածիդ չափ: Զարգացած եւ պարկեշտ փոքրամասնութիւնը ճզմէ մեծամասնութեան ճնշումով:

Ա՞ս է նպատակը ամբողջականութեան եւ խորհրդարանական դրութեան:

Յետադիմականները թէ ոգիի եւ թէ ձեւի տեսակէտով կ'ոտնակոխեն Սահմանադրութիւնը: Երբ այս բանը իբրեւ ընդդիմադիր կ'ընեն, ալ ի՞նչ չեն ըներ եթէ իշխանութեան գլուխ անցնին:

Եթէ բնական միջոցներով կարելի չըլլայ այսքան ազգային շահերու ներհակ Ջոլիր մը իր անկիւնը թիմել, ազգային իրաւունք մըն է փորձել նաեւ ոչ բնական ճամբաներ:

Եթէ կառավարութիւնը եւ մասնաւորաբար Իսմէթ փաշան չի կրնար այս Ջոլիրը բնական ճամբէն թիմել անկիւնը, իր խղճին մէջ ի՞նչպէս կրնայ իրաւութիւն գտնել մաշեցնելու անոնք որոնք այդ Ջոլիրին դէմ ճակատ կը յարդարեն:

Վաղը երբ ինք քաշուի մէջտեղէն, բոլոր յառաջադէմ կազմերը ցիրուցան եղած ազգ մը այդ Ջոլիրին հետ դէմ առ դէմ մնալու պարագային ի՞նչ պիտի ընէ:

Այն ատեն շատ եղերական պիտի ըլլայ կացութիւնը:

մը աւետրական յաջողութեան: Մեծն Լուդովիկոս փորձեց խլել առաջնութիւնը, միանգամայն պատժել հանրապետական, բողոքական, ազատական երկիրը, ուր ապաստան կը գտնէին Տեքարթ մը, Սփինոզա մը: Հոլանտա դիմադրեց, «անօթութիւնը նախընտրեց ստրկութենէն» եւ մեծահարուստ վաճառականները բացին իրենց գանձերը հայրենիքի պաշտպանութեան համար, խորտակեցին ամբարտակները, ողողեցին դաշտերը եւ բռնակալին թշնամի բանակները կանգ առին, ոչ մէկ գիւղացի գանգատեցաւ կորուստին համար, ոչ մէկ Հոլանտացի բարոյալքուեցաւ աղէտին առջեւ: Լուդովիկոսի հրճուանքը փոխուեցաւ տխրութեան: Կրետէն գրաւուած էր Թուրքերէն, Քէօփրիւլիւի բանակը կը մերձենար Եւրոպայի մէջ, ուր էր Ֆրանսայի ինքնակալը, որովհետեւ կայսրը, գրաւած Դանուբի ափերուն, չէր կրնար փոքրիկ Հոլանտայի օգնութեան հասնիլ: Յիմար գինակից մըն ալ գտած էր՝ յանձին Անգլիոյ Կարոլոս Բ. Թագաւորին, մինչդեռ իր երկրին շահը կը պահանջէր տկարացնել զայն: Երկուքն ալ կ'աշխատէին իրենց մեղքերուն քաւութեան համար: Ժամանակաւոր կերպով յաղթական արքան խոնարհեցաւ փոքրիկ ժողովուրդի մը հերոսութեան առջեւ, պարտուած, բայց անպարտելի հանրապետութեան առջեւ: Եւրոպա կը պատրաստուէր խրոխտ արքան պատժելու: Հոլանտա կը պահէր միջազգային դիրքը: Ֆրանսական հիւպատոսը Պարսից Շահին կ'ըսէր. «Հոլանտան գրաւուած է մեր Թագաւորին բանակներէն»: Ի՞նչպէս, կը հարցնէ Շահը,— «Օրմիզի մէջ քսան հոլանտական նաւեր կան Ֆրանսական մէկ նաւու դէմ»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Ս. ՄԵՍՐՈՊԻ ԾՆՆԴԵԱՆ 1600ԱՄԵԱԿԸ

ԿՐԸՆՈՊԼԸ, (Յառաջ).— Շնորհիւ տեղւոյս Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութեան, մենք ալ տօնեցինք մեր հանճարեղ Ս. Մեսրոպի ծննդեան 1600ամեակը: Հայ Ազգ. Եկեղեցական Միութիւնը որ մեծապէս կը գնահատէ ու կը յարգէ մեր ազգային բոլոր արժէքները ու ամէն տարի նախաձեռնութիւնը կը ստանձնէ տեղւոյս մէջ տօնելու մեր մէկ միլիոն նահատակներուն համազգային սգատօնը կատարելու պարտականութիւնը: Այս անգամ ալ դարձեալ ինքն էր որ կազմակերպած էր հրապարակային հանդէս մը նուիրուած մեր անմահ սուրբին յիշատակին:

Հանդէսը տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 2, Կիրակի յետ միջօրէն բիւ ժէի սրահին մէջ: Ինչպէս միշտ այս անգամ եւս ներկայ էր հաւատարիմներու բազմութիւն մը:

Հանդէսը բացուեցաւ «Ով Մեծասքանչ»ով, զոր երգեցին Կապոյտ Խաչի դպրոցի աշակերտները որմէ յետոյ օրուան եւ ազգային միութեան նախագահը Պ. Ստամպոլեան քանի մը հակիրճ խօսքերով բացատրեց տօնին իմաստը եւ Ս. Մեսրոպին հանճարեղ մտքին յղացումները որով տուաւ մեզի մեր այս օրուան գիրերը 1550 տարի առաջ: Կարդաց քանի մը գրութիւններ մեր վաւերական գրիչներէն, նուիրուած մեր հանճարեղ սուրբին:

Այս առթիւ պատրաստուած էր օրուան պատշաճ գեղարուեստական կոկիկ բաժին մը, Կապոյտ Խաչի կողմէ, որուն ընթացքին յատուկ կերպով արտասանեցին օրիորդներ Մ. Օնպաշեան, Քէհերեան, Յովակիմեան եւ Սիսլեան, Ժօժօ Իւլրիչ, Օր. Անտոնեան, Սէթօ Մարաշլեան, Օր. Թորոսեան (շրջանաւարտ տեղւոյս երաժշտանոցէն) գեղեցիկ կտոր մը նուագեց թաւջութակի վրայ: Տիկին Ազատուհի Կիւմիւշեան իւրայատուկ շեշտով արտասանեց, Սիամանթոյի «Սուրբ Մեսրոպ»ը, Տիկին Ա. Մարտիրոսեան իր մեղրանոյշ ձայնով երգեց երկու յաջորդական երգեր: Կապ. Խաչի կողմէ գեղեցիկ գրութիւն մը կարդաց Տիկին Մ. Միքայէլեան: Հանդէսը փակուեցաւ «Հայր Մեր»ով:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ափրիկէի մէջ, Զամպէզի ամբարտակէն ստեղծուած Քարիպա լիճը, որ աշխարհի ամէնէն մեծ արուեստական լիճն է, անհետանալու վտանգին տակ կը գտնուի, ոչ թէ ջուրի պակասի պատճառով՝ այլ անոր համար որ բոյսերու թանձր խաւ մը սկսած է ծածկել զայն: Ներկայիս, 500 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն մը ծածկուած է այդ բոյսերով:

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ի՞նչ, ուրուա՞ծ էք Շէֆիք փաշային հետ, հարցուց Ապտիւլ Համիտ, կասկածոտ դէմքով մը:

— Ոչ. վեհափառ տէր, բողոքեց Իզզէթ Հօլօ, ընդհակառակն, կը սիրեմ ու կը յարգեմ զինքը, վերջապէս հայրենակից ենք, չէ՞:

— Կը հասկնամ, կը հասկնամ, կրկնեց Համիտ չարամիտ ժպիտով մը, գլուխը ճօճելով, սեւ կատու մը պէտք է անցած ըլլայ ձեր մէջէն:

Եւ ձեռքի ազդանշանով հրամայեց հեռանալ դահլիճէն:

Շէֆիք փաշան, սենեկապետ Արիֆ պէյէն առաջնորդուած, կայսերական դահլիճէն ներս մտաւ եւ սարքային թէքթէքումներով յառաջացաւ, երկրպագելով ու համբուրելով իր Տէրոջ քղանցքը:—

Ապտիւլ Համիտ ոտքի վրայ ընդունեց ոստիկանութեան նախարարը, որ դիմացը դողալով, կայսերական հրամանին կը սպասէր նստելու համար նախարարներու յատուկ քանափէին վրայ:

Յետոյ, ինքը նստելով գահին վրայ:

— Շէֆիք փաշա, լաւ, նստեցէք նայիմ դիմացս:

Ոստիկանութեան նախարարը անգամ մըն ալ ծունկերը ծռեց, երկրպագեց եւ ետ քաշուելով, երկիւղածօրէն ինքզինքը տեղաւորեց բազմոցին մէջ:

— Է, շարունակեց Հիւնքեարը, խօսեցէք նայինք, ինչ կայ չկայ մայրաքաղաքին մէջ:

— Անդորրութիւնը կատարեալ է, Վեհափառ տէր, խանութները բաց, ամէն մարդ իր գործին, առեւտուրը կանոնաւոր, երթեւեկները սովորական, գինետուները գոց, սրճարանները միայն բաց կը մնան մինչեւ իրիկուան վերջին աղօթքի ժամը, յետոյ, լռութիւնը, խաղաղութիւնը կը տիրէ. ոստիկան գինուորներս ամբողջ գիշերը փողոցները կը թափառին, կը հետապնդեն կասկածելիները, չարագործները.

— Ուրի՞շ ...

— Ուրիշ ոչինչ, շարունակեց Շէֆիք, Ձեր Վեհափառութեան ամենասուրբ եւ գերագոյն Անձին պաշտպանութիւնը կը կազմէ իմ մտահոգութիւններուս ծանրագոյնը. բարեբախտաբար, այդ մասին բոլորովին ապահով եւ հանդարտ է միտքս.

— Ի՞նչպէս ...

— Մայրաքաղաքիս մէջ, շարունակեց Շէֆիք, ձեր վեհափառութեան շնորհիւ, ոչ մէկ խռովարար, ոչ մէկ կոմիթաճի մնացած է, մեծ մասը բանտերը, աքսորները, փոքր մաս մըն ալ փախստական:

— Իրա՞ւ կ'ըսէք, հարցուց Համիտ կասկածոտ նայուածք մը սահեցնելով եւ ոտքէն մինչեւ գլուխը զննելով իր ոստիկանութեան նախարարը, հիմա մայրաքաղաքս զե՞րծ է կոմիթաճիներէ:

— Բացարձակապէս, պատասխանեց Շէֆիք փաշա, վստահ շեշտով մը:

— Շատ աղէկ, Շէֆիք փաշա, հարցուց Ապտիւլ Համիտ, դուրսերէն ի՞նչ կը լսէք:

— Վեհափառ, պատասխանեց նախարարը, դուրսի ազդուկները մէկ ականջէս կը մտնեն, միւսէն դուրս կ'ելլեն, սատայօզ լուրեր, գիտումնաւոր շշուկներ:

— Օրինակի համա՞ր ... հարցուց Հիւնքեարը.

— Սոֆիայի մէջ ժողով մը գումարեր են, պատասխանեց Շէֆիք, այդ ժողովին մէջ որոշեր են բաներ մը, պուլկար թերթերը գրեր էին:

— Որո՞նք գումարեր են այդ ժողովը, հարցուց Համիտ:

— Հայ կոմիթաճիները, պատասխանեց Շէֆիք:

— Ո՞ր մէկը ...

— Դրօշակները, շարունակեց Շէֆիք փաշա, բոլոր պետերը Սոֆիա հաւաքուեր, մակեդոն աւազակներուն հետ կերուխում ըրեր են, այսպէս գրած էին թերթերը Վեհափառ տէր:

— Աղէկ, աղէկ, կրկնեց Հիւնքեարը, կը տեսնեմ թէ ձեր ականջը ծակ է, ամէն բանէ տեղեկութիւն առեր էք, բայց, միջոցներ ձեռք առա՞ծ էք արդեօք, արգիլելու համար արտասահմանի խռովարարներուն մուտքը մայրաքաղաքս ներս:

— Անտարակոյս, Վեհափառ տէր, պատասխանեց Ոստիկանութեան նախարարը, Սիրքէճիի կայարանէն սկսեալ, մինչեւ Քիւչիւք Չէքմէճէ, բոլոր կայարանները մասնաւոր լրտեսներ նշանակած եմ, նոյնպէս, Ղալաթիոյ քարափին երկայնքը, սրճարաններուն մէջ, ամէն կէտերու վրայ, լրտեսներ դրած եմ, որոնք շոգենաւերէն դուրս ելլող ճամբորդները կը հետապնդեն:

— Լրտեսները չե՞ն ճանչցուիր, ընդմիջեց Հիւնքեարը:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(11 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Տէր եւ Տիկին Արիս Գաբրիէլեան եւ զաւակը՝ Նաթէն, Այրի Տիկին Բարուհի Փափազեան եւ զաւակը՝ Սուրէն, Օր. Սիրվարդ Վարդէնեան, Տէր եւ Տիկին Նշան Գաբրիէլեան եւ զաւակները (Հայաստան) եւ բոլոր պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ՍՐԲՈՒՀԻ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Դեկտեմբեր 12–ին, իր բնակարանը, 98 տարեկանին:

Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է ընտանեկան սեղմ շրջանակի մէջ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, մեծ շուքով կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Հինգշաբթի (20 Դեկտեմբեր) կէսօրէն վերջ ժամը 17ին Հայ Աւետարանական ժողովարանի մէջ, էմփաս տէ Միւռիէ:

Այս առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէի, Սէն Լուի սըրահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն):

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԼՍԱՐԱՆ

Լսարանի յաջորդ հաւաքոյթը այս Զօրեքշաբթի, ժամը 21ին, Քաւէի վերնայարկը:

Կը խօսի՝ Պ. ՀՐ. ԹՈՐՈՍԵԱՆ

Նիւթ.— Գիրերու գիւտը եւ հայ գրականութեան ծագումը:

Կը հրաւիրուին բոլոր հետաքրքրուողները:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԽՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր:

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին:

ԿՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

MAISON MICHEL

17, Rue St.-Joseph, Paris-2'

Լաւ գործաւորուհիներ (տանը աշխատող) Շըմիզիէի համար, տեւական գործ: Մեծ քանակութեամբ: Ներկայանալ կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, կէսօրէ վերջ 3–6:

Métro: Montmartre ou Sentier

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները:

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՃԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր ճաշկերոյթները՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ
ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Կը փնտռուին Սրապիոն եւ Եկնատոս (Եկնատ – Մարգարեաններ) եղբայրներ են: Փնտռողներն են իրենց ծնողքը Մանուկ եւ Շուշան Մարգարեաններ եւ եղբայրն ու հօրաքոյրը Սարգիս եւ Զմօ Մարգարեաններ: Մինչեւ 1923 եղած են Ֆրանսա: 1936ին Սրապը գտնուած է Ալժէ, իսկ Եկնատը Թունուզ ու ապա Մարոք: 1940էն ի վեր լուր չկայ անոնցմէ: Գրել Լենինական, փողոց 27, տուն 197. Մարգարեան Զմոյի հասցէին:

Հայաստանէն Պ. Մաթէոսեան Մաթի կը փնտռէ Հարէթ Թօքաթլեանը, որ Պայնտըցի է եւ որուն եղբօր անունը Միհրան է: Հարէթ 1922ին Իզմիրէն գաղթական եղած է: Լուր տալ Երեւան 12, Կոմիտաս փողոց, թիւ 27:

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը: Հասցէ.—15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8): Հեռաձայնի թիւ ԷԼԻզէ 67–03:

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել վերոգրեալները:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Երիտասարդ ուսանող մը որեւէ գործ կը փնտռէ: Գրել՝

Mr. A. H.
Pavillon Arménien
57, Bd. Jourdan, Paris 14

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 21) իրիկուն ժամը 21ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8·30ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին:

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ձոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ՃԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ–ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0·25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 20 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

JEUDI 20 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9486 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5387

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

Ո՞ՒՐ ԷԻՆ ԵՐԷԿ

ԽՄԲ.— Գրուած երէկ՝ (1956 Ապրիլ 19) այսօրուան համար …

×

Այսպէս, ուրեմն, «Հանճարափայլ»ին մահէն երեք տարի ետք, Մոսկուայի կուսակցական պաշտօնաթերթը քաջաբար կը խոստովանի հետեւեալ ճշմարտութիւնները.—

1.— Անհատի պաշտամունքին հետեւանքով կը զարգանար թերութիւններու կոծկումը (կոճկել, պարտկել), իրականութեան ղունաւորումը, աչկապուքը:

2. Խ. Միութեան մէջ դեռ պակաս չէն քծնողներ, ալելուիա երգողներ, գոց ըրած խօսքեր արտասանողներ, գեղնաքարչութեան վարժուած անձեր:

Պաշտօնաթերթը հետզհետէ ընդլայնելով նիւթը, ուրիշ մեղքեր ալ կը մատնանշէ.—

Փիլիսոփայութեան, քաղաքային տնտեսութեան, պատմութեան եւ ընկերային միւս գիտութիւններու նուիրուած երկերէն շատերը կը ներկայացնեն «Ի. Վ. Սթալինի աշխատութիւններից վերցուած ցիտատների (վկայութիւն) եւ նրա գովերգութիւնների հաւաքածու»:

Այս վարժութիւնը լայնօրէն զարգացած էր նաեւ մեր Հայրենիքի մէջ:

Որեւէ նիւթի մասին խօսած ատեն, հասարակ յօդուածագիրներ: վաստակաւոր դրագէտներ ու բանաստեղծներ կամ գիտնականներ տեղի – անտեղի վկայութեան կը կանչէին «Հանճարեղը»:

«Վարդապետն ասաց».— Պատգամ էր անոր այս կամ այն խօսքը, բառը, որեւէ նիւթի մասին,— քերականութենէն մինչեւ գետնախնձորի եւ բամպակի մշակութիւնը կամ տաղաչափութիւնը:

Մոսկուայի պաշտօնաթերթը իբրեւ անհատի պաշտամունքի ցայտուն ապացոյց կը յիշէ Սթալինի «Համառօտ կենսագրութիւնը», «որը խմբագրուել է Նրա անմիջական մասնակցութեամբ»:

Շատ աւելի ճոխ հաւաքածոյ մը կը կազմէ «Համամիութենական կոմունիստական (բոլշեւիկների) պարտիայի համառօտ դասընթացք» գիրքը:

Երեւանի «Սովետական Հայաստան» օրաթերթն է որ կը թարգմանէ, բոլշեւիկեան հայերէնով.

— Դոգմատիզմը եւ տիրացուականութիւնը անհատի պաշտամունքի ծաղկման ուղղակի հետեւանքն են, երբ գտնում էին, թէ թէորիան զարգացնել, առաջ մղել, որեւէ օրիգինալ ու նոր բան ասել կարող է միայն մի մարդ՝ Ստալինը, իսկ մնացած բոլորը պէտք է մասսայականացնեն նրա յայտնած մտքերը, վերաշարադրեն նրա տուած ձեւակերպումները»:

Պաշտօնաթերթը դառնութեամբ գիտել կուտայ թէ անհատի պաշտամունքը ազդած է նաեւ արուեստի եւ գրականութեան ստեղծագործութեան վրայ:

— «Մեր պատմական եւ յատկապէս ռազմական շատ կինոնկարներ (շարժանկար), գրականութեան եւ գեղանկարչութեան ստեղծագործութիւններ նուիրուած են գլխաւորապէս Սթալինի անձնաւորութեան գովերգմանն ու մեծարմանը»:

Մոսկուայի միւս թերթերը աւելի բացորոշ մերկացումներ կը կատարեն, պարզելով Սթալինապաշտութեան աւերները:

Ծանօթ «Գրական Թերթ»ը, որ Գրողներու Միութեան օրկանն է, բացէ ի բաց կը յայտարարէ թէ Սթալինի պաշտամունքը «ահարկու ախտ մը» յառաջ բերած է գրականութեան մէջ:

Այս բոլորը նորութիւններ չեն մեզի համար:

Ո՞ւր էին Մոսկուայի այսօրուան ջոջերըն ու քաջերը, երբ ազատ աշխարհը անխնայ կը ճաղկէր ոչ միայն Սթալինի պաշտամունքը, այլեւ անոր արիւնռուշտ բարբարոսութիւնները …

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵՆԿՈՐ ՅԱՂԹԵՑ

ՏԻԱ. ՃԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

Սենկորի հրամանով, Մամատու Տիա, որուն կառավարութիւնը փոքրամասնութեան մէջ մնացած էր, արդէլքի բանաձեւի քուէարկութեամբ, ձերբակալուեցաւ նոյն իրիկունը: Հանրապետութեան դատախազը, չորս զաղտնի ոստիկաններով, վարչապետը գտած է իր վիլլան, Տաքարի ժողովրդական մէկ թաղամասին մէջ:

Սենկորի հաւատարիմ վայրաչուներն են, որոնց շնորհիւ նախագահը յաղթեց, արդարեւ անոնք է որ ձախողեցնել տուին Մամատու Տիայի պետական հարուածը:

Բոլորին եւ մանաւանդ Ֆրանսայի համար տագնապին այս ձեւի լուծումը շատ մխիթարական է, արդարեւ ատեն մը եղած էր ուր զինեալ բախումները անխուսափելի կը նկատուէին եւ քաղաքացիական պատերազմը Տաքարի մէջ ծանր հետեւանքներ կրնար ունենալ ֆրանսախօս Ափրիկէի համար: Աւելի քան գաղափարական մրցակցութիւնները, մարդն է որ յաղթեց՝ Լէոփոլտ Սենկոր, քրիստոնեայ բանաստեղծ որ հաւատարիմ հետեւորդներ է նշանաւոր հայր Թէյար Տը Շարտէնի:

Արտաքին ճակատի վրայ ալ Սենկոր, Ափրիկէի ամէնէն լուսաւոր պարագլուխներէն մէկն է, որ կ՚աշխատի մօտեցնել Ֆրանսան եւ Կինէն:

Ներկայիս անխուսափելի է նախագահական վարչակարգի հաստատումը Տաքարի մէջ, արդէն այս գաղափարը միշտ սիրելի եղած էր Լէոփոլտ Սենկորի:

Յիշենք որ Սենեկալը 197.161 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ երեք միլիոնի հասնող բնակչութիւն մը, որուն վաթսուն հազարը բնիկ չէ: Գլխաւոր քաղաքներն են՝ Տաքար (300.000), Սէն – Լուի (նախկին մայրաքաղաքը), Ռուֆիսք եւ Թիէս: Գլխաւոր հարստութիւններն են՝ առաչիտ, ֆոսֆաթ եւ ձկնորսութիւն:

Սենեկալի հանրապետութիւնը ծնած է 1958 Նոյեմբեր 25ին եւ իր անկախութիւնը հռչակած է 1960 Օգոստոս 20ին, Մալիի դաշնակցութեան մաս կազմելէ ետք 1959 Յունուար 17էն 1960 Օգոստոս 19:

× Սենկորի դիրքը բաւական փափուկ է: Դիւանագէտ եւ ի ծնէ հաշտարար, պէտք է չափաւորական եւ նպաստաւոր գործունէութիւն մը ունենայ սեւԱփրիկէի վրայ: Նախ պէտք է լաւ յարաբերութիւններ ստեղծէ Պամաքոյի հետ:

ՊԻՒՏՃԷՆ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ԱՌՋԵՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍԸ ՔՈՒԷԱՐԿՈՒԵՑԱՒ 122Ի ԴԷՄ 310 ՁԱՅՆՈՎ

Առաւօտեան 2.40ին քուէարկուած է ելմտական օրէնքին առաջին մասը 122ի դէմ 310 ձայնով:

Վիճաբանութիւնները սկսած էին նախորդ առաւօտը: Ընդհանուր տեղեկագիրը կը ներկայացնէ Վալոն: Կը պատասխանէ երկու հարցումներու՝ պիւտճէն յանդուգն է՞: Պիւտճէն անկեղծ է՞: Առաջին կէտին շուրջ, Վալոն կը ճշդէ թէ ներդաղթողներու, լուսաւորութեան, ընկերային բարելաւման նուիրուած իր բաժիններով, այս պիւտճէն գործի պիւտճէ մըն է:

Վալոն կատակով կը վերջացնէ իր տեղեկագիրը հրաւիրելով երեսփոխանները որ չկորսուին բիւզանդական վէճերու մէջ թէեւ «պէտք է, կ՚աւելցնէ, պահպանել անփչխանութեան այն նուազագոյնը որ կեանքը տանելի կը դարձնէ»:

Յաջորդաբար խօսք կ՚առնեն համայնավարները, որ ըստ ընկալեալ սովորութեան «ապօրինի եւ յետադիմական» կը գտնեն կառավարութեան քաղաքականութիւնը: Ընկերվարական Լառիւ կը քննադատէ հարկային դրութիւնը որ անարդարօրէն կը վնասէ փոքր եւ միջին եկամուտներուն: Կառավարութիւնը կը զոհէ զանոնք շահագործողներու ի նպաստ: Ժողովրդապետական կեդրոնի կողմէ Մեք միայն ծերերով կը զբաղի, բացարձակ նախապատուութիւն կ՚ուզէ անոնց համար վարկերու յատկացման մէջ:

Նոյն խմբակցութեան անունով կը խօսի Տիւհամել որ ելմտական նախարարին հետ բացատրութիւն մը կ՚ունենայ դասականութիւն բառին շուրջ, տնտեսութեան մէջ: Ժիսքառ տ՚Էսթէն կը յիշէ Կէօթէի բացատրութիւնը.— «Դասական է ինչ որ խրաւ է»: Տիւհամէլ կը բողոքէ նաեւ Ալժերիոյ եղած օժանդակութեան ծաւալին դէմ բաղդատմամբ հայրենադարձներու եղած վնասուց հատուցման: Դէմ չէ օգնութեան սկզբունքին այլ քանականութեան:

Նախարար Ժիսքառ տ՚Էսթէն երկար կը բացատրէ պիւտճէին Ա. մասին մանրամասնութիւնները:

× Յաւելում կրող ապրանքներն են Ուիսքին եւ մարկարինը: Առաջինը կրնայ 2ուկէս Ն. Ֆ.ի յաւելում մը արձանագրել լիթրին վրայ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԷՆ կը հաղորդեն որ արաբ Մ. Հանրապետութեան եւ Եմէնի միացեալ բարձր հրամանատարութիւնը զինուորական մեծ տարողութիւն ունեցող յարձակումի պիտի անցնի, ի մօտոյ: Ատէնի ձայնասփիւռին համաձայն, հանրապետական Եմէնիթ նախարար մը սպաննուած է:

ՔՈՒՊԱ արգելափակուած 1113 «հակաքասթրիական» բանտարկեալները պիտի փոխարինուին դեղերու հետ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ գեղարուեստական շրջանակներուն մէջ մեծ իրարանցում կը տիրէ: Բոլոր «դատապարտուած»ները մեծ վարկ կը վայելեն: Գրական կարգ մը շրջանակներու համաձայն Տիկին Կալինա Սերեբրեակովա որ Ռափթ տը Ֆէօյի հեղինակն է շատ խիստ յարձակումներ ըրած է Իլյա Էհրընպուրկի վրայ զոր թուած է անոնց կարգին որոնք «շատ դէշ չէին ապրեր Սթալինի օրով» մինչ ինք քան տարի բանտերը անցուցած է: Միւս կողմէ Խրուշչեւ անձնապէս շնորհաւորած է «Իվան Դենիսովիչի օրը» յուշերուն հեղինակը՝ Սոլժենիցին:

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման ժողովը միշտ կը շարունակուի: Խորհրդային պատուիրակը՝ Ցարափքին ըսաւ թէ 1963 Յունուար 1էն պէտք է դադրեցնել բոլոր հիւլէական փորձերը:

ԹԻԹՕ Քիէվ մեկնեցաւ կնոջը հետ: Խրուշչեւ յայտարարեց, կայարանը «Խ. Միութիւն կատարած ձեր այցելութեան առթիւ, նկատեցինք թէ մեր բոլոր տեսակէտները կը համապատասխանէին կամ իրարու շատ մօտ էին»: Իր կարգին, Թիթօ ըսած է.— «Մեր ունեցած խօսակցութիւնները թոյլ տուին որ նկատենք թէ նպաստաւոր մթնոլորտ մը կայ եւ կարելիութիւններ մեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւման համար:

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ մէջ, դատական մարմին մը կազմուած ութ կիներէ եւ չորս այր մարդոցմէ վաթսուն միլիոն ֆրանք տուգանքի դատապարտեց համայնավար կուսակցութիւնը որ մերժած էր ինքզինքը արձանագրել տալ դաշնակցային իշխանութեանց մօտ իբրեւ գործակալ Խ. Միութեան եւ տալ իր անդամներու ցանկը եւ նիւթական կացութիւնը ներկայացնել:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան վարչական խորհուրդներու 2184 աթոռներու բաժանումը հետեւեալ ձեւով կ՚ըլլայ, առջի օրուան ընտրութեանց արդիւնքներէն յետոյ: Սէ Ժէ Թէ 978 (+16), Քրիստոնեայ՝ 527 (+2), Բանուորական Ուժ՝ 391 (— 18), քատր 51 (նոր են), ղանազան՝ 75 (— 16), Միւթիւալիթէ 162 (—17):

ՀԱԼԷՊԻ ԳԱՒԱՌԱԿԱՆԻ ԼՐԱՑՈՒՑԻՉ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին Հալէպի մէջ տեղի ունեցան Բերիոյ Թեմի Ազգային Գաւառական Ժողովի լրացուցիչ ընտրութիւնները, վիճակով կամ այլ պատճառներով զադրած անդամներու տեղ նորեր ընտրելու համար:

Ընտրութիւնը տեղի ունեցաւ կարգապահ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ: Քուէարկելու իրաւունք ունեցողներու աւելի քան 75 առ հարիւրը մասնակցեցան ընտրութիւններուն: Արդարեւ, 2500 ձայնով Գաւառականի անդամ ընտրուեցան հետեւեալ ազգայինները.

Արամ Մինասեան, Արիկ Զօրեան, Արրահամ Գազանճեան, Գարեգին Եղիայեան, Գեղամ Երէցեան, Սուրէն Իսրայէլեան, Գրիգոր Իւլիւպէյեան, Կարպիս Նալպանտեան, Վահէ Չաքըրեան, Խաչատուր Տօնիկեան, Նիկողոս Փիլաւեան եւ Անդրանիկ Տէմիրճեան:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ Ս. ՊԱՏԱՐԱԳ ԵՒ ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՔԱՐՈԶ ԷՇՐԻՖԻԷԻ Ս. ՅԱԿՈԲ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Կիր. Ս. Յակոբի տօնին առթիւ, հանդիսաւոր պատարագ տեղի ունեցաւ Էշրէֆիէի Ս. Յակոբ եկեղեցիին մէջ:

Զարեհ Ա. Կաթողիկոս նախագահեց արարողութեանց եւ աւուր պատշաճի քարոզեց: Ներկայ էր նաեւ Լիբանանահայոց Առաջնորդ Խորէն Արք. Բարոյեան:

Վեհափառը ժողովրդական խանդավառ ընդունելութեան արժանացաւ: Յաղթական կամարներ շինուած էին: Եկեղեցիի մուտքին, ոչխարի մը զենումը կատարուեցաւ:

Հաւատացեալներու ստուար բազմութիւն մը հետեւեցաւ արարողութեանց: Պատարագիչն էր Արտաւազդ Վրդ. Թրթռեան: Երգեցողութիւնները կատարուեցան քառաձայն, Եկմալեան եղանակով:

ԱԿՍԵԼԵԱՆ ԲԱՆԴԱԿՆԵՐ

Ա.

«Խորհրդային Հայաստան» թերթի խմբագիր Եղիա Զուբարի տրամադրութիւնը բարձր է։ Ժպտում է խորհրդաւոր եւ վառում «Նարկիլէ» ծխախոտը։

— Ի՞նչ կայ։

— Ողջութիւն։

— Ոչինչ չե՞ս լսել։

— Ի՞նչ կայ, այս անգամ ես եմ հարցնում։

Նա վեր է կենում, դուրս է գալիս իր առանձնասենեակից։ Ես հետեւում եմ նրան։ Դուրս է գալիս Աբովեան փողոցի վրայ նայող պատշգամբը։

Պատշգամբում վաղուց է, որ տեղ է գրաւում խմբագրութեան լքուած գրասեղաններից մէկը։ Գրասեղանի վրայ, ամբողջ հասակով, Սեպտեմբերեան արեւի տակ պառկել է մի երիտասարդ։ Ննջում է։ Գորշաւուն քոսթիւմ, քաքի վերնաշապիկ։ Գորշաւուն փողկապ, կօշիկներ... երկրորդ, երրորդ կարգի գործածութեան մօտեցող։

Այս ամէնը ես նկատեցի, երբ ի պատասխան իմ հարցական հայեացքի Զուբարը պատասխանեց.

— Ակսել Բակունց։

Զարթնեց, ժպտաց իր մուգ-կապոյտ աչքերով, ժպտաց, այո՛, մանկական ժպիտով, թեթեւ իջաւ գրասեղանից։

Զուբարը ներկայացրեց ինձ։

— Ջահլես տարել է, ահա քեզ՝ քո Ակսելը։ Մնացածը... դուք գիտէք։

Ներս մտաւ՝ իր պարտականութիւնը կատարած մարդու գոհունակութեամբ։

Նա չափեց ինձ ոտից մինչեւ գլուխ եւ, ինչպէս ինձ թուաց, թախծով նայեց իմ աչքերից ներս։ Չէր կարող նա իմ աչքում չնկատել հիացմունք եւ ուրախութիւն։ Ես կարդացել էի նրա նախամթնաձորեան ակնարկները եւ զգացել մեծ գրողի ներկայութիւնը, ես վաղուց փնտրում էի նրան, ուզում էի ծանօթանալ նրա հետ, սեղմել նրա այն ձեռքը, որով նա բռնում էր իր գրիչը։

Եւ ահա...

Վերը փողոցն էր, ամբողջ Աբովեանը։

— Լաւ փողոց է Աբովեանը, ասաց նա եւ աւելացրեց, ասես ինքն իրեն, միա՛կ փողոցը։

Մի ծխախոտ վառեց, խոր շնչեց, լուցկին կոտրեց ու կրկնեց։

— Այո, միակ փողոցը։

Անհանգստացաւ, նայեց գրպանի ժամացոյցը։

— Գնայինք մի տեղ նստէինք։

— Գնանք, ասացի ես նրան պատրաստակամ, գնանք «Նակաասքի»։

— «Նակաասկի՞», ժպտաց, այդ ի՞նչ «Նակաասքի» է։

Քաղաքային Պուլվարի դիմաց, Նեպեան անկիւններից մէկն էր «Նակաասքին», մանուոր գարեջրատուն։ Գարեջուր եւ պխտակ, ուրիշ ոչինչ։

×

Պարզուեց, որ երկրորդ օրն է, ինչ հասել է Երեւան։

— Ես գիւղատնտես եմ, ակրոնոմ, գրականութեամբ զբաղւում եմ ի մէջի այլոց։

— Կարծում եմ՝ ընդհակառակն։

— Կեանքը ցոյց կը տայ։

Ժպտաց։ Տխրեց։

— Ովքե՞ր կան նորերից։

Ես տուի մի քանի անուն։

— Զարենցից բացի ոչ ոքի չգիտեմ։ Դեմիրճեա՞ն, Զօրեան։

— Նրանք «պապուռչիկներ» են։

Զարմացա՞ւ թէ զարմացած ձեւացաւ։

— Ի՞նչ բան է «պապուռչիկը»։

— «Ուղեկից», բացատրում եմ ես։

Սրտանց ծիծաղեց։

— Հետաքրքի՜ր է...

— Ձի ունե՞ս, յանկարծ հարցրեց, կամ ունեցե՞լ ես։

— Ձի՞, յանկարծակիի եկայ ես, ո՛չ, չունեմ։ Իսկ ինչո՞ւ ես հարցնում։

— Իսկ ես ունեմ։ Գիւղումն է։ Ահա նստել, քեզ հետ գարեջուր եմ խմում եւ շարունակ մտածում եմ նրա մասին, գարեջուր եմ խմում, իսկ նրան գարի տո՞ւե՞լ են, ջրե՞լ են...

Ես նրան ասացի, որ բաւ երեւոյթին նա գիւղատնտեսութեամբ եւ արձակագրութեամբ զբաղւում է ի մէջի այլոց եւ որ նա հիմնականում... բանաստեղծ է։

— Ինչո՞ւ, հարցրեց ծիծաղելով։

— Այդպէս կարող են տիրել միայն բանաստեղծները, պատասխանեցի ես։

— Դէպի ձին տածած մարդկային սէրը իսկապէս որ բանաստեղծական զգացմունք է, համաձայնեց նա՝ ամենայն լրջութեամբ։

Մեր զրոյցը լայնացաւ, մեծացաւ այդ փոքրիկ գարեջրատանը, ջերմացաւ... սառը գարեջրով։ Ինձ թւում էր, որ մենք տարիների ծանօթներ ենք։ Խորունկ էր նա ու հմայիչ, հանդարտ ու յստակ։

Ուշ երեկոյեան մենք կարողացանք բաժանուել։

×

Թւում էր թէ կեանքը չէր կարող ուրիշ ընթացք եւ այդպէս էլ պիտի շարունակուէր... Ամենայն օր, դուրս գալով Նալբանդեան նրբանցքից, ես պիտի անցնէի նրա տան մօտով, դուրս պիտի գար նա՝ մի ծխախոտ վառելով, պիտի գնայինք Զարենցի մօտ, Զարենցը պիտի հարցնէր,— ի՞նչ կայ չկայ, տղերք ջան,— յետոյ պիտի գար Արմէնն իր ամեհի պապով եւ սկսուէր չորսի զրոյցը... Ի՞նչի մասին էինք խօսում մենք, Պենվենուտօ Չելլինու եւ ողբերգական Կոմիտասի՞ մասին, ժամանակակից գրական անառողջ երեւոյթների «Գրական Փղշտացիների՞», թէ՞ Աբովեանի, Սիամանթոյի ու Սայաթ-Նովայի մասին, Երեւանի ապագայի կամ զուգէ Եսենինի ու Զուարթնոցի՞ մասին... Խօսակցութեան բօն տուողը Զարենցն էր, որը սակայն իր ոչ մի զրոյցը վերջնական եւ վաւերական չէր համարում, մինչեւ չլսէր Բակունցի հաւանութիւնը։ Բակունցը երկար խօսել չէր սիրում, վիճում էր սակաւադէպ, բայց երբ վիճում էր, վիճում էր անվրէպ, չխնայ ու անհանգիստ։

Լիրիկ էր ոչ միայն իր գրքում, այլեւ կեանքում։ Մոլորութիւններ չունէր, եթէ չհաշուենք ծխախոտը։ Խմում էր առիթից առիթ եւ շատ հեռու էր առիթներ որոնելուց։ Երբ բարձրանում էր տրամադրութիւնը, «չարութիւններ» չէր անում... Ամենամեծ «անկարգութիւնը», որ նա կարող էր թոյլ տալ, դա այն էր, որ փողոցում կը կանչէր, կը վերցնէր մի հողակոյտ եւ ողջահարար կը համբուրէր։

— Ոչ մի հող այսպէս չի բուրում, չէ...

Երբ Զարենցն անցնում էր ծակաւորային յարձակման՝ ապացուցելու համար իր գերազանցութիւնը, Արմէնի հետ մենք լսում էինք համաձայնողական լռութեամբ, բայց ահա նա անցնում էր Ակսելին՝ նրա հաշիւ նոյնպէս մաքրելու համար... Բաշում էր ճիփը աչքերի վրայ, ծիծաղից խեղդւում էր եւ բաւականանում ասելով.

— Դէ լաւ, Եղիշ, ձեռք քաշի։

— Չէ, դու ինձ ասա՛, համաձա՞յն ես թէ չէ։

— Համաձայն եմ, համաձայն։

— Ախր աչքերից տեսնում եմ, որ համաձայն չես, չէր հանդուրժում Զարենցը։

... Բարձր տրամադրութեան մի ուրիշ չափանիշ էլ ունէր Բակունցը, ինքն իրեն չափ էր տալիս եւ երգում էր Կոմիտասի երգերից։ Յիշում եմ, մի անգամ, Զանգուի ձորից, լուսաբացին, եկանք Զարենցի համար, յոգնած երեխայի նման Զարենցն անկողին նետուեց եւ քնեց, ես տեղաւորուեցի թախտի վրայ, իսկ Ակսելը բաց պատուհանի դէմ կանգնած սկսեց չափ տալ եւ Կոմիտաս երգել։ Երբ ես զարթնեցի, արեւը բարձրացել էր Երեւանի վրայ, քնից կշտացած զարթնեց Զարենցը, իսկ նա բաց պատուհանի դէմ կանգնած ոչ մի կերպ չէր կարող սպառել իր միակ՝ կոմիտասեան ռեփերտուարը։

Գրում էր աշակերտական տետրերի եւ զանազան չափսի տպարանական թղթերի վրայ։ Ձեռագիրը մաքուր էր, մարգարտաշար։ Գրում էր արագ, առանց տանջանքի։ Գրելուց յետոյ մաքրագրում էր եւ ոչնչացնում սեւագրութիւնը։ Մի անգամ հարցրի,— ինչո՞ւ ես ոչնչացնում։— Ինչո՞ւ պահեմ,— հարցիս հարցով պատասխանեց նա ու ես պատասխան չգտայ։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԵՐՈՒԽԱՆԻ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՆԿԱՐԱԳԻՐԸ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Մինչեւ աշխարհամարտին վերջնական յաղթանակը, Երուխան ալ ներգործութեանը տակն էր գրաբար բառերու եւ ոճերու, որոնց յաճախակի կը հանդիպինք մասնաւորաբար իր գրական առաջին շրջանին ստորագրած գրուածքներուն մէջ։ Աւելի նոր ժամանակներու մէջ Երուխան կը զգուշանայ գրաբար ոճերու եւ ձեւերու գործածութենէ։ Չի նմանիր այն գրողներուն, որոնք՝ ամէնուն կողմէ ընդունուած եւ քաղաքացիական իրաւունք ստացած գրաբար բառերու, ոճերու եւ արտայայտութիւններու դէմ մինչեւ վերջ պայքարողներ մնացին եւ հալածողներ։ Մէկն էր ան որ ծայրայեղ բծախնդրութիւն չըրաւ բառերու եւ ոճերու ընտրութեան մէջ։

Հետեւեալ գրաբար արտայայտութիւններէն հրաժարած էր ան իր գրականութեան վերջին շրջանին։ Ամիրային աղջիկը վէպը եթէ Պոլսահայ Հայեվարի եւ ժողովրդական խօսակցութեան բազմաթիւ նմոյշներ կը բերէր մեզի, գրաբար, ձեւերէ եւ ոճերէ բոլորովին մաքրուած էր։ Նախապէս, յաճախ կը գործածէր հետեւեալ ձեւերը.— Կարգ բստ կարգի, ուղղեալ առ Մարկոս աղբար, բստ իր կարեաց, կերոն մը ի ձեռին, գայր ի գայր, ի ենքքուստ ուրախանալով, սսկմամբ, առ ահին, ի հանդէս զալ, ի միասին, յաչս այդ մարդոց, ի քթքել ական, յոքում, յանկամս, ի տես զակին, յինքըն, յաւարտ ճաշին, յանձին այդ մանկան, ի տղայ տիոց, առխարխափ, տանց, աղջկունք, կանայք, որք, կանանց, եւայլն։

×

Արեւմտահայ արձակագիրներուն մէջ, մանաւանդ իբրեւ նորավիպագիր եւ վիպագիր, Երուխան իր արժանաւոր տեղն ունի։ Ինքնատիպ արուեստով ու մարդկայնական խորքով, իրապաշտ գրագէտն էր ան, որ իր սերունդին եւ անոր ներկայացուցիչներուն հետ մեր աշխարհաբարի զարգացման մէջ նկատելի վաստակ մը արժեցուցած է։ Իբրեւ ուսուցիչ սերունդներու դաստիարակութեան գործին նուիրուած է, այդ ճամբուն մէջ երթալ անհետանալու համար մեծ Տարագրութեան տարիներուն։ Իբրեւ հրապարակագիր, իր ազգային ու ժողովրդական գաղափարները գիտցած է պաշտպանել ու արտայայտել անաչառութեամբ, անկախութեամբ եւ քաջութեամբ, այնպէս ինչպէս իր նորավէպերուն եւ վէպերուն մէջ։ Իր գործին, գրական վաստակին նր–

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կեդր. Վարչութեան նախագահ Զարեհ Պէյ Նուպար, փոխ-նախագահ Տիգրան Խան Քէլէկեան եւ Գանձապետ Լ. Կերտան փոխադրուած էին Նիւ Եորք, ուր տեղի ունեցաւ, 1942 Հոկտեմբեր 17–18ին «արտակարգ ընդհանուր ժողով» մը, պատերազմի հետեւանքով ստեղծուած կարգ մը դրամական եւ հարկային դժուարութիւնները հարթելու համար։ Այս առթիւ վարիչ-պատուիրակը կը թելադրէր որ «նկատելով որ ներկայ հանգամանքներու մէջ հնարաւոր չէր իսկապէս հեղինակաւոր ընդհանուր ժողով մը գումարել, ժամանակին Միութեան բոլոր մասնաճիւղերուն բստ օրինի հաղորդելով օրակարգը եւ բստ կարելւոյն ապահովելով անոնց մասնակցութիւնը, դէթ փոխանորդաբար, ինչ որ ալ ըլլայ՝ տրուելիք որոշումները առժամեայ հանգամանք միայն ունենան»։

Հակառակ ասոր յիշեալ «արտակարգ ընդհ. ժողովը» կ'որոշէր Միութեան վարչական կեդրոնատեղին փոխադրել Նիւ Եորք եւ երեք տարուան համար կ'ընտրէր նոր «Կեդր. վարչական ժողով մը»։ Զարեհ Պէյ Նուպար որ ընտրուած էր անդամ այս վարչութեան, կը հրաժարէր, չընդունելով կատարուած ընտրութեան վաւերականութիւնը։

Ինչպէս լսինք, Փարիզի մէջ գոյութիւն ունեցող Կեդր. Վարչութիւնը կը շարունակէր իր գործունէութիւնը, մինչեւ պատերազմին վախճանը։

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԱՄԵՐԻԿԱՆԱՑՄԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՓՈՐՁԵՐԸ

Դժբախտաբար 1939–45ի պատերազմի լրանալէն առաջ իսկ Միութեան ամերիկեան վարիչներէն խմբակ մը մօտ ձգտում մը երեւան եկաւ սեփականացնելու համար Միութեան վարչական մեքենան եւ դրամագլուխները։

Արդարեւ, 1942ի Հոկտեմբերին, միայն Ամերիկայի շրջանակին անդամներէն բաղկացած ժողով մը, որուն չէին կրնար մասնակցիլ պատերազմի մէջ գտնուող Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի շրջանակները, ինքզինքին տուաւ «Ընդհանուր ժողով» անունը եւ ընտրեց առժամեայ Կեդր. Վարչութիւն մը, որ անկէ ի վեր դարձաւ մնայուն, անտեսելով վաւերական ընդհ. ժողովէ մը ընտրուած վարչութեան մը գոյութիւնը Փարիզի մէջ եւ իր առժամեայ փոխանորդի հանգամանքը։

Այս ապօրինութիւնը արդարացնելու համար իբրեւ պատրուակ ծառայեց «Թրըսթ»ներու հարցը, ինչ որ իրականին մէջ առաջին հանդրուանն էր յիշեալ խմբակին համար Միութեան բարոյական եւ նիւթական ստացուածքը գրաւելու։

Երկրորդ հանգրուանի մը համար գտնուեցաւ հարկազերծութեան պատրուակը, եւ 1945ին Ամերիկայի շրջանակը վերածուեցաւ ամերիկեան անկախ ընկերակցութեան մը Այ Ճի Պի Եու Ինք. Աֆ Ամըրիքա անուան տակ. սակայն մինչեւ 1945 այս շրջանակը կը գործէր իբրեւ մէկ ճիւղը օրինական Միութեան։ Եթէ հարկերու խնդիրը նոյնիսկ իրական ըլլար, յիշեալ խմբակը շատ լաւ կրնար օգտուիլ Զուիցերիոյ եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ փոխադարձութեան դաշինքէն, ինչպէս որ ըրին Եւրոպայի վարիչները, եւ այսպէսով խուսափիլ Միութեան ծոցին մէջ հերձուած մը ստեղծել։

Ամերիկայի շրջանակը իբրեւ օտար (ամերիկեան) ընկերութիւն կազմակերպուելով, կանոնագրական տեսակէտով բաժնուեցաւ Միութենէն։ Համաձայն 1957ին տպուած իր կանոնագրութեան, յիշեալ (ամերիկեան) ընկերակցութիւնը իրաւական եւ նպատակի տեսակէտով ոչ մէկ կապ ունի ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ կողմէ հիմնուած Հ. Բ. Ը. Միութեան հետ, անոր հիմնադիրները չեն յիշատակուած հոն, ան բոլորովին անկախ ընկերակցութիւն մըն է, իր գերագոյն մարմինն է իր Ընդհ. Ժողովը եւ իր վարչական ժողովը կը կրէ «Կեդր. Ժողով» անունը։ Ան չի ճանչնար ոչ Հ. Բ. Ը. Միութեան Ընդհ. Ժողովին, ոչ ալ անոր Կեդր. Վարչութեան հեղինակութիւնը։ Ան իր շրջանակին բոլոր հասոյթը կը պահէ իր դրամատուներուն մէջ, իր անդամները որեւէ տուրք չեն վճարեր Միութեան Կեդր. սնտուկին։ Ան նոյնիսկ 25 հազար տոլարի փոխատուութիւն մը ըրած է, համաձայն անգլերէն «Յուշարար»ի 1 Յուլիս 1960 թիւին մէջ հրատարակուած հաշուետուութեան։ Ամերիկայի շրջանակը, Այ Ճի Պի Եու Ինք 1945էն ի վեր գոյացուցած է 1.310.000 տոլարի դրամագլուխ մը, զոր կը պահէ իր սնտուկին մէջ։ Միեւնոյն տարիներու ընթացքին Եւրոպայի շրջանակը, հաւատարիմ իր կանոնագրութեան, կեդրոնական սնտուկին փոխանցած է երկու միլիոն տոլարի մօտ կտակներ։

Այս բացատրութեանց լոյսին տակ կը տեսնուի թէ Ամերիկայի շրջանակը չյարգելով Միութեան կանոնագրական տրամադրութիւնները, ինքզինք հերձուածի գիրքին մէջ դրած է, եւ 1945էն ի վեր հիմնադիրներու Միութիւնը Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն մէջ օրինական անդամներ չունի, կանոնագրական տեսակէտով, քանի որ Հիմնական կանոնագրին 5րդ յօդուածին համաձայն՝ Հ. Բ. Ը. Միութեան անդամ է այն որ անոր կանոնագիրը կը յարգէ։

(2 Շար.)

սիրուած ընդարձակ աշխատանք մը միմիայն պիտի կրնայ նուիրագործել եւ դասականացնել իր տեղը արեւմտահայ արձակագիրներուն մէջ :

Իր ծննդեան 92րդ տարեդարձին առթիւ գրուած այս քանի մը էջերը փակել առաջ, անգամ մըն ալ ոգեկոչենք յիշատակը անոր, որուն մշակած գրականութիւնը, ժողովրդական դէմքերը եւ արուեստի ըմբռնումները նոյնքան այժմէական են տակաւին այսօր, որքան էին երէկ: Իր դէմքը եւ գրականութեան նկարագիրը սիրելի են մեզի մանաւանդ անոր համար, որ ազնուական մտաւորականի եւ գրագէտի իր դիրքն ու կեցուածքը գիտցաւ հաշտեցնել խոնարհներու սրբերգութիւնը զգալու եւ արտայայտելու մարդկայնութեան հետ :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ԿԵՆՍԱԳՐԱԿԱՆ ՏՈՂԵՐ — Երուանդ Սրմաքէշխանլեան (Երուխան) ծնած է Պոլսոյ Խասգիւղ թաղին մէջ, 1870 Յուլիսին: Աւանդական վարպետ Տուտուլէն ետքը, ծնողքը զինքը կը դնեն Խասգիւղի Ներսէսեան վարժարանը, մութ ու քայքայուած շէնք մը, որուն մէջ գետնայարկ սենեակ մը կը ծառայէր իբրեւ դասարան, եւ որուն մէջ կ'աշակերտէ երկու տարի: Պարոն Սերգիս կը կոչուէր իր առաջին ուսուցիչը, որմէ սորված էր այբուբենը, եւ գլխուն ու թիկունքին վրայ կրած՝ անոր փայտի հարուածները:

Պատանի Երուանդ դպրոցական կեանքին մէջ ծոյլ աշակերտ մը կը ճանչցուի: Մասնաւոր ատելութիւն մը ունէր թուաբանութեան դասին համար եւ ատելութիւն նաեւ՝ այդ առարկան դասաւանդողներուն հանդէպ : 1886ին հայրը զինքը բժշկական վարժարանը դնել կ'ուզէր, պատրաստական տարրէգ մը ընդգրկելու համար: Թէեւ քննութեան մէջ կը յաջողի, բայց ընտանիքի բարեկամ մը կը համոզէ հայրը, որ իր զաւակը Կեդր· վարժարանը դնէ, որուն բացումը կը կատարուէր այդ թուականին : Եւ իրաւ Ե· Սրմաքէշխանլեան Կեդր· վարժարան կը մտնէ, որուն տնօրէնն էր Մինաս Չերազ, եւ հայերէն շարադրութեան ուսուցիչը միեւնոյն ատեն: Այդ ճիւղին մէջն ալ պատանի Երուանդ անկարող էր: Նիւթ մը ընդարձակել չէր կրնար, շարադրութիւններն ալ այնքան համառօտ էին, որ Մ· Չերազ, «հեռագիր» կ'անուանէր զանոնք:

Կեդրոնականի առաջին տարին բոլորելով, կ'անցնի Բ· կարգը: Այդ տարին իբրեւ ուսուցիչ կ'ունենայ Յովհ· Շահնազարը, որ հիմնադիրն էր Հայրենիք Պոլսահայ ծանօթ օրաթերթին: Այդ տարին քննութիւններու միջոցին ծանրապէս կը հիւանդանայ: Կը փորձէ առանձին քննութիւն տալ: Բայց կը մերժուի : Ամէն միջամտութիւն անօգուտ կ'անցնի : Սրմաքէշխանլեան տխուր եւ յուսահատ, իբրեւ անընդունակ աշակերտ կը ստիպուի բաժնուիլ վարժարանէն: Մնացեր նիւթապէս անկարող ըլլալով, ստիպուած էր բան մը ընել: Մանրավաճառ Հեթում Սեթեանին խանութը կը մտնէ: Այնտեղէն ալ կը ճամբուի, իբրեւ առեւտուրի անընդունակ մէկը: Եւ սակայն կորովի եւ գիտակցութեան լուսաւոր գրգռումներով կը զինուի: Կը մնայ սորվիլ եւ ինքնաշխատութեան նուիրուիլ : Երկու տարիուկէս, գիշեր, ցերեկ, անդադար կ'աշխատի: Կը կարդայ հին եւ նոր գրեթէ բոլոր կարեւոր հեղինակները: Կը ծանօթանայ յոյն դասականներէն մինչեւ նոր խրապաշտներուն: Կ'ուսումնասիրէ պատմութիւնը, քաղաքակրթութեան պատմութիւնը, իրենց բոլոր շրջաններով : Բաւական կը սորվի Ֆրանսերէնը :

Օր մը սակայն հայրը կտրուկ կերպով կը յայտարարէ .

– Զաւակս, եթէ հաց չբերես, քեզի այլեւս հաց չկայ ուտելու :

1889ին եւ 1890ին գրելու փորձեր ըրած էր արդէն: Ծաղիկին մէջ առաջին պատմուածք մը հրատարակած էր, թէեւ շատ անյաջող : Ճէրիտէի Շարքիէի մէջ քանի մը թատերական քննիկներ գրած էր, որոնք լաւ ընդունելութիւն գտած էին : Երկչոտութիւն մը այդ թուականին, կ'արգիլէր իրեն մօտենալու Պոլսոյ օրականներուն, Մասիսին եւ Արեւելքին : 1890ին կը մտնէ Արեւելքի խմբագրական կազմին մէջ, ուրկէ՝ ձերբակալուելու վախով, Պոլսէն խոյս տուած էր Լեւոն Բաշալեան: Բայց կազմին մէջն էին տակաւին, Բիւզանդ Քէչեան, Տիգրան Արփիարեան եւ Արթաքի Սանտալճեան: Արեւելքի թերթօններուն թարգմանութիւնը իրեն կը յանձնուի եւ հետզհետէ կը վարժուի խմբագրական աշխատանքներուն: Այդ թերթին մէջն է որ Պապուկը խորագրով առաջին պատմուածքը կը ստորագրէ, որ Ա· Արփիարեանի, Հրանտ Ասատուրի, Գ· Զօհրապի եւ Տ· Կամսարականի գնահատութեան կ'արժանանայ: 1908ին, փախստական բազմաթիւ մտաւորականներուն պէս Պոլիս կը վերադառնայ : 1913ին Խարբերդ կը մեկնի, Մէզրէի Կեդր· Վարժարանին համար, տեսչի պաշտօնով: Կուգայ աղէտալի տարին, 1915ը: Հալածանքը մեծ չափերու կը հասնի: Կը բանտարկուին բոլոր մտաւորականները եւ ուսուցիչները: Խիստ ու տաժան հարցաքննութենէ մը ետք, նոյն դժբախտ ճակատագրին կ'ենթարկուին Երուխան եւ իր ընտանիքին բոլոր անդամները :

Խմբագրական եւ ուսուցչական աշխատանքներէն անկախաբար, ստորագրած է բազմաթիւ ժողովրդական պատմուածքներ, որոնցմէ հատոր մը լոյս ընծայած է Կեանքի մէջ խորագրով 1912ին: Նոյն պատմուածքները անգամ մըն ալ լոյս կը տեսնեն 1942ին «Հայ Գրագէտներու Բաներկամներ» մատենաշարին մէջ (թիւ 14): Վէպերէն յիշատակութեան արժանի են Ամիրային աղջիկը եւ Հարազատ Որդին: Թարգմանած է Արեւելեան խնդիրը եւ Հայկական հարցը, իսկ 1894ին Տփղիսի «Բարոյախօսութիւնը» : Աշխատակցած է Ոստանի, Շանթի, Հայ Գրականութեան, Արեւելեան մամուլի, Ազատամարտի, Ժամանակի, Մասիսի, Արեւելքի, Բիւզանդիոնի եւ տարեգիրքերու :

Մ · Պ ·

ՈՒՐԱԼԻ ԳԱՂՏՆԻ
ԸՆԴԵՐԿՐԵԱՅ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Ատենը հեղ մը՝ կը խօսուի Ուրալներու տակ շինուող խորհրդային ընդերկրեայ գաղտնի մայրաքաղաքի մասին: 1941–1942ին պատահածէն դաս առնելով՝ 1946–1947ին Սթալին որոշած էր ընդերկրեայ «գաղտնի մայրաքաղաք» մը շինել որպէսզի նոր ներխուժման մը, Մոսկուայի կամ ուրիշ քաղաքներու կործանման պարագային կարելի ըլլայ անկէ շարունակել քաղաքական ու զինուորական իշխանութիւնը :

Արեւմտեան գաղտնի սպասարկութեանց զանազան տեղեկութիւններէն հաստատուած է թէ՝ քաղաքականօրէն վստահելի կամաւոր բանուորներու խումբեր զրկուած են՝ Ուրալեան լեռներուն տակ ընդերկրեայ քաղաքներ շինելու : Վերադառնալէ ետք, անոնցմէ շատեր, սովորական դրամական մրցանակներէն զատ ստացած են վարձատրութիւններ եւ շքանշաններ, ինչ որ սովորութիւն չէ : Ընդհակառակն, ուրիշներ ալ չեն վերադարձած : Կարգ մը պարագաներու, իբրեւ թէ չհաղորդուողները նախընտրած են հոն հաստատուիլ : Վերջապէս, պաշտօնապէս յայտարարուած է թէ ուրիշներ ալ մեռած են բանուորական արկածներու հետեւանքով : Եւ բաւական մեծ է անոնց թիւը :

Վերադարձած կամաւորները, Ուրալներու մէջ անցուցած իրենց տարիներու մասին մերժած են խօսիլ նոյնիսկ իրենց բարեկամներուն: Նախապէս իրենց եղած թելադրութեան համաձայն, բոլորն ալ բաւականացած են ընդհանուր խօսքերով ինչպէս՝ «հետաքրքրական բայց, մտադրաւոր գործ էր», «օրական երեք խումբեր կ'աշխատէինք հերթով», եւն· :

Տարակոյս չկայ որ, այս շինուածները կորիզային կեդրոններ չեն, որովհետեւ, բանուորները բժշկական քննութեան չեն ենթարկուած, ինչպէս կ'ենթարկուին անոնք՝ որոնց մասին վախ կայ որ ճառագայթարձակումներէն ազդուած են :

Ասկէ զատ, ծանօթ է թէ՝ 1962ի ընթացքին, երբ մամուլը հաղորդած էր թէ Խրուշչեւ Խրիմի Սոչի ամարանոցը գացած էր, օրեր յետոյ միայն հոն հասաւ: Այս բոլորը կ'առաջնորդեն այն համոզման, թէ ան աչքէ կ'անյայտէր, այդ խորհրդաւոր ընդերկրեայ վարչական քաղաքին պտոյտը, որ լրացած պիտի ըլլայ 1964ին կամ 65ին:

Գրեթէ որոշ է թէ՝ այդ քաղաքը կը գտնուի անտառի մը մէջ եւ թէ դէպի այդ քաղաքը առաջնորդող ճամբաները ընդերկրեայ են եւ քիլոմեթրներով երկարութիւն ունին, որպէսզի օդանաւերուն բոլորովին անտեսանելի ըլլան իր վայրն ու անցքերը : Ասկէ զատ, այս հսկայ թաքստոցը բոլորովին ինքնաբաւ պիտի ըլլայ, ոչ միայն ամիսներու եւ տարիներու համար պարէն ունենալով, այլ նաեւ ունենալով կորիզային ուժի սեփական աղբիւրներ՝ իր օդը շինելու համար: Պիտի ունենայ իր օդանաւակայանը, իր ճամբափոխի կայանը, պատկերասփիւռի իր հաղորդիչը, եւայլն :

Գոյութիւն չունի եւ հաւանաբար երբեք գոյութիւն պիտի չունենայ յիսուն կամ հարիւր մեգաթոննոց ռումբի մը ուղղակի հարուածին դէմ ապահով թաքստոց մը: Այսուհանդերձ, մէկ միլիոնի մէջ կայ միայն մէկ պարագայ, թէ՝ Խ· Միութեան վրայ հազարաւոր կորիզային ռումբեր արձակելով՝ թշնամին պիտի կարենայ հարուածել ընդերկրեայ քաղաքին շրջապատը: Էականը այն է որ, ճառագայթարձակումները հոն չթափանցեն եւ երկար ատեն իր բնակիչները կարենան դիմանալ մինչեւ որ այդ ճառագայթարձակումները դադրին վտանգաւոր ըլլալէ :

Ջրածին բախումի մը պարագային, «օժանդակ մայրաքաղաքին» նպատակը պիտի ըլլայ Խորհրդային Միութեան ղեկավար խմբակներուն թոյլ տալ որ, «Բ» ժամէն սկսեալ կամ նոյնիսկ անկէ առաջ հոն փակուին, նախապէս բնակչութեան — եւ յարձակողին — հաղորդելով թէ՝ Մոսկուայի կամ ուրիշ որեւէ մէկ քաղաքի կործանումը ոչինչ պիտի փոխէ, ոչ զինուորական կացութեան եւ ոչ ալ պատերազմը շարունակելու երկրի որոշման մէջ, որովհետեւ ամէն ինչ, նոյնիսկ հրթիռներու արձակման խարիսխները կարելի պիտի ըլլայ վարել ընդերկրեայ քաղաքէն :

Անտարակոյս, Միացեալ Նահանգներն ալ նման թաքստոց քաղաք մը պիտի ունենային, եթէ այսպիսի բան մը առաջին ակնարկով երկրի մը բարոյական կորովի բարձրացման սատար կարենար թուիլ: Ամերիկա իրականութեան մէջ պիտի նշանակէր թէ՝ թշնամութիւնները պիտի կրնային շարունակուիլ մինչեւ ամբողջական ընաջնջումը պատերազմիկ կողմերուն, քաղաքներուն, դաշտերուն, գործարաններուն եւ բնականաբար, բնակիչներուն, բայց այն փոքրաթիւ ղեկավարներէն, որոնք իրենց «ծակերէն» դուրս ելլելով միայն դիակներ եւ աւերակներ պիտի գտնէին :

Քաղեց՝ Վէն

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Ի՞նչպէս պիտի ճանչցուիր, Վեհափառ, առարկեց Շէֆիք, ամէն տարազի տակ կը գործեն լրտեսները, բեռնակիր, նաւավար, կառապան, խանութպան, խմբագիր, տպագրիչ, ներկարար, բժիշկ, փաստաբան, հօճա, իմամ, քահանայ, վարդապետ, գրագիր, վաճառական, արհեստաւոր, մէկ խօսքով, ամէն դասակարգէ մարդիկ, այսօր լրտեսութեամբ կ'ապրին եւ այդ արհեստը գործադրելով է որ կ'ապրեցնեն իրենց ընտանիքը :

— Աֆէրիմ, խաչա պէ, բացագանչեց Ապտիւլ Համիտ, դուք Նազըմ փաշան ալ գերազանցեցիք: Շէֆիք փաշա անիկա չէր կրնար այդքան բարակները խորհիլ· չըւե՞ք որ այսօր մայրաքաղաքիս բնակչութեան կէսը լրտես է :

— Կէսէն աւելին, Վեհափառ տէր, կէսէն աւելին է, շեշտեց Շէֆիք հպարտօրէն :

— Երեք քառո՞րդը, հարցուց Համիտ :

— Երեք քառորդէն ալ աւելին, պնդեց ոստիկանութեան նախարարը, Վեհափառ տէր, երեւակայեցէք, ոստիկանութեան նախարարի պաշտօնին անցնելէս ի վեր, առաջին գործս եղած էր ամէն դասակարգէ մարդիկներ ընտրել, ամէնէն ատակները, ընդունակները, յաջողեցայ գտնել այդ մարդիկները, եւ այսօր, շնորհիւ Ձեր Վեհափառութեան, լրտեսներու կազմակերպեալ բանակ մը կը պահեմ մայրաքաղաքին մէջ, մոռցայ յիշելու, հարիւրաւոր լրտեսուհիներ ալ ունիմ ձեռքիս տակ, ամէն ազգէ· կիներ, աղջիկներ, որոնք, կեղծ աղերսարկուներ, դատարաններու պատերուն տակ կը սպրդին, աղերսագիր մը ձեռքերնին, խեղճ, որբեւայրի անտերունչ ձեւացած կիներ, որոնց բուն, իսկական պաշտօնը կը կայանայ կասկածելի մարդիկներ հետապնդելու մէջ ···:

— Օ՜, բացագանչեց Համիտ խնդագին ու զուարթ դէմքով մը, արհեստը կատարելագործեր էք դուք ·

— Վեհափառ տէր, շարունակեց Սուլթանին, Հինքեարին գնահատանքներէն աւելի ոգեւորուած, այս կարգադրութիւնները մէկ ամսուան, կամ մէկ տարուան մէջ չեն իրագործուած· այս քանի տարի է, գիշեր ցերեկ, քունս ու հանգիստս ձգած, Եւրոպայի եւ Ամերիկայի գաղտնի ոստիկաններուն կեանքէն քաղուած վէպեր աչքէ կ'անցընեմ, ամէն օր կը կարդամ զանոնք եւ կ'ընդօրինակեմ, մեր երկրին բարքերուն ու սովորութիւններուն վրայ կը ձեւեմ, վերջապէս, ամբողջ կեանքս ուսումնասիրութիւններու շարք մըն է :

— Ապրիս, ապրիս, կրկնեց Ապտիւլ Համիտ անկեղծ ու սրտագին շեշտով մը, կը տեսնեմ թէ հարամ վաստակ չէք կերեր· հալալ է, հալալ, ձեր ստացած դրամը :

— Ծառայ եմ, Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք փաշա, խոնարհելով մինչեւ գետին :

— Ուրեմն, շարունակեց Հինքեարը, կրնաք ամէն կերպով երաշխաւորել թէ՝ մայրաքաղաքիս անդորրութիւնը խանգարող սեւ ցոյց մը կամ դէպք մը պիտի չունենանք, չէ՞ :

Յորչափ ձեր Շէֆիք տրուպը, պատասխանեց ոստիկանութեան եռանդուն նախարարը, կը վայելէ Նորին Կայս· Վեհափառութեան այնքան թանկագին վստահութիւնը :

— Շէֆիք փաշա, Շէֆիք փաշա, կրկնեց Համիտ, դուք ոստիկանութեան նախարար էք, եւ պիտի մնաք նախարար, ցորչափ ես ողջ եմ :

— Յաւիտեան ապրի Օսմանեան Վեհափառ Խալիֆան, բացագանչեց Սուլթանի նախարարը, խնդումէն արցունքոտած աչքերը սրբելով ձեռքի թաշկինակովը··:

Շէֆիք երջանիկ էր, անսպասելի յաջողութիւն մըն էր իրեն համար կայսերական գնահատման այդ հաւաստիքը :

— Շէֆիք փաշա, ըսաւ Հինքեարը, մայրաքաղաքս պաշտպանուած է ուրեմն :

— Ամէն կողմէ, վեհափառ, պատասխանեց Շէֆիք փաշա :

— Շատ լաւ, շարունակեց Համիտ, Գում Գափուի թաղին վրայ ի՞նչպէս է հսկողութիւնը :

— Սքանչելի, Վեհափառ, պատասխանեց նախարարը, բոլոր փողոցներու գլուխները, կարեւոր շէնքերու անկիւնները, լրտեսներ դրուած են, որոնք յաճախ կը փոխեն իրենց տեղերը· ուրիշ լրտեսներ ալ դրած եմ սրճարաններուն մէջ, ուր սովորաբար կը հաւաքուին թաղին երիտասարդները· դեռ երկու օր առաջ երեք կասկածելի տղաքներ ձերբակալել տուի, Եգիպտոսէն եկած էին, հիմա բանտը նետուած են· հարցաքննութիւնները ես պիտի կատարեմ անձամբ, տեսնենք ինչ կրնանք ձեռք բերել ···:

— Հայոց պատրիարքարանին փողոցը լաւ կը հսկուի՞, հարցուց Հինքեարը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(12 Շար·)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան, Հայկանէր, Յարութիւն եւ Նուրիճան Պալեան եղբայրները եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, կիրակի՝ Դեկտեմբեր 23ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԻԽՄՆԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ. — Տիկին Գոհարիկ Տէր-Վարդանեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իր զաւկին՝

ՅԱԿՈԲԻ

(Մեռած աքսորի մէջ)

ինչպէս նաեւ Տէր-Վարդանեան եւ Ալուշեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակներուն :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Գոհար Աղկիւլեան, եւ իր աղջիկը Խաթուն Աղկիւլեան, Նշան Աղկիւլեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ ողբացեալ ԿԱՐԱՊԵՏ ԱՂԿԻՒԼԵԱՆԻ մահուան տարեդարձի առթիւ : Այս կիրակի առաւօտ, ժամը 10ին, Սէն Շամոնի մատրան մէջ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Կօշկակարեանէ 50 Ն. Ֆ. իրենց եղբօր եւ տաքրոջ մահուան առթիւ (Պէյրութ), փոխան ծաղկեպսակի : Պ. Ե. Գասեանէ քսան Ն. Ֆ. իր վիրարուժական գործողութեան ապաքինման առթիւ :

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Շմաւոնեանէ 20 Ն. Ֆ. Տիկին Աղլաղանեանի յուղարկաւորութեան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, մեծ շուքով կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Հինգշաբթի (20 Դեկտեմբեր) կէսօրէն վերջ ժամը 17ին Հայ Աւետարանական ժողովարանի մէջ, էմփաս տէ Միւռիէ :

Այս առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէյի, Սէն Լուի սրբահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղարուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պարահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր :

×

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գեղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

MAISON MICHEL

17, Rue St.-Joseph, Paris-2°

Լաւ գործաւորուհիներ (տունը աշխատող) Շըմիզիէի համար, տեւական գործ : Մեծ քանակութեամբ : Ներկայանալ կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, կէսօրէ վերջ 3–6,

Métro : Montmartre ou Sentier

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24 :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ : Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Միշակոյթի Տան մէջ :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները :

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ : Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը յետ պատարագի կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը ի պատիւ դպրաց դասու անդամներուն :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Հայաստանէն Տիկին Աստղիկ Պօղոսեան կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Սուրիկ Գէորքի Առաքելեան, մօր անունը Վարսենիկ, մեծ եղբօր անունը Յոլակ : Գիտցողներէն կը խնդրուի իմացնել հետեւեալ հասցէին : Արամ Լիւլէճեան, 16 Րիւ Քոլի, Տէսին (Իզէռ), Ֆրանսա :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻՆ

Հայաստանէն Օհան Նշանեան որ կը բնակի Երեւան, 20 Նոր Արէշ, փողոց թիւ 7–44, կը փնտռէ իր Ֆրանսաբնակ քուրերը, Ազնիւ, Տիգրանուհի, Սիմա եւ Սարգիս աՊսմաճեան որոնց անունով նամակ կայ դիւանատանս մօտ :

Երեւանէն Ազնիւ Աբրահամի Խաչատրեան կը փնտռէ իր հարազատ եղբայրը Գեղամ Աբրահամի Ճէպէճեանը, որուն մօր անունն է Գայեանէ, կեսարացի են : Մինչեւ 1947 թուական Գեղամ Ճէպէճեան գտնուած է Մարսէյլ, ուրկէ թղթակցած է : Ազնիւ Խաչատրեան կը փնտռէ նաեւ իր հօրեղբօր որդիները Մկրտիչ եւ Կիւլպէնկ Ճէպէճեանները որոնց հօր անունն է Յարութիւն, կը գտնուին Ֆրանսա : Գրել Երեւան 25, Չարենցի փողոց թիւ 61 :

Վրաստանէն Տիկին Փառանձեմ Ճէվահիրճեան եւ զաւակները Մարտին ու Սեռօժա կը փնտռեն իրենց ամուսինն ու հայրը Խաչիկ որդի Մարտիրոսի Ճէվահիրճեանը, 75 տարեկան, որ 1919էն ի վեր կորսուած է. կ'ենթադրուի որ այժմ կը գտնուի Փարիզ կամ Մարսէյլ : Խաչիկ (տապաղ էր) կաշիի գործով կը զբաղէր :

Վերոյիշեալ անձերու մասին որեւէ տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեակ պահել Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը : Հասցէ. —15 Րիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8) : Հեռաձայնի թիւ էլիզէ 67–03 :

Կը խնդրուի նաեւ արտասահմանի թերթերէն արտատպել վերոգրեալները :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ամենայն Հայոց Վեհ. Կաթողիկոսին, Նորին Սուրբ Օծութիւն Վազգէն Ա.ի կողմէ Եւրոպայի Հայրապետական Պատուիրակ եւ Փարիզի Առաջնորդ Գերաշնորհ ՍԵՐՈՎԲԷ ՍՐԲԱԶԱՆԻՆ ԱՐՔՈՒԹԻՒՆ շնորհուած ըլլալուն առիթով, կազմակերպուած է ճաշ մը, որ տեղի պիտի ունենայ ԴԵԿՏ. 21, ՈՒՐԲԱԹ իրիկուն ժամը 8ին, Լիւթէսիայի սրահը :

Բոլոր անոնք որոնք կը փափաքին մասնակցիլ համակրանքի ու յարգանքի այս հաւաքական արտայայտութեան, թող բարեհաճին այժմէն արձանագրուիլ Փարիզի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Դիւանատունը,

15, Rue Jean Goujon, PARIS 8e)

Tél. : ELY. 67-03

ԴԻՒԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ :

ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԱՍԻԷՕԶ ՔՐԻՍԹՈՖ-ՇԱՀՊԱԼԵԱՆ

ԻՒՂԱՆԵՐԿ, ԿՈՒԱՇ ԵՒ ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 20էն Յունուար 7

Բացում այս Հինգշաբթի ժամը 17.30ին

HALL DE L'ANTENNE

17, Rue Venture, Marseille

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները :

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը :

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ. — Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 21) իրիկուն ժամը 21ին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ. — Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները : Շատ կարեւոր օրակարգ : Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթա կան Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ձոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊՈՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ԶԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise. PARIS 10e

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PRO. 86-60 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 21 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
VENDREDI 21 DÉCEMBRE
1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9487 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5388

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐՈՒ ԴԻՐՔԸ

Ֆրանսայի ընկերվարական կուսակցութեան Ազգային Խորհուրդը գումարուեցաւ Կիրակի օր Փարիզեան արուարձան Փիւթոյի մէջ, քննելու համար վերջին հանրաքուէէն եւ երեսփոխանական ընտրութիւններէն վերջ ստեղծուած կացութիւնը :

Ձախակողմեան եւ ժողովրդավարական կուսակցութեանց համախմբումը չէր յաջողած ձախողութեան մատնել Հանրապետութեան Նախագահին կուսակիցները, որոնք յաղթանակը տարին թէ՛ հանրաքուէին եւ թէ ընտրութեանց մէջ :

Այս արդիւնքը յստակ կերպով երեւան հանեց յիշեալ կուսակցութեանց եւ խմբակցութեանց տկարութիւնը :

Ընկերվարականներու Ազգային Խորհուրդին մէջ ամէնէն աւելի խօսուեցաւ ձախերու ուժեղ կազմակերպութիւն մը ստեղծելու անհրաժեշտութեան մասին :

Ընդհանուր քարտուղարի օգնական Ժորժ Պրիւթէլի տեղեկագրին համաձայն, տը Կոլի «զինադրական ուժը» հարիւրին 45 տոկոս կը ներկայացնէ երկրին մէջ: Իսկ ընկերվարական կուսակցութիւնը Ազգային Ժողովին մէջ ընդդիմադիրներու ամէնէն զօրաւորն է՝ իր 67 երեսփոխաններով :

Պատգամաւորները ընդհանուր առմամբ քննադատեցին համայնավարներու հետ գործակցութիւնը, զայն հակառակ գտնելով կուսակցութեան գաղափարականին ու քաղաքականութեան :

Բոլորն ալ շեշտեցին, որ անհրաժեշտ է զօրացնել ընկերվարական կուսակցութիւնը, անոր մէջ առնելով արմատական ընկերվարական կուսակցութեան ձախ թեւը, Միացեալ ընկերվարական կուսակցութիւնը, նոյնիսկ ժողովրդական Շարժումի ձախ տարրերը :

Ուշագրաւ էր Էտուար Տըփրէօի Միացեալ Ընկերվարական կուսակցութեան հանդէպ ցոյց տրուած համակրական յոյզը : Կարգ մը ճառախօսներ փափաք յայտնեցին, որ այս կազմակերպութեան եւ վերոյիշեալ տարրերուն հետ խօսակցութիւններ տեղի ունենան՝ հասարակաց ծրագրի մը շուրջ համաձայնութիւն գոյացնելու համար :

Շատ է կուսակցութեանց թիւը Ֆրանսայի մէջ: Որքան կարելի է պէտք է պակսեցնել զանոնք: Հնարաւոր չէ անշուշտ մէկը աջ, միւսը ձախ երկու կուսակցութեանց մէջ համախմբել բոլորը :

Ազգ. Խորհուրդին ներկայացուած տեղեկագրին համաձայն չորս հոսանքներ կան երկրին մէջ,— ընկերվարական, համայնավար, պահպանողական՝ մենատիրական ձգտումով եւ պահպանողական-ազատական կեդրոն :

Ասոնցմէ ամէնէն աւելի ընկերվարական կուսակցութիւնն է, որ կրնայ իր շուրջ համախմբել մեծ թիւով ձախակողմեան տարրեր «յստակ ծրագրի մը եւ հանդիսաւոր ուխտի մը հիման վրայ» :

Նախկին նախարար Ալպէր Կազիէ կ'ըսէ, որ երբ ձախերը միանալով կարեւոր ուժ մը կազմեն, այն ատեն կրնան համայնավար կուսակցութենէն պահանջել, որ յարի իրենց ծրագրին :

Պէտք չէ անտեսել նաեւ արհեստակցական միութիւնները, որոնք մեծ օժանդակ մը կրնան ըլլալ ընկերվարական կուսակցութեան :

Ազգային Խորհուրդը այս անգամ եւս վաւերացուց ընդհ. քարտուղար Կի Մոլէի քաղաքականութիւնը հանրաքուէի եւ ընտրութեանց առթիւ: Շեշտեց կուսակցութեան ընդդիմադիրի դիրքը հանդէպ կառավարութեան եւ Հանրապետութեան Նախագահին :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՊԱՀՈՎՈՒԹԵԱՆ ԱՏԵԱՆ ՄԸ ՀԱՍՏԱՏՈՒԵՑԱՒ

—o—

ՆԱԽԱՐԱՐԱՑ ԽՈՐՀՈՒՐԴԻ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐԸ

Նախարարաց հերթական խորհուրդէն ետք, զեկոյց մը հրատարակուեցաւ որ կը յայտնէ թէ Արտաքին Նախարարը զեկուցում մը ըրած է միջազգային կացութեան շուրջ, անդրադառնալով մասնաւորաբար Ատլանտեան Ուխտի ժողովին աշխատանքներուն: Ելմտական Նախարարին առաջարկին վրայ որոշուած է մասամբ վերադարձնել էմփոր – էքսփոռ Պանքի, 1946ին ըրած փոխատուութիւնը: Աշխատանքի նախարարը խօսած է Ընկերային Ապահովութեան եւ Ընտանեկան Նպաստներու վարչական խորհուրդներու ընտրութեանց մասին: Արդարութեան Նախարարին տեղեկագրին վրայ, վաւերացուած են երկու օրինագիծներ որոնք կը վերաբերին Պետութեան Ապահովութեան Ատեանին :

Արդարեւ այս խորհուրդին կարեւորագոյն որոշումն է Ապահովութեան Ատեանի մը ստեղծումը : Այս Ատեանը պիտի զբաղի այսուհետեւ Պետութեան Ապահովութեան դէմ գործուած յանցանքներով եւ անշուշտ, պիտի տարբերի պատժական ատեանի իրաւական դրութենէն : Ձեռնհասութեան տեսակէտով, այլեւս ջնջուած է ներքին եւ արտաքին ապահովութեան զանազանումը որ չէր արդարանար: Ատեանը պիտի կարենայ զբաղիլ նաեւ այլ յանցանքներով որոնք կը վնասեն Պետութեան հեղինակութեան, ինչպէս օրինակ կամաւոր հրդեհները :

Ատեանը պիտի բաղկանայ երեք քաղաքային ատենակալներէ, որոնց մէջ՝ նախագահը, երկու բարձրաստիճան սպաներէ: Այս ձեւի Ատեան մը հաստատուած է նաեւ այլ մտահոգութիւններով :

Կառավարութիւնը աւելի մօտէն պիտի կարենայ հսկել հետապնդումներուն վրայ: Պաշտպանութեան միջոցները կը ջնջուին, բայց կը պահպանուին պաշտպանութեան նուազագոյն երաշխիքները, օրինակ՝ վճռաբեկ ատեանը :

×

Տնտեսական գետնի վրայ, այն զբօսաշրջիկները որոնք արտասահման կ'երթան պիտի կարենան իրենց հետ հինգ հազար Ն. Ֆ.ի արժէքով տարադրամ տանիլ փոխանակ 3500 Ն. Ֆ., առանց անցագիր ցոյց տալու պարտադրումին: Հազար Ն. Ֆ. ալ Ֆրանսական դրամ կարելի է տանիլ փոխանակ՝ 750:

Արտաքին նախարարին զեկուցումէն երեւցած է որ ֆրանքօ-գերման գործակցութիւնը կը սերտանայ եւ Յունուարի վերջ տը Կոլ – Ատընաուըր հանդիպում մը տեղի պիտի ունենայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ պաշտօնապէս ճանչցան եմէնեան Հանրապետութիւնը, բայց որոշ պայմաններով: Բանակցութիւններ տարուած են մէկ կողմէ՝ Գահիրէի եւ Ուաշինկթընի միջեւ, միւս կողմէ՝ Սանաայի եւ Ուաշինկթընի միջեւ: Քենըտի կ'ուզէր որ Նասր քաշէ իր զօրքը իսկ Եմէնցիներէն կը պահանջէր որ իրենց զինուորական գործողութիւնները սահմանափակեն ներքին ճակատի վրայ: Իտալիա, անմիջապէս հետեւած է Ամերիկայի եւ ճանչցած եմէնեան հանրապետութիւնը :

ՔԵՆԸՏԻ – ՄԱՔՄԻԼԸՆ տեսակցութիւնը կը շարունակուի եւ նոյնիսկ կ'երկարի: Միացեալ Նահանգներու նախագահը յայտնեց Անգլիոյ վարչապետին թէ ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւն մը պիտի ղրկէ Քոնկօ եւ թէ որոշած է հրաժարիլ սքայպոլթի շինութենէն եւ Անգլիա կրնայ ինք ստանձնել այդ գործը: Անգլիացիք շատ դժգոհ են որովհետեւ իրենց հսկայական ծախքերով յատուկ օդանաւեր շինած էին այդ հրթիռներուն համար, որու շինութեան ձեռնարկած էր Ամերիկա :

ԱՄԵՐԻԿԱ երկու միլիոն հինգ հարիւր հազար տոլարի յաւելեալ օժանդակութիւն մը պիտի ընէ Յորդանանի: Այս ձեւով ամբողջ օժանդակութիւնը կը հասնի՝ տասը միլիոն տոլարի :

ԳԱՀԻՐԷ յայտնեց թէ պատրաստ է վերջ տալու Եմէնի հանրապետական կառավարութեան բերած իր օժանդակութեան եթէ Սէուտական Արաբիա եւ Յորդանան դադրին օգնելէ Իմամ էլ Պատրի:

ԳՐԱԳԻՏՈՒՀԻ Ֆրանսուազ Սական երկրորդ անգամ ըլլալով կ'ամուսնալուծուի: Ամուսնացած էր Ամերիկացիի մը հետ, անցեալ Յունուարին եւ զաւակ մը ունեցած՝ ամառը :

ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍ ծանուցումի գինով ամբողջութեամբ հրատարակեց Խրուշչեւի ճառը: Անգլիական պահպանողական այս թերթը՝ 280 հազար նոր ֆրանք ըստացած է (28 միլիոն) Նիքիթա Խրուշչեւէն, արդարեւ Տէյլի էքսփրէսի էջը 7էն 10 հազար սթերլին կ'արժէ նկատի առնելով իր տպաքանակը՝ երկու միլիոն վեց հարիւր հազար օրինակ :

ԱՆԳԼԻՈՅ վերջին մարդահամարը (1961) ցոյց կուտայ թէ Մեծն Բրիտանիոյ բնակչութիւնը բաղկացած է 25 միլիոն 529 հազար այրերէ եւ 27 միլիոն 248 հազար կիներէ :

ՊԷՅՐՈՒԹ

Լ. ՇԱՆԹԻ ԵՒ Ն. ԱՂԲԱԼԵԱՆԻ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐՈՒՆ

ԲԱՑՄԱՆ ԱՐԺԱՆԱՎԱՅԵԼ ՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

Անցեալ Կիրակի, կէսօրէ առաջ ժամը 11ին, Ն. Փալանճեան ճեմարանի Վասպուրական սրահին մէջ տեղի ունեցաւ Լեւոն Շանթի եւ Նիկոլ Աղբալեանի յուշարձաններու բացման շքեղ հանդէսը, արժանավայել կերպով՝ նախագահութեամբ ընկեր Կարօ Սասունիի :

Հանդէսը կազմակերպուած էր Համազգային Մշակութային Ընկերակցութեան Կեդր. վարչութեան եւ Համազգային Ն. Փալանճեան ճեմարանի Շրջ. Միութեան կողմէ :

Ճեմարանականներ, Համազգայինի անդամներ եւ մեծանուն ընկերներու յիշատակը յարգողներ լեցուցած էին սրահը:

Կազմակերպիչ մարմիններու կողմէ, հանդէսին բացումը կատարեց ընկեր Եզիկ Գոնեալեան :

« Լեւոն Շանթ եւ Նիկոլ Աղբալեան, եղան անզուգական ներշնչման աղբիւր, մեր իտէալներու բիւրեղացած ներշնչողը: Ուղի մը գծեցին, իտէալ մը բնորոշեցին, որ մերն է, հայ ժողովուրդի գոյատեւման եւ իտէալներուն հասնելու ուղին է: Անոնք մեզի հետ կ'ապրին եւ միշտ կ'ոգեկոչեն մեզ» :

Ապա, բեմ հրաւիրեց օրուան նախագահ ընկեր Կարօ Սասունին, որ խօսք առնելով ըսաւ.

« Յարգելի բարեկամներ, սիրելի ճեմարանականներ, այսօր, այս փոքրիկ հանդիսութիւնը կը կատարուի սիրելի այս երկու անուններու յիշատակին : Այս երկու դրօշակիրներու անունները անմահ կը նկատուին :

« Համազգային Մշակ. Ընկերակցութեան հիմնարկութիւնը եւ ճեմարան մը հիմնելու դրօշակիր հանդիսանալը, մեզի կը տանի 30 – 35 տարիներ առաջ: Մենք, վկաներն ենք այդ գործին: Երկու ջահակիրները այսօր չկան, շատ մօտ ենք իրենց եւ մեր մէջ կը գտանք: Անոնք կոթողներ պիտի ըլլան, Րաֆֆիի, Արովեանի նման երբ անցնի կէս դար :

« Պէյրութահայութիւնը ասկէ տարիներ առաջ մէկ հատ ճեմարան ունէր: Այսօր, շատ են քոլէճներն ու ճեմարանները: Բայց ճեմարանը մնաց ոգիի դրօշակիրը ու կը շարունակէ աւելի մեծ թափով եւ կորովով :

« Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան, հարազատ ծնունդը եղան հայ հողին եւ ջուրին, դրօշակիր զաւակը Հայոց հայրենիքին, մտածողութեան, գրականութեան ամբողջ միջավայր մը: Կարող գրագէտներ, գաղափարական նուիրեալներ :

Լ. Շանթ եղաւ աներեր կամքը, նաւուն կայմը, ղեկը կը բռնէր, զայն նաւահանգիստ առաջնորդելու :

«Ն. Աղբալեանի խորասոյզ միտքը, մարգարիտներ գտնելու աշխատանքը կը տանէր: Իրար կը լրացնէին եւ կը դառնային ամբողջութիւն: Անոնք անբաժան էին հայրենիքի մէջ, անբաժան մնացին արտասահմանի մէջ:

« Կամաւոր կերպով իրենք զիրենք դրին որպէս դրամագլուխ այս հաստատութեան : Այսօր արդէն փառաւոր կայծ մըն է ոչ միայն նիւթական այլ եւ բարոյական: Տասնամեակներ յետոյ, աւելի մեծ փայլ պիտի ստանայ, աւելի պիտի գնահատուի եւ պիտի մնայ այն մեծ գործը, այն ծաւալուն գործը որ մեր մէջ կը կատարուի :

« Այսօր Լ. Շանթ եւ Ն. Աղբալեան ոչ միայն քարէ արձաններ ունին, այլեւ հողիի արձաններ: Հայրենիքի մէջ, անոնց փառքի արձանները պիտի կանգնեցուին, ի փառս հայ ժողովուրդին » :

Բեմ հրաւիրեց ընկեր Գառնիկ Բանեանը ոգեկոչելու Նիկոլ Աղբալեանի յիշատակը: Ընկեր Բանեան շատ խնամուած եւ ճշգրիտ բնորոշումով, ոգեկոչեց Նիկոլ Աղբալեանի անձն ու գործը :

Ընկեր Խաչիկ Արարատեան խոր ապրումով եւ մեղմանոյշ քնարականութեամբ արտասանեց Սայաթ Նովայի ստեղծագործութիւններէ իբրեւ յարգանք Ն. Աղբալեանի :

Բեմ հրաւիրուեցան ընկեր Տոքթ. Բարգէն Փափազեան, ճեմարանաւարտ, ոգեկոչելու համար Լեւոն Շանթի յիշատակը: Ընկեր Փափազեան յաջողեցաւ յստակ կերպով ներկայացնել Լեւոն Շանթը :

Ընկեր Խաչիկ Արարատեան յստակ առոգանութեամբ եւ տպաւորիչ ապրումով այս անգամ արտասանեց Լեւոն Շանթի « Շղթայուածէն» Նաղաշի ճառը :

Նախագահ ընկեր Կ. Սասունի հանդէսը փակուած յայտարարեց եւ հրաւիրեց ներկաները բակ, ճեմարանի թիւ մէկ շէնքին դիմաց, Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի յուշարձաններուն պաշտօնական բացման ներկայ գտնուելու :

Տպաւորիչ էր պահը, երբ ընկեր Սասունի Համազգայինի կեդր. վարչութեան ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեանին առաջարկեց բանալ քօղը Լ. Շանթի յուշարձանին: Ն. Աղբալեանի յուշարձանին քօղը բացաւ ճեմարանի փոխ տնօրէններէն, ճեմարանաւարտ բանաստեղծ ընկեր Մ. Իշխան :

Ներկաները զով տրամադրութեամբ մեկնեցան, անգամ մը եւս յայտնած ըլլալով իրենց յարգանքը հանդէպ մեծանուն Լ. Շանթի եւ Ն. Աղբալեանի :

ԱԿՍԵԼԵԱՆ ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեծ յարգանք չունէր դէպի պօէզիան: Ամէն անգամ, երբ հանդիպում էր պարբերական մամուլում իմ բանաստեղծութիւններին, ներողամիտ ժպտում էր եւ ասում.

— Լրջացիր, շարունակիր արձակդ:

Չեմ մոռանում նրա «էքսփրոմտոն»:

— Դու կարծում ես ես չե՞մ կարող բանաստեղծութիւն յօրինել:— Խնդրեմ.

Ես սիրում եմ լուսաբացը,
Լուսաբացը, նրա թացը,
Առուների ինչ – որ լացը
Ու ····

Նա լռեց միտքը եւ վերջացրեց՝

Ու··· մատնաքաշ հացը :

«Մատնաքաշ հացը» պատահական յանգ չէր: Դժուար տարի էր:

Մեծացրեց.— Ինչո՞վ է վատ :

··· Ուզում եմ մի մեծ պատմուածք գրել, ասաց նա մի անգամ, բերել, հասցնել մի հետաքրքիր հանգոյցի եւ այդտեղ էլ վերջացնել, աւելացնելով՝ «բաւական է, չեմ ուզում շարունակել···»:

Այդպէս էլ եղաւ. քանքարաւոր, մեծ գրողի կեանքը կտրուեց իր փայլուն ստեղծագործական մեծ հանգոյցի վրայ: Նա ստեղծեց իր աշխարհը, սակայն շատ հրաշալիքներ մնացին այդ աշխարհում թերի ու անաւարտ:

×

Ինչ որ էլեգիական երանգ կար նրա թէ քայլուածքի, թէ՛ շարժուձեւի, թէ՛ խօսակցութեան թօների եւ թէ՛, նամանաւանդ, նրա լռութեան մէջ: Մինչեւ անգամ, երբ մանկական պարծենկոտութեամբ խօսում էր իր պապերի երկարակեցութեան եւ նրանց բացառիկ ամրակազմութեան մասին եւ եզրակացնում, որ ինքը երկար պիտի ապրի, չէիր հաւատում նրան եւ զգում էիր, որ ինքն էլ չի հաւատում իր ասածներին: Չէր սիրում երեւալ հասարակական վայրերում ու երբ հանդիպում էր փողոցում, խնդրում, առաջարկում էր միշտ միեւնոյնը.

— Բարձրանանք Նորք, նստենք, զրից անենք:— Երբ աղխինքի չէր հասնում, հրաժեշտ էր տալիս ու գնում էր տուն:

Ժամանակակից ռուս գրողներից մեծ սիրով սիրում էր Պրիշվինին: Մոսկուայում օրերով լինում էր նրա մօտ ու մեծ ոգեւորութեամբ պատմում նրա մասին: Զարենցը գիտէր, որ Պրիշվինը նրա թուլութիւնն էր: Գրողների առաջին համագումարի օրերին, երբ Ակսելը կորչում էր, Զարենցը խանդում էր: Երբ երեւում էր Ակսելը, անխուսափելի էր հետեւեալ տիալոգը:

— Ո՞ւր էիր կորել :

— Պրիշվինի մօտ էի :

— Դու էլ մարդ ես գտել :

— Ռուս մեծագոյններից է, մարդ – անտառային հէքեաթ, Եղիշ:

— Թող, է՛, բարկանում էր Զարենցը: Իսկ երբ Ակսելը մի անգամ նորից «կորել էր», Զարենցն անկեղծացաւ :

— Պրիշվինը մեծ, հետաքրքիր գրող է, հետաքրքրական ֆիկուրա, եւ ի զուր չէ, որ Ակսելը սիրում է նրան: Ընդհանուր շատ բան կայ նրանց միջեւ :

×

Ես յաճախ, ուշ գիշերին անցնում եմ այն տան մօտով, ուր ապրում եւ ստեղծագործում էր մեծ, անկրկնելի, եղերական Ակսել Բակունցը: Նա հիմա լեգենդ է, երգ ու էլեգիա ու փողոցից այլեւս չես տեսնի նրան իր համեստ, փոքրիկ սենեակում, նստած իր գրասեղանի մօտ, գրելիս կամ կարդալիս: Ես ուզում եմ նրան պատկերացնել վաթսուն տարեկան հասակում եւ դա ինձ ոչ մի կերպ չի յաջողւում: Ես վերջին անգամ նրան տեսայ, երբ նա երեսունութ տարեկան էր եւ եւ այդպէս էլ մնաց իմ յուշերում ···

×

··· Հիւրանոցում: Զարենցի համարում, դաշնամուրի մօտ նստած էր Ռոմանոս Մելիքեանը եւ Զարենցի խնդրանքով նուագում էր Կոմիտասի երգերից եւ մէջընդմէջ երգում: Ըստ իր սովորութեան, յատակին, գորգի վրայ նստել էր Ակսելը, մոխրամանը կողքին, ծխում եւ լսում էր Ռոմանոսին՝ ամբողջովին լսողութիւն դարձած: Յանկարծ նա վեր կացաւ տեղից եւ պատշգամբ դուրս եկաւ: Քիչ յետոյ դուրս եկայ եւ ես: Պատշգամբն այն ժամանակ նայում էր պարսկական մզկիթի եւ գեղանափոր արեւելեան բաղնիքների վրայ: Աշնանային լուսնկայ երեկոյ: Ես չհաւատացի իմ աչքերին: Նա լալիս էր խուլական արցունքներով:

— Ու քեզ դեռ արձակագիր ես համարում, ասացի ես մի բան ասած լինելու համար, ինքս էլ արտասուելու պատրաստ, — դու ··· աւելի վատ ես, քան ամենասանթիմանթալ բանաստեղծը ···

— Ներս գնա՛, ասաց նա երեխայի պէս քիթը վեր քաշելով,— կ'անցնի ···

Սիրտս նման է էն փլած տներ,
Կոտրեր գերաններ, խախտեր էն սներ,
Բուն պիտի դնեն մէջ վայրի հաւքեր···
Տօ, լա՛ն տնաւէր :

Երբ վերջացաւ երգն ու նուագը, նա ներս մտաւ պատշգամբից, դաշնամուրի վրայից վերցրեց գլխարկը եւ անշշուկ, առանց ցտեսութիւն տալու դուրս եկաւ:

Տօ, լա՛ն տնաւէր ···

×

··· Ու հիմա, երբ տարիների մէջ – մառախուղից յիշում եմ նրան, պատկերանում է նա ինձ իր իմաստուն, խորաթափանց հայեացքով եւ մանկական իր յստակ ժպիտով: Նա էր լուսաւոր հանճարը զանգեզուրեան մութ ձորերի, որոնք լուսաւորուած են նոր լոյսերով նրա 60ամեակի այս օրերին, երբ նա մեզ հետ է յաւերժ ապրող իր թողած գրական չմշակուող ժառանգութեան յաւերժական հարստութեամբ: Մեզ հետ է նա, հայկական լեռնաշխարհի հզօրաթեւ արծիւը, սեւ ցիլերի վաստակաւոր սերմնացանը, մեզ հետ է նա, ինչպէս ինքն էր կոչում իրեն՝ Ալեքսանդր Բակունց, որդի Սահփանի, ի գեղջէն Գորիս :

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

«Լուսաբեան Զայնը»

Ի՞ՆՉ ԵՆ ԵՐԱԶՆԵՐԸ

Ի՞նչ են երազները: Եւ ինչո՞ւ կ'երազենք: Ահա երկու հարցումներ, զորս անտարակոյս, ամէնքս ալ ուղղած ենք մենք մեզի, առանց սակայն պատասխան ստանալու: Դարերէ ի վեր, այս հարցը անլոյծ մնացած է եւ դեռ անլոյծ կը մնայ: Ու մենք՝ կը շարունակենք երազել ու զարմանալ:

Ծածուկ գիտութիւնը, գուշակութիւնը եւ մասնաւոր «գիտութիւն» մը՝ երազահանութիւնը, զբաղած են երազներով, սակայն, առանց կարենալու զանոնք իրենց բնազանցական միջավայրէն դուրս բերել եւ գիտականօրէն մեզի բացատրել:

Այդ շրջանի տասը տարէ ի վեր ուսումնասիրած են խումբ մը ամերիկացի գիտնականներ, որ որոշած են սիսթեմաթիկ կերպով ուսումնասիրել «երազ» հարցը եւ զայն լուծել, բնականաբար:

Փորձի համար հազարաւոր մարդիկ գործածելով եւ այս գործին համար անոնց վճարելով՝ անոնք, գիտական ու թեքնիկ ամէն նորագոյն միջոց կ'օգտագործեն ու կը ջանան, քնացող մարդու մը երազել սկսած պահէն ամենափոքր հակազդեցութիւններն իսկ արձանագրել: Անոնց գործածած մեքենաները միացուած են ուղեղին ու մասնաւոր երիզի մը վրայ կ'արձանագրեն երազի պահուն մարդկային կազմի ընդունած հակազդեցութեանց դէմ ուղեղային բջիջներու ամէն մէկ հակազդեցութիւն:

Այսպէսով յանգած են որոշ եզրակացութիւններու, որ հետեւեալ հարց – պատասխանին մէջ կրնան ամփոփուիլ:

1) Ինչո՞ւ ոմանք երազ կը տեսնեն եւ ուրիշներ չեն տեսներ: Հարցումը ճիշդ չէ: Երազ չտեսնող մարդիկ չկան: Երազները՝ քունին պէս, բացառութիւն չունեցող կանոններ են: Մեր կեանքի առաջին ամիսներէն կը սկսինք երազել մինչեւ մեր կեանքի վերջին ամիսները: Անոնք որ կ'ըսեն թէ երազ չեն տեսներ, պարզապէս, առաւօտուն չեն յիշեր իրենց տեսած երազները :

2) Ինչո՞ւ երբեմն շատ կ'երազենք եւ երբեմն ալ քիչ: Ամէն գիշեր, կանոնաւոր կերպով, մէկուկէս ժամի մէկ երազի համեմատութեամբ կ'երազենք: Սակայն, սովորաբար կը յիշենք միայն վերջինը, այն՝ զոր կը տեսնենք առտուան դէմ եւ որով կ'արթննանք: Սակայն, երբեմն կը պատահի որ՝ առտուան միեւնոյն ժամուն, երկու – երեք երազներ տեսնենք, տարբեր փուլերով, մէկը միւսին ետեւէն: Եւ բնականաբար, երբ կ'արթննանք՝ բոլորն ալ կը յիշենք: Ու կ'ըսենք թէ՝ «Այս գիշեր շատ երազներ տեսայ»: Երբեմն ալ, առաւօտեան ժամերուն կը տեսնենք միայն մէկ երազ եւ կը կարծենք թէ՝ մեր տեսած միակ երազն էր, որովհետեւ, պարզապէս, չենք յիշեր նախապէս մեր տեսածները :

3) Ինչո՞ւ չենք յիշեր բոլոր երազները: Մեր չյիշածները ճիշդ այն երազներն են, զորս կը տեսնենք մեր առաջին եւ ամենախոր քունի ընթացքին, երբ յիշողութեան հետ կապ ունեցող ուղեղային գործունէութիւնները այն աստիճան կը թմրանան, որ չեն կրնար որեւէ տպաւորութիւն արձանագրել ու պահել :

4) Ճի՞շդ է որ երազները շատ կարճ կը տեւեն: Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ՝ մեր ամէնէն երկար երազը միայն մէկ քանի վայրկեան կը տեւէ: Գիտականօրէն հաստատուած է սակայն, որ մեր առաջին երազները — անկողին մտնելէ անմիջապէս յետոյ — կը տեւեն առնուազն տասը վայրկեան իսկ վերջին երազները՝ մինչեւ քառասուն վայրկեան: Բոպէական երազներ գոյութիւն չունին :

5) Գունաւոր երազներ կա՞ն: Երեք մարդումէ մէկը կ'ըսէ թէ գունաւոր երազ տեսած է: Շատ հաւանաբար են միշտ գունաւոր երազներ տեսնողները :

6) Ի՞նչ բանի արդիւնք են երազները: Երազները երկու աղբիւր ունին: Առաջին.
— Ներքին կամ արտաքին զանազան վիճակներ՝ մեր քնացած պահուն կ'ազդեն մեր երեւակայութեան վրայ եւ կը փոխակերպուին ընդքուն տեսիլքներու, որ երազներն են: Օրինակի համար, մեր մէկ շատ նեղ հագուստ կամ մեր անդամներուն փաթթուող սաւանը, կրնան մեզ երազել տալ թէ՝ բանտի մը մէջ կը գտնուինք կամ շնչահեղձ կ'ըլլանք: Նմանապէս, գիշերը մեր բացուիլը կամ հովի յանկարծական հոսանք մը կրնան մեզի երազել տալ թէ՝ մերկ ենք կամ թէ սառնարանի մը մէջ կը քալենք: Երկրորդ.— Մեր զգայնի գրգռումները, օրուան ընթացքին մեր բարոյական ուժերուն կոր—

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կեդրոնական վարչութիւնը, որ աւանդապահն էր հիմնադիրներու Միութեան, այս բաժանումը թոյլատրեց դիւրացնելու համար Հ. Բ. Ը. Միութիւնը ամերիկանացնելու ծրագիրը, անոր սատացուածքին վրայ մենաշնորհ հաստատել կարենալու համար :

Ճիշդ է թէ Ամերիկայի անդամները շարունակած են օժանդակել Միութեան նպատակներուն, բայց անոնք խաբուած են անունի նմանութենէն, թարգմանութեան ակպիւն շփոթելով իսկապի հետ: Սակայն եթէ անոնք ուշադրութեամբ բաղդատած ըլլային ամերիկեան կանոնագրութիւնը Հ. Բ. Ը. Միութեան կանոնագրութեան հետ, այս շփոթութենէն պիտի խուսափէին: Այլապէս կը գնահատենք Ամերիկայի անդամներուն զոհողութիւնը եւ անձնուէր գործունէութիւնը :

Այս առթիւ Ամերիկայի շրջանակին վարիչներուն պիտի ուղէինք հարցում մը ընել.— Հ. Բ. Ը. Միութեան կանոնագրութեան հետ իրենց խզումէն, այսինքն 1945էն ի վեր ինչպէ՞ս կը բացատրեն իրենց մասնակցութիւնը ամէն տարի Նիւ Եորքի մէջ «Ընդհանուր ժողով» անուան տակ գումարուած ժողովին :

ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ ԲՈՂՈՔԸ

1945ին, երբ պատերազմը վերջացած էր, Փարիզի Կեդր. վարչութեան վերապրող անդամները պահանջեցին Կեդր. վարչութեան Փարիզ վերադարձը յիշատակագրով մը, ուր կ'ըսուի թէ պատերազմի տուրքերու խնդրին պատճառով «պետական պահանջին զոհացում տալու նպատակով 1942 Հոկտեմբերին Նիւ Եորքի մէջ գումարուած Ընդհ. ժողովը, փոխանակ բաւականանալու հաստատելով Փարիզի Կեդր. վարչութեան առկախումն ու ժամանակաւոր ձեռնթափութիւնը, յառաջացած է լուծեալ հռչակելու զայն, ինչ որ վերջերս միայն իմացանք ցաւագին զգացմամբ ···: Որովհետեւ ծանօթ փոխանորդագիրը ստորագրած ատեն ոչ մէկ նպատակ կամ տրամադրութիւն ունէինք կամովին եւ վերջնապէս ձեռնթափ ըլլալու մեր վարչական իրաւասութիւններէն եւ պարտականութիւններէն, զորս նախագրուած է Փարիզ գումարուած Ընդհ. ժողովը, եւ ոչ ալ վայրկեան մը իսկ կրնայինք մտքէ անցընել ի բացակայութեան բոլորովին լուծուած հռչակուելու հաւանութիւնը »:

Յուշագիրը ստորագրողները ըսելէ յետոյ թէ «պատրաստ են ըստ առաջնոյն լծուելու իրենց աշխատութեանց, որոնց վարժուած էին տարիներու փորձառութեամբ», կ'առաջարկէին յաջորդ Ընդհ. ժողովը գումարել Միութեան օրինական կեդրոն՝ Լոնտոնի մէջ :

(Տե՛ս «Յիշատակագիր Փարիզի ժողովին վարիչ անդամներուն»):

Արդարեւ այս առաջարկութիւնը նկատի առնուեցաւ 1945 Դեկտեմբեր 1ին Նիւ Եորք գումարուած Ընդհ. ժողովին մէջ եւ յաջորդ ընդհանուր ժողովին վերապահուեցաւ անոր «մանրակրկիտ քննութիւնը», ինչպէս նաեւ Միութեան կեդրոնատեղին այլուր փոխադրութեան հարցը, բայց յաջորդ (1946 եւ 1947) տարիներու Ընդհ. ժողովներուն մէջ այս երկու հարցերուն մասին որեւէ որոշում չտրուեցաւ :

1948ի Ընդհանուր ժողովը, որուն օրակարգին վրայ գրուած էր Միութեան հպատակութիւնը փոփոխելու հարցը, առանց նկատի ունենալու Փարիզի կողմէ եղած օրինական եւ իրաւական առարկութիւնները, որոշում կուտար Միութեան իրաւական անձնաւորութիւնը ամերիկեանի փոխելու մասին, ինչ որ հակականոնադրական էր եւ ապօրինի :

ՆՈՏԱՐ ՉԻՄՍԹԱՅՆԻ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Միութեան կեդրոնավայրին փոփոխութեան մասին Փարիզի գործադիր ժողովը ուզած էր ունենալ կարծիքը Միութեան Լոնտոնի նոտար մէթր Չիմսթայնի, որ իր 3 Մայիս 1948 թուակիր նամակով կը ճշդէր հետեւեալ կանոնադրական կէտերը.—

1) Միութեան կեդրոնավայրին Լոնտոնէն Ամերիկա փոխադրութիւնը, բաժ. 3ի, պէտք է կատարուի Ընդհանուր ժողովի որոշումով :

2) Ուստի պէտք է որ Միութեան անդամները ժողով գումարեն իմ գրասենեակիս մէջ եւ կեդրոնավայրի փոխադրութեան մասին խորհրդակցութեանց վաւերական ատենագրութիւնը ես կազմեմ :

3) Միութեան բոլոր անդամներուն անձամբ իրական ներկայութիւնը անհրաժեշտ չէ, բայց անոնցմէ իւրաքանչիւրը պէտք է փոխանորդագիր մը տայ ժողովին ներկայ գտնուելիք իրենց պաշտօնակիցներուն :

4) Ժողովին ներկայ չեղող անդամներուն փոխանորդագրին տակ դրուած ստորագրութիւնը օրինական կերպով վաւերացուած պէտք է ըլլայ :

Միութեան Սահմանադրութեան պահապան մէթր Չիմսթայնի այս իմաստուն եւ օրինական դիտողութիւնները Նիւ Եորքի կողմէ նկատի չառնուեցան:

(3 Շար.)

մէ եռ մղուած ցանկութիւնները, մեր խեղդուած խղճերը, քունի պահուն կ՚օգտուին մեր ենթագիտակցութեան թուլացումէն ու մէջտեղ կ՚ելլեն, տարօրինակ եւ յաճախ անըմբռնելի կերպարանքներով, երազներով :

7) Տրամաբանօրէն կարելի՞ է որոշ նշանակութիւն մը տալ երազներուն : «Մարգարէական» երազներ կոչուածները, այսինքն, անոնք որ պատահելիք դանազան դէպքերու համար ազդարարութիւններ կը նկատուին, շատ հազուադէպ են : Ամէն պարագայի մէջ, Սուրբ Գրքին մէջ ալ նման բաւական երազներ կը յիշատակուին երազներու պատմութեան մէջ : Սակայն, սովորաբար, երազներու կանխազգացարարծը հիւանդութիւն մըն է : Այդ հիւանդութիւնը կրնայ մեր մէջ սկսած ըլլալ այսինքն, առանց արտաքին արտայայտութեանց : Եւ բնականաբար, ան կ՚ազդէ մեր ենթագիտակցութեան վրայ, որ օգտուելով պահելու պահուն մեր օրկանիզմի թուլացումէն, կանխազգացարարութեան ձեւով կը գործէ, այսպէսով, առեն մը եռք կ՚ունենանք հիւանդութեան խթական արտայայտութիւնն ալ :

Սակայն, սովորաբար, երազները ոչ եւ է նշանակութիւն չունին եւ կարելի չէ անոնց տրամաբանական որեւէ բացատրութիւն կամ մեկնութիւն տալ : Օրինակի համար, կրնաք երազել թէ՝ վիճակախաղի առաջին պարգեւը պիտի շահիք, եթէ գնէք վիճակատոմս մը, որուն վերջին երկու թիւերը կը վերջանան 59ով : Ուստի կրնաք գնել 59ով վերջացող բոլոր վիճակատոմսերը եւ բան չշահիլ :

Սովորաբար երազները կը բացատրուին հակառակ կողմէն : Այսինքն, եթէ գէշ բաներ տեսած էք, լաւ պիտի ըլլեն : Մանկամտութիւն է ասիկա : Միակ նշանակութիւնը, զոր երազ մը կրնայ ունենալ, մեր ներքին էութեան մասին մեզի լուր տալն է : Բայց, այդպիսի երազ մը մեկնելու համար, լաւ հոգեբան մը պէտք է : Այս դասակարգի երազներու ուսումնասիրութիւնը հոգեվերլուծումի հիմերէն մէկը եղաւ :

8) Երազները կը մնա՞ն մեր քունին : Ընդհակառակն, կը նպաստեն անոր : Այսինքն, անհրաժեշտ են ոչ միայն մեր հանգիստին համար, այլ նաեւ մեր օրկանական հաւասարակշռութեան եւ ընդհանրապէս մեր մարմնական եւ հոգեկան առողջութեան համար :

×

Այս բաները կ՚ըսեն «Երազ» գաղտնիքը լուծել որոշած ամերիկացի գիտնականները : Յաջողա՞ծ են լուծել : Իրենք չեն կարծեր թէ բացարձակապէս յաջողած են : Դեռ բացատրութեան կարօտ շատ բաներ կան : Եւ զանոնք պարզաբանելու համար, հետազօտութիւնները կը շարունակուին :

ԱՆՐԻ ԿԻՑՕ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

— ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ —

Ինչպէս ամ հասարակ Մխիթարեան Կրթական Հաստատութեանց մէջ սարքուած բոլոր հանդէսները, անցեալ Կիրակի՝ Սամուէլ Մուրատեան վարժարանի Ծնողաց Միութեան Տօնածառի հանդէսը տեղի ունեցաւ իր խօսքին եւ ներկաներուն տուաւ, իր ազդում հրապարակաւ խոստացածը :

Աղջարեւ, բեմը իր խոստացածը արուաւ՝ պատանեկան սիրուն եւ գեղատեսիլ կենդանի պատկերներով, արտասանութիւններով, նուագով եւ աշակերտութեան ձայնագրուած խմբերգներով :

Օրուան հանդէսը խորհրդանշող եղեւնին իր խոստացածը տուաւ՝ վիճակահանութեան ատմսերը ընդգներուն բերելով օգտակար, հաճելի եւ իրենց արժէքով ամսակլին գինը լայնօրէն գերազանցող նուէրներ :

Սրահին ձաշի սեղանները իրենց խոստացածը տուին՝ ներկաներուն հրամցնելով այլազան համեղ ուտելիքներ եւ ընտիր խմիչքներ :

Հանդիսութեան այդ երեք մասերը յաջողեցան : Տեղին է շնորհաւորել առաջինը այնքան շուրջուրանքով պատրաստող, վարժարանի ներքին ուսուցչուհին՝ Տիկ. Ռ. Միլտոնեան : Շնորհաւորելի են Ծնողաց Միութեան տիկինները՝ մնացեալին համար իրենց թափած ջանքին եւ խնամքին համար :

Աշակերտութեան համար ուսանողական հանդէս մը, Ծնողաց Միութեան՝ ի նպաստ վարժարանին հասութաբեր առ տեկան ձեռնարկ մը, Մխիթարեան դաստիարակչական Գործին բարեկամներուն հանդիպումի օր մը, որ այս անգամ ալ շատ լաւ էր պատրաստութեամբ եւ քիչ թերի կործաղրութեամբ, բեմի ու ձաշասեղանի խուսափելի համընթաց կատարումին անպատեհութեանց բերումով :

ԿԱՄ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈԼՍՈՅ կրօնական ժողովը Պատրիարքին նախագահութեամբ նիստ մը գումարած է եւ տուած կարգ մը որոշումներ.— Ա) Ծարականի եւ ձայնագրութեան դասընթացք մը բանալու որոշումը գործադրութեան դնել Դեկտեմբեր 10էն սկսեալ :

Բ) Նաալը Գափուի թաղականութեան եւ զիրար դասուն միջեւ ծագած տարակարծութիւնը կարգադրել :

Գ) Թուրքիոյ Հայոց պատրիարքութեան հաստատման հինգ հարիւրամեակի փակման պատարագը կատարել Դեկտեմբեր 30ին :

Դ) Օրթագիւղի հոգեւոր հովիւ Իսահակ քհնյ. ին խոր ծերութեան պատձառաւ օգնական մը նշանակել :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ հայ մամուլը կը հաղորդէ որ Դեկտեմբեր 23ին Երեւանէն Լիբանան կը հասնի Սիլվա Կապուտիկեան որ խօսք պիտի առնէ Մեսրոպ Մաշտոցի նուիրուած հանդէսին :

ՊՈԼՍՈՅ Հիւրրիյէթ թերթը կը հրատարակէ նկարը Կայրէթ գրասան տէր Կարպիս Փալամուտօղլուի որ Թուրքիոյ ամէնէն հին գրավաճառն է : 84 տարեկան է եւ հինգ տարեկանէն ի վեր գիրքերու մէջ անցուցած է :

ՏԻԹՐՈՅԹԻ մէջ տօնուած է Հ. Յ. Դաշնակցութեան տարեդարձը, Դեկտեմբեր 9ին : Նախագահած է ընկեր Գրիգոր Այաձանեան : Խօսք առած է ընկեր Մինաս Թէօլէօլեան : Գործադրուած է գեղարուեստական բաժին մը : Մամլոյ պաշտօնէին գոյացած է 1050 տոլար : Նոյն առտու տեղւոյն Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ մէջ հոգեհանգստի պաշտօն կատարուած է բոլոր Հ. Յ. Դ. Տիթրոյթի կոմիտէութեան այն ընկերներուն համար որ մահացած են, ինչպէս նաեւ՝ Արամ Սահակեանի եւ Գուրգէն Մխիթարեանի թարմ յիշատակին :

ԲԱԳՈՍԱԿԱՆ ՏԱՃԱՐՆԵՐ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

Գերմանացի գրագէտ Ռուտոլֆ Պաուպախ ժամանակին գրած էր թէ՝ «Գերմանիոյ լաւագոյն գինին կը գտնուի Պրեմէնի քաղաքապետարանի նկուղը» : Լորտ Պայրըն ալ ըսած էր թէ՝ «Պրեմէնի նկուղի ամէն մէկ տակառին մէջ նեկտար կայ պահուած եւ ոչ ոք անցած է անկէ, առանց այդ երջանկութիւնը վայելելու» : Թոմաս Մանն եւ բանաստեղծ Հայնէ Պրեմէնի տակառներէն «աստուածային ըմպելի»ն ճաշակած եւ Բագոսը փառաբանած են :

Պրեմէնի քաղաքապետարանի նկուղը Գերմանիոյ նման բոլոր շինութիւններէն ամէնէն հարուստ աւանդութիւնը ունի : 1405 – 1409ին, երբ Պրեմէնի քաղաքապետարանը կառուցուած է, միաժամանակ ստեղծուած է նաեւ իր ընդերկրեայ գինետունը : Գլխաւոր սրահը, որ քսան սիւներ ունի, այդ շրջանին կը պատկանի : Նորագոյն մասը՝ Բագոսի նկուղն ալ, որ զարդարուած է գինիի տօնի նկարներով, շինուած է 1620ին : Մեծ սրահին արեւելեան կողմը կը գտնուի «Հաուֆքելլէր»ը, ուր գերման գրագէտ Վիլհելմ Հաուֆ յղացած է «Պրեմէնի քաղաքապետարանի Նկուղի Երեւակայութիւն» անուն իր վէպը : Փրոֆէսէօր Մաքս Սլեվոկթ այդ սրահը զարդարած է Հաուֆի վէպի տեսարաններով :

Կապրով ծեփուած տակառներու մէջ պահուած են 1653ի, 1723ի, 1737ի եւ 1749ի բերքի գինիները :

Աւանդութեան համաձայն, Պրեմէնի քաղաքապետարանի նկուղին մէջ միայն գերմանական գինի կը սպասարկուի : Այցելուն կրնայ երկու հարիւրէն մինչեւ 450 տեսակ գինի ընտրել :

Գինիներու պատասխանատու շափադանց զոհ է իր «գանձարանէ»ն, որ անցեալ տարու հարիւր տեսակ ընտիր գինիներ կը պարունակէ : Պրեմէնի քաղաքապետարանի նկուղը, ամէն տարի կը գնէ կէս միլիոն շիշ գինի, որմէ օրական 700էն 800 շիշ կը սպառէ : Յետոյ, երկար տարիներու փորձառութիւն ունենալով՝ շարունակ կը հետեւի գինիներու զարգացման, կանոնաւոր կերպով կը նայի անոնց համը, տեսնելու համար թէ եփա՞ծ են եւ ծախուելու առենը եկա՞ծ է :

Պրեմէնի քաղաքապետարանի նկուղը, գինիի ամէնէն անուանի կեդրոններէն մէկն է ամբողջ աշխարհի մէջ : Գերմանիոյ մէջ, Բագոսի պաշտամունքի վայրին կը պատկանի եւ աղնուական դասուն կողմէ «գինիի առաջին կեդրոնը» կը նկատուի : Անկէ ետք կուգան՝ Պերլինի «Լութթէր եւ Վակնէր»ը եւ Լայփցիկի «Աուէրպախ Քելլէր»ը :

Ա. Օ.

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Մօտ ատենէն, Անգլիոյ մէջ պիտի բացուի պուտտայական վանք մը, ուր ամէն օր, անգլիացի Պուտտայականները կրօնական արարողութիւններ պիտի կատարեն :

Այս վանքը պուտտայական առաջին վանքն է Անգլիոյ մէջ եւ պիտի ղեկավարուի 31 տարու պուտտայական վանական Տաունի կողմէ, որ ծագումով ճանատացի է : Ան՝ պուտտայականութեան յարած է Հնդկաստանի եւ Պիրմանիոյ մէջ : Պուտտայական դառնալու համար, անունը ալ փոխած է եւ ներկայիս կը կոչուի Անանթա Պոնտի, այսինքն, օրհնեալ եւ լուսաւոբեալ :

Անանթա լրագրողներուն յայտարարած է. «Անգլիոյ մէջ, բազմաթիւ պուտտայական հաւատացեալներ կան, որոնք շատոնց կը փնտռէին տեղ մը, ուր պիտի կարենային հաւաքուիլ ու խոստովանիլ կամ լուծումներ փնտռել գիրենք զբաղեցնող խնդիրներու համար : Վանքը պիտի ընդունի ամէն մարդ, նոյնիսկ պուտտայական չեղողները ու պիտի ջանայ կարելի եղածին չափ օգնել մեր դարաշրջանի մարդուն, որ կը տառապի իր մտածումէն եւ հաւատքի ու սկզբունքներու պակասէն :

ԵՐԼՏԸԶԻ ՊՕՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

— Վեհափառ, տարկեց Շէֆիք փաշան ժպտելով, այն փաղաքշող պէտք չունի հնկողութեան, մայրաքաղաքիս ապահովութեան փաղցներէն մէկը կը նկատուի :

— Ինչո՞ւ ...

— Վեհափառ, շարունակեց Շէֆիք փաշան, Օրմանեան Պատրիարքին շնորհիւ, մէկ թաշուն չի կրնար անցնիլ այդ սահմաններէն :

— Ի՞նչպէս, ի՞նչպէս, ընդմիջեց Ապտիւլ Համիտ, Օրմանեան պատրիարքին անունէն գլխթուած :

— Օրմանեան պատրիարքը, շարունակեց ոստիկանութեան նախարարը, ժամանակին յարմարագոյն, միակ անձնաւորութիւնը կը նկատեմ, որուն ծառայութիւնները կարելի չէ ուրանալ :

— Այդչափ հաւատարի՞մ է Օրմանեան պատրիարքը, կրնա՞ք թուել իր ծառայութիւնները, հարցուց Ապտիւլ Համիտ, հետաքրքիր եւ անհաւատալիօրէն միամիտ դէմքով մը :

— Ո՞ր մէկը թուեմ, Վեհափառ, իր ծառայութիւններէն, հաւատացէք, անթուելի են անոնք. երախտապարտ եմ իրեն. ձերբակալումներու, մանաւանդ խուզարկութիւններու համար ամէն դիւրութիւն կ՚ընծայուի Գում Գափուի պատրիարքարանէն, առանց պայմանի, առանց այլեւայլի, բաւ մինչեւ կը կատարուին այդ կարգի գործողութիւնները. ամէնը մէկզի դեռ քանի՞ տարի անցաւ, հազիւ հինգ տարի է, Լա Հէյի մէջ գումարուած խաղաղութեան Համաժողովին քաշած հեռագիրը կը յիշէք անշուշտ, Վեհափառ տէր.

— Այդ հեռագիրը, ընդմիջեց Հինքեարը ժպտելով, Օրմանեան պատրիարքին գործը չէր.

— Ի՞նչպէս, Վեհափառ, ինք չէ՞ր բանադրողը, ինք չէ՞ր քաշողը, գիտել տուաւ Շէֆիք փաշան, ուղելով ի վեր հանել Հայոց պատրիարքին — որ միեւնոյն ժամանակ իր բարեկամութիւնը կը վայելէր — վարչական (?) առաքինութիւնները (?)...

— Ինք էր, ստորագրողը, շարունակեց Հինքեարը, եւ ինք էր քաշողը, բայց, գիտէ՞ք, ով էր թելադրիչը, ով էր խմբագրողը, տուն տուողը ... :

— Ներեցէք, Վեհափառ տէր, յարեց ոստիկանութեան նախարարը, այդ կէտը չէի գիտեր.

— Եթէ չէք գիտեր, շարունակեց Հինքեարը, մեր Իզզէթ պէյին հարցուցէք, անիկա ձեզի կը պատմէ այդ հեռագրին բոլոր մանրամասնութիւնները. դուք ուրիշ մէկ ծառայութիւնը գիտէ՞ք անիկա յիշեցէք :

— Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք, խիղճս ու հոգիս կը վկայէ թէ՝ Օրմանեան պատրիարքը կայսերական կառավարութեան, մասնաւորապէս ձեր Վեհափառութեան ամենատուրբ անձին հանդէպ անկեղծ հաւատարմութեան ու խորին երախտագիտութեան զգացումներ կը տածէ, ինչպէս որ քանիցս առիթներ ունեցած եմ հաստատելու :

— Շէֆիք փաշա, գիտել տուաւ Ապտիւլ Համիտ ղժգոհ դէմքով մը, ես կը ճանչնամ Հայոց պատրիարքը, գիտեմ, գիտեմ թէ ինչ ճիզվիթ է ան, լարախաղաց մըն է, որ քեզ ալ կը խաղցնէ, միւս նախարարներն ալ, նոյն իսկ Մեծ Եպարքոսը. գիտէ՞ք ան ինչ հնաւուրց գայլ է, կեղծաւոր, ոչ ոք կրնայ թափանցել անոր ներքինը :

— Վեհափառ տէր, ըսաւ Շէֆիք, շատ ճարպիկ մարդ մըն է Օրմանեան պատրիարքը, ես յաճախ օգտուած եմ իր խորհուրդներէն, փորձառու է, փորձառու :

— Ինչո՞ւ չըլլայ, ընդմիջեց Հինքեարը, գոմիթաճիներուն բոլոր գաղտնիքները գիտէ, չէ՞ :

— Այո, այո, հաստատեց Ոստիկանութեան նախարարը, Եւրոպայի թէ Ամերիկայի մէջ, երկրագնտիս ամէն կողմերը տարտղնուած Հայերուն հետ յարաբերութեան մէջ է. բոլոր գոմիթաճիներուն պետերը կը ճանչնայ, բոլոր կոմիտէներուն ծրագիրները գիտէ. ամէն տեղ լրտեսներ դրած է, ամէն բանի տեղեակ է, ես կը վախնամ այդ մարդէն :

— Աղէկ ըսիք, Շէֆիք փաշա, ընդմիջեց դարձեալ Հինքեարը, այս օրերս իմացա՞ք բան մը Հայոց պատրիարքին մասին :

— Ի՞նչպէս, Վեհափառ տէր, հարցուց Շէֆիք զարմացած շեշտով մը :

— Եւրոպական դեսպաններուն դիմումներ ըրած է, իմացայ, շարունակեց Ապտիւլ Համիտ, դուք բան մը չէ՞ք գիտեր այդ մասին :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(13 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Ստեփան, Հայկանէր, Յարութիւն եւ Նուրիճան Պալեան եղբայրները եւ իրենց զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի, Կիրակի՝ Դեկտեմբեր 23ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ՀԻԽՄՆԻԻԿ ՊԱԼԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները :

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Տիկին Գոհարիկ Տէր-Վարդանեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ տեղւոյն Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ իր զաւկին՝

ՅԱԿՈԲԻ

(Մեռած աքսորի մէջ)

ինչպէս նաեւ Տէր-Վարդանեան եւ Ագուչեան ընտանիքներու համայն ննջեցելոց յիշատակներուն :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Այրի Տիկին Գոհար Ագկիւլեան, եւ իր աղջիկը Խաթուն Ագկիւլեան, Նշան Ագկիւլեան եւ զաւակները, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի յիշատակ ողբացեալ ԿԱՐԱՊԵՏ ԱԶԿԻՒԼԵԱՆԻ մահուան տարեդարձի առթիւ: Այս Կիրակի առաւօտ, ժամը 10-ին, Սէն Շամոնի մատռան մէջ :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

Այս Կիրակի Տօն Սրբոյն Ստեփաննոսի Նախավկային, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10, Տօնախմբութիւն եկեղեցւոյս սարկաւագաց եւ դպրաց :

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Երկուշաբթի, *Ճրագալոյց Ծննդեան: ժամերգութիւն ժամը 17ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:*

Երեքշաբթի՝ *ԾՆՈՒՆԴ: ժամերգութիւն ժամը 10ին: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝*

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՍՏՈՒՆԻ

Օր. ՏՐՆԻՋ ՀԱՇԻՇԵԱՆ

Պ. ՄԻՇԷԼ ԱԻԱԳԵԱՆ

Նշանուած

Փարիզ, 16 *Դեկտեմբեր*, 1962

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ :

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24:

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Միշակոյթի Տան մէջ :

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները:

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլ, Ռիւ Ժէյ, Սէն Լուի սրբահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ : Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը *կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

ԿՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

MAISON MICHEL

17, Rue St.-Joseph, Paris - 2e

Լաւ գործաւորուհիներ (տունը աշխատող) Շըմիզիէի *համար, տեւական գործ: Մեծ քանակութեամբ: Ներկայանալ կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, կէսօրէ վերջ 3–6.*

Métro : Montmartre ou Sentier

ԾԱԽՈՒ Է

Մոնթրէի մէջ փավիյոն մը կարասինեով, ամէն յարմարութիւններով, աշխատանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մառան :

Մանրամասնութեանց համար հեռաձայնել :—

OBS. 46-02

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. ժողովը այս Ուրբաթ (Դեկտ. 21) իրիկուն ժամը 21ին: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները: Շատ կարեւոր օրակարգ : Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Ֆ. Կ. Խաչի Պուլ. Օտոյի մասնաճիւղի վարչութիւնը, մեծ շուքով կը տօնէ Մանուկներու Օրը, այս Հինգշաբթի (20 Դեկտեմբեր) կէսօրէն վերջ ժամը 17ին Հայ Աւետարանական ժողովարանի մէջ, Էմփաս տէ Միւռիէ *:*

Այս առթիւ վարչութիւնը կը հրաւիրէ բոլոր ծնողքները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառաձայն Ս. պատարագ : Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը յետ պատարագի կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը ի պատիւ դպրաց դասու անդամներուն :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՃԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր ճաշկերոյթներ՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ

ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱԽԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր Նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE-ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթա կան Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ՃԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

AU BEAU NOYER

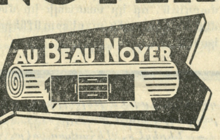
A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT

7 ETAGES D'EXPOSITION

D'AMEUBLEMENTS

CRÉDIT SANS FORMALITÉS

ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԷԻՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ - (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin / Marseille (2ème)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, *սթիւտիօներ*, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1, Avenue Jacques Potel
2, Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն :

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 22 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 22 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9488 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5389

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՅՔԱՐԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Ա.

Այս է անունը գրքոյկի մը, որ վերջերս լոյս տեսաւ Ամերիկայի մէջ :

Հեղինակը՝ Մինաս Թէօլէօլեան՝ երկար տարիներ տեսչական պաշտօն վարելով Հանդերձ Մերձաւոր Արեւելքի վարժարաններուն մէջ, նուիրուած է լրագրական ասպարէզին : Զանազան ծածկանուններով իր ստորագրած գրութիւնները հիմնաւորած է միշտ փաստերով :

Մօտէն հետեւած ըլլալով Համայնավարութեան նիւթած դաւերուն սփիւռքի Հայութեան մէջ, քաջածանօթ է իր մշակած նիւթին : Ու յաջողած է 93 էջերու մէջ խտացած ձեւով եւ առարկայական կերպով ներկայացնել ,— Բնագիրներու յիշատակութեամբ եւ դէպքերու թուումով — « աղբիւրը բոլոր այն դաւերուն ու նենգութեանց, որոնց ճամբով Համայնավարութիւնը կ'ուզէր — եւ կը փորձէ մինչեւ այսօր — կազմալուծել եւ քայքայել ազգային կազմակերպ մեր կեանքը՝ գաղութներու մէջ» :

Հայաստանի խորհրդայնացումը չարաշուք դարձակէտ մը կազմեց մեր կեանքին մէջ :

Երկաթէ վարագոյր մը խրամէ բաժնեց մայր Հայրենիքն ու սփիւռքը :

Անկախութեան երեսուն ամիսներու շրջանին Հայաստանի դուռները լայնօրէն բացուած էին արտասահմանէն մայր երկիր ներգաղթող բոլոր հայրենակիցներու առջեւ : Օտար երկիրներու մէջ բոլորս ալ Հայաստանի քաղաքացի դարձած՝ կը վայելէինք մեր դիւանագիտական ներկայացուցիչներու պաշտպանութիւնը :

Հայութեան բոլոր դասակարգերն ու քաղաքական կուսակցութիւններն ալ կանգնած էին անկախ եւ միացեալ Հայաստանի գաղափարին վրայ :

Զինադադարի խանդավառ օրերուն ռամկավարները ամէնէն բարձր կը պոռային «ծովէ ծով Հայաստան» պահանջելու համար :

1921 Փետրուար 18ի ապստամբութեան օրերուն անոնք Դաշնակցութեան պէս կը մտածէին, դատափետելով բոլշեւիկներու անմարդկային արարքները բռնութեամբ խորհրդայնացած Հայաստանի մէջ :

Փոխուեցաւ իրենց ընթացքը մէկ օրէն միւսը : Զօրաւորին ու բռնակալին առջեւ գլուխ ծռելու վարժուած՝ անոնք կամաւոր գործիքները դարձան համայնավար իշխանութեան, արտասահմանի մէջ բուռն պայքար մղելու համար Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ :

Վերադարձան իրենց հին սէրերուն :

Արդարեւ իր հիմնադրութեան թուականէն՝ 1908ի Օսմ. Սահմանադրութեան օրերէն սկսեալ ռամկավար կուսակցութիւնը իրեն գլխաւոր նպատակ ըրած էր պայքարիլ Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ :

1914ի պատերազմէն առաջ արուեստական պայքար մըն էր ստեղծած «բացիկոցի» խնդրով, որ երկար ատեն թունաւորեց մեր ազգային կեանքը, այնպիսի պահու մը, երբ մեր դարաւոր թշնամին մութին մէջ սեւ ծրագիրներ կը նիւթէր Հայութեան դէմ : Երբ ամէն ժամանակէ աւելի պարտաւոր էինք միացեալ ճակատ կազմել եւ զօրացնել մեր դիրքը :

Խորհրդայնացումէն վերջ, երբ ցրուեցանք չորս հովերուն՝ ապաստան փնտռելով եօթը ծովերու ափերուն վրայ, պարտաւոր էինք դարձեալ միացեալ ճակատ կազմել՝ յանուն ինքնապաշտպանութեան, յանուն ազգապահպանման, անվթար պահելու համար համրանքը եւ փրկելու՝ նոր սերունդը :

Սակայն պատահեցաւ հակառակը :

Համայնավարութիւնը՝ կռթնած ռամկավարներու եւ հնչակեաններու վրայ՝ պայքար բացաւ Հ. Յ. Դաշնակցութեան, այսինքն այն կազմակերպութեան դէմ, որ հարազատ արտայայտիչն է հայ ժողովուրդի ազգային ու քաղաքական արդար պահանջներուն :

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍԵՆԵԿԱԼ ԻՐ ՆՈՐ ՎԱՐՉԱԿԱՐԳՈՎ

ՏԻԱ. ԲԱՐՁՐ ԱՏԵԱՆԻ ԱՌՋԵՒ ՊԻՏԻ ՔԱՇՈՒԻ

Նախագահական վարչակարգը հաստատուած ըլլալով Սենեկալի մէջ, Լէոփոլտ Սենկոր, Հանրապետութեան նախագահը, դարձաւ նաեւ Գործադիրին պետը :

Առջի օր խօսած իր ճառով, Ազգ. Ժողովին առջեւ, նախ ողեկոչեց տագնապը. — « Ամէն բան նախատեսած էի, բայց ոչ հին բարեկամութեան մը խզումը : Իրականին մէջ մեր պետութեան հիմերն սահմանադրութիւնն իսկ են այս ցաւալի հարցին պատասխանատուն : Մալիի դաշնակցութեան պառակտումը փաստած էր որ երկուքով դաշնակցութիւնը անկարելի է : 17 տարիներու գործակցութեան մը վախճանը ցոյց տուաւ որ Ափրիկէի մէջ, ներկայիս, երկգլխանի գործադիրն ալ անկարելի է : Չեմ'է չատերը գգացին» :

Նախագահը, ապա, ճշդած է իր կառավարութեան նպատակները :

ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.— Պէտք է ամրապնդել օրէնքները, անոր անկախութիւնը ապահովելով, իշխանութեանց բաժանում մը հաստատելով որ միակ թոյլ պիտի տայ արդիւնաւէտ գործակցութիւն մը : Բայց հիմնարկութիւնները բարեփոխել՝ չի բաւեր, պէտք է բարեփոխել մտայնութիւններն ու բարքերը : Շատ կը նմանինք Ֆրանսացիներուն, առանց առած ըլլալու անոնց առաւելութիւնները : Գ. եւ Դ. Հանրապետութիւններէն պահած ենք ճակատներու եւ խմբակներու պայքարը, մինչեւ իսկ մէկ նոյն կուսակցութեան մէջ : Ժամանակը եկած է որ տիրապետող կուսակցութիւնը, ոչ թէ վերակազմուի այլ մանաւանդ վերակենդանանայ եւ ժողովրդականանայ : Ատենը եկած է որ գործադիրը՝ գործադիրը ըլլայ մեր Հանրապետութեան բոլոր կուսակցութեանց : Այլ խօսքով, պէտք է անկեղծութիւնն ունենանք միակ կուսակցութիւն մը կազմելու » :

Սենկոր յայտնեց թէ առժամեայ կը նկատէ իր կազմած կառավարութիւնը :

ԱՐՏԱՔԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ. — Երկու խօսք կ'ամփոփէ Սենեկալի արտաքին քաղաքականութիւնը.— Անոնք են՝ չէզոքութիւն եւ խօսակցութիւն : Խօսակցութիւնը նախ պէտք է սկսի Ափրիկեցիներու միջեւ : Պէտք է նախ հաշտուինք դրացիներու միջեւ, Սենեկալ գետին ափը ապրողներու միջեւ : Կինէի հանրապետութեան հետ մեր գործակցութեան յաջողութիւնը թոյլ կուտայ որ լաւ ճամբու մէջ ըլլայ չորսերու ժողովը որ կը պատրաստուի Կինէի, Մալիի, Մաւրիտանիոյ եւ Սենեկալի միջեւ : Մեզի համար, առանց յետին մտքի, առանց ոխի է որ ձեռք կ'երկարենք Մալիի մեր եղբայրներուն» :

ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ.— Ֆրանսայի մասին, Սենկոր չեշտած է.— Ֆրանսայի հետ մեր յարաբերութիւններուն վրայ ամպ չկայ եւ պիտի պահպանենք ու ամրապնդենք բարեկամական մեր կապերը իրեն հետ, մանաւանդ երբ երկու քուէարկութիւններով, իր վստահութիւնը վերանորոգեց Զօր. տը Կոլի : Մեր աչքին, ամէնէն կարեւորը այն է որ եթէ Շառլ տը Կոլ ազատագրեց Ֆրանսան, վայն գլխաւորաբար ազատագրեց իր գաղթավայրերէն, այդ ձեւով թոյլ տալով անոր որ վերագտնէ իր բուն առաքելութիւնը որ է չափահաս դարձնել ժողովուրդները : Աւելի դրական ձեւով, Շառլ տը Կոլ, ամէն տարի քիչ մը աւելի կ'ազատագրէ զմեզ, մենք՝ նախկին գաղթավայրերը, մեզի բերելով ամէնէն շօշափելի եւ ամէնէն անշահախնդիր օժանդակութիւնը : Գործակցութեան մեր յարաբերութիւնները, ուրեմն, ոչ միայն պիտի պահպանուին, այլեւ պիտի ամրապնդուին ոչ միայն Ֆրանսայի հետ այլեւ իր եւրոպացի եւ հիւսիս – ամերիկացի ընկերներուն հետ, Հասարակաց Շուկայի անդամներուն, Մեծն Բրիտանիոյ եւ Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն» :

Նախկին վարչապետ՝ Մամատու Տիա Բարձր Ատեանի առջեւ պիտի քաշուի :

ՔԵՆԸՏԻ - ՄԱՔՄԻԼԸՆ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆԸ ԴԺՈՒԱՐ Է

Խօսակցութիւնները բաւական երկարեցան եւ Պահամայէն կը հաղորդուէր թէ զեկոյցին պատրաստութիւնն ալ դժուարութիւններու կը բախի :

Վերջին խօսակցութեանց ընթացքին, Քենըտի եւ Մաքմիլըն գլխաւորաբար զբաղած են պաշտպանութեան քաղաքականութեամբ եւ անոր հետ կապ ունեցող թեքնիք հարցերով : Այս թեքնիք բառը, կ'ակնարկէ անշուշտ փոլարիս եւ սքայպոլթ հրթիռներուն, Ատլանտեան Ուխտի եւ հիւլէական տարհամոյման ուժին :

Ինչ կը վերաբերի Քոնկոյի, երկու ղեկավարները կրցած են շուտով համաձայնութեան գալ, նկատելու համար որ կացութիւնը վտանգաւոր կերպով կը վատթարանայ : Համաձայն են նաեւ նըկատելու համար որ լուծումի մը կենսական տուեալն է՝ եկամուտներու բաժանում մը Քաթանկայի եւ կեդրոնական կառավարութեան միջեւ : Այս մարզին մէջ ուրեմն, Մաքմիլըն եւ Քենըտի զօրավիգ կը կենան Սփաքի :

Այս խօսակցութեանց առթիւ շատ վերապահ է բրիտանական մամուլը : Անկախ Թայմզը կը գրէ թէ քաղաքական գետնի վրայ, անգլեւամերիկեան յատուկ յարաբերութիւնները այլեւս իմաստ չունին : Այլեւս հարցը տարբեր շահերու կամ նախապատուութեան ալ չի վերաբերիր այլ պարզապէս տարբեր քաղաքականութիւն մը կայ : Քուպայի յաղթանակէն զօրացած, Քենըտի կ'ուզէ ամէն տեղ ամրապնդել արեւմտեան դիրքերը մինչ Մաքմիլըն կ'ուզէ Մեծն Բրիտանիոյ հիւլէական դերը եւ իր արժանապատուութիւնը պահպանել : Այս ամբողջը միայն կրնան չեշտել անգլեւամերիկեան զինակցութեան անհաւասար բընոյթը :

× Հակամերիկեան ցոյցեր տեղի ունեցած են Էլիզապէթվիլի մէջ : Քաթանկացի հարիւր ուսանողներ որոնց թիւը շուտով բազմապատկուած է, յարձակած են ամերիկեան հիւպատոսարանին վրայ : Ամերիկեան դրօշը վար առած են եւ «անկցի՛ Քենըտի» պոռացած են :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ձայն – պատկերասփիւռի սիրուած խօսնակներէն՝ Ժան Քիթառ որ մասնագէտ էր մարզական յայտագիրներու եւ այնքան ձեռնհաս այդ մարզին մէջ, յանկարծամահ եղած է առջի գիշեր : 54 տարեկան էր :

ԹՐՔԱԿԱՆ երկու թերթեր՝ Օնկու եւ Քուտրեթ դադրեցան : Անգարա լոյս տեսնող այս թերթերուն գլխաւոր դժուարութիւնը նիւթական է : Այս ձեւով պոլսական մամուլի ԹՐԸՍԹԸ այլեւս միայն երկու կարեւոր մրցակից ունի՝ Ուլուս (Հալքի պաշտօնաթերթ) եւ Ենի Կիւն եւ քանի մը իրիկուան թերթեր որ մեծ արժէք չեն ներկայացներ :

ԱՆԳԱՐԱՅԻ մէջ «Ընկերվարական Մշակութային Ընկերութիւն» մը կազմըւած է, բաղկացած՝ խորհրդարանականներէ, մտաւորականներէ եւ լրագրողներէ : Նման բնոյթ կրող առաջին կազմակերպութիւն է Թուրքիոյ մէջ ուր ընկերվարական բառը միշտ համայնավար բառին հոմանիշ նկատուած է : Ձախ հակում ունեցող կազմակերպութեան մը առաջին փորձն է :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ, ըստ ընկալեալ սովորութեան ընդունեցաւ ծերակոյտի դիւանը զոր կը գլխաւորէր փոխ – նախագահուհի Տիկին Քառոս : Ծանօթ է որ տը Կոլ պայման դրած էր որ նախագահ Մոներվիլը պիտի չըլլայ Բիւրօն առաջնորդողը : Այս պայմանին պատճառաւ, Բիւրոյին Համայնավար, Ընկերվարական եւ Ձախ Կեդրոն անդամները չներկայացան Էլիզէ : Ընդունելութիւնը եղած է սիրալիր եւ տեւած է չորս վայրկեան :

ՉԻՆԱՑԻՔ 368 գերի յանձնած են հնդկական Կարմիր Խաչին :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Փրաւտան զեկոյց մը հըրատարակած է որ կը յայտնէ թէ Խորհ. Միութիւնը եւ Քուպա պիտի աւելցնեն առեւտրական իրենց փոխանակութիւնները : Պէտք է, կը շեշտէ զեկոյցը, թոյլ տալ որ Քուպա գլուխ հանէ ամերիկեան աշխարհակալութեան պարտադրած պլոքիւսը :

ԱԼՖՐԷՏ ՖԱԲՐ–ԼԻՒՍԻ գիրքը՝ «Բարձրագոյն Ատեան» որ լոյս տեսած էր առջի օր գրաւուած է : Ժիւլիառ հրատարակչականը կը հաղորդէ այս առթիւ թէ գիրքը գրաւուած է համաձայն Սահմանադրութեան 16րդ յօդուածին վերաբերող օրէնքին : Այս առթիւ Քոմպա որ կը բողոքէ ձեռք առնուած այս միջոցին դէմ հետեւեալը կը յիշէ .— « Երբ քաղաքական գիրքի դատական կազմը հաւաքուած էր, Պարսալու, Լա Տէփէշ տիւ Միտիի խմբագրական գրողը, իր սովորական փիլիսոփայութեամբ ըսած է .— ծանօթ ներկայ վարչաձեւին, կը զարմանամ որ այս գիրքը տակաւին գրաւուած չէ : Այս խօսքին վրայ՝ Ֆրոսար որ կոըլեան Քանտիտ թերթին խմբագիրն է, կ'ըսէ .— « Միայն դուք էք, Պարսալու, որ համոզուած էք թէ մենատիրութեան տակ կ'ապրինք » :

ՔԻԵՎԻ մէջ Խրուշչեւ «սիրային» յայտարարութիւն մը ըրաւ Թիթոյի : «Խ. Միութիւն ձեր այցելութիւնը պտղաբեր եւ օգտակար եղաւ : Գիտենք թէ Եուկոսլաւիոյ եւ Խորհ. Միութեան յարաբերութեանց բարելաւումը կարգ մը մարդոց գործին չի գար, բայց մենք բոլորովին տարբեր գաղափար ունինք եւ խորապէս համոզուած ենք որ մեր երկու երկիրներու յարաբերութեանց բարելաւումը կը համապատասխանէ թէ մեր ժողովուրդներու եւ թէ ընկերվարական միւս երկիրներու շահերուն : Թիթօ իր պատասխանին մէջ նախ շնորհակալութիւն յայտնած է «Ընկեր Նիքիթա Սերգեւիչի որ իր թանկագին ժամանակին այդքան մեծ մաս մը տրամադրած է մտքերու փոխանակութեան համար » :

ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՀԱՅԱԶԳԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ

Հունգարիոյ պետականութեան հիմնադրութեան առաջին օրերէն սկսեալ (Ժ – ԺԱ. դարերուն) յիշատակութիւններ կան Հունգարիոյ մէջ ապրող Հայերու մասին: Այդ կը փաստեն նաեւ «Եորմէն» («Արմէն» բառին հունգար արտասանութիւնը) անունով քանի մը գիւղերու գոյութիւնը: Աւելի ետք կը յիշատակուին Հունգարիոյ պատմութեան այս կամ այն խրադարձութեան մասնակցած քանի մը Հայերու անունները: Օրինակ Պետրի Բեգիկ, որ ԺԷ. դարուն Թուրքիայէն փախելով իր կրթութիւնը կը ստանայ Իտալիոյ մէջ, այնտեղէն կ'անցնի Աւստրիա – Հունգարիա, ուր կը ստանայ Հունգար ազնուականի տիտղոս եւ կալուածներ, իսկ այնուհետեւ դիւանագիտական գործերով կը մեկնի Պարսկաստան: Յետագային հետաքրքրական գիրք մը կը գրէ իր ճամբորդութիւններուն մասին:

Սակայն մինչեւ ԺԷ. դարու վերջերը, Հայերուն մասնակցութիւնը հունգարական գործերուն՝ կը կրէ պատահական բնոյթ: ԺԷ. դարու վերջերուն Հայերը կը սկսին հաւաքական ձեւով բնակութիւն հաստատել Հունգարիոյ մէջ, որուն հետեւանքը կ'ըլլայ այն, որ անոնք երթալով աստիճանաբար աւելի գործօն մասնակցութիւն մը կ'ունենան երկրին քաղաքական եւ մշակութային կեանքին մէջ:

Հունգարիա հաստատուած Հայերը կը յիշեն եւ կը պատմեն թէ իրենց նախնիքները՝ Մոնկոլներու կողմէ կործանուած Անիէն ԺԳ. դարուն տեղափոխուած են Խրիմի թերակղզին, այն տեղէն անցած են Լեհաստան եւ շարունակելով տարածուիլ, Մոլտաւիոյ վրայէն հասած ու հաստատուած են Հունգարիա: 1654ի առաջին գաղթէն ետք, 1672ին կը սկսի Հայերուն զանգուածային գաղթը դէպի Հունգարիա: Տասը հազարի չափ Հայեր, անցնելով հարաւ–արեւելեան Կարպաթեան լեռները, Թրանսիլվանիոյ հունգարացի իշխաններէն զանազան արտօնութիւններ ստանալէ ետք (յատկապէս ազատ առեւտուրի արտօնութիւններ) հաստատուեցան հոնտեղ: Բնականաբար, յետագային, այդ Հայերուն մէջէն դուրս եկան հունգար մշակոյթին եւ քաղաքական կեանքին ծառայող ականաւոր դէմքեր՝ գրագէտ, նկարիչ, դերասան, երաժիշտ, ինչպէս նաեւ նախարար, պետական քարտուղար եւայլն: Հունգարացիները մեծ յարգանքով կը խօսին 1848–49ի հունգարական ազատամարտներուն մասնակցած՝ ծագումով հայ երեք զօրավարներու մասին — Վիլմոշ Լազար, Էրնեօ Կիշ եւ Եանոշ Ցեց:

Հունգարական մշակոյթին զարգացման նպաստած՝ ծագումով հայ մտաւորականներուն շատ քիչերը միայն պահած են իրենց հայկական անունները. ընդհանրապէս փոխած են հունգարական, ռումանական եւ գերմանական անուններու: Այսուհանդերձ, ասոնց հայ ըլլալու փաստը մնացած է իրենց ծննդեան թուղթերուն մէջ, ուր գրուած են իրենց իսկական հայկական անունները: Բայց աւելի կարեւոր է այն, որ գրեթէ բոլորն ալ չեն ուրացած իրենց ծագումը եւ, ընդհակառակն, հպարտութեամբ յիշած են զայն, մինչեւ իսկ Հունգարիոյ կեանքին մէջ հռչակ եւ փառք ստանալէ ետք:

Հունգարիոյ Հայերը 1887էն մինչեւ 1907 հունգարերէն լեզուով հրատարակած են «Արմենիա» ամսագիրը, որուն շուրջը համախմբուած էին կարգ մը, ճիշդ է, միջին կարողութիւններու տէր գրագէտներ: Այս գրագէտներուն ամէնէն մեծ ծառայութիւնը եղած է այն, որ անոնք հունգար ընթերցողներուն ծանօթացուցած են հայ ազգին պատմութիւնը, մշակոյթը եւ գրականութիւնը: Հունգարերէնի թարգմանած են հայկական բանաստեղծութիւններ եւայլն:

Թրանսիլվանիոյ հայերէն եղած են երկու մեծ գրագէտներ, որոնց անունները մինչեւ այսօր ալ կը յիշատակուին հունգարացի նշանաւոր գրողներու կարգին եւ որոնց գործերը այսօր ալ կը հրատարակուին կամ կը բեմադրուին Հունգարիոյ մէջ:

Ասոնցմէ առաջինն է՝ Իշտվան Պենտելէի (1852 – 1910), որուն մեծ պապը ծննդեան թուղթին մէջ արձանագրուած է Խաչիկ Պետելածխու անունով: Պենտելէի նկարագրած է Թրանսիլվանիոյ քաղաքներուն կեանքը:

Հունգարական գրականութեան համար աւելի կարեւոր դեր խաղացած է Գերգեյ Չիկի: 1731ին, ծննդեան թուղթին մէջ արձանագրուած է Գերգեյ Չիկիի գերդաստանին պատկանող «Զուկծխի Աւագիմ Վերդին Ասվատուրի» անունը, որուն ծոռը՝ մինչեւ Եանոշ Չիկի 1848ին եղած է յեղափոխական բանակի հիւանդանոցին վարիչը: Եանոշի տղան՝ Գերգեյ Չիկի (1842 – 1891) իրաւամբ կը նկատուի հունգարական խրապաշտ թատրոնին հիմնադիրը: Արդարեւ, երբ ԺԹ. դարու եօթանասունական թուականներուն սկսաւ գրել իր թատերական գործերը, հունգարական գրականութեան մէջ կ'իշխէր այսպէս կոչուած «Նոր վիպապաշտութիւնը», որ կեանքէն, իրականութենէն կտրուած, արուեստական խնդիրներ մէջտեղ կը դնէր: Սկիզբները հայազգի թատերագիրը ինքն ալ ազդուեցաւ այս շարժումէն, սակայն, քիչ ետք, յատկապէս Ֆրանսա կատարած իր ճամբորդութենէն ետք, հետեւեցաւ իրապաշտ շարժումին:

Գերգեյ Չիկիի գործերը մինչեւ այսօր ալ, գրեթէ անընդհատ կը բեմադրուին Հունգարիոյ բեմերուն վրայ:

Հունգարական արուեստին վրայ անջնջելի դրոշմ ձգած է ծագումով հայ, նկարիչ Շիմոն Հոլոշի: Անոր մեծ հայրը, 1736ին, իր ծննդեան թուղթին մէջ արձանագրուած է Խաչիկ Հոռոփսիմեյ անունով, թէեւ նոյն վկայագրին մէջ կայ նաեւ իր անունին մէկ ուրիշ ձեւը՝ Քրիստափոր Կորբուլ (լատիներէն Կորբուլօ՝ ագռաւ): Յետագային ընտանեկան անունը կը փոխեն եւ կը վերածեն հունգարական ձեւին՝ Հոլոշի, որ հունգարերէնով կը նշանակէ ագռաւ:

Հայազգի նկարիչը իր արուեստը սորված է նախ Փեշտայի մէջ, ապա 1878ին ընդունուած է Միւնխենի ակադեմիան, զոր աւարտելէ ետք, մնացած է հոն եւ այնտեղ հիմնած է իւրայատուկ իրապաշտ դպրոց մը՝ «Հոլոշիի դպրոցը»: Տասնըեօթը տարի շարունակ Հոլոշի ապրած եւ ստեղծագործած է Միւնխենի մէջ, այսուհանդերձ միշտ մօտիկ կապ պահած է Հունգարիոյ հետ: Վերադառնալով իր ծննդավայրը, կը հաստատուի Նաագպանիա քաղաքը, ուր կը հիմնէ նկարչական նոր ուղղութիւն մը՝ «Նաագպանիան դպրոցը»: Հայազգի նկարիչին սքանչելի արուեստը՝ — տեսարաններ հունգար գիւղացիներու կեանքէն, Հունգարիոյ պատմութենէն, բնանկարներ եւայլն, — մեծապէս գնահատուած են տարիներէ ի վեր: Հաւաքուած է նաեւ շնորհալի աշակերտներու հոյլ մը, որոնց մէջ խորհրդային երկու նկարիչներ:

Հոլոշի ընտանիքէն է նաեւ հունգարական օփերայի լաւագոյն երգչուհիներէն մէկը՝ Քոռնելիա Հոլոշի (1827–1890): Տարի մը ուսած է Իտալիա եւ արժանացած երգահան Տօնիծեթթիի ջերմ գնահատանքին: Փեշտայէն զատ, երգած է Վիէննա, Վարշաւա, Պուքրէշ եւ երգահան Մեյերպիրի հրաւէրով՝ Փարիզի օփերային բեմին վրայ: Հայածին երգչուհիի ձայնին եւ արուեստին հիացողներէն եղած է, ի մէջ այլոց, Ֆրանց Լիսթ:

Ասոնցմէ զատ եղած են ուրիշներ, որոնք իրենց կարողութեան սահմաններուն մէջ նպաստած եւ հարստացուցած են հունգարական մշակոյթը: Անոնց մեծ մասը մոռցած էր հայերէնը, բայց ո՛չ ազգային ծագումը ու բոլորին ալ կենսագրութիւնը կը սկսի իրենց հայկական ծագումին մասին տեղեկութիւններով:

Տանջանքներով եւ յոյսերով Հայերը Անիէն գաղթեր են մինչեւ Հունգարիա. եւ հոն՝ իրենց երկրորդ հայրենիքին մէջ աշխատելով ու ստեղծելով նպաստած ու զարգացուցած են հունգար մշակոյթը:

ՏԻԲՈՐԴ ՌԱՏՕ
(Հունգար գրագէտ)

ՕՏԱՅԱՆՔ

«ՄԻԼԸՐ» պարբերաթերթ, Հալէպի Քարէն Եփփէ Ազգ. Ճեմարանին: Բ. տարի, Ա. Թիւ, Նոյեմբեր 1962, Հալէպ, Սուրիա:

ՀԱՅ ԳԱՂՈՒԹ ՄԸ ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ ՄԷՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այս ազատական երկրին մէջ ազատ ապաստան կը գտնեն Իզմիրէն եւ Պարսկաստանէն եկող հայ առեւտրականներ: Ամսթերտամ միջազգային առեւտուրի կեդրոնն է, հոլանտական դրամը միջազգային դրամ է: Կը յարաբերին առեւտրական կեդրոններ Մարսէյլի, Լիվոռնոյի, Վենետիկի հետ: Կը շինեն եկեղեցի, կը հիմնեն տպարան եւ Ոսկան վարդապետ մը, Էջմիածնէն ղրկուած, կը տպէ առաջին անգամ Աստուածաշունչը՝ 1666ին:

Կը վայելեն ամէն դիւրութիւն, կը ստանան հպատակութիւն, կ'ամուսնանան տեղացիներու հետ, կը փոխեն իրենց անունները եւ երկու դար տեւելէ յետոյ, գաղութը կը ձուլուի, կ'անհետանայ: Երբ եկեղեցին չի նուիրուի, հոգաբարձութիւն կը կազմուի, առեւտրական մրցակցութեան կը մնան անձնական վէճեր, ապա դրութիւնը կը դադրի, Ոսկան կը հեռանայ քաղաքէն, այլուր փնտռելու համար գործունէութեան դաշտ մը:

Հայ առեւտրականներ կը գրաւեն ապրանքներու փոխանակութեամբ: Արեւելքէն մետաքս եւ զարդ կը փոխադրեն Հոլանտա եւ անկէ ալ հիւսուածեղէններ՝ Արեւելք: Ոմանք առեւտրական նաւեր ունին, որոնք կը նաւարկեն հոլանտական դրօշի տակ: Մետաքսի առեւտուրը մենաշնորհն էր հայ առեւտրականին, Պարսկաստանէն կ'անցնէին Տրապիզոն եւ յաճախ Իզմիր, անկէ ալ Ամսթերտամ: Առեւտրական ճամբան փոխելով, մետաքսի արժէքը նուազեցնելով տագնապի մատնեցին Լիվոռնոյի չերամարոյծները:

Մեծն Պետրոս հոն կը ծանօթանայ առեւտրականներուն, որոնց մէջ առաջին տեղը կը գրաւեն Ապրօեան եղբայրները եւ կը հրաւիրէ առեւտուրի ճամբան փոխադրել Մոսկուայէն Պալթիկ ծով: Աւելի նպաստաւոր էր հոլանտական նաւերով Միջերկրականէն անցնիլ Հոլանտա: Թուրքիայէն, Պարսկաստանէն եկած ապրանքները հոլանտական նաւերով կրնային փոխադրուիլ եւ փոխադարձաբար: Պարսկաստանի առեւտուրը կը կատարուէր նաեւ Պարսից ծոցէն, ուր կը հանդիպէին Անգլիաստանի հետ առեւտուր ընող հոլանտական նաւերը: Հոլանտական արեւելեան ընկերութիւնը կը կատարէր պարսկական արտածումները:

Հայ առեւտրականը «կրթուած էր, կը խօսէր ֆրանսերէն եւ իտալերէն», բայց հոլանտերէն չէր գիտեր: Թարգմանի պաշտօնը յանձնած էին արեւելագէտ Հրեայի մը, մինչեւ որ տիրացան տեղական լեզուին: Թարգմանը տեղեակ էր առեւտրական գաղտնիքներուն, ծանօթ էր

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

ՀՐԱԺԱՐՈՒՄ ՓԱՐԻԶԻ ԳՈՐԾԱԴԻՐ ԺՈՂՈՎԻՆ

1948ի Ընդհանուր ժողովին որոշումը կազմեց սկիզբը Փարիզի եւ Նիւ Եորքի միջեւ տարակարծութեանց: Եւ 1949 տարւոյն սկիզբը Փարիզի Գործադիր Ժողովին անդամները տուին իրենց պատճառաբանեալ եւ հաւաքական հրաժարականը:

Մեր նախորդներուն տուած պատճառաբանութեանց հիման վրայ՝ կրնանք ըսել թէ ներկայ դրութիւնը կրկնութիւնն է 1949ին ստեղծուած վիճակին: Հոս պէտք է նշել թէ անոնց մեկնումով Հ. Բ. Ը. Միութիւնը գրեթէ քայքայուած էր Եւրոպայի մէջ, Փարիզի Մասնաճիւղն ալ կորսնցնելով հազարի մօտ անդամներ:

ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՈՒԹԵԱՆ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՐՑԸ

Յաջորդ երեք տարիներու (1950, 1951, 1952) ընդհանուր ժողովներուն մէջ արծարծուեցաւ Միութեան կանոնագրութեան մէջ բարեփոխումներ կատարելու խնդիրը, որ յետաձգուեցաւ, սպասելով որ իրականանայ Միութիւնը ամերիկեան օրէնքով իրաւական անձնաւորութիւն մը ըլլալու ծրագիրը:

Նախագահ Ա. Գարակէօզեանի հրաժարումէն եւ Պ. Մանուկեանի ընտրութենէն յետոյ, հպատակութեան խնդիրը բերուեցաւ 1955 Փետրուար 19ի ընդհանուր ժողովին, «օրակարգի չորրորդ կէտը» անուան տակ:

Այս չորրորդ կէտը կը բաղկանար երկու մասերէ. —

Ա) Միութեան հպատակութեան փոփոխութիւնը,

Բ) «Թրըսթ»ներու Նիւ Եորք փոխադրութիւնը:

Ա մասին վեց առաջարկութիւնները կը վերաբերէին հպատակութեան փոփոխութեան, իսկ Բ մասը կը կազմէր 7րդ առաջարկութիւնը, որ ԹՐԸՍԹներու փոխադրութեան կը վերաբերէր:

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը քննած էր այս առաջարկութիւնները եւ իր յիշատակագրին մէջ բացատրած անոնց ապօրինի եւ հակականոնագրական բնոյթը, անկէ զատ շրջանակային բացառիկ համագումար մը, հրաւիրուած Փարիզի մէջ 1955 Յունուարին, միաձայնութեամբ մերժած էր Միութեան ամերիկանացումը: Եգիպտոսի Կեդր. Յանձնաժողովն ալ 8 Փետրուար 1955 թուակիր նամակով մը մերժած էր ամերիկանացումը Մերձաւոր Արեւելքի շրջանակին համար:

1955 Փետրուար 19ի Ընդհանուր Ժողովին մէջ, Փարիզի պատուիրակին առաջարկին վրայ, նախագահ Տիար Մանուկեան յայտարարեց որ գոյամիճակը (սթաթու – քուօ) պիտի պահուի Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի շրջանակներուն համար, եւ Ընդհանուր Ժողովի քուէին են – թարկեց միայն «Թրըսթ»ներու փոխադրութեան վերաբերող 7րդ առաջարկը, որ քուէարկուեցաւ մէկ ձայնի վերապահութեամբ: Հպատակութեան փոփոխութեան վերաբերող որեւէ առաջարկ ոչ կարդացուեցաւ, եւ ոչ ալ քուէարկուեցաւ, ինչպէս ցոյց կուտայ ժողովին ատենագրութիւնը: Ուրեմն 1955 Փետր. 19ի Ընդհանուր Ժողովը երբեք չքուէարկեց զուիցերական օրէնքին ենթակայ Միութեան հպատակութեան փոփոխութիւնը, եւ արդէն իրաւասու ալ չէր ատոր, քանի որ ըստ ի զօրու եղող կանոնագրութեան 27րդ յօդուածին 7րդ հատուածին, երբեք կարելի չէ չեղել Միութեան հիմնական նկարագիրն եւ կամ փոխել անոր նպատակը, ուր մնաց զայն վերածել կալուածական ընկերութեան մը, կամ արտօնել որ Կեդր. Վարչութիւնը ինքը փոփոխէ Միութեան սահմանադրութիւնը:

ԵՒՐՈՊԱՅԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՅՈՒՇԱԳԻՐԸ ԵՒ ԵԳԻՊՏՈՍԻ ՇՐՋԱՆԻ ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻՆ ՆԱՄԱԿԸ

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը յիշեալ Ընդհ. Ժողովին ներկայացուց ընդարձակ յուշագիր մը, զոր իր պատուիրակը կարդաց յատենի ժողովոյ: Այս յուշագիրը կը հաստատէր 1948ի Ընդհանուր Ժողովին Փարիզի վարիչներուն կողմէ ներկայացուած յիշատակագրին բովանդակութիւնը եւ անոր մէջ պարզուած տեսակէտները՝ Միութեան իրաւական անձնաւորութեան եւ հպատակութեան մասին, շեշտելով մանաւանդ որ Միութեան կանոնագրին փոփոխութենէն յետոյ է որ կրնայ կազմուիլ նոր ընկերակցութիւն մը, հպատակութեան փոփոխութեամբ, որ պէտք է որոշուի համաժողովի մը կողմէ եւ որ «պէտք է կրէ միջշրջանակային եւ համահայկական բնոյթ, իրական մասնակցութեամբը բոլոր շրջանակներէ եւ շրջաններէ եկած պատգամաւորներու»:

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԳԻՏՆԱԿԱՆ ՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

Բէյնֆիլտրի (Մ. Նահանգներ) Բաղմարուեստից կաճառի դասախօս Խաչիկ Սայրեն Հայաստան այցելած է: Ամերիկացի գիտնականը ծանօթացած է Հայաստանի Գիտութիւններու Ակադեմիայի հաշուողական եւ մեքենական հիմնարկութեան գործունէութեան: Այցելած է նաեւ գիտական եւ մշակութային հաստատութիւններ:

«ԱՆՈՅՇ» ՕՓԵՐԱՅԻ 50ԱՄԵԱԿԸ

Ա. Տիգրանեանի շատ ժողովրդական եւ սիրուած «Անոյշ» օփերան առաջին անգամ ներկայացուած է 1912 Օգոստոս 17ին: 1935էն ցայսօր, միայն Երեւանի օփերայի բեմին վրայ ներկայացուած է 750 անգամ, միշտ «լեցուն ունկնդիրներով» եւ միշտ «վարագոյրը բացուած ու փակուած է հրճուալից ծափահարութիւններու տակ», ինչպէս կը գրեն Երեւանի թերթերը:

ԶՈՒԱՐԹՆՈՑ՝ 1300 ՏԱՐԵԿԱՆ

Եօթներորդ դարուն (662ին) շինուեցաւ հայ ճարտարապետութեան դարպասիկ ներկայացնող եկեղեցիներէն մէկը՝ Զուարթնոցի տաճարը:

Այս յիշատակելի խրոխութեան առթիւ յատուկ երեկոյթ մը կազմակերպուած է վերջերս Հայաստանի Ճարտարապետներու Միութեան եւ Գիտութիւններու Ակադեմիայի Արուեստի կաճառին կողմէ:

— Զուարթնոցի տաճարը կոթողային շինութիւն մըն է, յայտարարած է, ի մէջ այլոց, իր բացման խօսքին մէջ Մ. Մազմանեան: Տաճարը հայ ճարտարապետութեան բոլոր բարեմասնութիւններով, շինարարական խիզախ մտայղացումներով, արձանագործութեան եւ նկարչութեան համադրութեամբ օժտուած է: Այսօր ալ Զուարթնոցը կը խանդավառէ արդի ճարտարապետները, մղում կուտայ անոնց ստեղծագործական առողջ որոնումներուն»:

Բացման խօսքէն ետք, եղած են զեկուցումներ Զուարթնոցի ճարտարապետական կառուցուածքին շուրջ:

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ 250ԱՄԵԱԿԸ

Միջազգային յանձնախումբ մը կազմուած է «Խաղաղութեան համաշխարհային խորհուրդին» կարգադրութեամբ, տօնելու համար Սայաթ ՚Նովայի ծննդեան 250ամեակը:

Յանձնախումբը պիտի մշակէ յիշատակի այս հանդիսութեանց յայտագիրները:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՆԿԱՐԻՉԻ ՄԸ ԱՅՑԸ

Երեւանի մէջ նկարիչ Մարտիրոս Սարեանի հետ տեսակցած է, վերջերս, Ֆրանսացի նկարիչ մը՝ Անտրէ Ֆուժերոն: Տպաւորութիւնը մեծ եղած է: Այս առթիւ, Ֆրանսացի նկարիչը փափաք յայտնած է Սարեանի գործերու ցուցահանդէս մը կազմակերպել, Փարիզի մէջ:

ԿՍՄԻԹՆԵՐ

Այս խորագրին տակ «Սով. Հայաստան» կը հրատարակէ յատկանշական բողոքագիրներ՝ ուղղուած խմբագրութեան:

«Դպրոցական տարիք ունեցող երախաներուս համար գուլպայ գնելու նպատակով այցելեցի քաղաքին գրեթէ բոլոր խանութները, ինչպէս նաեւ Արովեանի, Էջմիածինի, Աշտարակի շրջանային կեդրոններու խանութները, սակայն ոչ մէկ տեղ չեմ գտած ուզածս: Զմեռ է արդէն, առանց գուլպաներու ի՞նչպէս երախաներս դպրոց ղրկեմ», խրատմբ հարց կուտայ Երեւանցի մը՝ Ալոյեան (Դեկտ. 7):

ՀԱՅԵՐԷՆ ՆՈՐ ԲԱՌԱՐԱՆՆԵՐ.

Պատրաստութեան մէջ են, առաջին՝ հայերէն բացատրական բառարան մը, քառահատոր, ուր պիտի ներկայացուին անցեալ դարու 70ական թուականներէն մինչեւ մեր օրերուն գործածուող արեւելահայ եւ արեւմտահայ բառերը, մօտ հարիւր հազար: Միայն առաջին հատորը՝ Ա–Ե. գիրերը կը պարունակէ 20.000 բառ: Երկրորդ՝ հայերէն համանիշներու բառարանը, որ իր տեսակին մէջ ամէնէն ճոխն է: Վերջապէս բառարան մըն ալ, որ պիտի վերարտադրէ Յովհաննէս Թումանեանի գործերուն ամբողջ բառապաշարը:

ԱՐՄԱՒԻՐԻ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐԸ

Այս տարի եւս, 14 հոգինոց արշաւախումբ մը, ղեկավարութեամբ փրոֆ. Բ. Առաքելեանի պեղումներ կատարած եւ հետազօտած է Արմաւիր հին քաղաքը, որ ինչպէս ծանօթ է գոյութիւն ունեցած է Քրիստոսէ առաջ Զ – Ա. դարերուն:

Հետազօտութիւնները ցոյց տուած են թէ Արմաւիրի մէջ կեանքը յարատեւել է դարեր շարունակ՝ սկսած պրոնզէ դարէն մինչեւ միջին դարերը: Արդարեւ գրեթէ անընդմէջ իրարու յաջորդած են պրոնզի ուրարտական, հին հայկական, հելլենական, հին եւ զարգացած միջնադարեան մշակոյթները:

Պեղումներու շնորհիւ գտնուած են գանազան դարաշրջաններու պատկանող խեցեղէն առարկաներ, քարէ գործիքներ եւ իրեր, պրոնզէ շինուած զէնքերու կտորներ եւայլն: Անոնց մէջ ամէնէն արժէքաւորները կը պատկանին հին հայկական եւ հելլենական շրջաններուն:

Շնորհիւ գտնուած իրերուն այժմ կարելի պիտի ըլլայ պարզել եւ բացատրել հին հայկական մշակոյթին կապերը ուրարտականին, ինչպէս նաեւ հելլենական շրջանի հայ մշակոյթի կապերը հին հայկականին հետ:

Գտնուած իրերուն մէջ կը գտնուին 15 սեպագիր արձանագրութիւններ:

չուկաներուն, գիտէր օգտուիլ առիթներէն եւ լայնօրէն վարձատրուիլ: Առեւտրական ընկերութիւն մը կազմելու անկարող հայ առեւտրականները մեզակից ունէին հոս ալ, ինչպէս Լիվոռնոյի մէջ, կազմակերպուած, մեծ դրամագլուխներու տէր հրեայ դրամատէրները: Սպանիայէն արտաքսուած յետոյ հազար Հրեաներ Ամսթերտամի մէջ գտան շահագիտական ասպարէզ: Կան հարուստ հայ առեւտրականներ, պիտի ըլլան նաեւ սրնանկացողներ, պիտի հետանան միջազգային դրամատիրութեան կեդրոնէն, եկեղեցի մը եւ պատմութիւն մը ձգելով որպէս յիշատակարան Հոլանտայի վաճառականութեան պատմութեան մէջ: Հրեաներն ալ պիտի քաշուին Լոնտոն, ու Թերլինը միջազգային դրամանիշ դարձնելու համար:

Հոլանտայի հայ գաղութին պատմութիւնը պատմութիւնն է եւրոպական այլ գաղութներու: Կը մօտան լեզուն, կը փոխեն դաւանանքը, կը ձուլուին: Կ'անհետանան: Ազգային կորուստներ թիւի նուազութեամբ, ազգային վտանգներ հարստութեան փոխանցումով, մեզակից հրեան կը հարստանայ, կը բազմանայ, լքուած ասպարէզներ կը գրաւէ եւ միջազգային գիրքին կը տիրանայ:

. ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

Ա. մասը տես Յառաջ՝ Զորեքշաբթի, Դեկտեմբեր 19:

"ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ ՀԻՄՆԱՐԿՈՒԹԵԱՆ" ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉՆԵՐՈՒ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ՊՈԼՍԷՆ

—o—

Ինչպէս գրած էինք, Պէյրութէն վերջ, «Գ. Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան» ներկայացուցիչները Պոլիս ժամանած էին: Պոլսէն մեկնած են Դեկտեմբեր 16ին: Այս մեկնումին առթիւ Մարմարա հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ:

Օդակայան ողջերթի գացեր էին Փարթուղայի հիւպատոս եւ Հիմնարկի Պոլսոյ ներկայացուցիչ Պ. Ժաք Ալբրախանել, Ս. Պատրիարք Հօր անունով Արժանապատիւ Շահէ քհնյ. Այթունեան, Ընդունելութեան Յանձնախումբէն Պ. Պ. Կ. Ղազարեան, Եղ. Պէզազ, Թ. Գամէր եւ Ա. Մալխաս, Պ. Եղուանդ Սեւան, եւ Մարմարայի աշխատակիցը:

Մաքսային գործողութիւններէն յետոյ, մեր աշխատակիցը օգտուելով պատեհ առիթէն այդ կարճ ժամանակի մէջ ուղեց գանազան հարցումներ ուղղել Հիմնարկի ներկայացուցիչներուն: Պ. Փերտիկեան եւ Պ. Ռ. Կիւլպէնկեան սիրով ընդառաջեցին ներկայացուած խնդրանքին եւ հետեւեալ կերպով պատասխանեցին «Մարմարա»յի հարցումներուն:

Առաջին առթիւ Պ. Փերտիկեան պատասխանեց հարցումներուն հետեւեալ կերպով.

Հարցում.— Պոլսոյ ձեր այցելութենէն եւ քննութիւններէն գոհ մնացի՞ք:

Պատասխան.— Տարակոյս չկայ: Շատ գոհ ենք:

Հ.— Ինչպէս գտաք մեր աշխատանքները, որոնք կը կատարուին հիմնարկի օժանդակութեամբ:

Պ.— Աքանչելի եւ չափազանց գոհացուցիչ:

Հ.— Այդ աշխատանքներուն կամ կատարուած օժանդակութիւններու վերաբերեալ որեւէ դիտողութիւն ունի՞ք:

Պ.— Բացարձակապէս, որեւէ դիտողութիւն չունիմ, եւ պէտք է ըսեմ թէ ակնկալուածէն շատ աւելի արդիւնաւոր են անոնք:

Հ.— Ի՞նչ կը մտածէք ընել Լիզպոն վերադառնալէ յետոյ:

Պ.— Պոլսոյ մէջ մեր քննութիւններով հաստատեցինք Պոլսոյ համայնքին կարիքները: Մեր վերադարձին կարեւորութեամբ նկատի պիտի ունենանք զանոնք եւ պիտի ջանանք գոհացում տալ Հիմնարկի կանոնագրի տրամադրութիւններուն եւ հնարաւորութիւններուն սահմանին մէջ:

Հ.— Գոհ մնացի՞ք ձեր տեսած աշխատանքներէն: Որեւէ խօսք ունի՞ք Պոլսահայ համայնքին:

Պ.— Ուրախութիւնս կը յայտնեմ.— հասկացողութեան, համերաշխութեան եւ գործունէութեան տեսակէտով անվարան կրնամ ըսել, որ մեր ճանչցած բոլոր հայ գաղութներու մէջ լաւագոյնն է Պոլսահայ համայնքը եւ ասոր համար մեծապէս գոհ ենք: Կ'ուզեմ աւելցնել նաեւ որ մեզի հանդէպ եղած ընդունելութիւնը, ամէն տեսակէտով շատ նուրբ եւ բարձր ոգիով կատարուեցաւ:

Պ. Ռ. ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆԻ ՀԵՏ

Մեր աշխատակիցը շնորհակալութիւն յայտնելով Պ. Փերտիկեանէ բաժնուելէ յետոյ իր հարցումները ուղղած է Հիմնարկի Հայկական բաժնի Տնօրէն Պ. Ռոպէր Կիւլպէնկեանի:

Հ.— Ի՞նչ էր Պոլիս ձեր այցելութեան նպատակը:

Պ.— Ամէն բանէ առաջ Նորին Ամենապատուութիւն Ս. Պատրիարք Հօր քաղաքավարական այցելութիւն մը տալ ուզեցինք:

Հ.— Դարձեալ պիտի այցելէ՞ք Պոլիս:

Պ.— Միշտ կ'ուզեմ գալ:

Մեկնումի պահը հասած ըլլալով մեր աշխատակիցը շնորհակալութիւն յայտնած է մեծայարգ հիւրերուն եւ Մարմարայի ընթերցողներուն անունով բարի ճանապարհ մաղթած է անոնց:

Բիչ յետոյ Տէր եւ Տիկին Ա. Փերտիկեան եւ Տէր եւ Տիկին Ռոպէր Կիւլպէնկեան Փան – Ամերիքըն օդանաւով բաժնուեցան Պոլսէն:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (14)

ԵՐԼՏԸՋԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Վեհափառ տէր, տարբեց Ոստիկանութեան նախարարը, վաղնջական սովորոյթներու համաձայն, որոնք ծանօթ են՝ ձեր Օգոստափառ Տէրութեան, բոլոր տէրութեանց ներկայացուցիչները, ըլլայ դեսպան, ըլլայ դեսպանի թարգման, այցելութեան կ'երթան պատրիարքներուն, կրնա՞նք արգիլել այդ այցելութիւնները. բնականաբար, պատրիարքներն ալ կը պարտաւորուին փոխադարձ այցելութիւններ տալ անոնց, Վեհափառ տէր:

Ապտիւլ Համիտ դարձաւ Սուրիացի նախարարին դէմ եւ երեսին դոչեց.

— Ապուշ, ես այցելութիւններո՞ւն ակնարկեցի, ձեզի ըսի թէ՝ Հայոց պատրիարքը, դեսպաններուն դիմումներ ըրած է այս օրերս, բան մը լսա՞ծ էք դուք այդ մասին, անիկա կը հարցնեմ:

— Վեհափառ տէր, թոթովեց Շէֆիք դողդղալով, իր տիրոջ դաժան նայուածքին շանթէն ջախջախուած, բնաւ տեղեկութիւն մը չունիմ. Արտաքին գործերու նախարարը պէտք է գիտնայ:

— Ան ալ չի գիտեր, շարունակեց Հիւնքեարը:

— Հաճեցէք, Վեհափառ տէր, հրամայել, մինչեւ վաղը կը հասկնամ եղելութիւնը, եւ կը փութամ տեղեկագրել:

— Ժուռնալ մը, ընդմիջեց Հիւնքեարը, ժուռնալ մը ղրկեցէք հոս:

— Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք յախրտացող ու յանձնապաստան դէմքով մը, պատրիարքը կը տեսնեմ, իրմէ կը տեղեկանամ:

— Որքան միամիտ էք, Շէֆիք փաշա, յարեց Հիւնքեարը, մեղք որ Սուրիացի էք:

— Ի՞նչպէս, Վեհափառ տէր…

— Օրմանեան պատրիարքը, շարունակեց Ապտիւլ Համիտ, ձեզի պիտի խոստովանի՞ իր արարքները, պիտի յայտնէ՞ ձեզի թէ ինքը դիմեր է դեսպաններուն, բողոքեր է, եւն.:

— Կը խոստովանի ինծի, Վեհափառ, պնդեց Ոստիկանութեան նախարարը, ներեցէք համարձակութեանս, ես գիտեմ գինքը խոստովանցնելու կերպը:

— Ի՞նչպէս…

— Եթէ Օրմանեան պատրիարքը չկրնամ այսօր տեսնել, շարունակեց Շէֆիք, իր մարդը կը տեսնեմ ու բերնէն կը կորզեմ գաղտնիքը:

— Ո՞ր մարդը…

— Ռոպէրը, Ռոպէրը, կրկնեց Ոստիկանութեան նախարարը, ամէն բան գիտէ ան, դեսպանատուները կը մտնէ կ'ելլէ, ամէն օր Ոստիկանութեան Դուռը կուգայ, միշտ մեր շրջանակներուն մէջ կը ըլլայ, Վեհափառ:

— Շէֆիք փաշա, ըսաւ Ապտիւլ Համիտ յողնաբեկ դէմքով մը, հիմա կ'երթաք, վաղը ժուռնալը կ'ուզեմ, ջանացէք ստոյգ, վաւերական տեղեկութիւններ քաղել. հասկցէք թէ՝ Հայոց պատրիարքը մեծ տէրութեանց ո՞ր դեսպանին կամ դեսպաններուն դիմած է, ե՞րբ դիմած է, ինչո՞ւ դիմած է, եւ ի՞նչ պահանջած է, ի՞նչ բողոք ըրած է, բոլոր պարագաները, մանրամասնութիւններովը տեղեկացէք. նոյնպէս հասկցէք, եթէ կրնաք, թէ ինչ պատասխան տուած է պատրիարքը, վերջապէս, «ժուռնալ»ին մէջ բան մը մի մոռնաք, ամէն կէտերը յիշեցէք, հասկցա՞ք:

— Գլխուս վրայ, այս իրիկունէ կը հասկնամ եղելութիւնը, ըսաւ Շէֆիք փաշան, թերեւս նոյն իսկ Օրմանեան պատրիարքին բերնէն:

— Հա, Շէֆիք փաշա, շարունակեց Հիւնքեարը, մասնաւորապէս երկու դեսպանատուներուն դիմած է իմացայ.

— Ո՞ր դեսպանատուներուն, Վեհափառ տէր, հարցուց Ոստիկանութեան նախարարը.

— Անգլիական եւ Ֆրանսական, պատասխանեց Հիւնքեարը, արդէն այդ երկուքը միշտ վառ կ'ուզեն պահել հայկական խնդիրը, չիմացա՞ք, այս օրերս դարձեալ կատղեր են հայ գոմիթաճիները…

— Վեհափառ տէր, յարեց Շէֆիք, Եւրոպայի երկու մեծ մայրաքաղաքներուն մէջ շատ երես առած են անոնք, Լոնտոն ու Փարիզ, ահա երկու կեդրոններ ուր որջացած են այդ անիծեալ… անիշխանականները:

— Զմոռնաք, շեշտեց Համիտ, ահա կը կրկնեմ, անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանատուներուն դիմած է Հայոց պատրիարքը, միւսներուն երես չունի դիմելու գիտէք արդէն, ռուսական դեսպանին երբեք չի կրնար դիմել, պատճառը ծանօթ է, իսկ գերմանական դեսպանատունէն վախ մը չունիմ. ինչ ալ աւստրո – հունգարականնէն, կը մնայ իտալականը, որ, աւելորդ է ըսել, իր երկու դաշնակիցներուն պոչէն կախուած է…:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Կազմակերպութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութեան և Փարիզի Մ. ճիւղին.

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Յակոբ Թորոսեան ընտանիքէն՝ Տիկին Սրբուհի Գաբրիէլեանի մահուան առթիւ 30 Ն. Ֆ.:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Հ. Յ. Դ. Կրընոպլի Եօթնեղբայրեան *ենթակոմիտէն ցաւակցութիւն կը յայտնէ ընկեր Տիգրան Ալիքեանի, վտանգաւոր, բայց ոչ մահացու արկածին առթիւ եւ քսան Ն. Ֆ. կը նուիրէ «Յառաջ»ին, 10 «Հայ – Բոյժ»ին եւ 50 Նոր Սերունդի «Հայաստան»ին: (Ստանալ* Յառաջէն):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՎԻԷՆ.— Հ. Մ. Ը. Մ.ի վարչութիւնը, մարզիկները եւ բոլոր անդամները իրենց եղբայրական խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Տիգրան եւ Ստեփան Փափազեան եղբայրներուն, իրենց ընտանեկան պարագաներուն եւ ազգականներուն, իրենց հօր եւ ազգականին ՍԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ կսկծալի մահուան առթիւ:

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի ժամը 10ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի քառասնից Ս. պատարագ: Եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը յետ պատարագի կը կազմակերպէ ընդունելութիւն մը ի պատիւ դպրաց դասու անդամներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է, իր շրջանի ողբ. ընկերներուն յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօնին առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Արշակ Մկրեան, Այրի Տիկին Բարթող Փափազեան, Այրի Տիկին Գր. Գոստիկեան, Այրի Տիկին Աս. Աբրահամեան 50ական Ն. Ֆ.: Երէցկին՝ Տէր–Պարսամեան 30 Ն. Ֆ.: Այրի Տիկին Դադէս Զապունեան, Այրի Տիկին Աշոտ Նշանեան, Քրիստափոր Նէտիլեան, Յովհ. Ջերչեան 20ական Ն. Ֆ.:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ն. Ֆ. Տէր եւ Տիկին Նալպանտեանէ՝ իրենց աղջկան Ովսաննայի մահուան 9րդ տարելիցին եւ իրենց որդւոյն Ալժերիայէն վերադարձին առթիւ:

×

Եկեղեցւոյ օծման 5րդ տարելիցին առթիւ Պ. Վահան Խմէրեանէ 100 Ն. Ֆ.: Պ. Մ. Զիլինկիրեանէ 50 Ն. Ֆ.:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը *կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:*

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԽՆՋՈՅՔ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Վալանսի Շրջ. Կոմիտէին կողմէ:

Այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 14էն 24:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԱՍՈՒԼԻՍ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէի կողմէ: Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 8.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

Կը հրաւիրուին Փարիզի եւ շրջաններու բոլոր ընկերները:

Ասուլիսը կը ղեկավարէ՝

ԸՆԿԵՐ Կ. ՄԵՀԵԱՆ

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէյի, Սէն Լուի սրբահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թորգոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն):

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

Այս Կիրակի Տօն Սրբոյն Ստեփանոսի Նախավկային, սկիզբ առաւօտեան ժամերգութեանց ժամը 8.30, հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10, Տօնախմբութիւն եկեղեցւոյս սարկաւագաց եւ դպրաց:

(Շար.)

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Ստեփանոս Նախավկայի տօնին առթիւ, վարչութիւնը որոշած է ոգեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ Թեմին բազմամեայ եւ արդիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մասնաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայրենակիցներէն, որ եկեղեցիին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հանգուցեալ պատուական Առաջնորդին, իբրեւ երախտագիտական զոյգն պարտականութիւն:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ ՍՏԻՊՈՂԱԲԱՐ

MAISON MICHEL

17, Rue St.-Joseph, Paris-2e

Լաւ գործաւորուհիներ (տունը աշխատող) Շըմիզիէի *համար, տեւական գործ: Մեծ քանակութեամբ: Ներկայանալ կէսօրէ առաջ ժամը 10–12, կէսօրէ վերջ 3–6;*

Métro : Montmartre ou Sentier

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé

Ravallement

Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որեւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխատանքներուն համար, առանց վարանելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS

21, Rue du Borrégo

Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՁՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Երկուշաբթի, *Ճրագալոյց Ծննդեան: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, ձայնաւոր պատարագ ժամը 18ին:*

Երեքշաբթի՝ ԾՆՈՒՆԴ: *Ժամերգութիւն ժամը 10ին: Հայրապետական ձայնաւոր պատարագ ժամը 10.30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝*

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս Թատրոնի մէջ:

Ուրախ անակնկալներ, երգ, պար, արտասանութիւն:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը տեղի պիտի ունենայ Դեկտ. 23ին, Կիրակի, ժամը 15ին վարժարանին մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, նաեւ «Դրօ» խումբին ընկերները: Շատ կարեւոր օրակարգ: Ժողովը տեղի պիտի ունենայ այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 8.30ին, Օհանջանեան ակումբը: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ՃԱՐԹՕՆՔ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքապետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթական Միութեան, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին:

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1.— ԱՒԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2.— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3.— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4.— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5.— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6.— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7.— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննառ, Տարածեալ), 8.— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգէոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական շքեղ գունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները:

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ

20103 (Հայ կովկասեան երգեր)

20136 (ARMENIE)

20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)

20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)

20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)

10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն

20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ:

(ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,

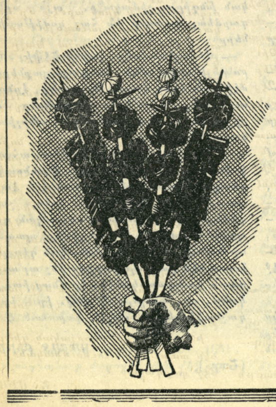
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝

15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով

contre remboursement

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE

(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 50 Ն. Ֆ.	Վեցամսեայ՝	27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 60 Ն. Ֆ.	Հատը	0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 23 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 23 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9489 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5390

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԱՅՔԱՐԸ Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

—o—

Բ.

Իր գրքոյկի առաջին մասին մէջ Մի – նաս Թէօլէօլեան կը բացատրէ թէ «ի՞նչ նպատակ կը հետապնդէ համայնավարու – թեան պայքարը Հ. Յ. Դաշնակցութեան դէմ» :

Խորհրդային իշխանութիւնը քանիցս հանդիսաւոր յուղարկաւորութիւններ սարքեց Երեւանի մէջ՝ թաղելու համար Դաշնակցութիւնը : Սակայն անիկա ամէն անգամուն յարութիւն առաւ եւ մինչեւ այսօր կ՚ապրի, իբրեւ պաշտելի գաղա – փար, Հայրենիքի մեր եղբայրներուն եւ քոյրերու հոգիին մէջ :

Դաշնակցութիւնը յաւիտենական մղձ – ձաւանջ մը դարձած է բոլշեւիկներուն համար, որոնք գայն ընդմիշտ հայ ժո – ղովուրդի հոգիէն դուրս հանելու համար կը դիմեն բոլոր կարելի միջոցներուն : Զուր աշխատանք :

Արտասահմանի մէջ կ՚օգտագործեն Ռամկավարներն ու Հնչակեանները : Գր – քոյկի երկրորդ մասը նուիրուած է այս վերջիններու հակադաշնակցական գոր – ծունէութեան վերլուծման :

Այլեւս գաղտնիք չէ, որ խորհրդային իշխանութիւնը կը քաջալերէ հայկական այս կազմակերպութիւնները : Վկայ՝ Հա – յաստանի կոմկուսի յաջորդական քար – տուղարներու յայտարարութիւնները :

1957ին քարտուղար Հր. Մարգարեան 19րդ համագումարին մէջ կը յայտարա – րէր .

«... Պրակտիկ քաղաքական նշանակու– թիւն ունի մեր գաղափարական օգնու – թիւնը արտասահմանեան այն պրոգրեսիւ կազմակերպութիւններին, որոնք երես առ երես պայքարում են Դաշնակցութեան դէմ» (Սով. Հայաստան, 30 Յունուար, 1958) :

«Պրոգրեսիւ»ը Հնչակեաններն ու Ռամկավարներն են :

Աւելի թարմ փաստը տուաւ ներկայ քարտուղար Յ. Զարոբեան 1961 Սեպ – տեմբերին, երբ ներգաղթի մասին իր զեկուցման առթիւ յայտարարեց, որ գաղափարական դետնի վրայ հակառակ ըլլալով հանդերձ Հնչակ – Ռամկավար – ներուն, կ՚օժանդակեն անոնց պարզապէս անոր համար, որ անոնք միացեալ ճա – կատ կազմած են համայնավարներուն հետ, պայքարելու համար Հ. Յ. Դաշ – նակցութեան դէմ :

Ահա՛ թէ ինչ կ՚ըսէր .

«... Ամրապնդել կապերը այն բոլոր յառաջդիմական կազմակերպութիւններին հետ, որոնք պայքարում են խաղաղու – թեան համար, յետադիմական ուժերի, իմպերիալիզմի եւ պատերազմի դէմ . բոլոր յառաջդիմական ուժերի միասնա – կան ճակատ ստեղծելու համար : Ներկա– յումս, օրինակ, Հնչակեան պարտիան վարում է Ս. Հայաստանին աջակցելու օգտին, պրոպագանդում է մեր ռեսպուբ– լիկայի նուաճումները, պայքար է մղում դաշնակ թափթփուքների դէմ ... : Մօ – տաւորապէս նոյնպիսի դիրքերում է կանգնած ռամկավարների պարտիան : Արտասահման հայ յառաջդիմական կազ– մակերպութիւնների նման գործունէու – թիւնը միշտ կ՚արժանանայ մեր աջակ – ցութեանն ու օգնութեանը» :

Եզրակացնելով, Զարոբեան կը թելա – դրէր «համախմբել արտասահմանեան հայկ. յառաջդիմական կազմակերպու – թիւնների բոլոր ուժերը, ակտիւօրէն գործակցել տուեալ երկրի յառաջդիմա – կան ուժերի հետ, եւ այսուհետեւ եւս անհաշտ պայքար մղել հայ ժողովրդի ո– խերիմ թշնամի, հակայեղափոխական, բուրժուա – նացիոնալիստական Դաշ – նակցական կուսակցութեան դէմ» (Ս. Հայաստան, 23 Սեպտեմբեր 1961, էջ 8, Յառաջ, 22 Հոկտ. 1961ի խմբագրականը՝ «Անհաշտ պայքար») :

Ընկեր Մինաս Թէօլէօլեանի գրքոյկին մէջ ամփոփուած են Հայաստանի պա – տասխանատու վարիչներու նման ճառե – րը, Հնչակեան եւ Ռամկավար թերթերու բոլոր այն գրութիւնները, որոնք կը փաստեն այս երկու կուսակցութեանց համայնավարամէտ քաղաքականութիւնը :

Կ՚արժէ կարդալ Պայքարը Հ. Յ. Դաշ – նակցութեան դէմ գրքոյկը, հասկնալու համար պատճառները այն անախորժ վի– ճակին, որուն մատնուած է տարագիր Հայութիւնը սփիւռքի, մասնաւորապէս Միջին Արեւելքի հայաշատ գաղութ– ներուն մէջ :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ-ՄԱՔՄԻԼԸՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԱՆԳԼԻԱ ՍՔԱՅՊՕԼԹԻ ԴԷՄ

ՓՈԼԱՐԻՍ ՊԻՏԻ ՍՏԱՆԱՅ

Անգլիա պարտուած կ՚ելլէ այս խօսակ– ցութենէն եւ հաշուեկշիռը բացասական կը նկատուի իրեն համար : Հրատարակ– ուած միացեալ յայտարարութիւնը կ՚ըսէ թէ Վարչապետն ու Նախագահը քննած են Սքայպոլթ հրթիռի զարգացման ծրա – գիրը եւ Քենըտի յայտնած է որ այլեւս կարելի չէ այդ զէնքին պատրաստու – թեամբ զբաղիլ, նախատեսուած ծախքե – րու սահմանին մէջ : Անոր փոխարէն Անգ– լիա փոլարիս հրթիռներ պիտի ստանայ . Նախագահը կարելի նկատած է որ երկու երկիրները միասնաբար զբաղին սքայ – պոլթի պատրաստութեամբ, բայց Մաք– միլըն մերժած է : Մերժած է նաեւ հա – ւանական հրթիռը գործածելու ամերիկ – եան առաջարկը : Անդրադառնալով փոլա– րիսներուն, վարչապետն ու նախագահը համաձայն գտնուած են որ իրենց կառա– վարութեանց նպատակը պէտք է ըլլայ հիւլէական ուժի մը բազմակողմանի զարգացումը Ատլանտեան Ուժի մէջ :

Այս պարունակութիւնն ունեցող յայ – տարարութենէն անջատ հրատարակուած է միացեալ զեկոյց մը որ կը պարզէ թէ ի՛նչ նիւթեր շօշափուած են երկու ղեկա– վարներուն կողմէ :

Քուպա, Քոնկօ, Պերլին, ծանօթ նիւ– թեր են այլեւս : Խօսուած են նաեւ չինական յարձակման մասին Հնդկաստանի վրայ եւ Անգլիոյ Հասարակաց Շուկայի ան – դամակցութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ պետութիւնները ընկեր – վարական երկիրներու միջազգային դրա– մատուն մը հաստատեցին ինչպէս նաեւ «բազմակողմանի հաշուապահութիւն» մը : Այս որոշումը տուին Քոմեքոնի (Ա – րեւելքի՝ Հասարակաց Շուկան) 17րդ լիակատար նիստին որ գումարուած էր Պուքրէշ :

ՖՐԱՆՍԱՅԷՆ Գերմանիա նամակներուն այլեւս միայն 25 հին ֆրանք պիտի ար – ժեն, ինչպէս տեղական թղթակցութիւ – նը : Այս որոշումը ի զօրու է Յունուար մէկէն սկսեալ :

ՄԱԿ–ը ճանչցաւ Եմէնի հանրապետա – կան կառավարութիւնը :

ԺԸՆԵՒԻ ապազինման անվերջանալի ժողովը Յունուար 15ին յետաձգուեցաւ :

ՍԷՆԻ նահանգը 5 միլիոն 646 հազար 446 բնակիչ ունի, որու 2 միլիոն 790 հա– զար 91ը Փարիզի մէջ :

ԱՆՏԻՊ ԷՋԵՐ

ՊԱՏԵՐԱԶՄԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

— 1942 – 1943 —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 25.— Լատինական Ծը – նունդ (ինչո՞ւ միայն լատինական եւ ոչ տիեզերական) : Տխուր օր մը : Կ. Խաչը 500ական ֆրանք յատկացուցած ըլլալով Վ. Թաթուլի եւ Տէօվլէթ Գէորգեանի, պարտք սեպեցի անձամբ տանիլ եւ սփո – փել : Թաթուլը միշտ անկողին գամուած կը մնայ, կաթուածահար : Բաւական սա– հուն կը խօսի : «Շատ չահեկան» գտեր է «Հայկաշէն»ը եւ կ՚առաջարկէ մասնա – ւոր թիւ մը նուիրել «Ցանուն լեզուի ան– կախութեան» հրաւիրելով բոլոր աշխա– տակիցները : Բանաստեղծութեանց նոր հատոր մը պիտի տպէ, եթէ տպարանը յանձն առնէ : Մինչեւ Վիեննա գին հար– ցուցեր է,— հինգ պրակը 700 մարք ...

Բաւական խօսելէ վերջ, բաժնուեցայ մռայլ տրամադրութեամբ : Մեթրոյէն մէջ՝ լուսնոտ կին մը կը գալարուէր սանդուխին վրայ, եւ ամուսինը ի զուր կը ճգնէր սթափեցնել, աղջիկն ալ կու – լար : Այս դէպքը աւելի պղտորեց միտքս եւ ճամբաս շարունակեցի դէպի Տանֆէռ– Ռոշռօ, Տէօվլէթ Գէորգեանին երթալու : Պանդոկի մը աղջեւ եմ, դուռը գոց : Գըր– խիկոր քաշուեցայ, բայց ոտքերս եա կ՚երթային կարծես : Անկիւնը կեցայ, ճար մը գտնելու համար : Եւ ահա պան – դոկին դուռը բացուելով, Գէորգեանը դուրս ելաւ եւ դուռը կղպեց : Չիս տես– նելուն պէս վազելով եկաւ տղու մը պէս : Կմախք : Դէմքը դեղնած, մազոտ, վը – րան – գլուխը թափթփած : Երբ առաջար– կեցի սենեակը երթալ, առարկեց թէ ա– ղտոտ է, բայց յետոյ համակերպեցաւ : Հացագործէն կ՚երթար հաց առնելու (ժամը 5), գիտեցի որ երկու հատ ալ խմորեղէն գնեց : Բարձրացանք վեր, ո – լոր – մոլոր սանդուխներէ : Պանդոկա – պետը լոյսերը մարած էր մեկնելէ առաջ, վերաջպէս հասանք մառանի չափ սենեակ մը, վերի յարկը : Ափ մը սենեակ, ափ մը սեղան, աղտոտ աման մը գետինը, պատին վրայ դարակներ՝ գիրքերով եւ տետրակներով : Ոչ իսկ աթոռ մը, քով քովի նստանք անկողնին վրայ եւ Գէորգ– եան սկսաւ ախորժակով ուտել ցամաք հացը, յետոյ խմորեղէնը, մէկն ալ ինծի հրամցնելով ...

Հետաքրքրուեցայ ձեռագիրներով : Ոչ մէկ բան պատրաստ : Դեղերով տետրակ – ներ, նօթեր եւ օրագրութիւններ, որոնք հիւանդագին հոգեբանութիւն մը կը պարզեն : Մասնաւորապէս նշանակալից են հիւանդանոցի (յիմարանոց) օրագրու– թիւնները, ուր մերկ աղջիկներ, կիներ տեսած ըլլալ կը կարծէ : Երեափոխ. ժո– ղովին եւ իշխանութեանց են. գրուած նամակներ իր արգելափակման առթիւ . կտրօններ եւ արտատպումներ օրաթեր – թերէ, բոլորն ալ խառնիխուռն : Չէյ – թունի գաւառաբարբառը կ՚ուզէր գտնել, նոյնպէս անպատրաստ : — Նորէն պատ – մեց թէ հազարէ աւելի գիրքեր ատարի տուած են 500 ֆր. վճարելով միայն 20 օրինակ կրցեր է ետ առնել : Եթէ միջոց ունենայ, ուրիշներ ալ պիտի առնէ :

Թանկագին գիրքեր ունի քովը : Թելա – դրեցի որ հիմակուընէ միջոց մը խոր – հէր, որպէսզի չկորսուին : Առտու մը կը– նայ անօթի կամ սառած մեռնիլ : Դժգոհ չերեւար իր վիճակէն ... (Բարեկամ մը խոստացաւ ամսական հազար ֆր. վճարել եթէ այլուր փոխադրեն, կնոջ մը խնամ– քին յանձնելով) :

— 1943 —

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1.— Նոր Տարի՞ : Պարզա– պէս չորրորդ տարեշրջան դեհենամար – տի, որ կարծես նոր կը սկսի : Գիշեր լուսցնող՝ հազարներով : Աշխարհի կէսը ե՞րբ գիտցաւ թէ ինչպէս կ՚ապրի միւս կէսը : Ո՜րքան պատկերալից, թէեւ գռե– հիկ, թուրքերէն բացատրութիւնը — «վուր փաթլասըն, չա՛լ օյնասըն» : Ա – ւանդական տօնի ալ պէտք չկայ, մէկուն անունը, միւսին նշանտուքը կամ կնունքը կամ հարսնիքը տասնեակ հազարներ մըս– խել կուտան տասնոցներ նետելու պէս : Եւ տեղացին կը տեսնէ, գռնէ կը լռէ խժալուր աղմուկը, նոյն իսկ համեստ՝ գաղթակայաններու մէջ ... :

ՅՈՒՆՈՒԱՐ 4.— Նամակ մը Տէօվլէթ Գէորգեանէ (3 Յունուար) «Ծնունդի օրով ձեր այցելութիւնը ինծ յիշեցուց Լա Ֆոն– տէնի սա տողերը.—

Qu'un ami véritable est une douce chose !
Il cherche vos besoins au fond de votre cœur;
Il vous épargne la pudeur
De les lui découvrir vous-même.

«Արդարեւ, տարիներէ ի վեր ճգնաւո– րի պէս կ՚ապրիմ, որջի մը մէջ քաշ – ուած : Երկար պաշտօնավարութեանս ըն– թացքին ունեցած աշակերտներս, հարիւ– րաւորներ, որոնց մէջ պաշտօնի եւ դիր– քի տէր եղողներ կան, օր մ՚օրանց հար– ցուցած չունին ո՞ղջ եմ թէ մեռած : Ըսել չեմ ուզեր թէ իրենց գիրքերը ես ստեղ – ծեր եմ եւ այդ մասին որեւէ իրաւունք մ՚ունիմ : Բայց իրենց մտաւորական կեանքի կազմութեան մէջ բաժին մ՚ունե– ցած եմ, որչափ ալ դոյզն ըլլայ : Եւ այ– սօր ինծի կ՚օգնեն այն ազգակիցներս ո – րոնց, ափսո՛ս, օգուտ մը տուած չեմ :

«Ձեր թելադրութիւնն արթնցուց գիս գիրքերուս մասին խորհելու, որպէս զի մահէս յետոյ կամ մահէս առաջ ասոնք ալ միւսներու բախտին չարժանանան : Ունեցածս այնքան քիչ բան է որ մինչեւ հիմա չէի համարձակեր նոյնիսկ գայն որեւէ հաստատութեան մը նուիրելու ծը– րագիր մը կազմել, բայց կը տեսնեմ որ այս միջոցին կամ ապագային երբ գնել ուզուի, նորէն որոշ արժէք մը կը ներ – կայացնէ . ուստի լաւագոյն է որ պարապ տեղը չկորսուի : Կարգյտ Խաչը առիթ կ՚ունենայ անշուշտ պատշաճ կերպով տրամադրելու այդ գիրքերը ուր որ յար– մար դատէ : (Ներփակ ստացագիր մը եւ նամակ մը ուղղուած Կ. Խաչին) :

×

ՓԵՏՐՈՒԱՐ 7/8.— ... Ու նորէն նոյն քարացած, կուրացած մտաւորականու – թիւնը, որ ոչ մէկ բանով չի հետաքրքր – ուիր, որ դէպքերու ընթացքն անգամ չըմբռներ : Աշխարհ կը սարսի, մարդիկ թափծու գաղափարներով կը մխիթար – ուին : Նորէն եւ նորէն եղածնէ որ կը մա– չի, եւ բացուած հեռքերը, ակօսներն ալ կը գոցուին հետզհետէ :

Եւ այս երանելիներուն մէջ շատեր կան որ չէն օրերուն անգամ էին կուսակցու – թեան մը ...

Ի՛նչ խօսք որ բարոյական գիծը ամէ – նէն առաջ մեր «ուսումնական» դասին մէջ զարգացած է :

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՄԵՐ ՅԱՋՈՐԴ ԹԻՒՈՎ՝

ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԴԱՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ԾՆՈՒՆԴԻ տօներուն առթիւ Յառաջ լոյս չի տեսներ այս Երեքշաբթի եւ Չո– րեքշաբթի : Մեր յաջորդ թիւը՝ Հինգ – շաբթի, Դեկտ. 27 :

Խմբագրատունը բաց է Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ. [illegible] Երեքշաբթի :

ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

— ՄԵՍՐՈՊ ՄԱՇՏՈՑ —

Դեղնագոյն եւ փոքր այս մոմը, որու կէսը վառած է արդէն, իր գերեզմանին վրայէն քաղած եմ։ Կը պահեմ զայն երկիւղած զուրգուրանքով, ինչպէս կը պահեն հեռաւոր բարձրունքներէ քաղուած հազուագիւտ ծաղիկ մը, որ օծուն կը մընայ անթառամ յիշատակներու երկնային բոյրով։

Այսպիսի մոմերու տասնեակ մը լուսաշխիթեր, անդրաշխարհին մէջ, առկայծող աննինչ աչքերու նման, կը լուսաւորէին կիսամութը, երբ մտանք Սուրբին հանգստարանէն ներս։ Իր մեծ գործին մեծ հաւատքովը լեցուն խումբ մը տարագիր տղաք էինք եւ Ուխտի էինք եկած «հանճարանիստ» իր հողակոյտին։

Հայրենի հողը իր յուշարձաններով եւ աւերակներով, իր պատմական սրբավայրերով եւ սրբագործուած անուններով, մէկ ծայրէն միւսը ուխտատեղի է ամբողջապէս։ Բայց այդ աշխարհ մը սրբութիւն պարունակող հողամասին վրայ կրնայի՞նք գտնել աւելի խորհրդաւոր եւ անհունօրէն պաշտամունքի հրաւիրող աւելի քաղցր վայր, քան այն խորշը որ կը բացուէր մեր առջեւ, Օշականի եկեղեցին խորանին տակ։

Գերեզման մը՝ ուրկէ անմահութիւն կը ճառագայթէ. հողակոյտ մը՝ ուրկէ Հայ հոգիին մեղեդիները կը կարկաչեն։

Նեղ, անշուք, կիսամութ նկուղին մէկ անկիւնը, հայկական սրբատաշ մարմարի մը ծածքին ներքեւ հանգչող իր աճիւնները, որոնք խառնեցան, ցնծացին կամ գալարուեցան Հայոց ալեկոծ պատմութեան վերիվայրումներուն հետ, հիմակ ալ արթուն էին ապահովաբար։ Մեզի կը թուէր թէ հայ գիրին արարիչը, Հայոց առաջին Ուսուցիչը իր վանական խուցին մէջ նստած, մոմերու պլպլուն լոյսին տակ, կը սպասէր մեզի, կը սպասէր իր բոլո՛ր աշակերտներուն, իր բոլո՛ր զաւակներուն...

Եւ մենք, տարբեր ուղղութեան եւ գաղափարի զինուորեալ խումբ մը տղաք, միեւնոյն ապրումին հուրովը եղբայրացած, նոյն երկիւղած շարժումով ծունկի եկանք Հայոց մեծագոյն Սուրբին գերեզմանին առջեւ։

Հայ Դպրութեան հայրը, այդ պահուն, մոմերու լոյսով, դարերու խորէն, հայօրէն եւ հայօրէն հպարտ՝ կարծես քաղցր կը նայէր իր ծնրադիր զաւակներուն վրայ, որոնց բոլորն ալ իր այրենդիմին համեստ ուխտապահներն էին։

Չխոստովանուած վախ մը սակայն մեզ լուռ ու շուարուն կը պահէր այդ պահուն։ Ցանցագործ աշակերտի շփոթն էր այդ անշուշտ, որ կը տանջէր մեր ներքին էութիւնը... Ո՞րքանով արժանի էինք իր աշակերտները կոչուելու, ո՞րքանով հարազատ ու հաւատարիմ մնացած էր մեր կեանքին ընթացքը իր սուրբ տեսիլքին, մենք՝ իր տառապակոծ վաստակին երջանիկ ժառանգորդներս, իր դիզած անսպառ հարստութեան լիարուն բաժնեկիցները։

Խօսելու, բացատրելու պէտք չկար. լռութիւնը երբեք այդքան պերճախօս չէր եղած։ Մեզմէ ամէն մէկը քանի մը տասնեակ տարիներով գացած էր ետ, դէպի մանկութիւն։ Ծաղկոց, այբենարան, թոթովախօս մանուկներու բազմութիւն։ Առաջին գիրք, առաջին գիր, առաջին հնչիւն։ Եւ այդ բոլորին վերեւ Սուրբ Մեսրոպի ներշնչեալ ու բարի դէմքը, աչքերը երկինք յառած, հայ հոգիին յաւերժական զօրութիւնը երկինքէն խլելու եւ երկիր իջեցնելու պաղատագին վըճիռով։ Մեր բոլորիս մանկութեան վերեւ սաւառնող առաջին ոգին, առաջին խորհուրդը, որ մարդակերպ իր բարութեամբ, ի վերջոյ մեր առջեւ բացաւ հայ դպրութեան ոսկեղէն դարպասը։

Ի՞նչպէս կրնայինք մոռնալ զայն, ի՞նչպէս կրնայինք չփնտռել մեր քերականներուն մտերմիկ Մեսրոպը, ամէն տեղ, ամէն ժամ։

Մեզմէ ամէն մէկուն համար ան նախ եղած էր կենդանի պատկերը հայ դպրոցին, հայ ընթերցումին, հայ ձեռագրին եւ բանաստեղծութեան, եւ յետոյ միայն գիտուններու կողմէ գովաբանուած մեծ գաղափարի մը մարմնացումը։ Մեր այբենարաններու առաջին էջին վրայ բազմած՝ ան եղած էր մեր առաջին ուսուցիչը, ինչպէս եղաւ առաջին ուսուցիչը Կորիւնին, Եղիշէին, Խորենացիին, եւ ինչպէս պիտի ըլլար Հայկազեան ցեղի բոլո՛ր մանուկներուն, որքան ատեն որ իր հրաշակերտած գիրերը կ'ապրին այս աշխարհին վրայ։

Հեռաւոր, խորհրդաւոր, անմերձենալի մեծութիւն, բայց նաեւ փաղաքշանօթ, քաղցրադէմ, սրտալին մտերմութիւն... Գիրերու եւ հոգիներու ստեղծիչ։ Մարդու եւ Հայու մեր գոյութենէն որքա՜ն բան պարտական էինք իրեն, մեր Նահապետին եւ մեր մեծ Վարպետին։

Ու հիմա, իր գերեզմանին քով ծունկի՝ մեր զգացումները արտայայտելու համար չունէինք ուրիշ միջոց, եթէ ոչ աղօթքի քանի մը մրմունջներ, իր իսկ սրբեցուցած բառերու հնչիւններով եւ շիրմաքարին դրոշմուած ուխտաւորի համբոյր՝ իր իսկ ներշնչած հայեցի ոգիով։

Եթէ հրաշքով մը վեր առնէր հանճարափայլ իր գլուխը գերեզմանէն, ի՞նչ պիտի ըսէր մեզի արդեօք, մեզի՝ տասներհինգ դարերու անջրպետի մը վրայէն իրեն այցի եկող շառաւիղներուս։ Ի՞նչ նոր պատգամով մեզ ճամբու պիտի դնէր իր խուցէն դէպի լոյս աշխարհ...

Բայց միթէ արդէն չէ՞ր յաւերժական իր պատգամը։ Կրնա՞ր փոխուիլ, կրնա՞ր մաշիլ այն պատգամը, զոր Մեսրոպ գըրու Հայոց այբենդիմի իւրաքանչիւր տառին մէջ եւ զանոնք նետեց գալիք ժամանակներուն իբրեւ յաւերժալոյս աստղեր։ Հայրենի երկնակամարին տակ ըլլայ թէ օտար հորիզոններու վրայ՝ Մեսրոպի ցանած աստղերուն լոյսը հայ հոգիին եւ հայ մտքին փառքը պիտի պատմէ միշտ, դարէ դար աւելի գեղեցիկ, աւելի հրաշալի։

Մեզմէ մէկը, ինքնաբուխ մղումով մը, բարձրաձայն սկսած էր արտասանել այս ճշմարտութիւնները, որոնք սակայն աժգոյն ու խեղճ կը թուէին Մեսրոպի ոգեղէն ներկայութեան, անոր գերեզմանի բազմախորհուրդ մթնոլորտին մէջ։

Լռութիւնը երբեք այդքան պերճախօս չէր եղած։

×

Դեղնագոյն եւ փոքր այս մոմը, զոր կը պահեմ երկիւղած զուրգուրանքով, իր գերեզմանին վրայ վառած եմ։

Ի՜նչ փառք եւ ի՜նչ երանութիւն Հայութեան համար, որուն մտքի մոմը կը վառի Սուրբ Մեսրոպի լուսափիւռ Սեղանէն...

Մ. ԻՇԽԱՆ

«ՄԱՐԴԸ ՈՐ ԽԱՆԳԱՐԵՑ ՏՕՆԸ»

L'Homme qui troubla la Fête (1)

1959 Փետրուարին, այս նոյն սիւնակներուն մէջ, երբ կը խօսէինք Քաչայի «Բռունցքները սեղմուած» վէպին մասին, կը գրէինք.— «Վահէ Քաչա այս անգամ եւս, չէ կրցած ինքզինք ազատագրել երկու կարեւոր թերութիւններէ, մին՝ անբնական եւ անիրական միջավայրեր եւ դէպքեր երեւակայել, միւսը՝ վրէժի իր ծարաւէն չհրաժարիլ։ Այն տպաւորութիւնը կը թողու ընթերցողին վրայ, որ վրէժ մը ունի լուծելիք կեանքի մէջ եւ չկարենալով՝ իր վրէժը կը լուծէ վէպերուն մէջ, երբեմն նոյնիսկ.. ընթերցողներէն»։

Այսօր, իր նոր վէպին առջեւ, մեր առաջին ածականն է՝ երկար։ Արդարեւ, այս գրքին գլխաւոր թերութիւնն է երկարութիւնը որ պատճառ դարձած է գրքին խճողուած պարունակութեան եւ աւելորդ երկարաձգումներուն։

Քաչա «մեկնումի» գաղափար մը ունեցած է, ինչպէս պիտի ըսուէր տեղական ոճով, բայց մեկնած է եւ մինչեւ հասնիլը շատ քաշքշուած է ճամբաներու վրայ։

Հոս ալ դժբախտաբար, կան անբնական կացութիւնները ու վրէժը, թէեւ այս վերջինին կը հանդիպիք շատ ուշ, երբ յոյս ունէիք թէ այս անգամ Քաչա կրցած է անկէ խուսափիլ։

Գուցէ, մեղադրուինք սրտմենեւ կը քննադատենք եւ բացասական նկատուած գիծեր կը յիշենք, ի սկզբանէ։ Բայց լաւագոյն չէ՞ արդեօ՞ք, այսպէս սկսիլ ու եզրակացութեան վերապահել ինչ որ Քաչա ունի դրական եւ արժէքաւոր։

Վահէ Քաչայի հերոսը Իտալացի, այսպէս ըսած «յաջողած» մարդ մըն է։ Մեծ հրատարակչական տուն մը տէր, Քոթթիօ Փանկրինիի սիրտը կը նեղուի։ Այս բացատրութիւնը գուցէ տափակ թուի երբ գրքին հեղինակը մեզի կ'ուզէ բացատրել իր հերոսին հոգեկան վիճակը, թափանցել անոր յոյզերուն ու ներքին տագնապներուն եւ ապրումներուն։ Բայց կարելի չէ ուրիշ ձեւով բացատրել այս մարդուն ըրածը։ Ի՞նչ կ'ընէ։ Հարուստ է, երջանիկ՝ քանի որ երջանիկ նկատուած ամուսնութիւն մը կնքած է, ունի գեղեցիկ ու երիտասարդ կին մը, ազուոր զաւակներ եւ ունի կարեւորը՝ սէր։ Փառաւոր տուն մըն ալ ունի, այլ խօսքով՝ ոչ մէկ հոգ եւ, առերեւոյթ, դժբախտ ըլլալու կամ ինքզինք դժբախտ զգալու որեւէ պատճառ ունի։ Բայց յանկարծ, դիպուածով մը կը հանդիպի իր մէկ ընկերոջ եւ բաժակ մը ուիսքիի շուրջ կը պատմեն հին յուշեր։ Պատերազմի յուշեր։ Միասին օդանաւորդ եղած են եւ օր մը ռումբեր նետելու գացած են Աթէնքի ռազմական կէտերուն վրայ։ Կը նետեն, կը նետեն, բայց մէկ–երկու ռումբ կը մնայ երբ սկսած են հեռանալ մայրաքաղաքէն եւ դաշտին մէջ լոյս մը կը ծփայ։ Օդանաւորդը կ'ըսէ Քոթթիօ Փանկրինիին «նետէ»։ Չի նետեր։ Օդանաւը քանի մը անգամ կը դառնայ նոյն կէտին վրայ, բայց Քոթթիօ կը վարանի, չի նետեր։ Օդաչուն կը բարկանայ։ Հրահանգ ունին, ոչ մէկ ռումբ պէտք է մնայ։ Կրկին դաշտին լոյսին վերեւ են։ Քոթթիօ չի նետեր, եւ օդաչուն ջղայնացած կը հեռանայ եւ ռումբերը կը նետեն ծովին մէջ։

Եւ այսօր 15 տարի ետք երբ օդաչուն կը հանդիպի Քոթթիոյի, երբ կը տեղեկանայ անոր անձկութեան, ներքին տագնապներուն, մէկ լուծում կը գտնէ՝ պէտք է Փանկրինի Աթէնք երթայ ու փնտռէ այդ լոյսին տակ ապրողները, անոնք որոնց կեանքը ազատած է, այդ անծանօթները որոնք իրեն կը պարտին՝ իրենց կեանքը։

Եւ անբնականը կը սկսի երբ Քոթթիօ քանի մը ժամ ետք, առանց կարգի դնելու ոչ մէկ թուղթ, առանց սպասելու որ փողը ըլլայ եւ գործին կարգադրութիւնները ընելէ վերջ մեկնի, կ'երթայ դէպի Աթէնք։ Եթէ հեղինակը գրագէտ չըլլար՝ այլ գործի մարդ, կը գիտնար որ 1961ին պատասխանատուութիւն ունեցող գործի մարդիկ միայն վէպերու մէջ կրնան առաջին օդանաւով թռիչք տալ իրենց ներքին տենչերուն ու փափաքներուն։ Բայց պէտք չէ անշուշտ, այդքան բծախնդիր ըլլալ նման մանրամասնութեանց համար։

Եւ Իտալացին կը հասնի Աթէնք։ Հոն այլեւս կը թափառի երկար, կը փնտռէ

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը իր յուշագրին մէջ հետեւեալ կերպով կը թուէր իր նկատումները եւ առաջարկները.—

« ... Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը յետ երկար խորհրդակցութեանց, եւ

« ՆԿԱՏԵԼՈՎ, որ ծրագրուած փոփոխութեանց քաղաքական, իրաւական եւ տնտեսական հակազդեցութիւնները պէտք եղածին չափ յստակ եւ պայծառ չեն,

«ՆԿԱՏԵԼՈՎ, որ ամէն ինչ կախում ունի ներկայ զուիցերական ընկերակցութեան բարեփոխուած Հիմնական կանոնագրէն, որ կոչուած է Հիմնական կանոնագիրը ըլլալու ծրագրուած ամերիկեան ընկերակցութեան,

« ՆԿԱՏԵԼՈՎ, որ հակօրինական եւ հետեւաբար անընդունելի պիտի ըլլար հպատակութեան փոփոխութեան որոշում մը, առանց որ Միութեան Ընդհանուր ժողովը կանխաւ տեղեկացած եւ ընդունած ըլլայ նոր հպատակութիւն ստանալիք Ընկերակցութեան կազմական կանոնագիրը,

« ՆԿԱՏԵԼՈՎ, որ Միութեան Ընդհ. ժողովին անկ է կանոնագիր սրբագրելու եւ վաւերացնելու իրաւունքը,

« ՆԿԱՏԵԼՈՎ, որ խնդրոյ առարկայ բախտորոշ փոփոխութեան մասին տրուելիք քուէն եւ հաստատական որոշում մը, իբրեւ անծանօթին մէջ կատարուած վտանգաւոր ոստում մը՝ լուրջ տագնապ մը պիտի ստեղծէր ու պիտի վտանգէր Ընկերութեան միասնականութիւնը, աղէտալի անդրադարձումներով,

« Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը, համաձայն Փարիզի մէջ 29 Յունուար 1955ին իր նախաձեռնութեամբ գումարուած շրջանակային ժողովի եզրակացութիւններուն եւ իւրացնելով Հիմնադիր Նուպարեան ընտանիքին բաղձանքները, որ արտայայտուած են Զարեհ Պէյ Նուպարի նամակին մէջ, կ'առաջարկէ՝

« 1) Առկախել ամէն վերջնական որոշում օրակարգի 4րդ հարցին վերաբերմամբ,

« 2) Անմիջապէս ձեռնարկել պատրաստութեան բարեփոխուած հիմնական կանոնագրին, որով պիտի ընթանայ նոր ընկերակցութիւնը, նկատի ունենալով բոլոր շրջանակներու պայմանները ու կարիքները, եւ մեր Ընկերութեան տիեզերական ու համահայկական հանգամանքը։

« 3) Այս բարեփոխուած կանոնագրին խմբագրութեան առթիւ ապահովել շրջանակներու աշխատակցութիւնը, անոնց քննութեան ալ բովէն անցընելով նախագիծը եւ նկատի առնելով անոնց դիտողութիւնները ու թելադրութիւնները։

« 4) Գումարել միջ – Շրջանակային եւ նոյնիսկ Շրջանային խորհրդակցական ժողով մը, նախընտրաբար Փարիզի մէջ, մասնակցութեամբ տեղական իրաւագէտներու, անոր վերաքննութեան բովէն անցընելու համար բարեփոխուած կանոնագիրը, ինչպէս նաեւ հպատակութեան փոփոխութեան հարցը, իր իրաւական, գործնական եւ մանաւանդ քաղաքական երեսներով եւ անդրադարձումներով։

« 5) Այս խորհրդակցական ժողովէն անմիջապէս վերջ եւ հիմնուելով անոր յանձնարարութիւններուն եւ թելադրութիւններուն վրայ, գումարել բացառիկ Ընդհանուր ժողով, վաւերացնելու համար պարտ ու պատշաճ որոշումները՝ հպատակութեան եւ *Թրըսթներու* հարցերուն վերաբերմամբ»։

Եգիպտոսի Շրջ. Կեդր. Յանձնաժողովը Նիւ Եորքի Կեդր. Վարչութեան ուղղած իր 8 Փետրուար 1955 թուակիր նամակին մէջ, յիշելէ յետոյ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին վերոյիշեալ յուշագիրը, որուն տեղեկացած էր, եւ Զարեհ Պէյ Նուպարի 7 Յունուար թուակիր նամակը, կ'ընդգծէր Միութեան հպատակութեան փոփոխութեան ունենալիք աննպաստ անդրադարձումը, եւ կ'ըսէր՝

« Կեդր. Յանձնաժողովս կը խորհի թէ կարելի է արտակարգ ժողով մը գումարել, ընթացք տալու համար հպատակութեան փոփոխութեան հարցին, երբ նման փոփոխութեան մը անհրաժեշտութիւնը զգալի դառնայ յառաջիկայ միջազգային կացութեան բերումով։

«Եգիպտոսի Կեդր. Յանձնաժողովս կ'եզրակացնէ, խնդրելով որ Կեդր. Վարչական ժողովը լրջօրէն նկատի ունենայ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի յուշագրով, նաեւ Զարեհ Պէյի նամակով ներկայացուած դիտողութիւնները, ինչպէս նաեւ Եգիպտոսի համար պարզուած պարագաները՝ Ընդհ. ժողովի օրակարգին 4րդ հարցին քննութեան առթիւ»։

(5 Շար.)

« ԱՆՈՅՇ »

— ՀԱՅ ԲԵՄԵՐԳԻ ԳՈՀԱՐԸ —

ԽՄԲ. — Հայաստան արժանավայել շուքով տօնեց Արմէն Տիգրանեանի «Անուշ» օփերայի Ա. ունկնդրութեան 50ամեակը: Առաջին անգամ Ալեքսանդրապոլի մէջ, 1912ին, հեղինակին նախաձեռնութեամբ ներկայացուեցաւ եւ ինչպէս կ'ակնկալուէր, գտաւ մեծ ընդունելութիւն:

Ստորեւ՝ երգահան Գէորգ Արմէնեանի յօդուածը, գրուած «Անուշ»ի 50ամեակին առթիւ:

1912 Օգոստոս 17ին Ալեքսանդրապոլի ժողովրդական տան բարձր դասարանի աշակերտներուն, երգահանին կազմած երգչախումբին եւ 12 հոգիէ բաղկացած համեստ նուագախումբի մը ուժերով՝ առաջին անգամ բեմադրուեցաւ «Անուշ» օփերան:

Երգահան Արմէն Տիգրանեան աշակերտած է Մակար Եկմալեանի եւ Քրիստափոր Կարա-Մուրզայի, ընկերակցած է Կոմիտասի եւ Սպենդիարեանի, որոնք մեծ դեր խաղացած են անոր երաժշտական ըմբռնումները եւ ճաշակը կազմելու գործին մէջ: Միւս կողմէ Արմէն Տիգրանեան ծնած եւ մեծցած է մեր հնչակուր դուստներու եւ աշուղներու մայրաքաղաք Գիւմրիի մէջ, երիտասարդ հասակէն լսած ու երգած է անոնց երգերը, մօտէն ծանօթացած ժողովրդական հիասքանչ երգերուն, որոնք փաստօրէն երգահանին երաժշտական առաջին դասերը եղած են:

Յետագային տեղափոխուած է Թիֆլիս, յաճախելու համար տեղւոյն երաժշտանոցը, ուր իր առջեւ կը բացուի երաժշտութեան չքնաղ աշխարհը. արդարեւ մէկ կողմէ ուսանողներու համանուագախումբին ձեռնարկները, Պետերբուրգէն ժամանած լաւագոյն երգիչ-երգչուհիներուն համերգները, միւս կողմէ՝ Անդրկովկասի միակ օփերայի բեմին վրայ տրուող ներկայացումները, որոնց ընթացքին հրապարակ կուգային նաեւ իտալացի ականաւոր երգիչներ, ձեւաւորեցին երիտասարդ երգահանին երաժշտական ուղղութիւնը: Արմէն Տիգրանեան գրեթէ ոչ մէկ ներկայացումէ կը բացակայի, կլանուած կը լսէ Չայքովսքիի, Վերտիի, Կունոյի, Պիզէի, Ռոսսինիի եւ այլոց սքանչելի օփերաները ու կը մտածէ թէ պիտի գա՞յ այն օրը, երբ ինքն ալ, իր կարգին, պիտի կարողանայ օփերա մը յօրինել: Այդ օրէն ասդին օփերայի մը վրայ աշխատելու ծրագիրը կը դառնայ երիտասարդ երաժշտագէտին միակ բաղձանքը:

Բախտորոշ առիթով մը 1908ին Տիգրանեան կը ծանօթանայ Յովհաննէս Թումանեանի սքանչելի քերթուածին՝ «Անուշ»:

Վարակուած Թումանեանի հայրենական վիպապաշտ շունչէն, ժողովրդական խօսքէն, Արմէն Տիգրանեան անմիջապէս, յանպատրաստից կը յօրինէ շատ ծանօթ «Համբարձում եայլան»:

« Անուշ » օփերային վրայ աշխատած է մօտաւորապէս չորս տարի եւ վերջացնելով 1912ին, յանձնած է ժողովուրդի դատաստանին: Առաջին ներկայացումին մասնակցած է Թիֆլիսի Ներսիսեան ճեմարանի սան՝ Շարա Տալեան:

« Անուշ »ի առաջին բեմադրութիւնը մեծ յաջողութիւն գտաւ եւ շատ չանցած ներկայացուեցաւ Անդրկովկասի բոլոր կեդրոններուն մէջ անխտիր:

Անցան տարիներ... 1935 Մարտ 27ին, երբ հայկական առաջին եւ միակ օփերայի թատրոնը կը բոլորէր իր երկրորդ տարին, փրոֆէսիոնէլ ձեւով առաջին անգամն ըլլալով կը ներկայացուէր «Անուշ»ը:

Մինչ այդ հեղինակը վերամշակած էր իր օփերան: Երեւանի առաջին բեմադրութեան մասնակցեցան Հայկանուշ Դանիէլեան եւ Շարա Տալեան:

Յովհաննէս Թումանեանի նման, Արմէն Տիգրանեանն ալ անտարբեր չէր բնութեան հանդէպ, աւելին՝ բնութիւնը եւ բնութեան երեւոյթները կ'օգնեն անոր երեւան բերելու հերոսներուն ներաշխարհը, ապրումները: Անոր հերոսները յաճախ կը դիմեն բնութեան եւ կը պատմեն իրենց զգացումները, մտորումները, կարօտն ու թախիծը: Ուրենիին նուիրած իր երգէն զատ, ի՞նչ ձեւով Անուշ կրնար իր կարօտը աւելի լաւ արտայայտել:

Առանձին սիրով կերտած է Անուշին դերերգը, որքան վիպապաշտ ջերմութիւն, անկեղծութիւն եւ հայրենականութիւն կայ Անուշի յուզաթաթաւ երգերուն մէջ, որքան անմեղութիւն եւ անոր հետ միասին լուռ բողոք, ըմբոստացում քարացած բարքերու դէմ՝ յանուն սիրոյ, կեանքի եւ երջանկութեան: Սկիզբը, Անուշ անմեղ էակ մըն է, տարուած ինքնամոռաց սիրով,ապա կեանքին դառնութիւնը ըմպած՝ դժբախտ, կեանքին սովորութիւններէն խելակորոյս կին մը, որուն ուսերուն դրուած է իրականութեան անտանելի ծանր բեռը:

Արտայայտիչ եւ տպաւորիչ է Մօսիի դերերգը, քարացած բարքերու պաշտպանը եւ այդ նուիրագործուած բարքերուն առաջին զոհը, որ իր եռուէն դէպի անդունդ կ'առաջնորդէ իր հարազատ քոյրը՝ Անուշ եւ իր կարիճ ընկերը՝ Սարօ: Երգահանը Մօսին կը ներկայացնէ մռայլ, ձայնի չոր ելեւէջներով, խտացած գոյներով, որոնք լսելի են արդէն օփերայի նախարանէն: Այդ հնչիւնները նուիրագործուած բարքերուն, սովորութիւններուն եւ նախապաշարումներուն մարմնացումն են:

Արմէն Տիգրանեան մէկ կողմէն կերտած է ժողովուրդին դիմագիծը, վարպետօրէն ցոյց տուած է անոր վարքն ու բարքը, կեանքն ու կենցաղը, իր հերոսները ներկայացնելով իբրեւ նահապետական տիպարներ, միւս կողմէն կրցած է բարձր մակարդակի մը հասցնել իր հերոսներուն ողբերգութիւնը, դարձնելով զայն համաժողովրդական ողբերգութիւն մը:

Տիգրանեան, բացի մէկ երկու պարի եղանակներէն, չէ օգտագործած ժողովրդական երգեր, բայց յենակէտ ունենալով ժողովրդական երգին ձայնի ելեւէջները, օգտուելով անոնց հիւթեղ գոյներէն, նրբերանգներէն եւ կշռոյթի բազմազանութենէն, ստեղծած է անմոռանալի երգ-քերթուած մը, որ մեր ժողովուրդը հաճոյքով իւրացուցած է, դարձուցած է իր սրտին, իր յոյզերուն երգը:

Անցած է յիսուն տարի, սակայն դեռ կը հնչէ «Անուշ»ը, կը յուզէ իր պարզութեամբ եւ անկեղծութեամբ, զգացումներու եւ իրականութեան ճիշդ արտայայտութեամբ: Ահա թէ ինչու տարիները չեն յաջողած փոշիով պատել օփերային գեղեցիկ մեղեդիները, ահա թէ ինչու կը հաւատանք մենք, որ «Անուշ»ը պիտի յարատեւէ եւ դեռ սերունդներ պիտի գան՝ լսելու, յուզուելու Անուշի եւ Սարոյի անմահ սիրավէպով:

այդ «լոյսը», կը զանէ օթեւան մը, անոր տէրն ու տիրուհին, կը խօսեցնէ տէրը որ կը յիշէ 1944ի այդ գիշերը երբ օդանաւը կը դառնար, կը դառնար իրենց գլխուն վերեւ ու կուտայ նաեւ անունները անոնց որոնք հոդ էին այդ գիշեր: Ու Քոսթիօ Փանկրենի կը սկսի ապրիլ անոնց խորաքանչիւրին կեանքը.— Բժիշկ մը ու իր աղջիկը որ վայրկեաներ կը փրկուին, երիտասարդ տղայ մը որ կ'երազէ հարուստ աղջկան մը հետ ամուսնանալ, կին մը ու իր ամուսինը որ ամբաստանուած է իբրեւ մարդասպան: Քոսթիօ կ'ուզէ բարիք ընել այս բոլորին, զանազան ձեւերով եւ մարդիկը չեն գիտեր թէ ո՞վ է այս մարդը, ի՞նչ կ'ուզէ իրենցմէ: Վերջապէս, վերջապէ՛ս, վերջին 25 էջերը, ինչպէս կ'ըսէ նաեւ Նուվէլ-Լիթէ-ռէռի քրոնիկագիրը, կը բացատրեն ամէն ինչ: Այդ վերջին էջերուն մէջ կայ ամէն ինչ, կը յայտնուի զրադէտը, կը պարզուի միջավայր մը եւ բոլորը ցոյց կուտան իրենց հոգին: Եւ բոլորս գիտենք թէ մարդուն հոգին երբ մերկ է, գեղեցիկ չէ:

Քոսթիօ Փանկրենի կը պատմէ այս մարդոց թէ ինք ո՛վ է: Այն մարդն է որուն շնորհիւ կ'ապրին, իրեն կը պարտին իրենց կեանքը: Բայց մարդ արարածը՝ ի ծնէ, երախտապարտ չէ: Ու կ'ուզեն վրէժ (եկա՛ւ վրէժը...) լուծել: Կ'ուզեն սպաննել, որովհետեւ մէկը այդ գիշերուան վախէն անկարող մնացած է, միւսը դժգոհ է որ կ'ապրի եւ այսպէս ոչ մէկը շնորհակալ է մարդուն որուն կը պարտին իրենց կեանքը: Զինքը կը բանտարկեն սենեակ մը, կրակի կուտան օթեւանը, կը փախին, բայց ինք ալ կը յաջողի փախիլ ու գիրքը կը վերջանայ:

Այս վերջը որ շատ ուշ կը հասնի, կը փրկէ վէպը: Ընթերցողը կը մոռնայ աւելորդ մանրամասնութիւնները, կը մոռնայ խաղերէն նկատուած նախադասութիւնները, որոնք խաղերէն չեն, կը մոռնայ թէ յոգնած է մինչեւ հոդ հասնիլը, որովհետեւ ի վերջոյ կը հանդիպի գրագէտին, կը գտնէ գրագէտը որ է՝ Վահէ Քաչա: Եւ այս կը բաւէ իբրեւ մեծագոյն գնահատանք:

ԱՐՓԻԿ ԱԼԷՄՇԱՀ

1) Vahé Katcha, Plon 1962.

ՆՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ԻՄ ՀԻՆ, ՊԱՅԾԱՌ ԵՐԳ

Դու էլ, իմ հին, պայծառ երգ
Ինձ հետ ծերացար,
Ինձ հետ անցար բիւր եզերք
Ու խռովուն դարձար:
Խնդուն էիր դու մի օր,
Զինջ ու հուր հրաւ,
Ինչպէս բարձր ու հեռաւոր
Աղբիւրը լերան:
Բայց տողերիդ պահ տուած
Շշուկը վարդի՝
Մի օր սրտիս հետ երդուած,
Գնացիր մարտի:
Գնդակի տակ խլացար,
Եղար մահուան մօտ,
Դրանից է, որ դարձար
Տխուր ու ցասկոտ:
Անցար գիւղեր հրակէզ,
Հուր ու ծուխ անցար,
Զվառեցիր, բայց այդպէս
Մխահամ դարձար:
Ու թէկուզ խօսքդ հիմա
Զինամթերի նոր,
Դու կաս, որպէս ինձ համար
Մի քանի վիրաւոր:

ՀՐԱՉԵԱՅ ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ

×

ՄԻԱՆԳԱՄԻՑ

Ասում են, թէ միանգամից կեանքում
ոչինչ չի կատարւում,
Միանգամից ո՛չ մի կոշիկ, եւ ո՛չ մի շոր
չի պատռւում,
Միանգամից տուն չի շինւում ու չի
քանդւում միանգամից,
Միանգամից ձիւն չի գալիս, եւ չի փչում
անգամ քամին:

Միրգ չի հասնում միանգամից, էլ ուր
մնաց խելօքանան,
Զոյգ չեն կազմում միանգամից, էլ ուր
մնաց՝ երջանկանան,
Միանգամից չեն կշտանում ու չեն զգում
ջրի կարիք,
Ոչ այսօրն է անցեալ դառնում,
Ոչ էլ վաղն է դառնում գալիք:

Այս ամէնը ճիշդ է, հարկաւ,
Հէնց այնպէս է, ինչպէս որ կայ:
Սակայն, եթէ իմ կեանքի մէջ գէթ
հարցնէին ինձ մի անգամ,
Թէ ես ի՞նչ եմ զբաղւում,
Ի՞նչ եմ ուզում
Ու երազում,
Ես կ'ասէի.
«Ինչ լինում է՝ թող որ լինի...
միանգամից»:

ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ

Երկու Սկովտացիներ կը զրուցեն:

— Եթէ երկու ինքնաշարժ ունենայիր, մէկը ինծի պիտի տայի՞ր, կը հարցնէ առաջինը:

— Անշուշտ, կը յարէ երկրորդը:

— Եթէ երկու տուն ունենայի՞ր —

— Սիրո՛վ

— Եթէ երկու նաւ ունենայի՞ր

— Բնականաբար:

— Իսկ եթէ երկու շապիկ ունենայի՞ր:

— Ո՛չ:

— Ինչո՞ւ, կը հարցնէ առաջինը զարմացած:

— Որովհետեւ, երկու շապիկ ունիմ, կը պատասխանէ երկրորդը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (15)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

Ու քահ քահ մը փրցուց:

— Ուրեմն, յարեց Շէֆիք, անգլիական եւ ֆրանսական դեսպանատուները գիտմամբ ըլլալու է պատրիարքը:

— Այդպէս ըլլալու է, ընդմիջեց Հիւնքեարը, այդ երկուքը շատ երես տուած են իրեն, ինչպէս որ իմացած եմ:

— Դիւրին է ստուգել, Վեհափառ տէր, գաղտնիքը մինչեւ վաղը կը պարզուի, անպատճառ պիտի հասկնամ պատրիարքի դիմումին շարժառիթը, նոյնպէս առարկան:

— Հասկցէք թէ, ընդմիջեց դարձեալ Ապտիւլ Համիտ, ինչ պատասխան ստացեր է դեսպաններէն:

— Վեհափառ տէր, շարունակեց Ոստիկանութեան նախարարը, ինչպէս ըսի, պիտի աշխատիմ ձեռք ձգել դեսպաններուն պատասխանին պատճէնը. յետոյ, պիտի ջանամ հասկնալ, պատրիարքին դիմումը բերանացի՞ է թէ գրաւոր. եթէ գրաւոր է, անոր ալ պատճէնը ձեռք պիտի անցընեմ. վերջապէս, բոլոր այս տեղեկութիւնները կը յուսամ, վաղուան ժողովին հետ, մատուցանել յառաջ ձերդ Օգոստափառ Տէրութեան:

— Ապրիք, ապրիք, Շէֆիք փաշա, կրկնեց Հիւնքեարը, Բարբարոսի ու Պաշտպանի շեշտ մը դնելով իր ձայնին մէջ, դուք այս գործը գլուխ հանեցէք, պիտի տեսնէք յետոյ, ինչեր, ինչեր պիտի ընեմ ձեզի...

— Անարժան եմ ձեր վեհափառութեան լիառատ շնորհներուն, յարեց կեղծաւոր Սուրիացին, մէջքը կոտրելով ու ծռելով մինչեւ գետին.

— Գացէք, հիմա, գացէք, հրամայեց Հիւնքեարը ժպտելով, վաղուան ժողովը մի մոռնաք:

Ոստիկանութեան նախարարը, գոհ ու զուարթ, եռ եռ քաշուելով, դուրս ելաւ կայսերական դահլիճէն, սենեկապետ Արիֆ պէյին հետ վար իջաւ, եւ, առանց հանդիպելու կայսերական քարտուղարութեան դիւանին, կառքը նետուեցաւ ու մեկնեցաւ Եըլտըզի շրջափակէն:

Նոյն օրը, Ոստիկանութեան Դուռը, իր առանձնասենեակին մէջ, Շէֆիք փաշան անձամբ պիտի վարէր վերջերը ձերբակալուած երեք անծանօթ երիտասարդներուն հարցաքննութիւնները:

Ե.

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան Սոֆիա գումարուած Գ. Ընդհանուր Ժողովի նիստերը վերջացած էին արդէն, եւ նոյն տարին, գարնան սկիզբները, պատգամաւորները խմբովին մեկնած էին Պուլկարիոյ մայրաքաղաքէն եւ վերադարձած՝ իրենց տեղերը:

Նոր եռուզեռ մը, եռանդ մը, տարօրինակ գործունէութեան տենդ մը կը տեսնուէր ամէն տեղ:

Դաշնակցականները դարձեալ գործի վրայ են, դարձեալ ասպարէզ իջան եւ այս անգամ, վճռական հարուած մը պիտի տան համիտական բռնապետութեան, այս էր հանրային կարծիքը, եւ այս փսփսուքը շրջան կ'ընէր բերնէ բերան:

Ամբոխը, հրաշքներով սնած, երեւակայութեան թեւերուն վրայ, առասպելներ կը ստեղծէր, իրերը կը խոշորցնէր, եւ այսպէս, կը մեծնար Դաշնակցութիւնը, կը բարձրանար, եւ կը տիրապետէր բոլոր հոգիներուն, որոնք ազատութեան ծարաւովը կը տանջուէին:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա *մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:*

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ըն – թացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հա – շիւը :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժա – նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կա – նոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բո – վանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւն – ները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Ստեփա – նոս նախավկայի տօնին առթիւ, վար – չութիւնը որոշած է ոգեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ Թեմին բազմամեայ եւ ար – դիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ : Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մաս – նաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայ – րենակիցներէն, որ եկեղեցիին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հան – գուցեալ պատուական Առաջնորդին, իր – րեւ երախտագիտական դոյզն պարտա – կանութիւն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժեռոմի Թաղ. Խորհուրդը շնոր – հակալութեամբ ստացած է փոխան ծաղ – կեպսակի հետեւեալ նուիրատուութիւն – ները, իրենց ողբացեալ կեսաարկաւա – գին Դաւիթ Դաւիթեանի մահուան առ – թիւ :

Կիրակոս, Յարութիւն եւ Մկրտիչ Կի – րակոսեան 20ական Ն. Ֆ., Յարութիւն Գարաօղլանեան, Այրի Տիկին Մարի Փա – նոսեան, Դաւիթեան եղբարք (Ատամնա – բոյժ) եւ Գափլանեան եղբարք 20ական, Այրի Տիկին Երեցուհի Թէրզեան, Յա – րութիւն Խարապետեան, Նշան Կիրիտ – լեան, Գուրգէն Ստեփանեան, Առաքել Աւետիսեան, Յարութիւն Նէվշէհիրեան, Արմենակ Կիրակոսեան, Կարպիս Կոտւ – ճեան, Արմենիա երգչախումբ եւ Գա – լուստ Վարպետեան 10ական, Աբրահամ Մանկասարեան եւ Երուանդ Օհաննեան հինգական, Թաղիս եկեղեցւոյն համար:

Յովհաննէս, Յակոբ եւ Արմենակ Կի – րակոսեան (եղբարք) 50 Ն. Ֆ., Տէր Մինասեան եղբարք 20, Մինասեան ըն – տանիք, Տիգրան Մուշեղեան, Պառ Թա – պա, Ստեփան Պօղոսեան, Սահակ Աւետ – եան, Շապուհ Համբարձումեան, Մա – նուկ Չիլեան, Կարպիս Օհաննեան 10ա – կան, եւ Գէորգ Օհաննեան 5 կը նուիրեն Թաղիս դպրոցին: Թաղականութիւնը խո – րին ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ըն – տանիքի անդամներուն եւ պարագանե – րուն :

ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆԻ ՎԱՃԱՌՔԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կազմակերպած բարենը – պատակ վաճառքի վիճակահանութեան շահող թիւերը — 67 ոսկի մատանի մը. 11 տուփ մը ձկնկիթ, 28 երկու շիշ Հա – յաստանի գինի, 46 նկար (Յ. Թորոսեա – նի), 66 մէկ շիշ Հայաստանի գօնեաք, 112 նկար (Տիկին Գոհարի), 54 նկար (Յ. Թորոսեանի):

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

կազմակերպութեամբ Ֆ. Կապ. Խաչի Շրջ. վարչութեան և Փարիզի Մ.ճիւղին.

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ Թաղամասի քա – ղաքապետարանին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հան – դէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյ – եան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս Թատրոնի մէջ:

Ուրախ անակնկալներ, երգ, պար, ար – տասանութիւն :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ 25 Դեկտեմբեր, Գշ. օր, Ս. Ստեփանոս նախավկայի *տօնը պիտի կատարուի օրուան յատուկ հանդիսաւոր արարողութեամբ: Ս. Հաղորդութիւն պիտի տրուի դպրոցականներու: Ծնողք – ներ կը հրաւիրուին առաջնորդել իրենց զաւակները :*

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա – դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո – խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա – տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե – րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԾԱԽՈՒ Է

Մրտոնի մէջ փավիյօն մը կարասինե – րով, ամէն յարմարութիւններով, աշխա – տանոց, երկու սենեակ, խոհանոց, մա – ռան :

Մանրամասնութեանց համար հեռա – ձայնել —

OBS. 46-02

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ

ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՉԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանե – կան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր զարթօնքները՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հե – ռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ

ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ

ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սա – մուէլ գրատունը եւ Յառաջին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Երկուշաբթի, *Ճրագալոյց Ծնն – դեան: Ժամերգութիւն ժամը 17ին, ձայ – նաւոր պատարագ ժամը 18ին:*

Երեքշաբթի՝ *ԾՆՈՒՆԴ: Ժամերգու – թիւն ժամը 10ին: Հայրապետական ձայ – նաւոր պատարագ ժամը 10.30ին: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝*

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը *կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :*

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԱՍԻԷՕԶ ՔՐԻՍԹՈՖ-ՇԱՀՊԱԼԵԱՆ

ԻՒՂԱՆԵՐԿ, ԿՈՒԱՇ ԵՒ ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 20էն Յունուար 7

Բացում այս Հինգշաբթի ժամը 17.30ին

HALL DE L'ANTENNE

17, Rue Venture, Marseille

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Կրընոպլի, Ռիւ Ժէլի, Սէն Լուի ա – րահին մէջ, այս Երեքշաբթի առաւօտ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Տէր Թոր – գոմ քհնյ. Փօսթէքեան (Լիոնէն):

GRAND REVEILLON

ՄԵԾ ԶԱՐԹՕՆՔ

կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան կողմէ

Երկուշաբթի Դեկտեմբեր 24

de 22 heures à l'aube

MENU ATTRACTIONS COTILLONS

BAR BUFFET

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷ՛Ք ԵՂԱՆԱԿԻ

ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Երկուշաբթի իրիկուն, Դեկտեմբեր 24, ժամը 21էն մինչեւ լոյս, քաղաքա – պետարանի սրահը,

Rue Voltaire, Alfortville

Բարձր Նախագահութեամբ՝ քաղաքապետ – երեսփոխան

RAOUL BLEUSE Ի

Նախաձեռնութեամբ Ալֆորվիլի Կրթա կան Մարմնին, ի նպաստ տեղւոյն դպրոցին :

Խրախճանք – հաճելի անակնկալներ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Ճոխ եւ խնամուած գեղարուեստական բաժին

Orchestre Bernard Dededjian

ՊԻՒՖԷ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԳԻՆԵՐՈՎ

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանանք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազա – գոյն ծախքերով կը ղրկենք խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ

ԼՕԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ

Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)

ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE

SIÈGE SOCIAL

2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 27 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
JEUDI 27 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9490 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5391

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԾՆՈՒՆԴԸ

Այսօր, քանիերորդ դարուն, քաղաքակիրթ աշխարհի բոլոր կրօնքներուն մէջ առաջին տեղը կը գրաւէ քրիստոնէութիւնը:

Յիսուսի ծնունդը նոր դարագլուխ մը կը բանար համաշխարհային պատմութեան մէջ:

Անցեալի դէպքերու յիշատակութեան մեկնակէտը Յիսուսի ծննդեան թուականն է բոլոր ազգերու համար (Նախ քան զՔրիստոս կամ յետ Քրիստոսի, կրճատեալ Ն. Ք. եւ Յ. Ք.): Անհաւատ համայնավարներն են միայն, որ չյիշելու համար Քրիստոսի անունը, կը գործածեն մեր թուականէն առաջ կամ վերջ բացատրութիւնը:

Բեթղեհէմի անշուք մէկ մսուրին մէջ, — պատսպարան ընտանի կենդանիներու, գիշերանց, խորհրդաւոր պայմաններուն մէջ, անարատ յղութեամբ կը ծնէր մանուկ Յիսուսը, որ պիտի յեղաշրջէր աշխարհը:

Քրիստոնէութիւնը իր բարձր ու վսեմ գաղափարականով պիտի հրապուրէր բոլոր ազնիւ հոգիները:

Միլիոնաւորներ պիտի նահատակուէին յանուն այդ գաղափարականին, առաջին դարերէն սկսեալ: Ամէնէն ծանր տուրքը պիտի վճարէր հայ ազգը:

Յիսուս իր խոնարհ ապրելակերպով, տկարին, աղքատին, հիւանդին օգնելու իր պատրաստակամութեամբ օրինակ կը հանդիսանար իր ժամանակի եսասէր մարդոց, որոնց համար նիւթը միայն արժէք կը ներկայացնէր:

Դժուար էր դարձի բերել իր հայրենակիցները, որոնք Մովսէսի օրերէն սկսեալ ոսկի հորթը կը պաշտէին:

Յիսուս հաւատք, յոյս եւ սէր կը քարոզէր: Հաւատքի ուժով հրաշքներ կը կատարէր, բուժելով հիւանդներն ու անդամալոյծները, նոյնիսկ ողջնցնելով աղքատ Ղազարոսը, որ չորս օրէ ի վեր մեռած էր: Յոյս կը ներշնչէր յուսակտուր, վհատեալ մարդոց: «Սիրեցէ՛ք զմիմեանս» կը պատգամէր, եղբայրական, ընկերական սէրը ամէն բանէ վեր դասելով:

Բայց եւ անխնայ կը դատափետէր մաքսաւորներն ու փարիսեցիները, վաշխառուներն ու շահագործողները: Խարազանի հարուածներով տաճարէն դուրս կը վռնտէր փերեզակներն ու խաբեբաները:

«Վա՜յ ձեզ դպրաց եւ փարիսեցւոց կեղծաւորաց»:

Իր նշանաւոր «Լերան քարոզ»ով երանի՜ կուտար աղքատներուն եւ արքայութիւն կը խոստանար անոնց: Իսկ վա՜յ կը կարդար մեծատուններուն:

«Սիրեցէ՛ք զթշնամիս ձեր, բարի արարէք ատելեաց ձերոց» կը քարոզէր, նոր վարդապետութեան մը հիմը դնելով:

Ծննդեան տօնը հանդրուան մըն է տարուան մէջ՝ պանծացնելու համար խաղաղութիւնը:

«Փա՜ռք ի բարձունս Աստուծոյ եւ յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն» կ'երգէ քրիստոնէական եկեղեցին:

Խաղաղութեան պատգամներ ուղղեցին Ծնունդի առթիւ աշխարհի մեծերը, կրօնական թէ աշխարհական, ամէնէն առաջ Պապը, հետեւելով դարաւոր աւանդութեան:

Խաղաղութեան ծարաւի է մարդկութիւնը, որ կը խորշի պատերազմներէ:

Խաղաղութեան պատգամները անուշ կը հնչեն մանաւանդ ներկայ անստոյգ օրերուն՝ երբ հակամարտ ճակատները մրցումի ելած են սպառազինուելու համար հիւլէական զէնքերով:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՁԻՒՆ-ՁՄԵՌ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

ԱՆՍՈՎՈՐ ՑՈՒՐՏ ՄԸ
ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՐԱՒԸ

83 տարիէ ի վեր, Ծնունդի գիշերը նման ցուրտ չէր եղած կը գրեն թերթերը: Արդարեւ անսպասելի ցուրտ մը յանկարծակիի բերաւ բոլորը: Փարիզի մէջ ջերմաչափը զերոյէն վար 10 եղած էր եւ մինչեւ 20ի կը հասնէր Ժիւրայի շրջաները: Մարսէյլի նշանաւոր Քանըպիէռը կորսուած էր ձիւնին տակ եւ ամբողջ քաղաքը անշարժութեան դատապարտուած 24 ժամ: Ութ տարի է, Մարսէյլի ժողովուրդը ձիւնի երես չէր տեսած: Արդէն երբ հինգ սանթիմեթրի հասնի, բոլորը, կատակելով «մեծ հիւսիսի» մասին կը խօսին: Ճամբաները անգործածելի էին, ինչպէս նաեւ Մառինիանի օդակայանը: Զորեքշաբթի օր միայն արեւը եկած էր կրկին ու ձիւնը սկսած էր հալիլ:

Այս անսպասելի օդին, առաջին վնասուողները եղած են դէպի Փարիզ եկող ճամբորդները: Արդարեւ, Քոթ տ'Ազիւռէն ճամբայ ելած բոլոր կառախումբերը չեն կրցած իրենց ճամբան շարունակել եւ ճամբորդները Փարիզ հասած են, 10 ժամ յապաղումով, սառած ու անօթի ու նախընտրած են անկողին մը եւ ապուր մը քան զարթօնքի պաղ գիշեր մը: Բայց Ֆրանսական երկաթուղին մրցանիչ կը կոտրէր ամէն բան կարգի դնելով 24 ժամուան ընթացքին:

Ֆրանսայէն զատ ոչ միայն Եւրոպայի բոլոր երկիրները այլեւ Ամերիկա զոհ գացած են այս անսովոր ձմեռին: Ուաշինկթընի վրայ ձիւնի փոթորիկ մը մեծ վնասներ պատճառած է, բայց հակառակ տեղատարափ ձիւնը, աւելի քան երբեք՝ Սպիտակ Տան առջեւ, խաղաղասէրներու խումբ մը ցոյց մը ըրած է հիւլէական փորձերու դէմ:

Աւելի ցուրտ էր Յունաստան քան ... Մոսկուա, ուր ջերմութիւնը 0ի հաւասարէր մինչ զերոյէն վար 10ի կ'իջնէր սպանական բազմաթիւ քաղաքներու մէջ: Կը ձիւնէր նաեւ Պելժիա եւ Գերմանիա, Ֆրանսայի մէջ շատ մը լիճեր. սառած են եւ ամէն կողմ մեծ է զոհերուն թիւը ու բազմաթիւ են ամէն տեսակի արկածները:

Ցուրտէն զատ այս Ծնունդն ալ կը նմանէր բոլոր ծնունդներուն, աղքատէն հարուստը, հաւատացեալէն անհաւատը, բոլորը կը տօնեն Քրիստոսի Ծնունդը: Նշանաւոր Մաքսիմսը ծայրէ ծայր լեցուած է հակառակ իր 25 հազարնոց ճաշին, բայց Ֆրանսացիին համար, Ծնունդը կը մնայ ընտանեկան տօն մը ուր պզտիկէն մեծ կը սպասեն՝ «Կաղանդ պապային»:

«Կաղանդ Պապան» չէր եկած սակայն Մաքմիլընի համար որ բրիտանական մամուլի խիստ քննադատութեան արժանացած է հակառակ Պաշտպանութեան Նախարարին բոլոր ջանքերուն պաշտպանելու համար Պահամայի համաձայնութիւնները:

Նախարարը ուզեց նոյնիսկ համոզել թէ նման ձեւի գործակցութիւն մը Ամերիկայի հետ բրիտանական տեսակէտ է, բայց ընդդիմութիւնը կարելի չէ լռեցնել նման պատճառաբանութիւններով: Աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխին կցորդը՝ Ճորճ Պրաուն որ խստօրէն քննադատած էր Քենըտի – Մաքմիլըն համաձայնութիւնը, յայտարարած է թէ վեց – եօթը տարի առաջ փոլարիս հրթիռները կրնային իմաստ մը ունենալ Մեծն Բրիտանիոյ համար, բայց կարելի չէ այսօր որոշումներ տալ որոնք երէկ պէտք է տրուէին:

× Ծնունդի օրը, Պապը իր պատշգամէն աւանդական ուղերձէն ետք, օրհնած էր ժողովուրդը Ուրպի էթ օրպի: Յովհաննէս ԻԳ. չեշտած է թէ պատմութեան նոր ուղին Բեթղեհէմէն սկսած է ամէն մէկ ժողովուրդի քաղաքակրթութեան ճառաքայլումին համար:

× Վարշաւայի աւագերէցը՝ կարդինալ Վիշինսկի յայտարարած է թէ Յովհաննէս ԻԳ. «խաղաղութեան իշխանը» կարելի է անուանել խաղաղութեան ի նպաստ տարած ջանքերուն համար:

× Մոսկուայի մէջ, բազմաթիւ Լիթուանացի եւ պալթ ուխտաւորներ լեցուած էին ՍԷՆ Լուի տէ Ֆրանսէի ֆրանսական եկեղեցին լսելու համար «Կէս Գիշերուան Պատարագը»:

× Պոլսոյ Տիեզերական Պատրիարքը՝ Աթենակորաս, զոր անսխալական Թայմզը սխալմամբ թաղած էր երկու ամիս առաջ երբ նոյն անունը կրող ուրիշ եպիսկոպոս մը կը վախճանէր, ծննդեան իր պատգամին մէջ յայտարարեց թէ Վատիկանի ժողովը աստուածային իմաստութեան արտայայտութիւնն է. «ազգերէն, լեզուներէն եւ կրօնքներէն վեր բարձրանալով իբրեւ նպատակ ունինք՝ համաշխարհային խաղաղութիւնը եւ քրիստոնէութեան միութիւնը»: Այս յայտարարութիւնը կարգ մը շրջանակներու կողմէ նկատուած է իբրեւ ապացոյցը որ Տիեզերական Պատրիարքը ներկայ պիտի ըլլայ Վատիկանի ժողովին երկրորդ նստաշրջանին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔՈՒՊԱՅԻ 1113 բանտարկեալներու ազատագրման առթիւ, Քենըտի յայտարարեց թէ «այս Դեկտեմբեր 25ը քիչ մը աւելի զուարթ պիտի ըլլայ բոլոր Ամերիկացիներուն համար»:

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ինը օրաթերթերը լոյս չտեսան, գրաշարներու գործադուլին պատճառաւ, որ կը շարունակուի 17 օրէ ի վեր:

ՊՈՒՐԿԻՊԱՅԻ դէմ դաւ մը երեւան ելած է Թունուզի մէջ, բազմաթիւ կասկածելի նկատուածներ ձերբակալուած են: Թունուզցի Աշխատաւորներու Ընդհանուր Միութիւնը զեկոյց մը հրապարակած է այս առթիւ ուր «ափ մը ոճրագործներու անորակելի դաւաճանութիւնը» կը կոչէ ինչ որ պատրաստուած էր նախագահին դէմ:

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ դժգոհ է: Քանի մը հազար խանդավառ հոգիներու առջեւ, անդրադարձաւ ֆրանսական կառավարութեան «թերիներուն» եւ յայտնեց թէ Ֆրանսա չէ յանձնած խոստացած 500 թրաքթէօրները:

ԾՆՆԴԵԱՆ իր պատգամին մէջ, զոր արտասանեց Կիրակի, Պապը յայտնեց թէ խոր հասկացողութեան բացայայտ նշաններ ընկերային եւ միջազգային խաղաղութեան հորիզոն մը ցոյց կուտան: Շեշտեց եկեղեցիներու «դէպի միութիւն շարժումը»: Քանթերպըրիի կարմիր առաջնորդը՝ Տոքթ. Հիւլիթ Ճոնսըն ըսած է թէ եթէ Քրիստոս ողջ ըլլար Արեւելեան կողմն աշխարհի է որ յոյսի պատճառներ պիտի գտնէր: Քուպայի հարցին մէջ «միայն Խրուշչեւի ազնիւ հոգին է որ զմեզ փրկեց անդարմանելի աղէտէ մը», աւելցուցած է կարմիր Կանոնիկոսը:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ փոխեց ՄԱԿի իր պատուիրակը: Ծանօթ է որ տարիներէ ի վեր այդ պաշտօնը կը վարէր Զորին որու խիստ ոճը եւ յարձակողական չեշտը մաս կը կազմեն ՄԱԿի նիստերու «պըզտիկ պատմութեան»: Խրուշչեւ, անոր տեղը Ֆետորենկօն նշանակելով կ'ուզէ նոր ուղղութիւն մը տալ խորհրդային քաղաքականութեան: Ֆետորենկօ մինչեւ անցեալ Յուլիս Ճափոնի դեսպան էր: 50 տարեկան, այս փոխ – վարչապետը քաջ չինաբան է: 1952էն 1955 վարած է Ասիոյ վերաբերող ճիւղը: Համայնավար կուսակցութեան անդամ է 1943էն ի վեր, ճկուն քաղաքագէտ, կողմնակից է խաղաղ համակեցութեան:

ԻՏԱԼԱՑԻ լրագրողները որոնք գործադուլի դիմած էին, որոշ գոհացում ստացան: Քսան առ հարիւր յաւելում՝ ամսաթօշակներու եւ 36 ժամ շաբաթական աշխատանք միայն:

ՆԱՍԸՐ ճառ մը խօսած է Սուէզի 6րդ «յաղթանակին» առթիւ, Փորթ – Սայիտ որու ընթացքին չեշտած է թէ «մեր հակառակորդները պէտք է գիտնան թէ պիտի կռուինք մինչեւ վերջին մարդը պաշտպանելու համար արաբականութեան եւ ընկերվարութեան շահերը, արաբական թերակղզիին ծոցին մէջ իսկ»:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ Պատրիարքարանին արտաքին կապերու բաժանման պետը՝ գերապայծառ Նիքոտէմ, խօսելով Տիեզերական ժողովի մասին, յայտարարած է. — «Առաջին նիստը չօշափելի որոշումներ չբերաւ: Ճառերու եւ ելոյթներու ընթացքին, այնպէս կը թուէր թէ ձախ թեւ մը մէջտեղ ելած է եւ տեսակէտներ զորս շատ շահեկան կը կարծենք: Եթէ տիեզերական ժողովը այս ուղղութեամբ որոշումներ պիտի տայ, ատիկա նպաստաւոր մթնոլորտ մը կրնայ ստեղծել յետագային՝ զարգանալիք»:

ԹՐՔԱԿԱՆ երեսփոխանական ժողովը 129ի դէմ 204 ձայնով մերժեց քննել 11 պաշտօնազրկուած սպաներու պարագան: Ինէօնիւ երեսփոխաններէն խնդրեց որ այդ հարցով չզբաղին:

ԼԻՏԵՐԱՏՈՒՐՆԱՅԱ Կազեթա խորհրդային գրական թերթը փոխեց իր խմբագրապետը:

ՊԱՐՍԻՑ Շահը Թունուզ – Աֆրիք Փրէս գործակալութեան տուած իր տեսակցութեան ընթացքին շահեկան մանրամասնութիւններ տուած է իր երկրին արտաքին յարաբերութիւններուն մասին Խորհ. Միութեան եւ մահմետական աշխարհի հետ: Եթէ Մոսկուա – Թեհրան մերձեցումը զարմանք պատճառած է շատերուն, պէտք է գիտնալ թէ «Ամերիկայի բարեկամը ըլլալ չի նշանակեր անպայման աշխարհի մէկ ուրիշ երկրին թշնամին ըլլալ» չեշտած է Շահը: Ինչ կը վերաբերի մահմետական աշխարհին, արաբ Մ. Հանրապետութիւնը խստօրէն քննադատուած է Շահին կողմէ, մանաւանդ անոր «տիրապետութեան ձգտող քաղաքականութիւնը»: Շահը չէ խօսած Իրաքի մասին:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հիւլէական երեք փորձեր ըրած է 48 ժամուան ընթացքին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Թաս գործակալութիւնը յայտնեց թէ խաղաղութեան իրաքեան խորհուրդը կոչ մը ըրած է որպէսզի հիւլէական զէնքերը արգիլուին արաբ աշխարհի մէջ:

ՔՈՆՐԱՏ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ Ծնունդի իր ուղերձին մէջ յայտնեց թէ մտահոգ է որովհետեւ Գերմանացիները զուրկ են քաղաքացիական գիտակցութենէ: Պէտք է գիտնալ սակայն թէ ժողովուրդը կրնա՞յ եւ ի՞նչ ձեւով հակազդել պետական տագնապի մը:

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ՔԱՆԱՏԱՑԻ փաստաբան մը քանի մը օր առաջ Քեպէքի հանրապետական կուսակցութիւնը կազմած է որուն նպատակակէտն է՝ անկախ պետութեան մը ստեղծումը՝ Քեպէքի Ֆրանսական Հանրապետութիւն:

ՊԵՐԼԻՆԻ քաղաքապետը՝ Վիլի Պրանտ յայտարարեց թէ համաշխարհային աղէտի մը վտանգները պակսած են: «Պէտք չէ սակայն որ պատրանքներով օրօրուինք» չեշտած է Պրանտ:

ԴԱՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ ԵՒ ԻԹԹԻՀԱՏԻ
ԱՐԴԱՐԱՄԻՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

Ա.

Լօզանի դաշնագրի 60րդ յօդուածին համաձայն, Սուրիան՝ անջատուելով Օսմանեան կայսրութենէն, տէր դարձաւ իր հողամասին վրայ գտնուող պետական կալուածներուն։

Նոյն դաշնագրին 65րդ յօդուածը կը տրամադրէր, որ օսմանեան իշխանութեան կողմէ բռնի գրաւուած ու պետականացած կալուածները վերադարձուին իրենց իսկական տէրերուն։

Դաշնագրէն վեց տարի ետքը Հալէպաբնակ Շուքրի Վէքիլ անուն քրիստոնեայ սուրիացիի մը ժառանգորդները, առարկելով թէ զանազան կալուածներ, Պաղ–Բաղչէի մէջ՝ 1885ի ատենները, յափշտակուած էին Սուլթան Համիտի կողմէ, պահանջեցին որ այդ կալուածները իրենց վերադարձուին։

Սուրիոյ Պետական Կալուածներու Վարչութիւնը այդ պահանջը մերժեց եւ ժառանգորդները դատ բացին անոր դէմ՝ 1930 Դեկտեմբեր 11ին։ Խնդրոյ առարկայ կալուածներու մէկ բաժինը փոխանցուած էր Հալէպի Ֆրանսական հիւանդանոցին. ինչ որ իրաւասու կը դարձնէր Խառն Դատարանները։

Հալէպի նախագահ Խառն Դատարանին առջեւ, վարչութիւնը փաստարանեց թէ պահանջը անընդունելի էր՝ իբր նախադրեալ (փրեսքրի) ըստ Հողային Օրինագրքին, քանի որ աւելի քան տասը տարի անցած էր առարկուած գրաւումէն ի վեր։

Ժառանգորդները այդ փաստարկութեան պատասխանեցին թէ ըստ Մէճէլլէի 1663 յօդուածին, նախադրութեան (փրեսքրիփսիօն) ժամանակամիջոցը կախակայուած է, երբ հակառակորդը բռնակալ մըն է՝ ինչ որ Սուլթան Համիտին եւ անոր յաջորդող վարչակարգին պարագան էր։

Հալէպի նախագահ Խառն Դատարանը՝ 1931 Յունիս 3ին, հրամայեց որ կալուածները պահանջողներուն վերադարձուին։

Վարչութիւնը դիմեց Սուրիոյ վերաքննիչ Խառն Ատեանին, որ նոյնպէս Հալէպ կը գտնուէր։ Ընդհանուր դատախազին փոխանորդն էի եւ զայն կը ներկայացնէի նիստերուն, ուր բացառաբար կու գար ինքը՝ անձնապէս։

Դատաւորը անկախ է։ Բայց դատախազը որ կառավարութեան գործակալն է, — որու համար երբեմն «հանրային փաստաբան» կը կոչուի ան — պարտաւոր է պաշտպանել իր յանձնարարին տեսակէտը։ Ուստի խնդրին վերահասու ըրի Հալէպի Ֆրանսական Մարզպանին պատուիրակը՝ Արեւելքի անցուդարձերուն քաջածանօթ ընդհանուր հիւպատոս Լաւաթիր, որ կատարեալ ազնուական մարդ էր։ Համաձայնեցաւ որ վարչութեան առարկութիւնը պաշտպանելի չէր։ Այդ ուղղութեամբ արտայայտուեցայ Ատեանի նիստին։ Ատեանը՝ 1933 Յուլիս 31ին հաստատեց նախագահ դատարանին որոշումը։

Վարչութիւնը այդ վճիռը չընդունեցաւ եւ դիմեց Դամասկոսի Վճռաբեկ Խառն Ատեանին, որ 1934 Փետրուար 14ին արձակեց վճիռ մը՝ համառօտիւ այսպէս վերլուծելի։

Ա.— Մէճէլլէի 1663 յօդուածին գործածած «ինքնակալ» բառը ոչ միայն վեհապետի մը կրնայ վերագրուիլ այլ նաեւ վարչակարգի մը։

Բ.— 1918էն մինչեւ 1924, այսինքն զինադադարէն մինչեւ Լօզանի դաշնագիրը՝ պահանջողները իրաւացի մտավախութիւն զգալու էին բողոք յարուցանելէ, որովհետեւ Սուրիոյ բախտը չէր որոշուած։ Եթէ երկիրը Թուրքիոյ ձեռքը մնար պահանջողները վրէժխնդրութեան ենթակայ կրնային ըլլալ։ «Կիլիկիոյ օրինակը, կը յիշէ Վճռաբեկ Ատեանը, խոհեմութիւն ներշնչելու բնոյթ ունէր»։

Գ.— Կը մնայ 1885էն մինչեւ 1918ի շրջանը։ Այս կէտին վրայ Բարձրագոյն Ատեանը կը բեկանէ Վերաքննիչ Ատեանի վճիռը՝ ըստ ձեւոյ պատճառով մը։ Կը նկատէ որ Վերաքննիչ Ատեանը՝ Սուլթան Համիտը եւ Իթթիհատը ինքնակալ համարած է ներքին համոզմամբ եւ առանց փաստեր թուելու։

Ուստի, այս վերջին կէտը քննելու եւ վճռին պակասը լրացնելու համար՝ գործը վերադարձուեցաւ Հալէպի Վերաքննիչ Խառն Ատեանին։

Փաստերը չէին պակսեր։

Խորհելով թէ նման վճռաբանութիւն մը այլուր անպատեհ արձագանգ կրնար տալ, Պատուիրակին տեղեկագրեցի թէ լաւագոյն է որ վարչութիւնը չյամառի հերքել պատմական ճշմարտութիւն մը եւ տեղի տայ պահանջին։

Նախկին պատուիրակ Լաւաթիր Դամասկոս փոխադրուած էր, իբր ամբողջ Սուրիոյ պատուիրակ։ Յաջորդը չէր պատկաներ Արտաքին Նախարարութեան։ Տեղեկագրէս քանի մը օր ետքը խնդրեց որ երթամ զինքը տեսնեմ։

Առաջին խօսքն եղաւ որ պէտք է դիրքս փոխեմ եւ սատարեմ վարչութեան։

Ուրիշ խօսքով՝ պարտաւոր էի հաստատել թէ օսմանեան վարչակարգը «Համիտեան եւ Իթթիհատական — կը յօժարէին դատարանի առջեւ իբր յափշտակող կոչուիլ փոքրամասնութեան մը պատկանող հպատակի մը կողմէն։

Դիտել տուի որ իր նախորդը բոլորովին հակառակ կարծիքի էր։ Ականջ չտուաւ եւ պնդեց իր հրահանգին վրայ։

Եթէ դատախազը ստիպուած է կառավարական հրահանգին հետեւիլ, իրաւունք ունի, եթէ այդ հրահանգը իր համոզման կամ խղճի ձայնին չի համապատասխաներ, գրաւոր պաշտօնական պահանջը ներկայացնելէ վերջ, բերանացի պաշտպանել իր անձնական տեսակէտը։ Դատախազութեան սկզբունքով «Գրիչը ստրուկ է՝ խօսքը ազատ»։ Պատուիրակին յայտնեցի որ Ատեանին առջեւ այդ սկզբունքին համաձայն պիտի ընթանայի։ Չէի կրնար հաշտել թէ ամբողջ աշխարհի եւ մանաւանդ Ֆրանսայի անթիւ պետական անձնաւորութիւններ, դեսպաններ, հիւպատոսներ, պատմաբաններ, վկաներ ատախօսներ եղած էին։

Պատուիրակը նեղսրտած ընդմիջեց.— «Քանի որ չէք հասկնար, լսեցէ՛ք»։ Նամակ մը բացաւ ու կարդաց։ Գրութիւնը պաշտօնական հանգամանք չունէր։ Անձնապէս իրեն ուղղուած էր Դամասկոսէն, առանց կարգապետական ճամբէն անցնելու։ Գրողը ստորադաս երիտասարդ Ֆրանսացի պաշտօնեայ մըն էր, որ մտահոգութիւն կը յայտնէր՝ թէ Վէքիլի ժառանգորդներու դատը նախընթաց մը պիտի ըլլար եւ դուռ բանար ուրիշ պահանջներու։ Կալուածներուն քանակը պիտի պակսէր եւ վարչութեան խորհրդականի պաշտօնը՝ զոր կը վարէր իր բարեկամներէն մէկը, աւելորդ պիտի դառնար։ Նամակագիրը կը յանձնարարէր պատուիրակին ինծի հասկցնելու որ, եթէ դիրքս չփոխեմ, Պէյրութի բարձր գործավարին մօտ ամէն կերպով զիս կը սեւցնեն, ամբաստանելով թէ պաշտօնս չարաչար կը գործածեմ «հայկական քաղաքականութիւն» յառաջ քշելու համար։ «Հիմա հասկցա՞ք» եզրակացուց պատուիրակը։

Ոտքի ելայ եւ ըսի.— «Պարոն պատուիրակ, անցեալ օր մեզի շրջաբերական մը հաղորդեցիք որ կը հրահանգէր խնայողութիւններ ընել։ Ահա, խնայողութիւն մը պիտի թելադրեմ։ Արձակեցէք ամբողջ դատական կազմը եւ արդարադատութեան իշխանութիւնը յանձնեցէք ձեր դռնապանին»։

Պատուիրակը գոյնը նետեց։ «Լա՛ւ, ըսաւ, քանի որ այդպէս է, պիտի խնդրեմ Ընդհանուր դատախազէն որ ինքն անձամբ զբաղի այս խնդրով»։

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՏԱՒՈՒՏ ՓԱՇԱ
ԵՒ ԻՐ ԿՏԱԿԸ

—o—

(ԻՍԹԱՆՊՈՒԼԱՀԱՅ ՍՐՏԱԳՐԱՒ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

1861ին Հայ Կաթողիկէ եկեղեցիներէն Տաւուտ Կարապետ Արթին փաշա, հարուստ ամուրի մը, նոր ընտրուած էր կուսակալ Լիբանանի։ Իր պաշտօնավայրը ուղեւորելէ առաջ՝ կ'այցելէ Բանկալթիի Ս. Յակոբայ Անկելանոցը եւ փափաք կը յայտնէ որդեգրելու փոքրիկ աղջիկ մը, որ ըլլայ որբ, ողջ եւ խելացի. բնութենէն դատապարտուած, լքուած արարած մը։ Այդպիսի դժբախտներ գտնելը ամէնէն դիւրին գործն էր որբանոցներուն մէջ։ Փոքրիկ աղջիկը կը յանձնուի այդ մեծ մարդուն — սրտով ու հոգիով ալ մեծ — որ Լիբանանի լեռներուն մէջ, իր ձեռքին տակ, կը մեծցնէ, կը կրթէ, կը դաստիարակէ։ Եւ օր մըն ալ, երբ ինքը կը քաշուի պաշտօնէն ու որբուհին կ'ըլլայ չափահաս, բարի ծերունին իր որդեգիրը կ'առաջնորդէ Լոնտրա եւ հոն՝ Անգլիոյ պանքային կը յանձնէ քանի հազար անգլ. ոսկի, պայմանաւ որ իր մահէն վերջ՝ այդ գումարին տոկոսն յանձնուի որդեգիր աղջկան, մինչեւ որ ամուսնանայ. Եթէ զաւակ մը ունենայ՝ անոր չափահասութեան թուականէն՝ մայրը պիտի կարենայ տէր ըլլալ այդ գումարին, իսկ եթէ անժառանգ մնայ կամ ամուրի՝ անոր մահէն վերջ՝ կտակեալ գումարին տէր պիտի ըլլայ Պոլսոյ Հայ Կաթողիկէ Ս. Յակոբայ Անկելանոցը։ Իր կտակին մէջ ամէն ինչ մանրամասն ու որոշ կերպով նախատեսուած էր, օրինական վաւերացումով։

1893ին Տաւուտ փաշա շատոնց (1873ին) մեռած էր, իսկ իր որդեգիրը աւելի քան երեսուն տարեկան՝ կ'ապրէր կուսանաց վանքի մը մէջ, Փարիզ։ Իր յօժար կամքով մտած էր հոն, որբանոցի մը մթին շրջափակին մէջ սկսած իր կեանքը՝ ուզելով վերջացնել մենաստանի մը մէջ։ Այնքան համեստ ու խնայողաբար կ'ապրէր որ իր ստացած տոկոսէն ալ քանի մը հազար ոսկի գոյացուցած էր, զոր հետզհետէ կը բարդէր մայր գումարին վրայ, որպէսզի ինքն ալ իր նուիրատուութեան բաժինն ունենար այն հաստատութեան, ուսկից գտած էր իր երջանկութիւնը։

Իսթանպուլահայ Կաթողիկէ Տիկին մը, որ Փարիզ այցելած էր 1893ին՝ միջոց կը գտնէ երթալ տեսնելու Ս. Յակոբայ նախկին սանուհին՝ կուսանաց վանքին մէջ։ Աղջիկը ինքնաբերաբար ու սիրայօժար ընդգրկած էր Աստուծոյ նուիրուած այդ խաղաղիկ կեանքը, զոր աշխարհային կեանքէն գերադաս կը համարէր։

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ
Հ. Բ. Ը, ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

—o—

ՏՈՔԹ. ՊԻՒՅԻՒՔԵԱՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՈՒՂՂՈՒՄԸ ԵՒ Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆԻ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

1955 Փետրուար 19ի Ընդհ. Ժողովին ատենագրութիւնը հրատարակուեցաւ «Յուշարար – Միութիւն»ի Ապրիլ թիւին մէջ։

Այս ժողովին մօտ Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին պատուիրակը՝ Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեան, յիշեալ ատենագրութեան մէջ խեղաթիւրումներ տեսած ըլլալով, ի մէջ այլոց իր ըրած յայտարարութիւններուն մէջ, ընդհ. տնօրէն Գ. Կիրակոսեանի ղրկեց 27 Մայիս թուակիր եւ 64655 թուով հետեւեալ նամակը.

Փարիզ, 17 Մայիս 1955

Մեծայարգ Տիար Գ. Կիրակոսեան
Ընդհ. Տնօրէն Հ. Բ. Ը. Միութեան
Նիւ Եորք

Սիրելի Տիար Կիրակոսեան,

Մեր Միութեան վերջին Ընդհանուր Ժողովին մասին Յուշարար – Միութիւնի մէջ հրատարակուած պաշտօնական ատենագրութեան այն մասը որ իմ յայտարարութիւններուս կը վերաբերի, մեր անդամներու շրջանակին մէջ սխալ եւ անախորժ մեկնութիւններու տեղի տուած է։

Մասնաւորապէս կը մեղադրուիմ մեր Կեդր. Յանձնաժողովէն բխած բոլոր առաջարկները «յետս կոչած» ըլլալուս համար, ինչպէս ենթադրել կուտայ պաշտօնական յայտարարութիւնը, առանց առ այդ եւ կանխաւ ստացած ըլլալու մեր ժողովին համաձայնութիւնը։ Իրականին մէջ, սակայն եւ ինչպէս քաջ գիտէք, մեր սիրելի Նախագահին հետ, Ընդհ. Ժողովէն առաջ գլուխ գլխի երկար տեսակցութիւն մը ունեցայ, որուն ընթացքին, եւ յետ փոխադարձ սրտբաց լուսաբանութիւններու, հաւաստիքներ ստացայ թէ.—

Ա.— Միութեան կազմական Կանոնագիրը փոփոխութիւն պիտի չկրէր, առանց կանխաւ ստանալու բոլոր շրջանակներու խորհուրդը, եւ առանց անցնելու Ընդհ. Ժողովի բովէն։

Բ.— Նոր Ամերիկեան ընկերութիւնը նոյնութեամբ պիտի ընդունէր Զուիցերական ընկերութեան հիմնական կանոնագիրը։

Գ.— Զուիցերական ընկերութիւնը պիտի չլուծուէր, եւ Եգիպտոսի ու Եւրոպայի շրջանակները պիտի շարունակէին կապուած մնալ անոր, վարչական յաւելեալ իրաւասութեամբ։

Այս երեք կենսական կէտերու վրայ թէ մասնակի տեսակցութեանց ընթացքին եւ թէ յատենի ժողովոյ գոյացած փոխադարձ համաձայնութիւններով անհրաժեշտ հաւաստիքները ստանալէ վերջ, հարկ համարեցի ետ առնել միայն մեր յուշագրին վերջաբանով եղած առաջարկը՝ «առկախելու ամէն վերջնական որոշում օրակարգի չորրորդ հարցի վերաբերմամբ», ամէն կողմէ ստացուած քուէներու մեծամասնութեամբ, ինչպէս նաեւ բոլոր ժողովականներու միաձայնութեամբը յայտնուած ընդդիմութեանց առջեւ։

Պաշտօնական յայտարարութեան մէջ գործածուած «յետս կոչում» բառերն են, որ յանիրաւի վերագրուելով մեր բոլոր առաջարկներուն, թողուցած է աննպաստ տպաւորութիւն։

Ուրախ պիտի ըլլայի եւ շնորհակալ, եթէ հաճէիք Յուշարարի մէջ ճշդումով մը ցրուել այս անախորժ թիւրիմացութիւնը։

Ձերդ, սիրալիր յարգանքով
ՏՈՔԹ. Ա. ՊԻՒՅԻՒՔԵԱՆ

Այս նամակին ի պատասխան, Պ. Գ. Կիրակոսեանէ ստացուեցաւ հետեւեալ նամակը։

Նիւ Եորք, 16 Յուլիս 1955

Մեծայարգ Տոքթ. Ա. Պիւյիւքեան
Փոխ–Ատենապետ Հ.Բ.Ը. Միութեան
Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի
Փարիզ

Սիրելի Տոքթէօր,

Ատենին ընդունած ենք ձեր 17 Մայիս 1955 նամակը ուր ցաւով կարդացինք թէ կը մեղադրուիք առանց ձեր ժողովին համաձայնութեան Կեդր. Յանձնաժողովին առաջարկները «յետս կոչած» ըլլալնուդ համար։

Կատարուած մեկնութիւնները կը գտնենք բոլորովին անտեղի, որովհետեւ իրականութեան մէջ Ընդհ. Ժողովը ընդունած էր թէ

Ա) Նոր Ամերիկեան Ընկերութիւնը նոյնութեամբ պիտի պահէր Զուիցերական Ընկերութեան Հիմնական Կանոնագիրը.

Բ) Զուիցերական Ընկերութիւնը պիտի չլուծուէր, եւ Եգիպտոսի ու Եւրոպայի շրջանակները պիտի շարունակէին կապուած մնալ անոր, վարչական յաւելեալ իրաւասութեամբ։

Գ) Ընդհ. Ժողովի ատենագրութեան մէջ այս կէտերուն հակասող որեւէ արտայայտութիւն չկայ, եւ հետեւաբար հարկ չենք տեսներ որեւէ ճշդում կատարել Յուշարարի մէջ, նոր թիւրիմացութեանց առիթ չտալու համար։

Կը յուսանք թէ այսքանը բաւարար պիտի համարէք իբր լուսաբանութիւն կատարուած սխալ մեկնութիւններուն։

Սիրալիր բարեւներով, Ձերդ անկեղծօրէն
Գ. ԿԻՐԱԿՈՍԵԱՆ
Ընդհ. Տնօրէն

(6 Շար.)

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

ԿՐՕՆԻ ԵՒ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂԱՔԸ

Երուսաղէմ փոքրագոյնն է այն քաղաքներուն, որոնք, որոշ արժէք մը կը ներկայացնեն մարդկութեան աչքին: Պարսպապատ հին քաղաքը հազիւ հազ 1600 հեկտար տարածութիւն ունի. եւ սակայն բլլայ քրիստոնեաներուն, ըլլայ Հրեաներուն եւ ըլլայ իսլամներուն համար Երուսաղէմ կրօնքի օրրանը կը մնայ:

Այս նեղ տարածութեան մէջ է որ տեղի ունեցան Խաչելութիւնը եւ Յարութիւնը. հոն են Դաւիթ մարգարէի դամբը, Սողոմոն Թագաւորի ձեռքով՝ Աստուծոյ Տաճարը, եւ Օմարի մզկիթը: Անոր փողոցներուն մէջէն անցաւ Յովհաննէս Մկրտիչ: Զայն շրջապատեցին եւ գրաւեցին Խաչակիրները:

Այնտեղ եկան Մեծն Աղեքսանդր, Հերովդէս, Ադրիանոս կայսրը, Մեծն Սուլէյման եւ հազարաւոր ուրիշ երեւելի մարդիկ:

Ներկայիս Երուսաղէմ 231.000 բնակչութիւն ունի եւ կը տարածուի իր սահմաններէն շատ անդին:

Եթէ ձեր աչքերը, Կեդրոն հովիտէն դէպի քաղաք բարձրացնէք, պիտի տեսնէք սարաւանդի մը վրայ թառած տուներու կոյտ մը, օդը զով է եւ յաճախ ձմեռը կը ձիւնէ:

Երուսաղէմ կը կրէ շատ մը տիտղոսներ. կան որ իրականութեան կը համապատասխանեն եւ կան որ մաղթանքի արտայայտութիւն են:

«ՈՍԿԵՓԱՅԼ» ԵՒ «ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ» ՔԱՂԱՔ

Երբ զայն «Ոսկեփայլ» կը կոչեն, իրաւացի է: Որովհետեւ արեւը, կաւային քարերէ շինուած դեղնագոյն տուները լուսաւորած ատեն, քաղաքը կը շողայ պօտ ոսկեգոյնով մը: Իսկ զայն կոչել «Խաղաղութեան մեծ քաղաքը» քիչ մը

տարակուսական կը թուի, վասնզի իր պատմութեան նայելով, շատ հազուադէպ է գտնել որ 10 տարի անցուցած ըլլայ ան, առանց արիւնահեղութեան:

Եթէ հաշուենք կռիւները, եթէ գումարենք վիրաւորներու եւ մեռեալներու թիւը, Երուսաղէմ, համեմատաբար իր տարածութեան, կը հանդիսանայ աշխարհի նուազագոյն խաղաղ տեղը: Տակաւին ներկայիս ան պատերազմի կացութեան մէջ է: Պերլինի նման բզքտուած, բաժնուած քաղաք մըն է. իր մէկ մասը Իսրայէլի կը պատկանի, իսկ միւսը՝ Յորդանանի:

ՎԵՐՋԻՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

1949ին երբ Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութիւնը վերջ դրաւ այն պատերազմին որ դէմ առ դէմ կը հանէր Արաբը եւ Հրեան, թշնամութիւնները դադրեցան, սակայն քաղաքը իրական խաղաղութիւն չգտաւ երբեք:

Զէյթք գօտի մը, ակնոուած եւ փշաթելով պահպանուած գիծ մը, քաղաքին սիրտը կը բաժնէ երկուքի, կարծես երկար սալի մըն է հսկայ թուրով մը բացուած: Ամէն տարի շատ մը մեռեալներ կը գտնուին այդ ամնաքարերով, որոգայթներով, արգելքներով լեցուն խրամին մէջ:

Աշտարակներու գագաթը եւ պարիսպներու վրայ, երկու բանակներու պահակները, ատրճանակները եւ զինազինն, ձեռքերնին՝ դիրքեր կը լրտեսեն:

Միացեալ Ազգերու Կազմակերպութեան պաշտօնեաներ կը հսկեն այս անհաստատ խաղաղութեան պահպանումին. բացի քանի մը հիւպատոսութեանց կարգաւորներէն, ոչ ոք կրնայ ազատ շրջիլ երկու երկիրներուն միջեւ:

Քրիստոնեայ ճամբորդներու համար այ շրջագայութիւնը մէկ ուղղութեամբ է. անոնք կրնան Յորդանանէն Իսրայէլ անցնիլ: Սակայն Յորդանան չարտօներ իրենց՝ վերադառնալ իր երկիրը: Այն քրիստոնեաները որ Իսրայէլ կը բնակին, կրնան Ծնունդեան եւ Զատկի առթիւ Յորդանան մտնել մի քանի օրուան համար:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿԱՐԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Կարելի չէ համոզիչ պատճառներ տալ բանալու համար թէ ինչու հին եւ նոր ազգերը այնքան աչք տնկեցին Երուսաղէմի վրայ եւ այնքան արիւն թափեցին տիրանալու համար անոր: Քաղաքը գրեթէ զուրկ է ջուրէ, իր միակ հանքային հարստութիւնը՝ իր կաւային հողը եւ քարերն են: Մեծ հաղորդակցութեան ճամբու մը վրայ, նաւարկելի ուղիի մը վրայ կանգնած չըլլալով, ան տնտեսական մեծ շահեկանութիւն ներկայացուցած չէ եւ ոչ ալ կը ներկայացնէ այժմ: Եւ սակայն Սուրբ Գիրքերուն մէջ առաջին անգամ կը յիշատակուի իբրեւ պատերազմի մէջ գտնուող քաղաք մը, որ Յեպուս անունը կը կրէր: Դաւիթ Թագաւորը կը նուաճէ եւ իր մայրաքաղաքը կը հռչակէ զայն. Սողոմոն Իմաստուն, իր որդին, հոն կը կառուցանէ Աստուծոյ տաճարը եւ Երուսաղէմ կը դառնայ կրօնական եւ հոգեւորական կեդրոն մը:

ԱՆՑՈՒԴԱՐՁԵՐ

Սողոմոնէն վերջ եկան Բաբելոնացիները, յետոյ նորէն Հրեաները, ապա Յոյները, ապա Հռոմայեցիները, 132ին Ք. Ա.: Ադրիանոս ապստամբութենէ մը վերջ, Երուսաղէմ կործանեց, եւ անկէ ետք կանգնեց նոր քաղաք մը, որուն մուտքը մահուան պատիժով արգիլուած էր Հրեաներուն: Երկու դար ետք Կոստանդիանոս քրիստոնեայ կայսրը, Գողգոթայի դիրքին վրայ կառոյց Սուրբ Գերեզմանը: 637ին Հռոմայեցիները յաղթուեցան եւ վռնտուեցան անկից, Արաբներէն, որոնք չորս ու կէս դար հոն հաստատուած մնացին եւ Երուսաղէմ խաղաղութիւն վայելեց մինչեւ 1099: Սոյն տարին Խաչակիրները ջախջախիչ յաղթանակ մը տարին եւ մուտք գործեցին Սուրբ Քաղաքը. վերականգնեցին Սուրբ Գերեզմանը, որ դար մը առաջ այրած էր, զարդարեցին խորանները: Բայց իրենք ալ, իրենց կարգին վռնտուեցան Սարակինոսներէն, որոնք Երուսաղէմը գրաւեցին եւ զայն պահեցին մինչեւ 1517, երբ Օսմանեան Թիւրքերը յաղթական մտան հոն: Սուլէյման Թագաւորը զայն շրջապատեց պարիսպներով, որոնք մինչեւ այսօր կան:

Արեւմուտքը նորէն երեւցաւ Նաբոլէոնի զօրքերով 1799ին եւ այսօր Սուրբ Երկիրի հարցը, դժուար է որ արդար լուծում մը գտնէ:

Ս. ՅԱՐՈՒԹԵԱՆ ՏԱՃԱՐԸ

Սուրբ Գերեզմանին Տաճարը, որ քրիստոնէութեան գերագոյն Սրբավայրն է, շինուած է Խաչահանութեան, Թաղման եւ Յարութեան տեղերը. ներկայ շինութիւնը կառուցուած է Խաչակիրներու ժամանակէն: Գրաւումները, հրդեհները, երկրաշարժները անոր ծանրօրէն վնասած են եւ վերանորոգութիւններու ձեռնարկուած է. կը նախատեսուի որ ծախսերը պիտի հասնին մինչեւ յիսուն միլիոն լիր. ոսկի:

Բան մը կայ որ զարմանալի կը թուի. այս Սրբավայրին բանալին պահուած է իսլամ ընտանիքի մը քով, որուն, գարեբէ ի վեր իրաւունքն է զայն բանալ եւ գոցել:

Այցելուին՝ մօմ ի ձեռին, կը մտնէ գերեզմանին քարայրը: Ան լուսաւորուած է արծաթեայ կանթեղներով: Հոն կը գտնուի նաեւ պատմական մարմարը, մաշած՝ հազարաւոր ուխտաւորներու համբոյրներով, լուացուած՝ այնքան տառապեալ մարդոց արցունքներով:

Ամէն Ուրբաթ տեղի կ'ունենայ «Ճանապարհ Խաչի» ջերմեռանդութիւնը, որ իրապէս յուզիչ եւ արտայայտիչ է: Խումբ մը Փրանկիսեան Հայրեր կը կատարեն այդ չարչարանաց ճամբան որ շրջապատուած է սրճարաններով եւ շուկայով: Անոնք ամէն կայանի կը կենան, կ'ծնրադրեն, կ'աղօթեն բազմաթիւ օտար եւ տեղացի հաւատացեալներով շրջապատուած: Զատկին՝ նոյն ճամբան ուխտաւորներով կը լեցուի:

ԼԱՅԻ ՊԱՏԸ, ԳԵԹՍԵՄԱՆԻ

Լացի Պատը, այնքան նուիրական, Հրեաներուն համար, կը մնայ տակաւին. անոր ամէն կողմը խոտեր բուսած են: Այս է որ մնացած է Սողոմոնի հոյակապ տաճարէն եւ հոն է որ, դարերու ընթացքին, եկան Հրեաները, լալու եւ աղօթքի մէջ խոնարհելու:

Գեթսեմանիի պարտէզը՝ քաղաքը շրջապատող պարիսպներէն անդին կը գտնուի: Հոն՝ Քրիստոսի ժամանակէն մնացած են ձիթենիները, միշտ գալարուած վիճակի մէջ, կարծես մշտատեւ հոգեվարքի մէջ ըլլային. կրօնաւորները, ամէն տարի, անոնց պտուղին ձէթը կը քամեն եւ Սուրբ Իւղերու կը յատկացնեն:

Տարին շուրջ 160.000 ուխտաւոր, մեծ մասամբ քրիստոնեայ, կ'այցելեն Երուսաղէմ, հին քաղաքը. եւ ուխտաւորներուն շատերը երիտասարդներ են, որոնք հոն կուգան քալելով եւ անցորդ կառքերու մէջ տեղ մը խնդրելով:

Ամբողջովին կրօնքով դրոշմուած՝ Երուսաղէմ կը ներկայացնէ հոգեպած իրականութիւն մը, կամ, եթէ կ'ուզէք, հոգեւոր իրականութիւն մը:

Ամէնօրեայ կեանքէն վեր, Երուսաղէմ՝ բառին բուն իմաստով, կը մնայ «Խաղաղութեան Քաղաք» մը:

ԺՈՐԺ ՔԷՆԹ

(Թարգմ. Վարուժան Սեւան)

ՉԻՆԱԿԱՆ ԱՌԱԾՆԵՐ

× Պահպանէ անցեալը, բայց գիտցիր նաեւ նորը:

× Ամենաբարձր աշտարակն անգամ երկրէն կը սկսի:

× Երբ ջուր կը խմես, յիշէ՛ ջրհորը փորող մարդը:

× Կարելի է համեստ ըլլալ՝ առանց իմաստութեան, բայց կարելի չէ իմաստուն ըլլալ՝ առանց համեստութեան:

× Գիտութիւնը գանձ մըն է, որ ամէն տեղ կը գտնուի իրեն տէր եղողին հետ:

× Դուն քեզի հայհոյէ եւ ոչ թէ արեւուն, երբ քու այգիդ չէ ծաղկած:

× Ով որ ջրհորէն կը նայի երկինքին, ան քիչ կը տեսնէ:

× Օձը եղէգի մէջ դիր, ան հոն ալ գալարուելու փորձ կը կատարէ:

Խօսակցութիւնը բնականաբար կը դառնայ աշխարհային կեանքի վրայ ալ. այցելու տիկինը հետաքրքրութենէ մղուած՝ կը հարցնէ. — «Ինչո՞ւ չամուսնացար, աղջիկս»: — «Ամուսնանա՛լ … Ես տկար կազմուածքով ու ֆիզիքական հրապոյրէ զուրկ աղջիկ մըն եմ. իմ ձեռքս խնդրողը պիտի ուզէր ամուսնանալ քան հազար ոսկիիս հետ, զոր աւելի կը սիրեմ թողուլ որբերուն, հիւանդներուն ու աղքատ ծերունիներուն, որոնք կը պատսպարուին Թողած Անկելանոցիս մէջ…» (Մասիս, Կ. Պ. 1893 Թ. 3988, էջ 241 – 2: — Տաւուս փաշայի մասին տես՝ «Կարապետ Արթին փաշա Տաւուտեան, Վիեննա 1949):

Հ. Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (16)

ԵՐԼՏՐՁԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ԶՈՐՍ

Պուլկարիոյ եւ Եգիպտոսի մէջ, ուր հոծ գաղթականութիւն մը կ'ապրէր, աւելի գգալի էր շարժումը:

Իսկ Պոլիս, տխուր մահաքաղաք մը, Օսմանեան Պանքայի Դէպքէն ի վեր Հայերէն պարպուած, ամայացած մեռելային խաղաղութիւն մը կը տիրէր:

Խուզարկութիւններ, ձերբակալումներ, բանտարկութիւններ, աքսորներ, սովորական բաներ էին առանք, Ապտիւլ Համիտի շնորհիւ. հայկական ընտանիքներուն մէջ, տարիներէ ի վեր տեւող սուգը սովորութեան կարգ անցած եւ բնական դարձած էր, այնպէս որ, խանութէն վերադարձին, արհեստաւորը կամ խանութպանը, ընթրիքէն անմիջապէս վերջ, անկողին կը մտնէր, առտուն կանուխ, վերստին գործին երթալու համար, ոչ սրճարան, ոչ կինեմա, ոչ գրօսավայր, բոլոր զուարճութիւնները, բոլոր անմեղ հաճոյքները բացարձակապէս արգիլուած էին այս անիծեալ (?), դատապարտեալ (?) տարրին համար, որ ինկած էր Վեհափառ Սուլթանին աչքէն:

Օսմանեան պատրիարքը, իրեն պէս խորհողներէն եւ իրեն պէս զգացողներէն ազգային վարչութիւն մը կազմած, եւ Երլտրզէն մատնանշուած յայտնի անձեր իր գլուխը հաւաքած, իր Վեհափառ Սուլթանին ձեռովը կը վարէր իր ազգին ճակատագիրը, Գում Գափուի պատրիարքարանը վերածելով երկրորդ Բ. Դուռի մը, ուր գիմող բանտարկեալներու մայրերը, աքսորեալներու կիները, կամ ջարդուածներու որբերը կոչտօրէն կը վռնտուէին Օսմանեան Սրբազանի(?) հրամանը կէտ առ կէտ գործադրող բարապաններու ձեռքովը, մինչ անդին, Հայաստանի աղետահար կեդրոններուն եւ անկիւններուն մէջ, թալաններէն ու կոտորածներէն ճողոպրած կեանքի բեկորներ, զուր հաց կը փնտռէին իրենց մայր երկրի ծոցին մէջ, եւ սակայն այս թըշուառութիւնները չէին կրնար արգիլել Պոլսոյ մէջ ոչ ճոխ խնջոյքները, ոչ շքեղ երեկոյթները, ոչ հանդիսաւոր պատարագները, ոչ ալ մայրաքաղաքի բոլոր եկեղեցիներուն մէջ գոհաբանական մաղթանքները Վեհափառ Սուլթանին արեւշատութեան եւ իր բարեխնամ(?) կառավարութեան համար …:

Իրիկուան դէմ էր, Ոստիկանութեան նախարար Շէֆիք փաշային կառքը կեցաւ Գում Գափուի պատրիարքարանին փողոցը, Մայր Եկեղեցւոյ Աւագ Դուռին առջեւ:

Բարապանները դիմաւորեցին անմիջապէս Նախարարը, որ ծանրաքայլ սկսաւ բարձրանալ պատրիարքարանի սանդուխներէն:

Օսմանեան պատրիարքը դահլիճին մէջ, սանդուխին գլուխը կը սպասէր, ողջագուրուեցան պատրիարք ու նախարար եւ ուղղուեցան ընդունելութեան սրահը:

Տեսակցութիւնը մտերմական էր, միայն երկուքին միջեւ:

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ Շէֆիք փաշան, վեհափառ Սուլթանին կողմէն յանձնարարուած եմ իր կայսերական բարեները հաղորդելու, ձեզի եւ ձեր վարչութեան յարգելի անդամներուն:

— Շնորհակալ եմ, Վսեմաշուք փաշա, Նորին Կայսերական Վեհափառութեան այնքան սրտիս մօտիկ ողջոյններուն համար, եւ կը փութամ երախտագիտական անխարդախ զգացումներուս հաւատիքը մատուցանել յառաջ Վեհազօյն Գահոյից:

— Ի՞նչպէս է Գարրիէլ էֆէնտին, հարցուց Շէֆիք փաշան, Նորատունկեանին համար, որ Օրմանեանի պատրիարքութեան բովանդակ շրջանին մէջ վարչապետ պիտի մնար:

— Աղէկ է, կանոնաւորապէս կը վարէ ժողովները, պատասխանեց պատրիարքը:

Շէֆիք փաշան Օրմանեան պատրիարքին արժանիքները գնահատողներէն եւ անոր տաղանդին հիացողներէն էր, մէկէ աւելի անգամներ, յաճախ հրապարակով, խոստովանած էր անոր վարչագիտական անվիճելի կարողութիւնները, եւ ուրիշ յատկութիւնները, որոնք դիւանագէտներու քով կը փնտռուին, հաղուագիւտ ձիրքեր, որոնք անհրաժեշտ են եւ յաճախ տարբեր կը կազմեն ամէն պետական մարդու նկարագրին: Եւ այս բոլորը գիտնալով, Շէֆիք փաշան կը վարանէր, չէր համարձակեր յանկարծ յայտնել Օրմանեան պատրիարքին իր այցելութեան նպատակը, միայն, շեղակի հարցումներով, կ'աշխատէր հետզհետէ մօտենալ նիւթին, անտեղի կասկածներ չարթնցնելու համար անոր մտքին մէջ եւ զանի չնախապաշարելու համար իրեն դէմ, ուստի, անտարբեր շեշտով մը.

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ, կը լսեմ թէ անդորրութիւնը կատարեալ է, եւ

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

ՆՈՐ ՏԱՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻՒ «ՅԱՌԱՋ» ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Յովհաննէս Վարդանեան այս տարի եւս մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ Պ. Վարդգէս Վարդանեանի (Մարսէյլ):

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ըն – թացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հա – շիւը:

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժա – նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կա – նոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բո – վանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւն – ները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Վիէնի Անի կոմիտէն, Ֆ. Կ. Խաչի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնեն Այրի Տիկին Փափազեանի, ընկ. Տիգրան Փափազեանի (Լիոն), Պ. Սաե – փան Փափազեանի եւ իրենց ընտանեկան պարագաներուն, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ մեծ հօր ՍԱՐԳԻՍ ՓԱՓԱԶԵԱՆԻ մահ – ուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

ՄԱԼԱՔՈՖԷՆ Այրի Տիկին Աղաւնի Պա – րոնվարդեան եւ աղջիկը Մառի Պարոն – վարդեան իրենց ամուսնոյն եւ հօր Գրի – գոր Պարոնվարդեանի եւ հօրեղբօր Նշան Պաղտատլեանի յիշատակին կը նուիրեն յիսուն Ն. Ֆ. Դպրոցասէր Տիկնանց Վար – ժարանին, 10 Ն. Ֆ. ալ Յառաջի բար – գաւաճման: (Ստանալ Յառաջէն):

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Ստեփա – նոս նախավկայի տօնին առթիւ, վար – չութիւնը որոշած է ողեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ թեմին բազմամեայ եւ ար – դիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մաս – նաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայ – րենակիցներէն, որ եկեղեցիին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հան – գուցեալ պատուական Առաջնորդին, իր – րեւ երախտագիտական զոյգն պարտա – կանութիւն:

ԼԻՒԼԱՅԻՆ...

ՄԻՆՉ ԼԻՒԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՁԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

— RÉVEILLONS —

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանե – կան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր զարթօնքներ՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հե – ռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ
ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փա – րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, Օրդ Թաղամասի քա – ղաքապետարանին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հան – դէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյ – եան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս Թատրոնի մէջ:

Ուրախ անակնկալներ, երգ, պար, ար – տասանութիւն:

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու – թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա – դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո – խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր – պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու – թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա – տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե – րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 Յունուար, Երեքշաբթի, Տարեմուտ, Ամանորի պաշտամունք, Ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղ – թանք 8·30 – 12:

5 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Ծնունդի, Իրիկուան Ժամերգութիւն 4, Ս. պատարագ 5·30:

6 Յունուար, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն: Ժամերգու – թիւն 8·30, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·45: Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեց – եալներու:

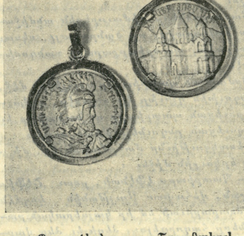
ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ն. Ֆ.	300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette, PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տնօրէնութեան

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, Կաղանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժա – մը 8·30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Երեքշաբթի, Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհանջանեան սրահը: Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քա – հանայ հայրերը:

Ժամերգութիւնը ժամը 8ին: Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժո – ղովուրդը:

ՅՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԱՍԻԷՕՋ ՔՐԻՍԹՈՖ-ՇԱՀՊԱԼԵԱՆ

ԻՒՂԱՆԵՐԿ, ԿՈՒԱՇ ԵՒ ԳԾԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Դեկտեմբեր 20էն Յունուար 7

Բացում այս Հինգշաբթի ժամը 17·30ին

HALL DE L'ANTENNE
17, Rue Venture, Marseille

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԻՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղար – ուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ:

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա – րահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր:

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով:

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սա – մուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը·

1·— ԱՂԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2·— ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հար – սանեկան), 3·— ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4·— ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5·— ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6·— ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7·— ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Աննառ, Տարածեալ), 8·— ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ···

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ երգեհոնի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական շքեղ գունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները:

ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)

20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ:

(ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86 - 60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0·25 Ն.Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 28 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ — VENDREDI 28 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9491 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5392

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՒԱՆԴԱԲԱՐ...

Անցեալները Միացեալ Նահանգներու Հանրապետական կուսակցութեան Ազգային Կոմիտէն կը յայտարարէր թէ իրենց կողմէ ծաւալուն աշխատանք կը կատարուի Ներկայացուցչական Տան մէջ կազմելու համար Գերի Ազգերու Մասնաւոր Կոմիտէ մը։

Այդ յայտարարութիւնը ընելով, յիշեալ կուսակցութեան Ազգային Կոմիտէի Նախագահը Ուիլեըմ Միլըր, կը քննադատէր Քենըտիի կառավարութիւնը ըսելով թէ ան ոչինչ ըրաւ գերի ազգերուն համար։

Ինչքան ալ ճիշդ ըլլայ այս մեղադրանքը, ճշմարիտ է նաեւ այն որ Հանրապետական կուսակցութիւնն ալ իր իշխանութեան ժամանակ նոյնպէս ոչինչ ըրաւ օտար լուծի տակ տառապող ժողովուրդներուն համար, որոնք կը շարունակեն կրել իրենց ծանր լուծը։

Ինչպէս յայտնի է Միացեալ Նահանգներու Քոնկրէսը 1959ին վաւերացուց Գերի Ազգերու Շաբաթուան որոշումը, որ սակայն գործնական որեւէ հետեւանք չունեցաւ եւ կը շարունակէ մնալ միայն իբրեւ բարոյական ժէսթ մը։

Հանրապետականները այժմ կ՚առաջարկեն ստեղծել Գերի Ազգերու Մասնաւոր Կոմիտէ մը, այդ ձեւով գործնական քայլ մը առած ըլլալու հաւատքով։

Այժմ կը պարզուի որ նման քայլ մը շատ նպատակայարմար չէ նկատուած Արտաքին Նախարար Տին Ռըսքի կողմէ այն մտահոգութեամբ թէ, Մոսկուա անհապատ կերպով պիտի ընդունի Մասնաւոր Կոմիտէի մը կազմութիւնը։ Միւս կողմէ շատ յատկանշական է այն որ, Արտաքին Նախարարը, Քոնկրէսի Ժողովրդապետական Կոմիտէի ատենապետ Հաուըրտ Ու. Սմիթի ուղղած քանըհինգ Նոյեմբեր 1961 թուակիր նամակին մէջ բացի վերոյիշեալ մտահոգութենէն աւելցուցած է նաեւ թէ, Ուկրայնա, Հայաստան եւ Վրաստան «աւանդաբար մաս կը կազմեն Սովետ Միութեան»։

Աւելի կը հետեւի թէ այդ երկիրները սերեմն դուրս պէտք է մնան Գերի Ազգերու հանդէպ երբեւիցէ ցոյց տրուելիք որեւէ օժանդակութենէ, նոյնիսկ քաղաքական կամ դիւանագիտական գետնի վրայ։

Դժուար է հաւատալ թէ Տին Ռըսքի, այս յայտարարութիւնը, արտացոլացումն է Միացեալ Նահանգներու պետական քաղաքականութեան։

Աւելի ճիշդ կ՚ըլլար գուշակ գայն նկատել Արտաքին Նախարարին անձնական տեսակէտը, այլապէս Ազգաժողովին մէջ իր ներկայացուցիչը եղող Սթիվընսըն, խորհրդային իշխանութիւնը պիտի չքըննադատէր ըսելով թէ Ուկրայնա, Հայաստան եւ Վրաստան խորտակուած են Մոսկուայի կողմէ եւ ենթարկուած խորհրդային լուծին, ինչպէս ուրիշ շատ մը ժողովուրդներ։

Եթէ ընդունինք Տին Ռըսքի բացատրութիւնը, այն ատեն պէտք չկայ զբաղելու գերի ժողովուրդներով, որովհետեւ անոնցմէ ամէն մէկուն կարելի է պատշաճեցնել «աւանդաբար» այս կամ այն պետութեան մաս կազմելու տարազը։

Անցեալին մէջ Պալքանեան ժողովուրդները ու Արաբները, այսօր ալ Հայաստանն ու Քիւրտիստանը կրնան «աւանդաբար» Թուրքիոյ մաս նկատուիլ։

Հնդկաստանը եւ շատ մը ասիական ու ափրիկեան երկիրներու ժողովուրդներ «աւանդաբար» մաս կազմած են եւ անոնցմէ ոմանք դեռ կը շարունակեն մաս կազմել Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ ուրիշներու։

Խորհրդային Միութեան բոլոր գերի ժողովուրդներն ալ պատճառ չկայ տարբերելու Հայաստանէն ու Վրաստանէն եւ զանոնք ալ չնկատելու «աւանդաբար» Ռուսաստանի մաս։

Տին Ռըսք հետեւողական ըլլալու համար ժողովուրդներու այս կամ այն աշխարհակալ պետութեան «աւանդաբար» մաս կազմած ըլլալու իր տեսակէտին, միանգամայն աւելորդ պէտք է նկատէր Ե՛ւ Գերի Ազգերու Շաբաթը ե՛ւ նոյն այդ ազգերու ճակատագրով զբաղիլը։

Փոքր եւ անիրաւուած ժողովուրդները, որոնք այս կամ այն չափով իրենց յոյսը դրած են քաղաքակիրթ մեծ ժողովուրդներու օժանդակութեան վրայ, կը թուի թէ դեռ շատ հիասթափութիւններ կոչուած են ունենալու իրենց ազատագրական պայքարի ճամբուն վրայ, եթէ Միացեալ Նահանգներու Արտաքին նախարարին մտայնութիւնը դառնայ ընդհանրական եւ դադրի միայն իր սեփականութիւնը ըլլալէ։

ԱՐՄԵՆԻՍ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊՈՒՐԿԻՊԱ ԿԸ ՊԱՏՄԷ ԻՐ ՄԱՀԱՓՈՐՁԸ

ՈՒԶԱԾ ԵՆ ԶԻՆՔԸ ԻՐ ԱՆԿՈՂՆԻՆ ՄԷՋ ՍՊԱՆՆԵԼ

« Իրական հրաշքի մը կը պարտիմ կեանքս» ըսած է Պուրկիպա, իր ճառին սկիզբը, զոր կը խօսէր Քէֆի մէջ, փոքր գիւղ մը Թունուզէն 170քիլոմեթր հեռու.

Հաստրակութիւնը որ կ՚ունկնդրէր նախագահին, գլխաւորաբար կիներէ կազմուած էր, նկատի առնելով որ երիտասարդ Թունուզուհիներու Ազգ. Միութեան համագումարը տեղի կ՚ունենար։

Խանդավառ ցոյցերու եւ աչքերը արցունքով լեցուած է որ, Պուրկիպա ըսած է.— « Գիտեմ որ Թունուզի ժողովուրդը հշմած եւ յուզուած է դիմակաւորուած դաւին առթիւ։ Այս դաւը իմ անձիս դէմ էր։ Մոլորած տարրեր, կ՚ուզէին արդարեւ վարչաձեւը տապալել։ Իրենց նպատակն էր զիս սպաննել։ Բարեբախտաբար այս դաւը վիժեցաւ։

« Այս մարդիկը դիւային ծրագիր մը պատրաստած էին։ Լաւ ըրած էին իրենց հաշիւը։ Իրենց մէջ՝ իմ պալատիս մէկ պահակը կայ։ «Անցքի խօսքը» սորված էին, կ՚ուզէին բնակավայրս մտնել։ Մեռնելէ չեմ վախնար։ Ինչ որ զիս կը մտահոգէր այն է թէ ի՞նչ ճակատագիր կ՚ունենար երկիրը, մահէս ետք։ Մահը մօտէն տեսած եմ գաղթատիրական բանտերուն մէջ առանց զգալու այն անձկութիւնը զոր կը զգամ հիմա, մտածելով թէ իմ երկրիս եւ իմ ժողովուրդիս ճակատագիրը կրնար այս արկածախնդիրներուն ձեռքն իյնալ »։

Պուրկիպա որ արաբերէն կը խօսէր, շարունակած է.— « Ի՞նչ կ՚ուզէին այս մարդիկը։ Իշխանութիւնը ձեռք ձգել։ Ինչո՞վ զիս կը մեղադրեն։ Պալատներս, խստութիւնը զոր հաստատած եմ երկրին մէջ, տնտեսական միջոցներ որոնք վէճ դիմաւորուեցան։ Հովիւներ կ՚ուզէին նախարար ըլլալ։ Իմ անձնական պահակազօրքիս մէկ սպան՝ Քեպայր Մեհրիզի մասնակից եղած է դաւին, ինչպէս նաեւ Լազհար Քրայիթի, մարդ մը որ, պատիւներով ողողուած էր։ Ոմանք նոյնիսկ իրմէ կը նախանձէին։ Մէկն էր անոնցմէ որոնք զիս պիտի սպաննէին։ Մահափորձը տեղի պիտի ունենար Շաբաթ կէսգիշերին »։

« Վստահ եմ որ ժողովուրդը ինծի հետ է։ Գիշերներս կ՚անցընեմ իրեն համար աշխատելով, իրեն պահպանելու համար իր արժանապատուութիւնը եւ զինքը առաջնորդելու համար յառաջդիմութեան ճամբուն վրայ։ Կարեւորը այն է որ դասը քաղենք այս դաւէն։ Իր հեղինակները համարձակեցան զայն պատրաստել որովհետեւ Թունուզիոյ մէջ, ոստիկանական վարչակարգ չկայ։ Միջոցներ ձեռք պիտի առնուին ամրապնդելու համար ոստիկանութիւնը։ Պէտք է աչալուրջ ըլլանք, մանաւանդ այս միջոցին։ Բոլոր նախզգուշութիւնները ձեռք պիտի առնուին պաշտպանելու համար Պետութիւնը։

Ուրիշ մանրամասնութիւններ չեմ կրնար տալ այս խնդրին վրայ։ Ժամանակը չէ։ Պահի Լատղամ Ազգ. Պաշտպանութեան Նախարարս որ քննութիւնը կը կատարէ, ի մօտոյ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ որու ընթացքին, հարկ եղած լուսաբանութիւնները կուտայ »։

Նախագահ Պուրկիպա յայտնած է նաեւ թէ Նոր-Տեսթուրի քարերը նիստ պիտի գումարեն որպէսզի դաւադրութեան դասերը քաղեն։ Կուսակցութիւնն ալ ազգ. համագումար պիտի կատարէ նոյն նպատակաւ »։

Այս դաւադրութեան մանրամասնութեանց մասին, աւելի ճիշդ հեղինակներուն ինքնութեան ոչ մէկ բան կ՚ըսուի։ Թէեւ կարգ մը աղբիւրներու համաձայն դրացի օտար պետութեանց մասին կը խօսուի։

Թունուզեան մամուլը շատ խիստ է այս մահափորձին հեղինակներուն դէմ։ Նոր-Տեսթուրի պաշտօնաթերթը՝ Ալ Ամալ կը գրէ թէ «եթէ այս ճակատագիրը բախտը չունի հաճոյ ըլլալու յետադիմական անցեալի մը կարօտը քաշողներուն, անոնց որոնք չեն հանդուրժեր զօրաւոր Թունուզիա մը տեսնելով կամ իրենց դիրքը կորսնցուցած են որովհետեւ հանրապետական վարչակարգը քաղաքայիններու հաւասարութիւնը կ՚ապահովէ, պէտք է խիստ ըլլալ անոնց հանդէպ։ Մենք պիտի շարունակենք կառուցանել եւ շինել հակառակ բոլոր դաւերուն։ Ատիկա համերաշխ ժողովուրդին գործը պիտի ըլլայ»։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼԵՒՈՆ ՅՈՎՆԱՆԵԱՆ Սէն-Կրասէնի քաղաքապետը, որ որոշած էր հրապարակային ծամածութիւն մը սկսիլ, որպէսզի ոչնչացում ստանայ, պէտք չունեցաւ իր սպառնալիքը գործադրելու։ Արդարեւ Շինարարութեան Նախարարը խոստացաւ որ շինելու արտօնագիրները պիտի տայ, ամէնէն կարճ ժամանակամիջոցին։ Յարդ ամէն օր կը յետաձգուէր։ Նախարարը յայտնեց Յովնանեանի թէ շինելու երկու արտօնագիր այս շաբաթ պիտի ստորագրուին։ Մէկը որ կը վերաբերի 800 յարկաբաժիններու շինութեան, միւսը 150 փավիյօններու եւ 52 վարձու յարկաբաժիններու։

ՔՈՒՊԱՅԻ ազատ արձակուող բանտարկեալներու ընտանիքներն ալ արտօնութիւն ստացան Ֆլորիտա երթալու։

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ճելալ Պայարի կինը յանկարծամահ եղած է առջի օր կառախումբին մէջ, երբ Իզմիրէն Անգարա կ՚երթար։ 76 տարեկան էր, միտք ունէր ամուսինին այցելութեան երթալու Գայսերիի բանտը։

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն որ Ճիւմհիւրիէթի տնօրէնը՝ Քայան Սակլամէր ձերբակալուած է առջի օր, որովհետեւ թերթին մէջ յօդուած մը հրատարակած էր որ «համայնավար քարոզչութիւն» կը նկատուի։ Յօդուածագիրը՝ Սատի Ալքըլիքն ալ ձերբակալուած է։ Ամէն տարի «Ճիւմհուրիէթ» մրցում մը կը կազմակերպէ պարգեւ տալու համար այն ընթերցողին որ լաւագոյն յօւածը կը ղրկէ։ Այս տարի, թերթը մրցում մը բացած էր, ազատականութեան եւ ընկերվարութեան վրայ։ Դեկտեմբեր 12ին լոյս տեսած յօդուած մըն է՝ «ընկերվարութիւնը, Թուրքիոյ փրկութեան միակ ճամբան» խորագրին տակ որ պատճառ դարձած է որ հետապնդում սկսի եւ «Ճիւմհուրիէթ»ի տնօրէնն ու յօդուածագիրը ձերբակալուին։

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ մէջ, «Ազգային Ճակատի» պատուոյ նախագահ ընտրուեցաւ Տոքթ. Մոսատեղ։ Համագումարը տեղի ունեցած է Թեհրանի մէկ արուարձանի անհատական յարկաբաժինի մը մէջ 167 պատգամաւորներու մասնակցութեամբ։

ՄԻԱՑԵԱԼ Նահանգներու ՄԱԿի նախկին պատուիրակը՝ Ուարըն Օսթին մեռած է 85 տարեկանին։

ՊՐԱԶԻԼԱԿԱՆ Օ Պրազիլ թերթը կը գրէ թէ Լը Քորպիւզիէ, որ Պրազիլիա գացած էր այդ քաղաքին ֆրանսական դեսպանատունը շինելու համար, յայտարարած է թէ շատ տպաւորուած է քաղաքէն։ Կ՚ուզէ ձեռքերը ազատ ունենալ որպէսզի այդ կարեւոր շինութեան ծրագիրը պատրաստէ։ Առանց այս պայմանին, յանձն պիտի չառնէ այդ շինութիւնը։

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ Պերլինէն ութ գաղթականներով լեցուն բեռ մը, մեծ արագութեամբ անցած է խորհրդային «սահմանը»։

ՂԱԶԱՂՍՏԱՆԻ մէջ շատ կարեւոր փոփոխութիւններ կատարուած են, կուսակցութեան եւ կառավարութեան մէջ։ Կունայեւ որ կուսակցութեան Ա. քարտուղարն էր իր պաշտօնէն հեռացուած է, բայց վարչապետ նշանակուած է անմիջապէս յետոյ. խորհրդային քաղաքականութեան մասնագէտները՝ « Թունաւոր նուէր» կը նկատեն ասիկա աւելի քան պաշտօնի փոխանակութիւն։ Տասլեւ որ իր պաշտօնը կորսնցուցած էր բազմակնութեան եւ գեղծարարութեան համար, կուսակցութենէն ալ արտաքսուած է «անվայել ապրելակերպի» համար։ Ղազախստան հինգ անգամն է Ֆրանսայի եւ իր տարածութեամբ Խորհ. Միութեան Բ. Հանրապետութիւնը— Միայն կուսակցութեան ղեկավարութիւնն է որ իսկական իշխանութիւն ունի։ Արտադրութեան տադնապները այլեւս քրոնիք բնոյթ ունին, ինչ որ ծանր կացութիւն մը ստեղծած է։

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ Ապահովութեան սահմանային սակը (փլաֆոն) պիտի բարձրանայ Յունուար 1էն սկսեալ։ Ամսական 870 Ն. Ֆ. (նախապէս 800) այսինքն տարեկան 2610 Ն. Ֆ., անոնց համար որ վըճարումները ամէն եռամսեայ կը կատարեն։

ԱՄՄԱՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն կը հաստատուի թէ, Յորդանան կ՚ուզէ վերահաստատել դիւանագիտական իր յարաբերութիւնները Խորհ. Միութեան եւ Արեւելեան պլոքի միւս երկիրներուն հետ։

ՊԱՐՍԻՑ Շահը հողեր բաշխած է գիւղացիներուն Բարսի շրջանը։

ԱՆԳԼԻՈՅ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Կէյցքել որ թոքերու բորբոքում ունի, ստիպուեցաւ յետաձգել Խորհ. Միութիւն կատարելիք իր ճամբորդութիւնը։

ՖՐԱՆՍԱՅԻ տուրքերու կէսը վճարած է Սէնի նահանգը, որ 67·764 միլիոն Ն. Ֆ.ի վրայ պետութեան հայթայթած է 31·613 միլիոն Ն. Ֆ.։ Իսկ նուազագոյն վճարողն է՝ Լոզէռի նահանգը՝ 18 միլիոն Ն. Ֆ.։

ԴԱՏԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐ

ՍՈՒԼԹԱՆ ՀԱՄԻՏԻ ԵՒ ԻԹԹԻՀԱՏԻ

ԱՐԴԱՐԱՍԻՐՈՒԹԵԱՆ ՇՈՒՐՋ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Կէս հեգնական, կէս արհամարհական, պատասխանեց.— «Արդէն այդ լուծումը գուշակած էի. թղթածրարը հետս բերած եմ»:

Իսկոյն հեռախօսեց ընդհանուր դատախազին, որ քիչ վերջ եկաւ: Թղթածրարը իրեն յանձնեցի եւ մեկնեցայ ըսելով.— «Այլեւս հոս գործ չունիմ»:

Այդ դատով ա՛լ չզբաղեցայ: Ընդհանուր դատախազը, Ալժերիայէն եկած, թէեւ արեւելեան ժամանակակից պատմութեան քիչ տեղեակ էր, յանձն չառաւ սակայն տարրական հետազօտութիւններէ իսկ, իբր արդարացնել ներկայացնել Սուլթան Համիտը: Բաւականացաւ կառչելով 1909էն մինչեւ 1918ի ժամանակաշրջանին, ինչ որ կը բաւէր նախադրութեան պայմանները լրացնելու համար:

Վերաքննիչ Ատեանը չընդունեցաւ իր բացատրութիւնները եւ 1935 Մայիս 27ին հաստատեց իր նախկին վճիռը:

Վարչութիւնը կրկին դիմեց Դամասկոսի խառն Վճռաբէկ Ատեանին, որ մերժեց բողոքագիրը՝ իր վճիռը համեմելով քանի մը խիստ նկատողութիւններով:

Մինչ այդ վերջնական ելքը, Դամասկոսէն Ֆրանսացի բարեկամներ, ինծի լուր տուին թէ վերեւ յիշուած Դամասկոսի ստորադաս պաշտօնեան, որ ծանօթ էր ձիապիծակի իր նկարագրով, ամէն տեղ կը տարածայնէր թէ «հայկական քաղաքականութիւն» կ՛ընեմ, ինչ որ Սուրիոյ մէջ անյարմար էր եւ վտանգաւոր: Բարեկամներս գիս կը զգուշացնէին, որովհետեւ նոյն պաշտօնեան իմ մասին տեղեկագիր ղրկած էր Մարզպանին ընդհանուր քարտուղարին, առանց Դամասկոսի պատուիրակին գիտութեան:

Իբերու բերմամբ Պէյրութի ընդհանուր քարտուղարը, թէեւ Արտաքին նախարարութեան բարձր պաշտօնեայ, աչառու եւ դիւրագրգիռ մէկն էր: Անկանոն խողովակով եւ ստորադաս գրագրի մը բամբասանքներուն անսպասելի կարեւորութիւն տուաւ: Լիբանանի դատական Ֆրանսայի առաջին նախագահին հրահանգ տուաւ իմ մասիս քննութիւն կատարելու: Առաջին նախագահը քննութիւնը կատարեց եւ տեղեկագրեց թէ ինծի դէմ եղած ամբաստանութիւնները բացարձակապէս անհիմն էին: Յետագային մտերմաբար ինծի յայտնեց թէ իրեն գիտել տուեցաւ թէ տարբեր եզրակացութիւն կը սպասուէր. և ինքը պատասխանած էր թէ ինքը «այդ տեսակ գործերու մարդ չէր»:

1935ի ամառն իմ կարգս էր Ֆրանսա երթալու՝ արձակուրդով: Խնդրագիր տուի եւ անմիջապէս Պէյրութէն արտօնութիւն ստացայ: Կը պատրաստուէի մեկնելու, երբ Դամասկոսի պատուիրակ Պ. Լավասթռէն անձնական նամակ մը ստացայ, որու մէջ կը գրէր.— «Ձեզի դէմ դաւադրութիւն մը սարքուած է: Երբ Ֆրանսա հասնիք՝ ձեզի պիտի հեռագրուի որ Սուրիա չվերադառնաք եւ ձեր կահկարասին ձեզի կը ղրկուի: Մի՛ մեկնիք. պիտի աշխատիմ խնդիրը կարգադրել»:

Այդ խորհուրդին հետեւելով արձակուրդէս հրաժարեցայ:

Քանի մը օր ետք Պէյրութի ընդհանուր քարտուղարը՝ Մարզպանին որոշում մը ստորագրել կուտար, որով արձակուրդիս ժամանակամիջոցը լրանալուն, Սուրիոյ մէջ պաշտօնիս վերջ կը տրուէր եւ կը վերադառնայի Ֆրանսա:

Դամասկոսի պատուիրակը ամէն ջանք թափեց հասկցնելու համար ընդհանուր քարտուղարին թէ իր որոշումը սխալ էր եւ անարդար: Ի վերջոյ ինծի գրեց յուսահատած թէ քանիցս ըրած փորձերը «պատի մը կը բախէին»:

Նոյն միջոցին Պաղտատի Ֆրանսական դեսպան Պ. Լէրիսիէ Պէյրութէն անցաւ: Հայաստան ղրկուած էր Հայր Փուատըպառի հետ եւ Կիլիկիայէն գիս կը ճանչնար: Բուռն կերպով միջամտեց ընդհանուր քարտուղարին մօտ: Անօգուտ: Ֆրանսա կ՛երթար. հոն Մարզպան Տը Մաթէլին այցելեց որ Վիշի կը դարմանուէր: Աշխատեցաւ որոշումը ջնջել տալ: Մարզպանը՝ որ վարչական գործերու պատասխանատուութիւնը ընդհանուր քարտուղարին ձգած էր, պատասխանեց թէ իր ստորագրութիւնը չէր կրնար ետ առնել:

Պէտք է ըսել որ Ֆրանսա վերադարձիս որոշման՝ Փարիզ ուղղուած տեղեկագիր մը կցուած էր, որուն մէջ ինծի ամէն տեսակ արժանիքներ կը վերագրուէին եւ բառ առ բառ կ՛առաջարկուէր որ Ֆրանսայի մէջ ծառայեմ, պաշտօնի բարձրացումով...: Այնպէս որ միջամտողներուն կ՛առարկուէր.— «Գանգատի տեղի չկայ. ընդհակառակն...»: Սակայն ժողովուրդի աչքին, որ այդ խորամանկութեան անտեղեակ էր, եղածը արտաքսում մըն էր:

Մեկնումս սարքողները յաղթական կ՛ելլէին երբ պատահեցաւ անակնկալ մը: Հալէպի Վերաքննիչ խառն Ատեանի նախագահը Պ. Փիւրիֆիէ, բնիկ Սառթ նահանգի Մամէրս քաղաքէն, որուն խորհրդարանի ներկայացուցիչն էր Ժոզէֆ Քայօ՝ 1935ին ծերակոյտի նախագահ: Ֆրանսական ժամանակակից պատմութեան արտասովոր անձնաւորութիւններէն մէկը եղած էր Ժոզէֆ Քայօ: Դարուս առաջին տարիներուն եղած էր ելեւմտական նախարար, Արտաքին գործոց նախարար, վարչապետ՝ երբ 1914ի նախօրեակին իր կինը սպաննած էր ատրճանակով «Ֆիկառօ» օրաթերթի խմբագրապետը: Փուէնքարէ եւ Քայօ ոխերիմ հակառակորդներ եղած էին: Քլէմանսօ զինքը ամբաստանել տուած էր պատերազմի ժամանակ, իբր մերձեցումներու մասնակցած՝ Աւստրիոյ հետ հաշտութեան համար: Չորս տարի բանտարկութեան դատապարտուած էր: Բանտէն ելլելուն, պետական եւ մանաւանդ ելեւմտական գործերը վատթարացած ըլլալով, Փարիզէն մասնաւոր կառք մը ղրկուած էր իրեն, որպէսզի ելեւմտական նախարարութիւնը ընդունի բարեհաճի...: Ի վերջոյ, միշտ ծերակուտական ընտրուելով՝ ծերակոյտի նախագահութեան բարձրացած էր, հասնելով իր հեղինակութեան գագաթնակէտին:

Պ. Փիւրիֆիէ վաղուց մտերիմ բարեկամն էր Քայոյի: Վրդովումով և նոյնիսկ ցասումով կը տեսնէր իր արձակած մէկ վճռին շուրջ «լակոտ գրագրի» մը կազմած մեքենայութիւնը: Տիկին Փիւրիֆիէ Ֆրանսա կը մեկնէր օդափոխութեան: Ինծմէ խնդրեց որ ծանօթագրութիւն մը յանձնեմ: Իմացանք թէ Քայոյին հաղորդած էր: Ծերակոյտի նախագահը յուզուեր էր ու Մարզպանին նամակ մը գրած էր՝ մօտաւորապէս հետեւեալ իմաստով».— «Կեանքիս մէջ անարդարութեան զոհ եղած եմ. հանդամանք ունիմ զարմանք յայտնելու որ Պ. Փորթալեանին դէմ որոշում մը տուած էք առանց զինքը լսելու»: Մարզպանը պատասխանած էր թէ Պէյրութ վերադարձին անմիջապէս ինքը անձամբ գիս պիտի ունկնդրէր: Իրապէս հազիւ Պէյրութ ժամանած, նոյն օրը Հալէպ հեռախօսել տուաւ որ երթամ երկրորդ օրը իրեն ներկայանամ՝ առաւօտեան ժամը 11ին:

Երբ ընդունուեցայ իր մօտը, նստած էր գրասեղանին առջեւ, անժպիտ, աւելի ձիգ դաժան կերպարանքով: Առանց շարժելու, նստարան մը ցոյց տուաւ եւ ըսաւ.— «Փափաք յայտնած էք որ լսեմ ձեզ. ահա՛, մտիկ կ՛ընեմ»:

Պարզութեան եւ մանրամասնութեամբ պարզեցի խնդրին բոլոր պարագաները, սարքուած մեքենայութիւնները եւ անոնց շարժառիթները: Թերեւս լաւագոյն ամբաստանական գրոյցս ըրի: Հետզհետէ դէմքը կը փոխուէր: Խոր ցաւ յայտնեցի որ ընդհանուր քարտուղարը, որ իր աջ բազուկն էր, արհամարհելով Դամասկոսի պատուիրակին խորհուրդները եւ Բարձր Դատաւորներու կարծիքը, գործիք դարձած էր անպատասխանատու ստորադաս պաշտօնեաներու սադրանքներուն:

Մարզպանը, ընդմիջելով, գիտել տուաւ թէ դիրքս Հալէպի մէջ դժուար էր, որովհետեւ Հալէպցի Հայուհիի մը հետ ամուսնացեր էի եւ հոն ընտանեկան կապեր ունէի: Զարմանքս զսպելով՝ «Պ. դեսպան, ըսի, ատոր պատասխանը ես չեմ տար. իմ անձնական թղթածրարս ձեր մօտն է. պատասխանը հոն կը գտնէք...»: Անվիճելի սուտին վերահասու ըլլալով եւ հասկնալով թէ զինքը խաբած են, դեսպանը ա՛լ աւելի կերպարանափոխուեցաւ:

Զգեց սակայն որ խօսքս վերջացնեմ, մինչ ինքը նօթեր կ՛առնէր: Եւ յանկարծ հարցուց.

— «Կ՛ուզէք անպայման Հալէ՞պ մնալ.

— Կ՛ուզեմ պաշտօնավարել ուր որ աւելի օգտակար կրնամ ըլլալ եւ այդ տեղը որոշելը ձեզի կը պատկանի:

— Լաւ. քանի մը օր պիտի խորհիմ»:

Ոտքի ելաւ եւ այդ անհաղորդ մարդը բացուեցաւ.— «Ա՛խ, ըսաւ, ի՛նչպէս շրջապատուած եմ»: Զիս առաջնորդեց գրասենեակէն դուրս սպասարահին մէջ, ուր կը սպասէին տասնեակ մը պաշտօնեաներ եւ այցելուներ: Ջերմօրէն ձեռքս սեղմելով հրաժեշտ տուաւ, իր գոհունակութիւնը յայտնելով մեր տեսակցութեան համար:

Լուրը տարածուեցաւ թէ քամին փոխուած էր եւ նոյնիսկ հակառակորդները դարձան համակիրներ, ինչպէս կը պատահի նման պարագայի:

Քանի մը օր ետք Մարզպանը կ՛որոշէր որ Սուրիա մնամ եւ գիս կը կոչէր նորաստեղծ պաշտօնի մը՝ Դամասկոսի Խառն Դատարանի դատախազ:

Հալէպէն մեկնումիս առիթով մեծ ընդունելութիւն մը տրուեցաւ Հոթէլ Պարոնի մէջ, ուր ներկայ էին բոլոր Ֆրանսացի կամ Սուրիացի դատաւորները եւ փաստաբանները, քրիստոնեայ թէ իսլամ: Երբ ճամբայ ելանք, մեր ինքնաշարժը կ՛անհետանար ծաղկեփունջներու տակ: Ոմանք ընկերացան մինչեւ Համս:

Դամասկոս անմիջապէս գործի ձեռնարկեցի: Կը կարծէի թէ Մարզպանը ինծի համար հանգիստ պաշտօնատեղի մը ընտրած էր...: Դիւանագէտները առանձին հաշիւներ ունին...: Բայց այս ալ ուրիշ պատմութիւն է:

Կը մնամ ներկայ յուշագրութեանս շրջանակին մէջ: 1936ի ամրան՝ արձակուրդով Դամասկոսէն Ֆրանսա գացի: Հանդիպեցայ Արդարադատութեան նախարարութիւնը ուր գիս ընդունեցաւ Պաշտօնէից Վարչութեան Տնօրէնը: «Չհասկցանք, ըսաւ, ձեր մասին ի՞նչ անցաւ դարձաւ. Նախ Պէյրութէն որոշում մը հաղորդուեցաւ, ըստ որուն Ֆրանսա կը փոխադրուէիք... Յետոյ հակառակն...»: Եղելութիւնը պատմեցի: Շնորհաւորեց բռնած դիրքիս համար աւելցնելով: «Երբ տրամադիր ըլլաք Ֆրանսայի մէջ պաշտօնավարել, գրեցէք կ՛ընդունինք»:

Յետոյ Մամէրս գացի կնոջս հետ, ուր ժամանակ մը հիւր եղանք Փիւրիֆիէներուն: Օր մը, կէսօրէն ետք, թէյ կ՛առնէինք երբ ներս մտաւ Ժոզէֆ Քայօ՝ ծերակոյտի նախագահը: 73 տարին լրացուցած էր, բայց միշտ աշխոյժ էր եւ սրամիտ: Փարիզէն կուգար ուր Լէոն Պլում «Ժողովրդական ճակատի» ընտրական յաղթութենէն ետք կը պատրաստուէր առաջին անգամ իշխանութեան գլուխ անցնելու: Թէեւ ընկերվարական չէր Քայօ, բայց համակիր էր Պլումին: Շնորհակալութիւն յայտնեցի իր միջամտութեան համար եւ այս առիթով պատմեց թէ ժամանակին, քաղաքական մարդին մէջ նետուելէ առաջ, երբ Ելեւմտական Քննիչ էր, յաճախ ճամբորդած էր, մասնաւորապէս դէպի Թուրքիա եւ ճանչցած էր Պոլիսը:

— «Պարոն նախագահ, հարցուց կինս, արդեօ՞ք երբեք չէք զղջացած որ այդ հանգիստ ու հաճելի ասպարէզը թողուցիք՝ քաղաքական փոթորկալի գործունէութեան համար:

— Սիրելի Տիկին, պատասխանեց Ժոզէֆ Քայօ, եթէ խաղաղ կեանք վարած ըլլայի վաղուց մեռած կ՛ըլլայի, որովհետեւ պայքարի մարդ եմ»:

Օգտուելով այդ տրամադրութենէն, 1939ի աշնան, Սանճաքի պարպումէն վերջ, կինս իրեն նամակով մը պատկերացուց հայրենակորոյս Մուսա Տաղցիներու թշուառ վիճակը, խնդրելով որ հետաքրքրուի անոնցմով: Բայց արդէն կը սկսէր Բ. Աշխարհամարտը ծանօթ պայմաններու մէջ եւ Ֆրանսայի հետ ընա –

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Փոքրիկ վերլուծում մը անհրաժեշտ կը նկատենք: Նախ՝ բացայայտ է որ այս պաշտօնագրով լիուլի չի պատասխանուիր Եւրոպայի պատուիրակին դիտողութեանց, ի մասնաւորի՝ Ա. հատուածին, բոլոր շրջանակներու խորհուրդը ստանալու մասին, եւ առանց անցնելու Ընդհ. Ժողովի բովէն, եւ Բ. Զուիցերական Միութիւնը լուծելու հարց չէ եղած, ոչ ալ անդամակցութեան սեղմումի, այլ ընդհակառակն՝ Եւրոպայի եւ Եգիպտոսի շրջանակները պիտի պահէին իրենց զուիցերական գոյավիճակը «վարչական յաւելեալ իրաւասութիւններով»:

Այսպէսով նաեւ բացորոշ է Նիւ Եորքի հետապնդած բուն նպատակը: Գիտնալով որ 1945ին արդէն ամերիկեան շրջանակը անկախ ընկերակցութիւն մըն էր, Եգիպտոս ու Եւրոպա կը մնային զուիցերական ընկերութեան մէջ:

Երբ Գ. Կիրակոսեան այս նամակը կը գրէր «Յուշարար – Միութիւն»ի մէջ ճշդում ընել մերժելով, հիմա գիտենք թէ ինչու, 1955 Փետրուար 21ին, այսինքն իր նամակին թուականէն չորս ամիս առաջ ամերիկեան նոր ընկերութիւնը արդէն կազմուած եւ Հ. Բ. Ը. Միութեան բոլոր ստացուածքները փոխանցուած էին նորակազմ 15 հոգինոց ընկերութեան:

Ինչպէս կը տեսնուի, 1955 Փետրուար 19ի Ընդհ. Ժողովին մէջ ոչ միայն Հ. Բ. Ը. Միութիւնը լուծելու եւ զայն ամերիկեան ընկերութեան մը վերածելու խնդիր չէ եղած՝ այլ՝ ընդհակառակն՝ «Եգիպտոսի եւ Եւրոպայի շրջանակները պիտի շարունակէին կապուած մնալ անոր (Զուիցերական Ընկերութեան) վարչական յաւելեալ իրաւասութեամբ»:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՔՈՐՓՈՐԷՅՇԸՆ ՆԱԶՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հակառակ այս բացորոշ իրողութեանց, յիշեալ Ընդհանուր Ժողովէն 48 ժամ յետոյ, ուր ոչ մէկ կանոնագրական բարեփոխում չէր քուէարկուած, Կեդր. վարչութիւնը հիմնեց ամերիկեան ընկերութիւն մը, Տիլավարի նահանգին մէջ, Այ Ճի պի Իւ Քորփորէյշըն անունով, ջնջելով զուիցերական օրէնքներու համաձայն հաստատուած Միութիւնը եւ ներկայանալով իբրեւ անոր յաջորդը:

Ամերիկեան շրջանակը 1945էն ի վեր անկախ ամերիկեան ընկերութիւն մը դարձած եւ 1955ի Ժողովը Եւրոպայի եւ Մերձաւոր Արեւելքի գոյավիճակը պահպանել որոշած ըլլալով, այլեւս հպատակութեան փոփոխութեան հարց չէր կրնար ըլլալ այս երկիրներուն համար:

Մինչեւ 1957 Լօզանի նօտարէն ալ գաղտնի պահուած էր իրողութիւնը եւ բազմաթիւ պաշտօնագրերով Նիւ Եորքի կողմէ անոր տեղեկացուցած էին թէ 1955 Փետրուար 19ի Ընդհ. Ժողովը կանոնագրական որեւէ փոփոխութիւն չէր ըրած: 1957 Յուլիսին է որ Նիւ Եորք մեթր Ջիմոթայնի կը հաղորդէ «որոշում»ներ, որոնք իբր թէ այս (1955 Փետրուար 19ի) Ընդհ. Ժողովին կողմէ տրուած ըլլան: Սակայն նօտարը անոնց հակականոնագրական եւ ապօրինի հանդամանքը նկատի ունենալով՝ չէ արձանագրած:

Անտեղեակ իրականութեան եւ այն ապօրէն կարգադրութիւններուն, որոնք գործուած էին Նիւ Եորքի մէջ 1955ին, Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովը կատարեալ կարգապահութեամբ եւ օրինապահութեամբ շարունակեց իր գործակցութիւնը բերել կեդրոնին եւ նոյնիսկ հաւաքական եւ անձնական գնահատական նամակներ ստացեր, բարեկամական եւ մտերմական սերտ յարաբերութիւններ ալ մշակելով Նիւ Եորքի վարիչներուն հետ: Եւ երբ Տիար Մանուկեան 1959ի վերջերը Փարիզ եկած էր, զինք ընդունեցանք Հ. Բ. Ը. Միութեան նախագահին արժանավայել պատիւներով:

(7 Շար.)

ՃԱՇ ի ՊԱՏԻՒ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.Ի

Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ՝ Սերովբէ Եպիսկ. Մանուկեան անցեալ Հոկտեմբերին ընտրուած էր Հոգեւոր Խորհուրդի անդամ եւ արքութեան պատիւ ստացած՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսէն: Այս առթիւ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ եկեղեցւոյ վարչութիւնը պատուոյ ճաշ մը կազմակերպած էր ի յարգանս Սերովբէ Արք.ի:

Ուրբաթ իրիկուն Լիւթեսիայի սրահը լեցուած էր Փարիզի Հայութեան ընտրանին ներկայացնող հասարակութիւն մը: Ճաշին վերջաւորութեան, առաջին առթիւ խօսք առաւ Եկեղեցւոյ վարչութեան ատենապետը՝ Պ. Սեդրակ Քարեան որ յայտնեց թէ երեք զգացումներէ լեցուած է՝ ուրախութեան, հպարտութեան եւ երախտագիտութեան: Պ. Սեդրակ Քարեան բացատրելէ ետք սոյն պատճառը, յիշեց Սերովբէ Արք.ի կենսագրական յատկանշական գիծերը Վասպուրականէն՝ Քէմպրիճ: Իր եզրակացութեան մէջ, ճառախօսը յայտնեց թէ Սերովբէ արք. կը մարմնաւորէ երեք նուիրականութիւններ՝ Հայ հայրենիք, Հայ ժողովուրդ, Հայ Եկեղեցի:

Ֆրանսայի Հայոց Էկզարք՝ Ամատունի եպիսկոպոս յիշեց թէ կայ Քորեպիսկոպոս որ գիւղի եպիսկոպոսն է, եպիսկոպոս որ քաղաքինն է, եւ Արքեպիսկոպոս՝ որ մայրաքաղաքի եպիսկոպոսն է: Ուրեմն ըլլալով նաեւ արեւմտեան Եւրոպայի Կաթ. Պատուիրակ, Սերովբէ Արք. մայրաքաղաքներու եպիսկոպոս է եւ այդ հանգամանքը աւելցուած իր անձնական արժանիքներուն վրայ թելադրած են Վազգէն Ա.ի որ արքութիւն շնորհէ Սերովբէ Եպիսկոպոսի:

Յանուն Ազգատախնամի, Պ. Մկրտիչ Գազանճեան գրաւոր խնամուած ճառով մը մանրամասնութիւններ տուաւ Սերովբէ Արք.ի կեանքին ու գործին մասին եւ այդ առթիւ ոգեկոչեց անոր մեծանուն դաստիարակները՝ Դուրեան եւ Գուշակեան պատրիարքներ որոնք արժանաւոր յաջորդներու սերունդ մը պատրաստած են:

Հ. Սերովբէ վրդ. Ազըլեան, յանուն Սամուէլ — Մուրատեան վարժարանի, վարդապետներուն, ուսուցչական կազմին եւ աշակերտներուն, երկու խօսքով ճանչցուց այս յուզումնալից սրտագին եւ անկեղծ յարգանքին, որուն առարկան կ'ըլլար՝ Սերովբէ Արք.: Մաղթեց որ ան շարունակէ աշխատիլ Եւրոպայի եւ Ֆրանսայի Հայոց բարգաւաճման համար եւ վերջացուց իր խօսքը ըսելով «կեցցէ՛ Սերովբէ Արք. իր այգիին մէջ»:

Գիւտ վարդապետ բերաւ Փարիզի եւ արուարձաններու քահանայից դասուն ողջոյնը: Արեւշատութեան մաղթանքներու հետ յիշեց հոգեւորականին աշխատանքը որ չի տարբերիր քաղաքացի գիտնականին աշխատանքէն: Երկուքն ալ սահման չունին: Մէկը հայրենիքին համար, միւսը՝ Եկեղեցիին:

Փրոֆ. Ճէյմս որ իբրեւ «օտար եւ աշխարհական» կը խորհէր թէ հանգամանք չունի խօսելու, այս անգամ ալ իր յարգանքի խօսքը բերաւ Հայ Նահատակ Եկեղեցին ողջունելով Սերովբէ Արք.ի միջոցաւ: Անդրադառնալով մարդուն եւ պաշտօնին՝ յայտնեց թէ ինք կրնայ միայն մարդուն մասին խօսիլ, որ արժանի է իր պաշտօնին:

Վերջին խօսքը առաւ Սերովբէ Արք. որ յայտնապէս յուզուած էր: Նախ արտայայտեց իր առաջին զգացումը որն է՝ երախտագիտութիւն հանդէպ Ամենայն Հայոց Վազգէն Կաթողիկոսին.— «Որ այս պատիւը մեզի շնորհեց, մեզի կ'ըսեմ մանաւանդ իմաստով որովհետեւ այդ պատիւը միայն ինծի չէ, այլ իմ տկար անձիս միջոցաւ ձեզի, այս գաղութին: Շնորհակալութիւն ձեզի որ եկած էք իմ միջոցաւս ձեր յարգանքը յայտնելու Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, շնորհակալութիւն Գերապայծառ Ամատունիին որուն հետ միշտ նոյն ոգիով, նոյն պարտականութեան գիտակցութեամբ կ'աշխատինք ծառայել նախ՝ Աստուծոյ, ապա մեր ժողովուրդին: Շնորհակալութիւն Պ. Ս. Քարեանին իր խօսքերուն համար, ու նաեւ այն հաստատուն ու իմաստուն գործակցութեան համար որ բերած է մեր եկեղեցիին: Շնորհակալութիւն երկու Հայր Սուրբերուն եւ Ազգատախնամի ներկայացուցիչին որ այնքան բաներ ըսաւ իմ մասիս, զորս ես չէի գիտեր, մոռցած էի»:

Սերովբէ Արք. ապա յիշեց թէ օր մը իր անգլերէնի ուսուցիչը շարադրութիւն մը տուած էր որուն նիւթն էր՝ առաջին անգամ ի՞նչ կը յիշէք:

Եւ այն ատեն՝ աշակերտ, Սերովբէ Արք. պատմած է իր առաջին յիշատակը որ մինչեւ այսօր կը մնայ առաջին յիշատակը: Ա. Պատերազմի նախօրեակին մօրը ձեռքէն բռնած, կ'երթայ գիւղին եկեղեցին, կէս — մութ, կէս — լոյս ու կը տեսնէ խորանին առջեւ ձեռքեր որ վեր կը բարձրանան, կարծես բաներ մը առնելու համար: Աւելի ուշ կը խորհի թէ հաւանաբար Ծնունդի օր մըն էր եւ գիւղին եկեղեցիին մէջ Ջրօրհնէքի արարողութիւն կը կատարուէր եւ ներկաները ամաններ կ'երկարէին որպէսզի օրհնուած ջուր ստանան: Վերջը երբ արհաւիրքի ճամբաներուն վրայ կը կորսնցնէ իր ծնողքը եւ ինքզինք կը գտնէ Երուսաղէմ, կը մտածէ թէ նախախնամական բան մը կար այդ յիշողութեան մէջ:

Ապա, Սերովբէ Արք. մանաւոր յուզումով յիշեց Դուրեան, Կիւլէսէրեան եւ Գուշակեան Արքեպիսկոպոսները որոնք եկած էին իրենց սրբազան վրէժը լուծելու: Յիշեց Դուրեան պատրիարքը որ այնքան աշակերտներ պատրաստած էր Արմաշ, որոնք յետոյ կորսուած էին, ջարդուած էին: «Արմաշի մէջ ես աշակերտներ հասցուցի, թշնամին հնձեց, վրէժը լուծելու համար, հոս նոր աշակերտներ պիտի պատրաստեմ», ըսած է Դուրեան, որ նոր հոգեւորական կեդրոնի մը վերածած էր Երուսաղէմը: «Փոխեցէք անոր ճակատագիրը, կամ նկարագիրը եթէ կ'ուզէք, կ'ըսէ Սերովբէ Արք. իր մեծանուն դաստիարակը յիշելով, առաջ զինուորեալ միաբանութիւն մըն էր, ազգային եկեղեցական բնոյթին վրայ աւելցուց մտաւորականի եւ հոգեւորականի շնորհը, ինչ որ ունինք իբրեւ առաջնորդ հոգեւորականներ, Երուսաղէմի այդ սերունդին կը պարտինք»:

Սերովբէ Արք. կրկնեց անոնց պատգամը՝ Սիրեցէ՛ք, ձեր եկեղեցին, սիրեցէ՛ք ձեր ժողովուրդը ու մաղթեց որ նախանձախնդիր ըլլանք հանդէպ ամէն բանի որ հայկական է:

Այս կոկիկ հաւաքոյթին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Աստղիկ Առաքելեան (Գ. Մ. Ալէմշահի՝ Իմ Երգը), Օր. Հիւկէթ Աժտէրեան, (Դաշնակ՝ Սեզար Ֆրանք եւ Շոփէն): Տիկին Հայկուհի Խրաչեան (արտասանութիւն՝ Սարմէն եւ Լըքոնթ Տը Լիլ):

Սերովբէ Արք. երեկոյթը փակեց «Հայր Մեր»ով, զոր ներկաները յոտնկայս միաձայնաբար երգեցին:

ՇՐՋՈՒՆ ԹՂԹԱԿԻՑ

կանոն յարաբերութիւններ կ'ընդհատուէին:

Ժօզէֆ Բուօ, միշտ հաւատացած համաձայնականներու վերջնական յաղթութեան, գոհացումն ունեցաւ Գերմանիոյ պարտութիւնը տեսնելու եւ մեռաւ 1944-ին:

Վ. ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ

ԽՄԲ.— Արտատպումի պարագային կը խնդրուի աղբիւրը յիշել:

ԱՂՄՈՒԿԻ ՎՆԱՍԱԿԱՐ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆԸ

Արդիւնաբերութեան ընդհանրացումը եւ մեքենաներու բազմացումը աղմուկը շատցուցած են՝ քաղաքակրթութեան զարգացման միջավայրերուն մէջ:

Աղմուկը վնասակար է մարդոց առողջութեան եւ կը խանգարէ անոր հաւասարակշռութիւնը: Այս իրողութիւնը պատճառ դարձաւ միջազգային համագումարի մը, որպէսզի միջոցներ գտնուին առաջքը առնելու համար աղմուկի կատարած աւերներուն՝ մարդոց առողջութեան վրայ:

Եթէ ցանկալի չէ բացարձակ լռութիւնը, որ տխրութեան, առանձնութեան տպաւորութիւնը կը թողու, նոյնպէս ցանկալի չէ աղմուկի չափազանցութիւնը, որ վնասաբեր է:

Հետեւաբար պէտք է պայքարիլ աղմուկի չափազանցութեան դէմ:

Աղմուկը իր վնասակար դերը կը կատարէ ըստ իր ուժգնութեան եւ տեւողութեան, բայց գոյութիւն ունի նաեւ այլ ազդակ մը: Այս՝ նոյնինքն աղմուկին ենթարկուած անհատն է: Կան մարդիկ, որոնք աւելի շուտ եւ աւելի շատ կ'ազդուին աղմուկէն:

Աղմուկը, առաջին առթիւ կ'անհանգստացնէ մեր ականջը, անոր զգայնութեան համեմատութեամբ եւ կրնայ խուլցնել կամ «ծանրացնել» զայն:

Վերոյիշեալ համագումարին մէջ որոշուեցաւ գործարաններուն եւ աշխատանոցներուն մէջ նկատի առնել աղմուկի որոշ չափանիշ մը եւ ամէն միջոց ձեռք առնելով գերջել այդ չափանիշը:

Միայն ականջը չէ, որ կը տառապի աղմուկին հետեւանքով. ան կ'ազդէ ամբողջ մարմնին եւ մարդոց հոգեկանին վրայ:

Նկատուած է, օրինակ, որ աշխատանքի արկածները աւելի յաճախադէպ են այն ձեռնարկութիւններուն մէջ, ուր աղմուկը աւելի ուժեղ, աւելի երկարատեւ եւ հետեւաբար աւելի յոգնեցուցիչ է:

Փողոցներու եւ բնակարաններու մէջ եւս աղմուկը իր աւերները կը գործէ մարդկային մարմնին վրայ: Փոխադրական միջոցներու բարելաւումը եւ շէնքերու բնակիչներուն դաստիարակութիւնը կրնան բարելաւել այդ մասը:

Արդիական գործիքներով կատարուած մասնաւոր ուսումնասիրութիւնները ցոյց տուած են ջղային դրութեան խանգարումներ, ներծոր գեղձերու եւ սրտի գործունէութեան անկանոնութիւններ, հոն ուր միջոցներ ձեռք չեն առնուած աղմուկին դէմ:

Աղմուկը ընդհարումներ յառաջ կը բերէ մարմնին մէջ, որու զանազան գործարաններու վրայ անոր ազդեցութիւնը կը կատարուի ջղային դրութեան ճամբով:

Անհատէ անհատ կը տարբերի աղմուկին դիմադրելու ուժը, ինչպէս միեւնոյն անհատի դիմադրական ուժը կը տարբերի մէկ օրէն միւսը՝ համաձայն անոր հոգեկան կամ ջղային վիճակին: Ջղային դրութեան խանգարումը կը ստուգուի մասնաւոր գործիքով մը: Այս խանգարումները երեւան կուգան սրտին, ստամոքսի կեղին վրայ կամ դեղնախտով՝ իբրեւ հետեւանք լեղապարկի կծկումներուն:

Մարդոց բնական կազմը եւ զգայնութիւնը իրենց բաժինը ունին աղմուկին դիմանալու գործին մէջ: Աղմկալի միջավայրի մէջ, ոմանք կը վարժուին այս կացութեան, մինչ ուրիշներ աւելի դիւրագրգիռ կը դառնան: Գիշերային աղմուկը ամէնէն վտանգաւորն է, քանի որ կրնայ անքնութիւն յառաջ բերել եւ այս վիճակին մէջ աննշան իրողութիւններն իսկ մեծ համեմատութիւն կ'առնեն ու կը ջլատեն ենթական: Այս վիճակը աւելի կը շեշտուի մելամաղձոտ մարդոց մօտ, որոնք աւելի դիւրազգած են:

Պատահած են ջղագարութեան պարագաներ՝ ուժեղ եւ երկարատեւ աղմուկներու իբր հետեւանք, այս վիճակը յառաջ կուգայ շատ զգայուն մարդոց մօտ:

Բժիշկներուն եւ ճարտարապետներուն պարտականութիւնն է գործակցաբար միջոցներ ձեռք առնել վնասաբեր աղմուկները չէզոքացնելու համար:

ԲԺ. Գ. ԲԱՄՊՈՒՔՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ» ԻԹԵՐԹՈՆԸ (17)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Շնորհիւ Օգոստափառ Սուլթանին, ընդմիջեց Օրմանեան փութկոտօրէն:

— Եւ ձեր պաշտօնի կիրառութեան մէջ, շարունակեց Ոստիկանութեան նախարարը, չէք հանդիպիր խոչընդոտներու:

— Էհ, կ'աշխատինք չհանդիպիլ, յարեց Օրմանեան ուսը թօթուելով:

— Ի՞նչպէս, այսի՞նքն, հարցուց նախարարը զարմացկոտ շարժուձեւով մը, խոչընդոտներ կա՞ն:

— Կը պակսի՞ն խոչընդոտները, շարունակեց Օրմանեան:

— Կը խնդրեմ, պատրիարք էֆէնտի, շատ կ'աղաչեմ, ըսաւ Շէֆիք փաշան, համեցէք բացատրել, պարզ խօսեցէք, ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ես շատ պարզ կը խօսիմ, յարեց պատրիարքը, ես արդէն կը սիրեմ պարզութիւնը, անկեղծութիւնը, դուք զիս լաւ կը ճանչնաք, վսեմաշուք փաշա, չէ՞:

— Անշուշտ, պատրիարք էֆէնտի, վաղուց կը ճանչնամ զձեզ եւ ձեր արժանիքները գնահատողներէն եղած եմ միշտ:

— Շնորհակալ եմ, փաշա, ձեր բարձր պաշտպանութիւնը վայելէ աւելի մեծ երջանկութիւն մը կա՞յ արդեօք ինծի համար այս երկրին մէջ, ուր անակնկալները չեն պակսիր:

— Ի՞նչպէս, պատրիարք էֆէնտի, հարցուց Շէֆիք յանկարծ այլայլած դէմքով մը, ի՞նչ անակնկալ է:

— Օրինակի համար, շարունակեց Օրմանեան ժպտելով, վաղը պիտի լսէք թէ Հայոց պատրիարքին դէմ մահափորձ մը, ահաբեկչական գործողութիւն մը կատարուած է, եւ

— Ի՞նչ կ'ըսէք, ընդմիջեց Շէֆիք ընդոստ շարժումով մը, իրա՞ւ կ'ըսէք, պատրիարք էֆէնտի:

— Սո՞ւտ պիտի ըսէի, բողոքեց պատրիարքը, գլուխը խառնելով:

— Խնդրեմ, շարունակեց նախարարը յուզուած դէմքով մը, կատակը մէկդի:

— Ինչ կատակ, փաշա, զարմանք, արտնջաց պատրիարքը, մինչեւ ցարդ ըրա՞ծ եմ այդպիսի կատակ մը, մանաւանդ այսքան լուրջ խնդիրի մը համար, որ կենսական է, իմ կեանքիս ու մահուան խնդիրը, չէ՞:

— Պատմեցէք ուրեմն. պատրիարք էֆէնտի, թախանձեց ոստիկանութեան նախարարը:

Եւ Օրմանեան պատրիարքը, գրպանէն քաշեց հանեց թուղթի կտոր մը, եւ ձեռքը բռնած:

— Փաշա, ըսաւ, նշանակալից նայուածքով մը, ասիկա սպառնագիր մըն է:

— Սպառնագրութի՞ւնը, հարցուց Շէֆիք:

— Սպառնագրութի՞ւն..., կրկնեց Օրմանեան, այս կնիքը չէ՞ բաւեր:

Ու ցուցամատը կարմիր կնիքի մը վրայ դրած:

— Ի՞նչ պէտք կայ սպառնագրութեան, շարունակեց պատրիարքը, ահաւասիկ կնիքը, փաշա:

Ոստիկանութեան նախարարը պատրիարքին ձեռքէն առաւ թուղթը, եւ սկսաւ զննել կնիքը. յետոյ, դառնալով Օրմանեանի:

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ, դուք կը ճանչնաք այս կնիքը, ո՞ր կոմիտէին է:

— Դուք չէ՞ք ճանչնար, փաշա, դիտել տուաւ Օրմանեան, խորհրդաւոր ժպիտ մը սահեցնելով, ձեր պաշտօնարանի թղթածրարներուն մէջ ով գիտէ քանի քանի հարիւրներ, թերեւս հազարներ կը գտնուին այդ կարմիր կնիքը կրող թուղթերէն. Հնչակեաններուն կնիքը չէ՞ք ճանչնար.

— Հնչակեաններէն մարդ մնա՞ց տակաւին մայրաքաղաքին մէջ, պատրիարք էֆէնտի, հարցուց նախարարը:

Օրմանեանը քրքջալիր խնդաց:

Նախարարը վիրաւորուած, հարցական նայուածքով մը:

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ, կը զարմանամ, ես կը կարծէի թէ Հնչակեաններուն համար հունտը փճացած էր:

— Կարելի՞ է ատիկա, առարկեց Օրմանեան, ի՞նչ կը կարծէք, փաշա, բանտերուն մէջ քանի՞ Հնչակեան կը պառկի...:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանդա *մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:*

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ընթացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հաշիւը :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժանորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կանոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի *վարչական գործը:*

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բովանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւնները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Ստեփանոս Նախավկայի տօնին առթիւ, վարչութիւնը որոշած է ոգեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ Թեմին բազմամեայ եւ արդիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ: Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մասնաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայրենակիցներէն, որ եկեղեցիին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հանգուցեալ պատուական Առաջնորդին, իբրեւ երախտագիտական գոյգն պարտականութիւն:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻՆ

Ամերիկայէն Սարգիս Պօղոսեան 25 Ն. Ֆ. կը նուիրէ Կապոյտ Խաչին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, յետ պատարագի հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Նիսի Երիցատան բարերար Գալուստ եւ Նուարդ Կիւլպէնկեանի եւ Կիւլպէնկեան գերդաստանի համայն ննջեցելոց համար:

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատարուի նաեւ եկեղեցիիս նախորդ վարչութեան ատենապետ Արամ Թէքէեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը:

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հանդէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյեան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս Թատրոնի մէջ:

Ուրախ անակնկալներ, երգ, պար, արտասանութիւն :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը *կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ:*

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միութեան պարահանդէսը :

Կիրակի Յունուար 20, կէսօրէ ետք ժամը չորսէն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէռի *շքեղ եւ ընդարձակ սրահներուն մէջ:*

ԼԻԼԱՅԻՆ...

ՄԻՇՏ ԼԻԼԱՅԻՆ

ՁԵՐ ՃԱՐԹՕՆՔՆԵՐԸ

—— RÉVEILLONS ——

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 24 ԵՒ 31

Եթէ կ'ուզէք հայկական եւ ընտանեկան հաճելի մթնոլորտի մը մէջ անցընել ձեր ճաշկերոյթներ՝

ՄԻԱՅՆ ՄԷԿ ՀԱՍՑԷ՝

AUX LILAS

24, Rue St.-Lazare, Paris - 9e

Սեղանները ապահովելու համար, հեռաձայնել ժամը 9էն 15,

TRI. 31-62

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ՆՈՒԱԳ
ՀԱՄՈՎ ՃԱՇ
ՄԱՏՉԵԼԻ ԳԻՆԵՐ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տնօրէնութեան

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, Կաղանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8·30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10:

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Երեքշաբթի, *Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհանջանեան սրահը: Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քահանայ հայրերը:*

Ժամերգութիւնը ժամը 8ին: Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժողովուրդը:

ՆԻՍ
Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ
Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, Երեքշաբթի, *առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Պատարագ:*

5 Յունուար, Շաբաթ, *առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9, երեկոյ,* Ճրագալոյց, *ժամը 15·30:*

6 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ. *առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ:*

7 Յունուար, Երկուշաբթի, ՄԵՌԵԼՈՑ *առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ, (կէսօրէ վերջ գերեզմանօրհնէք, Քոքատի գերեզմանատունը):*

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար: Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան:

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 *Յունուար, Երեքշաբթի, Տարեմուտ,* Ամանորի *պաշտամունք, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղթանք 8·30 – 12:*

5 *Յունուար, Շաբաթ,* Ճրագալոյց *Ս. Ծնունդի, Իրիկուան ժամերգութիւն 4, Ս. պատարագ 5·30:*

6 *Յունուար, Կիրակի,* Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն: *Ժամերգութիւն 8·30, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·45: Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցելոց:*

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՓՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

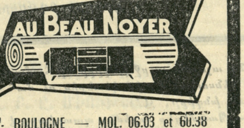
ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին:

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

AU BEAU NOYER

A 50 mètres du Métro MARCEL SEMBAT
7 ETAGES D'EXPOSITION
D'AMEUBLEMENTS
•
CRÉDIT SANS FORMALITÉS
ՀԱՅԵՐԷՆ ԿԸ ԽՕՍԻՆՔ

185, BD. JEAN JAURÈS --- 15, AV. ANDRÉ MORIZET - BOULOGNE — MOL. 06.03 et 60.38

ԷՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ

ՀԷԼՎԱ
ԼՈԳՈՒՄ
Սուսամ – ՀԷԼՎԱ

ԹԱՀԻՆ
ՇԱՐՈՑ
(ՌՈՃԻԿ)
ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSEE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA • CHOCO-LOC

Ste le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin/Marseille (2ème)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՏՈՒԱԿԱՆ ԿԱՐԱՍԻՆԵՐ

խոհանոց, ճաշարան, ննջասենեակ, *սթիւտիօ*ներ, անկողնի կազմածներ, հիւրասրահ, կահաւորման կերպասներ, եւայլն, կ'առնուին՝

Goussainville Mobilier

MAISON R. TACVORIAN

1. Avenue Jacques Potel
2. Avenue de la Concorde
GOUSSAINVILLE (S. et O.)

La petite Boutique aux plus grandes possibilités

Վճարումի մեծ դիւրութիւններ. հիւանդութեան պարագային՝ ապահովագրութիւն:

Livraison gratuite

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն.Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն.Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 60 Ն.Ֆ. — Հատը 0.25 Ն.Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 29 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ

SAMEDI 29 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9492 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5393

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՌԱԿ ԿԵԴՐՈՆԻ ՄԱԿԱԲՈՅԾՆԵՐԸ

ՌԱԿ կը նշանակէ Ռամկավար – Ազատական կուսակցութիւն : Կեդրոնը անոր վերին մարմին է : Իսկ Մակաբոյծները անոր պատասխանատու վարիչներն են :

Ուրեմն վերի խորագրով 84 էջնոց գրքոյկ մը լոյս տեսաւ քանի մը ամիս առաջ Պէյրութի մէջ, իբրեւ «Մատենաշար իրաւ Ռամկավարներու, Թիւ 1» :

Հեղինակը՝ Կարօ Սարրաֆեան՝ վաղեմի ռամկավար մըն է, շարքերը մտած 1934ին Միհրան Տամատեանի ջերմ յանձնարարութեամբ: Հիմնած է կուսակցութեան Տրիպոլիսի ակումբը, որուն ատենապետն է եղած, յետոյ նաեւ ատենադպիր Բարեգործականի մասնաճիւղին :

Երկար տարիներ իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած է Բարեգործականի դպրոցներուն մէջ: 1953ին օգնական խմբագիր նշանակուած է «Զարթօնք»ի եւ չնչին ամսականով մը աշխատած է կուսակցութեան պաշտօնաթերթին մէջ մինչեւ 1959, տանելով ամէն զրկանք, յանուն գաղափարի :

Վեց տարուան ընթացքին չէ պատահեր, որ միանուագ ստացած ըլլայ ամսականը եւ ամբողջ յեղափոխութեան շրջանին (1958) անվճար մնալու պայմանաւ: Մինչ խմբագրապետը կանոնաւորաբար կը ստանայ եղեր իր թոշակը :

Սարրաֆեան դիտել կուտայ, որ այն պահուն երբ կ'ըսուէր թէ կուսակցութեան սնտուկը պարպուած է, 2000 լիր. ոսկի կը վճարուէր «կուսակցապետ» Հրաչ Սեդրակեանի մեկնելու համար Հայաստան», իբրեւ ներկայացուցիչ Զարթօնքի :

Հեղինակը երկար տարիներ եղած է Ռակի վարչական անդամ, ենթաշրջանային մարմնի անդամ, գործիչ, խմբագիր եւ հուսկ ուրեմն Շրջ. վարչութեան անդամ եւ բազմիցս մասնակցած շրջանի պատգ. ժողովներուն: Ուրեմն իր գրածները արժէք կը ներկայացնեն :

Ռակի կեդրոնը Գահիրէէն Պէյրութ փոխադրուած է, սակայն դարձած է նըպաստընկալ Եգիպտոսի եւ Ամերիկայի շրջանակներուն, որոնք կը գոցեն եղեր «Զարթօնք»ի տարեկան 10.000 լիր. ոսկիի բացը եւ կը վճարեն գործիչի թոշակը :

Սարրաֆեան մէկիկ մէկիկ կը ներկայացնէ կեդրոնի անդամները, տալով իւրաքանչիւրի նկարագրին ցայտուն գիծերը, որոնք հեռու են պատուաբեր ըլլալէ :

Ամէնէն աւելի կը ծանրանայ ատենապետ Բարունակ Թովմասեանի վրայ, որուն գործած չարիքներէն կը թուէ միայն երեքը :

Բարունակ Թովմասեան երկու անգամ, առանց Շրջ. վարչութեան գիտութեան, կուսակցական մասնաւոր առաքելութեամբ գաղտնաբար Հայաստան այցելած է: Գաղտնիքը երեւան հանուած է Լիբանահայ համայնավար ղեկավարի մը կողմէ, որ անոր հանդիպած է Պուտափեշտի մէջ, Հայաստանէն վերադարձի ճամբուն վրայ :

Ուրեմն երբ Կոմկուսի քարտուղար Հր. Մարգարեան եւ Յ. Զարոբեան հանդիսաւորապէս կը յայտարարեն թէ «պրոգրեսիւ կազմակերպութիւններու գործունէութիւնը միշտ կ'արժանանայ մեր աջակցութեանն ու օգնութեանը», Բարունակ Թովմասեաններու խողովակով կը կատարեն իրենց օժանդակութիւնը :

Գրքոյկին հեղինակը կը մերկացնէ նաեւ Ռակի փողով – թմբուկով յայտարարուած Պատգ. ժողովներու ներքին ծալքերը: «Քլիշէ դարձած քանի մը բանաձեւեր» կը կրկնուին ամէն տարի, առանց լուծում մը գտնելու «հրատապ» հարցերուն :

Ահա՛ նմոյշներ այդ «քլիշէ» բանաձեւերէն .

Բուռն կերպով պայքարիլ Դաշնակցութեան դէմ :

Հնչակեան կուսակցութեան հետ գործակցիլ օգտուելու համար անոր թուային առաւելութենէն :

Անթիլիասի Կաթողիկոսարանի դէմ շղթայազերծուած պայքարը շարունակել :

« Քսան տարի շարունակաբար յիշեալ օրակարգերը եկած – գացած են պատգ. ժողովներուն եւ տակաւին պիտի գան ու երթան, որքան ատեն հինգերու քլիքը չէ տապալած», կ'եզրակացնէ Սարրաֆեան որ կ'աւելցնէ .

« Հիմա հերթը եկած է ճշդելու համար, թէ քլիքի մարդիկը ո՞ր եւ քանի՞ տէրութեանց հաշուոյն գործակալներ են » :

Ահա՛ թէ ինչպէս Բարեգործականէն վերջ Ռամկավար կուսակցութեան ներքին փտախտը հանրութեան սեփականութիւն կը դառնայ՝ բուն իսկ իրենց պատասխանատու մարդոց փաստացի մերկացումներով :

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՊԱՊԸ ԿԸ ԳՈՎԷ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՎԱՐՉԱՊԵՏԻՆ ՆԱՄԱԿԸ ԱՏԸՆԱՈՒԷՐԻ

Խրուշչեւ խիստ ոճով նամակ մը գրած է վարչապետ Ատընաուըրի, որու մէջ կը շեշտէ, անգամ մը եւս, թէ Արեւմտեան Գերմանիան ոչ մէկ իրաւունք ունի Արեւմտեան Պերլինի վրայ :

Խրուշչեւ կրկին ու կրկին կ'առաջարկէ հաշտութեան դաշնագիր մը ստորագրել որ պիտի կանոնաւորէ Արեւմտեան Պերլինի կացութիւնը: Կ'ուզէ որ մաքրագործուի Արեւմտեան Պերլինի գրաւման խարխուլ դրութիւնը: Պէտք է Արեւմտեան Պերլինի տալ ազատ քաղաքի վարչակարգ մը, միջազգային արդիւնաւէտ երաշխաւորութիւններով :

Այդ քաղաքին խափանարարական գործունէութեան վերջ պէտք է դրուի եւ պէտք է արեւմտեան զօրքը փոխարինել ՄԱԿի զօրքով: Առաջինը թէեւ կարելի է պահել սահմանափակ ժամանակ մը : Պէտք է նաեւ ՄԱԿի յանձնել «միջազգային ճշգրիտ պատասխանատուութիւններ եւ պաշտօններ» Արեւմտեան Պերլինի մէջ:

Խրուշչեւ կը յայտնէ նաեւ Քուպայի տագնապին առեն ոչ մէկ ձայն բարձրացաւ Պոննէն: Իրականին մէջ, կ'ըսէ Խրուշչեւ, Դաշնակցային Հանրապետութիւնը փորձեց Միացեալ Նահանգները դնել այնպիսի դիրքի մը մէջ որու միակ ելքը պիտի ըլլար զինեալ բախում մը երկու մեծ պետութեանց միջեւ: Կ'ըսէ նաեւ թէ ամէն անգամ երբ նշաններ կան որ թոյլ կուտան տեսակէտներու մերձեցում մը նախատեսել, դաշնակցային կառավարութիւնը կը բողոքէ եւ ամէնէն յուսահատական խաղերուն մէջ կը նետէ ինքզինքը արգելք հանդիսանալու համար որեւէ կարգադրութեան: «Երկու անգամ պատերազմի պատճառ եղաք: Ինչո՞ւ միջոց մը կը փնտռէք երրորդի մըն ալ պատճառ դառնալու: Կը յուսամ ուրեմն, որ ի վերջոյ բարենպատակ գործերով պիտի զբաղիք ժողովուրդներու խաղաղութեան եւ ապահովութեան համար: Որովհետեւ եթէ պատերազմը հռչակուի ձեր նախաձեռնութեամբ, լաւ գիտցէք թէ դաշնակցային Գերմանիան մոմի պէս կը վառի եւ գեհենամարտին առաջին ժամերուն իսկ մոխիրի կը վերածուի » :

Խրուշչեւ, ապա, Պապը կը գովէ .— « Համայնավար եւ անաստուած եմ, ուրեմն չեմ կրնար բաժնել Պապին փիլիսոփայական տեսակէտները: Բայց զօրավիգ կը կենամ խաղաղութեան իր կոչին: Դուք որ ջերմեռանդ կաթոլիկ էք եւ կ'ընդունիք Կաթոլիկ Եկեղեցւոյ ոգեկան ղեկավարութիւնը , պէտք է աւելի քան ունէ մէկը լսէք այդ եկեղեցւոյ պետին ըրած կոչը» :

Պոնի կառավարութեան մէկ բանբերը յայտնեց թէ այս նամակը պատասխանն է Ատընաուըրի մէկ անձնական նամակին, ուղղուած Խրուշչեւի որու բնագիրը երբեք չէ հրապարակուած :

Ատընաուըր իր նամակը գրած է Օգոստոս 28ին, Պերլինի «պատին» մէկ միջադէպին առթիւ, պատահած Օգոստոս 17ին եւ որու ընթացքին 18 տարեկան պատանի մը սպաննուած էր փոփոսներու (ժողովրդական ոստիկանութիւն) կողմէ : Այդ առթիւ, Գերմանիոյ վարչապետը ըսած էր խորհրդային իր պաշտօնակիցին .— Մարդկային համակեցութեան կարգ մը տարրական կանոններ կան որոնք կը յարգուին բոլոր պետութեանց կողմէ որոնք նկատի կ'առնեն միջազգային օրէնքը: Ասոր մէջ կայ՝ օգնութիւնը մարդու մը որ մահուան վտանգին մէջ է: Գերման ժողովուրդը խորապէս մտահոգ է որ այն անմարդկային միջոցները որոնք կը գործադրուին Պերլինի սահմանին վրայ նոր զոհեր տան »: Խրուշչեւ «անգիտացած էր», այս կոչը : Դաշնակցային կառավարութեան բանբերը ճշդեց թէ կը հրապարակեն այս նամակը այն պարզ պատճառաւ որ խորհրդային Թաս գործակալութիւնը հրապարակած է Խրուշչեւի գրած նամակը: Պոնի շրջանակները ցաւ կը յայտնեն արդէն Մոսկուայի այս ըրածին առթիւ :

Ատընաուըր նամակ մը գրած է Քենըտիի, բայց յարգելով դիւանագիտական աւանդութիւնները չէ հրապարակած անոր պարունակութիւնը : Կը կարծուի սակայն թէ ծերունի վարչապետը մտահոգ է Նասաուի խօսակցութիւններէն (Քենըտի – Մաքմիլըն) որ նախատեսել տուին հիւլէական «երրեակ» ուժի մը կազմութիւնը: Այս կէտին շուրջ է հաւանաբար որ Ատընաուըր լուսաբանութիւններ ուզած է Քենըտիէն :

Դաշնակցային Հանրապետութեան Արտաքին Նախարարը, որ նախագահն է քրիստոնեայ – դեմոկրատ խորհրդարանական խմբակցութեան յայտնեց թէ «խոհեմութիւն եւ վճռականութիւն» պէտք է յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին, գերմանական արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Քուպայի փորձէն ետք, կը գրէ Ֆոն Պրենթանօ, Մոսկուա չի կրնար այնպիսի դիրք մը բռնել Պերլինի հանդէպ որու միակ ելքը ըլլայ՝ կամ պատերազմի վտանգ կամ խորհրդային նոր նահանջ մը :

Ֆոն Պրենթանօ կ'ըսէ նաեւ թէ կը մերժէ վերջնական նկատել Պերլինի ամօթի պատը:

Այս յօդուածը լոյս տեսած է Խրուշչեւի նամակի հրապարակումէն առաջ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 ԻՆ

Տարեգլխուն առանց բացառութեան, Յառաջի վարչութիւնը պիտի դադրեցնէ թերթին առաքումը այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք, հակառակ իրենց եղած կրկնակի դիմումներուն չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

ՍԻԼՎԱ ԿԱՊՈՒՏԻԿԵԱՆ ՊԷՅՐՈՒԹ ԺԱՄԱՆԵՑ

ՏԱՂԱՆԴԱՒՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒՀԻՆ ՓԱՐԻԶԷՆ ԱՆՑԱՒ ԱՌՋԻ ՕՐ

Ուրբաթ օր, Դեկտեմբեր 21ին, Սիլվա Կապուտիկեան Պէյրութ ժամանած է, ուր հարիւրաւոր Լիբանահայեր զինքը դիմաւորելու փութացած էին, Խալտէի օդակայանը :

Կիրակի օր, Պէյրութի Քափիթոլ շարժանկարի սրահին մէջ տեղի ունեցած է Թէքէեան Մշակութային Միութեան Մեսրոպեան փառատօնին վերջին հանդիսութիւնը, որու ընթացքին խօսք առած է Սիլվա Կապուտիկեան :

Բանաստեղծուհին իր ճամբու ընթացքին, կարճ ժամանակով, Փարիզ հանդիպած էր :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԻՒ ԵՈՐՔՑԻ մը ըսած է թէ առանց թերթի ապրիլ կը նշանակէ առանց կօշիկի քալել: Արդարեւ գրաշարներու գործադուլը կը շարունակուի քանի օրէ ի վեր եւ Նիւ Եորքի 9 օրաթերթերը օրական մէկուկէս միլիոն տոլար կը կորսնցնեն :

ՔԱՍԸՄ միշտ կ'ուզէ կցել Քուէյթը որ մաս կը կազմէ , ըստ իրեն, «Մայր հայրենիքին»: Միւս կողմէ Իրաքի մէջ արգիլուեցաւ ամերիկեան ֆիլմը՝ «Հիթլերի ոճիրները» անունով զոր պատրաստած է Միթրօ Կոլտուին Մայըրը:

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Հանրապետութեան նախկին նախագահ՝ Ճէլալ Պայարի կնոջ յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Անգարայի մէջ եօթը հազար հոգիի ներկայութեան :

«ՏԷՅԼԻ ԷՔՍՓՐԷՍ»էն զատ Փարիզի Էքսփրէս շաբաթաթերթն ալ հրատարակած էր Խրուշչեւի ամբողջ ճառը, իբրեւ՝ ազդ: Ֆրանսական շաբաթաթերթին էջը՝ 800 հազար արժելով, Խրուշչեւ 80 միլիոն վճարած է: Էքսփրէս պարզապէս զեկոյց բառը աւելցուցած է որ կը բնորոշէ հրատարակութեան ազդի բնոյթը: Նոյն ձեւով այս շաբաթ ալ հրատարակած է Քենըտիի տուած տեսակցութիւնը ամերիկեան պատկերասփիւռին, ամբողջութեամբ :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ, Ծնունդի առթիւ ազատ արձակուեցան երեք մահապարտներ՝ Սերոբ Սարգիս Յակոբեան, Կարապետ Յակոբ Գույումճեան եւ Ժորժ Խաչատուր Գասպարեան, կը հաղորդէ Ֆրանսական Մամուլի (Ֆրանս – Փրէս) գործակալութիւնը: Լը Մոնտ որ այս լուրը կը հրատարակէ կ'ըսէ թէ վճռաբեկ ատեանը անմեղ հռչակած էր ասոնք, իրենց դատապարտութիւնը արդարացնող հարկ եղած փաստերը գտած չըլլալով : Երեք ամբաստանեալները դատապարտուած էին կախաղանի 1961 Մարտին , կրկնակ ոճիրի մը համար :

« ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ Միջազգային Զարգացման Գործակալութիւնը » երեսուն միլիոն տոլարի փոխառութիւն մը ըրաւ Արաբ. Մ. Հանրապետութեան, նպաստելու համար Գահիրէի ելեկտրականական մէկ կեդրոնի շինութեան :

ԵՐԿՈՒ ՄԻԼԻՈՆ Ամերիկացի զբօսաշրջիկներ աւելի քան 2.8 միլիառ տոլար ծախսած են, արտասահմանի մէջ, 1962ին :

ԼՈՆՏՈՆԻ Արտաքին Նախարարութեան հրատարակած գերմանական գաղտնի դիւաններու համաձայն, Խտուար Ը. (ներկայիս Ուինտսորի դուքս) կ'ուզէր ուղղակի համաձայնիլ Հիթլերի հետ :

«ՏՐԱՆԿ ՆԱԽ ՕՍԹԷՆ»

Սովետներու Տրանկ Նախ Օսթէնը — գրոհ դէպի Արեւելք — դեռ վերջ չէ գտած, բայց զգալապէս մեղմացած է, թերեւս այն պատճառով, որ Մոսկուայի ուշադրութիւնը գրաւուած է ուրիշ, աւելի հետաքրքրական վայրերով :

Քուպայի շուրջ Խրուշչեւ ստացաւ այնպիսի հարուած, որ հաւանաբար աւելի զգոյշ կ'ըլլայ Միջին Արեւելքի մէջ: Անակնկալ չըլլար, եթէ Եմէնն ալ Քուպայի ճակատագիրը ունենայ ըստ էութեան :

Խորհրդային գրոհը դէպի Արեւելք շատ թանկ նստաւ Միջին Արեւելքի ժողովուրդներուն, մասնաւորապէս այս կողմերը ապաստանած Հայութեան համար : Վաղաժամ է դեռ հաշուեփակ ընելու, բայց հետաքրքրական է, ի՛նչպէս անդրադարձաւ խորհրդային գրոհի քաղաքականութիւնը Միջին Արեւելքի հայկական գաղութներուն վրայ :

Սկսինք ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԷՆ : Քսանըհինգ — երեսուն հազարնոց Յունահայ կենսունակ գաղութէն այսօր մնացած է հազիւ ութ–տասը հազար Հայ Աթէնքի եւ Սելանիկի մէջ ու շրջակայքը :

Պոլշեւիկներու վախէն Յունահայութիւնը հողմացրիւ եղաւ Հարաւային Ամերիկա, Քանատա, նոյնիսկ Աւստրալիա եւ փոքր մասը միայն Հայաստան : Իր տեղը մնացած ութ – տասը հազարնոց Հայութիւնը, բաղկացած մեծ մասամբ խոնարհ աշխատաւորներէ, վերագոյն ճիգ կը թափէ պահելու համար հայկական նկարագիրը Ելլադայի մէջ, բայց նախկին Յունահայ գաղութը այլեւս ոչ եւս է :

Յունաստանի դիմացը, ԵԳԻՊՏՈՍԻ մէջ, երկար տարիներէ ի վեր հաստատուած էր երեսուն – երեսունըհինգ հազարնոց հայկական հարուստ գաղութ՝ հարուստ նիւթական եւ մշակութային արժէքներով: Գաղթաշխարհի Հայոց պատմութեան մէջ Եգիպտոսի Հայութիւնը կը գրաւէ առաջնակարգ տեղերէն մէկը: Այժմ նօսրացած, աղքատացած, ընկճուած, կը հալի արեւի տակ ինկած ձիւնի պէս: Արտագաղթը խուճապային փախուստի բնոյթ ստացած է: Իրա՞ւ է այս խուճապը, թէ անիրաւ, էական է փաստը · մարդիկ կը փախչին ապահով կարծուած վայրեր, ուր պոլշեւիկ կամ Թուրք չկայ: Դժուար է ենթադրել, որ Եգիպտահայ գաղութը վերադառնէ իր նախկին փառքը:

Այս օրհնեալ երկիրը, ԼԻԲԱՆԱՆԸ եւս ազդուեցաւ խորհրդային գրոհէն : 1958 թուականի, այսպէս կոչուած «յեղափոխութեան» մէջ, անկասկած մաս ունէր եւ Մոսկուան :

Հետեւանքը եղաւ այն՝ որ հայ մարդիկ սպաննուեցան, տնտեսութիւններ փճացան, պառակտումը Հայութեան մէջ անանցանելի դառնալու աստիճան խորացաւ, դէպի հեռաւոր վայրեր գաղթելու տրամադրութիւնը սաստկացաւ: Լիբանանի խնայուեցաւ փլուզումը, բայց նիւթական եւ բարոյական ծանր կորուստ ունեցաւ :

Լիբանանի կողքին ԿԻՊՐՈՍԻ Հայութիւնը, շուրջ հինգ հազար կիպրահայերէն կէսը արդէն հեռացած է մեծ մասը Անգլիա: Արտագաղթը կը շարունակուի եւ երեւի շուտով Հայ չի մնար Կիպրոսի մէջ այնքա՛ն, որ կարելի ըլլայ խօսիլ հայկական գաղութի մասին :

Բնաջնջման վտանգի տակ էր եւ ՍՈՒՐԻՈՅ շուրջ հարիւր հազար Հայութիւնը, որ կարելի է ըսել, միայն հրաշքով ազատուեցաւ, թէեւ անհաշիւ կորուստով: Եթէ Սարաճը մահացու թշնամին էր Հայութեան եւ Փիլիքական գործադրող հայահալած քաղաքականութեան, Սարաճի ետեւը պոլշեւիկն էր կեցած :

Կազդուրման ճամբու վրայ է Սուրիոյ Հայութիւնը նոր վարչաձեւին ներքեւ, բայց դեռ նախկին վիճակը վերադարձած չէ նիւթապէս եւ բարոյապէս :

Խորհրդային գրոհի արդիւնք է եւ ԻՐԱՔԻ ներկայ վիճակը, ուր քսան – քսանըհինգ հազարնոց հայ գաղութը նոյնպէս ծանր կորուստներ ունեցած է եւ ապագային տեսակէտով գրեթէ կազմալոյծ վիճակի մէջ է :

Եւ վերջապէս ԻՐԱՆԸ :

Շահին Շահի երկիրն եւս շատ ցնցումներ ունեցաւ խորհրդային «գրոհ»ի հետեւանքով, որոնց ընթացքին շուրջ հարիւր յիսուն հազար իրանահայութիւնն ալ շատ կորուստներ ունեցաւ, բայց ի վերջոյ Իրանը գտաւ իր հաւասարակշռութիւնը, թէեւ Սովետներու կողմէ մշտական սպառնալիքի տակ կ'ապրի :

Իրանահայութիւնը ապահով է, ներքնապէս համերաշխ, պետութեան աչքին գնահատելի, թէեւ պոլշեւիզմի վտանգը պատճառ է, որ հոգեպէս բոլորովին հանգիստ չըլլայ :

Թուդեհ հրապարակի վրայ չկայ, բայց ամբոխի հոգիին մէջ դեռ կ'ապրի: Իսկ Թուդեհ կը նշանակէ պոլշեւիզմ – թալան կողոպուտ եւ ստութիւն :

Ահա խորհրդային Տրանկ Նախ Օսթէնի թռուցիկ պատկերը Միջին Արեւելքի երկիրներուն մէջ: Կարելի՞ է ապահով ըլլալ, որ վերջին օրերու համեմատական խաղաղութիւնը վերջն է այդ պատերազմին եւ ոչ զինադադար: Հազիւ թէ: Ի՞նչ կ'ըսէ իրերու տրամաբանութիւնը :

Ս · ՎՐԱՑԵԱՆ

ԱՐԱՄ ՍԱՀԱԿԵԱՆ

(ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Արամը ճանչցայ տասնըհինգ տարի առաջ, 1947ին, այստեղ՝ Եգիպտոսի մէջ : Աշխոյժ, եռանդուն, տաքարիւն մարդու մը տպաւորութիւնը գործեց վրաս :

Այս տպաւորութիւնը չփոխուեցաւ ետքէն; ընդհակառակն, աւելի չեշտուեցաւ :

Կրնամ ըսել, թէ փայլուն մարդ մըն էր: Կեանքը եւ ժամանակը ոչ թէ բան մը պակսեցուցին իր փայլէն, այլ բան մը աւելցուցին ունեցածին վրայ: Հետզհետէ մեծցաւ, հետզհետէ բարձրացաւ, հետզհետէ բազմապատկուեցաւ նոյնիսկ : Իր բնածին շնորհները նպաստեցին իր յառաջատեւ վերելքին : Ինծի կը թուի, թէ ամէն ինչ բնածին էր այս բազմաշնորհ մարդուն մէջ: Շատ քիչ բան առած էր դուրսէն, կեանքէն, աշխարհէն: Ինչ որ ունէր, հետը բերած էր :

Բարձր ուսում ստացած չէր, համալսարան աւարտած չէր: Չեմ ալ գիտեր, թէ ժամանակ ունեցա՞ծ էր հայ լեզուի այբուբենը սորվելու: Սա որոշ է, որ իր դրամագլուխը իրն էր լման եւ կեանքի մէջ շահարկեց զայն վայելչութեամբ, թերեւս նոյնիսկ մեծավայելչութեամբ :

Բոպիկ մանկութիւն մը ունեցաւ · ետքէն դարձաւ եղաւ վերարկուով քաղքենի մը: Այս կը նշանակէ մօտաւորապէս ոչինչէն մեկնիլ եւ բարձունքի մը հասնիլ: Կռուելով, ջիղ ու եռանդ սպառելով տիրացաւ համբաւի մը՝ կեանքի մէջ, անունի մը՝ գրականութեան մէջ, պատասխանատու դիրքի մը՝ կուսակցութեան մէջ :

Երբ այս տարի վերստին տեսայ զինք Լիբանան, ճակատագրին յաղթած, կեանքի պայքարը շահած մարդ մըն էր արդէն: Գրեթէ նուաճած էր իրեն եւ շատերուն համար անհասանելի սահմանաքարը ոչ թէ վիճակահանութեամբ, ոչ թէ բախտով կամ պատահական ձեւով մը, այլ կռուելով, ողորելով, յաճախ յորձանքին դէմ նաւարկելով :

Ներքին անդորրութիւն մը կը բխէր իր անձէն : «Յաղթեցի՛» ըսել ուզող անդորրութիւնը, որ կ'առնուի եւ ո՛չ թէ կը տրուի: Կեանքը շատ քիչ բան տուած էր իրեն · այդ քիչը վերադարձուց կեանքին՝ պարզ կամ բազմապրեալ տոկոսով :

Ես տարիք եւ ժամանակ չունեցայ իր թերութիւնները տեսնելու · տեսայ միայն իր առաւելութիւնները:

Արամ Սահակեան գործի մարդ էր, բայց նաեւ խօսքի մարդ էր: Իր գործը խօսք էր, բայց նաեւ իր խօսքը գործ էր: Գործին մէջ եռանդ կը դնէր, խօսքին մէջ՝ ուժ: Երեւոյթով հանդարտ, հոգիով անհանդարտ ուղեւորն էր կեանքի մէջ : Երբ խօսէր, կը թուէր թէ կը գործէր · Երբ կը գործէր, կը թուէր թէ կը խօսէր: Այս ներդաշնակութիւնը, խօսքի եւ գործի մէջ, զինք կը դարձնէր հաւասարակշիռ մարդ մը, միաժամանակ ինքնատիպ մարդ մը :

Ուրիշ ներդաշնակութիւն մը կար իր կեանքին ու անձին մէջ, այն՝ որ կրցած էր քաղաքականութիւնը հաշտեցնել գրականութեան հետ, գրականութիւնը՝ քաղաքականութեան հետ :

Քաղաքականութիւնը ուսմունք է, գրականութիւնը կոչում է: Ո՞ւր ստացած էր առաջինը · ուրկէ՞ առած էր երկրորդը: Ինք միայն կրնար տալ այս հարցումներուն պատասխանը: Սա որոշ է, որ կը հաւատար իր տաղին: Անհաւատ դարու մը հաւատացեալներէն էր: Իմ գիրքերս,— կ'ըսէր ներելի ինքնագոհութեամբ,— շատ կը կարդացուին եւ շուտ կը սպառին: Կրնար ըսել նաեւ.— իմ ճառերս շատ կը լսուին եւ շուտ կը տպաւորեն :

Իր գիրքերը գրականութիւն էին, իր ճառերը քաղաքականութիւն էին: Առաջինը չէր մնար երկրորդին, երկրորդը չէր մնար առաջինին :

Պիտի ըսեմ նաեւ, որ քաղաքականութիւնը զբաղում էր իրեն համար, գրականութիւնը ապրում էր: Մինչ շատեր գրականութիւնը կը քաղաքականացնեն, Արամի ձգտումն էր քաղաքականութիւնը գրականացնել: Ուրիշ խօսքով՝ իր գրականութիւնը երբեմն քաղաքականութիւն էր, բայց յաճախ գրականութիւն էր իր քաղաքականութիւնը: Կը ժպտէր, երբ կը փորձէի այս իմաստով մեկնաբանել իր «դիալեկտիկա»ն :

Իր ունեցածին մէջ քիչ մը անապատ կար, իր տուածին մէջ՝ քիչ մը երկինք :

Անապատը կը մոռցուի, երկինքը չի մոռցուիր :

×

64 – 65 տարեկան Արամը տեսնող մը կ'ունենար այն տպաւորութիւնը, թէ յիսունը դեռ չէ բոլորած կամ կը գտնուի 45ի հրուանդանին վրայ: Երեւի այսպէս կ'ըլլան կեանքի պայքարին մէջ յաղթական զինուորեալները :

Այսպէս էր նաեւ իմ ողբացեալ ընկերս,— յաղթական եւ զինուորեալ :

Ի՞նչն էր, որ կայուն կը դարձնէր երիտասարդութեան զգայութիւնը ծերութեան սեմին կանգնած այս մարդուն մէջ · իր ներքին գոհունակութիւնը, ինքնավստահութիւնը, լաւատեսութիւնը, հաւատքը, անկասկած :

Դառնացեալ մըն էր թերեւս, բայց ո՛չ յուսահատ մը :

Իր դառնութիւնը ծերացնող տեսակէն չէր, որովհետեւ իր մէջ գերազօր էր հաւատքը, գերազօր էր յոյսը:

Կը հաւատար, ուստի՝ կը յուսար : Կը յուսար, ուստի՝ կը հաւատար :

Լիբանանի մէջ, մեր յաճախակի հանդիպումներու ընթացքին, երբեք չզգացի, որ հիւանդ էր, շնչարգելութենէ կը տառապէր: Առողջ տեսայ զինք, մշտարթուն, մշտաժպիտ, նոյնիսկ մշտազուարճ :

Ուրո՞ւն մտքէն կ'անցնէր, որ կեանքի հողեստան մէջ կը գտնուէր այս մահկա –

ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ԲՈԼՈՐ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ ՀԱՄԱՐ

Կարելի՞ է հարցնել թէ մինչեւ 1960ի վերջերը գնահատանքի արժանացած մարդիկ ինչպէս դարձած են այժմ «անբաղձալի տարրեր» :

1962 Հոկտեմբեր 6ին է միայն որ տեղեկացանք թէ ինչպիսի անուղիղ միջոցներով այս ամերիկեան «քորփորէյշըն»ը կրցած է իր անուան փոխանցել Հայ Բարեգործական Ընկերութեան հայ բարերարներու վստահած դրամագլուխները, երբ զուիցերական այս ընկերութիւնը ոչ միայն լուծուած չէր, այլ Ընդհ · Ժողովին առջեւ իր նախագահին՝ Տիար Ա · Մանուկեանի իսկ յայտարարութեամբ կը պահէր իր գոյավիճակը :

Ամերիկեան ընկերութիւնը, Այ Ճի Պի Եու Քորփորէյշըն անուան տակ, կազմուած էր 1955 Փետրուար 21ին, այսինքն Ընդհանուր Ժողովէն երկու օր յետոյ, եւ նոյն տարուայ Մարտ 29ին վաւերացուած էր · Այս գործողութիւնը հինգ տարի գաղտնի մնաց եւ ոչ մէկ անդամ, ոչ ալ որեւէ ժողով տեղեկացաւ այս նոր Ամերիկեան Ընկերութեան գոյութեան եւ անոր կանոնագրին, ուրեմն՝ աւելի եւս՝ անոր կողմէ Զուիցերական Ընկերութեան դրամագլուխներուն բռնագրաւման :

Եթէ պահ մը միայն ենթադրենք թէ 1955ի Ընդհ · Ժողովը իրապէս քուէարկած ըլլար առաջարկուելիք վեց բանաձեւերը, այդ պարագային՝ ըստ 5րդ առաջարկին՝ զուիցերական օրէնքներու ենթակայ Միութեան բարեփոխուած կանոնագիրը պէտք էր ընդունուած ըլլար նախ քան անոր գոյքերուն փոխանցումը, ճշդուէր ընկերակցութեան անդամներուն թիւը, եւն · :

Այս պայմանն անգամ չէ յարգուած :

Կեդր · Վարչութիւնը շարունակեց Ընդհանուր Ժողովները հրաւիրել զուիցերական մեր կանոնագրութեան 27րդ յօդուածին համաձայն (թէեւ որպէս թէ անիկա ջնջուած էր 1955 Փետրուար 21ին, եւ բոլոր վաւերաթուղթերը, ուղղուած՝ ըլլայ Ֆրանսական իշխանութեանց եւ ըլլայ Միութեան Լօզանի նոտարին՝ կը կրէին զուիցերական Միութեան անունով) :

1959 Դեկտեմբեր 20ին էր որ նախագահ Տիար Մանուկեան մեզի կը հաղորդէր թէ՝ «… ամերիկեան իշխանութիւններէն կը սպասէինք վաւերացումը, զոր ստացանք միայն մէկ ամիս առաջ»: Մինչ 1955 Փետրուար 21ին նոր ամերիկեան ընկերակցութիւնը կազմուած էր եւ իրեն սեփականացուցած Միութեան ստացուածքը, հինգ տարի յետոյ կը յայտնէին թէ միայն մէկ ամիս առաջ այս ընկերութիւնը վաւերացուած էր: 1955 Փետրուար 19ին Միութեան հպատակութիւնը չկարենալով օրինաւորապէս փոփոխել, Կեդր · Վարչութիւնը այդ բանը բրած էր գաղտագողի եւ հինգ տարի յետոյ կը ջանար մեզ դնել կատարուած իրողութեան առջեւ :

Միեւնոյն նամակին մէջ Տիար Մանուկեան հետեւեալը կը գրէր · «Պանքաներու հետ խորհրդակցութեամբ որդեգրուեցաւ զուիցերական կազմակերպութեան իրաւասութիւններն ու անդամակցութիւնը փոխանցել ամերիկեանին, խոստանալով միեւնոյն ժամանակ լուծել զուիցերականը ժամանակի ընթացքին, եւ ըստ մեր փաստաբաններուն՝ մեր նախկին դրուած խոստումը չենք կրնար փոխել» :

Հարցում մը.— Ա) Ո՞վ կամ ո՞ր Ընդհ · Ժողովը իրաւասութիւն տուաւ Տիար Մանուկեանի եւ իր վարչական պաշտօնակիցներուն, զուիցերականը լուծել խոստանալու, եւ Բ) Պանքաները ի՞նչ հանգամանքով մեր Միութեան իրաւական անձնաւորութիւնը փոխել կը պահանջէին :

Բայց իրաւագէտները, որոնց խորհուրդ հարցուցինք, 1955 Փետրուար 21ի գործողութեան բնոյթը միաձայնութեամբ որակեցին դատապարտելի : Միութեան Լօզանի նոտարը՝ մէթր Զիմմերթայն, 1960 Ապրիլ 12 թուով իր խորհրդակցութեան մէջ 1955 Փետրուար 21ի գործողութեանց ապօրէն եւ հակականոնադրական բնոյթը կը խարանէր :

ԼՕԶԱՆԻ ՆՕՏԱՐ ԶԻՄՄԵՐԹԱՅՆԻ ՆԱՄԱԿԸ

Այս օգտակար կը նկատենք նոյնութեամբ տալ Միութեան Լօզանի նոտար մէթր Զիմմերթայնի յիշեալ նամակին թարգմանութիւնը :

Լօզան, 12 Ապրիլ 1960

Յարգելի
Փոխ – նախագահ Հ · Բ · Ը · Միութեան
Եւրոպայի Կեդր · Յանձնաժողովին
Փարիզ (16րդ)

Յարգելի Տիար,
Հ · Բ · Ը · Միութիւն, Լօզան ·

Դուք փափաքեցաք խորհուրդ հարցնել ինծի այն տարակարծութեանց մասին, որոնք ձեզ կը բաժնեն Նիւ Եորքի մէջ գտնուող Միութեան անձնաւորութիւնէն: Այս նպատակով ինծի յանձնեցիք հարցարան մը եւ նօթերէ ու թղթակցութեանց պատճէններէն բաղկացած թղթածրար մը :

(8 Շար ·)

ԹՈՒՐՔԻԱ

"ԳԷՇ ՎԵՐԱԲԵՐՈՒՄ" ՑՈՅՑ ԿՈՒՏԱՅ ԱՄԵՐԻԿ. ԶԻՆՈՒՈՐՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԷՊ

«ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒՐՈՊԱՅԻ ՀԻՒԱՆԴ ՄԱՐԴԸ, ՓՏԱԾ ՎԷՐՔ ՄԸՆ Է»...

Ամերիկեան «Մայամի Հերըլտ» թերթը (Նոյեմբեր 5) հրատարակած է իր մէկ աշխատակցին՝ Ճէք Քոփըրթի հետեւեալ խիստ յատկանշական յօդուածը, Թուրքիոյ մասին.

Քրիշնա Մենոն, Հնդկաստանի պաշտպանութեան նախկին նախարարը, որ կարմիրներուն ձայնը հանդիսով կը մերժէր, իր բանակին բարոյականը փճացուց՝ հակահամայնավար սպաները հեռացնելով հրամանատարական կարեւոր դիրքերէ: Այս մասին յաճախ խօսուած է, մեկնաբաններու կողմէ, սակայն ոչ ոք յիշած է այն բարոյալքումը, զոր ունին Թուրքիոյ մէջ գտնուող ամերիկացի զինուորներն ու հրթիռներու վարիչները...

Այդ երկրին մէջ, բանակի ուժերու գոյակցական համաձայնութիւնը ի զօրու է: Թրքական օրէնքով, մեր զինուորները կարելի էր բանտարկել՝ դրամ պատելու, կառավարութիւնը քննադատելու եւ այլ զանազան առիթներով:

Ուրիշ երկիրներու մէջ զինուորական համագործակցութիւն կը յարգուի: Թուրքիոյ մէջ սակայն, որ «Եւրոպայի հիւանդ մարդը» եղած է, ամբողջ դար մը, այդ համագործակցութիւնը յարձակման հրաւէր մըն է: Զինուորականներու կիները կը նախատուին փողոցներու մէջ: Բարձր վարձք կը պահանջուի անոնց համար, որոնք զինուորական խարխուլ հեռու տալու հարկադրուած են: Անոնց բնակարանները կը թալանուին, ինքնաշարժները կը խորտակուին: Ոստիկանութիւնը ոչինչ կ'ընէ, բոլոր այս առիթներուն:

Խօսեցայ զինուորներու հետ (ամերիկացի), որոնք կը գտնուին Անգարա, Վիզապատին, Պերլին եւ Փարիզ: Ամէնքն ալ համաձայն են, որ Թուրքիա «դժոխքի ծակ մըն է» Ամերիկացիներուն համար: Առաջին բանը, որ հոն կ'լսուի նորեկի մը, այն է՝ թէ պէտք է մոռնայ որ Ամերիկացի է, որովհետեւ, Թուրքերը այնքան առաջ կ'երթան, որ ինք որեւէ իրաւունք չունենայ: Իսկ բարոյականը աւելի ցած է, «օձի մը փորէն»: (Ծ.Թ.—Այս վերջինը ամերիկեան բացատրութիւն մըն է, որ կը նշանակէ՝ ամէնէն ցած աստիճանը, օձին փորը գետնի վրայ սողալով):

Ամերիկա այդ պետին տուած է՝ աւելի քան 3·5 միլիառ տոլարի զինուորական եւ տնտեսական օգնութիւն, Թուրքիա դիւսուր օրինակ մըն է այն մասին, թէ որքա՞ն օգտակար են արտաքին օգնութիւնները եւ նուէրները:

Մեր կառավարութիւնը, այնքան կը վախնա՞յ արտասահման ղրկած իր զինուորներուն իրաւունքները պաշտպանելու համար: Պէտք չարունակէ ծնրադիր նուաստութեան դիրքի մէջ գտնուիլ, որպէսզի Թուրքիա չարդուի մեզմէ:

Մոռցա՞ծ էք ճափոնի մէջ Ճիրարի դէպքը: Պաշտպանութեան միջոցին, ան սպաննած էր, (արկածով) կին մը, որ փամփուշտի պարապ պատեաններ կը ժողվէր: Նկատելով որ Ճիրար պարտականութեան վրայ կը գտնուէր, նոյնիսկ բանակի ուժերուն պայմանագրութեամբ, հարկ էր դատել զայն պատերազմական ատեանի մը առջեւ: Թոքիոյի ամբոխը սակայն, փողոցներու մէջ աղմկեց, պահանջելով որ զինուորը յանձնուի տեղական իշխանութեանց:

Որովհետեւ, ճափոնի մեզի բարեկամ վարչապետը, պաշտօնը կորսնցնելու փափուկ կացութեան մէջ կը գտնուէր, եւ Ուաշինկթըն պիտի այցելէր, արտաքին նախարար Ճոն Ֆոսթըր Տալըս եւ պաշտպանութեան նախարար Չարլզ Ի. Ուիլսըն արտօնեցին մեզմէ ճափոնցիներու արդարադատութիւնը, նոյնիսկ ապօրէնի կերպով:

Դէպքը փոխադրուեցաւ Ամերիկեան Գերագոյն Ատեան, ուր բանակի խորհրդականներ պայքարեցան՝ զինուորի մը սահմանադրական իրաւունքներուն դէմ, տարրկելով, որ թեքնիք տեսակէտով, զինուոր Ուիլերմ Ճիրար պարտականութեան վրայ չէր գտնուեր, որովհետեւ հրաման չունէր կրակելու զէնքով, որ սակայն աղբահաւաք կնոջ մը մահուան պատճառ եղած էր: Ծիծաղելի եւ սուտ տեսակէտ մըն էր:

Գերագոյն Ատեանը ընդունեցաւ այդ տեսակէտը եւ Ճիրար ճափոնցիներուն յանձնուեցաւ: Իսկ անոնք, շահելով պատիւ մը, զոր մենք կորսնցուցինք, դատապարտեցին զինուորը, սակայն շնորհալի կերպով, յետաձգեցին վճռին գործադրութիւնը: Այսուհանդերձ, չկրցան փոխել այն իրողութիւնը, թէ Միացեալ Նահանգները իրենց մէկ զինուորը գործածեցին, օտար քաղաքագէտի մը դիրքին օգնելու համար:

Քոնկրէսի կարգ մը անդամներ օրինագիծ մը բերին, վերջ տալու համար բանակի ուժերու գոյակցական օրէնքին: Քանի մը տարի առաջ, Ամերիկեան Լեգէոնը որոշեց պայքարիլ անոր դէմ: Ոչինչ կատարուեցաւ, Երբ քաղաքագէտներ եւ զինուորական պետեր դուրս ելլեն իրենց գրասենեակներու ետեւէն, թերեւս սորվին թէ ինչ ազդեցութիւն ունեցած է այդ համաձայնութիւնը՝ ամերիկեան կորովին վրայ:

Թուրքիա փտած վէրք մըն է, Քենըտիի կառավարութիւնը, ինչպէս նախորդը՝ Այզընհաուըրինը, փաստօրէն ոչինչ պիտի ընէ այդ մասին: Մարդ ինչո՞ւ պէտք է ակնկալէ, որ յարգուին իր իրաւունքները, երբ իր երկրին համագիտարը կը կրէ... Օր մը պիտի գայ անշուշտ... Եթէ բաւական մարդիկ հաւատան, թէ մեր զաւակները պատանդէ մը աւելին են՝ քաղաքական ճատրակի խաղի մը:

նայուն ալ, որ մահուան մասին չէր խօսեր, այլ կը մտածէր կեանքի մասին:

Անմոռանալի Ռուբէնը (Տէր Մինասեան) յաճախ կ'ըսէր.— Ես հիմա մեռելներու հետ կ'ապրիմ եւ մեռելներու հետ կը խօսիմ:

Նոյն բանը կրնան ըսել մեր սերունդին վերջամնացները:

Անոնցմէ մէկն էր Արամը, որ սակայն ողջերուն հետ կ'ապրէր դեռ եւ ողջերուն հետ կը խօսէր:

Որո՞ւ հետ կ'ապրի հիմա, որո՞ւ հետ կը խօսի հիմա...

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

ԿԱՆՈՆՆԵՐ ՀԵՏԻՈՏՆ ԵՐԹԵՒԵԿՈՂՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

(Նախագիծ)

1.— Սահմանել, որ հետիոտը (անցորդը), քայլում է մայթով:

2.— Խանութների առջեւում շարուած դատարկ սնտուկներին բախուելուց յետոյ, հետիոտը պէտք է զգուշօրէն շրջանցի դրանք եւ շարունակի ճանապարհը:

3.— Եթէ տուեալ պատշգամբից հետիոտի ուսին է ընկնում լուցկու որեւէ հատիկ կամ գլանիկի կրճոն, հետիոտը պարտաւոր է մեղմ ժպտալ եւ անվրդով շարունակել ճանապարհը:

Ծանօթութիւն.— Յանկարծի կանգ առնելը, տուեալ պատշգամբին խէթ նայելը եւ, տալու եւս, հանդիմանական խօսքեր ասելը. Ա) Հետիոտի վրայ կը հրաւիրեն միւս անցորդների ուշադրութիւնը, եւ Բ) Ոչ մի օգուտ չեն տայ պատշգամբի տիրոջը (տես «Սեւին սաղմն ինչ կ'անի, խեւին խրատն ինչ կ'անի»):

4.— Ծոծրակին (կամ մարմնի այլ մասերին) գնդակի չէշտակի հարուած զգալուն պէս, հետիոտը պարտաւոր է վերցնել գնդակը եւ արագօրէն փոխանցել մօտակայ զարգապատպահին:

5.— Յանկարծակի լսելով անպարկեշտ բառեր եւ ամբողջական նախադասութիւններ, հետիոտը պարտաւոր է անմիջապէս անցնել դիմացի մայթը եւ շարունակել ճանապարհը:

6.— Հանդիպելով դռնապանների, որոնցից մի քանիսը ցախաւելով փոշին մայթից մղում են փողոց, իսկ միւսները, ընդհակառակն՝ փողոցից մայթ, հետիոտը խնդրում է մի պահ ընդհատել իրենց շնորհակալ աշխատանքը, եւ շունչը պահած վազում մինչեւ տուն:

ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՐՏԷԶՆԵՐԻՑ ՕԳՏՈՒԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

(Նախագիծ)

1.— Հանրային պարտէզներից օգտւում են զոյգերը:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Անհատ (ինքնուրոյն) զբօսնողների մուտքը չի արգելւում:

2.— Զոյգը տեղաւորւում է 5–6 մարդու համար նախատեսուած նստարանի կենդրոնում՝ օտար մարմիններին հնարաւորութիւն չտալով օգտուել տուեալ նստարանից:

3.— Հիմնական կեցուածքը հետեւեալն է, տղայի աջ ձեռքն անցնում է աղջըկայ ձախ ուսի վրայով, շրջանցում պարանոցը եւ 18–20 սմ. կախւում աջ ուսի առջեւում:

ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆ.— Հանրային պարտէզի օրուան աւարտը ազդարարող սուլոցներից զոյգի հիմնական կեցուածքը չի փոխւում: Միայն պահակի մօտենալու դէպքում զոյգին իրաւունք է վերապահւում շրթունքները ժամանակաւորապէս հեռացնել միմեանցից եւ նայել երկինքին: Դա անհրաժեշտ է այն տպաւորութիւնը ձգելու համար թէ տուեալ զոյգին հանրային պարտէզ է բերել աստղերը համրելու ցանկութիւնը:

4.— Անհատ զբօսնողը, զոյգի մօտով անցնելիս, անտարբերութիւն եւ կամքի ուժ ցուցաբերելու համար պարտաւոր է նայել իր կօշիկների քթերին:

5.— Հանրային պարտէզներից օգտուելու ներկայ կարգը խախտող զոյգերը կ'ենթարկուին տուգանքի՝ ընդհուպ մինչեւ այլ նստարան տեղափոխուելը:

Նախագծերը մշակեց՝

ԵԴ. ՍԱՐԳՍԵԱՆ

ՇԱՒԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Շաւլի եկեղեցւոյ վերաշինութեան եւ օծման 5րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Կիրակի, Դեկտեմբեր 16ին, հանդիսաւոր պատարագով Կաթ. Պատուիրակ Սերովբէ Արք.ի կողմէ: Յաւարտ պատարագի մատուցուր հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ բոլոր բարերարներու մասնաւորաբար եկեղեցւոյ կնքահայրներու ննջեցելոց հոգւոյն հանգստեան համար:

Արարողութիւններէն ետք կազմակերպուած հացկերոյթի ընթացքին, եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները, եկեղեցին օժտելու համար կեդրոնական ջերմութեամբ: Գ. Գ. Ս. Գալպաքեան 2000 Ն. Ֆ. (որը նախապէս նուիրած էր 3000 նոյն նպատակի համար), Գ. Գալըճեան հազար, Վ. Տօրքամաճեան հազար, Խ. Քէպապճեան 500, Պ. Զաքըճեան 500, Հ. Պալեան 250, Պ. Բամպուքճեան 250, Զուհալեան եղբ. երկու հարիւր, Փանոսեան եղբ. երկու հարիւր, Ս. Արք. Մանուկեան հարիւր, Գիւտ վրդ. յիսուն, Ն. Սերոբեան յիսուն, Օր. Ա. Քէօսէեան յիսուն, Վ. Եսաեան հարիւր Ն. Ֆ.:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (18)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

●●●

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Բայց ինչո՞ւ այդպէս կ'ըսէք, պատրիարք էֆէնտի, բացագանչեց նախարարը, ձերբակալուածներուն ցանկը Ռոպէր էֆէնտիին ձեռքէն անցած է:

Օրմանեան լռեց:

Լռութիւնը պահ մը տեւեց, մինչեւ որ Շէֆիք փաշան, իր այցելութեան շարժառիթը յիշելով, ուզեց փոխել խօսակցութեան նիւթը, եւ Օրմանեանի դիմագծերը դննելով, յանկարծ:

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ ժպտելով, կարեւորութիւն մի ընծայէք այսպիսի թուղթերու, ես ալ ամէն օր կը ստանամ անոնցմէ, եթէ կ'ուզէք, քովս թող մնայ, քննութիւն մը կը բանամ եւ երեւան կը հանեմ հեղինակները:

— Փաշա, յարգելի Օրմանեան, կեանքս վտանգի տակ է այսօր, պիտի չկրնամ այսուհետեւ յաճախել պատրիարքարանս, կը խորհիմ տունս քաշուիլ ժամանակ մը, ի՞նչ կ'ըսէք:

— Ես Թուղթի կարծիքներուն կարեւորութիւն չէք ընծայեր, պատրիարք էֆէնտի, շարունակեց Շէֆիք, վեհափառ Սուլթանին շնորհիւ:

— Բարձեալն Աստուած երկար կեանք շնորհէ մեր սիրեցեալ Փատիշահին, ըսաւ Օրմանեան, կեանքս պաշտպանուած է, բայց խոհեմութիւնը ձեռքէ ձգելու չէ, զգուշութիւնը կարեւոր է, լաւագոյն է մէկ քանի օր առանձնանալ:

— Ոստիկան զինուորներուս թիւը կ'աւելցնեմ, պատրիարք էֆէնտի, կը կրկնապատկեմ եթէ կ'ուզէք, խոստացաւ Ոստիկանութեան նախարարը:

— Ինչ օգուտ, փաշա, դիտել տուաւ Օրմանեան, պատրիարքարանէն մինչեւ Բերա, ոստիկան զինուորներո՞վ պիտի ծածկէք փողոցները, եւ յետոյ, ի՞նչ կ'ըսեն դեսպանները, մայրաքաղաքին անդորրութիւնը վտանգուած է պիտի ըսեն, չէ՞:

— Ձե՞ն ըսեր արդէն, յարգելի Շէֆիք, դեսպաններուն հաշիւ տալու պարտական չեմ...

— Փաշա, բացագանչեց Օրմանեան, թիւր մի մեկնէք խօսքերս, մի մեղադրէք զիս, կեանքիս համար կը դողամ...

— Պատրիարք էֆէնտի, պնդեց նախարարը, կը ցաւիմ որ չափազանց կարեւորութիւն կուտաք չնչին սպառնալիքներու, ես ամէն միջոցներ ի գործ պիտի դնեմ որեւէ յարձակումէ զերծ պահելու համար ձեր կեանքը, որ այնքան թանկագին է մեզի համար:

— Շնորհակալ եմ, փաշա, ըսաւ պատրիարքը, կ'աղաչեմ, թող տուէք որ գոնէ մէկ շաբաթ տունս փակուիմ, պատրիարքարան չիջնեմ, որովհետեւ այս անգամ խնդիրը լուրջ է, սեւ նախազգացումներէ կը տանջուիմ:

— Այդ մասին, յարգելի նախարարը, պէտք է նախապէս բարձրագոյն հաճութիւնը ստանալ մեր սիրեցեալ Փատիշահին, որ, գիտէք, կը գուրգուրայ ձեր անձին վրայ. հոգ չէ, վաղն ալ իջէք պատրիարքարանը, վաղը, մինչեւ կէսօր, ես դարձեալ կուգամ:

Օրմանեան պատրիարքին դէմքը կը շողար, հասած էր իր նպատակին, մեծկակ գումար մըն ալ պիտի փրցնէր Կայսերական Անձնական Գանձէն:

Սակայն Ոստիկանութեան նախարարը կը տատամսէր, ե՞րբ, ի՞նչպէս պիտի բանար իր սիրտը, եւ ի՞նչպէս պիտի յաջողէր յայտնել պատրիարքին իր այցելութեան շարժառիթը:

— Փաշա, ըսաւ Օրմանեան, թող այդպէս ըլլայ, Վեհափառ Սուլթանին բարձր իրատէին կը սպասեմ, մտադրութիւնս գործադրելէ առաջ, վաղն ալ կ'իջնեմ հոս, միայն, ոստիկան զինուորներուն թիւը կ'աւելցնէք անշուշտ, բայց, ներեցէք, փաշա, ե՞րբ պիտի վերջ գտնէ այս կացութիւնը:

— Ո՞ր կացութիւնը...

— Ներքին գաւառներէն, շարունակեց Օրմանեան, ամէն օր գանգատներ կը հասնին, Թալանի, մանաւանդ թէ հաւաքական սպանութեանց քստմնելի դէպքեր, արտակեղէք մանրամասնութիւններ, ես ալ շուարեցայ, չեմ գիտեր ինչ պիտի ընեմ, ձանձրացայ Թագրիրներ մատուցանելէ: —

— Պատրիարք էֆէնտի, յարգելի Շէֆիք փաշան, Նորին Կայսերական Վեհափառութիւնը, աւելորդ է կրկնել, շատ կը սիրէ իր հպատակները, մանաւանդ Հայերը, չէք կրնար ուրանալ. բայց, խռովարարները զինք հանգիստ չեն ձգեր: Կառավարութիւնը կը փափաքի բարենորոգումներ ի գործ դնել այդ գաւառներուն մէջ ալ, ինչպէս որ հոս, մայրաքաղաքիս մէջ յաջողած է կարգ ու կանոնը հաստատել, սակայն, ձեր կոմիթաճիները կը զայրացնեն մեր սիրեցեալ Փատիշահը:

— Փաշա, ընդմիջեց Օրմանեան, եթէ այս վիճակը տակաւին տեւէ, պիտի հարկադրուիմ հրաժարիլ:

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մինչեւ Դեկտեմբեր 31, մեր այն բոլոր բաժանորդները որոնք առկախ հաշիւներ ունին, համապատասխան հաշուեցոյցեր պիտի ստանան եւ Յառաջի հաշիւին վրայ մանտա մը, դիւրացնելու համար իրենց վճարումները:

Բոլոր այն բաժանորդները որոնք ըն–թացք չեն տար մեր դիմումին, թերթ պիտի չստանան Յունուար 1էն սկսեալ, պարտական մնալով իրենց առկախ հա–շիւը :

Անգամ մը եւս շնորհակալութիւն կը յայտնենք բոլոր պարտաճանաչ բաժա–նորդներուն որոնք իրենց կանխիկ եւ կա–նոնաւոր վճարումներով կը դիւրացնեն Յառաջի վարչական գործը:

Կը յիշեցնենք թէ համաշխարհային բո–վանդակ մամուլի բաժանորդագրութիւն–ները կը վճարուին ԿԱՆԽԻԿ:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐ

Վալանս.— Ընկեր Ազատ Պալեան կեդ–րոնական վարժարանի իր բազմավաստակ ուսուցիչ՝ Գուրգէն Մխիթարեանի յիշա–տակին 10ական Ն. Ֆ. կը նուիրէ Յառաջի եւ Հայ – Բոյժի :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս Կիրակի, յետ պատարագի հոգե–հանգիստ պիտի կատարուի Նիսի Երիցա–տան բարերար Գալուստ եւ Նուարդ Կիւլ–պէնկեանի եւ Կիւլպէնկեան գերդաստա–նի համայն ննջեցելոց համար :

Նոյն օրը հոգեհանգիստ պիտի կատար–ուի նաեւ եկեղեցիիս նախորդ վարչու–թեան ատենապետ Արամ Թէքէեանի մահ–ուան տարելիցին առթիւ :

ՀՐԱՒԷՐ ԼԻՈՆԱՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 30, Ս. Ստեփա–նոս Նախավկայի տօնին առթիւ, վար–չութիւնը որոշած է ողեկոչել յիշատակը Նիկոմիդիոյ Թեմին բազմամեայ եւ ար–դիւնաշատ առաջնորդ ՍՏԵՓԱՆՈՍ ԱՐՔ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆԻ : Պատարագի ընթացքին պիտի կատարուի յատուկ հոգեհանգիստ:

Կը խնդրուի Լիոնի Հայութենէն, մաս–նաւորաբար Բիւթանիոյ Թեմի մեր հայ–րենակիցներէն, որ եկեղեցիին մէջ իրենց ներկայութեամբ յարգեն յիշատակը հան–գուցեալ պատուական Առաջնորդին, իր–րեւ երախտագիտական գոյգն պարտա–կանութիւն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Պանեէօ – Բաշանի մաս–նաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Օհան Տակառեանէ քսան Ն. Ֆ. իրենց ազգականուհի Այրի Տիկին Վերոնիկ Գարապօղոսեանի (Առնուվիլ լէ Կոնէս) մահուան առթիւ փոխան ծաղկե–պսակի :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Միութեան կեդր. վարչութիւնը շուտա–փոյթ ապաքինում կը մաղթէ ընկեր Ար–մենակ Շահպազեանին :

ՇԻՆՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐԱԲԵՐԵԱԼ

Maçonnerie — Béton Armé

Ravallement

Plâtre — Carrelage

Ձեր տան արտաքին եւ ներքին որ–եւէ նոր կամ հինը փոխելու աշխա–տանքներուն համար, առանց վարա–նելու դիմեցէ՛ք՝

MANUEL MARTINS

21, Rue du Borrégo

Tél. : MEN 55 - 85 PARIS (20e)

ՋՐԻ ԵՒ ԽՂՃԱՄԻՏ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փա–րիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը :

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ Թաղամասի քա–ղաքապետարանին մէջ:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Վալանսի Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ դպրոցական տօնածառի հան–դէսը Դեկտեմբեր 29, Շաբաթ երեկոյ–եան ժամը ճիշդ 9ին, քաղաքիս Թատրոնի մէջ:

Ուրախ անակնկալներ, երգ, պար, ար–տասանութիւն :

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պօմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, Կաղանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժա–մը 8.30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10:

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Երեքշաբթի, Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհանջանեան սրահը: Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քա–հանայ հայրերը :

Ժամերգութիւնը ժամը 8ին : Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժո–ղովուրդը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 Յունուար, Երեքշաբթի, Տարեմուտ, Ամանորի պաշտամունք, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղ–թանք 8.30 – 12:

5 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Ծնունդի, Իրիկուան ժամերգութիւն 4, Ս. պատարագ 5.30:

6 Յունուար, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն: Ժամերգու–թիւն 8.30, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11.45: Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեց–եալներու :

×

ՆԻՍ

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ
Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, Երեքշաբթի, առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Պատարագ :

5 Յունուար, Շաբաթ, առաւօտ ժամեր–գութիւն ժամը 9, երեկոյ, Ճրագալոյց, ժամը 15.30 :

6 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ. առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պա–տարագ :

7 Յունուար, Երկուշաբթի, ՄԵՌԵԼՈՑ առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պա–տարագ, (կէսօրէ վերջ գերեզմանօրհնէք, Քոքատի գերեզմանատունը) :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե–ղարուեստական ցերեկոյթը տեղի պիտի ունենայ Մարտ 10ին :

FOURRURES

Roger YOPIAN

PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION

84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —

Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պօմոնի մասնաճիւղի վար–ժարանին Ծնունդի եւ Ամանորի հանդէ–սը Պօմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, 12 Յունուար, Շաբաթ գիշեր, ժա–մը 9ին :

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ արտա–սանութիւններ, նուագ, երգ եւ թատերա–խօսութիւններ՝ երկու սեռէ մանուկներու կողմէ: Իսկ երկու սեռէ պատանի–ներու կողմէ, քրքջալից գաւեշտ մը՝ « Բարեկենդանի Անկումինները » եւ կովկասեան պարեր :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Մանուկներու Օրը», Կիրա–կի, Յունուար 27:

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե–կան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպու–թեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխա–դարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փո–խանցման համար: Ուղղակի կազմակեր–պութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպու–թեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրա–տուին կողմէ):

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատնե–րը կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Եկեղեցաշէն Տիկնանց Միու–թեան պարահանդէսը :

Կիրակի Յունուար 20, կէսօրէ ետք ժամը չորսէն մինչեւ լոյս, Շառպոնիէռի շքեղ եւ ընդարձակ սրահներուն մէջ :

×

ԽՍԻԻ Կապ. Խաչի մասնաճիւղի գեղար–ուեստական ցերեկոյթը Փետրուար 24, Սալ տէ Ֆէթ :

×

Ֆ. Կապ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի պա–րահանդէսը Սփլանտիտի մէջ, Մարտ 2, Շաբաթ գիշեր :

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	30 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ–դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1963 ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑ

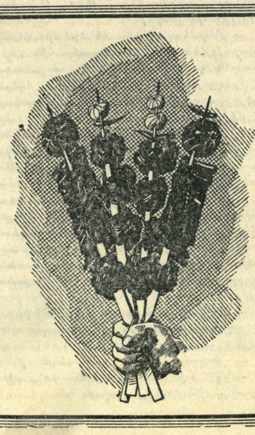
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ, ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ,

Ճոխ բովանդակութեամբ եւ ընտիր նկարներով :

ՓԱՐԻԶԻ համար դիմել Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան եւ Հրանտ – Սամուէլ գրատունը եւ Յառաջին :

ՄԱՐՍԷՅԼ

PHOTO-REX, 2, Bernard du Bois

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ
ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925 — Téléph. : PRO. 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 50 Ն. Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 27 Ն. Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 60 Ն. Ֆ. — Հատը 0.25 Ն. Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 30 ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 30 DÉCEMBRE 1962

38ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9493 — 38e ANNÉE — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ, 18ՐԴ ՏԱՐԻ, ԹԻՒ 5394

ԱՆԳՈՅ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻՆ ԱՌՋԵՒ

... Դառնում է պօէտ մեծ ոչ թէ նետի՛ մեծութեամբ, այլ նշանի ահագնութեամբ :

Ե. Չ.

Իր ծննդեան պայծառ օրէն 65 տարի ետք, իր քստմնելի սպանութեան մութ գիշերէն 25 տարի ետք, Եղիշէ Չարենց երեքս բաժնուած է հայ յաւիտենականութեան մէջ իր ծննդավայրով, իր գրիչով եւ իր մահով :

Ծնած էր Կարս, նուիրեալ մըն էր հայ Գիրին, նահատակը եղաւ հայ Հայրենիքին : Եւ յաւիտենականութեան սահմանուած հայ ժողովուրդը չի մոռնար Չարենցը, քանի յաւիտեան չի մոռնար իր Կարսը, իր Գիրը եւ իր Հայրենիքը :

Եօթը սիրտով, եօթը հոգւով երգած իր «անոյշ Հայաստանի» մայրաքաղաքին՝ հազարամեայ հայ Երեւանի «սովետական» բանտին մէջ սպաննուած է Կարսի հերոսական օրերու զաւակը :

Ոճրագործ վճիռով մահուան դատապարտուած, դիակն իսկ անյայտ, աճիւնները՝ իր այնքան պաշտած արարատեան դաշտի ձմրան փչապաճայն բուքին հողմնացրիւ ... :

Այսօր, իր մահուան արծաթեայ տարելիցին, իր անգոյ գերեզմանին առջեւ թախիծով կ'ոգեկոչենք՝ «Նշանի՛ ահագնութեամբ» մեծ բանաստեղծը :

Նշանի՛ ահագնութեամբ՝ իրեն կրակողն ու խոցողը չյօշոտած չի նահանջեր թաւուտի գազանը, որքան ալ արիւնաքամ ըլլայ իր վէրքը : Նշանի՛ ահագնութեամբ, իր զգջահուր գրիչին բացած կրակով ու վէրքով զազրած հայամերժ մարդոց զոհ գնաց՝ հայ Չարենցը : Իր արեան ձայնը՝ իր արեան գնովը վճարեց :

Մարդը երկար հանդուրժեց : Բանաստեղծը շուտով ընդվզեցաւ կաշկանդուած կեանքի, պարտադրուած արուեստի, ենթարկուած մտքի, մարդկայնութեան վերացական անանց տուեալներն ու արժէքները ժխտող կամ նսեմացնող եւ ի յառաջագունէ նիւթականը հոգեկանին գերադասող գաղափարաբանութեան եւ քաղաքական դրութեան դէմ, իր «Հայաստան – Եարը» օրօրող խորհրդային՝ խորթ հայրենի օրօրը, երկար ատեն քնացուցած էր մարդը, բայց միշտ ալ արթուն ձգած բանաստեղծը :

Մինչեւ իր մահուան օրը, դեռ հազիւ քառասնամեայ, Եղիշէ Չարենց հաւատացած էր որ կուգայ հայրենի յարութեան օրը : Անցնող օրին հետ, մենք ալ օր մը աւելի կը հաւատանք իր թաքուն հաւատքին :

Հայ բանաստեղծը իր անցեալով եւ ապագայով արդէն իսկ մտահոգ, շատոնց գրած է .—

Եւ գերեզմանս երբ փակուի ինձ հետ.—
Մեղքս կը մոռնան, սիրոյ խօսք կ'ասեն :

×

Այսօր եկած է օրը երբ Հայաստանն ալ կրնայ ողբալ իր մեծ բանաստեղծը.

«Ի՞նչպէս ասեմ, թէ մեռար բանտի մէջ մենակ,
Դու, որ շքեղ ջահ էիր միշտ շողշողուն, բոցավառ ... :

Եւ Հայաստան ալ կ'երգէ անոր յարութիւնը.— «Խեղդել էին կամենում գարշ ձեռքերով մահաբեր :

Ինչքան շուրթեր հնչում են քո անունը սիրավառ
Նոյնքան նզովք կարդում են դահիճներին իմ եւ քո...
Իմ հանճարեղ բարեկամ, ուսուցիչ եւ հոգեղբայր
Փառք քո շքեղ յարութեան, յաղթանակին մեր ոգու :

Իսկ Յառաջ Հայաստանէն առաջ եւ այսօր Հայաստանի հետ նոյն յարգանքն է որ կ'ընծայէ Նահատակ բանաստեղծին :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՈՒՏՔԸ ՄՏԱՀՈԳ

ՀԱՒԱՆԱԿԱՆ ՉԷ ՈՐ ՏԸ ԿՈԼ ԸՆԴՈՒՆԻ ՔԵՆԸՏԻ ՓՈԼԱՐԻՍՆԵՐԸ

Ինչպէս գրած էինք, վարչապետ Ատընաուըր շատ մտահոգ է Քենըտիի առաջարկէն որ հիւլէական «երբեակ» ուժ մը կը նախատեսէ : Գերմանիոյ վարչապետը նախ դիւանագիտական ճամբով հարցուցած է տը Կոլի թէ պիտի ընդունի Քենըտիի փոլարիսները : Պատասխանը թէեւ յայտնի չէ, բայց ամերիկեան երկու թերթեր կը կարծեն գիտնալ թէ Ֆրանսայի Հանրապետութեան նախագահին պատասխանը ժխտական պիտի ըլլայ, բաց դուռ մը ձգելով հանդերձ : Արդարեւ եթէ տը Կոլ ընդունի փոլարիսները, այնպիսի կացութիւն մը կը ստեղծուի որուն հետեւանքները անխուսափելի են թէ Ատլանտեան Ուխտէն ներս եւ թէ ֆրանքեւ-գերմանական յարաբերութեանց մէջ : 12 տարի է Ատընաուըր կը պայքարի որպէսզի Գերմանիա հաւասար գետնի վրայ ըլլայ Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի եւ Միացեալ Նահանգներուն հետ, յանկարծ ամբողջ աշխատանքը կրնայ պարապի երթալ եթէ հիւլէական երեքներու ակումբ մը կազմուի, որ անշուշտ Ատլանտեան Ուխտին ղեկավարութիւնը պիտի ստանձնէ : Քաղաքական շրջանակները լաւ աչքով չեն կրնար նայիլ նման բանի մը որ երկրորդ կարգի ազգերուն պիտի դասէ Գերմանիան : Նման կացութիւն մը շատ կը մտահոգէ Ատընաուըրը : Արդարեւ, հետեւանքները կրնան ծանր ըլլալ ամէն տեսակով : Գերմանական քաղաքական շրջանակները դժգոհ եւ յուսախաբ արեւմուտքէն, կրնան ուզել որ երկրին քաղաքականութիւնը փոխուի եւ ձգտի չէզոքավարութեան : Կրնան նաեւ, իրենք զիրենք լքուած նկատելով բոլորէն, աւելի ազգայնական դառնալ ինչ որ վտանգաւոր է մանաւանդ երբ հարցը Գերմանացիներուն կը վերաբերի :

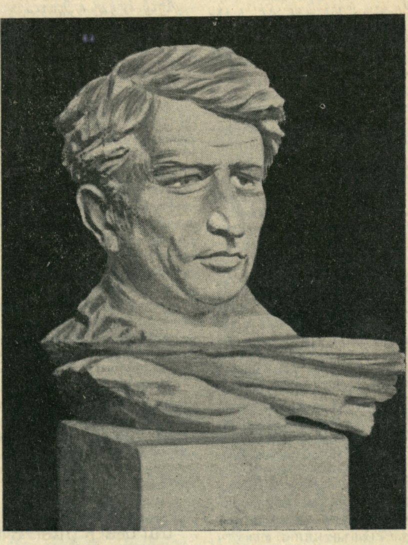
Զինուորական շրջանակները անհրաժեշտ կը նկատեն որ Գերմանիան ալ հիւլէական զէնքերով զինուի, իսկ ինչ կը վերաբերի ֆրանքեւգերման սերտ գործակցութեան զինուորական գետնի վրայ, կրնայ դժուարութեանց բախիլ երբ Ֆրանսա փոլարիսներով զինուի :

Ատընաուըր տը Կոլին ուղղած իր նամակին մէջ չըսեր թէ Ֆրանսա պէտք է մերժէ ամերիկեան առաջարկը կամ միջամտէ Գերմանիոյ ի նպաստ, այլ պարզապէս կը նկարագրէ թէ ի՞նչ հետեւանքներ պիտի ունենայ Քենըտիի որոշումը :

× Պոնի կառավարութեան բանբերը «վարկաբեկիչ եւ զուեհիկ ոճ» կ'որակէ Խրուշչեւի նամակը : «Խրուշչեւը կը նկատեմ իբրեւ քաղաքական իրատես մարդ մը, բայց կը ցաւիմ իր անվայել եւ մեզի հանդէպ ոչ-իրատես քաղաքականութիւնը» կը գրէ իր կողմէ Ատընաուըր :

× Ուոլթըր Լըփման Նիւ Եորք Հերըլտի մէջ կը վերլուծէ ժողովրդապետութեան տագնապը : Ֆրանսայի մասին խօսելով, կ'ըսէ թէ կոլիզմը յառաջացած շարժում մըն է որու զարգացումը կը մտահոգէ Եւրոպայի մնացեալ մասը մանաւանդ դաշնակցային Գերմանիոյ եւ Իտալիոյ մէջ :

Ատընաուըրի ի մօտոյ քաշուիլը «այս բացառիկ նախագահը որ նոյն ատեն հականացի ու հակափրուսիացի է» առաջին անգամ մէջտեղ կը դնէ հարց մը .— Ի՞նչպէս ժողովրդապետական Գերմանիա մը կրնայ համապատասխան կառավարութիւն մը ստեղծել :

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

— 1897 – 1937 —

Ես իմ անոյշ Հայաստանի արեւահամ
բառն եմ սիրում,
Մեր հին սազի ողբանուագ, լացակումած
լարն եմ սիրում,
Արնանման ծաղիկների ու վարդերի
բոյրը վառման,
Ու Նայիրեան աղջիկների հեզաճկուն
պարն եմ սիրում :

Սիրում եմ մեր երկինքը մուգ, ջրերը
ջինջ, լիճը լուսէ,
Արեւն ամռան ու ձմեռուայ վիշապաձայն
բուքը վսեմ,
Մթնում կորած խրճիթների էն հիւրընկալ
պատերը սեւ,
Ու հնամեայ քաղաքների հազարամեայ
քարն եմ սիրում :

Ո՛ւր էլ լինեմ՝ չե՛մ մոռանայ ես
ողբաձայն երգերը մեր,
Չե՛մ մոռանայ աղօթք դարձած
երկաթագիր գրքերը մեր,
Ինչքան էլ սո՛ւր սիրտս խոցեն
արիւնաքամ վէրքերը մեր,
Էլի՛ ես որբ ու արնավառ իմ Հայաստան
եա՛րն եմ սիրում :

Իմ կարօտած սրտի համար ո՛չ մի ուրիշ
հէքեաթ չկայ,
Նարեկացու, Քուչակի պէս լուսապսակ
ճակատ չկայ,
Աշխարհ անցի՛ր՝ Արարատի նման ճերմակ
գագաթ չկայ,
Ինչպէս անհաս փառքի ճամբայ՝
ես իմ Մասիս սա՛րն եմ սիրում :

1920 – 21

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՍՏԻԿ ՑՈՒՐՏԸ կը շարունակուի բովանդակ Ֆրանսայի մէջ : Արկածները կը բազմանան թէ ճամբու վրայ եւ թէ հրդեհներով : Փարիզի մէջ, անակնկալ ցուրտը խուճապ ստեղծած է ու ածուխի եւ տաքութեան այլ միջոցներու պարենաւորումը դժուարացած :

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ յանկարծամահ եղած է Ալեքսանտր Թոփչիեւ, գիտութեան ակադեմիայի փոխ-նախագահը : 56 տարեկան էր :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ փրոֆէսէօր մը Նիքոլայի Մաքսիմենկօ, 26 տարեկան քաղաքական ապաստան ուզեց Ֆրանսայէն : Ծնունդի գիշերը Օռլի հասած էր Տաքարէն : Մաս կը կազմէր խորհրդային պատուիրակութեան մը որ Կինէ էր եւ յաջողած էր գաղտնաբար հեռանալ Քոնաքրիէն դէպի Տաքար ապա՝ Փարիզ :

ՔԵՆԸՏԻ պիտի այցելէ Մայամիի մէջ 1113 հակաքասթրիսթ բանտարկեալները զորս Քասթրոյէն գնեց ամէն մէկուն համար 47 հազար տոլար վճարելով :

ԻՍՄԷԹ ԻՆԷՕՆԻԻ ընդունած է Թուրքիոյ բանուորական կուսակցութեան նախագահը՝ Մեհմէտ Ալի Այպար (ձախ ընկերվարական) : Վարչապետը վստահեցուցած է թէ բոլոր կուսակցութիւնները իրաւունք ունին Սահմանադրութեան պաշտպանութեան :

ՂԱԶԱԽՍՏԱՆԻ պաշտօնազրկումներու առթիւ, Փրաւտա կը գրէ թէ այդ հանրապետութեան նախկին վարչապետ՝ Տաուլենովի յանցանքներէն մէկն ալ եղած է «ազգայնականութիւնը» : Իզվեստիան ուրիշ բաներ կը պատմէ որոնցմէ կարելի է գուշակել թէ ի՞նչ է գործուած «ազգայնական» յանցանքը : Ղազախստան լոյս տեսնող ռուսերէն Փրոսթոռ գրական թերթը յօդուած մը հրատարակած է թարգմանութեան հարցերու վերաբերեալ ուր կ'ըսուի ի մէջ այլոց .— «Ղազախերէնի թարգմանել օտար գրագէտներու եւ գիտուններու գործերը մեկնելով ռուսերէն եղած թարգմանութիւններէն կը նմանի կարագ շինել առանց սերի կաթով» : Յօդուածագրին համար անգլերէնը եւ գերմաներէնը աւելի մօտ են ղազախերէնի քան ռուսերէնը եւ կ'եզրակացնէ «օտար լեզուներու դասախօսները պէտք է կարենան, իրենց թարգմանութեանց մէջ, հրաժարիլ այս միջնորդէն որն է ռուսերէնը» : Նման յայտարարութիւն մը խորթ կը հնչէ երբ կուսակցութիւնը որոշած է տարածել ռուսերէնը :

Մահ իմացեալ անմահութիւն է

Քսանևհինգ տարի է արդէն՝ որ Չարենց, Հայոց մշակոյթին իր ձոն գանձը բերող այս լուսեղէն տղան, հայ բանաստեղծութեան այս մեծատաղանդ վարպետը, Նոյեմբերի մշուշոտ ու թախիծ ծորող օր մը կը խողխողուէր հայ պետական բանտի մը մէջ, իր իսկ հաւատակիցներուն ձեռքով, հայանուն դահիճներու ձեռքով, ի շահ չես գիտեր ո՛ր միջազգային «պրոլետարիատ»ի յաղթանակին:

Որ Վարուժան մը, Սիամանթօ մը, Սեւակ մը, անհաշուելի ուրիշներ իրենց ժողովուրդին զանգուածին հետ զոհ երթային Թուրքին ատելութեան, մոլուցքին, գազանային կիրքին՝ ոճիր ահաւոր էր եւ մեղքը՝ ամբողջ մարդկութեան, անտարբերներու սիրտին գամուած չըլլալուն համար ոճրագործ ազգը: Բայց ի վերջոյ ոճրագործը թշնամին էր, Թուրքն էր:

Բայց որ հայ բանաստեղծը, հայ տաղանդը (ոմանք նոյնիսկ տաղանդէն վեր կը դասեն Չարենցը, թէեւ ես վերապահ ըլլամ) սպաննուի հայ իշխանութեան հրահանգով, հայանուն մարդոց ձեռքով, այս է զարհուրելին, այս է ահաւորը, այս է սեւ եւ անջնջելի արատը որ կը խարանէ մեր ճակատը, ազգովին մեր ամէնուս ճակատը:

Մենք Հայերս հայ բանաստեղծ մը սպաննեցինք:

Բանաստեղծը ընտրեալ մըն է: Բանաստեղծը գերմարդ մըն է որ ժառանգած է իմաստութեան կրակէն եւ որ իր յոյսերն ու յոյզերը բառ առ բառ կը բաշխէ ամէնուս, լոյս կուտայ յուսահատին, հաւատք կը ներշնչէ տարակուսողին, որ եղբայրօրէն ձեռք կ'երկարէ դուրս բերելու համար մեզ մեր տափակ առօրեայէն, պարզելով մեր առջեւ արեւոտ երեւոյթներ: Բանաստեղծը մտերիմն է աստուածներուն:

Մեր պետութիւնը հրամայեց սպաննել մեր բանաստեղծը, մեր գերմարդը եւ ոճիրը գործող հայ ձեռքեր գտնուեցան:

Համայնավար էր Չարենց, հին համայնավար, դեռ պատանի՝ Դաշնակցական հանրապետութենէն եւ խորհրդային հանրապետութենէն առաջուան համայնավար: Ընկերն ու մտերիմն էր եղած Ստեփան Միասնիկեանին, Պօղոս Մակինցեանին, Լուկաշինին եւ Վահան Տէրեանին:

Ի՛նչ ահաւոր փլուզում կար անկասկած իր հոգիին մէջ, երբ բանտին խոնաւ խուցը նետեցին զինք: Իր ամբողջ անցեալը, համոզումը, հաւատքը, երազը կը կործանէր ահա եւ սահմռկած՝ կը տեսնէր սուտն ու կեղծիքը, որոնց զոհն ու վկան էր ինք:

Զինադադարի օրերուն Վասպուրականի սերունդ հայ ռազմագերի մը ճանչցայ Նիս, որ պահուրտելով խուսափեցաւ գերիները հայրենիք վերադարձնելու պաշտօնով եկած խորհրդային յանձնախումբին յանձնուելէ եւ ի վերջոյ յաջողեցաւ Ամերիկա անցնիլ՝ ուր հօրենական ազգականներ ունի եղեր:

Ան կը պատմէր որ Հայաստանի մէջ ծանօթ են Չարենցի մահուան պարագաները: Չարենց օրն ի բուն կը պոռայ եղեր, հայհոյելով համայնավարութեան, Սթալինի, Բերիայի եւ մնացեալներուն, մէջընդմէջ «կեցցէ՛ Հայաստա՛ն» մը աղաղակելով: Մինչեւ որ օր մը այլեւս չի լսուիր պոռչտուքն ու հայհոյանքը:

Քովի խուցը բանտարկուած Կոմոսը (Երուանդ Թօփալեան) կը մտահոգուի եւ բանտապահին կը հարցնէ Չարենցի լռութեան պատճառը: «Մեռաւ, կը պատասխանէ բանտապահը, եւ վերարկուն ալ քեզի ժառանգ ձգեց»: Խղճմտանքի նշոյլ մը կայ եղեր տակաւին այս բանտապահին մէջ, ի տես ցուրտէն սարսռացող Կոմոսին, Չարենցի վերարկուն անոր տալու համար:

Ուրիշ զոհ մըն ալ Կոմոսը: Ամբողջն նստած կ'ըլլայինք Սէն Միշէլ տ'Հարքուր սրճարանը, Կոմոսն ալ մեզի հետ: Ներգաղթի կարաւանին արձանագրուած էր եւ ոգեւորութեամբ կը սպասէր մեկնումի արտօնութեան: Կասկած կը յայտնէինք որ եթէ ինք իր թերթին էջերէն մեր ճանչցած Կոմոսն է, դժուար թէ կարենայ առանց գլխացաւի ապրիլ այդ վարչաձեւին տակ: Դուք զիս չէք ճանչնար, կը պատասխանէր, ես կրնամ ամէն բանի համակերպիլ եւ ամէնուն հետ հաշտ երթալ:

Եթէ մենք զինքը չէինք ճանչնար, դժբախտաբար ինք բնաւ չէր ճանչնար համայնավարները եւ հակառակ համակերպելու իր ճկունութեան, ինքն ալ Չարենցին պէս զոհ գնաց. ինքն ալ իր կարգին վերարկուն ուրիշի մը ժառանգ ձգելով հաւանաբար:

Համայնավար էր Չարենց, բայց եւ Հայ, նախ Հայ: Մենք ազգայնական ու դաշնակցական Հայերս մեր բեմերուն վրայ կը պանծացնէինք համայնավար Չարենցին արեւահամ Հայաստանը, մինչ արտասահմանի բոլշեւիկեանները կը զգուշանային, որովհետեւ Չարենց դադրած էր հաճոյ ըլլալէ երկրին իշխաններուն:

Կը վկայեն որ Գուրգէն Մահարի օր մը ըսեր է Չարենցի. «Եթէ պատահի որ մի օր Դաշնակցականները գան. քո Հայաստանը կը փրկի քեզ»:

Մինչդեռ այդ նոյն Մահարին էր որ երբ մեր մամուլին մէջ իր գրականութեան մասին գնահատական տող մը երեւէր, այլայլած ու սարսափած, հարկ կը տեսնէր տնքչօթեարար յայտարարելու. «Ես զէն կը չուրթեմ նրանց գովեստները եւ զէնք կ'առնեմ սոցիալիստական հայրենիքիս նուաճումները պաշտպանելու համար»:

Եւ սակայն, հակառակ իր բանջունիական սոցիալիստութեան, Մահարին ալ երկար տարիներ քաշեց աքսորի տառապանքը: Վերադարձաւ շնորհիւ «հանճարեղ առաջնորդին» յետ մահու տապալումին:

Չարենց իր ազգայնականի բողքէն, հայհոյանքէն փրկութիւն չէր սպասեր անշուշտ: Սարսափի օրեր էին եւ պոռթկացող զայրոյթը մահուամբ միայն կրնար պատժուիլ: Կը գիտակցէր անշուշտ վտանգին, բայց կը նախընտրէր առիւծին մահը գառնուկին վիճակուած նախայլգերէն:

Կը պոռթկար նաեւ յանուն այն բոլոր միւսներուն, բոլշեւիկ թէ հակաբոլշեւիկ հայ մտաւորականութեան ընտրանիին, որոնք անյայտ կորան նոյն դիւային ու դիւահար ոճրագործ բազուկի հարուածէն:

Չարենցի մահը «իմացեալ մահն» էր որ կ'առաջնորդէր զինք անմահութեան, իր իմացեալ մահով աւելի թանկագին, աւելի սիրելի ըլլալով մեզի:

Մե՛նք, ազգայնական ու Դաշնակցական մարդերս, մենք ճանչցանք ու սիրեցինք համայնավար Չարենցին տաղանդը, որովհետեւ զգացինք որ Հայ է, իր աւիշը Հայոց ակէն առնող:

Մե՛նք, ազգայնական ու դաշնակցական մարդերս, մենք բողոքեցինք երբ իր կուսակիցները սպաննեցին համայնավար Չարենցը, որովհետեւ հարուածը Հայոց մշակոյթին կ'իջնէր:

Մե՛նք, ազգայնական ու դաշնակցական մարդերս, յուզումով ու նաեւ հպարտանքով կ'ոգեկոչենք իր մահուան քսանեհինգամեակը, որովհետեւ Հայոց մշակոյթը յաւերժացնող լուսապսակ վարպետներուն հոյլին մէջ իր փառքի տեղը գրաւած է արդէն:

Մեր սէրը, մեր յուզումն ու մեր հպարտանքը անխառն են, որովհետեւ մեր զգացումները հովերէն տարուբեր չեն եւ օրուան ջերմաչափով չեն չափուիր: Ոմանց պէս երկրին իշխաններուն արտօնութեան պէտք չունինք ըսելու համար «Համայնավար Եղիշէ Չարենցը հայ մեծ բանաստեղծ մըն էր, յարգանք իր անթառամ յիշատակին»:

ԲԱԲԳԷՆ ԳԱՎԷՋ

Եղիշէ Չարենց

Նոր օրերու հայ ոգիի քերթողը

×

Գիտեմ, որ մի օր կը մեռնեմ ես էլ
Ու կը վերջանայ իմ կեանքի ուղին:
Մոռացած բոլոր երգերս լուսէ՝
Կը յանձնեն ինձ էլ արգաւանդ հողին:

Արեւը նորից անհոգ կը խնդայ
Փռելով չորս դին լուսաւոր զանձեր:
Եւ մայրս անգամ էլ չի՛ հաւատայ,
Որ եղել եմ ես, ապրել ու անցել:

Եւ զերեզմանս երբ փակուի ինձ հետ —
Մեզքս կը մոռնան, սիրոյ խօսք կ'ասեն,
Եւ անցած կեանքս կը դառնայ լեգենդ՝
Օրերիս նման անդարձ ու վսեմ ...

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

«Ե՛ս — ե՛ս եմ նորից.—
Դարերից եկած անհո՛ւն մի պոէտ—
Եղիշէ Չարենց —
Նայիրի երկիր, քո երգիչը վառ,
Օրհներգուն պայծառ
Ու զաւակը մեծ ...»: (*)

Եղիշէ Չարենցի ողբերգութեան շուրջ, 1936 եւ 1937 տարիներուն, այն կարծիքը կը տիրէր, թէ նոյն խորհրդաւոր պարագաները գոյութիւն պիտի ունենային, ինչ որ Խաչատուր Աբովեանի անհետացման շուրջ:

Գիտէք անշուշտ որ 1848 Ապրիլ 2ին իր բնակարանէն կը հեռանար «Վէրք Հայաստանի»ի հեղինակը եւ այլեւս չէր վերադառնար իր ընտանիքին գիրկը: Շուրջ հարիւր տաս եւ հինգ տարիներ, հակառակ պաշտօնական եւ անպաշտօն պրպտումներուն, անոր անհետացման շուրջ առաջին օրերու խորհրդաւորութիւնը մեր միտքերը կը տանջէ տակաւին:

Եղիշէ Չարենցի անուան շուրջն ալ անբացատրելի լռութիւն մը կը տիրէր: Ի հարկէ գիտէինք որ ան բանտարկուած էր, բայց անծանօթ կը մնային բանտարկութեան մանրամասնութիւնները, պատճառները եւ այն դժնդակ եւ հակամարդկային կենցաղը, որուն վիճակուած էր ան: Իսկ մահուան պարագաներուն մասին տակաւին գոյութիւն չունի պաշտօնական տեղեկատուութիւն մը հակառա՛կ իր իսկ կողմէն, աննշան թուղթերու վրայ գրի առած խոստովանութիւններուն, տանջահար, տառապող եւ անիրաւուած [illegible] բանաստեղծին խոստովանութիւններուն:

Մենք առաջիններէն եղանք, որոնք իրենց խմբագրական աշխատանքներուն մէջ, առանց ազդուելու աջէն ու ձախէն թելադրանքներէն, պայծառ տեսողութեամբ, յստակօրէն կը կարդայինք արխուր իրականութիւնը: Եւ առաջին անգամ ըլլալով, Եղիշէ Չարենցի ճակատագրական մէկ քերթուածը կը հրատարակէինք «Կեանք եւ Արուեստ» ամսագրին 1940 տարուան Յունուարի թիւին մէջ: Քերթուած մը, որուն ամէն մէկ տողին երկրորդ գիրերը իրարու քով բերելով, կ'ունենայինք հետեւեալ պարբերութիւնը.—

« Ո՛վ հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժին մէջ է»:

Բանաստեղծը այս «պատգամ»ը լոյս կ'ընծայէր տակաւին 1933ին, «Գիրք ճանապարհ»ին մէջ:

Այս արդէն, ուրիշ շատ պատճառներէն մէկն էր, որ հայ գրականութեան տաղանդաւոր բանաստեղծը բանտարկուէր, դատապարտութեան ենթարկուէր

(*) *Եղիշէ Չարենց*, «Երկերի ժողովածու» Մոսկուա 1922, էջ 142–143:

Լուսաբանութիւն մը

Հ. Բ. Ը. Միութեան

բոլոր անդամներուն համար

Ինչպէս որ ձեզի յայտարարած եմ, այժմ ժամանակը կը պակսի ինծ իրաւաբանական հանգամանօրէն եւ լիակատար կարծիք մը յայտնելու համար տրուած խնդիրներուն մասին, բայց ինչպէս որ ֆիչ մը անդին պիտի հաստատէք, անոնցմէ իւրաքանչիւրին յստակ պատասխան մը տալը նոյնիսկ աւելորդ կը թուի:

1.— 1955ի ժողովը որոշած է հիմնել, Տիլավարի նահանգին մէջ, նոր ընկերակցութիւն մը միեւնոյն Հ. Բ. Ը. Միութիւն անունով (անգլերէն լեզուով), կը խորհիմ թէ այս բանը կարելի էր, որովհետեւ ոչ մէկ արգելք կար, ոչ կանոնագրական եւ ոչ ալ օրինական կերպով, որ Զուիցերական Ընկերակցութեան անդամները հիմնեն ուրիշ ընկերակցութիւն մը, նոյնիսկ միեւնոյն անունով եւ նոյն նպատակներով, բայց իր կեդրոնավայրը ունենալով ուրիշ երկրի մը մէջ:

2.— Ի փոխարէն, յիշեալ ժողովին մէջ յետոյ տրուած կարգ մը որոշումները ինծ կը թուին թէ բոլորովին հակականոնագրական եւ հետեւաբար, ապօրինի են, այս ըսելով՝ մասնաւորապէս կը խորհիմ հետեւեալ կէտերուն.—

Ա) Ընկերակցութեան անդամներուն թիւը ապագային 21ի իջեցնելու եւ սահմանափակելու որոշումը հակառակ է կանոնագրին 5րդ յօդուածին 2րդ հատուածին, ինչպէս նաեւ օրէնքի:

Բ) Ընկերակցութեան շարժուն գոյքերը նոր կազմակերպութեան փոխանցելու որոշումը անշուշտ հակառակ է նաեւ կանոնագրին 27րդ յօդուածին Է մասին ու հատուածին:

Գ) Այս վերջին որոշումը նմանապէս հակառակ է կանոնագրի 10րդ յօդուածին, քանի որ ան տարբերութիւն ունի հիմնական դրամագլուխին հետ, որ անձեռնմխելի յայտարարուած է:

3.— Միութեան Ամերիկայի մարմինները կը թուի թէ ուզած են հասնիլ նպատակի մը — Զուիցերական օրէնքով հիմնուած ընկերակցութիւնը ջնջել ի նպաստ ամերիկեան հիմնարկութեան, բայց առանց համարձակելու ընել ասիկա յստակօրէն առաջինը լուծելով, ինչ որ անհրաժեշտ պիտի դարձնէր օրինական թուով անդամներու ներկայութիւնը, մասնաւոր մեծամասնութեամբ մը (կանոնագրի) յօդ. 27 է մաս:

4.— 1955ի ժողովին տրուած յիշեալ որոշումները կրնային բոլորովին վաւերական ըլլալ, բայց պայմանով որ ընկերակցութեան անդամները կանխաւ քուէարկեն բարեփոխութիւնը կանոնագրային հակառակ տրամադրութեանց, կը յիշեցնեմ սակայն որ այս քուէն, որ կը վնասէ ընկերակցութեան ընդհանուր նպատակին եւ հիմնական բնոյթին, պէտք է նաեւ կատարուի կանոնագրին 27 յօդ.ին Ը. մասի համաձայն:

5.— Ընկերակցութեան մը անդամի հանգամանքը կը ստացուի ներկայիս անձնական անդամագրութեամբ, բոլորովին ապօրինի է որ ընկերակցութեան մը անդամները հաւաքաբար անցնին ուրիշ հիմնարկութեան մը, եթէ բոլոր ենթականներուն հաւանութիւնը չէ առնուած:

6.— Այն իրողութիւնը թէ հակառակ ամէն օրինականութեան Զուիցերական ընկերակցութեան անդամները ամերիկեան ընկերակցութեան անդամ ըլլալէ յետոյ կը զրկուին ամէն քուէի իրաւունքէն այս վերջին ընկերակցութեան մէջ, բոլորովին յստակ կերպով ցոյց կուտայ նման գործողութեան մը կեղծ բնոյթը:

7.— Միութեան Ամերիկայի շրջանակին տրուած բացարձակ եւ առժամեայ իրաւասութիւնները չէին կրնար կատարեալ իրաւամբ (ինքնաբերաբար) վերջ գտնել, քանի որ այդ փոխանցումին պատճառ եղող պարագաներուն վերջ գտնելը բնական կերպով չէր կրնար ինքնին ապահովել, պէտք էր որ ընդհանուր ժողով մը — կամ ամէն պարագայի մէջ կեդր. վարչութիւնը — որոշէր նախկին գոյավիճակին (*Սթաթու – քուօ Անթէ*) վերադարձը:

(9 Նար.)

իր չգործած յանցանքին համար : Այսօր սակայն լեզուները կը բացուին, բանաստեղծին «Թուղթեր»ը քննութեան կ'առնուին, եւ ինչ որ խորհրդաւոր կը թուէր, կը լուսաբանուի :

Չարենցի հալածանքի եւ դժբախտութեան օրերուն, հակառակ անոր որ կարգ մը եղբայրակիցներ իրենց հոգեկան միճակը եւ ներքին տառապանքը չէին կրնար արտայայտել, կը գտնուէին դժբախտաբար ուրիշներ ալ, որոնք «մոլոր եւ սխալ» կ'որակէին բանաստեղծին քերթուածներէն ոմանք, արդարացնելով նոյնիսկ անոր վիճակուած դաժան ճակատագիրը : Կը մոռնային, որ անոր գրականութիւնը փառաբանութիւնն էր Հայ ժողովուրդի կեանքին, պատմական ճակատագրին եւ անոր դարաւոր մշակոյթին : Միեւնոյն ատեն արտայայտելով մտերիմ պահերը, ենթակայական քնարերգութիւնը, պատանեկան տարիներու յուշերը, յաճախ դաժան ու արտասուալից, սիրային պահերը, անոր գեղեցկագիտութիւնը եւ քերթողական ներդաշնակութիւնը :

Բայց «Գիրք ճանապարհի»ն (1933 Մայիս 9), բանաստեղծութեան ուրիշ կլիմայ մը կը ներկայացնէր, որուն մէջ մէկ ծայրէն միւսը կը շնչէր Հայուն Ստեղծագործ Ոգին տարբեր արուեստով, աւելի մեծ չափերով, քան միեւնոյն ատեն գրած քերթուածները : Եւ ճիշդ ատոր համար էր, որ «Մոլոր եւ սխալ կարծիքներ» պարունակող հատոր մը կը յայտարարուէր : Այս հատորին մէջն էր, որ Եղիշէ Չարենց գերագնահատութեան կ'ենթարկէր, մեր մշակոյթի պատմութեան քառուղիներուն վրայ կը թափառէր, կ'ոգեկոչէր մեր վաւերական դէմքերը, ոչ իրենց անունով, այլ այլաբանութիւններով, որոնք սակայն բաւական թափանցիկ էին : Այս շարքին մէջ կ'ոգեկոչուէին Սասունցի Դաւիթը, «Վէրք Հայաստանի»ի հեղինակը՝ Խաչատուր Աբովեան, Մահուան տեսիլը՝ Սիամանթոյի «Կարօտած, կարօտած, կարօտած» բնաբանով, Վարդան զրահապատը, Գալիքի արմնադիրները, դարերի սերմնացանները : Այս հատորին մէջն է որ Եղիշէ Չարենց, իբրեւ տաղերգու եւ ուսուցիչ ունենալով Տանթէն, ինք՝ «Քերթողութեան թոթովախօս մանուկ», իսկ Տանթէն «այր բազմավաստակ», կը ճամբորդէ դժոխք, եւ հոն առաջին անգամ կը հանդիպի Հայր Ալիշանին .

« Վարդապե՞տ էր նա, մուրացի՞կ թէ գեղջուկ, աղքատ քահանայ» :

Եւ վերածնութեան եւ ազատագրական շարժումին մեծ դէմքերուն,— Րաֆֆին, Խրիմեանին, Մ. Նալբանդեանին, Արծրունին, Սիամանթոյին, Վարուժանին, Խաժակին, Ահարոնեանին եւ ուրիշներուն : Ուրիշ շարք մը նոյն հատորին մէջ, Գալք խաղալի, վինու եւ գեղեցիկ դարբնեանց, Նարեք, Նայիրեան երգին ոգին, Արուեստ Քերթութեան տաղերու շարքը, տաղ սիրոյ ձօնուած՝ ազգային պարմանուհիներուն, տաղ գրքերուն, մանրանկարիչներուն, բնութեան, մեհեաններուն, ուղերձ՝ հանճարեղ վարպետներուն, խորհուրդ գալիքի սերմնացաններուն եւ ուրիշ բազմազան քերթուածներ : Ինչպէս կը տեսնէք, այնքան այլազան եւ բազմերանգ այս հատորին խորքը ազգային ու մարդկայնական է գերազանցապէս :

Զգալ դառնութիւնը եւ յուսահատութիւնը որ իրեն վիճակուեցաւ : Պաշտամունքի առարկայ դառնալէ ետք, անլուր վիճակը որուն ենթարկուեցաւ, եւ կարգ մը գրողներու ստուերները, որոնք զինքը հալածեցին : Անոր մահը, ոմանք վախնալով որակած էին « չար, վաղաժամ հնձուած, դահիճի ձեռքով եւ անժամանակ մահ», որոնք քանի մը բառով կ'որակէին անոր վիճակուած դաժան ճակատագիրը :

Ինչո՞ւ չյիշել նաեւ որ անոր մահէն ետք Հայ գրականութեան բազմաթիւ դպրոցական հատորներէն վտարուած էր ինչ որ ստորագրած էր Հայաստանի ամէնէն տաղանդաւոր բանաստեղծը : 1946ին Երեւան լոյս տեսած «Հայրենի Գրականութիւն» խորագրով եւ միջնակարգ դասարաններու յատկացուած դասագրքին մէջ, «Գրականութեան Քրիստոմաթիա» 9րդ դասարանի համար, 1950ին, եւ «Սովետական գրողներ» 10րդ դասարանին համար 1945ին տպուած, ոչ մէկ տող Չարենցէն : « Ընտիր Երկերու» հատորին մէջ, որ լոյս տեսաւ 1955ին երկու քերթուածներ կան, որոնք կը կրեն 1936 եւ 1937 թուականները, այս երկու քերթուածները հեղինակին վերջին արտայայտութիւնները պէտք է ըլլան : 1937ին, երբ բանտն էր, գրի առած է հետեւեալը .

«Չնչին, ինչպէս Արարատին նետած քար՝
Դաւերը սեւ մարդուկների այդ անկար—
Օ, չհասած քղանցքներին անգամ քո՝
Վայր են թափւում համայնացած
քո կամքով—
Եւ առ յաւէտ կորչում անզօր ու անկար,
Ինչպէս անհաս Արարատին նետած քար :

Մեզի կը մնայ կարդալ նաեւ վերջերս բանաստեղծին կողմէ անտիպ թուղթերու վրայ գրուած քանի մը շատ յատկանշական տողեր, որոնք այս ոգեկոչումի նուիրական օրուան առթիւ կ'ուզենք անգամ մըն ալ կարդալ դիտելու համար պատմութեան սառնութիւնը, երբ բանտարկեալ մը կը գրէ որ անիրաւ դատապարտեալ մըն է .—

« Չկայ աւելի ամեհի պատիժ, քան այն, երբ մարդուն դատապարտում են իբրեւ դաւաճանողի մը գաղափարի դէմ, որը հէնց նրա միակ Սրբազան եւ նրա կեանքի միակ գործ ու իմաստը կազմող գաղափարն է : Եւ չկայ ոչ մի միջոց այդ «հասարակ» լոյսի պէս պարզ ճշմարտութիւնն ապացուցանելու» :

Այլեւս Եղիշէ Չարենցի մահուան առեղծուածը լուծուած է : «Ես իմ անոյշ

ՊԱՏԳԱՄԸ

« Եղիշէ Չարենցը վախճանուեց 1937 թուականի Նոյեմբերին, Երեւանի բանտում » :

ԷՏ. ԹՈՓՋԵԱՆ

Անվիճելի է.— Մահարոյր երկու թուականներ խարոխուած կը մնան մեր պատմութեան վերջին յիսնամեակ էջերուն մէջ՝ 1915 եւ 1936 ու անոր յաջորդող երկու տարիները : Երկու տասնամեակներու բաժանումով արձանագրուած այս զոյգ թուականները եղերական իրենց բնոյթով կը նոյնանան, անտարակոյս, մանաւանդ մտաւորական ընտրանիին անձնումին տեսակէտով, որակի եւ թիւի կրկնակ նկատումներով :

1915ը մեզմէ խլեց, ողբերգական պայմաններու տակ, արեւմտահայ գրեթէ ամբողջ ընտրանին, կրօնականէն մինչեւ աշխարհականը : 1936, 1937 եւ 1938ի տարիները՝ արեւելահայ հոյլը, քաղաքական գործիչ եւ մտաւորական : Երկու առիթով ալ մինչեւ իսկ համեստ սպասարկուներ :

Իրենց «մե՞ղքը» : Ցեղին դարաւոր յոյզերը, իղձերը մարմնացուցած եւ արձագանգած էին : Տարբեր ուղղութիւններ ունենալով հանդերձ, մնացած էին գերազանցապէս եւ տառապէս Հայ : Մտածած եւ գրած էին հայօրէն : Երգած էին «Ցեղին սիրտը», կամ քարոզած Հայ ժողովուրդին հաւաքական ամուր միութիւնը, որ այնքան անհրաժեշտ էր մեր ազգային փրկութեան համար :

Հարկ կա՞յ ըսելու թէ արեան գնով վճարուած պատգամ մը եղաւ Չարենցի ուշացած իմաստութիւնը : Մահավճիռ մը, ստորագրուած իր իսկ ձեռքով :

Ցեղի մը դարաւոր ոգին, արեան ծայրին յաղթանակը փառաւորեց, սակայն, երբ արխատաշ Ալիի կենացը բաժակ պարզող «խեղաթիւրուած ամբոխներու Հայաստանի» խանդավառ ձօնը, որուն մէջ սրբազան ներշնչումով առատօրէն ցուցեր էր մեր հայրենի բնութիւնը, Արարատը, Նարեկացին ու Քուչակը, ինչպէս նաեւ նայիրաձայն հայ աղջիկները : Աւելի քան պերճախօս էին : Դատաւորները դժխեմ էին սակայն : Պէտք էր որ Հայաստանի պաշտօնական բանաստեղծը Եղիշէ Չարենցն ալ նստէր «ամբաստանեալներու աթոռին վրայ, քաւելու համար իր «Մեղք»երը, որովհետեւ անիկա երգած էր Հայ հոգին եւ հայ հանճարը, Հայ անցեալն ու երբեմնի վարպետները, ինչպէս իրեն ճակատագիր բաժնող այն միւս գրողներն ու բանաստեղծները, որոնք օր մը անվերադարձ մեկնեցան ... հայրենի բնակարաններէն :

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻՆ

Հազար ու մէ վէրք ես տեսել — էլի՛ կը
տեսնես,
Հազար խալխի ձեռք ես տեսել — էլի՛
կը տեսնես,
Աշնան քաղած արտի նման՝ հազա՛ր
զոհերի
Չհաւաքած բե՛րք ես տեսել — էլի՛
կը տեսնես :
Գլուխդ չոր քամուն տուած պանդուխտի
նման
Հազա՛ր տարուայ հերկ ես տեսել — էլի՛
կը տեսնես :
Նարեկացի, Շնորհալի, Նաղաշ
Յովնաթան —
Ինչքա՛ն հանճար, խելք ես տեսել —— էլի՛
կը տեսնես :
Քո Չարենցին լեզու տուող երկի՛ր
Հայաստան,
Հազա՛ր ու մէ ե՛րգ ես տեսել — — էլի՛
կը տեսնես :

ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑ

պոէտը դարձաւ Նայիրեան երկրի իսկական քաղաքացին ; Անոր իղձերուն չափաբանը : Դարերու մեր հարազատ աղբիւրները խօսեցնող, բանաձեւող երգիչը :

Առեղծուածային ըլլալու չափ բարդ եւ խառնաշփոթ ներքին ապրումներու մարդն էր Հայաստանի թիւ մէկ բանաստեղծը : Վերջնական վճիռներու սիրահար մը, անկէ նաեւ քանդելու եւ աւերակներու վրայ նորը հիմնելու իր խոլ թափը : Ձայնը՝ դարեր շարունակ եւ անընդմէջ լսելի դարձնելու հաստատ ձգտում ունեցող մը եղաւ, թէեւ, իր իսկ խոստովանութեամբ, խմայլուր պառում — գոչումներ շատ ունեցեր : Վերջապէս՝ ուզեց դառնալ «նախ պրոլետար, ապա՝ բանաստեղծ», շուտով ըմբռնելու համար թէ անհրաժեշտ էր ու նախապայման՝ «չդաւել իր քնարին» : Մանաւանդ իր արեան կանչին : Ու անկէ նաեւ իր հոգեփոխութիւնը : Վերադարձ դէպի հարազատ ժողովուրդ : Դէպի ազգ եւ հայրենիք : Մանաւանդ՝ դէպի ազգային դարաւոր խօսքերը : Մէկ խօսքով, վերադարձ մնայուն ու յաւերժական արժէքներու :

Ու գրեց «Գիրք ճանապարհի»ն : Մնայուն սքանչելի մատեան մը, նոյնքան մնայուն եւ սքանչելի վարկածներով, ազգային արժէքներու ճիշդ բնորոշումով եւ վաւերական պատգամով մը՝ «Հայ ժողովուրդ, քո միակ փրկութիւնը քո հաւաքական ուժի մէջ է» :

Շատ սուղ վճարեց իր այս հոգեփոխութիւնը : Դարերու խորքէն դէպի դարեր ձգտող անվիճելի ճշմարտութիւնը ըսած ըլլալուն համար :

Անթաղ եւ անշիրիմ մնաց Չարենց մարդը, բայց կանգուն եւ նուիրական կը մնայ իր ոգին, որ մերն է միեւնոյն ատեն :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (19)

ԵԸԼՏԸԶԻ ՊՈՄՊԱՆ

ՀԱԶԱՐ ԻՆԸ ՀԱՐԻՒՐ ՉՈՐՍ

— Դուք չէք հրաժարիր, յարեց Շէֆիք, գլուխը ճօճելով ու նշանակալից ժպիտ մը՝ շրթունքներուն ծայրը, դուք խելացի մարդ էք, եթէ հրաժարիք, ո՞վ պիտի յաջորդէ ձեզի, կա՞յ միթէ ուրիշ եկեղեցական մը, ձեր առաքինութիւնները միացնող իր անձին վրայ : Փորձեցէք, եթէ կ'ուզէք, հրաժարեցէք անգամ մը, չէ՞ որ պիտի ստիպուիք յետոյ ետ առնել ձեր հրաժարականը :

— Ի՞նչպէս ըսեմ ուրեմն, յարեց Օրմանեան, ներքին գոհունակութեան մը ցոլքը դիմագծերուն վրայ, հաստատեցէք, փաշա, ես ալ չեմ գիտեր ինչպէս խաղամ · կը տեսնէք, Սրբատահմանի գաղթական ժողովուրդը քէն բրած է ինծի դէմ, աչքէ անցուցէք անգամ մը թերթերը, ինչ, ինչ լուտանքներ, ինչ սպառնալիքներ, ինչ յարձակումներ, ինչե՞ր .

— Որովհետեւ կայսերական կառավարութեան շահերը կը պաշտպանեմ եւ ժողովուրդին տրտունջները կը խեղդեմ .

— Պատրիարք էֆէնտի, ընդմիջեց նախարարը, մի կարծէք թէ կառավարութիւնը ձեր ծառայութիւնները կ'ուրանայ ընդհակառակն, դեռ այսօր, Եըլտըզի մէջ, փադիշահին ներկայութեան, ձեր հաւատարմութիւնը բարձրաձայն հռչակեցի եւ նոյնիսկ վարձատրութիւն մը խնդրեցի ձեզի համար .

— Երախտապարտ եմ, փաշա, երախտապարտ եմ ձեզի, կրկնեց Օրմանեան, աչքերը լեցուած կեղծ արցունքներով, գիտեմ, վստահ եմ թէ ձեզի պէս բարձրաստիճան վէզիրի մը պաշտպանութիւնը կը վայելեմ :

— Ուրեմն, շարունակեց նախարարը, կը կառչիք ձեր բարձր պաշտօնին, եւ ինծի հետ ձեռք ձեռքի տուած կը շարունակէք մատուցանել ձեր ծառայութիւնները, որոնց համար, վստահ ըլլալու էք, առատօրէն պիտի վարձատրուիք :

— Փաշա, ըսաւ Օրմանեան, չեմ ուզեր ուրախացնել պաշտօնիս ցանկացողները, անհաշտելի թշնամիներս, որոնք դարանակալ կը հսկեն, յափշտակելու համար գահս, չէք գիտեր, փաշա, ինչ դաւեր կը սարքեն անոնք, անկումս փութացնելու համար · գաղտնի գործակալներ ունին արտասահմանի մէջ, որոնք կը գործեն իրենց հաշւոյն · թերթերու մէջ կը վարկաբեկեն զիս, եւ դեռ ինչեր, ինչեր ...

— Մի յուզուիք, պատրիարք էֆէնտի, քաջալերեց Շէֆիք փաշան, լոկ մատնանիշ բրէք զանոնք, եւ դուք քաշուեցէք, ինծի յանձնեցէք մնացածը :

— Շնորհակալ եմ, փաշա, ըսաւ Օրմանեան, խանդաղատալից աչքերով, գերազանցօրէն ազնիւ էք, ոսկի սիրտ մը կը կրէք ձեր շքանշաններով ծածկուած կուրծքին տակ ...

Շէֆիք փաշան փղձկեցաւ · փառամոլ մարդ, առանց դժուարութեան կը կլլէր Օրմանեանի պատրաստած դեղահատը :

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ յանկարծ, փոխելով խօսակցութեան շեշտը, դուք անկեղծ մարդ մըն էք, եւ, միեւնոյն ժամանակ, ճշմարտախօս մարդ մը , այդպէս չէ՞ :

— Ի՞նչ կայ, փաշա, գիտել տուաւ Օրմանեան, ինչո՞ւ յանկարծ այս խօսելակերպը :

— Պիտի ըսեմ · պատրիարք էֆէնտի, շարունակեց նախարարը, խիստ ընտանի շեշտով մը, կը խնդրեմ որ զիս յուսախաբ չընէք :

— Կ'աղաչեմ, փաշա, յարեց պատրիարքը, առանց յառաջաբանի խօսեցէք, հրամայեցէք միայն, եւ ես պատրաստ եմ ընելու ինչ որ կրնամ :

Շէֆիք փաշան աւելի մօտեցաւ պատրիարքին եւ լուրջ դէմքով մը :

— Պատրիարք էֆէնտի, ըսաւ, վերջերս, նախընթաց կամ ներկայ շաբթուան մէջ, անգլիական թէ ֆրանսական մեծ դեսպաններուն հետ տեսակցութիւն մը չունեցա՞ք :

Օրմանեան ցնցուեցաւ, սիրտը թնդաց, բայց չուզեց ինքզինք մատնել · ուստի, անկարելին ընելով, իր պաղարիւնը պահելու եւ անտարբերութիւն կեղծելու համար :

— Փաշա, ըսաւ, դուք կը կասկածի՞ք իմ հաւատարմութեանս վրայ :

— Քաւ լիցի, պատրիարք էֆէնտի, բողոքել կեղծեց նախարարը, ձեր հաւատարմութիւնը վեր է ամէն կասկածէ : Միթէ յանցա՞նք մը գործեցի ուղղելով ձեզի այդ հարցումը · հոգ չէ, եթէ կը վշտանաք, ետ կ'առնեմ հարցումս :

— Ոչ, փաշա, յարեց Օրմանեան, ինչո՞ւ պիտի վշտանամ, եւ ինչո՞ւ պիտի գաղտնի պահեմ ձեզմէ տեսակցութիւններս, այո, հինգ օր առաջ ունեցայ տեսակցութիւն մը ֆրանսական մեծ դեսպանին հետ, նոյնպէս, անգլիական դեսպանին այցելութիւն մը տուի նախընթաց օրը :

ՍՄԲԱՏ ԲԻՒՐԱՏ

(Շար.)

Նոր Տարուան

ՄԱՂԹԱՆՔՆԵՐ

Երուանդ Ասատուր Թէրզեան
(E. A. Terzian, Traducteur Juré,
3, Rue de l'Ancien Théâtre
DRAGUIGNAN — Var, France)

Նոր Տարւոյ եւ Ս. Ծնունդի առթիւ իր սրտագին բարեմաղթութիւնները կ'ուղղէ իր աշակերտներուն, աշակերտուհիներուն, ընկերներուն եւ համակիրներուն :

×

Վալանսէն ընկեր Ազատ Պալեան իր ազգականներուն, հայրենակիցներուն եւ ընկերներուն կը մաղթէ շնորհաւոր նոր տարի եւ բարի Կաղանդ :

Նոր Տարուան Առթիւ

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Վալանսէն ընկեր Ազատ Պալեան ամէն Նոր տարւոյ առթիւ մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրէ իր մօր՝ Այրի Տիկ. Թագուհի Պալեանի (Վիէն) :

×

Մոնթըրոյէն Տէր եւ Տիկին Պեճեճեան, այս տարի եւս մէկ տարեկան Յառաջ կը նուիրեն Պ. Մանուկ Ոսկերիչեանի, Լիոն :

ԱՆԾԱՆՕԹ ԶԻՆՈՒՈՐԻ

ԲՈՅԻ ԱՐԾԱՐԾՈՒՄ

«Բոցի Վարչութիւնը» հրաւիրած է Ֆրանսական Բանակի Հայ Նախկին Ռազմիկներու Միութիւնը որ, բացառաբար, Անծանօթ Զինուորին բոցը արծարծէ, այս Ուրբաթ ժամը 18·30ին :

Բոլոր անդամները կը հրաւիրուին ներկայ ըլլալ : Հաւաքուիլ, ժամը 18էն այն անցքին առջեւ որ դէպի Յաղթական Կամար կ'առաջնորդէ :

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 31 ԻՆ

Տարեգլխուն առանց բացառութեան, Յառաջի վարչութիւնը պիտի դադրեցնէ թերթին առաքումը այն բոլոր բաժանորդներուն, որոնք, հակառակ իրենց եղած կրկնակի դիմումներուն չեն կարգադրած իրենց առկախ հաշիւները :

Imprimerie Spéciale du journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԺԱՄԱՆԱԿԱՑՈՅՑ

Պոմոնի Ս. Գր. Լուս. Եկեղեցւոյ Տօնակատարութեանց

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ, Յունուար 1, Կաղանդ, սկիզբ առաւօտեան արարողութեանց ժամը 8·30, գոհաբանական հանդիսաւոր պատարագ ժամը 10 :

×

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՏԱՐԱԳ

ՎԻԷՆ

Այս Երեքշաբթի, Նոր Տարուան առթիւ տեղի կ'ունենայ հայկական պատարագ Օհանջանեան սրահը : Պիտի պատարագեն Տէր Վռամշապուհ եւ Տէր Թորգոմ քահանայ հայրերը :

Ժամերգութիւնը ժամը 8ին : Սիրով կը հրաւիրուի Վիէնի բարեպաշտ հայ ժողովուրդը :

×

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ ԵՒ Ս. ԾՆՈՒՆԴ

1 Յունուար, Երեքշաբթի, Տարեմուտ, Ամանորի պաշտամունք, ժամերգութիւն, Ս. պատարագ եւ հայրապետական մաղթանք 8·30 – 12 :

5 Յունուար, Շաբաթ, Ճրագալոյց Ս. Ծնունդի, Իրիկուան ժամերգութիւն 4, Ս. պատարագ 5·30 :

6 Յունուար, Կիրակի, Ս. Ծնունդ եւ Աստուածայայտնութիւն : Ժամերգութիւն 8·30, Ս. պատարագ 10, Ջրօրհնէք 11·45 : Հոգեհանգիստ համօրէն ննջեցեալներու :

×

Ն Ի Ս

Ս. ԱՍՏՈՒԱԾԱԾԻՆ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

Ս. ԾՆՆԴԵԱՆ ԺԱՄԱԿԱՐԳՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ, Երեքշաբթի, առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. Պատարագ :

5 Յունուար, Շաբաթ, առաւօտ ժամերգութիւն ժամը 9, երեկոյ, Ճրագալոյց, ժամը 15·30 :

6 Յունուար, Կիրակի, Ս. ԾՆՈՒՆԴ. առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ :

7 Յունուար, Երկուշաբթի, ՄԵՌԵԼՈՑ առաւօտեան ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ, (կէսօրէ վերջ գերեզմանօրհնէք, Բոքատի գերեզմանատունը) :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Փարիզի մէջ

Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութիւնը, Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերով, կը տօնէ Մանուկներու Օրը :

Հինգշաբթի, Յունուար 10, կէսօրէ ետք ժամը 14 – 18, 9րդ Թաղամասի քաղաքապետարանին մէջ :

ԱՄԱՆՈՐԻ ՀԱՆԴԷՍ

Ֆ. Կ. Խաչի Պոմոնի մասնաճիւղի վարժարանին Ծնունդի եւ Ամանորի հանդէսը Պոմոնի Ս. Սահակ – Մեսրոպ սրահին մէջ, 12 Յունուար, Շաբաթ գիշեր, ժամը 9ին :

Յայտագրին մաս կը կազմեն՝ արտասանութիւններ, նուագ, երգ եւ տրամախօսութիւններ՝ երկու սեռէ մանուկներու կողմէ : Իսկ երկու սեռէ պատանիներու կողմէ, քրքջալից պաւեստ մը՝ « Բարեկենդանի Անկուտինները » եւ կովկասեան պարեր :

Մուտքը ազատ է :

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Կապոյտ Խաչի Տէսինի մասնաճիւղը Մանուկներու Օրը կը տօնէ Յունուար 6ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ :

ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Թիւրիմացութեանց եւ յապաղումներու տեղի չտալու համար եւ կազմակերպութեանց ու Յառաջի վարչութեանց փոխադարձ համաձայնութեամբ, Յառաջի մէջ կը յայտարարուին այն նուէրները որոնք կը վճարուին թերթին վարչութեան, փոխանցման համար : Ուղղակի կազմակերպութեանց վճարուած գումարները կը յայտարարուին միայն կազմակերպութեանց կողմէ (եւ ոչ անձնապէս նուիրատուին կողմէ) :

Կը խնդրենք որ նուիրատու անհատները կամ մարմինները նկատի առնեն այս պարագան :

Շնորհակալութեամբ
«ՅԱՌԱՋ»Ի ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ — «Մանուկներու Օրը», Կիրակի, Յունուար 27 :

×

Մարտ 17, «Ժողովուրդները կ'երգեն», Սորպոնի մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը տեղի կ'ունենայ Փետրուար 17ի Կիրակի օր, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ :

ՀՐԱՊԱՐԱԿ ԵԼԱՒ **ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ** ՆՈՐ ՍԿԱՒԱՌԱԿԸ ԹԻՒ 20169

ԳԱՆՁԱՐԱՆ ՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԵԱՆ

TRÉSORS DE LA LITURGIE ARMÉNIENNE

Որ կը պարունակէ աւանդական հետեւեալ գեղեցիկ երգերը.

1 — ԱՂԵԼՈՒՔ (Ս. Ծննդեան եւ Ս. Զատկի), 2 — ՄԱՅՐ ԵՒ ԿՈՅՍ (Հարսանեկան), 3 — ԹԱՐԳՄԱՆՉԱՑ ՇԱՐԱԿԱՆ (Ս. Սահակայ եւ Մեսրովպայ), 4 — ԱՐԵՒԱԳԱԼԻ ԵՐԳԵՑՈՂՈՒԹԻՒՆ, 5 — ԾՆՆԴԵԱՆ ՄԵՂԵԴԻ (Երկինք երկնից), 6 — ԽՈՐՀՈՒՐԴ ՄԵԾ ԵՒ ՍՔԱՆՉԵԼԻ, 7 — ԱՒԱԳ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ պաշտամունք (Իշխանք ժողովեցան, Այսօր Անճառ, Տարածեալ), 8 — ՈՒՐ ԵՍ ՄԱՅՐ ԻՄ ...

Քառաձայն խմբերգ, եւ մեներգ նուագախումբի ընկերակցութեամբ

Գեղարուեստական շքեղ պունաւոր կողքով, (48 վայրկեան)

Microsillon 33 tours, 30 cm. (48 minutes)

Փնտռել նաեւ նախորդ սկաւառակները :

Ժողովրդական երգեր եւ նուագախումբ
20103 (Հայ կովկասեան երգեր)
20136 (ARMENIE)
20157 (REFLETS D'ARMÉNIE)
20162 (ARMÉNIE IMMORTELLE)
20167 (PROMENADE EN ARMÉNIE)
10016 (մեներգ Իրիս Պիւլպիւլեանէ)

Կրօնական երաժշտութիւն
20114 (Եկմալեան պատարագ) 20150 Կոմիտասեան պատարագ :

(ԳԻՆ 30 Ն. Ֆ.)

Ստանալու համար դիմել՝ Ա. ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ,
14, Rue Petit, PARIS (9e) — Tél. : BOT. 99-22

Եկեղեցւոյ դիւանատունը՝
15, Rue Jean Goujon — Tél. : ELY. 67-03

Գաւառներու համար առաքում խնամուած ծրարով
contre remboursement

ՍԱԿԱԳԻՆ ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	35 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	15 Ն. Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ն. Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ն. Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ն. Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	20 Ն. Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

MORY et Cie

ՆՈՒԷՐՆԵՐՈՒ ԵՒ ԾՐԱՐՆԵՐՈՒ ԱՌԱՔՈՒՄ ԴԷՊԻ ԽՈՐՀՐԴ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ :

Գնեցէք զանոնք ձեր ուզած տեղը եւ առաքումը մեզի վստահեցէք : Նուազագոյն ծախքերով կը ղրկենք Խորհրդ. Միութիւն :

Դիմեցէք մեր նոր գիները գիտնալու համար.—

10, Rue St. Vincent de Paul, Paris 10e

(PRÈS DE LA GARE DU NORD)

Téléphone : TRU. 27-70

ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ
ՀԷԼՎԱ ԹԱՀԻՆ
ԼՈԳՈՒՄ ՇԱՐՈՑ
Սուսամ – (ՌՈՃԻԿ)
ՀԷԼՎԱ ՎԱՐԴԷ_ԱՆՈՅՇ
LE BOSPHORE
MARQUE DEPOSÉE
ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...
CHOC-ALVA · CHOCO-LOC
Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin /Marseille (2ème)